

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

020.5

MAG

ser. 1

v. 6

MAGYAR KÖNYV-SZEMLÉ.

St. II. 1678.
KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

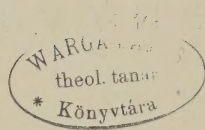
2 tábla hasonmás.

1881-ik ÉVI FOLYAM.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1881.



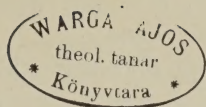
IV. 109. — 6. k.

D20.5
MAG
Ser.1
v.6

TARTALOM.

	Lap.
Dr. Ábel Jenő: Adalék Krumpachi Lőrincz hazánkfia XV. századi könyvtárához	81—83
Dr. Csánki Dezső: Magyarországi benecések egy bibliographiai beesü inventariuma 1508-ból	289—299
Csontos János: A jenai Corvin-codex	1—8
» » Észrevételek Volf György: »Régi kézirataink ol- talma« című cikkére	68—74
» » Az aquinói sz. Tamás-féle codexek bibliographiá- jához.	76—77
» » Az escuriali codex aureusról	78—79
» » Vágújhelyi származású kézirat Prágában 1423-ból	79—80
» » Hazai vonatkozású ösnyomtatványok a berlini könyvpiacon.	80
» » A Fáy-féle könyvtár	84—85
» » Adalék Porpácz Lukács iródiák könyvtárához 1441-ből	87
» » Latin Corvin-codexek bibliographiai jegyzéke	137—176
» » Mit tartunk a kézirat gyanánt nyomtatott köny- vekről	181—184
» » A jövő évi könyvkiállításról	191—200
» » Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a kö- zépkorban. Ötödik közlemény	205—214
» » A sárospataki ref. colleg. könyvtárának kéziratai	248—255
» » Deák Ferencz beszéde Horváth István múzeumi könyvtárnok érdemeiről	267—269
Deák Farkas: Egy hazafias nagyszebeni könyvtár a XVIII. szá- zadban	177—178
Dietz Sándor: A budapesti m. tud. egyetem növényteni intézeté- nek könyvtára	214—221
Flórián Jakab: Adalékok Szabó Károly »Régi Magyar Könyv- tár«-ához	246—248

Fraknoi Vilmos: Egy érdekes zágrábi kézirat	26—30
» » XVI—XVII. századbeli francia nyomtatványok Magyarországról	74
» » Bibliographiai apróságok	201—205
Hellebrant Árpád: Adalékok Szabó Károly »Régi Magyar Könyv- tár«-ához	179, 244
Jakab Elek: Az erdélyi nyomdák történetéhez	9—26
» » Adatok erdélyi írók névtárához a XVII—XVIII. száz.	299—327
Kudora Károly: Adalékok Szabó Károly »Régi Magyar Könyv- tár«-ához	180, 242—243, 349—350
Magyary Sulpicz: Adalékok Szabó Károly »Régi Magyar Könyv- tár«-ához	244—246
Majláth Béla: Adalék Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtár«-hoz	83, 348
» » Jelentés a M. N. Múzeum könyvtárának állapotáról 1880—81-ben	258—267
Mednyánszky Dénes báró: Révay Ferencz szklabinai könyvtára 1621.	336—345
Mircse János: Bozdogh Márton hazánkfia latin alkalmi versei lására 1610-ből	74—76
Radvánszky Béla báró: A nemzeti múzeum ügyeinek megvizsgá- kiküldött bizottság jelentése	31—63
Reizner János: III. Ferdinánd király rendelete magyar könyvek elkobzásáról 1642-ből	222—226
Révész Kálmán: Könyvészeti adalékok a XVII. század második felében folyt hitviták irodalmához.	328—335
Rómer Flóris: Könyvtári buvárlataim Altenburgban és Göttweigban	99—116
Rosty Kálmán S. J.: Pótló adatok a magyarhoni Jézus-társaság könyvészetéhez 1711-ig	227—238
Szabó Károly: Régi magyar könyvészeti adalékok. IV. közlemény	117—120
Szilágyi Sándor: Gablman Miklós XVI. századi hadtörténeti író munkáiról	134—136
Thallóczy Lajos: Öreg Apafi Mihály könyvtára	121—134
Thaly Kálmán: Gróf Beresényi Miklós könyv- és kéziratára	275—289
Volf György: Régi kézirateink oltalma	64—68
Könyvészeti adalékok Kiss Áron egyháztörténelmi munkájából	255—258
Hazánkat érdeklő külföldi szemle	74—80
A sárospataki főisk. könyvtárának utasítása 1621-ből	346—348
Vegyes közlemények	81—98, 185—190, 270—274, 351—354
Magyarországi könyvészet 1881. Összeállította Horváth Ignác.	I—CXXXVI.
1881-re szóló naptárak	XVIII—XXII.
1380—81-iki iskolai értesítők	LI—LXVIII.
Kimutatás a »Magyar Könyvszemle« 1881. évi folyamában felsorolt könyvekről.	



A JENAI CORVIN-CODEX.

Közli: Csontos János.

Már Pflugk Seckendorf Lajoshoz intézett levelében említé, hogy a jenai egyetemi könyvtárban »Baptistae Guarini ad nobilem adolescentem Gambalim (sic) de ordine docendi ac studendi«¹⁾ című latin hártyakézirat őriztetik, mely a czimlapon Mátyás király czimerével van díszítve s minden kétségen kívül a hirneves budai Corvinából származik.

Mikor került a kézirat a jenai könyvtárba ezt Pflugk nem tudja, de egész határozottan állítja, hogy maga Guarinus küldte Mátyásnak.

A kéziratot 1704-ben kiadta Struvius Jenában,²⁾ s mint Kovács-Martinyi Mihály (ki úgy látszik a kiadást használta) állítja, »de formandis studiis« cím alatt rövid előszót irt hozzá.³⁾

Azóta a többi corvin-codexekkel együtt említették a kéziratot: Berger,⁴⁾ Bosius,⁵⁾ Schier,⁶⁾ Kovács,⁷⁾ Wallaszky,⁸⁾ Bu-

¹⁾ Epistola ad perillustrem ac generosissimum Vitum Ludovicum a Seckendorf virum de vtraque republica meritissimum praeter fata bibliothecae Budensis librorum quoque in ultima expugnatione repertorum catalogum exhibens. Sumptu Jo. Bielekii bibliopolae Jenensis M. DC. LXXXVIII, p. 47.

²⁾ Bibliotheca Historiae Litterariae selecta. Ex editione Iugleri Jenae 1754, 507 l. — Introductio in notitiam rei literariae cur. Fischer p. 376.

³⁾ Fragmenta litteraria rerum hungaricarum. Jenae. 1808. I. 20 l.

⁴⁾ Programma de Budensi Mathiae Corvini Bibliotheca. Lipsiae 1748, 4.

⁵⁾ Programma de Bibliothecae Budensis fati. Wittembergae. 1748.

⁶⁾ Dissertatio de Regiae budensis Bibliothecae Mathiae Corvini ortu lapsu interitu et reliquiis. Editio altera Viennae. 1799, 73. l.

⁷⁾ Idézett helyen.

⁸⁾ De bibliothecis quibusdam veterum etc. Cassoviae. 1816, 16. l.

dik, ¹⁾ Vogel ²⁾ és Toldy, ³⁾ a nélkül azonban, hogy tüzetes bibliographiai leírását közölték volna.

Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk, ki a Corvina történetéhez és bibliographiájához két évtized óta gyűjt adatokat, hasonlóképen látta és megvizsgálta a kéziratot, ismertetését azonban nagy munkája számára tartotta fenn, melynek megjelenését az irodalomtörténet várva várja.

A »Magyar Könyv-Szemle« egyik feladata lévén a Corvina-kérdés tisztázásához közremunkálni, midőn a jelen füzetten a hatodik évfolyamába lép, a második lustrumot oly corvin-codex ismertetésével kívántuk megkezdeni, mely irodalmunkban ekkorig tüzetesen leírva nincsen, s melynek címlapja alakjánál fogva alkalmas arra, hogy folyóiratunkban mint fénynyomat többszörösíttessék. E célra a jenai corvin-codexet választottuk ki, melyet a jenai egyetemi könyvtár a múzeumi könyvtár használatára készséggel átengedett. Ismertetését a következőkben adjuk.

A kézirat a XV. században íratott s 8-ad rétből 34 beírt és 2 üres hártylevélből áll. Magassága 21, szélessége 13 cmeter.

Kiállítása egyszerűbb mint a Florenczben készült corvin-codexeké; sem a hártya finomságára, sem az írás minőségére nézve nem vetekedhetik ezek diszével, préselt borjúbőrökötése pedig egészen olyan, mint a minőt a XV. századi olaszországi származású egyszerűbb kéziratokban általában észlelünk.

Nézetünk szerint tehát a kézirat nem Mátyás megrendelésére készült, mivel ezekben mind a belső kiállítás mind a külső kötés sokkal fényesebb, hanem vagy vásárlás vagy ajándék útján jutott a Corvinába.

De ha anyagánál és írásbeli kiállításánál fogva a kéziratot az egyszerűbbekhez soroljuk is, el kell ismernünk, hogy lapszéli lombozatos diszítése, a czimer és az ezt környező lombozatos arabeszk ügyes miniator munkája, mely nagyon hasonlít a bécsi, wolfenbütteli és modenai könyvtárakban levő fényesebb corvin-codexek lapszéli diszítéseihöz.

¹⁾ Entstehung und Verfall der berühmten von König Mathias Corvinus gestifteten Bibliothek zu Ofen. Wien 1840, 19. l.

²⁾ Verzeichniss der corvinischen Handschriften in öffentlichen Bibliotheken. Serapeum Zeitschrift für Bibliothekenwissenschaft, Handschriftenkunde und ältere Litteratur. 1849, 17—19. sz.

³⁾ A M. Nemzeti Irodalom Története. Pest. 1862. II. 36 l.

A kézirat írásbeli jelleme kerek minuscule, mely megsárgult, rosszul simított hártán vékony vonásokban, tentával húzott vonalokon szabályosan foly. A szöveg gyakori rövidítéseket és rendes interpunctiókat mutat fel, javításnak azonban rajta semmi nyoma. A kézirat tehát emendálva nem volt.

A lapszéleken előforduló mutató jegyekből azonban következtethetjük, hogy azt egykorú egyén használta, ki a szöveg figyelemreméltóbb helyeit: »nota«, mutatókéz és más jegyekkel jelölte meg.

Arany initiale csak egyetlen egy van a kéziratban, a czimlapon; a többi kezdőbetűk a fejezetek elején mind kék színűek, egynek kivételével, (a 23^b levélen) mely vörös színű.

A vörös színnel a rubricator általában igen fukarkodott. A szövegben csak a czimlap homlokát rubrikázta, a szöveg többi részét érintetlenül hagyta. A lapszéleken azonban rubrummal jelölte meg azon írók és jelesek neveit, kikre a szerző a szövegben hivatkozik, vagy kiknek műveiből egyes helyeket idéz. Így például itt találjuk Ovidius, Virgilius, Plinius, Socrates, Aristoteles, Lycurgus és mások neveit, s a 19^a levél lapszélén: »Ovidius fastorum« feljegyzést arany betűkkel.

A kézirat levelei csak terniókkal vannak jelölve, egykorú lapszámozás nincs rajtok. A terniók 6 levelesek s rendes custosokkal birnak.

A kézirat Baptista Guarinusnak, a hirneves veronai Guarino fiának, »de ordine docendi ac studendi« czimű munkáját tartalmazza.

A munka egykorú kéziratban több külföldi könyvtárban létezik s Hain négy XV. sz. kiadást¹⁾ sorol fel belőle.

¹⁾ E kiadások a következők: 1. Baptista Guarinus: De ordine docendi ac studendi. F. 1. a: Baptista Guarinus ad Maffium Gambaram || Brixianum Adolescentē generosū discipulum || suum de ordine docendi ac studendi. Data est ep: Vero || nae. XV. kal martii. 1459. Term. opus f. 21. b: hac lin.: obtempera Fili clarissime. s. l. a. et typ. n. 4. r. ch. c. f. (in extremo marg.) 23—25. 1 ff. — 2. Baptista Guarinus ad Maffium Gambaram Brixianum adolescentem generosum discipulum suum de ordine docendi ac studendi. s. l. a. et typ. n. 4. (Mutinae, Dominic. Rochoziol. c. 1496.) — 3. BAPTISTA GUARINUS AD MAFFEUM GAMBARAM BRIXIANUM ADOLESCENTEM GENEROSVM DISCIPVLVM SVVM DE ORDINE DOCENDI AC STUDENDI. In fine nulla subser. s. l. a. et typ. n. 4 r. ch. c. s. a-c, 18.

Belértékéről Dr. Ábel Jenő tudós barátunk így nyilatkozik:

»A mi Baptista Guarinus »de modo docendi et discendi« ezimű művének irodalomtörténeti értéket illeti, nem becsülhető eléggé nagyra, minthogy Aeneas Sylvius és Vergerius didaktikai munkái mellett csaknem az egyedüli, mely a humanisticus oktatás mivoltával közelebb megismertet bennünket; és azonkívül még legnagyobbbrészt a legkiválóbb humanisticus tanárok egyikének, Guarinus Veronensisnek módszerét tünteti fel. És ezen utóbbi körülmény teszi e kis művet ránk magyarokra nézve oly érdekessé; ez ugyanis Janus Pannonius »Panegyricus in Guarinum«-ján kívül a főmunka, melyből Janus Pannonius humanisticus tanulmányainak menetét és módszerét megtudhatjuk. A mi végre e munka jenai kéziratának értékét illeti, e kézirat nem tartalmaz ugyan semmivel sem többet mint az 1514-iki strassburgi kiadás, de legalább megtudjuk belőle a mű keletkezésének pontos datumát (1459, márcz. 18.), míg eddig csak azt tudtuk, hogy 1458 táján iratott, nem sokkal azután hogy az öreg Guarino Strábó fordításával elkészült (L. Georg Voigt, *Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus*. 2-ik kiadás, Berlin 1880. I. p, 555.)¹⁾

Reánk különben nem a munka belértéke, hanem a kézirat

f' (Forte ed. praeced.). — 4. F. 1. a. tit.: (B) Aptista Gua || rinus de mō || ordine docen || di ac discendi. F. 16. Guarinus Baptista Gua || rino filio suo jocundissimo libelli sequētis auctori salute. F. 2. a. (c. sign. A y): Baptista Guarinus ad || Maffeu[m] Gambaram Brixianum adolescentem gene || rosum discipulum suum de ordine docendi ac studendi Opus explicit f. 11. b.: -- Uerone. XV. kal. Martij. M. || cccc. LIX Deinde subscr.: Finit modus 2 ordo docendi ac discēdi Guarini bapti || ste, impressus heydelberge, per Henricum knoblochtzer | impressarie artis magistrum. Anno salutis nostre Millesimo quadringentesimo octogesimo nono XV. kl Januarias 4. g. ch c. s. 36. l. II. ff. (Hain: *Repertorium Bibliographicum*. I. p. II. 8128–8132. sz.)

¹⁾ A tudós Voigt, kire t. barátunk hivatkozik, Baptista Guarinus ezen munkájának XV. századi kiadásaiából, az egyik hely, nyomda és évnélküli és az 1489-iki heidelbergi kiadást, melyekben a munka keletkezésének ideje határozottan (bár a jenai kézirattól eltérően) ki van téve t. i. »Verone: XV. Kalendas Martij 1459.« úgy látszik nem ismerte. Csak így magyarázhatjuk tévedését, hogy a munka keletkezésének idejét saját tanulmányai alapján 1458 tájára tette. De nem ismerte a Struvius-féle kiadást sem, mert észrevette volna a különbséget, mely a keletkezésben a jenai és az előbbi kiadások közt, alkalmasint a másoló hibájából, létezik. Cs.

bibliographiai ismertetése tartozik, főleg azon körülménynél fogva, mely provenienciájához fűződik.

Mikor került a kézirat Mátyás király könyvtárába, erről positiv adataink nincsenek. Baptista Guarinus ajándékozta-e Mátyásnak, mint Bosius Lambeciusra tévesen hivatkozva állítja, avagy Mátyás úgy vásároltatta a készletből, valamely olaszországi könyvpiaczon? ezt meg nem határozhatjuk. Meglehet, hogy Baptista Guarinus levelezései, vagy Mátyás király számadáskönyvei, vagy más egykorú adatok, ha még napfényre kerülnek, fel fogják deríteni e körülményeket, ma azonban e tekintetben csak feltevésekre vagyunk utalva.

Annyi valószínűnek látszik, hogy a kézirat nem Mátyás megrendelésére íratott, s lapszéli díszítéseiből, a címér kiállítási jelleméből, és oldalarabeszkjeiből, melyek nagyon hasonlítanak a fényesebb corvin-codexek díszítéseihez, még azt is következtethetjük, hogy azokat Mátyás király uralkodásának utolsó tizedében, mely időre a fényesebb corvin-codexek esnek, készítették.

Nem mondjuk, hogy a kézirat is ekkor került a Corvinába, de lapszéli díszítéseit nézetünk szerint 1480 után festették.

A kézirat üres hártylevéllel kezdődik. Ezután következik a cím lap, melyet műízléssel készült virágos lapszéli díszítés, egy arany initiale és Mátyás király koronás címere ékesít. Ezt két oldalról színes lombozatos, a lapszéli arabeszkhez hasonló, festés veszi körül, mely a címlapnak igen élénk színt kölcsönöz. A lapszéli arabeszkék vörös, kék, zöld és sárga színűek, s tollrajzokkal és fényes arany bogyókkal vannak díszítve.

Az alsó lapszálon a címérpaizsban az első és a negyedik mezőben van a szokásos négy ezüst pólya, a második és harmadikban a kettősfarkú ezüst cseh oroszán arany koronával, a szívpaizsban pedig kék mezőben arany ágon álló fekete holló, csőrében csúcsos arany gyűrűvel. A holló szemét arany pont, szárnyát arany vonás jelöli; az arany ágból pedig három levelű aranyos hajtás fakad.

A címlap jól sikerült hasonmását (fénynyomatban) olvasóink műmellékletünkön találják.

A kézirat Baptista Guarinus ajánlólevelével kezdődik Maffeus Gambara (brixeni) nemes ifjuhoz, kinek a szerző a munka

és az ajánlás indokát ékes szavakban adja elő. Az ajánló levelet a címnap lomlokán a következő vörös felírás előzi meg:

»BAPTISTA GVARINILI | bellus ad nobilem adolescentem | Maffeum Gambaram de ordine | docendi ac studendi;« Ezután következik az ajánló levél: »ETSI MAFFEE | carissime ea sit morum et ingenii tui elegancia, ut sponte tua non in diuiciis aut maiorum imaginibus quae Tibi larga manu fortuna praebuit sed in virtute veram nobilitatem repositam esse antea iudicares« etc., mely a 2^b levél elején végződik ekképen: »et precepta ipsa assidua exercitacione vera esse cognosces.« Itt megjegyzem, hogy a címnap alsó lapszélén a címér mellett XVIII. századi írással a következő feljegyzés olvasható: »Insigne hoc est Mathiae Regis Hungariae Corvini, ad quem hic missus est codex ab ipso Guarino, vide Lambecii Bibl. Caes. c. 9. p. 994.«

E feljegyzés szerint, melyet Kovách-Martinyi Bosiusnak tulajnit¹⁾, a kéziratot maga Guarinus küldte Mátyásnak, mely állítás azonban, miután Lambecius idézett helyén erről egy szó említés sincsen, még bizonyításra vár.

A tulajdonképeni szöveg a kéziratban a 2^b levélen — minden felírás nélkül — az első fejezettel következőleg kezdődik: »ANTEA Quam ad docendi studendique precepta veniamus haudquaquam a proposito nostro alienum esse uidebitur primum vt quum eis preceptor extrinsecus tradere non potest, discendi cupiditatem ipsi per se sponte illam arripiant etc. és a 33^a levélen a 19-ik (számozatlan) fejezettel végződik a következő szavakkal: »et quam tui ingenii opinionem concitasti etiam superare possis. Verone XVIII. Martii 1459.« Ez évszám a munka keletkezésének idejére vonatkozik; a kézirat másolási idejét nem ismerjük.

Reánk nézve különös fontossággal bír a kézirat 14-ik levélének egy lapszéli feljegyzése, mely a rubricatortól származik s Janus Pannoniusra bír vonatkozással.

Ott ugyanis, a hol Baptista Guarinus azt fejtegeti, hogy az ő atyja vezetése mellett a görög nyelv elsajátításában egy év alatt mily haladást tettek némelyek, s nagy emphasissal írja: »Vidi

¹⁾ Fragmenta Rer. Litter. in Hung. I. 20. 1.

ego contra nonnullos et huius lingue nonminus quam romane doctissimo parente meo posteaquam nostrarum fundamenta contigerant uno anno in graecis tantum profecisse, ut quos nunquam uiderant libros per se in latinam sic intregre fideliterque conuerterint ut ab omnibus facile probarentur,« a lapszélén a rubricator kezétől ez áll: »De Jano pannonio intelligit nunc Episcopo Quinque ecclesiensi.«

Ebből megtudjuk tehát, hogy Janus Pannonius a görög nyelvet egy év alatt annyira elsajátította, hogy képes volt bármely görög könyvet latinra híven és jól lefordítani. A feljegyzés tehát irodalomtörténeti becses bir, mert Janus Pannonius görög nyelvismereteiről egykorú bizonysgot nyújt.

A kézirat 33^a levelén, a hol a szöveg végződik, két vonalnyi üres köz következik, mely után ugyanazon másoló kéztől ezen vers áll:

»Quem iuuenis sapit iste senem probat ecce libellus.« Ezzel Baptista Guarinus munkája be van fejezve.

A kézirat záradékát Veronai Guarinus levele képezi fiához Baptista Guarinushoz, kit ezen munkája alkalmából emelkedett hangon lelkes szavakban üdvözöl. A levél a 33^a levelén »Guarinus Veronensis« vörös felirattal bir s következőleg kezdődik: »GUARINUS baptiste Guarino filio iocundissimo. Salutem. Quociens nuncium de te accipio, tocies novo quodam me afficis gaudio adeo tecum certare uideris, vt cum alios aut superare aut equare studeas, quiescere nescias nisi melior quam heri fueras a te ipso censearis, preclaras imitatus arbores, que prioribus novas semper frondes novellos in dies addunt ramulos, donec letus consurgat in aetera vertex. Nuper agesilaum tuum acceperam, studiorum tuorum primicias vel potius delicias, et quidem amabiles, qui veluti propago quaedam late serpens te ipsum nomenque nostrum hetruscas diffundit in oras. Nunc autem reueniens a te Leonellus frater amabilis, alteras studiorum tuorum ἀπορχιας attulit ingenii tui ac erudicionis argumentum sane celebrabile tenendum in studiis ordinem adolescentibus, proinde ac germinantis incunabula discipline« etc.; végződik a 34^b levelén a következő görög szavakkal: »πεῖθον μοι, πεῖθον πᾶι φίλτατε. Ε

Ferraria XVII. Aprilis 1459.« E levéllel a kéziratnak vége szakad, a mint ezt a kék tintával írt: »FINIS« szó bizonyítja.

Még egy üres hártylevél következik s ezzel a könyv tartalma ki van merítve.

A kézirat kötése egykorú préselt barna bőr, virág arabeszk diszítéssel.

A kötés az egyik táblán ép, a másik tábla bőrborítékából azonban egy darabka ki van hasítva; újabb időben a könyv hátát barna bőrrrel restaurálták.

A kézirat egykor vaslánczczal volt megerősítve, a mint ezt az egyik táblán látható vaskampó nyomok határozottan tanúsítják. Az egykorú vágás azonban sem aranyozva, sem szinezve nem volt.

A táblákat összekötő rézkapcsokból három rézlemez és négy kapocsszeg még megvan.

Ezzel a codex ismertetését befejeztük. Ez alkalommal kötelességünknek tartjuk, a jenai egyetemi könyvtár elöljáróságának, azon liberalitásáért, hogy a codex használatát nekünk megkönnyítette, hálás köszönetünket kifejezni.

AZ ERDÉLYI NYOMDÁK TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: **Jakab Elek.**

Nincs egykoru bizonyos adat arra, hogy ez országgrészben a reformatio előtt nyomda lett volna, későbbi századokban él írók állítják, hogy nem volt; annak kezdetén azonban 1533. évben már állított Brassóban *Honterus János*, Kolozsvárott 1550 körül *Heltai Gáspár*, Nagy-Szebenben *Seivert* szerint 1529, valószínűen csak kézi nyomdát,¹⁾ 1550 körül a város közönsége rendes nyomdát,²⁾ 1563—67. *Gyula-Fejérvárott II. János [Zsigmond]* választott király, mit 1567-től 1569-ig az unitáriusok superintendense, *Dávid Ferencz* igazgatott; 1571. *Báthori István* választatván fejedelemmé, a nyomda 1588-ban az oda behívott jezsuiták kezére került; ³⁾ később a református fejedelmek alatt e hitvallás híveire ment át, mint szintén Kolozsvárott is a *Heltai-féle*.

Ez utóbbi eredetileg a Luthert követőké volt, unitáriussá levén *Heltai* 1568. utófelében, nyomdája is átment vele; halála után özvegye, ezután nevét viselő fia, majd *Lang Tamás* és *Ravius [Szörös] Mátyás*, *Heltai-leányágon*, később *Ravius János* lett tulajdonosa. A két *Heltai* alatt nyomtatók voltak: *Hoffgréff György*, 1616 után *Makai Nyirő János*, 1624. *Válaszuti András*, 1625. *Szilvási András*, 1631-től 1660-ig *Abrugi György*, 1670. már *Veresegyházi Szentyel-Mihály* a nyomtató, 1690. *Misz-Tóthfalusi Kis Miklós* — reformátusok. Ez mutatja, hogy az odavaló reformátusok megszorodásával — 1644-ben *Láng* egész családjával

¹⁾ Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrtenatz Előbeszéd, VIII 1.

²⁾ Lásd: Stephani Bausneri Libellus de remediis adversus luen pestiferam. 1550. 8 o.

³⁾ Siebenbürg. Quartalschrift IV. 265 l. Ez adatok közlője azt írja, hogy Gyula-Fejérvárott az unitáriusoktól birt templomot, iskolát, plébániát *Dávid Ferencz* halálával *Báthori Kristóf* fejedelem vétette el. 271. l.

reformátussá levén: a nyomda 1660-ban rájok ment át¹⁾ s az 1692-ki Alvinczi-féle királyi határozások bizonyítják, hogy az unitáriusoknak akkor Kolozsvárott nemcsak nyomdájuk nem volt, de könyvnyomtatási szabadságuk sem.

Azon, a négy egyenjogu vallás kebeléből kinevezett országos biztosok, kik ez évben a vallásos sérelmek ügyében együtt tanácskoztak s megállapodásaikat Alvinczi Péter ítélőmcster által az udvarhoz küldötték, a jun. 24-ki ülésben ily végzést hoztak: »Az unitárius vallásuaknak a többi vallásokkal az Unio értelmében egyenlő jogu vallásgyakorlata sok időtől fogva nem volt, annyi-ban, hogy tudományos írásokat, katechesiseket, egyházi énekes könyveket kinyomatni szabad nem volt, a mi vallásuk hiveinek gyarapodását szerfelett akadályozta. Illő tehát, hogy ha a kath. státus vallása gyakorlása akadályait megszüntetni igyekezik, az unitáriusok ezen sérelme is szüntettessék meg s legyen szabad nekik is, mint a más három vallásuaknak, a maguk vallása szerinti írásokat és könyveket nyomtattatni.«

Erre az udvar 1693. sept. 25. ezt határozta: »A Typographia iránt a tavalyi assecuratio mellett maradunk; a mi typographusunknak — mondja a felség — lesz gondja, hogy a miket lehet, ő kegyelmeknek is — érti az unitáriusokat — nyomasson, úgy, mint más vallásuaknak; mindazáltal ő kegyelmek is jól megvigyázzák, olyan könyvet nyomassanak, hogy se magoknak, se a nyomtatóknak busulást ne szerezzenek vele.«

Megadatván ismét a nyomtatási jog az unitáriusoknak, 1696-ban Danczka városból vettek maguknak új nyomdát az egész egyházból a szent-gericzei zsinaton gyűjtött adakozásokból, főleg pedig Kimita Jánosné, egy lengyel származásu gazdag unitárius özvegyének ajándékából²⁾ mely azonban rövid ideig állott fenn. A piaczi Zsigmond-templomnak és az unitáriusok r. katolikus eredetű, mint szintén általuk szerzett birtokainak Stainville erdélyi katonai

¹⁾ Ungr. Magazin, IV. B 452. l.

²⁾ Ez özvegy nő 92 aranyat adott fele részben a nyomda vételére, másik fele részben az iskola javára; némelyek hátszegvidéki oláh eredetűnek mondják őt, a ki előbb abrudbányai Fodor Györgyhöz, utóbb Sebes Bénéáminhoz ment férjhez, s ekkor tette ezen alapítványát. A két adat eltérése ezután tisztázandó; a kiket leginkább érdekel, bizonyára megteszik.

parancsnok által 1716. és 1718. elvétele alkalmával a templom sekrestyéjébe letéve volt és elfoglalt unitárius könyvekkel, nyomtatvány és betű-készletekkel együtt, ez is elvétellett, mert ezen túl e nyomdának kiadványai nincsenek, sőt további sorsát is mély sötét fedi el.

Egy mult századi ágostai hitvallásu tudós így írja le a ténnyt. »Nem sokáig örvendettek az unitáriusok uj nyomdájoknak; mert 20 év mulva, 1716. márczius 30-án egy nehéz vérszfelleg ontotta ki rájuk pusztító erejét, mely három egész napon át dült rajtok, mintha elnyeléssel fenyegetné őket. Ez időben vétetett el nemcsak a nagy templom, plebánia, s minden azzal összekötött jószág és jövedelem, de nyomdájok is erőhatalommal.¹⁾

Az erdélyi nyomdákról sok van már közölve.²⁾ Én az 1700-ik éven kezdve a gondviselésem alatti levéltárból járulok némi *Adalékkal* a fenforgó kérdéshez, oly adatokat tevén közzé, a mik eddig nem voltak ismerve és felhasználva, eredetiekből és híven idézve és kivonatozva, hogy a ki egykor a nyomdák történetét rendszeresen fogja megírni, forrásul bizvást használhassa. Van azokban igen becses fölvilágosítás az általam kijelölt határidőn előli korszakok nyomdaviszonyaira is, a mi e közléseknek még nagyobb értéket ad.

Meg kell jegyeznem, hogy az erdélyi nyomdákról 1700-tól 1768—69-ig a hivatalos iratokban kevés emlékezés van; csöndben folytatták azok e fél alkotmányos, fél önkényes kormányzási korszak alatt munkálkodásaikat, miknek nyomát a kiadott könyvekben látjuk. Ez időtájban kezdenek felőlük szólni a levéltárak, különösen Bod Péter és Benkő József ev. reform. papok és írók magyarul és latinul irt műveinek külföldön vagy benn a hazában kinyomatása következtében. E két tudóst azért nevezem

¹⁾ Siebenbürgische Quartalschrift. IV. Jahrg. 283 l.

²⁾ Dr. Ballagi Aladár: A magyar nyomdászat történelmi fejlődése 1472—1877. Buda-Pest. 8-rét. 1878. Szabó Károly: A XVI. századi magyar nyomdászatról . . . *Vasárnapi Ujság*, 1877. 18., 19., 20. sz. Simén Domokos: Az unitáriusok könyvnyomdái s azok kiadványai. *Keresztény Magvető* XII. köt. 1877. 3., 4. füzet Joannes Németh. Memoria Typographiar. Incypt R Hung et M. Ppatus Transsylv. Pest, 1818.

Ungarisches Magazin sat. 4 B 443—455. II

Siebenbürgische Quartalschrift. IV. 264—283, II. sat., sat.

meg, mert a magyar irodalomnak és irodalmi szellemnek Erdélyben valóban ők felébresztői, s örökre sajnálnunk kell, hogy kivált az elsőnek hazafiui melegséggel, erőteljes szép nyelven s talpraesetten írt sok magyar és latin műve kellő időben nem jelenhetvén meg: nem gyakorolhatta azt a hatást sem a nemzeti életre, sem az irodalomra, a minék föltételeit azok birták. De hogy nemcsak ezektől, hanem más íróktól is jelentek meg nevezetes művek, tanúsítja bibliographiánk s azon érdekes könyvjegyzék, mely a jezsuita-szerzetnek Erdélyben 1773. megszüntetésekor s javainak elfoglaltatásakor kolozsvári nyomdájokban talált nyomtatványkészletről hivatalos hitelesség alatt készült s melyet én hátrább egész terjedelmében közlök.

A korszellem fejlődésnek indulása s Bod Péter magyarul írt két művének külföldön kinyomatása egy hazai könyvvizsgáló bizottság felállítására birta a buzgó katolikus érzelmű Mária Therezia császárnét és királynét. Ez a körülmény és a görög kath. püspökségnek és káptalannak Erdélyben megalapítása, jogokkal, birtokokkal ellátása, különösen pedig 1768-ban Balázstalván az oláh nyelven megjelenendő vallásos és tankönyvek nyomtatása végett adott felsőbb engedély arra indította II. József társuralkodót, hogy 1772. márczius 16. kelt legfelsőbb kéziratában megrendelte b. Bruckenthal Sámuel erdélyi udvari kanczellárhelyettesnek: »hogy jövőben, a szerint, a mint a világi nyomdákra nézve már életbe is van léptetve, a világi és szerzetes papi rend által is az egész országban kivétel nélkül semmi vallásos könyv, prédikáció, thesis, imakönyv, dal vagy bármi más mű, sem magán használatra, sem elárusítás végett ki ne nyomassék, mielőtt az országban felállított vizsgáló bizottság azt kellően meg nem vizsgálta s az Imprimatur-t rá nem írta. Meghagyatni rendelte egyszersmind az erdélyi kir. főkörmányszéknek azt is, hogy e rendelet vételétől számított hat hét alatt tegyen jelentést arról: mely szerzetes rendeknek vagy egyházi testületeknek vannak az országban saját nyomtató műhelyei? ezek minő kiváltságon vagy más jogczimen alapulnak? s ezen jelentést az erdélyi udvari kanczellária véleményével együtt terjeszse fel.«

Soká késvén a jelentés, a felség sept. 4. ismételve megsürgette, s ez mégis csak 1773. sept. 16. terjesztetett fel ily cím

alatt: »Szerzetesrendi, alapítványi és magán nyomdák Erdélyben, hol vannak, s mily kiváltság alapján biratnak?« Ezen kimutatás szerint ez időben Erdélyben tényleg következő nyomdák állottak fenn.

Kolozsvárott három nyomda volt, az egyik a jezsuitáké, kettő az ev. reformátusoké. Az elsőről a hivatalos jelentésben ez értesítés van adva. »Ezt Csik-Szentmártoni b. Antalfi János, erdélyi r. kath. püspök 1737. márcz. 17. alapította oly módon, hogy bizonyos nyomdai betűkészletet [certum quemdam Typum alphabeticum] a végre ajándékozott a kolozsvári jezsuita-rendnek, hogy felügyeletök alatt nyomda állíttassék, a mi ugyis lett, s azon nyomda, mint a nagylelkű püspök adakozásának gyümölcse, azóta felsőbb helyről kért és nyert kiváltság s bárkinék ellentmondása nélkül fennáll ma is a nevezett rend felügyelete alatt.« Némely krónisták a fennemlített templomelvéltelkor egyebekkel együtt ott talált nyomdai készletnek írják ezt, minthogy ma is meglevő hivatalos adatok szerint a katonai executio azon püspök kérelmére történt; de ez még oklevélileg igazolva nincs. Én majd máskor s máshol meg fogom kísérelni.

A más kettőről a jelentés azt mondja: »hogy az a kolozsvári ev. ref. collegiumé és ekklézsiáé; adományozta I. Apaffi Mihály erdélyi fejedelem 1672. oct. 12. és 1673. ápril 16-kán kelt kiváltságlevelében.«

A brassói nyomdáról így szól: »Ez 1773. özvegy Seuler Jánosnéé volt, a ki vette s nem volt róla kiváltságlevele.« Ennek birtokosa később Schobeln János lett, a mi hátrább még előfordul.

»Nagy-Szebenben szintén két nyomda volt: 1. Sárdi Sámuelé, a ki azt a szebeni községtől, mint tulajdonostól birta haszonbérben, erről sem volt kiváltságlevelél; 2. Barth Jánosé, a ki vásárolta, ennek sem volt kiváltságlevele.«

»Emberi emlékezetet meghaladó időtől fogva nyomdával birt s e joggal háborítatlanul él — így szólt tovább a jelentés — a csik-somlyói Seraphinus Szent Ferencz-rendiek zárdája is; kiváltságlevele ennek sem volt.«

»Balázsfalván a Szent Vazul-rend már 1768. jun. 6. kelt s többször ismételt kir. leiratok alapján birt nyomtató műhelyt és nyomtatási jogot.«

»Nagy-Enyeden pénzen vett nyomdája volt, de kiváltsági engedély nélkül Debreczeni Sámuelnek, Medgyesen Sifft Jánosnak, de nem volt kiváltságlevele, Beszterczén Lehmann Keresztélynek, a ki azt a város engedélye mellett állította fel, kiváltságlevél nélkül.«

A jelentés szerint a tulajdonosok a fejedelem nevében személyesen kikérdeztettek s nyilatkozataik így irattak be a jegyzékbe. Ez a körülmény a tényállást igazolja.

Ezen és több más erdélyi nyomdák alapítója idejét elé sorolja Dr. Falkenstein Károly német tudós,¹⁾ így p. o. a gyulafejevárit teszi 1566-ra, az abrudbányait 1569-re, a nagy-szebenit 1575-re, a nagy-enyedit 1672-re és 1767-re, a székely-udvarhelyit 1700-ra, a balázsfalvit 1761-re, a beszterceit 1779-re, a marosvásárhelyit 1790-re. Hogy Szászvárosban 1582-ben nyomda létezett, erről tanuskodik a Nemzeti Múzeum könyvtárában lévő oláh biblia (Palia), mely a colophon szerint e városban 1582-ben nyomtatott s jelenleg a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. E bibliát Densusianu Miklós tudós román hazánkfia a »Magyar Könyvszemle« 1879-ki folyamában (157—158. l.) tüzetesen ismertette. Ezeket csak megjegyezni láttam szükségesnek, de az írónak való tüzetes nyomdász nem tartozik mostanra kitűzött czélom körébe.

Az erdélyi udv. kancellária a kimutatást és kormányzói jelentést azon véleménynyel terjesztette a felség elé, hogy nem tudja ugyan, miért kívántatott az; de ha figyelembe vétetik, hogy Kolozsvárott felsőbb iskolák vannak, Balázsfalván lakik a görög kath. püspök s úgy a vallási, mint iskolai és a nép felvilágosítására szánt könyvek ott könnyebben kinyomathatók, mint külföldön; végre, hogy Csikban azon székbeli és más székely székekből összegyűlő nagy számú r. kath. ifjuság oktattatik a humaniorákban: ez okoknál fogva azon nyomdákat tovább is meghagyandóknak vélné. A reformátusok kolozsvári két nyomdájának fejedelmi kiváltságlevele van, a szebeninek fenhagyását az adótabellák, nyílt rendeletek és más legfelsőbb hirdetések nyomtatása indokolja; a többi városokban is mindenütt tanuló intézetek vannak, s egyébiránt is e magánosokat, kik nyom-

¹⁾ Geschichte der Buchdruckerkunst. stb Leipzig, 1840. 280 l.

dáikra nagy költekezéseket tettek, csak a kiváltságlevél nem léte miatt, a mire eddig kötelezve nem voltak, iparuk s keresetük folytatásában megakadályozni igen súlyos lenne, miután a felség ezeket utólag különben is megerősíthetné azon két föltétel alatt, hogy egy könyvnyomtató se merjen a Szebenben már fennálló könyvvizsgáló bizottság vizsgálata s helybenhagyása nélkül semmi kéziratot kinyomtatni; továbbá, hogy ezentúl legfelsőbb engedély s formaszerű kiváltságlevél nélkül senkinek nyomdát felállítani valamint a tényleg létezők tulajdonosainak és férfi örököseiknek halála után a nyomtatást folytatni meg ne engedessék; a kir. főkörmányszék pedig legyen köteles minden ily esetben jelentést tenni arról: vajjon azon hely, hová a nyomda áttétele ajánlva van, a közönségre nézve hasznos s a vállalkozónak elég megélhetési módot biztosít-e?»

A felség 1773. octob. 13-ki legfelsőbb kéziratával, octob. 23. kiadott udv. rendeletben a nyomdák meghagyása iránt tett javallatot elfogadta, a jezsuiták nyomdájáról azt rendelte, hogy az jövőben azok másféle vagyonaival egyformán kezeltessék, a csik-somlyói az iskolák nem sokára rendezéseig maradjon mostani állapotában, s ezentúl egy nyomda se állitassék legfelsőbb engedély és nyert kiváltságlevél nélkül, s midőn egyik vagy másik tulajdonos, férfi örökös nélkül meghal, a kir. főkörmányszék tegyen jelentést a fennebbi értelemben, egyszersmind azt is megparancsolta, hogy senki semmi írást vagy könyvet iparjoga elvesztése alatt megvizsgálás előtt kinyomtatni ne merjen.

A balázsfalvi nyomdáról érdekes részleteket tartott fen gróf Hadik Endre erdélyi főhadvezér és kormányzó 1768. ápril 12. az udvarhoz tett hivatalos jelentésében, valamint ex-basilita pater Kothori Gervasius az erdélyi udvari kancelláriához, illetőleg a felséghez intézett panaszos folyamodásában. Mária Thérézia császárné és királyné t. i. 1767. decz. 23. meghagyta a főhadvezérnek, hogy a Balázsfalván felállított nyomda miben állásáról, s hogy ott minő vizsgálat áll fenn az egyházi és politikai könyvekre nézve? tegyen tudósítást. Gr. Hadik, Mór István jezsuitát s a káptalan mellett theologia tudorát kérte fel, a ki állandóul a balázsfalvi püspök mellett levén, a viszonyokat jól ismerhette. Ez hivatalos jelentésében így irt hozzá: »a balázsfalvi nyomdát meghalt püspök Áron Pál állította fel s az, mint minden kezdet,

nem igen nagy, de az oláhságnak elegendő; van két sajtója, az új betűket — el lévén már a régiéek a használatban vásva — a múlt év nyarán öntötték Kolozsvárott, öntetnek most is Balázsfalván. Ott nyomatnak többnyire azon könyvek, melyek az egyesült hitű oláh papságnak szükségesek, u. m. *breviariumok*, *lithurgiák*, *agendák*, *katechesisek* s a *katonaiszabályzatok* [*Regulamentum Militare*] oláh példányai,¹⁾ megvizsgálta eddigelé a püspök . . . E nyomdát a kormányzó az oláh katonaságért is szükségesnek és hasznosnak itéli, s a tudós pater véleménye szerint azt tartja, hogy annak gyarapodására lenne, ha az oláh könyvek a szomszéd havasalföldi és moldvai részekből az erdélyi részekbe egyáltalában be nem bocsáttatnának, a vizsgálat pedig egyházi tárgyú könyvekre nézve a püspökre és pater theologusra egyetértőleg bíztnék, a politikai tartalmuakat illetőleg pedig a kir. főkormányzókra.«

Pater Kothorinak 1767. sept. 15. udvarhoz feljutott panaszos kérvényében ez áll: »hogy ő 12 évig vitte a generalis vikáriusi tisztelet, az unionak buzgó híve volt, néha élete kockáztatásával, a határőrségi oláh katonaság felállításánál ő és Major György működött leginkább közre, hivatkozik generalis Buccowra; a nyomdászat ügyét alapjából saját igyekezetével s nagy fáradságával azon állapotra vitte, hogy a meghalt Áron Pál püspöknek 30,000 forintot adott kezére részint pénzben, részint fölszerelvényekben, melynél fogva utóda azon nyomdából évenként 3000 frtot könnyűszerűleg bevehet.« A balázsfalvi nyomdaalapítás dícsősége tehát e két férfit illeti.

A királyné azon évi jun. 6. a tett főkormányzói jelentésre a nyomda fenmaradását megengedvén, meghatározta: »hogy annak nagyobb gyarapodása tekintetéből Erdélybe a könyveknek a külső tartományokból behozása ezentul meg ne engedessék, de általában megtiltassék; a vizsgálatot pedig az ott nyomandó theologiai könyvekre nézve a fogarasi püspök a pater theologussal egyetértve, a politikaiakat a kir. főkormányzók végezze.« 1771. decz. 6. kelt legfelsőbb saját kéziratában is parancsolja a

¹⁾ Tudvalevőleg a határőrség Erdélyben ez időtájban [1763–70-ig] állíttatván fel, a katonai szabályzatoknak oláhsul kinyomatása azért vált szükségessé, hogy a nép nemzeti nyelvén olvashatván azt, a katonáskodással inkább kibéküljön.

királyné s az erd. udv. kanczellária decz. 7. megirta a kir. főkörmányszéknek, hogy a balázsfalvi nyomda nyomtatványai megvizsgálásánál a már kiadott legfelsőbb rendeletek tartassanak meg, t. i. vizsgálja meg az egyesült püspök s mikor új könyv nyomatik ki, az általa helyben hagyott, akár pedig ha az máshol nyomtatott, de ide bejő, küldessék fel a kir. főkörmányszékhez előleges megtekintés végett: ha vajjon politikai tekintetben nincsenek-e az ellen észrevételei.«

Kivétetvén az elébbiek szerint a jezsuiták kezéből a kolozsvári nyomda: kérdés támadt annak további kezelése iránt. A felség határozott akarata 1774. ápr. 29. udv. kanczell. rendelet szerint az volt, hogy az r. kath. vállalkozónak adassék ki s az üzletét az eddigi helyiségben folytassa. A birodalmi központi cs. kir. kamara egyetértőleg az erdélyi udv. kanczelláriával abban állapodtak meg, hogy Kollmann József nevű bécsi nyomdásznak adassék át, a kit e szakban más ajánlkozók felett kitűnőnek s ajánlatait legelfogadhatóbbaknak találták, 5 vagy 10 évre adandó kizárólagos kiváltság alapján kötven vele szerződést, a mi ennek következtében meg is történt, s a kolozsvári jezsuita-féle nyomda neki 1775. ápr. 12. kelt udvari rendelet következtében tíz évre terjedő kizárólagos nyomtatási szabadalommal évi 30 frt bér mellett kiadatott.

A leltározás alkalmával feles kötött és kötetlen munka találtatott a nyomdában, a miről az átadás előtt gondoskodni kellett azért, mert a vállalkozónak egyfelől épen az új könyvekben és kiadásokban mutatkozott tetemesebb haszna, másfelől az új nyomdavezetővel emelni akarták külső esin tekintetében a nyomda termékeit és hírnevét. Az nem lényeges és a tárgyra nem tartozik, mily uton kívánták az eladást végrehajtani; de lényeges, fontos és tanuságos tudnunk, miből állott az annyiak által elítelt, mindenkitől megrótt, magától a buzgó felségtől eltörölt jezsuita szerzet nyomdai készlete? hogy volt fölszerelve nyomdájuk?

Lássuk mindkettőt az eredeti leltár alapján.

I. a) A nyomda eladásra szánt latin könyvei kötve és kötetlen.

Marci Tullii Ciceronis antiqua Opera.

Biblia seu Novum Testamentum Graecum et Biblia Haebraice.

Horologium Principum.			
Examen Reformatorum.			
Páriz-Pápai, Dictionarium, . . .	kötve és kötetlen példányokban.		
Wagneri Phraseologia . . .	»	»	»
Ciceronis Orationes . . .	»	»	»
Synonima . . .	»	»	»
Decreta et Vitae Regum . .			kötetlenül 90 példányban.
Husztii . . .	kötve és kötetlenül.		
Epistolae Bucleri.			
Cornelius Nepos, . . .			kötetlenül 400 példányban.
Ovidius, Tristium Libri.			
Ovidii, Epistolae Heroidum.			
Syntagma Juris Hungarici, .			kötetlenül 100 példányban.
Archiepiscopi Strigonienses.			
Compendium Controversiarum,	»	600	»
Anonymi Belae Regis Notarii Historia.			
Hortensij Balesc. (?) de 4. Novissimis.			
Pris Guilielmi Stanishuztij. (i g y !)			
Idea Actionum Juridicarum . .	kötve és kötetlenül 403 péld.		
Praxis Procuratoria . . .	»	»	
Officium Rakotzianum . . .	»	»	45 »
Vade Mecum Positivus . . .			600 »
» » Comparativus . .			600 »
» » Superlativus . .			401 »
Modus Ministrandi . . .	»	»	74 »
Ornata Syntaxis . . .	»	»	1016 »
Ordinaria » . . .	»	»	320 »
Rhetorica . . .	»	»	22 »
Principia Major . . .	»	»	127 »
» Minor . . .	»	»	308 »
Candidatus Rhetorices.			
Graecerij (i g y !)	»	»	313 »
Theologia Doctrinae			
Opusculum Historiae primum, secundum, tertium, quartum,			
Sextum . . .	»	»	1468 »
Dialectica . . .	»	»	325 »
Compendium Phrasium.			

Calendarium Latinum.

Ovidius, Metamorphoseos, (igy!) kötve és kötetlenül.

Epitome Rerum Hungaricar. P. Timon 500 péld.

» » » in Quarto 500 »

Scriptores Rerum Hungaricarum.

Ferrarÿ Epistolae Ecclesiasticae.

Hungaria suis cum Regibus P. Turótzty 54 »

Tyrociniûm Juris, Szegedi.

Flores Doctorum Hybernici.

Candidatus Poemÿ (igy!)

Philippica Sacra.

Philosophia Zanchii.

Palma, Notitia Rer. Hungaricarum.

Arithmetica Practica 500 »

Verbótzty, Decretum Tripartitum 20 »

Centuria Dubietatum 200 »

Manuale Juristarum 150 »

Breve Specimen Introductionis (?) 400 »

Systhema Praxis Criminalis.

Eloquentia Sacra P. Kaprinai.

Thesaurus Epistolarum.

Nucleus Catecheticus.

b) A nyomda eladásra szánt magyar könyvei.

Macula nélkül való tükör, kötve és kötetlenül.

Pax Corporis » » 7 péld.

» » sajtó alatt mintegy 800 »

Philotea, alias: Életre vezérő út, » » 141 péld.

Officiûm Rákotzianum » » 141 péld.

Boetius, Böltsesség Vigaszt.

Telemachus » » 61 »

Juhász Máté » » 59 »

Aranyi (igy!) Korona.

Leány A. B. C. » » 613 »

Mindennapi jó szándék » » 770 »

Jó nap » » 408 »

Lelki kincs » » 561 »

Gyöngyösi Versei » » 445 »

Keresztény Seneca	kötve és kötetlenül	135 péld.
Jézus szívéhez Congregatio könyv.	» »	557 »
Reggeli s estéli imádságok	» »	527 »
Landelinus szörnyű esete	» »	31 »
Szent Miserere Enekek	» »	56 »
Bűnös megtérése	» »	301 »
Szakács-Könyv	» »	522 »
Missiós könyv.		
Halálra vált Congregationis (így)		
könyv	» »	55 »
Szent Aloysius Tiszteletire	» »	22 »
» Ferencz »	» »	50 »
Csete István Prédikációi	» »	101 »
Nagy Kalendarium.		
Bójtí Prédikációk, Szabó István.		
Canisius Péter	kötetlenül	500 péld.
Erdélyi Méhecske	»	150 »
Ferrarius Szent Vinczéhez	»	150 »
Három üdvességes kérdés	»	100 »
Házi Különös Orvosság	»	300 »
Holtig-való Barátság	»	350 »
Kolosvári Szent Szűznek Historiája	»	250 »
Szent Mária Magdolna élete	»	350 »
Mennyei Igyekezet	»	40 »
Okosak Hite	»	450 »
Rósás Kert	»	210 »
Schola Salernitana	»	100 »
Szent Nap	»	220 »
Tintinabulum avagy Csengettyű	»	304 »
Catholikusnak unitáriussal való beszélgetései	»	172 »
Uti Társ.		
Keresztény Oktatás	»	400 »
Anyaszentegyház Történeti.		
Kempis Thamás.		
Lelki Liliom Korona.		
Magyar Evangelium.		
Mennyei Követek.		
Régi Idős Épületek.		

Pázmán Péter Prédikatioi. (így!)

» » Kalauz.

Rósa Koszoru, Gyöngyösi.

Más, Csete István Deák Prédikatioi. 891 példány.

c) A nyomda eladásra szánt német könyvei.

Geistliches Paradeysgärtlein	120	péld.
Thomas von Kempis.		
Kurz und Gut	kötve és kötetlenül	425 péld.
Tägliche Andachtsübungen	» »	8 »
Evangelium sammt Episteln	» »	258 »
Beschreibung des Gnadenbildes Maria zu Klausenburg	» »	70 »
Regeln und Ablass Todsangst Christi Bruderschaft	» »	109 »
Marianische Wochen	» »	228 »
Teutsche Grammatik	» »	219 »
Geistliches Vergissmeinnicht	» »	300 »
Teutscher Catechismus	» »	600 »
Teutsche Namenbüchlein	» »	700 »

II. a) A nyomdaeszközök lellári létszáma.

		frt.	kr.
Egy felszerelt sajtó a réz eszközökkel	ára	90	—
Második sajtó, könyvnyomtatásra, vas szerszámaival	»	75	—
Harmadik, ócska, könyvnyomtatásra	»	50	—
Nagyobb sajtó, képnyomtatásra	»	30	—
Kisebb, ócska, hason czélra	»	1	30
Betűszedő vasak, öt darab	»	5	—
Betűtartó szekrény (Casta)	46 darab ára	92	—
Szekrényláb	15 » »	22	—
A columnák alá való deszkák	22 » »	3	40
A formák megjavítására való székek	3 » »	—	30
Pad	6 » »	1	42
Réz képformák az Officium Rakotzinum számára	2 » »	20	—
Kisebb formák	8 » »	15	—

Más formák Xav. Szent Ferencz éle- téhez	47 darab	ára	100	frt.	kr
Ugyanazok, ócskák	54	»	»	30	—
Még kisebb értékűek	59	»	»	28	—
Ugyanazon könyvhez való mások	200	»	»	100	—
Közönséges asztal, székek, szurok, olvasztó kemence, rézfazék, len- olajfőző fazék, mindenből 1—2.					
Festéktörő márványkő	2	»	»	10	—
Nyomtató papir 7 bál	mázsája	17	frt.	119	—
Író papir 4 rizsma	»	2	»	8	—
Szurok				2	—
Lenolaj, két kupa				4	33
Lószőr, két font				1	59

b) Betűtartó fiókok.

					frt.	kr.
Petit antiqua	2 fiók	2 mázsza	39 font		59	45
» cursiv	5	» —	» 89	»	24	30
» fractur	5	» 5	» 43	»	38	36 ^{1/2}
Garmond antiqua	3	» 3	» 18	»	85	51 ^{1/2}
» cursiv	2	» 1	» 47	»	29	41 ^{1/4}
» fractur	5	» 5	» 50	»	36	—
» Schwabacher	1	» 1	» 3	»	34	16 ^{1/4}
» graeca	5	» —	» 85	»	25	15
Cicero antiqua	3	» 2	» 54	»	40	38 ^{1/2}
» cursiv	1	» 1	» —	»	16	—
» fractur	2	» 2	» 24	»	44	48
» graeca	5	» 5	» 30	»	36	24
Media antiqua	2	» 2	» 52	»	55	26 ^{1/2}
» cursiv	2	» 1	» 45	»	31	54
» fractur	2	» 2	» 20	»	66	—
Tertia antiqua	2	» 2	» 52	»	56	58 ^{3/4}
» cursiv	2	» 1	» 64	»	39	21 ^{1/2}
» fractur	5	» 5	» 76	»	45	45 ^{1/2}
Text antiqua	2	» 1	» 85	»	42	33
» cursiv	1	» 1	» 52	»	39	31
» fractur	1	» 1	» 50	»	39	—
Duplex media antiqua	2	» 1	» 1	»	20	12

					frt.	kr.
Duplex media fractur	. 1 fiók — mázsa	83 font			56	36
Rosularum 5 » — »	83 »			15	26 ¹ / ₄
Miscellanea 1 » — »	97 »			12	..
Typi novi — » 50 »	— »			230	—
Plumbum 95 font.						

Dupl. Mitt. Cic.	}					
» » Media.						
» » Tertia.						
» » Text.						
				40 »	8	30

Az egész nyomda értéke . . . 8787 38¹/₂

Az olvasóra és szakemberekre hagyom ez adatok következményeit levonni s a száz év előtti és mai sajtóviszonyok összehasonlításából tanuságot meritni, csak azt jegyzem meg, hogy 64 latin és 12 német kiadvány mellett 55 levén magyar: a nemzeti irodalom főleg vallásos és egyházügyi ága elhanyagoltnak nem mondható; hogy a magyar történelem, a jogtudomány és politika kitűnő nevű művelői latinul irtak, az a nyomdának nem róható fel hibául: sajnálnunk kell nemzetiségünk és tudományügyünk érdekében, de a hiba a koré, melynek bálványa és törekvési legfőbb czélja a latin klasszikai műveltség volt.

Az erdélyi nyomdák történetében nevezetes mozzanatot képez az oláh könyvek nyomtatása. E jog — amint láttuk — a balázsfalvi püspöki nyomdáé volt, de követelte a magáé számára Schobeln brassai nyomdatulajdonos is. Ez ugyanis a már 1773. létezett s legfelsőbbleg helybenhagyott Seuler-féle nyomdát megvevén, birtokába jutott az ott talált nyomdai készleteknek, a mik állottak német, latin, magyar öntött betűkből; de voltak görög betűk, matrixok, sőt nyomtatott könyvek is.*) Nagyszebeni könyvnyomtató Barth János drágán árulván az oláh tan- és imakönyveket, odavaló Tempian Rudolf, a nem egyesült oláh nemzeti iskolák igazgatója 1803-ban felszólította Schobelnt, hogy nyomdá-

*) Az I-ső Rákóczy György által állított gyulafejevári oláh nyomdáról, sőt az 1577-iki s későbbi oláh sajtótermékekről az általa idézett forrásokban, b. Ságuna Endre érsek egyik becses könyvében és még máshol is számos felfödözés történt, de én nem akartam ismételni, hanem saját nyomozódásom eredményeit tenni közzé. Kérem e *Töredék* ily szempontból megítélését.

ját rendezze be oláh könyvek nyomtathatására is; egyidejűleg azonban odaváló görög kereskedő Bodits Konstantin is komoly ígéretet tett, hogy ha neki jogot enged nyomdáját úgy berendezni, hogy ott oláh ima- és vallásos könyveket nyomathasson s új betűk öntetésére anyagot ad, ő azért fizet évenként 400 forintot s egy egyént fogad fel, a ki az oláh nyomdaviszonyokat és kezelést teljesen érti s azt Pestre és Bécsbe is elküldi a szükséges nyomdai eszközök, készletek, betűk sat. megszerzésére. Ilyen szakértő egyéne volt is kéznél, t. i. Dürer Mihály, a ki Barth szombati nyomdatulajdonostól jött el s ott épen azzal foglalkozott. Schobeln engedett a felhívásnak s az ajánlatot elfogadta. Az általa birt s állítólag Honterus-féle nyomdából valóban került is ki egy görög Testamentum és Katekismus már 1577-ben, voltak a készletek közt oláh betűk és matrixok, e nyomda tehát — tulajdonosa nézete szerint — görög könyvek nyomtatásának használatában volt már 1778-ki megerősítettések, 1799-ben pedig, midőn Hardt János nevű nyomdász a brassói tanács egyoldalu engedélyével nyomdát akart állítani s az ellen Schobeln az udvarhoz folyamodott, az udvari kancellária márcz. 28. kelt rendeletében a tanács határozatát megsemmisítve, Hardtot a nyomdaállítástól eltiltotta s így Schobeln jogát másodszor is megerősítette. Ezek tudatában ő Boditssal az érintett alapon szerződést kötött, neki ígéreteket tett, hogy az oláh könyveket Bodits a Schobeln neve alatt kiadhassa, sőt megengedte, hogy a nyomdát is saját házában állíthassa fel. Ez Dürert el is indította Pestre és Bécsbe . . . A város főbirája ekkor értesült a dologról, s mivel ő azt úgy fogta fel, hogy az akár új nyomdafelállítás, akár jogkiterjesztés, az 1773-ki okt. 23-ki udvari rendelet ellenére felsőbb helybenhagyás nélkül meg nem engedhető: szigorúan betiltott az oláh nyomda felállítására irányuló minden további intézkedést és lépést felsőbb helyről nyerendő utasításáig s azt a kir. főkormányzónak följelentette; ez helyeselte eljárását, Boditsot nyomdaállítási kiváltságért az udvarhoz folyamodásra utasította, a tanácstól pedig tudósítást kívánt tétetni arról, mi jögon nyomtat Schobeln oláh könyveket? s miután az országban oláh könyvek nyomtatására van már egy nyomda, vajjon Brassó-vidék és a szomszédos falvak körülményei szerint a Schobeln-féle nyomda oláh kiadásainak folytatása szükséges-e? Erre a tanács Schobelnt nyilatkozatra szólí-

totta fel, a ki oláh könyvnyomtatási jogát felsőbb rendeletekkel igazolta, egyszersmind felfejtven, hogy Bodits nem állít új nyomdát, hanem az ő régi nyomdájában és neve alatt nyomatja az oláh könyveket.

A kir. főkormányzék erre 1804. nov. 13. kelt rendeletében Schobelnnek az elintézett módon való oláh könyvek nyomtatását megadta oly feltétel alatt, hogy azokat megvizsgálás végett a kir. főkormányzékhez mindig mutassa be.

E nyomdát 1834. hassiai választófejedelemségi, bockenheimi származásu Gött János vette meg, aki — a mint a városi tanács írja — a Schobeln Ferencz (János fia) nyomdájában hosszasan dicséretes eredménnyel működött, jó erkölcsű, feddhetlen életű, nyomdai szakmáját jól érti s oláh könyveket is — részben Oláhország számára — a kincstárnak nem csekély hasznót hozólag nyomtatott. A tanács két föltét alatt számára polgársági jogot (*jus concivilitatis*) ajánl adatni, ha t. i. hovávalóságát s addigi állampolgári kötelekéből fölmentetését hitelesen igazolja. A királyi főkormányzék az előterjesztés mindkét ágára nézve meg-egyezését adta.

Visszatérek a kolozsvári jezsuita-nyomda további történetére.

1809. Hochmeister Márton a kolozsvári kir. lyceumnak ajánlódkozta nyomdáját és könyvárudáját, (*Bibliopolium*) mit maga a császár és fejedelem különös tetszéssel fogadott s az adományozót később kitüntetésben részesítette. Így már két nyomda levén egyesülve, szervezése szükségessé vált. A haszonbéri kezelés helyét rendszeres igazgatás váltotta fel. 1812. febr. 1. a nyomdai személyzet létszáma, teendője és fizetése szerveztetett: igazgató lett Gegő Adolf kegyesrendi atya, utána Koros Imre, azután Buzna Lázár, utána Bonda Benedek, azután Léző Ferencz. Ez volt utolsó 1848 előtt. Az intézet utasítást kétszer kapott, először 1814., másodszor 1844. b. Jósika Sámuel kancellársága alatt, mely e kiváló államférfinak ily dolgokban is nagy ismeretét s gyakorlati érzékét tanúsítja. 1815. kizárólagos kiváltság adatott a róm. katolikus összes erdélyi iskolák számára tankönyvek nyomtatása és elárúsítása végett, minek oly szép sikere lett, hogy 1817. csak az *Approbata* és *Compilata Constitutionok* és *Verböczi Hármaskönyve* kinyomtatásából 4000 forint takari-

Utazás a jezsuitákhoz, 1887-88.

tott meg s az 1813-ik évi III-ik évnegyedtől 1816. oct. 31-ig 20,000 forintot adott be a Studiorum fundus pénztárába. 1829. magyar kalendariumra kiadhatási jogot nyert, 1832. könyomda állíttatott fel mellé, Bécsből rendeltetvén meg 500 forinton egy Richard-féle sajtó Krüner Lipót pesti nyomdász-segéd s ugyanakkor a reformátusok kolozsvári nyomdájában is Barra Gábor typographus vezetése alatt.

Az újabb idők eseményei leírását folytassák majd mások.

EGY ÉRDEKES ZÁGRÁBI KÉZIRAT.

Közli: **Fraknoi Vilmos.**

Az 1878-ik évben Vitéz János érsek könyvtárának szétszórt maradványait kutatva, Zágráb városát is felkerestem, és gazdag főegyházi könyvtárának kézirateit átvizsgáltam.

Minthogy ugyanis Vitéz a zágrábi püspökségnek egy ideig adminisztrátora volt, és később Thúz Osvát püspökhöz — a ki a szerencsétlen összeesküvés felfedezése után, Mátyás király haragjával daczolva, Vitéz öcsésének Janus Pannoniusnak menhelyet nyújtott — benső viszonyban állott: remélhetém, hogy a zágrábi főegyházi könyvtár is őriz Vitéztől származó kéziratekat.

Azonban, sajnos, egyet sem találtam, mely a nagynevű érsek czimerét viselné; és csak egyet, melyről valószínűnek tart-lhatám, hogy az övé vagy Janus Pannoniusé volt. Ezen több tekintetben nagyérdekű kézirat megérdemli, hogy részletesen megismertessem.

A XV. századbéli papir-codex 21 cm. magas és 16 széles. 216 levélből áll. Miscellaneákat tartalmaz. (Signaturája: 17 col. 17. series VIII. num. 285.)

Az 1a lap élén S. M. S. betűk állanak, melyeknek értelmét nem fejthetem meg. Azok alatt veres tentával az első darab czíme: »Marci Tullii Ciceronis Lelius aut de Amicitia ad quintum pomponium amicum suum.«

A 27b lapon végződik.

A 28. és 29. levélen más kéz által írt beszéd, (czím nélkül) melyet tanuló-íjjú karácsony ünnepén ad elő.

A 30. levél üres.

A 31a–76a lapokon (czím nélkül) menyekző alkalmára írt értekezés a házasságról.

76b Vergerius levele: Nicolao Leonardo phisico.

77a lap. Poggius levele Guarinohoz.

78. lap. Más (magyar) kézzel jegyzetek Chrysoloras és Guarino életéről. A végén: Hec Ponticus Virunnis.

79a–101a Eloquentissimi viri Poggii florentini in Laurentium vallam inuectiua foeliciter incipit.

102. lap. üres.

103a–114b lap. Laurentii Valle viri eloquentissimi in poggium florentinum Apologus foeliciter incipit.

115a–135b lap. Ad Illustrem et Inclitum principem Guidan tonium Montisferretri Comitem Bonacursii pystoriensis Legum doctoris de nobilitate Liber incipit lege foeliciter.

136a–140a lap. Oracio prestantissime et Clarissimi Viri Guarini Veronensis in principio studii ferrariensis.

140b–146b lap. Czím nélkül kezdődő beszéd.

146b–147b lap. Oracio Francisci Philelphi in principio lectionis Rhetoricorum Ciceronis feliciter incipit.

147b lap. Oracio dicti Philelphi in primo publice lectionis quam domi prope emulos legebat, foeliciter incipit.

148b lap. Oracio predicti F. in principio leccionis Ethicorum.

150a lap. Oracio Joannis tuscanelle in studio Bononiense in principio suarum lectionum . . .

154a lap. Cl. V. Guarini Veronensis in Serenissimam Virginem Mariam Illustrissimi Regis Alphonsi filiam et Inclitum Marchionem Leonellum Estensem Epithalamium.

156a lap. Baptiste Guarini Epithalamium in Bartholomeum pendalium et Margaretham Costabilem. Coram Serenissimo Imperatore Federico tercio incipit pridie idus maii. 1457.

157b lap. Guarinus levele Leonellohoz.

160b lap. Vége: Ferrarie XII. sept. 1450.

160b–162a lap. Kezdődik czím nélkül gyászbeszéd.

163b lap. Más kéz ráírta: Elegia de uiolis Angeli Polliciani. (Glossákkal).

164 lap. üres.

165a lap. Leonardi Aretini ad Nicolaum descriptio ipsius Arminii pulchra feliciter incipit.

171a–172a Czim nélküli levél. Ex Vincencia die sabbati ultima aprilis 1435.

172b Czim nélküli levél.

176a lap. Responsina a Bononiensibus.

176b lap. Epitaphium cuiusdam Metrios Panormitha.

177a lap. Oratio habita per dominum Theodosium Spetia dd in conventu priuato ante altare maius ecclesie kath. feria p. d. paulo tartella iurista rectore 1446 die 13. Junii.

179a lap. In sero Epiphaniarum donante Ill. principe nostro pauones et capones et nomine Theodosii Spetio pronunciate.

180a lap. Oratio habita per D. Theod. Spetia Canon. ferrar. canonumque doctorem intra missarum solemnias in Epae (?) ferrariensi in aduentu friderici in Rom. Imperatorem electi 1452 19 januarii.

181b–189b lap. Guarinus Veronensis amatissimo MRS. (Guarino hat levele).

190a lap. Lodovici Carbonis Ferrariensis Oratio de Laudibus novi Rectoris et de ipsius Magistratus prestancia et phisicorum ac medicorum excellencia.

197a lap. Lodovici Carbonis Ferrariensis Oratio ad Illustrissimum Marchionem et prestantissimum ducem Borsium Estensem petentis ut excellentissimo oratori ac poete Guarino Veronensi magistro suo succedat in legenda Rhetorica et poetica

200b lap. Ad excellentissimum Oratorem Franciscum Philphum.

(Öt dystichon.)

201a lap. Lodovici Carbonis Ferrariensis oratio designatum Rectorem presentantis diuo Borsio Estensi duci.

202b lap. Vége a miscellaneáknak.

A mi ezután következik más irással. Toldalék.

203a lap. Guarino Epithalamiumja. Ugyanaz a mi fentebb.

204a lap. Arcium commendacio et adolescencium ad eas exhortacio G. V. dixit in foelici gymnasio ferrar.

207b lap. Ferrarie X^o Kl. non. 1447.

207b lap. Jordani de ursinis in funere ornatissimi iuuenis Joannis pontani. Végén: 1448 idus Marcii.

209a lap. Clarissimi viri G. Ve. ad illustrem principem D. Leonellum Estensem pro uxoris margarete funebris oracio ac consolatoria epistola.

212a lap. Baptiste Guarini Epithalamium.

212b lap. Eiusdem Epit. in Tadeum legnonum et Bartholomeam Cannalem.

214. lap. Adolescentis ludovici podochatari cyprii Epithalamium.

A 215a lapon ismét ott találjuk a S. M. S. betűket, az 1464. évszámmal, és titkos jegyekkel írt jegyzettel.

A 216a lapon végül áll: Epitaphium quinti Nicolai Summi Pontificis. ¹⁾

A kötet túlnyomó részben olasz humanisták iratait tartalmazza a XV. század közepetájáról; a melyek datálva vannak úgyszólván mind arra az időre esnek (1446—1452) a mikor Janus Pannonius Olaszországban tanult. Valószínűnek látszik tehát, hogy ezen kézirat általa jutott Vitéz birtokába, a kinek keze vonására emlékeztetnek a lapszéleken sűrűn előforduló tartalom-mutató feljegyzések, Notabénék és mutató-kezek.

A lapszéli jegyzetek között különösen egy ragadta meg figyelmemet. Csak két szó az egész:

»Mathia Nota.«

A hely, mely mellett a 11a lapon előfordul, Ciceronak a barátságról írt könyvének következő részletét tartalmazza:

»Audite vero optimi viri, ea, que sepiissime inter me et Scipionem de amicitia disserebantur . . . quod summi puerorum amores una cum pretexta, assumpta toga deponerentur.«

Az tehát a ki az oldaljegyzetet írta, figyelmezteti Mátyást Ciceronak azon mondására, hogy sok ifju, midőn férfikorba lép megfedkeznek azokról, kiket korábban szeretett.

¹⁾ Így kezdődik:

»Hic sita sunt . . .«

Janus Pannonius versei között is van több Epitaphium V. Miklós pápáról. De azok másképp hangzanak.

Ki volt az ifju Mátyás? És ki volt az a ki őt Cicero idézett mondására figyelmezteti?

Talán kockáztathatjuk azt a feltevést, hogy a könyvet Vitéz adta a gyermek Mátyásnak olvasmányul, mikor egyszer Hunyady János udvarában vele foglalkozott. Vagy talán, mikor a baráti viszony Mátyás és Vitéz között fölbomlott, akkor jegyzé az elkeseredett érsek vagy ücsese e jelentőségteljes felkiáltást a találó hely mellé.

Eltéktelve ezen conjecturától — mert észrevételünk csak ezen címre tart igényt — a könyvet egyik tábláján olvasható ¹⁾ figyelemre méltó egykorú feljegyzés is becsessé tenné ránk nézve. Ez a következő:

Lucrecia apud Palocz
 Vergelius apud Drag
 Albertus Magnus apud me
 Epistole Hyeronimi apud me
 Tibulus Bude
 Facecie Pogii Bude
 Salustius Bude
 Eneas Silvius apud Cancellarium
 Tullius de officiis Bude
 Sinonima beati Isodorii Soliloquiorum.

A kézirat tulajdonosa itt néhány könyvének hollétét jegyzi fel. Magas állású férfiúnak kellett lennie, mert a cancellárnál, Pálóczinál, Drágfinál voltak kölesön könyvei. Budán lakása volt, a hol szintén tartott könyveket. És mikor e jegyzeteket papírra veté, nem volt Budán.

Az írás hasonlít Vitézéhez. A jelzett körülmények ráillenek. És így azzal zárhatjuk be ismertetésünket, hogy a kézirat valószínűleg Vitéz könyvtárához tartozott.

¹⁾ A kötés a régi. A fatáblákat fehér bőr borítja. A hátsó tábla belső felén van a feljegyzés.

A NEMZETI MÚZEUM ÜGYEINEK MEGVIZSGÁLÁSÁRA KIKÜLDÖTT ORSZÁGOS BIZOTTSÁG JELENTÉSE.

Báró Radvánszky Bélától.

A fent nevezett bizottság feladata lévén a M. Nemzeti Múzeumnak személyi és dologi ügyeit megvizsgálni, ebben első-sorban akként járt el, hogy felszólította az igazgatóságot valamint az egyes osztályokat: adnák be írásban panaszaikat és a javítást célzó javaslataikat.

Ezen jelentéseket átvévén a bizottság, egyik üléséből saját határozata folytán testületileg átment a Nemzeti Múzeumba, hogy ezen intézetünk szervezetének hiányairól az egyes osztályokban magának személyes meggyőződést szerezzen.

A vizsgálatból kitűnt, hogy oly sok a hiány és a javítani való ezen intézetben, hogy azt bizottsági ülésekben elintézni nem czélszerű; ennél fogva a bizottság alulírott jegyzőt bízta meg az összes jelentésekből, — a személyesen tapasztalt hiányokkal bővítve, — egy, a Nemzeti Múzeum újjászervezésére vonatkozó javaslat kidolgozásával.

Ennek következtében a bizottság jegyzője a kérdés beható tanulmányozása után javaslatát a következő fejezetekben összefoglalva terjeszti elő:

I.

A tisztviselők javadalmazása.

A bizottság figyelme legelőször is azon anomaliára irányult, hogy más tudományos intézetek hasonrangú tisztviselőinek fizetése sokkal nagyobb mint a Múzeum igazgatójáé, őreié (custodes), segédőreié (adjuncti) és őrségeié (assistantes).

A múzeum igazgatójának és irattárnokának fizetési azaiban időközben, az 1881-re megszavazott budgetben már is fel-emeltettek, ezek tehát nem képezhetik többé javaslatunk tárgyát.

A többi tisztviselők állapota azonban érintetlen maradt és az örök, segédörök és örsegedek jelenlegi javadalmazása nemcsak hogy más intézeteink hasonrangu tisztviselőinek fizetésével nem helyezhető párhuzamba, hanem magában a múzeumban sem egyenlő; így például az állattári ör az ötödéves pótlékkal együtt kap évi 2500 frtot, lakást természetben; a néprajzi osztály öre lakpénzzel és ötödéves pótlékkal együtt 2300 frtot; a régiségtár öre az ötödéves pótlékkal együtt 1600, a könyvtárör 1400 frtot; az ásványtár, fűvészettár és képtár örei 1200 – 1200 frtot, lakást természetben és megfelelő ötödéves pótlékokat.

Nemzetünk méltán megkívánhatja azt, hogy egyik első tudományos intézetének tisztviselői összes szellemi erejüket azon intézet emelésére és felvirágoztatására szenteljék, a melyben foglalkoznak. Nemzetünk cultur állása pedig még azt is követeli, hogy tudományos intézeteink ne csak hazánkban vigyenek vezérszerepet, hanem hogy Európa többi népeinek hasonló intézetei között is méltó helyet foglalhassanak. Ezen kívánalmaknak intézeteink, s ezek között a Nemzeti Múzeum is csak úgy felelhet meg, ha gazdag gyűjteményeit oly tudományos tisztviselők kezelik, kik ne csak a meglevőt legyenek képesek megtartani, hanem a tudományos színvonalat is emelhessék.

De ha ily szigorú tudományos qualificatiót követelünk a tisztviselőktől, adjunk akkor módot nekik a megélhetésre is; ennélfogva legalább is nem illő, hogy kényszerítsük őket csekély fizetés mellett szükséggel küzdeni.

Miután az egyes osztályok öreinek tudományos qualificatiója megfelelő az egyetemi tanárokéval, s a segédörök és örsegedek munkaköre legalább is oly qualificatiót igényel, a minővel az egyetemi rendkívüli és középtanodai tanárok birnak, méltányos a kívánság tehát, hogy javadalmazásuk is qualificatiojuknak megfelelő legyen.

Mindezeknél fogva ajánljuk hogy:

1. A Nemzeti Múzeum minden egyes osztályának élén álló igazgató ör (custos dirigens) rendes egyetemi tanári fizetést, vagyis évenként 2500 frtot és 400 frt lakbért, (vagy lakást természetben.)
2. A segédörök rendkívüli egyetemi tanári, vagyis 1500 frtot és 300 frt lakbért, vagy lakást természetben.
3. Az örsegedek pedig évi 1200 frtot és 200 frt lakbért,

vagyis középtanodai tanári fizetést kapjanak ezentúl. Ezenkívül segédöröknek őri és az örsegedeknek segédőri (adjunctusi) ezim és rang adandó; az assistensi ezim és rang pedig félreértések elkerülése végett törlendő.

4. A tisztviselők teljes nyugdíj-élvezetére nézve pedig megállapítandó a 30 évi szolgálati idő, úgy a mint ez az egyetemnél van.

5. A tisztviselők száma az egyes osztályokban egyáltalában véve nem elegendő. Ezentúl minden osztály élére egy igazgatóőr, s ezenkívül még megkívántató számban szakőrök, segédőrök és irnokok legyenek alkalmazandók. Hogy minő szaporítások szükségesek, azok az egyes osztályokról lesznek előadva.

6. Az egyes osztályokban alkalmazott szolgáltnak száma is kevés; és miután a Nemzeti Múzeumban összegyűjtött kincsek érdeke azt követeli hogy jó, értelmes, bizonyos foku szakképzettséggel bíró és teljesen megbízható szolgálk legyenek itt alkalmazva, okvetlenül szükséges az összes osztály-szolgálk fizetésének felemelése.

II.

Házirend és az általános dotáció.

1. Szükséges volna a Múzeum minden osztályára nézve egy házirendet alkotni, hogy micsoda módoszatok mellett legyenek használhatók a Múzeum gyűjteményei és egyes tárgyai a látogatók és a kutatni akaró tudósok által.

2. Azonkívül kívánatos egy hivatalnoki szabályzat, mely a tisztviselők jogát és kötelességeit szabályozná egymás között és a közönséggel szemben; mely azonban a tudományos foglalkozás követelte lehető szabad mozgást tekintetbe vegye. Ezeknek kidolgozásával minden osztályban a többi örök hozzájárulásával az igazgatóőr lenne megbízandó; mely munkálat azután a közokt. Minisztérium elé lenne terjesztendő megerősítés végett.

3. A Nemzeti Múzeum dologi kiadásai között az egyes osztályok gyűjteményeinek és kézi könyvtárának szaporítására adott évi dotatio akként különítendő el, hogy egyik osztály a másik osztálynak illetékéből csak rendkívüli esetekben és csak is az igazgató beleegyezésével költhessen el, és csak azon esetben, ha valamely osztály javadalmazásában felesleg mutatkoznék.

4. Az általános költségvetést illetőleg a N. Múzeumnak egyik legnagyobb sérelme az, hogy míg más Minisztériumoknál legfeljebb 2% szokott levonadni lehetséges megtakarítások fejében a személyzetnél, a N. Múzeumnál, melynek rendes kiadása 99,000 frttal megszavaztatik, mégis 8000 frt huzatik le remélhető megtakarítás fejében, a mint a költségvetés előirányzata fejezi ki magát. Miután azonban a személyi járandóságok 38,626 frtot tesznek, az alapítványi illetékek, melyeket rendeltetésöktől elvonni nem lehet 1182 frtot, az épület fentartására előirányzott 4000 frt pedig a lépcsőház diszítésére több évre le van foglalva, s a házi szükségletek a megszavazott 5780 frtot nem csak felemésztik, hanem — különösen a fűtés — még nagyobb sommát is igényel, a 8738 forint kizárólag a 47,950 frt dologi kiadásoktól vonatik le, vagyis teljes 16%. Ily megtakarítás egészen lehetetlen. Ha az országgyűlés teljes számokkal megszavazza a könyvtárnak s a gyűjteményeknek szaporítását, a könyvkötést, a Múzeum kiadványait s a szükséges bútorozást, — nem illő, hogy utólagosan ebből 16%-ot, vagyis egy teljes $\frac{1}{6}$ részt ismét levonjon.

5. Ezen levonás tehát jövőre az előirányzatból már csak azért is törlendő, mert ez a Múzeumnak tevékenységét nagy részben megbénítja, és a gyűjtemények szaporításának lehetőségét majdnem kizárja.

III.

Építkezés és. Bútorozás.

A Nemzeti Múzeum régiség-osztályához tartozó gyűjteménynek egy egész becses csoportja használatlanul hever, mert térhiány miatt az egész Pannoniából összehordott római feliratos és domborműves emlékeket a pinczében kell egymásra halmozva tartogatni; pedig ezen nevezetes gyűjtemény felállítása igen szükséges volna. Hogy ez lehetővé tétessék, a következőket javasoljuk.

1. A Múzeum hátulso udvara kövezet helyett asfalttal vonasék be, teteje pedig vasszerkezetű üveg tetővel láttassék el. Itt foglalnának aztán helyet a római feliratos és domborműves összes régiségek s egyelőre az antik-gyipszmásolatok.

Ezen építkezésen kívül szükséges még a különböző osztályokban néhány terem bebutorozása, és pedig:

2. a könyvtárban két terem butorozandó be s azon két folyosó, a hol jelenleg a kettős példányok és hirlapok vannak deiglenesen felállítva s a hova a berendezés után a hirlapok helyezettetnének el.

3. A régiségtárban szükséges még három szobának s azon kívül azon folyosónak berendezése és bútorozása, mely a lépcsőház felé vezet.

4. Az állattárban az utolsó terem bútorozandó be.

5. Az ásványtárban is előbb-utóbb szükséges lesz a termek falának felső részébe karzatokat felállítani, mi által igen sok helyet lehetne nyerni a paleonthologiai gyűjtemény felállítására.

IV.

Központi iroda.

Hogy a naponként szaporodó administratív ügyeket gyorsan és pontosan lehessen elintézni, s hogy egynémely oly levelezések, melyeket eddig személyzet hiánya miatt az egyes osztályok voltak kénytelenek vezetni az osztály ügyeinek nagy hátrányára, a központi irodában legyenek végezhetők, továbbá

hogy minden osztálynak pénzkiadását az irodában levő pénztárnok külön könyvvezetés mellett kezelhesse, úgy hogy az osztályok egyes kiadásait az illető igazgató-őr (osztályfőnök) által láttamozott utalványra mindig csak azon osztály részére megszavazott budgetből fedezhesse és egyik osztály a másiknak költségvetéséből csak a javaslatunk II. rész 3. pontjában említett rendkívüli esetben költhessen el; és végül

hogy a központi irodában olyan rend legyen, a minő ily országos intézet igazgatásában megkívánandó: okvetlenül szükséges, hogy:

1. a jelenleg »irattárnok« cím alatt működő pénztárnok és a meglevő őrnek mellé még egy — segédőri fizetéssel ellátott — fogalmazói állomás szerveztessék.

2. Miután pedig a jelenlegi pénztárnoknak irattári teendőit részben a kinevezendő fogalmazó végezné, a jelenlegi pénztárkezelő irattárnoknak »titkár« cím volna adandó.

V.

K ö n y v t á r.

A Nemzeti Múzeum könyvtára jelenleg áll körülbelül:

200,000	kötet	könyvből,
2,000	»	ősnymtatványból (incunabula),
30,000	darab	kisebb nyomtatványból (röpiratok, dissertatiók),
12,000	kötet	hirlapból,
13,000	darab	kéziratból s
50,000	»	oklevél- és levélből, tehát

összesen 307,000 darabból.

Az 1879. évben a könyvtárban 22,367 olvasó 43,707 nyomtatványt használt. (Pedig a könyvtár szabályai szerint csak tudományos könyvek adatnak ki olvasásra). — Ugyanezek 2060 darab kéziratot és 4184 oklevelet használtak; az 1879. év forgalma tehát megüti az 50.000 darabot.

Már ezen számadatok is eléggé bizonyítják hogy múzeumunk könyv- és kéziratára méltán sorozható a külföldi elsőrangú könyvtárak közé.

Hogy azonban a múzeumi könyvtár a benne felhalmozott irodalmi kincseket jobban hozzáférhetővé tehesse s a hozzá kötött várákosoknak a mai kor igényeihez képest megfelelhessen, okvetlenül szükséges, hogy tisztviselői személyzete szaporíttassék és hogy azok munkaköre egymástól elkülönítve legyen, különben kapkodás lesz részben működésük, midőn a tisztviselők a szükségtől kényszerítve hol egy, hol másfajta ügyet kell hogy végezzenek. Az ily rendellenességnek pedig az intézet maga vallja nagy kárát. De nemcsak a személyzet szaporítása szükséges, hanem a jelenlegi tisztviselők fizetésének felemelése és rangfokozatának megállapítása is, úgy mint azt javaslatunk I. részében előadtuk.

A könyvtár tisztviselői rangfokozatának és osztályonkénti fokozatos előléptetésének megállapítása okvetlen szükséges; mert ha egy tisztviselő évtizedeken át fáradott egy intézetben, itt a szükséges adminisztratív és szakismereteket gyakorlatilag elsajátította, munkakörében haladást tanúsított s hasznos szolgálatai által

nemcsak az intézet reputációját emelte, hanem elöljáróinak és a tudományos körök elismerését is kiérdemelte, miért és minő joggon legyen elzárva az előléptetés reményétől? A múzeum könyvtári osztályában pedig tényleg el van előtte az út zárva; jóllehet az 1807-ki — úgynevezett »Nádori Szervezet« — melynek alapján szerveztetett egész múzeumunk, kimondta a tisztviselők fokozatos előléptetését, úgymint:

»A könyvtárban egy őr — (Custos) — kiváló szellemi tulajdonokkal, nyelvek ismeretével stb. bíró, ügyes magyarázó. Segítségére fog adni egy tanulmányok nélkül nem szűkölködő »scriptor« vagyis segédőr, a kinek kötelessége lesz magát a nyelvek elsajátításában, tudományokban gyakorolni, hogy egykor a fokozatos előléptetés kedvezményében részesüljön.«

Ezen nádori szervezet a »Planum erigendi musaci nationalis hungarici« című 1808. évi VIII. czikk által szentesítést nyert, de azért intézkedései a hivatalok betöltésénél még sem vétetnek figyelembe; mert míg a többi osztályokban a tisztviselői helyek rendes pályázat útján töltetnek be, addig a könyvtárnál a betöltésnek két módja áll fenn:

1. Az alsóbb tisztviselők és a szolgák helyeinek egy része rendes pályázat útján töltetik be.

2. Az osztályőr és egy őrsegéd (assistens) ellenben néhai Gróf Széchenyi Ferencz 1802-ben kelt alapító levelének rendelkezése alapján a gróf Széchenyi család által ajánlva neveztetik ki, — de az ajánlat lehetősége a katolikus valláshoz van kötve.

Az alapító levél a könyvtárhoz egy custost, egy scriptort és egy calefactort rendelt; fentartá magának azon jogot, hogy a custosi állomásra oly nevelőket ajánlhasson, a kik magoknak a család körül érdemeket szereztek és egy könyvtárt kezelni bírnak. A scriptort úgy rendeli a könyvtárnok mellé, hogy ez halálozás esetében a főnöki állomásra előléphessen.

Mindenesetre anomalia az, hogy egységes — immár állami intézetnél, melynek tisztviselői kara minden tekintetben egy és ugyanazon szempont alá esik, a hivatalok betöltési módja kétféle, de kétségtelen az is, hogy a nemes alapító rendelkezései méltán tiszteletet követelnek a magok számára; tehát nem ignorálhatók.

Az eddigi gyakorlat az volt, hogy valahányszor a könyvtárnoki állomás megüresedett, a gróf Széchenyi család nem vécén

tekintetbe a gradualis promotiót, mely különben a scriptort megillette volna, ajánlott könyvtárnokoknak legtöbb esetben olyanokat is, a kik a gróf Széchenyi családnál éppen nem nevelősködtek. Ez eljárás megakasztotta a tisztviselők előmenetelét s kútforrásává lett sok elégedetlenségnek.

Ideje lenne tehát már egyszer a dolog tisztázása s egy oly modus vivendi megállapítása, a mely míg egyrészt a nemes alapító rendelkezéseit lehetőleg épségben és tiszteletben tartja, de másrészt úgy az intézet mint a tisztviselők jogos igényeit és érdekeit is megóvná.

Az alapító levél rendelkezései az alapítványhoz voltak szabva, s minthogy ez utóbbi 18,000 kötetből s pár ezer kéziratból állott, meg volt annak értelme, hogy ilyen könyvtár kezeléséhez egy nevelő tudománya is elégséges. De ez a könyvtár ma adakozás és szerzés által 240,000 kötetet meghaladó nyomtatványra, 13 ezer kézíratra és 50,000 oklevélre szaporodott; megkezdte a bibliographiának mint önálló tudományszaknak rendszeres művelését, s így specialis ismereteket követel oly mértékben, a milyenben azokkal a legkitünőbb paedagogus sem dicsekedhetik, ki szűk látkörénél fogva legjobb akarata mellett sem képes egy olyan tudományos intézetnek milyen a múzeumi könyvtár irányt adni.

A könyvtárnoki állomást tehát a nevelőivel öszszechozni a könyvtár haladásának kockáztatása nélkül nem lehet, s e szerint az alapító levél ily értelemben vett rendelkezése nem is maradhat meg, valamint eddig sem állhatott fenn, mert mint említve volt, a gróf Széchenyi család több könyvtárnokot ajánlott már, a kik a grófi családnál nem nevelősködtek s magoknak a család közül érdemeket nem szereztek.

Ezek ellenében tehát a könyvtár érdekében kívánjuk és javasoljuk: hogy

a) Könyvtárnok (igazgató-őr) csak az lehet, a ki a nélkülözhetlen specialis szakismeretekkel bír.

b) Könyvtári őrök, segédőrök és irnokok hasonlóképen.

Mindezeknél fogva nevezett állomások csak határozott qualificációval bíró egyénekké, fokozatos előléptetés, illetőleg rendes pályázat útján legyenek betölthetők; ezen szabály alul pedig csak rendkívüli esetben, fontos okoknál fogva és csakis a könyvtár érdekében történjék eltérés; s minthogy a kellő qualificatio

nines vallásfelekezethez kötve, a vallási feltétel is el volna ejtendő; a mi végett a vallás- és közokt. miniszternek tárgyalásokat kellene kezdenie a gróf Széchenyi családdal.

Önkéntelenül is az a kérdés támad most: mikép óvassanak meg a gróf Széchenyi család jogai?

Véleményünk szerint akként, hogy ezentúl úgy a segédőri és az irtóki, valamint egy szolgai állomás a gradualis promotio tekintetbe vétele mellett rendes pályázatra kerüljön s a folyamók közül felajánljon a Nemzeti Múzeum Igazgatója három alkalmas folyamodót a gróf Széchenyi családnak, mely azokból egyet választ, a kit azután a vallás- és közokt. miniszter nevez ki.

Természetes következeként folyik ezekből, hogy a gróf Széchenyi családnak ezen ajánlási joga csak akkor újul meg ismét mindegyik nevezett alsóbb fokú állomásra, midőn az általuk ajánlott tisztviselők elhaltak, vagy a tisztviselői karból kiléptek.

Hogy a gróf Széchenyi család befolyásának ezentúlra is fertartani kívánt három állomásra egy segédőrit, egy irtókit és egy szolgait jelöltünk ki, azt épen a gróf Széchenyi Ferencz alapító levelének szellemében tettük; mert az említett alapító levél 7. pontja a három tagból álló könyvtári személyzetet az egyetemi könyvtárnok főfelügyelete alá rendeli és kiköti, hogy a Múzeum könyvtárnoka és az egyetem könyvtárnoka egy és ugyanazon személy ne lehessen.

A rendelkezés világos intentiója tehát az, hogy a midőn ő könyvtárát és gyűjteményét a nemzetnek felajánlotta, némi befolyást kívánt biztosítani családjának a jövőben alkalmazandó személyzet egyrészénél, de nem kívánta azt, hogy annak főfelügyelete is családja kezében összpontosuljon.

Hogy a Nemzeti Múzeum könyv- és kéziratgyűjteménye tökéletesen megfeleljen korunk igényeinek, mindenesetre szükséges, hogy:

1. a könyvtár kézirat- és oklevélgyűjteménye kezelés és őrzés tekintetében elkülöníttessék a nyomtatványoktól, úgy azonban, hogy mindkettő egy igazgató őr vezetése alatt álljon. (Ezen igazgató őr kinevezésébe a gróf Széchenyi családnak nem lehet befolyása, miután az egy oly állás, mely az előtt nem létezett és csak most szerveztetik.)

2. A könyvtár és kézirtár igazgató őrnek vezetése alá

rendeltetnek tehát az összes nyomtatványok, kéziratok, oklevelek, az örök időkre letett családi levéltárak, és a könyvtár összes administratív ügyei. — Az osztály összes gyűjteménye tehát elosztatik ezentúl:

A) Kézirattárra.

B) Könyvtárra.

A.

1. A kézirattárba tartozzanak ezentúl az összes codexek, kéziratok, oklevelek, levelek s az összes örök időkre letett családi levéltárak. Ezeknek őrzése- és kezelésére egy kéziratőr (custos) és két levéltárnok (= segédőr) neveztetik ki; hozzájuk adatik egy írnok.

2. A kéziratok őrének, levéltárnokainak és írnokának kötelessége a kéziratok és oklevelek nyilvántartása, rendezése, őrzése, lajstromozása, a kutatók részére való kiadása és elhelyezése, illetőleg a rendezett anyagnak tudományos feldolgozása és a közönséggel való megismertetése.

Csakis ezen szervezet mellett lesz lehetséges, hogy a N. Múzeum kézirattára tökéletesen használható legyen, és hogy a Múzeum elvállalt kötelezettségeit is teljesíthesse. A kézirattárban jelenleg 13,000 darab kézirat, és mintegy 50,000 darab oklevél és levél várja a rendszeres s a tudomány mai igényeinek megfelelő lajstromozást; hogy ezen munkálatot minél előbb kell teljesíteni, az kétsésgbe sem jöhet, mert a kézirattárak jó lajstromok nélkül majdnem használhatlanok. És ha tekintetbe vesszük a terjedelmes anyagot, — a javaslatba hozott tisztviselők száma tulajdonképpen kevés ezekhez képest; tekintetbe vévén azonban államháztartásunk nem épen virágzó anyagi helyzetét, elegendő arra, hogy bár hosszabb idő alatt, de mégis elkészülhessenek a kívánt munkálatokkal.

Az utóbbi években kivált az oklevelek száma igen nagy mértékben szaporodott a N. Múzeumban elhelyezett 10 különböző családi levéltár által. — A Múzeum örömmel fogadta és fogadja a családi levéltárak örök letételét; el is vállalja minden egyes esetben rendezését és a lajstrom elkészítését és azt, hogy a lajstromnak másod-példányát az illető családoknak záros határidő alatt átadja; ebbeli kötelezettségét azonban még eddig egy esetben sem teljesítette és nem is teljesíthette, mert nincs rá elegendő ereje és ideje. — Az ily eljárásnak következése az lesz,

hogy az egyes családok ezentúl tartózkodni fognak, hogy nagybecsű levéltáraikat a N. Múzeumban helyezték el.

Miután pedig köztudomású dolog, hogy levéltáraink, mióta azoknak jogi jelentősége megszűnt, nem részesülnek kellő gondozásban az egyes birtokosok részéről, tág teret nyitunk ez által annak, hogy multunk oklevél kincsei általános és részletes történelmünk pótolhatlan kárára végkép megsemmisüljenek.

B.

3. A könyvtárba (nyomtatványok gyűjteménye) tartozzanak az összes könyvek, hirlapok, nyomtatványok és metszetek s a könyv- és kézírattár összes folyó ügyei.

4. A könyvtárban következő tisztviselők szükségesek:

Egy könyvtárőr, három könyvtárnok (= segédőr), egy hirlapőr, (= segédőr) és két írnok.

Nem lehet célunk az, hogy itt az egyes tisztviselők munkakörét is meghatározzuk; csupán indokolás kedvéért kívánjuk megemlíteni, hogy a könyvtárőrt és egy könyvtárnokot elfoglalhat a czédula-catalogusok készítése, könyvek felvétele, repertoriumok vezetése, felügyelet a könyvek osztályozására és szakbeosztására; — a másik könyvtárnoknak elegendő munkája lesz az adminisztratív ügyek, levelezések és számadások, nyilvántartás, megrendelések, kölesönnések, reclamációk és a közönség útbaigazítása és a leltározás körül; a harmadik könyvtárnokot illetné a felügyelet az olvasó teremben, a szerzemények törzskönyvének vezetése és a havonkénti statisztikai kimutatások készítése. A hirlapőr a hirlapok nyilvántartására és rendezésére, reklamálására és egyelőre a metszetek őrzésére lenne hivatva; a két írnok pedig a szükséghez képest a tiszti személyzet körül segédkeznek.

Csakis ezen szervezet mellett teljesíthetők pontosan mindazon munkálatok, melyek egy ily nagy intézetben elkerülhetetlenek. — Csak ily rendezés mellett tétetik lehetővé a személyzet munkakörének szakszerű és arányos beosztása, a hirlapi osztály felállítása és rendezése, valamint a hungaricumok és kéziratok czímtárának egymás után következő kiadása.

Nagy sérelmét képezi a könyvtárnak az, hogy habár teljessége szempontjából az 1827. évi országgyűlési határozat és az 1848. évi 18. törv.-czikk 40. § a elrendeli, hogy az összes magyarországi nyomdák termékeiknek egy-egy példányát beküldeni kötelesek, ennek daczára a dolog jelenleg mégis úgy áll, hogy mint

igen sok más törvényünk: csak papíron marad, úgy ez is csak írott malaszt; mert a nyomdák nagy része, főként a vidékiek, nem teljesíték kötelezettségüket s gyakran 5–6-szor is felszólítatnak s mindezen reklamálás eredménytelen marad; és sokszor 1–2 hivatalnoknak egész munkaidejét hasztalanul veszi igénybe, míg ha a beküldés pontosan megtörténik, a Múzeum könyvtára egy oly irodalmi kincs birtokába jutna, mely irodalomtörténetünknek idővel megbecsülhetetlen kutforrásul szolgálna.

5. A jelzett törvény tehát akként volna módosítandó, hogy a melyik nyomda köteles példányait az év végeig be nem küldi, az minden egyes mulasztásért külön (meghatározandó) pénzbürságra ítéltetik s a N. Múzeum könyvtári osztályának egyszerű kérésére az illető járásbíró által végrehajtatik. A beszedett büntetéspénzek a járásbíró által egyenesen a N. Múzeum pénztárába volnának küldendők, hogy intézetünk a büntetéspénzből vehesse meg a hiányzó példányokat.

A köteles példányok azonban csak egy részben gyarapítják a könyvtárt, mert N. Múzeumunk nem zárközhatik el a külföldtől sem s be kell hogy szerezze a külföldi irodalomnak kiválóbb termékeit, valamint specialis nemzeti hivatásánál fogva mindazon munkákat, melyek magyarországi tudósok által bármely nyelven írva külföldön nyomattak, avagy külföldiek által írva, de Magyarországra vonatkoznak.

6. Miután régibb irodalmunk termékeinek teljes gyűjteményét még most sem bírja Múzeumunk, ennél fogva a hiányzó régibb munkákat vétel útján kell megszereznie.

Az utóbbi időben divattá vált, hogy egyes nagyobb könyvtárak és kéziratgyűjtemények külföldi kereskedők által vétetnek meg és a N. Múzeum ezt pénz hiányában tűrni kénytelen. — Ezen könyvtárakban pedig legtöbb esetben sok oly munka van, a melyet Múzeumunk még nem bír, sőt gyakran még unicumok is találkoznak; azon kéziratgyűjteményeket pedig, melyek történelmünkre vagy irodalmunk történelmére nézve becses irásokat foglalnak magokban, semmi áron sem volna szabad külföldre bocsátanunk.

Megtörtént az is, hogy egyes nevezetes gyűjteményt kénytelen volt a N. Múzeum elszalasztani pénzhányában, mint ez a Nagy István-féle gyűjteménnyel történt, melyet azután kettős

áron volt kénytelen a könyvtár külföldről visszavásárolni; ugyanez fog most is valószínűleg történni a Szalay Ágoston-féle kézirati gyűjteménnyel, pedig ezt is kár volna kibocsátani, már csak azon oknál fogva is, mert a könyvtár tulajdonát képező Nagy István- és Jankovich-féle kézirat-gyűjteményeknek kiegészítő részét képezi. Köztudomású, hogy a külföldi könyvtárakban számos oly magyarországi vonatkozású kézirat és nyomtatvány létezik, melyek hazánk középkori történetéhez és irodalomtörténetéhez nagybecsű adalékokat szolgáltatnak, de melyeket onnan többé sem vásárlás, sem csere útján visszaszerezni nem lehet. Ezeknek egy részét a tudományos világ ismeri s tudósaink által fel vannak használva; másik részének felderítését pedig a Múzeum által évenként eszközölni szokott tudományos utazások lényegesen előmozdítják. Szükséges volna azonban a külföldi könyvtárak magyarországi vonatkozású nevezetesebb kézirataiból (ilyenek Anonymus, magyar codexek, történeti kútfők, corvin-codexek stb.) a kiválóbb mű- vagy történeti becsesel bíró lapokat lefényképeztetni, a becsesebb történeti vagy irodalomtörténeti kéziratokat lemásoltatni, hogy ezeket a múzeumi könyvtár, mint multunk culturtörténetének egykori emlékeit, legalább másolatban birhassa.

7. Mindezeknél fogva javasoljuk és kívánjuk, hogy a könyv- és kéziratárnak az évi szerzeményekre fordítandó dotatiója 7000 forintban állapíttassék meg, mely összeg ha esetleg nem használtatik fel, egyik évről a másikra betudás nélkül átvihető legyen.

Tény az, hogy Múzeumunkban már most is egy oly irodalmi kincs van összegyűjtve, melyet ma már újra összegyűjteni lehetetlenség volna. — Épen ezen oknál fogva, a mit összegyűjtöttünk, azt meg is kell tudni tartani. Köztudomású dolog, hogy a könyveknek és kéziratoknak két kérlelhetlen ellensége van: a moly és a könyvpondró. Ezek ellen semmiféle szer sem használ, csupán a tartósabb, és ennél fogva drágábbfajú bőrbe való új bekötés, a szűette állványoknak újjakkal való kicserélése és a könyveknek gyakori porozása.

8. A könyvkötést kellő mértékben nem eszközölhetik, mert az erre adott évi 1000 forint kevés, ez tehát fel volna emelendő évi 1500 fortra; — a közönséges festetlen deszkából összetákoltszűette állványok, melyek még két termet foglalnak el, most egyszerre ki volnának cserélendőek; és az erre való költség egyszerre

vagy legfeljebb két évre osztva a rendkívüli kiadásba lenne felveendő.

A könyveknek rendszeres porozását, mely pedig évenként legalább kétszer volna szükséges, sem teljesíthetik rendesen, mert kevés a szolgaszemélyzet s annak is egy része az olvasóteremben van állandóan elfoglalva; szükséges tehát a személyzetet egy szolgálival szaporítani; és miután ezen összegyűjtött irodalmi kincsünk érdeke azt követeli, hogy jó, értelmes, bizonyos fokú szakképzettséggel bíró és teljesen megbízható szolgák legyenek körülötte alkalmazva, okvetlenül szükséges az összes szolgák fizetésének felemelése. Ezenkívül a jelenlegi legidősebb szolga, ki a könyvtárrendezés nagy munkájában az intézetnek jó szolgálatokat tett, könyvtári ügyelőnek (felügyelő szolga) volna kinevezendő, ki nek kötelességéhez tartoznék az olvasóterem közönségét a hivatalos órák alatt 9—2-ig kiszolgálni, 8—9-ig pedig mikor a többi szolgák a termeket takarítják, az előtte való nap használt könyveket a megfelelő szakba beosztani és felügyelni arra, hogy a kölcsönzőktől visszakérült könyvek rendesen a szakba beosztassanak, a termekben az asztalokon fel ne halmozódjanak és ügyelni arra, hogy a termekben a könyvek felállításánál a szekrényekben semmi rendetlenség elő ne forduljon.

9. Végül pedig, miután múzeumi könyvtárunk e nemből legnagyobb és legelső nemzeti intézményünk; és habár annak rendszeres felállítása és hozzáférhetősége meg is felel részben az igényeknek, de a tudósok és közönség által tökéletesen használható csak akkor lesz, ha annak tartalmát ismertetik. Ez pedig csak a szaklajstromok kinyomatása által érhető el;

10. ezeknek költségére évenként 2000 frt lenne a költségvetésbe felveendő;

11. Okvetlenül szükséges továbbá az összes kéziratok és Codexek fajonként csoportosított lajstromát kinyomatni, valamint az itt őrzött oklevél kincseket is családi levéltáranként csoportosítva kiadni, — minek költségeire évenként 2000 forint szükségeseltetik.

Ezen utóbbi pontban említett munkálatokat nézetünk szerint az összes Codexek és az ősnymtatványok lajstromának kiadásával kellene megkezdeni, annál is inkább, mert ennek teljesítésére az 1878-ik évben Londonban tartott könyvtárnoki és

bibliographiai nemzetközi congressus határozata szerint a művelt nemzetek összes nyilvános könyvtárai erkölcsi kötelezettséget vállaltak.

Végül a könyvtár integritása érdekében szükségesnek tartjuk még azt is, hogy az időközönként, például minden ötödik esztendőben a nyári szünidő alatt tüzetesen revideáltassék és repertoriumok segítségével constataltassék: mily könyvek tévedtek el ezen idő alatt a könyvtárban.

VI.

Régiségtár.

Miután a régiségek most már nemzetközileg is nagyon keresett czikkekké váltak, ma holnap alig fog a Nemzeti Múzeum versenyt tarthatni a külföldi intézetekkel, vagy a vagyonosabb magángyűjtők múzeumaival.

Az utóbbi években ugyan, mint az a miniszteriumhoz benyújtott évi jelentésekből látható, nagymérvben gyarapodott; de ez részben csak a véletlennek köszönhető. Ezt pedig csak az eshetőségekre bízni nem szabad, hanem ezélzatosan kell oda törekedni, hogy az országban felmerülő minden érdekesebb lelet és más régiség a N. Múzeumban foglaljon helyet.

A régészeti leleteket ugyan bizonyos pontig biztosítják a meglevő hiányos szabályrendeletek, de a fiscust illető $\frac{1}{3}$ -ad okozza a legtöbb bajt és kárt múzeumunknak, mert a miatt legtöbb lelet titokban a kereskedők és aranyművesek kezei közé kerül.

1. Ennélfogva törvényt kellene hozni, a melyben a fiscus lemondván az őt illető $\frac{1}{3}$ -ad jogáról, kötelezze a találót, hogy az minden régiséget a mit a földben talált, a N. Múzeumnak beküldjön; ha az illető tulajdonos nem akarja eladni az egyes darabokat vagy az egész leletet, a N. Múzeum hiány nélkül visszaküldi a tulajdonosnak, miután az érdemes tárgyakat leírta s lerajzolta; ha pedig a találó eladni akarja, a N. Múzeum az érdemes tárgyakat megvásárolja. — Hogy azonban az ilyformán napfényre kerülő leleteknek érdekesebb darabjait megvásárolhassa a Nemzeti Múzeum:

2. Fel kell emelni a régiség-gyűjtemények gyarapítására szánt évi dotációt.

A véletlenül felmerült leletek szép eredményre vezettek ugyan eddig, de azzal most már beérni nem lehet, hanem évenkénti dotáció kellene arra is, hogy rendes ásatásokat rendezhessen a N. Múzeum.

3. A vidéki múzeumok is országos fő-felügyelet alá volnának helyezendők és szabályozni kellene azok viszonyát a N. Múzeumhoz.

Hogy a N. Múzeum régészeti osztálya ezentúl is megfelelhessen kitűzött feladatának, a következők veendőik főként figyelembe:

Első sorban érezhető a térhiány. Midőn még senki sem sejtette múzeumunk jövődöbeli gazdagságát, azt vélték, hogy ily óriási épületben a legheterogénebb tudományok tárai békésen megférhetnek egymás mellett évszázadokon át. Ebben azonban csalódtak, mert két-három év alatt teljes lehetetlenség lesz a tárgyak elhelyezése; és így vagy le kell mondanunk arról, hogy e nevezetes intézet gyarapodjék, vagy pedig új helyiségekről kell már most gondoskodni.

Mi haszna van abban a közmívelődésnek:

a) Ha az ősrégészeti gyűjtemény legnagyobb részét, (mely gyűjtemény pedig a leggazdagabb Közép-Európában) — elrejtve kell tartani térhiány miatt?

b) Ha az egész Pannoniából összehordott római feliratos és domborműves emlékeket a pinczékben kell egymásra halmozni?

c) Ha nincs hely az általános ízlés javítására oly felette fontos antik és renaissance szoborművek gypsmásolatainak?

d) Ha az ezelőtt néhány évvel alapított gyűjtemény: a hazai középkor- és renaissance szobrászati emlékei számára, vagy ezen emlékek hű másolatainak elhelyezésére nem lehet helyet találni?

e) Nincs kedvezőbb helyzetben a régi magyar ötvös ipar arany- és ezüstműveivel, a fegyver-, peesét- és éremgyűjtemény sem. A néhány év alatti növekedést már teljes lehetetlenség lesz térhiány miatt a meglevő sorozatba illeszteni.

Miután a kincsek beszerzése és elhelyezése a régészeti osztály feladatát nem meríti ki, egy lépéssel tehát tovább kell menni és az összegyűjtött anyagot szakszerűen meghatározni és a magyar- rázó lajstromok elkészítése által a közönség számára használható állapotba tenni.

Ezt azonban most lehetetlen teljesíteni, mert az osztály jelenlegi három tisztviselőjének majdnem minden idejét igénybe veszik az ú. n. administratív teendők, úgymint leletek nyilvántartása, gondozás azok beszállításáról, szakkérdésekben való felvilágosítások, vidéki kiadások felügyelete, a kiterjedt tudományos levelezés, a leltárak készítése és a jegyzőkönyvek és naplók vezetése.

4. A tudományos haladás tehát okvetlenül megkívánja a tisztí személyzet szaporítását egy segédőrrel és egy őrrel; szükséges még ezenkívül egy vegyelemző állandó alkalmazása; ez azonban egyelőre ugyanazon személy lehetne, ki az ásványtárnál alkalmazandó.

5. A régészeti osztály tisztviselői tehát összesen a következő hivatalnokokból állana:

Egy igazgatóőr, — egy őr, két segédőr és egy őr.

Csak ezen szervezés mellett lesz lehetséges, hogy a kezelést és őrzést tudományos csoportok szerint teljesítsék, a mit pedig a jelenlegi fonák helyzetben nem lehet elérni, mert a tudomány mai álláspontján kívánni sem lehet, hogy egy jeles éremtudós éppen oly alaposan értse az ősrészt, vagy pedig a római és középkori régiségekben is egyforma jártassággal bírjon. Csak a tisztí személyzet ezen szaporítása esetében lesz lehető az oknyomozó katalógusok kiadása, melyekre az előkészületek már évek óta megtörténtek.

6. Az említett oknyomozó katalógusok kiadása most már elkerülhetetlen szükség. Kiadásukban a következő sorrend volna követendő:

- I. kötet ősrésztí gyűjtemény.
- II. » antik gypszmásolatok.
- III. » pannoniai római emlékek.
- IV. » a népvándorlási kor maradványai.
- V. és VI. » a keresztény középkor és újkor gyűjteményeinek leírása csoportok szerint: a) fegyverek, b) ötvösművek, c) pecséttek, d) bútorok és egyéb szoba felszerelési tárgyak stb.
- VII. kötet az éremgyűjtemény leíró lajstroma
- VIII. » a szakkönyvtár lajstroma.

Az előbbi pontokban említett tisztviselők mellé szükséges rajzolókat is alkalmazni, ezek nemesak a katalógusok kiadása

végett szükségesek, hanem az is egyik fő feladatuk volna, hogy a leltárakba és az évi szaporodást mutató törzskönyvekbe bevezethessék a tárgyak felismerésére szolgáló rajzokat. A katalogusokat és az egyes csoportokról szóló monographiákat csak is rajzok mellékletével lehet kiadni, hogy az a czélnak megfeleljen. Ezen czélokra, úgymint a rajzok és metszetek elkészítésére szükséges évenként 3000 forint.

7) Hogy a catalogusokat ki lehessen adni, arra nézve a Múzeum évi kiadványaira szánt dotatiót annak egyes osztályai között aránylag el kell osztani és felemelni mindaddig, míg a lajstromok kiadása befejeztetik.

Miután a régiségtár a nagy közönség előtt hetenkint kétszer, és azonkívül minden harmadik vasárnap nyitva van, a nagy terjedelmű helyiségek tisztán tartása és az egyes tárgyaknak a portól és piszoktól való megóvása sok munkát kíván, ennél fogva a jelenlegi két szolga kevés; különösen miután most az egyik szolga egyszersmind gypszöntő, és így kénytelen idejének nagyobb részét a mintázó műhelyben tölteni.

A hazai műtörténelmi emlékek mintázása ily körülmények között csak lassan halad, pedig igen fontos volna, hogy ezek minél rövidebb idő alatt összegyűjtessenek;

8) Ezt elérni csak úgy lehet, hogy a mostani mintázó szolga mint állandó gypsz-mintázó nyerjen alkalmazást, (felügyelőszolga), képességének megfelelő jobb fizetéssel;

9) Helyébe pedig egy új szolga nevezendő ki.

VII.

Ethnographiai osztály.

Minden nagyobb európai Múzeum egyik jelentékeny és kiváló osztálya az ethnographiai; mert az ethnographiát a geographia és az emberi művelődés történetében hatalmas segédforrásnak tekintik, sőt a régészettel is szoros kapcsolatban áll. Az emberi művelődés haladása és összehasonlítása semmi által sem észlelhető és tanulmányozható annyira, mint épen ily szemléleti oktatás, ethnographiai gyűjtemény által. Ezen szempontból indult ki 1868-ban az akkori közokt. miniszter; midőn 1868-ban a kelet-ázsiai expedíció útra kelt, megbízta ezen osztály jelenlegi

örét, hogy egy lehetőleg teljes kelet-ázsiai gyűjteményt szerezzen össze; 1870. végén megérkeztek az összegyűjtött tárgyak; 1871-ben megnyitott közszemlére az egész gyűjtemény, mely több mint 2500 darab tárgyból állott. Akkor ugyan ez új osztálynak megfelelő helyisége nem volt, és a természeti osztályban állított fel; nem sokára aztán az ásványtárhoz vezető folyosóra tételtett át, és azóta is ezen provisorius helyiségben van; emelésére és gyarapítására soha egy fillér sem fordítottatik, sőt az osztály órének szobája, de még egy asztala sincs, ahol írásait tarthatná; különben a mostani helyiségben erre lehetőség sincs.

Az osztály jelenleg csak egyes hazafiak adakozása folytán szaporodik, de nem számbavehetőleg.

Ezen osztály pedig igen jelentékeny gyűjteménnyel birt és bír, különösen borneói gyűjteménye olyan, mely a külföldi szakértők elismerése szerint Európában páratlan. Azonkívül Japán, China, Cocinchina, Siam, valamint a Molukkák és a Sunda szigetek is tekintélyes és értékes számú tárgyakkal vannak még mindig képviselve, daczára annak, hogy időközben az ethnographiai osztályt nagy veszteségek érték;

mert ez osztályra nézve okvetlenül veszteségnek kell tekinteni azt, hogy a bécsi világkiállítás után, midőn az iparművészeti Múzeum alakult, annak kevés számú tárgyai lévén, — az ethnographiai osztályból átvitték az összes fém-, agyag- és szövőipar tárgyakat.

1. Hogy ez osztály említett veszteségeit kárpótolhassa, okvetlen szükséges a tárgyak beszerzésére évenként 1000 frt dotatio, és czélszerűbb s elegendő helyiség azok felállítására.

VIII.

I p a r m ű v é s z e t i M ű z e u m.

»Az országos magyar iparművészeti Múzeum feladata mindazon tudományos és művészeti segédeszközöket egybegyűjteni és szakszerűen rendezve felállítani, melyek a közönség műzlésének fejlesztésére s nemesbitésére szolgálhatnak; egyúttal pedig a hazai iparosoknak alkalmat nyújtani, hogy stílszerű s az ipar technikai követelményeinek is megfelelő tárgyak állandó szemlélete s tanulmányozása által, úgy alakra, mint gyakorlati használatra is teljesen kielégítő iparművek készítésére képesíttessenek.

Az iparművészeti Múzeum gyűjteményei úgy rendezendők, hogy azok teljességükben a művészipar történetének, a legrégibb kortól kezdve napjainkig hű képét nyujtsák.« Ez van az Iparmúzeum ideiglenes alapszabályaiban megírva. Hogy azonban ezen gyűjtemény tárgyak hiányában is felállítható legyen, az ideigl. alapszabályok 3. §-át következőleg fogalmazták:

»Az iparművészeti Múzeum gyűjteményét képezik még a M. N. Múzeum gyűjteményéből való állandó letétemények, jelesen: a régiségi és néprajzi osztályból ama tárgyak, melyek természetöknél fogva az iparművészet tanulmányozására alkalmasak.

Ha az iparmúzeumban kiállított tárgyakon végig tekintünk, látni fogjuk, hogy azoknak egy nagy része a N. Múzeum régiség- és néprajzi osztályából vitetett át; és ezen osztályok bármelyikébe vissza is lehetne helyezni ismét, valamint azon tárgyaknak nagy része is, melyek az Iparmúzeum részére vásároltattak, belellenék a N. Múzeum ezen két osztályának valamelyikébe.

Egyáltalán alig lehet a régiebb tárgyak között oly választó vonalat vonni, a melyik a régiség- és néprajzi osztályba való tárgyakat az iparmúzeumba valóktól elkülöníthetné. Ezen elkülönítés módszere, nézetünk szerint csak a tárgyaknak más módon való csoportosításában, és a rokon tárgyaknak az ipar és művészet szempontjából való rendezésében rejlik.

Az Iparmúzeum különben már jelenleg is inkább egy musaealis gyűjtemény jellegével bír; és nem lehet csupán olyan tananyagnak tekinteni, mely az iparművészeti szakiskolában az oktatásra volt szánva. És ha az iparművészeti múzeum ezentúl a N. Múzeumnak egyik osztályát fogja képezni, semmi sem fogná akadályozni az iparművészeti szakiskolát a szükséges egyes tárgyak használatában, miután az említett szakiskola és az iparművészeti Múzeum között jelenben sincsen szerves összefüggés.

Annál kevésbé van tehát értelme annak, hogy ilyen — a N. Múzeum régiség- és néprajzi osztályából alakított fiók-gyűjtemény fővárosunknak másik végén szerveztessék mintegy külön Múzeum akkor, midőn még anya-gyűjteményünk sem túlgazdag; mert így csak gyengítjük mind a kettőt és megszakítjuk mesterségesen azon természetes kapcsolatot, mely a régibb ipartermékek és régiség-gyűjteményeink között létezik. Érezte is ezt a közökt,

ügyi Miniszterium, midőn az iparművészeti külön Múzeumot felállította és azért ezt a N. Múzeum igazgatója mint a Múzeumok országos főfelügyelője alá rendelte, sőt ennek pénzkezelése is a N. Múzeum pénztárnokának teendője.

1. Mindezeknél fogva kívánjuk és javasoljuk, hogy az iparművészeti Múzeum helyeztessék vissza a Nemzeti Múzeumba; és képezze annak egy külön osztályát. Ezáltal megtakarítandók az Iparmúzeum jelenlegi házbérét, évenkénti 6000 frtot, és a külön irodai kiadásokat; és elérnők azon czélt is, hogy a tárgyakat — melyek jelenleg 6000 frt házbér mellett egészen czélszerűtlen, sőtét és egymástól külön választott szobákban vannak elhelyezve, jó és tágas helyiségekben állíthatnók fel.

Igaz ugyan, hogy ez azonnal nem volna kivihető, mert a N. Múzeumban rendelkezés alatt álló termék nincsenek, de ha a képtárra vonatkozó javaslatunk elfogadtatik, a képtár helyiségeiben illendő és tökéletesen czélszerű kiállítási helyet nyerne az iparművészeti osztály.

Ezen esetben a nemzeti múzeumban az 'iparművészeti múzeum külön osztályt képezne egy igazgató őrrel, egy segédőrrel és egy szolgálóval.

2. Az Iparmúzeumnak jelenlegi költségvetésében is rejlik egy nagy sérelem, mert az új tárgyak beszerzésére, s lajstrom nyomtatására és a könyvtár gyarapítására együttesen 3100 frt szavaztatik ugyan meg, de tényleg ezen összegből minden évben 1000 frtot von le a közokt. Miniszterium, mert midőn a képzőművészeti társasággal a házbér szerződést megkötötte, nem költöztethette be 'a múzeumot jelentékeny költség nélkül, miután még a szobák falait, menyezetét és padlóját kellett előbb a Miniszteriumnak elkészíttetni. Ennek visszafizetésére vonatkozik az említett összeg; következése pedig az, hogy nem lehet kellő mérvben szaporítani a szakkönyvtárt és a gyűjteményeket.

IX.

K é p t á r.

A N. Múzeum képtárának, mely a modern s kiválóan a magyar festészet termékeinek összegyűjtésére van rendelve, legfőbb hiánya az, hogy szűk és czélszerűtlen. Ezen a hiányon

segíteni alig lehet, mert a Múzeum többi helyiségei már úgy is túl vannak tömve; czélszerű termeket pedig a sok költségbe kerülő átépítkezéssel sem lehetne a mostani helyiségekből készíteni.

A Budapesten létező, az állam birtokában levő képgyűjtemények, úgymint az országos — és a múzeumi képtár igen becses kincset képeznek, de hogy ezek művészet-történeti, művelődési és művészi szempontból használhatók legyenek, nagyon kívánatos, hogy azok egyesítve egy ezen célra épített vagy átalakított országos képtárban helyeztessenek el.

Tekintve országunknak nem épen virágzó anyagi helyzetét, ez idő szerint legczélszerűbbnek tartanánk, ha a mostani országház adatnék át annak idején a múzeumi képtár elhelyezésére; addig pedig míg az új országház felépül, mind a két képtárunk a mostani ideiglenes helyen maradhatna. A mostani országház igen csekély költséggel volna egy czélszerű képtár helyiséggé átalakítható; a melléktermekből czélszerű dolgozó termeket lehetne berendezni; a folyosók egy részén pedig a modern szobrászat művei és antik gipsz másolatok foglalhatnának helyet.

X.

Á s v á n y t á r.

Az ásvány- és őslénytani osztálynál, midőn ez a 70-es évek elején organizáltatott, az osztályfőnök mellé két hivatalnok, úgymint egy segédőr és egy őrségéd adatott; ez az akkori kicsinyes viszonyoknak eléggé megfelelt, most azonban — midőn a lefolyt tíz év alatt az ásványtár egy világgyűjteménynyé fejlődött, és melynek értéke több százezer forintra emelkedett, a mostani hivatalnoki személyzet nem elegendő.

1. Okvetlenül szükséges még egy segédőr kinevezése, ki az ásvány-chemiai irányt képviselje. Ezen hivatalnok nélkülözhetlen a már tervbe vett tudományos tárgylajstrom elkészítésére is. — Miután ezen osztálynak egyetlen egy szolgálja egyszersmind az ásványok, őslények és kőzetek praeparatora is, azonkívül a jelenleg nyitva levő hét terem és az összes kiállított tárgyak tisztán tartása is az ő feladata, vagy egyik vagy másik mun-

kának el kell maradnia idő hiánya miatt, a gyűjtemény nagy kárára.

2. Okvetlenül szükséges tehát, hogy ez osztály a szolgán kívül még egy praeparatort (felügyelőszolga) nyerjen. Erre legal-
kalmasabb volna, ha a mostani szolga nevezetné ki 550 frtnyi
fizetéssel praeparatornak.

3. Az ásvány-öslénytani osztály is nagy sérelmet lát ab-
ban, hogy az évi dotatióból remélhető megtakarítások fejében
majdnem 9000 frt vonatik már előlegesen le. Ezen levonás okozza
azt, hogy az osztályőr által elvállalt fizetési kötelezettségek leg-
több esetben nem teljesíthetők. — Hogy daczára ezen körülmény-
nek, ezen osztály mégis párhuzamba helyezhető a külföldi
hasonnemű intézetekkel, csakis tisztviselői odaadó szorgalma, és
egy lelkes hazafi: Semsey Andor úr hathatós anyagi támogatása
által éretett el.

Miután a N. Múzeumnak mostani összes helyiségei a szoro-
sabb értelemben vett musealis tárgyak — úgymint: könyvek és
kéziratok, régiségek, régi és modern iparművészeti termékek és
az ethnographiai darabok által rövid időn meg lesznek tölthetők,
már most kívánja a Múzeum ügyeinek megvizsgálására kikül-
dött országos bizottság kimondani, hogy

4. ezen becses, több száz ezer forint értékű ásvány- és ös-
lénytani gyűjtemény tulajdonképen nem a jelenlegi múzeumba
való, hanem ebből egy külön »Természettudományi-Múzeum« ala-
kítandó.

XI.

Füvészet-i osztály.

A múzeum füvészet-i osztálya eddig egészen el volt hanya-
golva; 1869. előtt még csak külön öre sem volt. Általában még
most is kezdetleges állapotban van. Különben nincs is ennek ér-
telme a N. Múzeumban, hanem

az egész gyűjteményt az egyetemhez vagy ennek füvészs-
kertjéhez, vagy pedig a leiró füvészet-i tanszékhez kellene ideig-
lenesen csatolni mindaddig, míg az idővel felállítandó természet-
tudományi Múzeumban egy külön osztályt képezhetne.

XII.

Természettudományi osztály.

Minden állattani múzeumnak egyik fő feladata, mennél nagyobb tökélyre emelni a gyűjteményeket, miszerint lehetőleg felmutatható lehessen ama természeti összeköttetés és kapocs, mely az egyes állatosztályok és fajok, rendek és családok között létezik s hogy minél jobban megkönnyíttessék a tárgyak meghatározása s tudományos feldolgozása. Az említett fontos cél azonban intézetünk állattárában a jelenlegi körülmények mellett alig érhető el, mert gyűjteményei mind a mellett, hogy a középszerű fokozatra sem emelkedtek, már is az azok czélszerű elrendezésére megkivántató helyiség szűknek mutatkozik, úgy, hogy nem csak a nagyobb emlősök megszerzésével fel kell hagyni, de az igen fontos, úgy az állattani, mind pedig őslénytani tárgyak meghatározásához s összehasonlításához okvetlenül szükséges csontvázgyűjteményt sem állíthatják fel.

Ezen a hiányon egyelőre úgy lehetne segíteni, hogy a két országos képtár egyesítve külön czélszerű épületben helyeztetnék el; ezáltal nyerhetnénk közvetlenül szükséges egy vagy két termet, s az 1—2 termet a nélkül, hogy az iparmúzeumnak a jelenlegi képtárban való felállítását gátolnók.

A helyiségek szűk voltát legszembeötlőbben bizonyítja az hogy jelenleg a dolgozó és kézi könyvtárul szolgáló teremben csak két személy végezheti teendőit, a többi tisztviselő pedig a gyűjtemény-termekben kénytelen dolgozni, melyekből mind azon napokon kiszorulnak, midőn azok a közönség számára megnyittatnak. A kitömő-segéd dolgozószobája pedig a földszinten van elhelyezve; így aztán az osztálynak egyetlen egy szolgálja nem képes sem a tisztviselőknak, sem a praeparatornak kellőleg segédkezni. — Ezen egy szolgáljának kötelessége egyszersmind a nyolcz termet tisztítani és az összes emlősöket és madarakat tisztogatni és kiporolni, melyek száma meghaladja a 7000 darabot.

1. Okvetlenül szükséges tehát ez osztályhoz még egy szolgát alkalmazni már csak azért is, hogy az állatok porozását, mely az egészségre káros befolyással van — miután mirenyyel (arsenicum) vannak conserválva — két személy váltakozva végezhesse.

2. Az osztály jelenlegi gyűjtőjének (Pável Jánosnak) fizetése, mint a többi felügyelő szolgálékéi 550 frtra volna emelendő.

3. A tiszti személyzet sem elegendő a gyűjtemény tudományos feldolgozására, sem pedig a gyűjteményekben levő nagy hézagok pótlására, mert daczára annak, hogy ezen osztályban jelenleg 842 példány emlős, 5430 példány madár, 3350 tojás és madárfészek, 750 hüllő és kételtű, 5200 példány hal s mintegy 150,000 példány rovar van, azért mégis az eddig ismert állatok fajszerát tekintve, még mindig nagy az aránytalanság; úgy hogy például a madaraknak csak mintegy $\frac{1}{5}$ része, a téhelyröpieknek (Coleoptera) alig $\frac{1}{6}$ -da van meg gyűjteményünkben, a többi állatfajok még sokkal kisebb arányban vannak képviselve.

A tisztségviselőknak nagyobb mérvű szaporítását és a gyűjteményeknek kiegészítését azonban ez osztályban térhiány miatt nem javasolhatjuk, míg ezen osztály is az ujonnan felállítandó természettudományi múzeumba nem helyeztetik át.

4. Végül szükséges, hogy a még nagyrészen hiányos kézi könyvtár számára, (mely jelenleg 1535 munkából áll), mostan 2000 forintnyi összeg rendeltessék, azonkívül a természettudományi osztályok gyarapítására jelenleg rendelt évi 5000 frt dotatio fel-emeltessék 6000 frtra, hogy az ebből az állattár számára juttatott fele összeg évenként 3000 frtot tegyen ki.

Ezek szerint a N. Múzeum költségvetése következőleg alakul:

Kiadások.

Létszám		F o r i n t			
		Egyenként		Év- ötödös pótlék	Összesen
		Fizetés	Lakpénz		
	Személyi járandóságok.				
	<i>a) Tisztviselők fizetései és lak- pénzei. Központi igazgatás.</i>				
1	Igazgató	4,000	term.		
1	Titkár-pénztárnok (ezelőtt irat- tárnok)	1,500	"		
1	Fogalmazó	1,200	200		
1	Irnok	700	term.		
		7,400	200		7,600
	<i>Könyvtár és kéziratár.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.		
1	Kéziratőr (ezelőtt segédőr) . .	1,500	300	100	
1	Levéltárnok }	1,200	200		
1	Levéltárnok } segédőr	1,200	200		
1	Irnok	700	200		
1	Könyvtárőr (ezelőtt tiszt. őr) . .	1,500	term.	400	
1	Könyvtárnok } ezelőtt	1,200	200	100	
1	Könyvtárnok } örsegedék	1,200	200		
1	Könyvtárnok } segédőr	1,200	200		
1	Hirnapőr (segédőr)	1,200	200		
1	Irnok	700	200		
1	Irnok ,	700	200		
		14,800	2,100	600	17,500
	<i>Régiségár.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.	200	
1	Régiség őr (ezelőtt segédőr) . .	1,500	term.	100	
1	Segédőr (ezelőtt örseged)	1,200	200		
1	Segédőr	1,200	200		
1	Irnok	700	200		
		7,100	600	300	8,000

Létszám		F o r i n t			
		Egyenként		Év- ötödös pótlék	Összesen
		Fizetés	Lakpénz		
	<i>Néprajzi-osztály.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr) . . .	2,500	400	100	
		2,500	400	100	3,000
	<i>Iparművészeti-osztály.</i>				
1	Őr (ezelőtt is őr)	1,500	300		
1	Segédőr (ezelőtt őrsegéd) . . .	1,200	200		
		2,700	500		3,200
	<i>Képtár.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr) . . .	2,500	term.	200	
		2,500		200	2,700
	Természettudományi Múzeum.				
	<i>Ásványtár.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.		
1	Őr (ezelőtt segédőr)	1,500	300	100	
1	Segédőr (ezelőtt őrsegéd) . . .	1,200	200	100	
1	Segédőr (vegyelemző)	1,200	200		
		6,400	700	200	7,300
	<i>Füvészet-i-osztály.</i>				
1	Őr (ezelőtt is őr)	1,500	term.	200	
		1,500		200	1,700
	<i>Állattani-osztály.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt is az) . . .	2,500	term.	500	
1	Őr (ezelőtt segédőr)	1,500	300	200	
1	Segédőr (ezelőtt őr-	1,200	200	200	
1	Segédőr (segédek)	1,200	200		
1	Kitömő segéd (ezelőtt is az) . .	700	term.	300	
		7,100	700	1,200	9,000
35	Együtt az a)				60,000

Létszám		F o r i n t			
		Egyenként		Élvez- mény és ruha- illetm.	Összesen
		Fizetés	Lakpénz		
	<i>b) Szolgák fizetései és szállás- pénzei.</i>				
1	Könyvtári ügyelő (felügy.-szolga)	550	term.		
1	Régiségt. gypszm. (felügy.-szolga)	550	„		
1	Ásványt. prepar. (felügy.-szolga)	550	„		
1	Állattári gyűjtő (felügy.-szolga)	550	„		
7	Szolga 450 frt	5,950		1120	
7	Szolga 400 frt				
	» ezeknek 80 ftjával a lakpénz				
1	Szolga az Iparművészeti osztályhoz	400	80		
	<i>c) Élvezmények és ruhailletmények váltságai.</i>				
	Tűzifa váltsága			686	
	Az elősorolt 19 szolgának ruhailletménye 50 forinttal			1950	
		8,550	1,200	2,636	12,386
	<i>d) Jutalmak és segélyek</i>				1,000
	Együtt a b), c) és d).				13,386
54	A személyi járandóságok összege				73,386

Dologi kiadások.

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
<i>Könyvtár.</i>		
Könyv- és kéziratár évi szaporítására .	7,000.—	
Könyvkötésre	1,500.—	
A könyvtár szaklajstromainak kiadására	2,000.—	
A kéziratok lajstromainak és a levéltárak és egyéb irások és codexek kiadására	2,000.—	
A Magyar Könyvszemle kiadására . .	1,000.—	
		13,500.—
<i>Régiségtár.</i>		
A régiség-gyűjtemények szaporítására .	6,000.—	
Új ásatásokra	1,000.—	
Oknyomozó lajstromok és egyes monographiák kiadására	2,000.—	
Rajzok és metszetek készítésére . . .	3,000.—	
Kézi szakkönyvtár szaporítására . . .	2,000.—	
		14,000.—
<i>Néprajz-osztály.</i>		
A gyűjtemények szaporítására	1,000.—	
		1,000.—
<i>Iparművészeti-osztály.</i>		
A gyűjtemények szaporítására	3,000.—	
Lajstromok és egyes monographiák kiadására	1,500.—	
Rajzok és metszetek készítésére . . .	1,500.—	
A kézi szakkönyvtár gyarapítására . .	1,500.—	
		7,500.—
<i>Képtár.</i>		
Új képek beszerzésére	5,000.—	
		5,000.—

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
Természettudományi Múzeum.		
<i>Ásványtár.</i>		
Gyűjtemények szaporítására	3,000.—	
Kézi szakkönyvtár gyarapítására	500.—	
		3,500.—
<i>Füvészet.</i>		
A Haynald-féle alapítványból, rendezésre és növények beszerzésére	615.—	
A gyűjtemény gyarapítására	300.—	
Kézi szakkönyvtár gyarapítására	300.—	
		1,215.—
<i>Állattár.</i>		
A gyűjtemények szaporítására	3,000.—	
Kézi szakkönyvtár gyarapítására	1,000.—	
Természettudományi füzetek kiadására	2,000.—	
		6,000 —
<i>Az osztályok együttes kiadásai (melyeket az igazgató a szükséghez képest különít el az egyes osztályok között).</i>		
Díjnokokra	2,500.—	
Egyes nagyobb gyűjtemények vásárlására	5,000.—	
Bútorozásokra és padlózásra (az új padlók készítését okvetlen meg kell kezdeni, mert a mostaniak már nagyon rosszak)	10,000.—	
A N. Múzeum külön kiadványaira. (Úgy mint: »Evi Jelentések«-re és az »Acta Nova Musei Nationalis« folytatására)	3,000.—	
		20,500.—
<i>Napi díjak és utiköltségek.</i>		
Utazások tudományos célból és kocsibérek		3,000.—
Dologi kiadások összege		75,215.—

Fentartási költségek.

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
<i>a) Múzeumi épület fentartására . . .</i>		4,000.—
<i>b) Kisebb költségek.</i>		
Kertész fizetése	450.—	
Kert-művelés	1,000.—	
A kézi pénztárnak	2,000.—	
		3,450.—
<i>c) Házi szükségletek.</i>		
Fűtés és a tüzianyagok beszerzésére . .	3,000.—	
Éji őrök díjazása	720.—	
A termekben örökdő hadastyánok költségeire	1,200.—	
Kéményseprő évi átalánya	300.—	
Légszusz világítás	960.—	
Vízvezetési fogyasztás	600.—	
		6,780.—
<i>d) Vegyesek</i>		
Előre nem látható költségekre		200.—
A fentartási költségek összege		14,430.—

Rendkívüli kiadások.

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
Az Iparművészeti Múzeum lakbére 6300 forint. (Ebből azonban még két évig 3000 forintot a főváros fizet)	3,300.—	
Fűtés, tisztogatás	1,000.—	
Irodai átalány	300.—	
Az Iparművészeti Múzeum részére tehát összesen. (Ezen kiadások megszűnnek, mihelyest ez a N. Múzeumba beköltözött)		4,600.—
A N. Múzeum könyvtárában 2 terem és 2 hírlap-folyosó bebutorozása = 12.000 frt. Ezen összeg négy évre elosztva		3,000.—
A régiségtárban 3 terem és 1 folyosó butorozása 20,000 frt. Ezt 5 évre elosztva		4,000.—
Az állattárban 1 terem butorozása, 4000 forint. Ezt két évre elosztva		2,000.—
Az állattári szakkönyvtár kiegészítésére 2000 frt. Ezt két évre elosztva . . .		1,000.—
A rendkívüli kiadások összege		14,600.—

*A Nemzeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum költségvetése
tehát következő:*

a) A személyi járandóságok összege . .	73.386 forint.
b) A dologi kiadások összege	75.215 „
c) Fentartási költségek összege	14.430 „
Összesen .	163.031 forint.

Ezen kiadásokból a N. Múzeum alapjainak
tiszta jövedelme fedez évenként . . 10.116 forint.

A N. Múzeum és az Iparművészeti Múzeum
múlt évi költségvetése együtt összesen 110.138 forint volt.

E szerint javaslataink által a Múzeumok
költségvetésében mutatkozó valóságos
szaporodás csak 42.777 forint.

Ehhez jönne még 14.600 forint rendkívüli kiadás, de ennek
egy nagy része már két év alatt, hátralévő része pedig öt év
alatt végképen megszűnik.

A Múzeum hátulso udvarának üvegtetővel való befedésére
nem lehetett semmit sem felvenni. Erre vonatkozólag a közok-
tatásügyi miniszteriumnak kellene szakértők által egy előirány-
zatot készíttetni.

*Báró Radvánszky Béla,*¹⁾
a múzeumi bizottság jegyzője.

¹⁾ A t. báró úr javaslatát, mely a Nemzeti Múzeum szervezetét szé-
leskörű tanulmány alapján tárgyalja, czélszerűnek tartottuk folyóiratunkban
egész terjedelmében megörökíteni. Elismerjük, hogy szorosan véve lapunk
keretébe csak a könyvtárra vonatkozó rész tartozik; a javaslat azonban
oly szerves egésznek képez, hogy azt múzeumi közlőny létünkre sem az
intézet sem olvasóink érdekében megcsonkítani nem akartuk. Közöljük
azért az egészet, úgy a hogy a t. báró úr tollából kikerült, minden rövi-
dítés nélkül, mert azt tarjuk, hogy ha gyakorlatilag életbe lép, hivatva
lesz a Múzeum történetében új aerat inauguralni, ha pedig nem, mint tu-
dományos czikk irodalmi becsesül fog birni akkor is, ha az illetékes körök
a mostani viszonyok közt napirendre térnének fölötte. S z e r k.

RÉGI KÉZIRATAINK OLTALMA.

Közli: Volf György.

A M. N. Múzeum könyvtárában évtizedek óta az a dicséretes szokás uralkodik, hogy a füzött könyvnek, mikor bekötötték, még a borítékát is meghagyják. Hogy ez mennyire üdvös, azt nem akarom fejtegetni, hanem röviden csak egy példával akarom megvilágítani. Ismeretes, hogy Toldy Ferencz a régi magyar legendákat mind összegyűjtve akarta kiadni s hogy a gyűjteményből csak egy kötetet adhatott ki (Régi magyar legendák tára. V. köt. Pest, 1858.). Hogy a többi kötetbe mit szánt, azt biztosan csak ama megjelent kötetnek borítékáról tudjuk meg. Itt a megőrzött boríték megőrzi egy félben maradt nevezetes munka tervét. De ha modern sajtótermékeket kell ily nagy figyelemben részesíteni, mennyivel nagyobb gond illeti a régi nyomtatványokat és még ezeknél is mennyivel nagyobb kíméletet követelhetnek a régi kéziratok! Pedig éppen az utóbbiak vannak nálunk a képzelhető legmostohább bánásmódnak kitéve. Annnyira vagyunk, hogy ezer hálát kell mondanunk az istennek, ha a könyvtárak régi írott könyveink oltalmára semmit sem tesznek; mert jaj annak a szegény codexnek, mely magára vonja pártfogásukat! Eddig soha még elvétve sem jutottak a középutra; mindig vagy kevesebbet, vagy többet tettek az elégnél.

Itt is dicsérettel kell megemlítenem a Magy. Nemz. Múzeum könyvtárát, mert habár ennek sem tudom helyeselni magát a cselekedetét, mégis el kell ismernem, hogy e cselekedetet a lehető legnagyobb kímélettel hajtotta végre. Ez az egyedüli nyilvános nagy könyvtár nemcsak Magyarországon, hanem az egész monarchiában, mely föl tudott emelkedni odáig, hogy a régi codexekeket abban az állapotban kell megőrizni, melyben rájuk jutottak. Hibája csak az, hogy e szabályt nem föltétlen szigorúsággal veszi, hanem azzal az engedékeny kiegészítővel enyhíti, hogy a

mennyire lehet. Én még ezt is elvetem. Megmutatom az okát. Vegyük például a Vitkovics-codexet. Ez Mátray Gábornak magában a könyvben található tanúsága szerint Jankovich Miklós első gyűjteményéből kötetlenül jutott a Magy. Nemz. Múzeum könyvtárába s ez állapota 1852-ig nem változott. Akkor azonban február hóban Mátray bekötötte, s ez alkalommal megesett, hogy a codex levelei össze-vissza zavarodtak; mert az 1804-ben ez em léknek még Egerben létekor, Révai számára készült másolat, ily rendetlenségről nem tud. Pedig Mátray Gábort még ellensége sem vádolhatja, hogy a kéziratokkal általában a legkiméletesebben nem bánt volna; és a Vitkovics-codexnek azzal, hogy bekötötte, mégis kárt okozott. Nem itt a hely, hogy e codex leveleinek eredeti rendjét kimutassam, erről a Nyelvemléktár VII. kötete előszavában adok fölvilágosítást. Elég volt kiemelnem, hogy a bekötés mily nagy bajt okozhat. Pedig látni való, hogy ez még nem is a legnagyobb.

Én azonban a bekötést még akkor sem tudom helyeselni, ha nem tesz is valami nagy kárt; mert egyet-mást mindig eltöröl, a miből a codex előbbi sorsára, elveszett részeire vagy egyébire lehet következtetni. Megint a Vitkovics-codexet idézem. Mátray följegyzi ugyan, hogy e codex »kötetlen« volt, de hogy régibb kötés nyomát nem mutatta-e, az iránt kétségben maradtunk. De meg ha tudnók is, hogy volt nyoma, mi haszna, ha nem láthatjuk s így következtetéseket sem fűzhetünk hozzá? Arról meg nem is szólok, hogy a bekötéssel szükségképen járó fűzés és összeragasztás az iverk, a terniok megvizsgálását, mely az egyedüli biztos eszköz a hézagok nagyságának megállapítására, nagyon megnehezíti, sőt gyakran épen lehetetlenné teszi. Csakhogy azt akartam mutatni, hogy a bekötés a legnagyobb óvatosság mellett is mindig némi kárral jár.

A magy. nemz. Múzeum könyvtára, a bekötést egyébiránt csakis kötetlen codexeknél alkalmazta; a melyeknek még volt valamilyes kötésük, azokat csak kijavította. Hogy ezeket a bekötéstől megkimélte, azt tartózkodás nélkül helyeslem. Csakhogy én még ennél is nagyobb kiméletet kívántam volna számukra. Itt is példára utalok. Nagyon gondosan van kijavítva a Margit legenda; de hová lettek tábláinak belső borító levelei? Azt mondhatná valaki, hogy talán már le voltak tépve. De hátha

mégsem? Mert Mátray följegyezte, hogy »az említett táblák hátulsó darabja belső oldalán Jankovich Miklós kéziratával« meg volt mondva, hogy e becses codexet kitől s mi áron vette. Valószínű-e, hogy ez a tábla fájára volt írva? És ha borító levélen volt, nem lehetett-e ott még más tanúskodó írás is? De meg ha csakugyan a tábla fájára volt írva, ennek beragasztásával nem veszett-e el egy történeti documentum eredetije? Tehát akár mennyire méltatom is különben a magy. nemz. Múzeum könyvtárának kiméletes eljárását, még sem helyeselhetem, hogy a bekötést és javítást egyáltalában alkalmazta, mivel így, mint a mondott példák mutatják, határozottan kárt tett.

Mit szóljak már most egyéb könyvtárak eljárásáról, melyek codexeinknek mintha nem is megóvását, hanem egyenesen megnyomorítását tűzték volna ki céljukul! Képzelem, hogy nevelték a bécsi udvari könyvtárban a török szultán naivságát, a ki a corvinákat nekünk azzal akarta becsesebbekké tenni, hogy szépen beköttette. Maguk pedig régi magyar bibliafordításukat, a bécsi codexet azzal tették értékesebbé, hogy régi kötését, melyet még Révai ismert, elpusztították, magát a codexet széleinek irgalmatlan meggyalulása után szépen újra beköttették s ez eljárásukkal, e kiváló kincs multjának földerítésére irányzott minden további vizsgálatot örök időkre lehetetlenné tettek. Hogy a tihanyi apátság hogyan bánt el codexével s főkép hogyan pusztította el ennek műtörténeti szempontból is kiváló fontosságú eredeti kötését, arról már elmondtam szomorú panaszomat a Nyelvemléktár VI. kötete előszavában. A legnagyobb ilyenmű bűnt, mely a tudomány történetében bizonyára páratlan, a budapesti egyetemi könyvtár még az ötvenes években követte el. A kegyelet tiltja, hogy megnevezzem a felejthetetlen nagy tudóst, kinek emlékezetéhez e gyászos dolog fűződik. Bocsássuk meg a dicső elköltözöttnek, hiszen csupán csak hazafiságból tette. De lássuk magát a példát. Volt a mondott könyvtárban egy terjedelmes régi kézirat, mely az ötvenes években egyszerre csak iszonyúan meggyalulva s a mennyire egyáltalán lehetett, különböző színű, minőségű és diszítésű bőrrel bevont táblákba kötve, mindenféle nevek alatt, tehát mindenkép fölismerhetetlenné téve, mint öt codex lépett nagy csendesén a tudomány színe elé. Hogy e barbár eljárás számos nyomot, számos adatot semmisített meg

örökre, arról fájdalmas tanuságot tesznek a meggyalulás következtében olvashatatlanná vált lapszéli jegyzetek. Ha még hozzá megfontoljuk, hogy az eredeti kötés is elpusztult s vele mind az, a mi a kézirat minden oldalú ismeretére nézve talán fölötte becses s a két tábla belső oldalára lehetett jegyezve, akkor ez oktan rombolást nem tudjuk elég szigoruan kárhoztatni.

Csak veszett fejszének a nyele, hogy a magy. tud. akadémiai könyvtárban van e szerencsétlen kéziratnak egy tökéletlen, de még abból az időből való másolata, mikor még nem volt feldarabolva. Toldy az ó- és középk. magy. nemz. irod. történetében (3. kiad. Pest. 1862. II. köt. 86. l.) alkalmasint feledékenységből említi létét. E másolatból, melyet Illés László orvos 1841-ben készített, megtudunk legalább annyit, hogy a kéziratnak nem volt címlapja, hogy hátára mi volt írva s hogy »bal táblájára belől, újabb cursiv betűkkel« milyen foglalat volt jegyezve. Hogy még egyéb is lehetett a táblákra írva, az onnét gyanítható, hogy a másoló a nyomokat hagyott lapszéli jegyzeteket is, melyek pedig az ő idejében bizonyára még épek voltak, egészen mellőzi. Így fájdalom, a kézirat múltjáról semmit sem tudunk meg; még azt sem, hogy kitől, mikor s hogyan jutott az egyetemi könyvtárba. Főddolog azonban, hogy megőrizte a kézirat erőszakosan szétszedett részeinek összetartozóságát. Megtudjuk belőle, hogy e részek a Cornides-codex, a Bod codex, a könyvecske a szent apostoloknak méltóságáról, a Példák könyve és a Sándor-codex. Hogy az összetartozóság ismerete mily fontos, arra két dolgot említek.

Sem a Bod- sem a Sándor-codexben nincs évszám. Ott útbaigazító a többi három codex, a melyekben készülésük ideje ki van téve, s melyek szerint amazoknak kora 1510. és 1521. közé teendő. Ez az egyik dolog; a másik meg az, hogy az összetartozóság ismerete fülvilágosítást ad az öt codex közül még azoknak az íróiról, közönségéről és birtokosairól is, melyekben minderről semmi adat sincs. E dolog bővebb fejtegetését szintén a Nyelvemléktár VII. kötete előszavában adom, ide csak az eredményt jegyzem, mely abból áll, hogy mind az öt codexet hat margitszigeti dömés apácza, saját kolostorabeli társai vagyis a margitszigeti dömés apáczakolostor tagjai számára írta. Mind

ezt az egyetemi könyvtár Illés László másolata nélkül örökre megsemmisítette volna.

De ha a régi codexeket sem védetlenül hagyni, sem bekötni, sőt még csak kijavítani sem szabad, akkor hogyan oltalmazzuk? Ha valahol, itt kell és lehet a kecskét is jól lakatni, meg a káposztát is megmenteni. Dr. Ehrenfeld Adolf bécsi jogtanácsos hazánkfia már régen úgy fejtette meg a dolgot, hogy az ő birtokában levő s általa fölfedezett valamennyinél becsesebb régi magyar codexet egyszerűen jó erős tokba tette. Drágaságot tokban kell tartani, avagy régi kézírataink, múltunk emlékei, műveltségünk tanúi nem a legnagyobb drágaságok-e? Tudom ugyan, hogy sok codexünkre nézve fölszólalásom már régen elkészt, de azért nem tartom hiábavalónak, először, mert mégis van egynehány, mely ha eddig elkerülte is a veszedelmet, azért a jövőre nézve még mindig nincs biztosítva, és másodsor, mivel még ezentúl is fűdözhetünk föl olyan régi becses iratokat, melyekre ki tudja nem ugyanaz a sors súlyosodnék-e, mely eddig is annyi kiváló kincsünkön dühöngött. És utoljára is, ha szavamnak semmi haszna sem lesz, nem akartam hallgatásom által a rombolás bűnrészesévé lenni.

V. Gy.

* * *

Czikkíró úr, mint a régi magyar nyelvemlékek kiadója, a régi magyar kéziratokkal behatóan foglalkozván, felszólalását, mely bizonyos fokig lehet jogosult, éles hangja daczára minden kihagyás nélkül a maga eredetiségében adtuk. Nyilvános könyvtárakról levén szó, melyeket lelkes hazafiak áldozatkészsége hozott létre s a nemzet áldozatkészsége tart fön, helyén levőnek tartjuk, ha a közönség azok iránt élénkebben érdeklődik s az itt tapasztalt hiányok ellen nyilvánosan felszólal. Alkotmányos országban nemcsak az illetékes hivatalos közegek, hanem a közönség is ellenőrzi a könyvtárakat s minden olvasó, ha meggyőződik arról, hogy az itt felhalmozott tudományos kincsek, akár tudatlanságból, akár mulasztásból, nem úgy kezeltetnek, a mint ezt az ország művelődési érdekei méltán megkívánják, jogosan szólal fel a tapasztalt visszaélések ellen. Az ily felszólalások, ha alaposak, mindig használnak az ügynek, s nem ártanak akkor sem, ha alaptalanok is, mert a megtámadott könyvtárnak alkalmá van

azokat megezáfolni, s a közönséget a dolog állásáról felvilágosítani.

Ezen szempontból, mi a nyílt felszólalásoknak barátai vagyunk, s közkönyvtáraink érdekében szívesen nyitunk ezeknek tért lapunkban.

Ezért közöltük változatlanul czikkíró úr felszólalását is, mert bár több állításával nem érthetünk egyet, s ezekre meg is tesszük ezuttal észrevételeinket, de az alapeszmét a kéziratok oltahnáról helyeseljük, s a kérdést elég fontosnak tartjuk arra, hogy folyóiratunkban megvitattassék.

Meg vagyunk róla győződve, hogy czikkíró urat felszólalásában a legjobb szándék vezérli. Mint a régi magyar nyelvemlékek kiadója kétségkívül ő érzi legélénkebben a veszteséget, mely a hazai irodalmat éri azáltal, ha egyik-másik nyelvemlékünk csonka állapotban jut reánk. Természetesnek találjuk tehát, ha ügybuzgalma ilyenkor élesebb kifejezésekre ragadja, s ha subjectiv álláspontjáról többet mond, mint a mennyit objective véve a dolgot, elfogulatlanul mondani lehetne.

Kétségszövegbevonhatlan tény, hogy közkönyvtáraink az alkotmányos aera óta minden tekintetben haladtak. Haladtak administratív és tudományos irányban, s nincs a könyvtár-, könyvtáris- és bibliographiának oly ága, melyre figyelmüket ki nem terjesztették volna. S éppen azért nem fogadhatjuk el, czikkíró urnak azon állítását, »hogy a kéziratok vannak nálunk a legmostohább bánásmódnak kitéve, s hogy ezer hálát kell adnunk istennek, ha a könyvtárak azok érdekében semmit sem tesznek, mert jaj annak a kéziratnak, mely magára vonja pártfogásukat« stb. Ez a valóságnak nem felel meg.

Utalunk a régi magyar nyomtatványok kötéseire a Nemzeti Múzeumban, melyeket a könyvtár legnagyobb gonddal bent az osztályban eszközöltetett, hogy a ritka példányokat a könyvkötő késétől és szeszélyétől megkímélje; s hivatkozhatunk az egyetemi és akadémiai könyvtárakra is, hol a régi kötésekre s a régi könyvek provenienciájára kivált újabb időben különös gondot fordítanak. A multakról nem beszélünk. Meddő recriminációknak barátai nem vagyunk. De azt hisszük, hogy Mátray és Toldy hibáiért, melyeket azok az ötvenes években jóhiszeműleg elkövettek, a fővárosi könyvtárakat ma kárhoztatni igazságosan

nem lehet. Mátray és Toldy kétségkívül tévedtek, midőn a czikk-író úr által említett kéziratokat újra beköttették, de tévedésük olyan volt, hogy azt helyzetükben akkor mindnyájan elkövetjük vala; mivel a bibliographiai és könyvtártani ismeretek hazánkban akkor még nem voltak azon a fokon, hogy ezek alapján az egykorú kötésnek vagy provenienciának nagy fontosságot tulajdoníthattak volna, de másrészt az akkori politikai, irodalmi és könyvtári viszonyok közt nem lehet csudálkozni, ha sokkal nagyobb súlyt fektettek a codexekre mint a provenienciára, s nem ítéltük el őket, ha ezeket beköttették csupán azért, hogy fönmaradásukat az irodalomnak biztosítsák. Igaz, hogy a kötés által egyik-másik codexnek elveszett a provenienciája, de megmaradt maga a codex. A provenienciát a jövő buvárlatok még felderíthetik, de a codexet, ha egyszer kötetlen állapotban elveszett, nem derítjük fel többé sohasem. Pedig az akkori viszonyok közt a kötetlen codex föntartása igen problematikus volt. Mi tehát Mátray és Toldy eljárását nem magában, hanem a viszonyokkal összhangzásban ítéltük meg, s ezért ítéletünk sokkal enyhébb mint a czikk-író úré. Mindkét boldogemlékü jelesünk megtette köteleességét a maga idejében. Annyi teendő közt, a mennyivel nekik akkor megbirkózniok kellett, nem csuda ha figyelmüket a proveniencia elkerülte.

Az ő feladatuk volt gyűjteni és conserválni, a mienk feldolgozni. Hiszen ha ők már akkor a codexek provenienciájával foglalkoznak, mi maradt volna most nekünk?

Mátrayt különben a Margit legendáért épen nem lehet hibáztatni. A mit e kézirattal tett mindössze az volt: hogy mikor egykorú bőrkötését restauráltatta, beragasztatta a fatáblák pusztá belsejét tiszta papirossal s nyolecz tiszta levelet tétetett a kézirat elejére s nyoleczat a végére. Hogy pedig a kézirat régi állapotáról a könyvtárnak tudomása legyen, az első borítéktábla beragasztott belsejére a következő feljegyzést írta: »Midőn e kézirat Jankowich Miklós első gyűjteményéből a Magyar Nemzeti Múzeum birtokába jutott, nem volt rendesen bekötve, hanem csupán a mostani kötet két táblája közé, melyeknek háta rongyolt állapotban vala, helyezve. Újra beköttetett 1852-iki januárban, megtartván a kötés régi két táblája, s háta ujonnan készítettetvén«.

»Az említett táblák hátulsó darabja belső oldalán Jankowich

Miklós kéziratával e sorok voltak írva: »Nicolai Jankowich Exemplar a Comite Michaeli Viczay pro aureis Graecis et Romanis Rarissimis, uti Basileos Basileon Farnacis et aliis. Nro. 65 redemt.

Unicum hoc pretiosissimum
Linguae Hung: Cimelion.«

Mátray Gábor s. k.«

Ebből kitetszik, hogy a kézirat régi boritéktábláin más írás Jankowich jegyzetén kívül nem volt. S mi, kik tapasztalásból tudjuk, hogy Mátraynak ilynemű nyilatkozatai mily lelkiismeretes hűségen alapúlnak, megnyugtathatjuk czikkíró urat, hogy ez valóban így van. Jankowich hátrahagyott bibliographiai jegyzetei is megerősítik ezt. Ezek egy szóval sem említik, hogy a boritéktáblákon régi feljegyzések volnának, pedig Jankowich figyelmét semmi sem kerülte ki. Nem veszett el tehát e codexnél semmi, mi ismert provenienciájához új adalékot nyújthatott volna, s Mátray azzal, hogy boritéktábláit beragasztatta, az irodalomnak semmi kárt sem tett.

Félreértések kikerülése végett korrektebb lett volna ugyan a boritéktáblákat úgy beragasztatni, hogy Jankowich jegyzete a maga eredetiségében olvasható legyen, de így sem baj a hogy most van.

A mi a Vitkovics-codexet illeti, ezt a könyvtár — mint Mátray a boritéktábla belsején feljegyezte — kötetlen állapotban kapta. Mátray beköttette, úgy azonban, hogy nem vágatta körül, hanem úgy a hogy volt boritéktáblákba tétette. Ekkor történt, hogy a könyvkötő a kézirat leveleit és ternioit felcserélte, és összezavarta, a mi minden bizonynyal hiba. De olyan hiba, a mit a középkorban a könyvkötők csak oly gyakran elkövettek mint ma, s melyet el fognak követni mindaddig, míg csak emberek fogják végezni a könyvkötést. A hiba azonban nem esonkítja meg a codexet s jóvátehető.

A szaktudós rekonstruálhatja a kézirat leveleit, a könyvtárnok pedig mindig visszahelyeztetheti azokat óvatosan oda, a hova tartoznak, a nélkül, hogy a kézirat legkisebb kárt szenvedne.

Abból azonban, hogy némely codexnek leveleit a könyvkötő összezavarta, vagy a provenienciára vonatkozó jegyzetekből va-

lamit megsemmisített, mi nem azt következtetjük: hogy a régi kéziratokat egyáltalában bekötetni nem kell, hanem igen is azt, hogy ezeket kiváló gondnal és nagy figyelemmel kell bekötetni. Be kell foglalni az új kötésbe a régi feljegyzéseket és előleveleket mindenestől, s különösen kell ügyelni arra, hogy a leveleket és terniókat a könyvkötő össze ne zavarja, s a széleket körül ne vágja. Így a codexben nem esik kár, s fönmaradása századokra biztosítva van.

E szempontokból indult ki Mátray is, mikor a Margit-legendát restauráltatta és a Vitkovics-codexet bekötötte. Ez utóbbinál tévedett, hogy a bekötött leveleket felül nem vizsgálta, de tévedésével sem a codexnek, sem az irodalomnak nem ártott, s mi kik Mátray 30 évi könyvtárnokságának gyümöleseit élvezzük és tudjuk, hogy n e h é z i d ő b e n mily szolgálatokat tett a múzeumi könyvtárnak, nem teszünk neki 30 évvel ezelőtt elkövetett hibájáért szemrehányást.

Toldy eljárásáról nem szólunk. A czikkíró úr által felhozott esetet nem ismerjük, róla e helyütt nyilatkozni nem tartjuk magunkat illetékesnek. Egyet azonban kívánunk megjegyezni. A magyar irodalomtörténet és a hazai tudományosság sokkal többel tartozik Toldynak, hogysem egyes apró tévedései fölött mi, kik az ő örökségének részesei vagyunk, a tudomány nagyobb kára nélkül napirendre ne térhetnénk. E tévedések ma a nyelvtudós szempontjából nagyoknak látszanak, de ő mint alkotó irodalomtörténész, ki az akkori viszonyok közt az irodalomtörténeti, nyelvészeti és történeti téren maga végezte nagy részét annak, a mit mi most annyian csinálunk, hivatása magaslatáról észre sem vette azokat. Nagy dolgot alkotott, s hogy megmentse az irodalomnak a legfontosabbat, elejtette a kevésbé fontosat, melyre akkor általában nem nagy súlyt fektettek.

Hibázott. Hibája azonban nemcsak az ő, hanem a kor hibája is volt, melyből mi álláspontunknál fogva levonjuk a tanulságot, — de a hibát neki bűnül felróni azon nagy érdemeknél fogva, melyeket félszázados tudományos pályáján irodalmunk körül szerzett, nem tudjuk.

Végül ezikkíró úrnak azon javaslatára, hogy a régi kéziratokat bekötetni nem kell, hanem legjobb azokat erős tokban

őrizni, megjegyezzük: hogy a tokrendszer alkalmazása kéziratoknál nyilvános könyvtárakban ma már túlhaladott álláspont. Oklevelekre, levelekre, kisebb nyomtatványokra s más apróságokra több könyvtár alkalmazza ma is; de kéziratokra az sem nem alkalmas, sem nem praktikus.

Más szempontok vezérlik a magángyűjtőt, mások a nyilvános könyvtárat.

A gyűjtő tulajdonának tekinti gyűjteményét, melylyel tetszése szerint rendelkezik, s föntartásában csak a saját izlését ismeri mérvadónak; a könyvtár a haza szellemi közkinceseit őrzi, melyeknek föntartásában az ország közművelődési érdekei mérvadók. Az első nem felelős senkinek, s annak mutatja gyűjteményét, a kinek akarja; a másik felelősség terhe alatt tartozik a rábizott tárgyakat nemzedékről-nemzedékre sértetlenül megőrizni, s ezeket tudományos használatra minden komoly kutatónak kiszolgáltatni. Már most, ha gyakorlati szempontból vizsgáljuk, hogy mi biztosítja a kéziratok föntartását jobban, az-e, ha kötetlen állapotban erős tokban őriztetnek, vagy pedig, ha boritéktáblák közé gondosan bekötetnek, azon eredményre jövünk, hogy kétségtelenül az utóbbi.

A tokban való kezelés nagyobb kár nélkül lehetséges ott, ahol a kéziratokat kevesen használják; de közkönyvtárban, ahol a kéziratok használata napi renden van, a tokkezelés tönkre tenné félszázad alatt a kéziratoknak nagy részét. A hány tudós, annyi temperamentum. Egyik nyugodtabban venné ki a kötetlen kéziratot a tokból és helyezné vissza, másik kevésbé nyugodtan, miáltal a kézirat levelein behajtások és ránczok támadnának, melyek idővel végzetesek lennének a codexre. De bármily figyelemmel kezelnénk is ezen mód szerint a kéziratokat, azáltal, hogy kötetlen állapotban volnának, nem lehetne elkerülni azt, hogy az első és utolsó levelek ne szenvedjenek, tehát idővel a gyakori használattól a kéziratnak épen azon része kallódnék el legelőbb, melyre szerző úr felszólalásában oly nagy súlyt fektetett. A tokrendszer tehát kéziratoknál közkönyvtárakban nem alkalmas. Ennél sokkal czélszerűbb a gondos bekötés, mely különös súlyt fektet a kéziratok provenienciájára, előleveleire, ternioira, lap-széleire és vágására; s nemcsak megőrzi a codexet lehető egykori állapotában, hanem megmenti azt legtovábbra az enyészettől

is. Ezen módszert alkalmazzák kötetlen kéziratoknál az európai nyilvános könyvtárak általánosan, azt tartjuk czélszerűnek a kéziratok biztos föntartása érdekében mi is. Ezeket tartottuk szükségesnek czikkiró úr felszólalására sine ira et studio elmondani.

Szerkesztő.

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

— XVI—XVII. századbeli francia nyomtatványok Magyarországról. Ezen folyóirat hasábjain ismételve volt alkalmunk említést tenni arról, hogy Magyarország küzdelme a törökökkel egész Európa figyelmét és érdeklődését magára vonván, gazdag irodalmat teremtett.

Latin és német nyelven nagy számú röpirat jelent meg. De nem csekély a többi európai nyelveken megjelent röpiratok száma. Ezeknek bibliographiájához kívánunk némi adalékkal járulni, midőn öt francia nyelven megjelent röpiratot sorolunk fel, melyek közül az elsőt, a legrégebbit a berlini, a többi négyet a koppenhágai kir. könyvtár lajstromaiból jegyeztük ki.

1. Guillaume de Bellay Seigneur de Langey. Oraison faite en faveur du roi Jean de Hongrie de la guerre contre le Turc. s. l. s. a. (1530 táján.) 4°.

2. Confirmation de la paix entre l'Empereur et le Grand Seigneur des Turcs. Traduit du latin. Paris. 1617.

3. Les ceremonies observées au couronnement du Roy de Hongrie en 1618. Paris. 1618.

4. La declaration du Grand Turc contre Bethlen Gabor. Paris. 1622.

5. La desfetes serieuse de 10,000 Turcs devant Novigrade par l'armée imperiale, avec la deroupte de toute l'armée de Bethlen Gabor. s. l. 1627. F. V.

— Bozdogh Márton hazánkfia latin alkalmi versei 1610-ből. Ismeretes, hogy a XVI—XVII. században a külföldi egyetemeken tanult hazánkfiaitól sok dissertatio, vers, alkalmi beszéd s más ezekhez hasonló munka látott napvilágot. Ezekről irodalomtörténetünk csak kis részben bir tudomással, a legnagyobb rész még ma

is a külföldi könyvesházakban ismeretlenül lappang. Azt hiszem, hogy a hazai irodalomnak jó szolgálatot tenne az, a ki ezeknek bibliographiai leírását egy munkában összegyűjteni megkísértené. Részemről az olaszországiakat évek óta figyelemmel kísérem, s ekkorig az itteni antiquariusoktól saját gyűjteményem számára szép számú XVI—XVII. századi magyarországi vonatkozású dissertatiót sikerült összehoznom. Ezekből most Segesdi Bozdogh Márton, latin alkalmi verses munkáját kívánom megismertetni, mely Bolognában 1610-ben nyomtatott, s gróf Erdődy János tiszteletére azon alkalmából készült, midőn ez a pármai Akadémiában a bölcsészettudori fokozat elnyeréseért vitázott. A füzet hazánk XVII. századi irodalomtörténetéhez nyújt ismeretlen adalékot s teljes czíme a következő:

Dotes Intellectuales.

Illustrissimi D. D. Joannis Erdeödi De Moniokerek,

Perpetui Montis Claudii, ac Comitatus Varasdiensis Comititis, Liberi Baronis in Lipovecz, Chaszarvar, ect.

Cum absoluto cursu Philosophico, triennales totius Philosophiae propositiones acerrime juxta ac felicissime, in celeberrima Parmensi Academia propugnaret.

A.

Nobili D. Martino Bozdogh Segestino, Artium et Philosophiae Magistro, V. J. S. ejusdemque Illustrissimi D. perpetuo clienti.

Perpetui honoris gratia conscriptae.

Bononiae, Officina Typographica Victory Benaty M.DC.X.

Superiorum Permissu.

Nagy 8-adrétű röpirat, 16 lap. Tartalmazza a következő fejezeteket:

- I. Ode Tricolos Tetrastrophos de instrumentis nauticis.
- II. Habitu principiorum, tanquam navi.
- III. Scientia, tanquam velo.
- IV. Prudentia, tanquam vento prospero.
- V. Arte, tanquam peritia navigandi.

- VI. Sapientia, tanquam victu.
- VII. In Ejusdem Praeclaram Defensionem.
- VIII. In genus et studia.
- IX. Exemplum rarum.
- X. Lucinae augurium.
- XI. Tetrasthicon ad D. Comitem Parentem D. Joannis.
- XII. Ad D. Comitissam Matrem D. Joannis.
- XIII. D. Fratres ad D. Joannem.
- XIV. D. Sorores ad D. Fratrem.
- XV. D. Gaspar Verbanovich Canonicus Zagabriensis Praefectus D. Joannis, ad eundem.
- XVI. Inelytae Hungaricae et Illyricae Nationis Collegium Bononiense ad Patronum colendissimum.
- XVII. Omnia Imples.
- XVIII. Natura dotibus insignis.
- XIX. Apostrophe; Calliopes ad patriam Erdeödianam.
- XX. Logogryphus.
- XXI. Apollo ad Musas.

Mircse János.

Az aquinoi sz. Tamás-féle codexek bibliographiájához. Ismeretes, hogy a mostani pápa nagy kedvelője aquinoi sz. Tamás theologiai rendszerének és munkáinak. Az első pápasága alatt már több hittudományi intézetben újra életbe léptette, az utóbbiak iránt pedig azáltal fejezte ki nem régen kiváló előszeretétét, hogy elhatározta aquinoi sz. Tamás összes munkáit egy monumentális kiadásban nagy kritikai apparatussal újból közrebocsátatni. E célra kiváló szaktudósokból szerkesztői bizottságot nevezett ki, melynek feladata lesz aquinoi sz. Tamás munkáinak összes kiadásait a létező hasonló kéziratokkal alaposan összehasonlítani, s az új kiadást széles tudományos és kritikai alapon előkészíteni. A bizottság élén Zigliara bibornok a kiadás rendezője áll, ki azzal kezdte meg működését, hogy a pápai követség útján az összes európai könyvtárakat felszólította: mily feltételek alatt volnának hajlandók a birtokukban levő aquinoi sz. Tamás-féle kéziratokat neki bizonyos időre tudományos használatra átengedni. A budapesti könyvtárak is kaptak a miniszterium útján ily felszólítást. Az akadémiai könyvtárnak aquinoi sz. Tamás munkái-

ből egyetlen egy kézírata sincs, az egyetemi könyvtár bir három ilyenmő XV. századi kéziratot, melyeket tudományos használatra készséggel enged át, végre a Nemzeti Múzeum könyvtára, melynek gyűjteményében aquinoi sz. Tamás különböző munkáiból három kézirat van és pedig egy XIV. századi hártya és 2 XV. századi papirkézirat, oly feltétel alatt hajlandó ezeket bizonyos időre (melyet meg lehet hosszabítani) Zigliara bibornok rendelkezésére bocsátani, hogy azokat a vatikáni könyvtár helyiségében fogja használni. Mommsen balesete óta az európai könyvtárak legtöbbjének álláspontja ez: hogy kéziratot, ritkaságot és cimeliát csakis nyilvános könyvtáraknak és nem magán tudósoknak szolgáltatnak ki. Tudomásunk szerint a budapesti könyvtárakon kívül a hazában vannak még aquinoi sz. Tamás-féle codexek: Pozsonyban a káptalani és ferenczrendi, Gyulafehérvárott a Batthyányi-féle, Nagyszebenben az evangélikus egyház, Esztergomban a főegyházi és Zágrábban a káptalani könyvtárakban. Valószínűleg azonban lesznek ezeken kívül máshol is. A megindított vállalat ha be lesz fejezve, nemcsak szövegkritikai, hanem irodalomtörténeti és bibliographiai szempontból is nagyszabású lesz, mert lehető teljes számban fogja megismertetni azon kiadásokat és codexeket, melyek aquinoi sz. Tamás műveiről az európai könyvtárakban egyáltalában léteznek. Örvendünk, hogy ezen nagy munkához hazánk könyvtárai is hozzájárulnak s még jobban fogunk örvesteni, ha egyik-másik felhasználó kéziratunkról a szövegkritika ki fogja deríteni, hogy a jobb olvasású példányokhoz tartozik. Ez alkalommal felemlítjük még azt is, hogy a Corvina elszórt maradványai közt tudomásunk szerint aquinoi sz. Tamás különböző műveiből 3 XV. századi hártya-kézirat létezik u. m. egy Bécsben, egy Prágában és egy Modenában. A bécsinek: »Thome Aquinatis Catena aurea seu continuum in Lucae Evangelium« a címe, a prágaié: Thomae. Aq. »Commentarius in librum de coelo et mundo«, s a modenaié: »Thomae Aquinatis Commentarium in Primum Librum Sententiarum«. Kivánatos volna, hogy a tudós bibornok monumentális vállalatában e három corvin-codexet is felhasználja, s ezeknek szövegkritikai beesét velünk megismertesse.

— Az *escuriali codex aureus*ról. Hänel munkájából¹⁾ tudjuk, hogy Spanyolországban a sz. Lőrinczről nevezett escuriali könyvtárban egy »*Codex aureus quatur evangeliorum*« című latin kézirat őriztetik, mely 4-edrétű hártýán ragyogó arany betűkkel pazar fénynyel van kiállítva s a hagyomány szerint Mátyás király könyvtárából származik. A kézirat II. Konrád és III. Henrik császárok alatt a XI. században készült, s némelyek szerint Erasmus Rotterodamus gyűjteményéből, mások szerint Mária királyné útján jutott az escuriali könyvtárba. A kéziratnak egész irodalma van, de azon körülmény, hogy miképen került Mátyás király könyvtárába és innét Erasmus Rotterodamus gyűjteményébe, ekkorig még felderítve nincsen. Újabban a »*Monumenta Germaniae*« ismeretes vállalat megbízásából Ewald P. átvizsgálta a spanyolországi könyvtárak középkori kézíratait s kutatásainak eredményét a »*Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*« VI. kötetében, »*Reise nach Spanien im Winter von 1878 auf 1879*« cím alatt tette közzé.²⁾ E jelentésében a *codex aureus*ra is kiterjeszkedik, felemlíti, hogy az Hänel szerint³⁾ Mátyás király könyvtárából származik, de hozzátéveszi, hogy ezen nézetet már Escudero de la Penna, ki a *codex*ről értekezett, jogggal kételkedve fogadta, mert a kéziratban erről semmiféle adat nincsen.« A kézirat corvinianus provenienciáját tehát kétségbe vonja. A t. kutató úrnak ezen kételkedésére, mely magában véve még nem egyértelmű az alappossággal, megjegyezzük, hogy a szóban levő kéziratnak eredeti provenienciáját nem ismerjük; s azt, hogy egyáltalában volt e Mátyás király könyvtárában és ha volt, hogy került innét Erasmus Roterodamushoz s ettől az Escurialba, fejtegetni nem akarjuk. Megjegyezzük azonban, hogy csupán azon körülményből, hogy magában a kéziratban nincs semmiféle adat, mely annak corvinianus jellemét igazolná, azt következtetni, hogy az Mátyás király könyvtárában nem is volt, nézetünk szerint alaposan nem

¹⁾ *Catalogus Codicum manuscriptorum etc.* Lipse, 1830. 923. 1

²⁾ II. füzet 219—398. II.

³⁾ i. h. 281. 1

lehet. Ismeretes, hogy Mátyás király könyvtárában nemcsak XV. századi, hanem régibb kéziratok is voltak, melyeknek címlapján nincsen Mátyás címere, s a kötésekben egyedül a lipesei Constantinus Porphyrogenituson találjuk azt. Régibb kézirat tehát lehetett a Corvinában anélkül, hogy akár a címlapon, akár a kötésen Mátyás címerét viselte volna. Abból tehát, hogy az arany biblia címlapján és borítéktábláján Mátyás címere nincsen, még nem lehet alaposan azt következtetni, hogy az a Corvinában nem volt. Több régibb Corvin-codexet ismerünk, melyeken Mátyás király címere nem volt, de egykorú levelezések alapján, melyekhez semmi kétség sem fér, mégis a Corvinához számítjuk őket. Át kell azért itt is kutatnunk a kézirat keletkezési és vándorlási történetére vonatkozó adatokat s különösen Erasmus Rotterodamus és Mária királyné korabeli levelezéseket, és csak azután mondhatunk alapos ítéletet annak provenienciájáról és jelleméről. Addig is azonban megjegyezhetjük: hogy a burgundi hercegek brüsszeli könyvtáráról 1842-ben közrebozsított monographiában,¹⁾ ezen arany bibliának és a brüsszeli ismert Corvin-féle Missalénak külön fejezet van szentelve, s mind a kettőről családi kútfők alapján az mondatik, hogy Mária királyné, II. Lajos magyar király özvegye hozta magával Budáról Németalföldre, honnan aztán a Missale a brüsszeli könyvtárba került, míg az arany bibliát Mária 1558-ban unokaöcsésének II. Fülöp spanyol királynak ajándékozta, ki ezt az Escuriálban helyeztette el, hol jelenleg is a diszteremben a könyvtár ritkaságai közt üveg alatt őriztetik. Szolgáljon ez adat a kézirat provenienciájának felderítéséhez addig is, míg a róla létező összes adatok megbirálására s ezek alapján jellemének kétségtelen megállapítására kerül a sor. Most egyszerűen regisztráljuk az újabb stadiumot, melybe az escuriali »codex aureus« jutott.

— Vágújhelyi származású kézirat Prágában 1423-ból. A prágai főkáptalani könyvtárban van egy »Decretum Gratiani« XIII. századi ívrétű latin hártyakézirat, mely nem annyira tartalmáért, mint provenienciájáért reánk nézve kiváló becses bir. E kézirat egykor a vágújhelyi kanonokrendi monostoré volt, mely azt Stibor vajda fiától, a monostor-egyik alapítójától 1423-ban

¹⁾ Catalogue des Manuscrits de La bibliothèque royale de ducs de bourgogne. Brüssel et Leipzig 1842. I. CXI—CXV. 1.

ajándékba kapta. Erről tanuskodik a borítéktáblán olvasható következő egykorú jegyzet: »*Liber Canonorum Regularium monasterii S. Marie in Vyhel quem donavit magnificus vir dominus Styborius et fundator graciosus anno domini M.CCCC XXIII^o*«. Ezen feljegyzés nemcsak a vágújhelyi ágostonrendi monostor középkori könyvtárához, melyről ekkorig mit sem tudtunk, nyújt adalékot, hanem új, bár csekély, adattal gyarapítja azon kitűnő monographiát, melyet Wenzel Gusztáv nagyérdemű veterán tudósunktól »Stibor vajdáról« birunk. A kéziratot ekkorig csak a cseh tudományos Akadémia használta fel. (*L. Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft. Sechste Folge, II. Band. Prag 1869, 22 l.*)

— **Hazai vonatkozású ősnymtatványok a berlini könyvpiacon.** Cohn Albert berlini hirneves antiquarius legujabb CXXXVII. számú catalogusából, mely kizárólag incunabulumokkal foglalkozik s 78 lapon összesen 521 ősnymtatványt bibliographiai jegyzetek kíséretében sorol fel, a következő magyarországi vonatkozású ősnymtatványok foglaltatnak:

1) *Bergomensis Philippi: de plurimis claris sceles-tisque (sic) Mulieribus, opus prope divinum novissime congestum etc. etc. impressum opera et impensa magistri Laurentii de rubeis de Valentia. Mcccc LXXXXVII. in folio.* — ára 500 márk a.

A munka Beatrix királynénak van ajánlva s a címlapon fametszetű kép ábrázolja azon jelenetet, midőn a királyné a neki ajánlott könyvet a szerző kezéből átveszi

2) *Breviarium Strigoniense etc. imprimi mandatum per serenissimum principem dominum Mathiam Hung. Boem. Dalm. Croac. etc. regem a. d. M. cccc LXXXIII. in fol.* — ára 350 márk a.

A borítéktáblán olvasható az egykori birtokos következő feljegyzése: »*Thomas zijen Archidiaconus et canonicus ecclesie: Strigoniensis est possessormeus*« ¹⁾.

3) *Michael de Hungaria: Sermones dominicales etc. Imp. Joh. rymman p. Henr. Gran Hagenaw imp. 1499. in 4^o* ára 10 márk a.

Ez ősnymtatványokat a Nemzeti Múzeum könyvtára s más hazai könyvtáraink birják. Felhívjuk azonban rájuk az érdeklődő gyűjtők figyelmét.

Cs. J.

¹⁾ Esztergomi kanonok 1510—1533. L. Memoria Basilicae Strig. 135. l.

Vegyes közlemények.

— **Kinevezés.** A nagyméltóságú vallás- és közoktatási min. kir. miniszterium a Nemzeti Múzeum könyvtárában üresedésbe jött segédi (assistensi) állomásra, néhai gróf Széchenyi Ferencz alapító levele értelmében gróf Széchenyi Kálmán javaslatára, ifj. Dr. Szinnyei Józsefet nevezte ki.

Adalék Krumpachi Lőrincz hazánkfia XV. sz. könyvtárához.

A körmöczbányai plébániaegyház könyvtárában van a XV-ik sz. vége óta Magister Paulus de Sancta Maria burgosi püspöknek, Nicolaus de Lyra Jób könyve fölötti magyarázataiba irt adalékainak egy kézirata, mely Ipolyi leírása szerint (»Egy középkori plébános könyvtára« a Magyar Könyv-Szemlében, I. 1876. p. 233. 234.) XV-ik századbeli folio alakú papír-codex, új góth írással és szépen festett iniálisokkal; a szövegben olvasható hiteles jegyzet tanúsága szerint iratási ideje az 1471-ik esztendőre esik. Kötése csinos s a borítéktáblákon a következő góth minusculákkal irt egykorú inscriptiókat találjuk: *Hic liber est magistri Laurentii de Krumpach*; továbbá: *Liber ecclesiae b. Mariae V. in crempnicio*.

A kézirat első birtokosa hazánkfia Krumpachi Lőrincz a bécsi egyetemen végezte tanulmányait, liberalium artium magisterre és theologiae baccalaureussá lett és 1468-tól 1471-ig a pozsonyi egyetemen tartott hittudományi előadásokat. Végrendelésében könyveinek egy részét barátainak és a bécsi egyetem bölcsészeti karának hagyományozta, a mint azt Schier (*Memoria Academiae Istropolitanae*. 1724, p. 26. 27.) a bécsi egyetem bölcsészeti karának jegyzőkönyveiből bizonyítja: »acta anni MCLXXIII. ad festum B. Martini Episcopi et Confessoris diem

tradunt: Decanus praesentavit ad congregationem quinque libros ex testamento Venerabilis olim Viri Magistri Laurentii de Krumpach testatos Facultati artium sub hac forma, quae habetur in eius testamento: Item Alfonsum de Toletto lego ad librariam Facultatis artium Wyenne, ita tamen, quod si Magister Thomas Scherdinger de Krems, qui cum mihi subspe recuperationis vendidit, eum habere vellet, Facultas sibi pro quatuor florenis vendat. Item lumen animae ethophilogium (opus Jacobi Magni Erem. Aug.) lego ad eandem librariam, ita tamen quod Magister Petrus (Götfart) de Corona illis libris, usque vixerit, utatur, si voluerit, ad beneplacitum suum. Item duos libros in Academia unum rubeum et alterum pergamenum lego ad facultatem, ita tamen, quod in bono eis utantur, qui voluerint uti. Item casus summarios lego Magistro Petro de Corona, ita quod post mortem det ad librarium Facultatis artium Wiennae vel ad librariam Kremniciae. Haec forma continetur in testamento eius. Neque Petrus amici et popularis sui ultimae voluntati defuit; quia ibi (prosequuntur acta) placuit Magistro Petro quod omnes isti libri catherenarentur, sic tamen, si contingeret cum unō aut pluribus indigere, quod Facultas ei concedat ad usum. Et isti libri commissi fuerunt librario et Decano, ut catherenarentur sub expensis Facultatis.« Az itt közlött adatok több tekintetből érdekesek. Nemcsak arra engednek következtetni, hogy Krumpachi Lőrincz és Götfart Péter ¹⁾ hazánkfiai és bécsi egyetemi tanárok jó barátságban éltek egymással, hanem azt is bizonyítják, hogy Krumpachi Lőrincz 1473-ban több könyvön kívül, melyet a bécsi egyetemi bölcsészeti kar könyv-

¹⁾ Valószínűleg azonos Brassai Péter (Petrus de Corona) mesterrel, ki 1456—1474 közt a bécsi egyetemen mint a bölcsészeti kar tanára több bölcsészeti disciplinát tanított s 1460-ban sz. Vazulnak »Ad Virtutes Exhortatio« című — jelenleg a mülki könyvtárban levő — munkáját másolta. (Magyar Könyv-Szemle. 1880. 249 l.) Szerk.

tárának hagyott, legkevesebb egy²⁾ könyv kéziratot a körmöczbányai plébánia könyvtárának testált. Végre kitünik, hogy 1473-ban Körmöczbányán a plébánia könyvtárán kívül más könyvtár nem volt (máskülönben nem írhatta volna Krumpachi Lőrincz: ad librariam Kremniciae) és, a mi a fődolog, hogy a körmöczbányai plébánia könyvtára legkésőbbben 1473-ban már fennállott.

A. J.

— **Adalék Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárához.«** A Nemzeti Múzeum könyvtára újabban megvásárolta: »Az öt szabad királyi városoknak felső Magyarországbán keresztényhitről való vallás tétele« című Kassán 1634-ben nyomtatott munkát, melyből ekkorig csak egyetlen egy példány ismeretes, s ez is a British Muzeum könyvtárában van, hova a Nagy István-féle gyűjteménnyel List és Franke lipesei könyvvarusoktól jutott. A könyv címét Szabó Károly kitűnő bibliographusunk, List és Franke catalogusa után hiányosan közli, mivel magát a példányt nem láthatta. Érdekesnek tartjuk azért itt a könyv teljes címét közölni, mely következő:

Az Öt Szabad Királyi Városoknak felső Magyar Országban; Cassának, Lőtsének, Bártphának, Eperjesnek és Szibinnek, Keresztyéni tudományról és hitről való Vallas tetele. Melybe adattatott az bodog emlekezetü Ferdinand, királynak; 1549. esztendőben. Es három nyelven. Deákul, Németül, Magyarul kinyomtatattot Cassan, Schultz Danielne Typographiájába. 1634. esztendőben. 4-r. A—C = 2½ ív = 10 sztan levél. Elül: címlap, az io akaro olvasnak, három számozatlan levél; végén: »Kinek Egyedül Legyen Dűcsősege« és fametszet. A Magyar Nemzeti Múzeum példánya teljesen ép.

Közli *Majláth Béla.*

²⁾ A »mult nyáron a körmöczi plébánia egyház kézirateit újból átvizsgálván, a »Tractatus de Vita Spirituali J. Gerson Cancellarii Parisien'sis« című kézirat borítéktábláján a következő XV. századi feljegyzés találtam: »Ist eliber est magistri Laurencii« Valószínű, hogy ezen Lőrincz mester nem más mint Krumpachi Lőrincz, kitől eszerint a körmöczi egyház két kéziratot bir.

— **Árpádkori oklevél vásárlás.** A múzeumi könyvtár oklevélgyűjteménye vásárlás útján 15 árpádkori oklevéllel gyarapodott, melyekből hár om kiadatlan. Az oklevelek a dunántúli megyékre vonatkoznak s a Rummy-család levéltárából valók. Felhívjuk rájuk történetbuváraink figyelmét.

— **A Fáy-féle könyvtárt,¹⁾** mely tudósaink előtt régi jó hirben van, megvette Horovitz Fülöp derék veterán antiquariusunk s így biztos kilátásunk van, hogy a gyűjtemény a hazában fog maradni. A gyűjteményből a Nemzeti Múzeum könyvtára megvásárolta a következő történeti becsű kéziratokat: 1. *Repraesentatio status cath. Com. Pest circa edictum Tolerantiae. 1782.* 2-rét, egy kötet. 2. *Kovachich M. G. Defensio Patriae deductione status exercitationis in Hungaria illustrata et excelsae deputationi regnicolari art. IV. 1808. exhibita.* 2-rét, egy kötet. 3. *Responsum.* 2-rét, 1 kötet. 4. a) *Megyeri Zsigmond* levelei gróf Zrinyi Miklóshoz. 129 l. Másolat. *b)* Zrinyi M. Hadtudománya. *c)* Tacitus Annaleseinek fordítása. 4-rét, egy kötet. 5. *Callimachi experientis ad Innocentium pontificem de bello inferendo Turcis oratio.* XV. sz. kézirat. 4-rét, egy kötet. 6. *Acta obsidionis Eperjesiensis anni 1704.* 4-rét, 1 kötet. 7. a) *Relatio historica über Acta revolutionis seu Kriegsgeschichten mit k. Majestät Soldaten als Kuruzen und Turchen sowohl Tartaren. 1604—1606.* 4-rét. *b)* *Jura civilia et consuetudines antiquae liberarum Civitatum in regno Hung. constitutarum et existentium.* *c)* *Jura civilia et consuetudines septem liberarum civitatum in regno Hung.* XVII. sz. másolat, egy köt. 8. *Maróthy György* kézikönyve: *De urbe Roma, de religione romanorum, de nuptiis etc.* XVIII. sz. kéz. 1 köt. 9. 1) *Novum judicium simplex.* *b)* *Procuratoria constitutio és hasonló formulárek Rákóczy Gy. idejéből és beszterczei articulusok 1661-ből.* XVII. sz. másolat. 2-r., 8 l. *c)* *Testamentum Joannis Calvini.* XVII. sz. másolat. 2-r., 2 l. *d)* *Boér Miklós* armalis levelének mása 1667-ből. XVII. sz. másolat.

¹⁾ E könyvtárról épen most vesszük Horovitz Fülöp antiquariusnak »Antiquariusi Értesítő« cím alatt megjelent jegyzékét, mely 16 nyolczadrét lapon e könyvtár hungaricait ismerteti. E könyvjegyzékre felhívjuk a hazai könyvtárak és könyvgyűjtők figyelmét

2-r., 5 l. e) A fogarasi kapitányoknak s udvarbiráknak tiszteket megkülönböztető circumscribáló s meghatározó instructiók. XVII. sz. másolat. 2-r., 3 l. (Szilágyi Sándor szerint kiadatlan) f) Különböző latin formulárek Bethlen Gábor, Apaffy Mihály idejéből. XVII. sz. másolat. 2-r., 8 l. g) Inscriptio arcis Fogaras in rationem ill. Principissae dominae Annae Bornemissa. XVII. sz. másolat. 2-rét, 2 levél, 1 kötet. 10. Joannis Rezik theatrum Eperjesiense seu historia laniae Karaffa de ann. 1687. autograph. 4-r., 1 köt. 11. Babocsay Izák. Idők bizonyosága avagy sok nyomoruságot kóstolt hegyaljai tractusok, nevezetesen pedig rongyollott Tarczal városának elfolyt bizonyos esztendőknék gonoszságairól emlékeztető panaszolkodása. Egykorú másolat. 4-r. 1 köt. 12. Lombard sz. Ábrahám Mihály. Confessio fidei christianae secundum unitarios inter quatuor in Transylvania religiones receptas numerata. Dobai Székely Samu gyűjteményéből. XVII. sz. másolat. 4-r., 1 köt. 13. Liber memorabilium occurrentiarum hujus urbis residentiae M. Variensis an. 1737—79. concinnatus. 2-r., 1 köt. 14. Sinay Miklós, depr. tanár praelectiói 18 kötetben. 15. Maróthy György Albuma. 1735. Érdekes bejegyzésekkel. 8-r., 1 köt. 16. Album G. és K. betűkkel. XVIII. sz. kézirat. 8-r., 1 köt. 17. Magni Georgii Maróthy. Thesaurus nominum doctissimorum virorum 1656. Együvé kötve. 8-r., 2 kötet. 18. Kollár Adami: Epistola ad Samuelem Székely de Doba. 1762. 1) Eruditorum Lipsiensium de hoc Kollariano libro. (de originibus regum Hung.) 2) Epistola Steph. Péchy ad Kollarium 1765. 3) Epistola Kollarii ad Sam. Székely 1765. 4) Epistola Koll. ad S. Székely 1762. 5) Alia ad eundem 1762. 6) Alia ad eundem 1762. 7) Alia ad eundem 1764. 8) Epistola Sam. Székely ad Kollarium 1764. 9) Epistola Kollarii ad S. Székely 1765. 10) Epistola S. Székely ad Koll. 1762. 11) Ejusdem ad eundem 1762. 12) Detto 1762. 13) Epistola Kollarii ad Székely 1765. 14) Ejusdem ad eundem 1765. 15) Paragraphi per deputationem regnotenus ordinatam ex libro Adami Kollár 1764. typis editi et excerpti et excelsis Proceribus ac Statibus regn. Hung. exhibiti. 16) Quatuor Epistolae S. Székely ad Koll. de a. 1762. 17) De novo seu Gregoriano Calendario quae ex tabulario adnotavit Valentinus Hortensius senior fraternitatis. 8-r., 2 köt. 18) Magyar Szakács.

könyv a XVII. századból. 4-r., 1 köt. Felhívjuk ezekre tudósaink figyelmét.

— **Deák Ferencz egy eredeti német levele 1869-ből.** Dr. Vidéky Ferencz ismert budapesti fogorvos a Magyar Nemzeti Múzeumnak egy érdekes német levelet ajándékozott, mely egyike azon kevés leveleknek, a melyeket Deák Ferencz német nyelven írt. Hogy kihez volt intézve, nem tudhatjuk. Tartalma katonaállítási ügyre vonatkozik, a melyben bizonyos katonatisztek s az ismeretlen czimzett van érdekelve. Közöljük e helyen a kérdéses levelet s felhívjuk rá azok figyelmét, a kik Deák Ferencz leveleinek összegyűjtésével foglalkoznak. A levél 4-edrétű papíron határozott vonásokkal van írva, s szószerinti tartalma ez: »Pest, den 21. Juni, 1869. Euer Hochwohlgeboren! Das General-Commando in Temesvár und das Reichs-Kriegs-Ministerium führen in ihrem Bescheide an: dass die Eruirung jener Officiere, welche bei der Militär-Assent-Commission in Arad, in den Monaten September und October 1869 fungirt haben, noch nicht möglich gewesen. Da um Ihre Beraubung gerade diesen Officieren Schuld gegeben wird, kann ich Ihnen leider keinen praktisch durchführbaren Rath ertheilen, in welcher Weise Sie im Stande wären, Ihre Forderung endlich zu realisiren. Andere die in Militär-Angelegenheiten bewandert sind, dürften vielleicht einen Weg finden, der zum Ziele führen würde. Empfangen Sie die Versicherung der Hochachtung, mit der ich bin Ihr ergebenster Franz v. Deák.«

— **Újabb adalék a hazai papírárakhoz 1499-ből.** A »Könyv-Szemle« mult évi füzetében a hazai középkori papírárakról közölt adalékok kiegészítéseül a körmöczbányai városi régi számadáskönyvből közöljük még a következő adatot, mely az 1499-ik évi kiadások közt így fordul elő: »1499 für 3 Puch papir den. 24.« Ez évben tehát Körmöczbányán egy kőncz papir ára 8 denár volt.

— **A gróf Forgách-féle levéltár** a Nemzeti Múzeum könyvtárában már fel van állítva s tudósaink naponként használják. A levéltár az Árpádkortól kezdve a XVIII. század vége összesen 8605 oklevelet, levelet és actát és másolatot foglal magában. Az Árpádkori oklevelek száma 70-re megy, melyeknek egyrésze kiadatlan. Mohácsi vész előtti oklevél és levél összesen van: 2952.

— **Adalék Porpácz Lukács királyi iródiák könyvtárához** 1441-ből. Történetírásunknak egyik hiánya még, hogy a hazai középkori kancelláriai praxist nem ismerjük. Tudjuk kik voltak az egyes korszakokban a királyi kancellárok, alkancellárok, prothonotáriusok, notáriusok stb., de a kancellária belső szervezetét és berendezését nem ismerjük. Még kevesebbet tudunk a királyi iródeákokról, (*scribae styli regiae maiestatis*) kiknek nevei legnagyobbrészt még okleveleinkben lappanganak. Érdekesnek tartjuk azért itt a Nemzeti Múzeum könyvtárából Porpácz Lukács királyi iródeáknak 1441-ben Budán kelt latin missilis levelét megismertetni, mely hazánk XV. századi kancelláriai, könyvtári és műveltségi viszonyaira világot vet. Porpácz Lukács mint királyi iródiák Rauen Mihály prothonotariusnál volt alkalmazva, s midőn egy izben hirtelen Sárvára kellett utaznia, kiválóbb ingóságait egy lepecsételt zsákban bizonyos Szabó Mátyásnál Porpáczon hagyta. Most azokat, rokonaihoz intézett levelében visszakéri, s kiemeli, hogy a zsákban a többi közt volt: egy jó törülköző, egy réz- és egy üveg-gyertyatartó és v a g y 12 i s k o l a i k ö n y v. (*Item in uno sacco sigillato unum bonum linteamen, unum candelabrum cupreum, unum vitreum et vt puto XII. libri scolasticales.*) Ezen felsorolt tárgyakból bennünket leginkább az iskolai könyvek érdekelnek; mert adalékot nyújtanak a hazai XV. századi iskolakönyvek bibliographiájához, s tájékoztatnak nemcsak Porpácz Lukács könyvgyűjteményéről, hanem a XV. századi királyi iródeákok műveltségi állapotáról is. A levél 4-edrétű papírra van írva; a levélíró két helyen törléseket tett, s külsejére a következő címet írta: »Nobilibus Viris Johanni necnon Gregorie Sartori filiis Benedicti filij David de porpacz fratribus meis predilectis atque preamandis.« Magát pedig így írta alá: »Lucas filius Benedicti, filij Egidij filij David de Porpacz Scriba Stili Regie Maiestatis.«

— **Megjelent könyvjegyzékek.** Örvendetesen tapasztaljuk, hogy kisebb könyvtáraink lajstromozása s a lajstromok kinyomtatása lassan bár, de mégis halad előre. Így megkaptuk »a nagy-kőrösi dunamelléki ref. egyházkerület tanítóképző-intézet« könyvtárának jegyzékét, mely 59 lapon az intézet könyvtárát szakok szerint sorolja fel továbbá a képviselőház könyvtárának címjegyzé-

zékéből az első pótfüzet mely 94 lapon a könyvtár újabb szerzeményeit szintén szakok szerint ismerteti. A füzetben a szaklajstromot XVI lapra terjedő tárgymutató előzi még és 8 lapnyi betűrendes névmutató zárja be, mely a füzet használatát nagyon megkönnyíti.

— **A múzeumi bizottság jelentése.** Ép midőn a jelen füzetet zárjuk, vesszük az öröndetes hirt, hogy a képviselőház a múzeumi bizottság jelentését, mely a könyvtárra és régiségtárra nézve Báró Radvánszky Béla javaslatának legnagyobb részét magáévá teszi, a mai ülésben (máj. 13.) tárgyalta, s azt a vallás és közoktatási m. kir. miniszter úr indítványára, ennek oly utasítással adta ki, hogy az abban foglalt javaslatokat, tekintettel a pénzügyi helyzetre, már az 1882. évi költségvetés szerkesztésénél a lehetőségig vegye figyelembe és a javaslatba hozott reformokat fontolóra véve, a szükséghez és körülményekhez képest intézkedjék.

— **Dr. Rómer Flóris** nagyérdemű veterán tudósunk jelenleg a Nemzeti Múzeum könyvtárában dolgozik, hol Zalamegye régészeti monographiájának befejező részét készíti Birjuk ígérétét, hogy jövő füzetünket fel fogja keresni közlésével.

— **Értesítés.** A »Magyar Könyv-Szemle« legközelebbi füzeté kettős-füzet lesz: a II. és III-ik s július 1-én fog megjelenni. E számban helyünk lesz azon közlések számára is, melyek a jelen füzetből térszűke miatt kiszorultak, s helyrehozuk mostani késedelemünket.

KÖNYVTÁRI BUVÁRLATAIM ALTENBURGBAN ÉS GÖTTWEIGBAN.¹⁾

Közli: Dr. Rómer Flóris Ferencz.

I.

A l t e n b u r g b a n .

Már sokan kutatták a szomszédok könyves-házait, és kézirat gyűjteményeit de azért még sem mondhatjuk azt, hogy a még oda zárandoklóknak nem lesz mit találniok, vagy hogy még ezek is annyira kibuvárlották volna a roppant készletet, miszerint már örökre minden reményről kellene az utókornak lemondania. Mindenki talál t. i. a maga céljaihoz tartozót és ha a részletezési vágy annyira növekszik, a mint ezt mai napon mindenfelé tapasztaljuk, az általános tanulmányok után még igen sokáig fogunk mi következők is ujakat és ujakat találni.

Zalamegyének kolostorai nagyon érdekes történeteit a hely színén kívánván kiegészíteni, folyó év elején egyelőre két benzés monostort tűztem ki utazásom netovábbjául, olyan apátságok felé t. i., a melyek a hazánkat leromboló ellenségektől messzebbre esvén, elég erővel bírtak, hogy a szomszéd magyarföldön visszafoglalt kolostorokat fölépíthessék és szerzetesekkel be is népesíthessék!

Ha egyik iskola-főigazgató sokáig keresé a térképen Y r u n t, hogy megtudhassa, honnan intéztem hozzá levelemet és azt végre Spanyolország é határszélén meg is találta, nem különben jártam magam is, midőn az altenburgi benzés monostor hollétét kutattam és végre Atlaszomban H o r n, ausztriai város

¹⁾ Benzés monostori könyvtárak Alsó-Ausztriában.

táján meg is találtam. — De mit kereshettem mondja valaki olyan obscurus elzárt helyen? holott még e szent falakról olyan keveset tudnak minálunk!

Igaz, hogy az altenburgi apátság nagyon is rövid és mulékony szerepet játszik egyik hírneves apátságunk történetében; de mivel emennek fenmaradt emléke is annyira gyarló és épen azon korszakban, a melyet fel szerettem volna világosítani, rövid is, tudván azt, hogy a leveleknek sorsa rendesen az, miszerint, ha oly fontos kérdésekkel és kérélmekkel terhelvők, melyek hosszabb és fáradságosb keresést vagy egész szakok leírását tételezik fel, feleletük vagy a kényelmesb: »semmit sem találtunk«-kal végződik, vagy figyelmet az idegeneknél fel sem költvén, a papirkosárba vándorolnak.

Föltettem magamban azt, hogy lelkiismeretesben fogok eljárni a keresésben, mint akárki más és hogy e rövid »betekints« alatt majd meghatározom azt is, vajjon szükséges lesz-e itt vagy ott ujonnan megjelenni és másolásomat folytatni.

A Ferencz-József pálya Sigmundsherberrig vitt egyhuzamban, azon a gyönyörű vidéken, melyet látni kell, de leírni alig lehet. Az idő olyan hamar folyt le a katona-sipkás Dr. Való Simon budapesti egyetemi tanár és papnőveldei tanulmányi felügyelő ur kedves társaságában, miszerint csak azt sajnáltam, hogy neki itten, néhány más magyar társaságában a csehországi gyógyfürdők egyike felé való indulása miatt elkellett válnia.

A posta Hornba vitt és rövid ebéd után a közellevő apátság felé tartottam, hogy még azon a napon előkészületet tehessek jövő munkásságomhoz.

A fogadtatás, valamint a Placidus Leidl nevű nagyságos apát ur részéről, úgy a Höger Veremund vendégek fogadója, építészeti igazgató stb. részéről olyan szívélyes volt, hogy magamat egészen otthonosnak, mintegy magyarországi conventben levőnek találtam. Elmondtam mondókámat és az arcok némileg elkomorodtak. Az 1144-ben alapított nagyszerű szerzetes ház nagyon sokat szenvedett az 1330 körül ide becsapott magyar és cseh seregek által, úgy, hogy azt újra kellett felépíteni. 1427-ben a hussziták tevék az apátságot tönkre, de már 30 év mulva uj adományozásokat nyert; jöttek a 30 évi háboruban a

svédek, és a benépesítés csak 1689-ben történhetett meg. Ennyit tudunk a régibb történetből.

Azonban e háznak csakhamar kellett jobb sorsra átmennie, mert míg nálunk pusztított az ellenség, az ausztriai Duna fölött a béke angyala uralgott. Tanuljuk azt *Burger Honornak*, e monostor fejének és minden okmányai ismerőjének fölötté érdekes munkájából, melynek czime: »Geschichtliche Darstellung des Benediktinerstiftes S. Lambert zu Altenburg in Nieder-Oesterreich Wien. 1862.«

A monostor védszentjének nevét magukkal hozták azon benzések, kik az alsó ausztriai sz. lambrecht'i anyaegyházból ide szállítottak; a képet pedig, a mely ezen több udvarral és valóban fejedelmieknek feltűnő építményekkel diszitett apátságot ábrázolja és az említett könyv elé tüzetett, maga *Burger Honor* apát és aranymisés pap rajzolja.

A mi keveset *Burger* munkájában találni lehetett, ezekből áll. Már I. József császár 1705-ben 10.000 forint kölcsönt kért *necessitatibus publicis* a monostortól, mivel pedig ez annyi pénzzel nem rendelkezett, még amaz évnek december havában megengedni kegyeskedett: hogy a fennebbi összeget felvehesse és jószágaira betábláztathassa; mire hat százalékra a nevezett sommát az egyetemtől az apátság meg is kapta.

De mivel *Altenburg* már elébb az *aradi vár* felépíttetéséhez is 10.000 frtnyi összeggel, saját szabad kezdeményezéséből, járult és azt ajándékképen oda is adá, azért *Lipót* császár 1701-ben ápril 9-én az *altenburgi monostornak* viszont ajándéku okmányilag a *ti h a n y i* apátságot felajánlá. *Regondi Raimund*, ki születésére nézve *s z o m b a t h e l y i m a g y a r f i* vala és a 39-ik apátnak iratik, (választották 1681. okt. 26, † 1715. márcz. 22-én) a monostor egyik tagját *R a y s e r A m a n d o t* nevezte *ti h a n y i* fiók-apátnak, ki is a császártól 1710-ben júl. 30-án meglelt erősítve.

Miután a veszprémi káptalan a mult zavarai közt a *ti h a n y i* apátságból többféle jószágot és birtokot, mint a szomszédok lenni állították, elfoglalt, azért 1712-ben ezek miatt *p e r t á m a d t*, de 1714-ben, mind a két felelő párt között az egyezés helyre állíttatott. Azonban a *ti h a n y i* apátságot a török háboru alatt, valamint a magyar felkelőktől annyira tönkre tettnek találták

az altenburgiak, hogy a várt haszon helyett, ellenkezőleg tetemes kárt vallott a szerzet, a miért is 1716-ban febr. 13-án A m a n d apát halálózása után az egész t i h a n y i birtokot 1716-ban jul. 9-én a pannonhalmi monostornak 40.000 forintért eladták.

Ezen eladás azonban több évig tartó perlekedést vont maga után, mivel a magyar kormány azt akará bebizonyítani, hogy az altenburgi apátság Tihanyt ajándékba kapván, semmiképen sincs feljogosítva azt akárkinek eladni, hanem csak mint ajándékot engedheti át ismét Pannonhalmának.

A monostor vagyonos voltáról tanuskodik az is, hogy már 1713-ban az uralkodó ismét 15.000 frtot kért kölcsön és azt meg is kapta.

E tekintetben van tehát elég adat, de egyebet T i h a n y r ó l, a mely nekik annyi alkalmatlanságul szolgált, nem találhattam. Ugy látszott, mintha T i h a n y r a nézve minden adat elsülyedt volna, bár az archivum egyes jegyzeteit magával az apát ural és az előzékeny kamarásával szorgalmasan átnéztük.

Különben meg van ígérve, hogy ha mégis valami előfordulna, azt velem közleni fogják.

Magának a pompás építménynek és templomának ujjabbkori átalakítása Leidl Placid apátnak köszönhető. Ez 41 évnél tovább kormányzott, a régi épületnek csak némi nyomait hagyta fenn az egyház hátsó falainál, a templom maga, a nagyszerű könyvtár, a márványozott hajlékok és folyosók és Stucco által feldiszitett tágas termek és vendégszobák, melyeket a nálunk is, p. o. a győri benzés templomban remeklő Troger Pál festményeivel ékesített, ugylátszik, mintha ujjabb időben, miután részben szükségtelenné váltak légyen, jelenleg a nagy fentartási költség miatt, a csak mindenestől 27 rendtársat számító területnek sokszor zavart is okoznának.

A több oldalról magas sziklán fekvő és sűrű erdőtől körülvett monostor, egyik oldalról összeköttetésben van az előtte elterjedő faluval és a gazdasági épületekkel; de minden, gazdagságot eláruló, külső fényükkel Tihany történetére nézve csak csekély számu adatokat nyujtottak.

II.

G ö t t w e i g b a n.

Az, hogy az altenburgiak, bár Tihanyt illetőleg szívesen szolgáltak volna ismeretesebb adatokkal, vagy a mit még jobban szerettem volna, a tihanyi romban fekvő kolostornak és várnak rajzaival, e tekintetben alig tudtak néhány adattal kedveskedni, le nem hangolt. Biztattam magamat göttweigi reményekkel, bár a gyalog utazó és irigylésre méltó, podgyász nélküli P. Reichardt Gottfried, jeles kolostori történész, nem igen biztatott. E derék benzés nálunk is megfordult a M. N. Múzeumban, onnan ismertem. — hivatkozott Dungal Adalbertre, a többi hivatalon felül, a bizonyosan gazdag levéltár ismerőjére.

Visszafelé tartván Absdorftól Kremsre és elég korán reggel a már messziről látható göttweigi benzés monostor felé indultam, mely a legújabb időig nálunk egyik hirneves zalai apátságot birta Krems — és Stein városai régies részeiben és várfalaikban felkölték újra kutatási vágyaimat, de sietnem kellett; mert a nagyon közlékeny vendéglős, a ki valamikor a hirneves kolostornak szolgálatában állott, tudatta velem, hogy az apát ur, mint a többi apát urak, előbb Sz.-Pöltenben, majd Bécsben fognak a közeledő Stefánia fhg. asszonynál tisztelegni, a miért is hazulról korán fog indulni.

A nagy kiterjedésű monostori épületnek, szöglettornyajával együtt messziről való kinézése csak fokozta kíváncsiságomat, valósulni láttam lassankint mind azt, a mit eddig csak képekből ismertem meg, vagy könyvekből olvastam. Nem hiában, hogy mind, a ki szerét teheti, ide is siet, hogy a hegymagaslaton fekvő épülettömeget és e magaslat egyik részéből lábai alatt elterülő páratlan városokat és falvakat, a jól mivelt földekkel, a keskenyebb, de jó karban levő utakkal — és a távolban az Európa nagy részét összekötő Dunát lássa!

Az élő Istennek leginkább csak ilyen helyen lehetett áldozni, magát az Istennek, mint a név is mutatja, szentelni! Gott geweiht!

Az apát ur, Gusenbauer Rezső Ő nagysága előzé-

kenyen fogadott, s egyedül azt sajnálta, hogy meg nem mutathatja háza tudományos kincseit, de a perjel urnak, Neubauer Jeromosnak úgy adott át, hogy őt mindenben képviselje.

Első teendőmül a könyvtárt tüzttem ki és Ő nagysága maga adá át a vezérfonalul szolgáló köteteket, hogy azokat a május elején is befűtendő termekben, másutt vendégszobáknak hínák, átnézhessem!

Elöttem feküdtek azon foliók, melyek Zalavárról szólnak, de szerencsétlenségemre Dungal ur haza nem jött, nekem pedig távoznom kellett a nélkül, hogy e rövid tartózkodásom alatt mindenre kiterjeszkedhettem volna, a mit e dús tárak másoknak nyújtottak.

Legnagyobb segítségemre valának P. Werl Vincze kötetei, melyekben a kéziratár minden egyes kötetét (pedig van 1100-on felül) szakszerűleg leírta, azt lehetne mondani portraitírozta. Felkerestem azonnal a kétségtelen Corvin-Codexet, Bessariont, mely a hirneves Faber bécsi könyvtárához tartozott és egy másikat is, melynek jellege az olasz iskolát árulja el, de melynek okadatoló czimere, sajnos, egészen ki van mosva, úgy, hogy még az ablak felé tartva sem igazolhatta valódi Corvinságát.

P. Werl nálunk is tartózkodott Zala-Apáthiban, azért megbocsátanak, ha némileg magunkénak is tartom. Bámulatra méltó kitartással egy év alatt irta le a kéziratokon kívül, amikhez szintén értett, a képeket is és az uralkodó hidegnek lehet talán azt is tulajdonítani, hogy legelőször munkáit forgattam — és azután némely kétesb kötetnek megtekintésére P. Nüssl Ágoston ural a kéziratárba indultam.

Zalavárra nézve nem volt meddő kutatásom, bár a régi várra és kolostorra vonatkozó rajzokat ezen alkalommal hijában kerestem. Fentartottam magamnak erre még kedvezőbb időt, és amint hiszem, pulsanti aperietur.

Rendelkezésemre álló két napomat tehát másra fordítottam. Járt előttem itt a vasszorgalmu Bartalus István, a ki jelentését a magyar akadémiához 1870-ben benyújtotta és sokat látott, a miről e helyen szólni nem fogok, de az »Értekezések« közt kiadott munkán kívül, leginkább a szertartásos érdekekre terjeszté

ki figyelmét, míg rövid két napomat más módon kívántam értékesíteni.

A régi könyvtárak ismertetésének egyik ága az, hogy a régi leírókkal és betűfestőkkel is kezdünk kissé törődni. Megpendítették ezt irodalmunk fővezérei. s egyik szerencsés úttörőjét tiszteljük Csontos János úrban, a ki, mióta a magyar nemzeti múzeum könyvtára saját organumával a »Magyar Könyvszemlével« bír, mely a hazai bibliographiai és könyvtártudományi ismeretek terjesztésében szép sikerrel működik, s ez idő szerint már a VI. évfolyamban jár, annak 4-ik és 5-dik kötetében 1879. és 1880. évben, ezen cím alatt: »Ismeretlen magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban« négy közleményben, eddig LXXXII. (azaz 82) hazánkfiával ismertet meg, kik a XI-dik századtól kezdve a XV-dik század végeig könyvmásolással és betűfestéssel foglalkoztak.

Ez a gyűjtélékes munka egyik főhaszna, a melynek a magyar pecsétek, a magyar művészek, a magyar monographiák előszámlálásait szintén köszönhetjük.

A mi nekem Göttweigben vezérfonalul szolgált, az P. Werl Vinceze három kötetes folio Catalogusa volt.

Munkája magában foglalja a kéziratok leírását, a szövegnek, hol szükségesnek látszott, idézését, bár a múlt korszaknak orthographiájával, a miscellaneak egyes részeinek, valamint az íróknak és másoknak kilétére való kitéréseit, szóval embernek, kinek csak egy-két nap volt rendelkezésére, igen nagy elismerésre érdemes munkát nyújtott.

Elkezdé nagy köteteit aug. 1-én 1843, és végzé 1844. dec. 15. — Bámulandó »benczés« szorgalom!

Kezdi a kéziratoknak igen hasznavehető általános ismertetésével, sőt még a papirjegyekre is kiterjeszti figyelmét. Az első kötetben 1. számtól 457-ig halad, s a XV-dik század végeig terjedő kéziratokat öleli fel; ez foglal 810 lapot.

A 2-dik kötet a 458-tól a 908-ig halad, foglalja magában a XVI-dik század iratait, a soknyelvű könyveket, melyekről u. o. Werl értekezik.

A 3-dik kötetben van az Alphabetum szerinti jegyzék és azon Catalogus, a mint a régi jegyzékű könyvek legujabban (vörös tintájú számokkal megjelelve) fel vannak állítva.

Részletezésre menvén át, a 3-dik kötet 249 folio lapon 1111 kéziratot számlál fel, a melyek 1844-ben e könyvtárban találtattak. Köztük van a

VIII. századból	1 töredék	XV. századból	265 kötet
IX.	» 1 kötet	XVI.	» 72 »
XI.	» 3 (4) kötet	XVII.	» 181 »
XII.	» 53 (52 ?) »	XVIII.	» 358 »
XIII.	» 30 »	XIX.	» 8 »
XIV.	» 108 »		

Nem tudom Bartalus társunk mennyi időt töltött ezen kincsek között; kutatásainak eredményeit az idézett munka 15—31-ik lapjáig közlé, a miért néki külön hálával tartozunk; de nekem két napi idő közt csak egy munkanapom levén, egyedül némely kétes olvasást voltam képes jelenleg a hideg kézírattárban kitölteni, amely időközben, haza jövet, sokat találtam, a mit már Bartalus is megvizsgált, ki is jegyeztem a magyar dolgokat, de találtam is a leírókra nézve olyanokat, a mikről Dr. Fraknói és Csontos úr azt mondák, miszerint jegyzeteim új ismeretlen magyarországi leírókat foglalnak magukban.

Mindenek előtt álljon itt az, amit az I. kötet 604-dik lapján ^{322/}₄₇₈ saec. XV. codexében »Miscellanea« czim alatt találtam. A könyv fődőjén és az első beiratlan lapon notaták gyanánt ezek vannak: »de obedientia, de Victoria ad Albam in Hungaria 1456. Apparitione cometae 1472 Aestate ferventissima 1473.«

Hátul pedig: »Rex Mathias obiit tertio die post Ambrosii epi anno dni 1490 «

(Vajjon nem ugyanegyek-e ezek azon Miscellaneákkal, melyeket — u. a. évek alatt Bartalus a 17. lapon legfelül említ?)

Azt kezdem hinni, hogy Bartalus úr inkább az eredetieket nézte a kézírattárban, mint Werl jegyzeteit, mert ezekben észre kellett volna vennie, a mit e leírásában szerző mond, és a mit közlő úr semmiképen el nem hagyott volna. A 156. lapon ez áll: ein ungarisches Gebet! Ezt barátim számára orthographiájával ugyanannyi sorban közlöm, minthogy hallám, hogy eddig nincs kiadva:

»Yrgalmnak Annja Maria Menyorzagnak
assonja, Angyaloknak ewrewme Zjzeknek Wy-

ragha, Menyőrsagbeli Zentheknék Vigasagya. Purgatoriombeli halotognak hűedelve, felűden ualó Bines nepechnek, remenýen, Kyerenk teged nemes assonýonk maria. Maesydenek mindenkorán. Nyeryed nekenk Zenthleleknek malaztýath, ki vilagoseha mek mý elmenketh, hogý ez Zenthýghekethal hazuk.«

A kötésnek többi számai után indulva, ezen imádság a XV-dik századot vallja magáénak, de talán elejéből való?!

Átnéztem a magyar, főleg Pálosok, egyházi könyveit és a ^{107/79} újabb számában, az i. m. 40. lapján, sz. László királyról szóló, Nove laudis extollamus etc. Hymnuson kívül, találtam Sz. Istvánhoz, mai napon is divatos Corde voce mente pura-félét; úgy a magyar Sz. Erzsébethhez valót: Gaude syon quod egressus, a te decor et depressus, tui fulgor speculi¹⁾ stb. Végre a Sz. Adalbertről szóló éneket: Corona sanctitatis et immortalitatis Ornavit hodie Dnus martirem suum Adalbertum, sat.

Van még egy Missa pro Rege »tempore belli«, ami a harcias nemzetről eléggé tanuskodik.

A ^{220/236} sz. a. van: Collectarium secundum consvetudinem fratrum heremitarium S. Pauli in Hungaria; valamint a Breviarium is. XIV-dik századbelinek mondatik az i. m., míg Werl XV-dikre teszi.

Vannak a könyveknek tábláin is fölös számmal történelmi és időjárási jegyzetek is, sőt kitűnik minden üres helyen, hogy a Magyarországból, főleg a r a n a i pálosok révén az Austriából és onnan oda került könyvek egy részében az írók vagy birtokosok is az akkor annyira zaklatott hazánkra gondoltak.

A sok közt érdekes a 70, régi és ^{/119} újabb számozású irat a XIII-dik századból, leírva a Catalogus I. kötete 209. lapján:

. . . Litterae populüs Scriptae cuidam A r c h i e p i s c o p o H u n g a r i a e pallium sub conditionibus sibi ab apostolica Sede positis recusanti.

¹⁾ Más magyarországi középkori írott missálékban és breviariumokban Szt. Erzsébetről ilyen kezdetű ének (prosa) van: Jocundetur plebs fidelis, Elisabeth quod in coelis, scandens gaudet hodie etc Szerk.

Kezdődik 123b l. a 7. sorban. Kezdet és Vég nélkül: *Significasti frater carissime regem et regni maiores admiratione permotas quia pallium tibi sub tali conditione oblatum a nunciis nostris fuerit, etc.*¹⁾

153. XIV. Saec. Sermones dominicales fris Ladizlai de Biton (kétszer Laczlai) Gardyani (Guardiani); vajjon magyar emberé-e?

169. régi, 160. új szám. Saec. XIV. . . . Collationes sex, és ezalatt f betűnél: *Collatio facta per dnum Clementem VI. quum fecit processum contra interfectores regis Siciliae (kitörölve Andreae 19. lapon) S. domini Andree fratris Regis Ungariae. »Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me terra. Gen. III. Videtur mihi quod auditur qui exauditur.«* (10. lapon, borzasztó írás.)

A *Diurnale secundum ritum Ecclesiae Romanae breviarium*-ból, amely ^{230/440} számu codexben vagyon, felhozatik ugyan Bartalus munkája 24-dik lapján azon adat, a mely 1482-ben de Cilia-val kezdődik és oszlopokban: Amen-nel 1552-nél végződik, tehát mindenestre későbbi, míg a

^{234/237} újabb szám alatti: *Horarium chori Passauensis*ben, az évszám mellett, vannak a *literae dominicales*, az *aureus numerus*, így:

Percipite . .	63 illibate	71 Adiuncto
Dilecti	64 de partu	72 Versus
Verba	65 Virginis	73 Aquilonem
1460 Johannis	66 Sub anno	74 Radiabat
61 Bedelli	67 Quadri	75 Cometa
62 Milesimo	68 Centesimo	76 Fugarunt
	69 quinqu	77 Signati
	1870 gesimo sexto	78 Cruce
		79 Turcorum

80 Cesarem, 81 preliando, 82 de Cilia, 83 qu o q u e,
84 Udalricum stb. mint Bartalus közlötte.

¹⁾ E kéziratot ismertette Wattenbach, »Reise in Oesterreich« című munkájában I. l. (Archiv für alt. deutsche Geschichtsquellen. 1850—1851)

A ⁴¹²/₃₆₆ új sz. alatt, a XV-dik századból ez áll: Geschichte vom König Béla, Ottokar, Wenzl.

A Göttweigi I. kötet 560-ik lapja szerint, ²⁹⁹/₄₆₈ sz. a. a XV. századból való papíron, az első lapokon történelmi adatok vannak, stb.

Epitaphium Mathiae Corvini mortui 1490.

Nuptiae eiusdem cum conjuge italica.

Narratio, quod circa festum exaltationis s. crucis magnae fuerint inundationes cum ventis vehementissimis decutientibus botras de vitibus et tali frigore accedente ut calefieri debuissent stube sicut in hyeme 1491.

Narratio, quod 1485 fuerit maxima karistia in Hungaria ob nimiam serenitatem circa festum ss. Philippi et Jacobi, quae omnia semina frugum et vites destruxerat.

Narratio, quod eodem anno circa festum s. Gregorii PP. citra quartam et quintam horam ecclypsis solis talis fuerit, sine lumine non potuerit videri.

Narratio quod 1491. aequè per nimiam serenitatem omnia fuerint destructa.

Beletett czédulákon a fentartott esetek tárgyaltnak, a 4. lap tartalmazza azon 10 esetet reservatos in synodo strigoniensi 1468.

126. lapon és tovább van a B. mise expositiója; a 130b lapon ez áll: »Explicit liber Canonis maioris per manus Zoëardi plebani constituti pro tunc in Zenthgewrgk juxta Albam Regalem sitam tempore vero Disturbiorum ortorum inter Romanorum Imperatorem et filiorum Groph dictorum ceterorumque emulorum hujus incliti Regni Hungariae ab una parte vero ex altera Mathiam filium gubernatoris cuiusdam Johannis de hunyad Regem electum dicti Regni Hungariae 1459. etc.

A 143a lapon a miséhez szükséges ruhák leírása van más kéztől.

A c) részben a 19a lapon: Explicit liber minoris

canonis per manus Zoërrardi presbiterum de werbyelipso in die decollationis sancti Johannis B. 1458.

Mint hiszem, igen érdekes adat, a melyre már Zoërrard magyarországi szentre emlékeztető neve által lettem figyelmessé.

A 322/478 sz. lapon, ez áll az 1-ső a/ lapon anno domini 1456.

»Victoria miraculosa celitus data est christianis cruce signatis in ungaria circa castrum nandor alba trans danubium contra Turcum magnum qui turpiter fugit nemine — persequētes ed sola manus dñi tenuite eum in dies sancti Syxti cuius belliductor erat magnificus et strenuus miles Johannes de hunyad Sancto Johanne de capestrano populum trepidantem cum benedicto nomine Jehsu clamore ad persequendos infideles animauit et provocat pro gratiarum actione et victorie illius kalixtus papa festum transfigurationis in anno 1459 in die sancti Syxti instituit observandum.

A könyv végső boritékján, a legvégén pedig:

Rex Mathias obijt tertio die post Ambrosj epi anno dni 1490 cuius anima requiescat in sancta pace Amen.

A 441/303. sz. a. az I. kötet 633 lapján vannak történelmi jegyzetek: de Sigismundo et Alberto II. Impp.

Találtnak egy papírlapon

A 724 lapon pedig 423-496 sz. a. a XV. századból van d) alatt: Aufruf gegen die Fürsten ex mandato Joannis S Angeli cardinalis.

A 445/390. sz. a. (sub 71. a p. 782) vagyon: Tractatus ad Ladislaum puellum regem Bohemie (134 a); item: gegen die Türken 118^b;

Végre: Dionysio, Aeppo Strigoniensi p 784.

Megemlítjük még a jegyzék I. 799 lapjáról, 452 381 számról a következőket a XV. századból:

38^a l. Sermo pro serenissimo Dno Alberto Duce Austrie. 1440.

41^a l. In susceptione Ser. Regis Alberti Ungariae etc.

45^b l. In exequiis Alberti 1439.

50a l. Collatio in susceptione Ser. Dni Regis ladislai et 1452.

90a l. Collatio in exequiis R. Ladislai 1457.

Ha e helyen még a III. kötetből az »Index scriptorum Hungaricorumot« 831./926 és 927 etc. sz. alattiakat felhozzuk, talán eleget tettünk annak, a mit oly rövid idő alatt, mintegy vágtatva tenni lehetett, miszerint másokat is a lelkiismeretesb kutatásra e gazdag tárban serkentsünk!

Most már érintenem kell olyan tárgyat, melyről eddig sem a Göttweigit látogató urak nem beszéltek, sem más kolostorokban talán kutatásokat nem tettek, mivel a könyveknek a mult korszakokban való vándorlásáról, és a szerzeteseknek akkor divó lelkiekben való összeköttetéseikről se nem írtak, sem ezekkel sokat nem törődtek. Eddig csak a királyok történeti adatairól s egy verebélyi majd fehérvár-szent-györgyi plébánosról, Zoérardról volt szó, a ki 1458 és 1459-ben mint író lépett fel, a kit tehát folytatólag, mivel Csontos úr i. m. az évekre nem tekinthetett, méltán LXXXIII (83-ik) könyv másolónak mondhatunk. Átérünk most másokra, kiknek neveit és munkáit a göttweigi Catalogusban találtuk, és a kéziratárban, részben össze is hasonlítottuk.

LXXXIV. (84.) Frater Nicolaus de Rana.

Azon könyvben, melyben foglaltatik: Tractatus Magistri Henrici de Hassia contra detestabile vitium proprietatis, s mely 94. sz. a. a XIV-ik századból fordul elő a 225 a. lapon columna I. ez olvasható: Per fratrem Nicolaum de Rana in **Solonok** degentem, anno M^oCCC^o LXXIII, 1373.

A ranai pálosrendi monostor, melyet hol Ranna, hol Rhannának is nevez a: Fragmen Panis Corvi Eremitici, (az 1663-ik bécsi kiadás 185-ik és Index Rerum, col. 2. alatt a Monasteriumoknál.) (Austriában 1414-ik évben Neidegh János által alapítottnak mondatik. Ajánlva volt a bold. szűznek és északra a bárók vára, délre pedig Spicz nevű mezőváros közelében feküdt, és 12 misés szerzetes számára lett alapítva stb

Jelenleg, mint Göttweigben hallám, már nem létezik, azonban hogy még 1663 körül fennállt, tanúsítja Benger, Annalium . . 58. VIII és 172. VII. pontja alatt.

Könyvtára elég gazdag lehetett, mert kézíratain még a 305-ik számot is találtam; és a 303 sz. a. 1480-ban Urbanus Seriniatoris in Rana, mint író fordul elő.

Minthogy az állítatik, hogy a ranai monostor csak 1414-ben alapítottott, talán az is lehet, hogy ez csak a pálosok számára akkor emeltetett légyen, de hogy Rana-ban, előbb már másféle szerzet is létezett.

Azonban feltünővé lesz, és bővebb vizsgálat követelend az, hogy a frater Nicolaus in Solonok degebat, mivel a pálosok számára Szolonokon, Schlaning (Schleining) az idézett szerző VI, 241. lapján álló jegyzet szerint Paumkircher Endre által csak 1475-ben alapítottott a pálosok részére!

Létezik Szolonokon mai napon is düledéke a pálosok hajdan oly híres monostorának, a kath. templom pedig nevezetes könyveket őriz sekrestyében, azonban a honi monasteriologiának írója döntsön ezen kérdésben, vajjon régiebben ezen monostort mások foglalták-e el, vagy Paumkircher, kinek sírköve ma a rendkiyüliges érdekes várban be van falazva, csak újra építtette a kolostort.

LXXXV. (85.) Fr. Nicolaus Strabmair.

a) A 282/463. számú, XV. századbéli kéziratban, melynek tüzetes leírása a Göttw. Catal. I. 536. lapján fordul elő, ez áll: Sti Bonaventurae Stimulus amoris stb. a 72a a l. pedig: Explicit libellus et finitus, per fratrem Nicolaum Strabmair professum ad Sanctum Laurentium supra Budamanno dni 1447 in vigilia ascensionis domini.

Tudja mindenki, hogy ezen hirneves conventet, egy mért-földnyire Buda fölött, fr. Laurentius a rend Generalisa 1304-ben alapította. F.P.C.E. 100 lapján.

1) Minthogy az év ugyanaz és a többi is meglehetősen megfelel, ide sorozom mindjárt azt is, ami a 243,446. szám alatt I. 463. lapon a Miscellaneák sorában áll. Ottan t. i. a) alatt egy 78 lap számú értekezésben a 38 b lapon ez áll: Explicit et anno Domini 1447 feria 4a post festum Penthecostes ad Santum Laurentium scriptus supra Budam a fratre Nicolao de weyttn sed jam de Rāna.

Véleményem szerint a fr. Nicolaus Strabmair és ezen fr. Nicolaus de weytn ugyanegy személy léssen, és vezetéknevét úgy honnanvalóságát is tudjuk, a mi talán a ritkább esetek közé tartozhatik.

Fölötte érdekesek reánk nézve a 243/446 Miscellaneák (Catal. Gottw. I. 463 l.) többi számai is, így

LXXXVI. (86) fr. Nicolay Thewthunicus de Rana fordul elő, mert a papirosra irt 8-r. kötet előbbi könyvtábláján ezt olvassuk: *Iste libellus est Scriptus ad Sanctam Magdalenam supra Agriam per fratrem Nicolaum Thewthuniam de Rana. Orate pro eo et parcatis de Offensis kmī frēs et prēs.*

a) Továbbá az 1. lapon, a hol: *Sermo de cura Salutis*... kezdődik a 7a lapon ez olvasható: *Per fratrem Nicolaum de Rana supra Agriam in Monasterio beatae Mariae Magdalенаe degentem Anno dni M. CCCCLXI. (1461) Orate pro me karissimi in Xpo.*

b) A 40^b lapon kezdődik: *Speculum b. Augustini*, a végén pedig az 50^b lapon ez áll: *per fratrem Nicolaum de Rana ad Sanctam Magdalenam supra Agriam Anno dni 1460, subregibus Ungariae Friderico et Mathia etc.*

c) A 51^b l. kezdődik: *Liber Augustini de vita Xristiana*. A 61^b lapon pedig: *Explicit és a fennebbi datum; In vigilia pasce Anno Dni 1460 Super Agriam ad btâm Magdalenam perdictum fratrem de Rana Nicolaum nomine etc. Orate pro eo et parcatis de Offensis kmi fratres.*

A többször idézett F.P.C.E. 127.l. szerint az 1347-ben Miklós egri püspök által a káptalan egyetértésével alapított Sz. Magdolnai pálos kolostor, közel a városhoz feküdt. (l. a 127. l.)

d) Ugyanazon Miklós más magyar kolostorokban is megfordult, mert a XV-dik századbeli Codexben, mely 397.492-dik szám a. a Catal. I. 697 felemlítettik, a:

Sermones de Sanctis et alii végén ez áll:

.... *Iste libellus est Scriptus in Ungwar per fratrem Nicolaum Thewtunicum de Rana. Volt Ungvártt is a pálosoknak monostora, melyet 1384-ben*

Homonnai Drugeth János egy kápolna helyett alapított. (i. m. 172. lapon.)

A nagy szorgalmu Miklóstól még egy más kéziratot is bír Göttweig. Catalogusa I. 697. lapján áll a ³⁹⁷/₄₉₇ sz. a. egy XV. századbéli kézirat, melynek 246^b l. ez áll:

e) In valle Virginis Marie prope Pusonium(?) Anno dni 1459. per fratrem Nicolaum tempore regis Hungariae Friderici videlicet atque Matthiae. (Ezen vége hasonló a b-nél állóhoz.)

Igaz, hogy ezen író által másolt kéziratokat össze kellett volna hasonlítani, vajjon ugyanegy-e az írás is, de erre már siettetésem miatt semmi időm nem volt.

A Mariathali, másképen Tall supra Posonium nevű nagy bíró monostorról szólani nem szükséges. Alapított a pálosoknak Lajos király által 1377-ben, amint az i. m. 156. l. olvasni lehet.

Kérdés ide lehet-e még számítanunk azon kéziratot, mely ugyanazon kézirat 91. lapján ezen felirattal bír: ad beatum virginem prope Guncz, (olvasható-e Göncznek a hol a pálosoknak 1371-től fogva Lajos király által építtetett monostora volt i. h. 153. l.) Anno Domini 1450, anno jubilei.

Hadd álljon itt még egyik Pálos, a kinek neve a ³⁶⁹/₄₉₂ számu kézirat 61. a lapján olvasható:

LXXXVII. (87.) Petrus Ranensis

az idézett lapon, igaz hogy ez áll: h. (habet?) Petrus Ranensis. In vigilia corporis Xti. 1453, és u. o. a 616. lapon In Beregh anno Dni etc.

Beregh en prope Munkács, Erzsébet magyar királyné alapított monostort 1329 ben, (i. m. 118. l.)

LXXXVIII. (88.) Pál főpap és

LXXXIX. (89.) Ffulkus Péter de Thata.

A Miscellaneák ²⁹⁹/₄₆₈ sz. kéziratában, a Miscellaneák közt kezdődik a) mely 27 lapból áll: Elucidarius... és a 26. lapon ez áll: Expicitelucidarius permanus pauli Praesulis et Petri Ffulkus de Thata 1449.

Miután Tatában a benzéseknek volt monostoruk, meglehet, hogy ezen kézirat onnan való volt.

Végre, hadd álljon itt még a ^{199/223} számú XV-dik századbeli, Miscellaneás kézirat, melynek felső szélén a pag. 16-án ez áll:

XC. Ismeretlen kápolnai pálos.

Scriptus pro magna parte in Kápolna et in unum collectus. Terjed az 55-dik folióig, a hol egy szelet fordul elő.

A kápolnai monostort említi 1473-nál az idézett F. P. C. E. I. 239. lapja, hol a conventualisoknak szomorú sorsuk is tárgyaltatik.

*

Semmi kétség nem lehet, hogy azon magyar szerzet, melynek életrevalóságáról annyi, nemcsak hazai, hanem külföldi ház alapítása is elég tanúságot teszen mindenfelé, a tudományt is terjeszté, írt és iratott azon korszak jelesb munkáiból és hogy e szerepet fia, kik mint Escandeli, magyar létére Jerusalemben hajlékot építtetett (F. P. C. E. I. 56.) a szomszéd provinciákban is a tudományos cserét fentartották, sőt hogy már régi időben is voltak tagok, kik mint Dombrói Márk (i. m. 266. l.) a rend régiségeit, vagyis íróinak lajstromait is állították össze.

Mindezekről keveset tudunk; de vannak, kik buzgó és törekvő életüket, s a pálosok történetének felderítésére szentelték, mint Adám Iván barátom a sümeghi reál-iskola derék igazgatója, ki lelkiismeretesen ír és pompásan rajzol s a pálosrend történetén szorgalmasan dolgozik s ki ha munkájával elkészül, jeles és hiteles termékkel fogja az irodalmat gyarapítani.

Ennek egyik feladata leendő a ránai kolostorba vitt és jelenleg a göttweigi kéziratárban található kéziratok sorsáról szólani, kéziratokról mint a ^{295/275}-ik számú, mely Guilielmi Veraldi Summa de virtutibus-ról szól — és mint: Libri fratris Nicolai in Rána jön elő; ott van a ^{303/281} sz. Miscellanea; Urbanus Scriniatoris, 1480 Cooperator in Rain; — egyik ^{330/48} sz. MS. Bibliotheca Rannensis. Nro 43, — ^{338/488} sz. Bibliotheca Rannensis catalogo adscriptus. Nro 305! — ^{397/492} sz.: Ex bibliotheca

monasterii Rannensis (in 8_a); a ²⁴²/₂₃₉ sz. Iste liber pertinet ad Monasterium bte virg. In Rana, Amen; Quicunque ipsum alienavit Anathema sit in eternum stb.

Távol állok attól hogy magamnak, nem mondom a fel-számlálási tökélyt, de csak a közeledést is ehhez — tulajdonítsam! — Ha lesz — és pedig tudom hogy lesz, ki erre több időt is szentelhet, az ezekhez sokkal nagyobb pótlékot is fog írhatni — és úttörővé leend egy új ösvényen, t. i. a szerzetesek és iro-dalmi működésük kellő felvilágosításában; de szólhatni is fog egy tárgyról, a melyet mostan meg nem tudok fejteni, t. i. azon Frater Nicolaus Thewthonicus-ról, kit a 86-ik szám alatt említettem; és kitől Göttweig eddigi kutatásai eredményeül több kéziratot bír, és a ki hazánk több monostorában is megfordult. E Miklós akár Német, vagy Deutsch névvel bírt legyen, kitűnik mégis, miszerint ily nevű több tagja is volt e jeles rendnek, kiknek egyike t. i. Nicolaus Theutonicus, bár sokkal régiebb időben két ízben is volt a rendnek Generalisa; kinek megérdemlett encomiumait az idézett F. P. C. E. I. 119. lapján olvashatjuk.

Ennyit tanultam, mellékesen kutatva, a gyönyörű fekvésű, páratlan előzékenységű tagokkal bíró göttweigi monostorban; a melyről csak azt kell sajnálnom, hogy olyan hamar el is kellett hagynom. E sorokat pedig csak azért vetettem hamarjában pa-pirosra, mert az említett szakférfiak állíták, hogy jegyzeteim a hazai irodalomtörténet középkori történetéhez több új adalékot szolgáltatnak. Budapestén, 1881. május 16. ¹⁾

¹⁾ Fogadja nagyérdemű tudósunk ezen érdekes közléseért, melylyel tanulmányaimat oly jelentékenyen gyarapította, őszinte köszönetemet. Az idei szünidő alatt szándékom a magyarországi pálosok Göttweigba került kézíratait részletesen megvizsgálni, s azt hiszem, hogy a Nicolaus de Rana és a Nicolaus Theutonicus közti különbséget a kéziratokból tisztába hozni nem lesz nehéz.

RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli: Szabó Károly.

IV. közlemény.

Azon adalékokhoz, melyeket 1878-ban megjelent »Régi Magyar Könyvtár«-amhoz ezen folyóirat 1878–1880-iki évfolyamaiban közlöttem, ismét van szerencsém néhány régi magyar könyv leírását közleni, melyek eddig vagy teljesen ismeretlenek voltak, vagy munkámban czimlaptalan csonka példányok után és így hiányosan voltak ismertetve. Ezek közül legbecsesebbek azok, melyeket a múlt évben általam átkutatott esztergomi érseki egyházmegye könyvtárában találtam.

1. (185. sz.) *Limitatio Rerum Forensium. N. Commissariorum ex mandato Illustrissimi Principis Regni Transylvaniae, ac magistrorum Civium, Iudicum Regionum, Sedium Saxonicalium, caeterorumque Iudicum & Civium, ex publica Regni constitutione in comitibus generalibus ad primū diem Novembris Anni 1591. proximè praeteriti Albae Iulie, celebratis, ad id delectorum, Cibinij ad diem 19. Ianuarij Anno 1592 facta. Clavdiopoli. 1592. 4r.*

Csak a czimlap latin, a szöveg egészen magyar.

Ez az első erdélyi országgyűlési árszabás, mely nyomtatásban megjelent.

Egyetlen csonka példánya, melyből csak a czimlevél és a szöveg első levele van meg, melyen a szijgyártó munkák árszabása sincs befejezve, Kolozsvár város levéltárában (Fasc. II. nro 27.) — A czimlap tetejére és aljára egykoru kézírással kétszer föl van jegyezve: Mindenkoron az tanach haz aztalan alljon«

2. Csáktornyai Mátyás. Grobian verseinec magyar enekbe valo forditasa.... Clavsvmburgi. év n. 4r. A – E2 = 4½ iv = 18 sztlan levél.

Utolsó levele előlapját egy fametszet foglalja el, hátlapja pedig üres.

Vég s ő v e r s e : Ezer ötszáz és kilentzuenkét Esztendőbe,
Egy Városban Maros mellet fordítác egybe,
Mely minden feslet erkölcsnek lehet tüköre.
V E G E.

Egyetlen teljes példány az esztergomi érseki egyház megye könyvtárában. — Eddig csak egy végén csonka példány volt ismeretes (A—D3) a M. Nemz. Muzeumban, mely után a teljes czimmást a szerzőre és fordítóra vonatkozó megjegyzéseimmel együtt közöltem, Régi M. Könyvtár 340. sz. — A végső versből következtetve a megjelenés idejét bizvást tehetjük 1592-re.

3. Pécsi Lukács. Az test kornyvl valo het irgalmas sagnac chelekedetiről. Mellyeknek gyakorlassat aianlya minden keresztyen atyafiainac. Peechi Lvkach. Iűietec hozzam attyamnac aldotti, ehesztem, szomiuhoztam, szarandoc uoltam, mezetelen, beteg, fogoly, es halot, es az én kisdedimbe meg könyebetettetec engemet. Math: 25. Nyomtattatot Nagy Szombatba, 1598. 8r. 95 levél (a többi hiányzik.) — Elűl: cziml. és ajánlás 8 sztlan levél.

Pécsi Lukács ajánlása Joo Balázs pilisi apátornak és nyitrai esperesnek »Kelt Nagy-Szombatba, Szent Mihaly hauanac első napian 1598.«

Elűl ép de végűl csonka példánya az esztergomi érsegház megye könyvtárában. — Eddig csak egy czimlaptalan, végűl a 96. levél után megszakadó csonka példány volt ismeretes a M. Nemz. Muzeumban, melyet ismertettem, Régi M. Könyvtár 304. sz. a.

4. Gönczi György, (Keresztye)ni Enekek, Mellyek az Gradual mellett, s — annelkül — is az hol azzal nem élhetnek, az Magyar nemzetben reformaltatot Ecclesiakban szoktanak mondattni. Mostan uyonna, de mertekletessen, es helyessen többítették, es illendőb rendben, hogy nem mint ez előtt kibocsattattak. Ezek melle adattattanak szep rendel az Halot Enekek. (Fametszetben Magyarország czimere.) Deb(reczenben) Nyomtatta (Rheda Peter, M. DC. XX.) 4r. 164 levél. Elűl: cziml. Gönczi György előbeszéde és lajstrom 4 sztlan levél.

Régibb kiadásai: Debreczen 1592. 1602. és 1616.

Szakadozott czimlevelü, különben teljes példánya, a vele együtt nyomtatott Halotti Énekek nélkül, Kálmán Farkas gyűdi reform. lelkészénél — Eddig csak egy czimlaptalan példánya volt ismeretes, a pozsonyi r. cath. gymnasium könyvtárában, melyet a vele együtt nyomtatott Halotti Énekekkel leirtam, Régi M. Könyvtár 497. és 498. sz. a.

5. Kecskeméti C János. Szép és aytatos Imadsagos Könyveczke Az Reghi irás magyarazo doctoroknak és Szent Attyáknak, fő-képpen penigh az szent Agoston Doctornak irásából egyben szedegettetet és szép rendben helyezettet Andreas Mvscvlvstól. Magyarrá penig ígéről igére fordittatot. Kecskeméti C. Ianos Az Nemzetes es Vitezlő Lonyai Sigmond Vram Vdvari Predikátora által Vasáros Naményban. Bartfan, Nyomattatot Klez Ia(kab által) M. DC. XXIII. Eszten(dőben). 12r. (8 és 4 levelenként) 264 lap. — Elül: cziml., ajánlás, lajstrom 24 sztlan levél.

Ajánlása Várdai Katának, Bedegi Nyári Pál özvegyének, »Költ Vásáros Naményban Bóldogh Aszszony havának 8. napján. Anno 1624. Nagyságodnak alázatos Caplánnya Kecskeméti C. Ianos az Nemzetes és Vitezlő Lonyai Sigmondnak Vdvari Praedikátora.«

Második kiadása: Lőcse. 1640.

Egyetlen ép példánya az erd. Muzeumban. — Eddig ismert, elül, közben és végül csonka példányát, melyet Lugossy Józseftől a M. Nemz. Muzeum szerzett meg, ismerttettem Régi M. Könyvtár. 533. sz. a.

6. (186. sz.) Zvonarics Mihály. Az Vr Vacsoraia idvosseges tudomanyana utaba valo rövid bemutatás: Mely a Szent Irasbol, és a régi keresztyén Doctoroknak Magyarázattokból Kérdéseikkel és Feleleteikkel irattatot Zvonarits Mihály, Sarvari Praedicator es a Keresztyén Hiveknek idvösséges éppűlettyekre, Ez Sacramentomhoz tartozó egynéhany hasznos Kérdéseikkel és Feleleteikkel meg jobbittatván. Csepregben Nyomattatot Farkas Imre által, maga költségén, M. DC. XLIII. Esztendőben. 4r. A—H3 = 8¹/₂, iv = 34 sztlan levél. — Elül: cziml. és ajánlás 2 sztlan lev.

Ajánlva van gr. Nádasdi Ferencznek, Fogaras föld örökös

urának s Vas vármegye főispánjának. Az ajánlás »Kelet Csepregben Kis Aszszony napján, 1643 esztendőben. Farkas Imre Csepregi Könyv-nyomtato.»

Egyetlen példány az esztergomi érsh. egyházmegye könyvtárában.

7. **Otrokocsi Fóris Ferencz.** Eltévelyedett juhnak felkeresése a jó pásztor által, és az akolban való béhozattatása. Mely tractát irt **Otrokocsi Foris Ferencz** illy véggel, hogy azt Nagy-Szombatban, bizonyos Solennitásban, közönséges helyen, elmondgya, mind maga néhai tévelygéséből való igaz megtérésének meg bizonyítására, mind pedig más hasonló tévelygőknek fel-serkentésekre, avagy csak magok menthetetlenségekre, ha kik tovább is a tévelygésben meg átkodnának. Nagy-Szombatban, nyomtattatott az *Academiai* bőttükkel, **Hörmann János** által, 1694. esztendőben. 4r. 20 lap. — Elül: cziml. és ajánlás 2 sztlan levél.

Ajánlva van **Dolny István** noviai püspöknek, földvári apátnak, esztergomi nagyprépostnak s kanonoknak, **Szécsényi György** esztergomi érsek vicariusának.

Bod M. Athenása és **Sándor István M.** Könyvesháza után említve *Régi M. Könyvtár.* 1465. sz. a.

Egyetlen példány a m.-vásárhelyi **Teleki-könyvtárban** (*Dissertatiók* czimű gyűjteményes kötetben).

8. (187. sz.) *Vectigal Transylvanicum.* **Claudiopoli,** *Ex Officina Nicolai Kis de M. Tótfalu.* Annô 1700. 4r. 27 lap. — Elül: cziml. 1 sztlan levél, végül: mutató tábla 1 sztlan lap. — Az egész **A — D3 = 15 sztlan levél** (ha teljes.)

A czimlapon kívül egész szövege magyar.

Egyetlen csonka példánya, melyből közben **B2, B3 és C1—4,** (összesen 6 levél) hiányzik, az *erd. Muzéumban.*

ÖREG APAFI MIHÁLY KÖNYVTÁRA.

Közli: **Thallóczy Lajos.**

Apafi Mihály, mint fejedelem, uralkodása emlékezetével nem a legdicsebb lapokat tölti be. Az erdélyi fejedelemség alatta éli utolsó éveit. Mondhatni még életében, a bécsi udvar rátette kezét a kis, de még mindig erős Erdélyre, s ezzel a specialis magyar cultur fejlődés is, melynek épen Erdély vala egyik sajátos kifejezése, más irányt vett.

S mégis ez a gyöngye, sokszor magával jó tehetetlen árnyék-fejedelem, mint tudós, mint irodalmilag képzett férfi, kora legjobbjai között foglal helyet. Járatos a theologiában, műveltsége classicus, a legkülönbözőbb tudomány-ágakban sem járatlan, mondhatni encyclopaedicus képzettségű.

Ezt a tudomány-szeretetet, mely Erdélynek másfél százados különállása alatt oly előnyös vonása, mely a Bethleneket, s Rákócziakat koruk legképzettebb fejedelmivé avatja — váltig bizonyítja Öreg Apafi Mihály könyvtára.

Mennél régibb időkre megyünk vissza, a magán-könyvtárak annál jellemzőbbek a tulajdonosok műveltség-fokára. Korunkban mikor az ismeretek gyarapítása csak egy szakban is, az irodalmi termelés temérdeksége következtében, a tökéletességet alig-alig érheti el, egy magános ember könyvtára nem igen bizonyítja, hogy az illető mindig ismeri, tudja könyvtára tudományos értékét, tulajdonában van-e a könyvtári művek belső tartalma is. Régebben, kevesebb könyv jelenvén meg, az érdeklődők könnyebben, s jobban sajátjukká tehték az irodalom termékeit. Apafi Mihály könyvtára is, midőn tulajdonosa általános műveltségéről, melynek főjellemvonása a theologiai képzettség ugyan, tesz tanuságot — a képviselt szakok különféleségével s majd nem egyetemessége lepi meg az olvasót. Van itt

történeti, földrajzi, orvosi, jog- és államtudományi, heraldikai, nyelvészeti munka, bizonyítja tulajdonosuk sokféle nyelvismeretét.¹⁾

De lássuk immár részletesen.

A könyvtár, mely csak egy — bár tetemes — része a nagy fejedelmi thekának, egy 1714. jegyzékben van megbecsülve s lajstromozva.²⁾ Mikor az Apafi-féle ingóságokat összeírták, a könyvtárra is sor került.

E jegyzék bibliographiai érdekessége mellett, még a kitett könyvárak tekintetéből is megérdemli az irodalom-történettel foglalkozónak figyelmét.

A könyvtár egyes darabja az Apafi-hagyatékkal egyetemben sokfelé kerültek. Nehány érdekes régi magyar könyvet Szabó Károly lelt az erdélyi könyvtárakban, néhány épen az Országos Levéltár révén, midőn ahoz az erdélyi fiscalis n.-szobeni levéltár csatoltatott, a Múzeum könyvtárában helyzetetett, jobbára pedig elzüllött, mint a család, melynek tulajdonát képezte.

A fönmaradt könyvlajstrom azonban meg fogja őrizni az elzüllött könyvtár emlékét, s ha azt a Telegdy és Mosóczy-féle könyvtárak XVI. századi, s a gróf Turzó György-féle könyvtár 1609-ik évi lajstromaival összehasonlítjuk, az Apafi könyvtár jelentékeny volta még evidensebb lesz.

A lajstrom összesen 166 munkát 187 kötetben sorol fel, melyeknek becsértéke a hivatalos becslés szerint 1133 frt 74 krajczárt tesz ki. E becsár azonban távolról sem felel meg a könyvek valódi értékének, inkább csak adalékot nyújt a hivatalból eszközölt hazai könyvbecslések XVIII. századi történetéhez. A lajstrom különben meglehetősen bibliographiai pontossággal van szerkesztve s a könyveknek nemcsak megjelenési helyét és idejét hanem többnyire azok kötését is figyelembe veszi. Így említ az 1-ső számú könyvnél, francia, a 36. számunál karmazsin

¹⁾ A könyvtár rövid ism. I. Századok 1878. 528—530 l.

²⁾ Orsz. Levéltár erd. fisc. levéltár Apafiana.

³⁾ A Telegdy és Mosóczy könyvtárak lajstromai az országos levéltárban vannak. Az elsőt kiadta Nagy Gyula a Könyvszemle 1830-ik évi folyamában a másik kiadatlan. A Thurzó-féle könyvtár lajstromát a Nemzeti Múzeum könyvtára őrzi.

kötést, a 83. és 84. számuaknál pedig kiemeli, hogy ezüst pántokkal és kapesokkal vannak díszítve.

Ha a lajstrom tételeit figyelemmel végig olvassuk meggyőződünk, hogy színe java van itt mindannak, a mit egy magángyűjtő az akkori theologiai, philosophiai, jogi, politikai, földrajzi, történeti, klasszikai és természettudományi irodalomból könyvtára számára összegyűjthetett. Különösen a theologiai és földrajzi irodalomra van nagy súly fektetve. Így a »Cosmographia Blavianat« méltán becsüli a lajstrom 550 s »Marci Friderici Vendelini Theologiájá«-t 113 forintra, mert ezek nagyobb nyilvános könyvtárakban is a ritkább és nehezen megszerezhető munkák közé tartoznak. Emeli a gyűjtemény bibliographiai becsét az is, hogy a külföldi nyomtatványok közt a római, párisi, londoni, velencei, kölni, utrechti, amsterdami, lipesei, frankfurti, borszlói, bási, antwerpeni, bécsi, nürnbergi, strassburgi, leydeni, gráci, koppenhágai és más nyomdák kiválóbb termékeit találjuk a könyv lajstromban képviselve. Ezek mellett gondoskodva van azonban a hazai termékekről is, a magyar nyelvű könyvek közt van 23 régi magyar munka, köztük egy unicum (a 121. sz.) mely Szabó Károly szerint ekkorig csak egyetlen egy példányban ismeretes.

Végül van a lajstromban egy corvin-codex is (a 123. sz. Catullus Tibullus és Propertius) mely jelenleg a bécsi császári udvari könyvtárnak egyik dísz:

Ezek után álljon itt a könyvlajstrom a mint következik:

1. Samson d' Abbeville. Le globe Terrestre a Toute Sa Surface a Paris. Anno 1644. compactura gallica in volumine. Ára frt 3.—

2. Andreae Alciati emblemata cum commentariis varior. opera J. Thuillii, acc. F. Morelli commentaria Patav. 1621. 4^o Ára frt 1.50

3 Joannis Alehusy, J. U. Doctoris Politica Herbornae Nassoviorum. Anno 1654 in 8^o. Ára frt 1.50

4. Guilielmi Amesii. S. Theologiae D. Bellarminus enervatus. Amstelodami. Anno 1630. in 12^o. Ára . . . frt 1.50

5. Joannis Amos. Orbis Sensualium pictus quadrilingvis. Norimbergae. Anno 1679. Compactura charta pergamena in 8^o. Ára frt 1.50

6. A. F. de Vit. Amstelodami. Nova Orbis Tabula Geographica, in lucem edita, — ligatura papyracea colorata in volumine. Ára frt 5.—

7. Andreae Argoli, Ephemerides. Lugduni. Anno 1559. Compactura Corium Apri cum fibulis in 4^o. Ára . . . frt 3.—

8. Apáti Nicolai Pannonii Debrecinensis, Vita triumphans civilis seu universa vitae humanae Peripheria ad mentem illustris Herois et Philosophi Renati Des-Cartes ex unico centro deducta, cum epist. nuncup. Amstelod. Senatoribus. Amstelodami. 1688 in 8^o pag. 346. Ára frt 1.80

9. Approbatae Constitutiones Regni Transylvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum. Ex articulis ab. a. 1540. ad praesentem hunc usque 1653. conclusis compilatae Varadini, Apud Abrahamum Kertesz Szencziensem. 1653. 2^o. pag. 250 in corio rubro. Ára frt 1.50

10. Corona duodecem Caesarum ex Augustissima domo Austriaca, quam Ferdinandus tertius Ferdinando quarto imposuit, Celebrata elogiis et eidem Augusto regi Ferdinando d. d. a quatuor facultatibus universitatis Austriacae Viennae. Viennae 1654. Mattheus Casmenovus in fol. Ára frt 1.—

11. Atlas major sive Cosmographia Blaviana, qua Solum Coelum, Salum, accuratissime describitur, continet in volumine Tomos 11. Ára frt 550.—

12. Francisci Bacomi Baronis de Verulamio opera Omnia Philosophica, moralia, Historico-politica b. Francof. ad M. Anno 1665. in folio. Ára frt 4.—

13. Joannes Baptista Casalio Romano. De urbis, ac Romani olim Imperii splendore. Romae. Anno 1650. in folio. Ára frt 2.—

14. Joannis Barclaii Argenis Figuris Aeneis adillustrata. Norimbergae. Anno 1673. in 8^o. Ára frt 1.80

15. Theodorus Beza, Biblia Sacra sive Testamentum vetus, ab Im. Tennellio, et Fr. Junio ex haebreo latine redditum, et Testamentum novum e Graeco in latinum versum, Amstelodami, Anno 1639. in 8^o. Ára frt 2.—

16. Novum Testamentum Domini nostri Jesu Christi, interpretatione Theodori Bezae. Amsterdami. Apud Joh. et Corn. Blaeu in 8^o. Ára frt 1.18

17. Jesu Christi D. N. Novum testamentum, sive Novum foedus. Cujus Graeco contextui respondent interpretationes duae; una vetus: altera nova, Theodori Bezae diligenter ab eo recognita. Ejusdem Th. Bezae annotationes, quas itidem tertia editio ne recognovit, et accessione non parva locupletavit. Responsio ejusdem ad Seb. Castellionem, in qua multi Novi Testamenti et horum in ipsum annotationum loci accuratissime excutiuntur, seorsum excusa prostat. in fol. Ára frt 3.60

18. Wolhgerissne undt geschchnittne figuren auss der Bibel zu Lyon. Anno 1564. in 8^o. Ára frt 1.—

19. Vilhelmi Blau, — Institutio Astronomica. Amstelodami. Anno 1656. in 8^o. Ára frt 1.—

20. Bonfinius Antonius. Rerum Hungaricarum decades quatuor et dimidia, cum appendicibus Joannis Sambuci. Basel. 2^o. Ára frt 3.60

21. Virgilii Maronis Bucolica. Insuper adsunt vilioris notae et diversarum materiarium libri Nro 50. cum aliquibus manuscriptis in 8^o. Ára frt 1.20

22. Francisci Burmanni Synopsis Theologiae. Trajecti ad Moenum. Anno 1687. in 4^o. Ára frt 4.—

23. Calepinus Dictionarium undecim lingvarum. Basel. 2^o. Anno (1605.) Ára frt 5.—

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 395. sz.)

24. Sacro-Sancti Acumenici Concilij Tridentini Canones et Decreta. Coloniae Agrippinae, Anno 1644. in 8^o. Ára frt 1.50

25. Descartes René. Principia philos. specimina philosophiae s. diss. de methodo, passiones animae. Tomus I. Amstelodami. Anno 1656. 4^o. Ára frt 1.50

26. Christophorus Cellarius. Cornelius Nepos accurate. Lipsiae. Anno 1689. in 8^o. Ára frt 1.20

27. Christophorus Cellarius; Q. Curtij Rufi, Alexandri Magni Historia Superstes. Ára frt 1.50

28. Idea Principis Christiano-Politici per Savedra anno 1660. in 12^o. Ára frt 1.50

29. Julius Caesar, sive Historiae Imperatorum, Caesarumque Romanorum, ex antiquis numismatibus restituae, Liber primus in folio. Ára frt 1.50

30. *Cluverius Philippus*. Introd. in universam Geographiam Libri 6. Lugduni Batavor. Anno 1629. 12^o. Ára — 90
31. *Codex turcicus* Liber ejus Scriptura Turcica, cum figuris hinc inde Turcicis varie inauratis, ligatura Chartanita in folio. Ára nines kitéve.
32. *Comenius Jo. Amos* Janua quatuor lingvarum : Latinae, Germanicae, Hungaricae, Italicae, — in 8^o. Ára. frt 1.60
33. *Comenius Jo. Amos*. Orbis Sensualium pictus, trilingvis, Anno 1685. in 8^o. Ára frt 1.—
34. *Comenius Jo. Amos*. Orbis Sensualium pictus quadrilingvis, idest Germanicae Lingvae, Latinae, hungaricae, Italicae ; in 8^o. Ára frt 1.68
35. *Comenius Jo. Amos*. Partes tres in 12^o. Ára —90
36. *Approbatæ Constitutiones* Regni Transylvaniae, et Partium Hungariae eidem annexarum. Varadini Anno 1653, Compactura Corium Carmasinum, in folio. Ára frt 1.50
37. *Jakoby Crucey Mercurius*. Amstelodami. Anno 1681. in 8^o. Ára frt 1.20
38. *Q. Curtius cum Indice*. Philolog. Amstelodami. Anno 1671. in 12^o. Ára frt 1.20
39. *Dictionarius quadrilingvis*, Latino, Germanicae, Polonico Graece. Editio 4^{ta} in 4^{to}. Ára frt 2.—
40. *Dodonaeus Rembert*. Stirpium historiae libri XXX. Antw. ex off. Plant. 1616. 2^o. Ára frt 10.—
41. *Senecae Epistolae*; Francofurti ad Viadram; Anno 1666. in 12^o. Ára frt 1.50
42. *Desiderii Erasmi Roterodami Colloquia familiaria*. Amstelodami, Anno 1644. in 8^o. Ára 90
43. *Joachimi Felleri*; Compendium Historiae Universalis, Civilis, Ecclesiasticae, Anno 1679. Ára. frt 1.50
44. *Florus Lucius Annaeus*. Rerum Romanorum epitome. Paris. Leonard. in 4^o. Ára frt 1.20
45. *Fournier Georgius*. Geographica orbis notitia per litora maris et ripas fluviorum. Francofurti. 1668. in 8^o. Ára frt 1.20
46. *Wolfgangi Franzii*, Animalium Historia Sacra Amstelodami, Anno 1643. in 8^o. Ára frt 1.20
47. *Wolfgangi Franzii et ut ante*. Ára . . . frt 1.20
48. *Christiani Funck*, Quadripartitum Historico-Poli-

- ticum Orbis hodie imperantis brevium, Vratislaviae. Anno 1689. in 8^o. Ára frt 1.50
49. Status Politicus Joannis Tobiae, Geisleri. Anno 1656. Ára frt 1.20
50. Vossius Joannes Gerhardus. Institutiones linguae Graecae. Lugduni Batavor. Anno 1642. in 8^o. Ára . . . frt 1.20
51. Abrahamus Gölnitz. Compendium geographicum Amstelodami. Anno 1643. in 8^o. Ára frt 1.20
52. Biblia Graeca Novi Testamenti, addita Biblia haebraica. Londini. Anno 1633. in 8^o. Ára frt 5.—
53. Hugo Grotius, de jure Belli et Pacis. Amstelodami. Anno 1680. in 8. Ára frt 4.—
54. Antonius de Guevara, Horologium Principum, Sive de vita M. Aurely Imper. Libri 3. in folio Francofurti ad Moenum 1664. Typis Matthaei Kempffer. Ára . . . frt 3.—
55. Isaci Harbrechti Philosophiae et Medicinae Doctoris Planiglobium Coeleste et Terrestre in 4^{to}. Ára . . . frt 1.20
56. Haller János. Pays, a' békeséges tüeresnek Payssa. Csiki klastrom. 1682. 4-r. Ára frt 1.48
(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1273.)
57. Isaci Harbrechti Planiglobium Coeleste et Terrestre, in folio. Ára frt 1.—
58. Testamentum vetus Haebraice, Novum Graece conscriptum in una ligatura. in 8^o. Ára frt 9.60
59. Biblia Haebraica in 13^{mo}. Ára frt 3.54
60. Hegyesi István. (Boros-Jenei) Kegyessegnek Nagy Titka. Kolozsvár. 1686. 8-r. Ára frt 1.50
(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1352.)
61. Joannes Jacobus Hemlinus, Synopsis Mathematica, in 4^o. Ára frt 1.50
62. Joannis Heidfeldii. Sphynx Theologico Philosophica, Herbornae. Anno 1621. in 8^o. Ára frt 1.50
63. Joannis Henrici Alstedii, Thesaurus Chronologiae Herbornae Nassoviorum. Anno 1637. in 8^o. Ára . . . frt 1.—
64. Joannis Hendrici sinceri, Tiguri. Hugonis Grotijus Belli et Pacis. Anno 1689. in 8. Ára frt 1.20
65. Joannes Hernagius, Novus Orbis Regionum et Insularum. Basileae, Anno 1555. in folio. Ára . . . frt 1.50

66. Thomas Hibernicus, Flores Doctorum pene omnium, qui tum in Theologia, tum in philosophia hactenus claruerunt. Lugduni. Anno 1596. in 12^o. Ára frt 1.20
67. Joannes Hornbeck, Summa Controversiarum Religionis, Trajecti ad Moenum. Anno 1658. in 8^o. Ára frt 1.50
68. Georgius Horny Kelemen — Pal. Ullyseea. Lugduni Batavorum. Anno 1681. in 8^o. Ára frt 1.20
69. Georgius Horny Historia Ecclesiastica et Politica, Lugduni Batavorum, et Roterodani Anno 1666. in 8^o. Ára frt 1.20
70. Georgius Horny, Historia Ecclesiastica cum annotationibus, Joannis Hartnaccy Lipsiae. Anno 1677. in 8^o. Ára frt 1.20
71. Georgius Horny, Orbis imperans. Lugduni Batavorum. Anno 1669. in 8^o. Ára frt 1.—
72. Georgius Horni, Orbis-Policus. Lugduni Batavorum. Anno 1667. in 8^o. Ára frt 1.20
73. Antonius Hulsius Compendium Lexici hebraici, in 12^o. Ára frt 1.20
74. Huszti István. Keresztyéni Jóságos tselekedetekkel tellyes Paraditsom Kertetske. Kolozsvár 1698. 12-r. Ára frt 2.—
(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1524.)
75. Joannes Janson y Atlas contractus, in quo totum univsum descriptum. Amstelodami. Anno 1686. in folio. Ára — 50
76. Joannes Jansonius. Historiae Naturalis de quadrupedibus. Liber unus, cum aeneis figuris. Amstelodami. Anno 1657. in folio. Ára nines kitéve.
77. Abeodem Authore. Item Historia naturalis de Piscibus et Catis, cum Aeneis figuris, Libri 5. in una ligatura. Ára. frt 14.40
78. Analytica D. Joannis Apostoli et Evangelistae S. Apocalypsios in 8^o. Ára frt 1.18
79. Joannes Isacus, Pontanus Rerum Amstelodamensium Historia etc. Amstelodami. Anno 1611. in folio. Ára frt 2.—
80. Josephus Flavius. Antiquitatum Judaicarum Libri 11. ab Ariano Montano in 4^{to}. Ára nines kitéve.
81. Liber Controversiarum Kalauz dictus in 8^o. Ára frt 1.18
82. Károli Gáspár. A' mi Urunk Jesus Christusnak Uj Testamentoma. Magyar nyelvre fordíttatott Károli Gáspár által.

És mostan ujjonnan ekisded formában kibocsáttatott. Amstelodám.
1687. 12-r. Ára frt 2.40

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1359. sz.)

83. Károlyi Gáspár. Szent Biblia. Az az Istennek Ó és Új
Testamentomában Foglaltatott egész Szent Írás. Amstelodám.
1685. 12-r.; compactura laminis et fibulis argento figuratis or-
nata. Ára. frt 12.—

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1324. sz.)

84. Károlyi Gáspár. Szent Biblia, Azaz: Istennek Ó és
Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Colosvar.
Szenczi K. Abraham. 1661. 2-r. Ligatura laminis et fibulis
argenteis decorata. Ára. frt 24.—

85. Károlyi Gáspár. A mi Urunk Jesus Christosnak Új
Testamentoma. Amsterdam, 1646. 12-r. Ára frt 1.18

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 783.)

86. Athanasius Kircherus, Mundus Subterraneus in
XII. libros digestus. Editio tertia. Tom 2. Amstelodami. Anno
1678. in folio. Ára frt 8.—

87. Komáromi Csipkés György. Igaz Hit, az az Oly
CCXLI. Magyar Predicatiok. Szebenben, nyomtattatott Szenczi
Kertész Abraham által 1666. 4-r.; ligatura corium rubrum
inauratum. Ára frt 1.48

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1042.)

88. Kölesséri Sámuel. Idvesség sarka. Sárospatak.
1666. 8-r. Ára frt 1.18

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1038.)

89. Joannes Langius Loci Communes, Sive Florilegium
rerum et Materiarium Selectarum ex Sacris Literis, Patribus
etc. Caesare Montano Argentorali. Anno 1626. in 8° sunt in
duplo. Ára frt 4.—

90. Eliae Levitae Germani Grammatica Haebrea,
per Sebastianum Munsterum versa, in 8°. Ára
nincs kitéve.

91. Lexicon Graeco-latinum sine ligatura, in folio.
Ára frt 2.—

92. Libellus ex carta pergamena pugillaris, in 8°. Ára
. frt —.90

93. Justi Lipsii Politicorum, Sive Civilis Doctrinae Libri

6. Vesaliae Clivorum. Anno 1671. in 12^o. Ára frt 1.20
94. Titi Livij Historiarum, quod exstat ex recensione J. F. Gronovii. Amstelodami. Anno 1648. in 8^o. Ára . . frt 2.—
95. Lycosthenes Conradus. Apophtegmata ex optimis utriusque linguae scriptoribus. Lugduni. Anno 1571. in 8^o. Ára frt 1.20
96. Lubieniecus Stanislaus. (ou Loubiensi) Theatri cometici exitus de significatione cometarum. Pars prior. Amstelodami 1667. in fol. Ára frt 8—
97. Machiavelli Nicolaus. Historiae Florentinae libri 8. Hag. Com. 1658. in 8^o. Ára frt 1.20
98. Martonfalvi György. Taneto és Czafolo Theologiaja. Debreczen 1679. 12-r. Ára frt 3.—
(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1231.)
99. Matthaeus Christianus. Theatrum historicum theoretico-practicum. Amstelodami in 4^o. Ára frt 4.80
100. Matthaeus Christianus. Theatrum historicum Theoretico practicum, Monarchys in 4^o. Ára frt 3.60
101. Masenius Jacobus. Palaestra Styli Romani. Coloniae Agrippinae. 1659. in 8^o. Ára frt 1.20.
102. Mausoleum Regni Apostolici Regum et Ducum Militantis Hungariae, Norimbergae Anno 1664. in fol. Ára frt 5.—
103. Valery Maximi dictorum, factorumque, Libri 9. Roterodami. Anno 1681. in 8^o. Ára frt 1.20
104. Medgyesi Pál. Praxis Pietatis, Az az: Kegyesseg Gyakorlas. Compactura corium nigrum, laminis et fibulis argenteis decorata ex una parte insignia D. Joannis Petki, ex altera lemma: Spe vivo, spe moriar. Kolozsvár. 1677. 8-r. Ára frt 6.—
(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1215.)
105. Medulla Geographiae practicae peregrinantium in 8^o. Insuper adsunt vilioris notae et variarum materiarum Libri Nro. 109. Ára nines kitéve.
106. Christiani Melder. Euclidis Elementorum libri 6. recogniti. Anno 1673. sine compactura. Ára frt —.90
107. Mercator Gerardus. Atlas minor in 4^o. Ára frt 1.50
108. De Imperio Magni Mogolis Sive India vera, et Respublica Imperii Romani Germanici in uno Tomo. Ára frt 1.20
109. Molnár Albert (Szenczi). Lexicon Latino Graeco

Ungaricum. Item Dictionarium Ungarico-Latinum. Heidelbergae. 1621. 8^o. Ára frt 3.—

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 513).

110. N a d á n y i J o h a n n e s. Florus Hungaricus. Sive rerum hungaricarum ab ipso exordio ad Ignatium Leopoldum deductarum compendium. Amstelodami. 1663. Joh. a Waesberg. 12^o. Ára frt —.90

111. Ovidii N a s o n i s Operum Tomus Secundus, 15 Metamorphoseos libros continens. Amstelodami. Anno 1684. in 12^o frt 1.20

112. Ovidii N a s o n i s Metamorphoseos libri 15. Amstelodami. Anno 1670. in 12^o frt 1.20

113. Ovidii N a s o n i s poemata. Amstelodami. in 12^o . frt 1.20

114. N ó g r á d i M á t y á s. Idvösség Kapuja. Kolozsvár. 1672. ligatura rubra. 4 r. Ára frt 1.50

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1133.)

115. S á r p a t a k y N. Mihály. Noe Barkaja. Kolozsvár. 1681. ligatura corium rubrum. 4-r. frt 4.72

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1264.)

116. Ortelius A b r a h a m u s. Theatrum Orbis Terrarum. Antwerpiae. 1579. in folio. Ára frt 25.—

117. Francisci Foris O t r o k o e s i. Origines Hungariae. Franequerae. Anno 1693. ligatura pergamena, in 8^o. Ára frt 1.50

118. Biblia haebraica, et Biblia Novi Testamenti Graeca, Xanti Pagnini Lucensis, in una ligatura. Anno 1584. in fol. Ára frt 12.—

119. P á r i z - F e r e n c z (Pápai). Pax Corporis. Kolosvár. 695. 8-r. Ára frt 1.50

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1474.)

120. P a r c u s D a n i e l. Universalis Historiae Ecclesiasticae Medulla. Francofurti. 1633. 8^o Ára frt —.90

121. P á z m á n y P é t e r. Keresztényi Imadságos Keonyv. Grätz. 1606. 12-r. Ára frt 1.—
(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 403.)

122. Francisci Petrarcae de remediis utriusque Fortunae libri 2. Anno 1613. in 8^o. Ára frt 1.50

123. Catullus Tibulus Propertius Poeta, in pergamena

manuscriptus, ex Libris Matthiae Regis Hungariae in 4^{to}. Ára nines kitéve.

124. Petrus Poiret, de eruditione Solida, Superficiaria, et falsa libri 3, cum refutatione Cartesianismi. Amstelodami. Anno 1692. in 8^o. Ára frt 1.20

125. Mathaeus Polus Londinensis. Synopsis Criticorum, aliorumque Sacrae Scripturae Interpretum. Ultrajecti. Anno 1684. Volumen V. Ára frt 10.—

126. Matthaeus Polus Londin. Synopsis Criticorum, aliorumque Sacrae Scripturae Interpretum. volumen I. Ultrajecti. Anno 1684. Ára frt . 10.—

127. Pósa h á z i J á n o s. Igazság Istápja. Sárospatak. 1669. 4 r. Ára frt 1.68

(Lásd Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár. 1096.)

128. Republica et Status Regni Hungariae Lugd. Batavorum. Anno 1634. ligatura pergamena in 12^o. Ára . frt 2.50

129. Vegetius Renatus et alii Scriptores antiqui, de re Militari. Venetiae. Anno 1670. Ára frt 2.40

130. Erasmi Roterodami, Colloquia familiaria. Amstelodami. Anno 1633. in 12^o Ára —.90

131. Petrus de Rewa. De Monarchia et Sacra Corona Regni Hungariae Centuriae Septem. Francofurti. 1659. 2^o. Á. frt 1.—

132. Joanes Schleidanus. De quatuor Summus Imperiis libri 3. Francofurti. Anno 1672. in 8^o. Ára frt 1-20

133. Carolus Scribonius. Orthodoxae Fidei Controversiae liber. Liber 2. de Apostolica fidei Germanis denunciatoribus. Antverpiae. Anno 1609. in 8^o. Ára frt 1.20

134. Casparus Scioppius. Grammatica, Philosophia. Amstelodami. Anno 1685. in 8^o. Ára frt 1.—

135. Casparus Scotius. Magia Universalis Naturae et Artis. in 4^{to} Ára frt 2.—

136. Wolferdi Sengverdii Phylosophia Naturalis. Lugd. Batavorum. Anno 1680. in 4^o. Ára frt 1.50

137. Danielis Sennerti, Medicinae Practicae, de Mulierum et infantium morbis liber 4^{us}. Anno 1649. in 4^o. Ára frt 1.50

138. Danielis Sennerti, Medicinae practicae liber primus. Anno 1654. in 4^o. Ára frt 1.50

139. Danielis Sennerti. Medicinae Practicae Liber

secundus et tertius. Anno 1656. in eadem compactura, in 4^o.

Ára frt 2.—

140. Danielis Sennerti. Institutionum Medicinae libri. Vitembergae. in 4^o. Ára frt 2.40

141. Friderici Spannheim y F. F. introductio ad Chronologiam et Historiam Sacram. in 4^o. Ára frt 1.48

142. Christophorus Sturnius. Collegium experimentale curiosum, in quo primaria hujus Saeculi inventa et experimenta Phisico Mathematica. Norinbergae. Anno 1686 in fol. Ára frt 1.50

143. Acta Comititalia Hungarica Soproniensia, Anno 1681. in 4^o. Ára frt 1.20

144. Philippi Spenderi Historia Insignium Illustrium, seu operis Heraldici pars specialis. Francofurti ad Moenum. Anno 1680. in fol. Ára frt 3.60

145. Svada Civilis Oratoriae et Politicae nostratis ingenio accomodata. Vratislaviae. Anno 1679. in 8^o. Ára frt 1.—

146. Samuel Szathmár Némethi. Moses explicatus. Claudiopoli. Anno 1696. compactura corium nigrum in 8^o. Ára frt 1.—

147. Cornelius Tacitus cum exemplaribus collatus. Amstelodami. Anno 1678. in 12^o. Ára frt 1.50

148. Orbis Terrarum Historia Geographica et Civilis. Francofurti ad Oderam. Anno 1685. in 4^o. Ára frt 2.—

149. Testamentum Novum Graecae Conscriptum in 12^o. Ára frt 1.—

150. Theatrum politicum in quo quid agendum sit Principi quid cavendum accurate describitur. Ára frt 1.50

151. Joannis Traddei Conciliatorium Biblicum. Francofurti, in 8^o. Ára frt 1.—

152. Imperii Turcici Status, Regni Algeriani et Tunetani in 12^o. Insuper adsunt villioris notae et diversarum materiarium Libri Nro 63. Ára frt 1.—

153. Compendium Lexici haebraici. Ultrajecti. Anno 1674. in 8^o. Ára frt. 1.50

154. Henrici Regii Ultrajectini, Philosophia naturalis. Amstelodami. in 4^o. Ára. frt 1.50

155. Joannis Adami Xaverii Schad, Effigies Ducum et Regum Hungariae, in applausum Oblatae, dum Josephus I.

coronatus Hungariae Rex laetatur. Anno 1687. in fol. Compactura corium rubrum, inauratum, in folio. Ára frt 8.—

156. Joannes Van der Muelen. Forum Conscientiae sive jus Polit. Ultrajecti. Anno 1693. in 4^o. Ára . . . frt 1.50

157. Joannes Weber. Janus bifrons, seu Speculum Physico. Politicum. Leutschaw. Anno 1662. Ligatura charta figurata in fol. Ára frt 1.50

158. Joannes Adamus Véber. Interesse Caesareum. Salisburgi. Ligatura papyracea florata in 4^o. Ára . . . frt 1.—

159. Stephani Vecsei. Samuelis Bochari, Hierozvici, sive de Animalibus Sacrae Scripturae Compendium. in 4^o Ára frt 1.50

160. Marci Friderici Vendelini. Theologia de Doctrina vera. Tomi 11 in quarto. Ára frt 113.18

161. M. Fridrici Vendelini, Institutionum Politicarum Libri 3. in 12^o. Ára frt 1.50

162. Stephani Verbőczy, Tripartitum Opus juris Convetudinarii Inclyti Regni Hungariae Anno 1572. in fol. Ára frt 2.—

163. Tripartitum Hungaricum Verbőczy. Ára . . . frt 1.13

164. Biblia Sacra Testamenti Veteris, Sive Libri Canonici Priscaae Judeorum Ecclesiae in fol. Ára frt 7.20

165. De Wit. Chartae Geographicae. Ára . . . frt 2.38

GABLMAN MIKLÓS XVI. SZÁZADI HADTÖRTÉNETI ÍRÓ MUNKÁIRÓL.

Közli: Szilágyi Sándor.

Az egyetemi könyvtár egyik XVI-ik századi könyvének borítékját szétszedvén, egy XVI-ik századi nyomtatványnak két első levelére akadtam: a czímlapra s a bevezető költeményre. A czímlap így hangzik:

»Monomachia HungaroTurcica. Duobus Carminum libris conscripta, a M. Nicolao Gabellmanno Megapolitano apud illustriss. D. D. Franciscum de Nadast: perpetuum

terrae Fogaras et Castri ferrensem comitem etc. vivente. Materiam carminis et plurimum suppeditavit illa monomachia, quae LXXXI. anno Calendis May est instituta ad arcem Posanthen in Carpato sitam: licet aliarum quoq. plurimarum rerum expositio Conveniens sit facta: ex qua praesens Hungariae status, et praecipuorum belli ducum virtus, atq. variorum certaminum genera Hungarorum Cum Turcis possint deprehendi. Adiecta sunt etiam duo poemata eiusdem auctoris: alterum de insigni victoria Turcica XXI. Augusti iuxta Calend. Greg. proxime reportata: alterum de laudibus regni Hungariae. Typis Johannis Manlii Anno M. D. LXXXVIII. »

Ezután következik az ajánló vers: »Auctor ad libellum: quos proceres, illustres regni Hungariae patronos quaerat, ut eorum sub auspicio atque authoritate tuto in publicum exire possit.

Parue liber nosti Heroem, quem suspicit orbis.

Nadasd, huius adi limina tuta: Vale.

Sed quidago? plures sunt, quos bene caute saluta.

Si modo sideries integrum adire viros.

Bathor, Zryn, Battian, Palfy, Dobbo inelyta corda.

Dicas, te Heroas quaerere Pannonios etc. stb. stb.

A következő lap alján kezdődik egy vers »Ad manes Virgili poetae auctor« —de ezzel megszakad a munka: a többi hiányzik.

Gabelmannak ez a munkája irodalmunkban épen nem ismeretlen, sőt az elterjedtebb források közé tartozik. Csakhogy íróink mindig a Bél által készített kivonatot s közléseket használják, melyet az a Notitia Hungariae novae II. k. 478 - 484 tett közzé. Bél ott a jegyzetben munkájának két kiadásáról tesz említést: egy paduairól, mely 1590-ben látott világot s egy budairól, mely a Boeckler féle gyűjteményben látott világot. Ezek tehát az 1558-iknak utánnyomásai — ha ugyan ez az első kiadás — mert a korponai párbaj 1581-ben történt.

Gabelmann a fenközlött czímlap tanusága szerint Nádasdy udvarában élt. Istvánffytól tudjuk, (Historiarium Lib. XXX. az első kiadás 703. lapján) hogy Nádasdy ajánlatára a császár a hosszú török háború alatt hadi történetíróvá nevezte ki, s ő tényleg részt is vett a Mansfeld féle dicsőséges hadjáratban, jelen

volt Esztergom ostrománál s tapasztalatait le is írta következő igen érdekes munkában:

»Mansfeldiana militia hungara. Hōc est: Panegyris et vera methodica narratio de virtutibus, vita, moribus, progressu, disciplina belli. rebus gestis, morte illustrissimi Caroli, magnanimi principis atque comitis in Mansfeld etc. Sereniss-Austriæ Archiducis Mathiæ, imperatoris belli Hungariæ inferioris vicarii.

Onibus neruosa militari prudentia elucescit laboriosa expugnationo Strygonii et Vizzegradi. Sicuti etiam habita praelia cum Turcis et velicationes. Consignata in ipsis Castris Strygoniensibus, Anno M. D. XCV. a Nicolao Gablman qui gloriosiss. Caes. aug. Rodolphi II. iussu interfuit omnibus rebus. Nunc primum, quod iucunde ac prudenter optimi ducis Idea, quavis scripta legantur, typis vulgata. Francoforti, tipis Ioannis Collitÿ impensis Páuli Brachfeldÿ. M. D. XCVII.«

Gabelmann még Mannsfeld halála után is a hadseregnél maradt. Ott volt az 1596-iki oct. 23-iki nagy ütközetben is, de ott veszett. »Quo autem casu perierit, in pugna ne aut ejus nocturnæ fugæ tumultu, incertum est, quum postea a nemine visus, necquicquam de eo auditum aut compertum sit,« mondja Istvánffy az i. h.

Gabelmannak mindkét munkája az első rangú források közé tartozik: de míg az elsőt Bél után használhatjuk, az utóbinak a fővárosi könyvtárakban egyetlen példánya van a nemzeti muzeumban. Épen azért nem tartom feleslegesnek bibliographusok figyelmébe ajánlani — hátha valahol felfogják találni egyik vagy másik munkáinak példányát.

LATIN CORVIN-CODEXEK BIBLIOGRAPHIAI JEGYZÉKE.

Közli : Csontos János.

Körülbelül 400 esztendeje, hogy a tudományos irodalom Mátyás király hirneves könyvtárával foglalkozik, s ennek dacára kénytelenek vagyunk ma is constatalni azt, a mit Dr. Róner Flóris¹⁾ Ferencz nagyérdemű tudósunk az Akadémia 1876 ik évi nagygyűlésén tartott előadásában mondott; »hogy a Corvina maradványainak rendszeres birálatilag megállapított jegyzékével még ma sem birunk.«

Az európai könyvtárakban elszórt corvin-codexek jegyzékét, a külföldi tudósok közül megkísérlették Pflugk²⁾, Schier³⁾, Budik⁴⁾, Vogel⁵⁾, Edward⁶⁾ és Fischer⁷⁾ összeállítani, kísérleteik azonban, az egy Fischert kivéve, nem önálló rendszeres kutatások, hanem a corvin-codexekről az irodalomban elszórt adatok alapján készültek, legnagyobb részt csak a könyvczímek felsorolására szorítkoztak, ennél fogva megbizhatlanok s kevés tudományos becslük van. Így, hogy csak a legkiválóbbakat említsük,

¹⁾ A M. T. Akadémia Évkönyvei XV. köt. I. 41. l. 1877.

²⁾ Epistola ad perillustrem ac generosissimum Vitum Ludovicum a Sackendorf virum de utraque republica meritisimum praeter fata bibliothecae Budensis librorum quoque in ultima expugnatione repertorum catalogum exhibens. Sumptbus Jo. Bielekii bibliopole Jenensis MDCLXXXVIII.

³⁾ Dissertatio de regiae budensis bibliothecae Mathiae Corvini ortu lapsu et interitu. Viennae 1799.

⁴⁾ Entstehung und Verfall der berühmten von König Mathias Corvinds gestifteten Bibliothek zu Ofen. Wien 1840, 17—23.

⁵⁾ Verzeichniss Corvinischer Bibliotheken Handschriften in Serapeum 1849. 18. és 24. sz.

⁶⁾ Memoirs of Libraries 1869 I. 394—404 l.

⁷⁾ König Mathias Corvinus und seine Bibliothek Wien 1879, 26—27 l.

Vogel felsorol jegyzékében 100 s Edward 103 latin, görög és arabs corvin-codexet, ezekből azonban saját kutatásaim alapján kétségtelen corvin-codex gyanánt csak 45-öt fogadhatunk el, a többi kétes s végleges meghatározásuk a jövő buvárlatoknak van föntartva. Alaposabban s a felsoroltak közt a legtöbb kritikával dolgozott Fischer, ki jegyzékében a bécsi, budapesti, wolfenbütteli, lipesei, dresdai, müncheni, götti weigi, erlangeni, berlini, thorni, velencei, florenzi, brüsseli és besanconi könyvtárakból összesen 62 kétségtelen és 53 valószínű corvin-codexet sorolt fel. Ő az egyedüli, ki munkájában nemcsak a könyvek czimeire, hanem azok kiállítására, leveleire és kötésére is volt figyelemmel.

Hazánkfiak közül e század elején Kovách-Martinyi Mihály) tett e téren gyöngé kísérletet, ő is azonban a régi csapáson járt, s kimutatásában a külföldi corvin-codexekről inkább analectákat, mint önálló jegyzéket adott s e mellett oly csekély számú corvin-codexet állított össze, hogy munkája alig számba vehető.

Legrendszeresebben és legtöbb eredménnyel kutattak ez irányban Simonyi Ernő hazánkfia és Dr. Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk, kik önálló nyomozásaikat az összes corvin-codexekre terjesztették ki. Mig azonban Simonyi összes jegyzeteit Rómernek ajándékozta, ez tovább folytatta kutatásait s 1876-ban az Akadémia nagyülésén »Mátyás király budai könyvtárából« tartott előadásában »sok évi kutatásainak végeredményeképp« jelenthette, hogy az európai könyvtárakban összesen: 84 kétségtelen corvin-codexet ismer.«

Ezen eredmény a legjelentékenyebb, melyet tudományos kutató a kétségtelen corvin-codexek nyomozásában ekkorig elért, s reánk nézve kiváló becsű azért, mert azt magyar tudós fáradozásainak köszönjük.

Minél nagyobb volt azonban az eredmény, annál inkább nyilvánult a vágy a felkutatott corvin-codexeket részletesebben is ismerhetni, s tudományos köreink többször kifejezték azon óhajtasukat: vajha nagyérdemű tudósunk kutatásainak összeredményét egy tudományos monographiában megismertetné.

Ez óhajtas azonban, nagyérdemű tudósunk sok oldalu el

1) Fragmenta Litteraria Rerum Hungaricarum. Jenae 1808, két füzet.

foglaltsága miatt, csak óhajtás maradt, s a Corvina maradványainak jegyzéket előbbre nem vitte.

Új lendületet nyert a kérdés a »Magyar Könyvszemle« megindítása által, melyet Fraknoi Vilmos történészünk a Nemzeti Múzeum könyvtárában a hazai bibliographia művelésére s a könyvtártani ismeretek terjesztésére 1876-ban alapított, s mely azóta a Corvina maradványainak nyomozásában erélyes irodalmi mozgalmat indított meg, s a Corvina-kérdést új stadiumba terelte.

Ez újabb irányu mozgalom engem is bevont a corvin-codexek nyomozásába.

Mint a folyóirat kézírattani rovatának vezetője, és hivatalos állásomnál fogva, a középkori kéziratok tanulmányozásával már több évig foglalkoztam, midőn elüljáróim a külföldi könyvtárakban levő magyarországi vonatkozású középkori kéziratokra hívták fel figyelmemet s felszólítottak, hogy a corvin-codexeket is tegyem tanulmányaini tárgyává. Így kezdtem a Corvina kérdésével behatóan foglalkozni s a Nemzeti Múzeum megbízásából több olasz- és németországi könyvtárban három ízben tettem huzamosb ideig kutatásokat.

Kutatásaimról a »Magyar Könyvszemle« hozott ekkorig több részletet, az összeredményt azonban csak akkor szándékozom teljes bibliographiai apparatussal közrebocsátani, ha a codexek megvizsgálásával teljesen elkészültem.

Addig is azonban időszerűnek tartom azon alkalomból, hogy a jövő ősszel az iparművészeti Múzeum nagyszabású könyvkiállítást rendez, a külföldi könyvtárakban levő corvin-codexek bibliographiai jegyzékét ezuttal közrebocsátani, hogy tájékoztassam azokat, kik ezen nevezetes codexeket a kiállításnak megnyerni óhajtják.

Mint közleményem czime mutatja, a jegyzékbe csak a latin corvin-codexeket vettem fel, a görögöket és a corvin-incunabulumokat mellőztem.

A görög corvin-codexeket, mint ilyeneket bibliographiai szempontból behatóan még senki sem vizsgálta. Ezeket ekkorig nem a corvin-féle czimer alapján, melylyel nem bírnak, sem a corvin-codexekkel egyenlő bőrkötés után, melyet eddigelé csak a lipcei Constantinus Porphyrogenituson lehetett consta-

tálni, hanem hagyományos vagy történeti adatok alapján vindicáltak a Corvinának.

Mivel azonban ekkor sem ezeket, sem a corvin-incunabulákat kutatásaim tárgyává nem tettem, tárgyalásukba ezuttal bocsátkozni nem kívántam.

Kivételt csak a lipcei Constantinus Porphyrogenusnál tettem, mely a latin corvin-codexekkel egyenlő bőrkötéssel bír, s melyet jegyzékembe felvettem azért, hogy kötésére a bibliographusok figyelmét felhívjam.

A jegyzékben foglalt corvin-codexek nagyobb részét magam vizsgáltam át, a többieket mások önálló kutatásai alapján állítottam össze. Kutatásomban szigorú kritikával jártam el s csak oly corvin-codexeket vettem figyelembe, melyekről kétségtelen adatok, milyenek: a Corvin-czimer, a corvin-féle emble-mák, az egykoru corvin-féle kötés, a könyvmásoló feljegyzései, vagy egyéb XVI. századi budai vagy konstantinápolyi származású jegyzetek bizonyítják, hogy a Corvinából kerültek külföldi könyvesházakba. Így a Fischer által a bécsi kétségtelen corvin-codexek közé számított két kéziratot¹⁾, melyek Zrednai Vitéz János czimerén kívül Mátyás király czimerével is vannak díszítve, nem vettem fel jegyzékembe, mert kétségtelen, hogy ezeket Bekensloer János Esztergomból más kincsekkel együtt magával vitte Salzburgba, honnét azután a császári udvari könyvtárba kerültek. Mátyás czimere pedig az ország jelvényeivel egyesítve úgy szerepel rajtok, mint Magyarország czimere, a mint erre analógiát a bécsi képes krónikában és a gyulafehérvári 1377-ben készült Missáléban találunk. Ezek helyett azonban fölvettem a két modenai eredetű corvin-codexet (23. 24. sz.) melyeket a modenai fejedelem 1848-ban Magyarországnak aján-dékozott, de melyek azóta a cs. udvari könyvtárban rekedtek, s mint egykor a heidelbergi codexek várják a szabadulást. —

Ezek ekkor még sehol sem voltak ismertetve.

Nem vettem fel továbbá jegyzékembe a csupán Beatrix királyné czimerével díszített codexeket sem, mivel ezeket Beatrix valószínűleg magával hozta Nápolyból, s a rajtalevő czimer az aragoniai fejedelmi ház családi czimere. Csak ott a hol Beatrix

¹⁾ Ciceronis Orationes és Plauti comoediae XX.

czimerével Mátyás király hollós czimere egyesítve jön elő, sorozhatjuk a codexeket kétségtelenül a Corvinába. Így maradt ki jegyzékemből a Konstantinápolyból 1877-ben visszaérkezett Curtius codex is, mely csupán Beatrix czimerével van díszítve, továbbá 26 másféle codex, melyekről Mátyás czimere hiányzik. A visszaérkezett 35 codexből csak 9-et vettem fel jegyzékembe. Kihagytam továbbá jegyzékemből a florenczi Laurentianában levő codexeket, melyek ugyan a colophonok tanúságai szerint Mátyás király számára és megrendelésére 1487—90-ben készültek, de ennek 1490-ben közbejött halála után a Medicik könyvtárába kerültek s címlapjaikon a Medici család emblemáit és czimerét viselik. Ezekből bizonyos jogosultságot a Corvinához megtagadni nem lehet, de jegyzékembe, mely csak a kétségtelen corvin-codexekre szorítkozik, ezuttal felvehetők nem voltak.

Ez okból mellőztem a valószínű Corvincodexeket is, melyeknek számát 200-nál többre tehetjük, mivel ezeket véglegesen csak akkor fogjuk meghatározhatni, ha a kétségtelen corvin-codexek statistikáját tisztába hoztuk.

Bibliographiai jegyzékem 33 könyvtárból összesen 107 corvin-codexet sorol fel, melyekről kétségtelen, hogy a Corvinához tartoznak. A kimutatásban tehát 23 corvin-codexxel több van, mint a mennyit Rómer Flóris Ferencz 1876-ki előadásában kimutatott.

Ezek közt van 87 olyan, melyeknek címlapján van Mátyás király czimere és emblemái, 1 melynek címlapja ki van vágva, de az egykoru bársonykötés aranyozott csatjain Mátyás zománczott czimerét mutatja, 1 melynek címlapjáról a czímer hiányzik, de az egykoru préselt bőrborítékon Mátyás király köriratos mellképét a hollóval együtt tünteti fel, 1 melynek kétségtelen corvin-provenientiája van, de a címlapon a czímer ki van vakarva s csak a corvin-féle korona látszik belőle, 1 melynek címlapján a czímernek szánt hely üresen van hagyva, de egykoru adat bizonyítja, hogy Konstantinápolyból a francia követ útján 1554-ben Brucciolo tulajdonába és ettől a Laurentiánába került, egy melynek címlapja az első ternióval együtt ki van szakítva, de kétségtelen magyarországi provenientiája, zöld selyem kötése s a másoló feljegyzése mutatja, hogy Mátyás király számára iratott, 1 melynek sem címlapján sem kö-

tésén nincs Mátyás czímere, de egykoru adatok bizonyosága szerint Mária királyné a mohácsi csata után a brüsseli Missáleva-
 val együtt Németalföldre magával vitte és 1558-ben II. Fülöp
 Spanyol királynak ajándékozta, ki azt az Escuriálban helyez-
 tette el, hol az mai nap is őriztetik; végre van 14 olyan codex,
 melynek címlapja vagy ki van vágva, vagy pedig a címer
 kivakarva, vagy felülfestve, de vörös préselt aranyos arabesz-
 kekkel diszitett kötésök Magyar és Csehország koronás címeré-
 vel mutatja, hogy a Corvinából származnak. Így van jegyzékemben
 összesen 105 olyan codex, melyekről a corvin-féle címer vagy
 kötés alapján kétségtelen, hogy a Corvinához tartoztak s 2 olyan,
 melyeket kétségtelen történeti adatok alapján Mátyás könyvtá-
 rának vindikálhatunk.

E szám azonban még nem teljes; sőt megvagyok róla győ-
 ződve, hogy a bécsi, csehországi, római, párizsi, brüsszeli, stock-
 holmi és angolországi könyvtárak beható átkutatásából s a va-
 lószínű corvin-codexek átvizsgálásából még szép eredményeket vár-
 hatunk. Ha most a jegyzékben foglalt kéziratokat könyvtárak
 szerint tekintjük, a statisztikai kimutatás ilyen lesz:

Budapesten N. Múzeum könyvtárában van . . .	6	corvin-codex
» az egyetemi könyvtárban . . .	9	» »
» a M.-T. Akadémiában . . .	1	» »
Győrött a püspöki papnöveldeben . . .	1	» »
Marosvásárhelytt a gróf Teleki-thekában . . .	1	» »
Zágrábban a délszláv Akadémiában . . .	1	» »
Bécsben a császári udv. könyvtárban . . .	25	» »
Göttweigban a bencezések könyvtárában . . .	1	» »
Prágában az egyetemi könyvtárban . . .	1	» »
Salzburgban a cs. kir. tanulmányi könyvtárban	1	» »
Münchenben a kir. udv. államkönyvtárban . . .	6	» »
Erlangenben az egyetemi könyvtárban . . .	1	» »
Jenában az egyetemi könyvtárban . . .	1	» »
Thornban a gymnasiumi könyvtárban . . .	1	» »
Dresdában a kir. könyvtárban . . .	2	» »
Lípcsében a városi könyvtárban . . .	1	» »
Pétervárott a császári könyvtárban . . .	1	» »

Wolfenbüttelben a Braunschweig-Lüneburg féle

hercegi könyvtárban	8	corvin-codex
Veronában a káptalani könyvtárban	3	» »
Velenczében a sz. Márk-féle könyvt.	3	» »
Modenában az Eszteiek könyvtárban	15	» »
Pármában a királyi könyvt.	1	» »
Milánóban Trivulzio örgróf gyűjteményéb.	2	» »
» Trotti örgrófnő gyűjteményéb.	2	» »
Rómában a vatikáni könyvtárban	1	» »
» a jezsuita rend társházában ¹⁾	1	» »
» a »Collegium Romanum« czimű intézet könyvtárban	2	» »
Flórenzbén a Laurentiánában	17	» »
Brüsszelben a királyi, ezelőtt burgundi, könyvtár- ban	1	» »
Párizsban a nemzeti könyvtárban	3	» »
Besançonban a városi könyvtárban	1	» »
Spanyolországban az Escorialban	1	» »
Ismeretlen könyvtárban	2	» »

Összesen: 107 kétségtelen corvin-codex, melyekből 25, vagyis körülbelül egy negyedrészt a bécsi könyvtárra, 15 a modenaira és 8 a wolfenbüttelire esik.

Ezen 107 corvin-codexből a 72. és 73. sz. veronait Rómer Flóris nagyérdemű tudósunk fedezte fel és az Archaeologiai Értesítőben²⁾ ismertette. Ezenkívül több magyar tudományos folyóiratban és önállóan ismertetett még 16 corvin-codexet, összesen tehát 18-at. Ezekből a 4 rómain és a pétervárit, melyeket nem láttam, jegyzésem számára felhasználtam. Felhasználtam továbbá Fraknói Vilmos történészünknek a két Trivulzio és az egy florenzi corvin-codexről a Könyvszemlében³⁾ közölt ismertetését és Bartalus István zeneíróknak a göttweigi corvin-codexről közölt jegyzeteit,⁴⁾ valamint Horváth Mihálynak a brüsseli corvin-codexről irt

¹⁾ E codex jelenleg a jezsuita rend bécsi társházában van.

²⁾ 1870. évf. 282. l.

³⁾ 1878. évf. 128—131. l.

⁴⁾ Jelentés az austriai kolostorokban tett kutatásairól. A M. Tud. Akad. nyelv- és széptud. értek. közt. 1870. évf. 19. l.

közleményét. Végre a Fischer által közölt jegyzékből átvettem 23 bécsi corvin-codexet.

A többieket közvetlen kutatás alapján és a külföldi irodalomban elszórt adatok kritikai felhasználásával állítottam össze. A modenai Dionysius Areopagita codexet én voltam szerencsés felfedezhetni s ugyanezen könyvtár Valturius de Re Militari, továbbá a veronai káptalani könyvtár egyik Livius-codexét . . . és a salzburgi könyvtárnak Herodianus-codexét én vezettem be ezuttal először az irodalomba.

Hasonlóképen a modenai corvin-codexeknek jegyzékét és a két ismeretlen helyű corvin-codexet én ismertetem meg most először közönségünkkel.

A codexek felsorolásánál különös tekintettel voltam azok minden nevezetesebb jellemzőségeire, s mindenikről röviden irtam annyit, a mennyi egy bibliographiai jegyzék keretébe elfér. S hogy közleményem túlságos hosszú ne legyen, minden egyes codexnél el kellett hagynom az idéző jegyzeteket, különben értekezésem egész füzetté nőtte volna ki magát.

A jegyzékben foglalt codexek egytől-egyik hártán s legnagyobb részt a XV. században vannak kiállítva. Hol az iratási évszám kitéve nincsen XV. század értendő. Régibb keletű kézirat csak három van a jegyzékben, és pedig: az escuriali arany Evangelium a XI., a lipcei Constantinus Porphyrogenitus a XII. s az erlangeni Biblia XIV. századból. A hártya a legtöbb codexben kitűnő minőségű, fehér és síma, s az olasz hártáipar nagy fejlettségéről tanuskodik.

Az írás kerek, mint a XV. századi olaszországi kéziratokban általában s csak a szertartásos könyvekben, milyen a brüsseli Missale, a vatikáni Breviarium és az erlangeni Biblia, góth. Az escuriali Evangelium arannyal, a pármái codex ezüsttel van írva. A jegyzékben foglalt kéziratok legnagyobb része Florenzben készült, de a másolók nevei és az iratási esztendő csak 25 kéziratban van indikálva. Ezek chronologiai sorrendben a másolókkal együtt így következnek.

Iratási idejére nézve a 35. sz. Corvin-codex a legrégebb. Iratott 1443-ban, másolóját nem ismerjük. — Ezután a 104. számú következik, melyet: Franciscus Presb. florentinus 1457-ben másolt. 1467-ből négy kézirat van: az 1-ső, 14-dik, 17-dik és 39-dik számú, az 1-sőt másolta

Flórenzbén Petrus Ceninius, a 14-diknél nincs a másoló neve és az íratási év kitéve, de Vitéz 1467-ben emendálta, a 17. számú, flórenzi termék, de sem ezen, sem a 39. sz. kéziratban a másoló nem nevezte meg magát. 1868-ból valók a 15. és 42. sz. kéziratok, az elsőnek íratási idejéről és másológjáról nincsenek adataink, de Vitéz 1468-ban emendálta, a másodikat másolta Henricus de Amstelredamis alias Sença paura. 1469-ből való 97. sz. Corvin-codex, melyet Bécsben Georgius Kathedralis és Institoris készítettek. Flórenzbén 1477. évben készült a 83-ik számú, de másológját nem ismerjük. A 35. és 99. számú Corvin-codexeket Sigismundus de Sigismundis szintén Flórenzbén másolta és pedig az első 1483-ban, a másodikat 1487-ben. Flórenzbén készültek 1484-ben a 61. s 1488-ban a 86. és 89. sz. kéziratok, de a másolók nevei rajtuk kitéve nincsenek. 1485-ben íratott a 100. sz. kézirat, másológját nem ismerjük. A 96. sz. kéziratot Martinus Faventinus presbyter 1487-ben másolta. A másoló neve és az íratási hely hiányzik a 69. sz. kézitről, mely 1488-ban íratott. A 101. sz. Corvin-codexet Antonius Sinibaldus Flórenzbén 1488-ban másolta.

Ezekén kívül az íratási hely és év megjelölése nélkül mint másolók említetnek: a 21. sz. codexben: Nicolaus presbyter faventinus, a 37-ben: Jo. Franciscus de Sancto Gemminiano, a 46-ban Leonardus Job, a 48. és 78-ikban Joannes Marcus Cynicus, és a 70-ben: Alexander Verasanus. Vagyis összesen két bécsi és 11 olasz könyvmásoló. Ezekhez járul két florenzi könyvár: Vespasianns Bisticci és Franciscus Sassettus, kik közül az első a 7-ik, s a második 91. sz. kéziratot készítette.

Hogy kik festették a jegyzékben foglalt kéziratok lapjait, lapszéli díszítéseit és kezdőbetűit, eziránt magukban a kéziratokban kevés adatot találunk.

Ezekben mindössze csak Attavantes de Attavantibus és Girolamo da i Libri miniatorok emléke maradt fenn, kiknek neveit 13 kéziratban találjuk megörökítve.

Így Attavantes a 96. és 100. számú codexekbe maga írta be nevét és az évszámot, a 20. 21. 70. 81. 82. 83. 84. és 85. számúakra pedig, az 1-ő levél üres oldalára valószínűleg a

a könyvtáros (librarius), kinél a megrendelés történt vagy más közvetítő feljegyezte hogy: Attavantes festette: »Attavantes pinsit.« Ily feljegyzéssel nem birnak, de egészen a felsoroltak izlésében vannak festve: a 22. 23 25. 47. 59. 60. 61. 62. 67. 68. 86. 87. 88. 99. és 101. sz. codexek, melyeket ezért valószínű Attavantes codexeknek nevezhetünk.

Legtöbb Attavantes-codex van Modenában, hol a kétségtelenekre öt és a valószínűekre három példány esik.

Bécsben kétségtelen van kettő, valószínű négy. Wolfenbüttelben öt valószínű.

Hazánkban sem Attavantestől, sem más nevezetes miniator-tól nincsenek corvin-codexek. A mieink harmadrendű chablon-szerű kiállítású gyári munkák. Másodrendű miniatureok csak az egy múzeumi Georgius Trapesontiuson vannak. Az Attavantes-féle corvin-codexek közt legszebb és legfényesebb a brüsseli, ezután következik a vatikáni, a velencei, a bécsi Philostratus, a modenai Ambrosius stb. Mindezekről a jegyzékben részletesen szölok.

Girolamo da i Libri-től való a három veronai codex és több más, melyeket még meg kell határozni.

Florenzben a Laurentianában mutatott nekem Anziani könyvtárnok Francesco del Chiericotól több fényesen festett codexet, melyek kiállításukra nézve az Attavantes-félékkel méltán vetélkednek s a jegyzékünkben levő 24. és 89. sz. codexekhez feltűnően hasonlítanak. Azt hiszem tehát nem tévedek, midőn állítom, hogy ezeket is Francesco del Chierico festette. Neki tulajdonítom a wolfenbütteli Psalteriumot is, mely egészen az ő izlésében van festve.

E három miniatoron kívül, az általam átvizsgált corvin-codexekben, más miniatorról adatokat nem találtam.

Még azt kívánom megjegyezni, hogy a 22. 24. 60. 65. 69. 76. 89. 96. 97. 99. és 100. sz. corvin-codexek föntartottáktöbbféle alakban (álló, ülő, térdelő helyzetben, lóháton és arany éremben) Mátyás király és Beatrix királyné egykoru arczképeit, melyekből ezeknek iconographiáját biztosan megállapíthatjuk. Így jellemző, hogy Mátyás arczképe mindenhol szakáttalanul jön elő és pedig egyszer fődött, kétszer nyílt koronával legtöbbször pedig babérkoszorúval.

A corvin-codexekben leggyakoribb a magyar és cseh-országi jelvényekből egyesített címér, a szívpaizsban az arany gyűrűs hollóval. A holló ilyenkor rendesen összetett szárnyakkal van ábrázolva; több címérben azonban, egészen úgy amint Hunyadi János némely pecsétjén is, félig kiterjesztett szárnyakkal jön elő. Ha a lapszéli diszítések közt egymagában van, csucsos gyémánt gyűrűvel legtöbbször így látható. Mátyás címere más címér fölé van festve a 14. és 91. codexben; II. Ulászlóé és máséi több codexben, a mint ezt a jegyzékben részletesen feltüntetjük.

Végül a codexek egykoru kötéseiről megjegyzem, hogy leggyakoribbak a préselt vörös bőrkötések, aranyos arabeszkkel és arany bogyókkal; a táblák közepén díszkeretben Magyar és Csehország koronás címérével s a 2-dik tábla homlokán a könyv címével. Ilyen bőrkötés kisebb-nagyobb változatosságu diszítésekkel van jegyzékemben: 33. Ezek a legjellemzőbbek, mert nyomra vezetik a buvárt akkor is, ha a kézirat címlapja ki van vágva, vagy pedig a címér felülfestve. Ily borítéktáblának hasonmását a jelen füzet mellékletében adjuk.

Megjegyzem még, hogy a 18., 72. és 76. sz. corvin-codexek ily kötésű tábláin a gyűrűs holló jön elő.

Gyakoriak a vörös, kék és zöld bársony, továbbá a vörös, kék és zöld selyemkötések, ezekből van jegyzékünkben 17.

Eredetileg bársonyba vagy selyembe volt kötve a Konstantinápolyból 1877-ben visszakerült 9 corvin-codex és a thorni Naldius, de ezeknek most új kötésük van.

Egyszerű préselt vörös és barna bőrkötéssel bír 6 codex.

Kilencz codexnek kötését nem ismerem. A többiek kötése újabbkori.

Még csak annyit, hogy a jegyzékben foglalt kéziratok a tudományok minden ágából tartalmaznak műveket. Leggazdagabb a theologiai és klasszikai irodalom, e mellett azonban a reál-tudományok is szépen vannak képviselve. Így találunk az építészetről két munkát, a földrajzról és csillagászatról ötöt, Valturius hadtudománya pedig két példányban is meg van stb.

Mindezeket, midőn így egybefoglalva, a jövő őszi kiállítás alkalmából közzé teszem, tájékoztatni kívánom a közönséget a stadiumról, melyben a kérdés jelenleg van. Jegyzékem az

első ilyenmő jegyzék irodalmunkban s annyi corvin-codexet sorol fel, a mennyi eddigelé sem a külföldi, sem a hazai irodalomban kimutatva nem volt. A szakférfiu és amateur egyformán meggyőződhetik belőle, hogy az irodalomban ekkorig mily corvin-codexek ismeretesek s egyiknél, vagy másiknál megteheti a maga észrevételeit.

Óhajtjuk, hogy e jegyzék a Corvina-kérdés tisztázásához járuljon, s kétszeresen óhajtjuk, hogy az illetékes körök ismert erélyének és buzgalmának sikerüljön, Mátyás király könyvtárának maradványait minél teljesebb számban, bár rövid időre is, az őszi kiállításnak megnyerni.

Az érkezőket 400 évi távollét után előre üdvözljük s meg vagyunk győződve, hogy viszontlátásuk itt az ország fővárosában fontos mozzanatot fog képezni hazánk művelődéstörténetében.

Ezek után adjuk a latin corvin-codexek jegyzékét, könyvtárak szerint összeállítva ilyen sorrendben:

I.

A Nemzeti Múzeum könyvtárában Budapesten.

1. Curtius Ruffus: *Derebus gestis Alexandri Magni*. Egyszerű kiállítasu hártakézirat, arabeszk lapszéli díszítésekkel, arabeszk négyezőbe foglalt arany initialékkal, a címlapon Mátyás király hollós címerével. Ivrt, 175 levél. Egykoru kötése: vörös bőr, préselt díszkerettel, arany virágos díszítésekkel és bogyókkal, a táblák közepén Magyar- és Csehország koronás címerével. A második tábla felső szélén nagy arany betűkkel a könyv címe olvasható. Vágása: aranyos, benyomott rózsákkal. A kéziratot Flórenczben 1467-ben Petrus Cenninius másolta. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes. E codex 2-ik borítéktáblájának hasonmását jelen füzetünk műmelléklete hozza.

2. C. Sallustius Crispus: *De Coniuratione Catilinae*. Hártakézirat, az előbbinél egyszerűbb kiállításban, a címlapon Mátyás címerével. 8-adr. 79 l. Egykoru préselt barna bőrkötés, aranyos díszítés cím és címer nélkül. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

3. S. Augustinus: *De Civitate Dei libri XXII*. Nagy ivrtű fényes kiállítasu hártakézirat, mely minden le-

velén fényes lapszéli arabeszk diszítést mutat fel, 430 l. Initialái aranyosak s arabeszkekbe vannak foglalva. Címlapja ki van vágva. Eredeti kötése vörös bársony, művészi kiállítású aranyozott kapcsokkal, melyekben Mátyás király zománczba foglalt címere látható. Vágása arany alapon színes guirlandokkal van diszítve, s az oldalrészén nagy betűkkel a könyv címét mutatja. A kéziratot Petrus Middelburg de Zeelandia másolta. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

4. Georgius Trapezuntius Cretensis: *Libri Rhetoricorum* V. Ivértü, 120 levélből álló hártýakézirat, fényes címlappal, mely kiállítására nézve a corvincodexek ismert diszítéseitől egészen eltér, s a díszkeretben több csinos miniaturret s Mátyás címerét mutatja. A kézirat többi része azonban igen egyszerű, minden dísz nélkülöz, s egyetlen egy arany initialé sincs a codexben. Az egykoru violaszínű bársony kötésből csak kis foszlányok maradtak meg. Vágása olyan, mint az előző codexé. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

5. Polybii *Historiarum Libri e graeco in latinum per Nicolaum Perotti traducti*. Egyszerűbb hártýakézirat arabeszk lapszéli diszítésekkel, a címlapon Mátyás címerével. Iv. 198 l. Egykoru violaszínű bársonykötés, a 3. és 4. sz. kéziratokéhoz hasonló vágással. A hazai és külf. irodalomban ismeretes.

6. Plautus: *Comediae* XX. Az előbbihez hasonló ízlésben kiállított és kötött hártýakézirat Mátyás címerével, melyet kétfelől M. és A. betű környez, (Mathias Augustus.) Iv. 281 l. A hazai és külf. irod. ismeretes.

II.

A budapesti egyetemi könyvtárban.

7. Theophrastus: *De Historia Plantarum libri decem e graeco in lat. a Theodoro Gaza trad.* Csinos kiállítású hártýakézirat, ívrét 250 lev. arabeszk diszítésekkel, arany initialékkal, a címlapon Mátyás címerével. Eredetileg violaszínű bársonyba volt kötve, mostani kötése vörös bőr. Vágása olyan, mint a 3-ik sz. corvincodexé. Az előlevélen

egykoru kéztől a könyvtáros neve olvasható: »*Vespasianus Florentinus Fecit Fieri Florentie.*« A hazai és külf. irod. ismeretes.

8. *M. T. Ciceronis In C. Verrem Orationes.* Nedvességtől sokat szenvedett hártakézirat egyszerűbb kiállításban. Ivr. 166. l. A címlapot arabeszk lapszéli diszítések ékesítik. Itt van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Egykoru kötését nem ismerjük, mostani kötése vörös bőr. Vágása olyan, mint az előző kéziraté. A hazai és külf. irod. ismeretes.

9. *Clementis Papae Itinerarium.* A legkevésbé jól conservált, de műízléssel kiállított corvincodex, ivr. 134 l., két fényes címlappal, több lapszéli arabeszk diszítéssel és arany kezdőkkel. A címlapon van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Eredetileg vörös bársonyba volt kötve, mostani kötése zöld bőr. Vágása mint az előbbi kéziraté. A hazai és külf. irod. ismeretes.

10. *Eusebii Pamphili Chronica.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, arabeszk címlappal és Mátyás czimerével. Ivr. 77 l. Egykoru vörös bársony kötését ujabban vörös bőrrel cserélték fel. Vágása arany. A hazai és külföldi irodalomban ismeretes.

11. *Eusebii Pamphili: De evangelica Praeparatione libri XIV.* Arabeszk diszítésű címlappal és arany initialékkal bíró kézirat, ivr. 182 l., egyszerűbb kiállításban. A címlapon van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Eredetileg violaszínű bársonyba volt kötve, mostani kötése zöld bőr, aranyos és virágos diszítéssel, mint a 3. sz. codexen. A hazai és külf. irod. ismeretes.

12. *Scriptores Historiae Augustae. Emilii Probi. De Excelentibus ducibus Exterarum Gentium. Plinii Secundi: Liber Illustrium Virorum.* Nagy gonddal kiállított hártakézirat az egyszerűebbek fajtájából. Ivr. 178 l. Van arabeszk diszítésű címlapja és számos arany initialéja. Mátyás czimere körül M. és A. betűk. Eredetileg bársonykötése volt, melyet ujabban vörös bőrrel cseréltek föl. Vágása olyan mint az előbbi codexé. A haz. és külf. irod. ismeretes.

13. *Silius Italicus: De secundo Bello punico*

libri XVII. Jól conservált hártakézirat, minden tekintetben az előbbihez hasonló. Ivrét 185 lev. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

14. *Cornelii Taciti: Annal. et Historiar. Libri.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, ivr. 185 l., arabeszk diszítésű czimlappal és arany initialékkal. A czimlapon Mátyás czimere egy másik czimer fölé van festve, a czimer körül M. és A. betűk. A kéziratnak kiváló irodalomtörténeti fontosságot kölcsönöz azon körülmény, hogy azt Vitéz János esztergomi érsek 1467-ben használta, de mint az utolsó lapon vörös tintával sajátkezűleg megjegyzi: »Jo Ar. (Ioannes Archipiscopus) Legi transcurrendo 1467. sed mansit inemendatus« csak futólagosan olvasta, de nem javította. Egykor violaszinű bársonyba volt kötve, jelenlegi kötése vörös bőr. Vágása mint az előbbinél. A haz. és külf. irod. ismeretes.

15. *Tertullianus: Adversus Marcianum Libri Quinque.* Hártakézirat az előbbihez hasonló ízlésben, ivrét 179 l., a czimlapon Mátyás király M. és A. betűs czimerével. A kézirat végén van Vitéz János egykoru jegyzete, melyből megtudjuk, hogy a kéziratot Nyitrán 1468. junius 3-ikán javította. »Finivi transcurrendo Nitrie die 11. Junii 1468. emendare bene non potui, propter inemendatum exemplar.« Eredetileg violaszinű bársony kötése volt, mostani kötése zöld bőr. Vágása mint előbb. A hazai és külf. irodal. ismeretes.

III.

A M. T. Akadémia könyvtárában Budapesten.

16. *Ludovicus Carbo: Dialogus de Mathiae Regis laudibus Mathiae dicatus.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, 8-adr. 40 l., arabeszk diszítésekkel és arany kezdőkkel. A czimlapon Mátyás czimere. Egykoru vörös selyem kötés arany vágással. A haz. irod. ism.

IV.

A győri püsp. papnövelde könyvtárában.

17. *Blondi Forojuliensis Romae instauratae libri tres.* Egyszerűen kiállított hártakézirat arabeszk lap-

széli diszítéssel, arany initialékkal, a czimlapon Mátyás czimerével. 4-edr. 99 l. Iratott Florenzbén 1467-ben. Egykoru barna préselt bőrkötés arany vágással. A hazai irod. ismeretes.

V.

A marosvásárhelyi gróf Teleki-féle könyvtárban.

18. Cornelii Taciti: *Annalium et Historiarum libri*. Egyszerű codexek izlésében kiállított hártayakézirat, 4-edr. 191 l., a czimlapon Mátyás czimerével. A czimlap felső lap-szélén ezen egykoru feljegyzés áll: »Beati Rhenani sum, Nec muto Dominum. Ex dono Jacobi Spigeli jure consulti. Anno Salut. M. D. XVIII.« Egykoru kötése vörös préselt bőr arany arabeszkkel és vágással. A táblákon a szokásos czimerpaizs helyén domboru kiállításban arany gyűrűs holló jön elő, mely a paizsot egy maga kitölti. A második tábla felső szélén arany betűkkel a könyv czime olvasható, mint az 1-ső sz. corvin codexen. A hazai és külf. irod. ismeretes.

VI.

A zágrábi tud. Akadémia könyvtárában.

19. Hilarius Pictaviensis de Trinitate. Egyszerű kiállítású kártayakézirat, arabeszk lapszéli diszítéssel, arany kezdőkkel, a czimlapon Mátyás czimerével, 4-edr. A hazai irod. ismer.

VII.

A bécsi cs. udvari könyvtárban.

20. S. Augustini *Epistolae et aliorum*. Nagy ívrétű hártayakézirat 381 levélből, két művészi kiállítású czimlappal, kitűnő miniaturekkel és a corvin-féle emblemákkal.¹⁾ A

¹⁾ Ezen emblemák, melyek hol teljes, hol kisebb számban, de leginkább az Attavantestől, vagy ennek tanítványaitól festett corvin-codexeken jönnek elő, a következők: arany hordó, arany vedreskut, égi teke, méhkas, homokóra, aranykova aczéllal, esuesos gyémántgyűrű, farkát nyaka köré tekerő sárkány, aranygyűrűs fekete holló, két egymás fölötti arany korona stb.

czimlapon van Mátyás czimere. Festette Attavantes, a mint ezt az első levélen olvasható, egykoru feljegyzés jelzi: »Attavantes pinsit.« Egykoru vörös préselt bőrkötés aranyos arabeszkekkel és arany vágással úgy, mint az 1. sz. corvin-codexen. A külföldi irodalomban ismeretes.

21. S. Hieronymi Commentaria in Ezechielem Prophetam. Attavantestől festett, hártakézirat, ívr. 333 l. Fényes művészi kiállítás két czimlappal, kitűnő miniaturekkel corvin-féle emblemákkal és Mátyás czimerével. Az előlevélen egykoru kéztől áll: »Attavantes pinsit.« A kéziratot Nicolaus presbiter Faventinus másolta. Az előbbihez hasonló kötés és vágás. A külföldi irodalomban ismeretes.

22. Philostrati Heroica, Icones, Vitae Sophistarum ab A. Bonfino traductae. Attavantestől festett fényes kiállítású hártakézirat, ívr. 171. l., két czimlappal, kitűnő miniaturekkel és corvin-emblemákkal. Kötése és vágása mint előbb. A czimlapon van a czimer s arany medallionban Mátyás és Beatrix mellképe. Az elsőn ezen körirat olvasható: »Mathias Rex Ung. Boe. q. et dux Austrie.« A külf. és hazai irod. ismeretes.

23. S. Joannis Chrysostomi Omeliae in Epistolam Pauli I-am et II-am ad Thimotheum etc. Attavantes izlésében fényesen festett hártakézirat, ívr. 155 l., kitűnő miniaturekkel, arany polychrom initialékkal és Mátyás czimerével. A lapszéli diszítésben a corvin-féle emblemák vannak. Kötése mult századi barna bagaria bőr az esztei fejedelmi család czimerével és eredeti arany vágással. Sem a külföldi, sem a hazai irodalomban ekkor ismertette nem volt.

24. S. Hieronymi Explanatio in Epistolas S. Pauli ad Galatas. A legfényesebben kiállított hártakéziratok egyike, Francesco del Chiericotól. Ívrét, 258 l. Van művészi kivitelű kettős czimlapja, vagy 20 lapszéli diszítése, melyeken miniature-k, corvin-féle emblemák, hadi jelvények, cameák és allegorikus képek kitűnő összhangzásban jönnek elő. Mátyás király czimerével a kéziratban több helyütt találkozunk; a czimlapon arany medallionban van Mátyás és Beatrix mellképe. Kötése és vágása egészen olyan, mint

az előbbi kéziraté. Sem a külföldi, sem a hazai irodalomban eddig ismertetve nem volt.

25. S. Athanasius: *Commentarius in epistolas S. Pauli e graeco in lat. trad. a Christophoro de Persona*. Nagy fénnnyel és kitűnő műízléssel kiállított hártayakézirat, melynek lapszéli díszítéseiben ugyanazon stílusú miniature-ke-t és emblemákat találjuk, mint az Attavantes által festett corvin-codexekben. Nagy ívrét 346 l. A címlapon Mátyás címere felül van festve két más címerrel, de az egykoru vörös bőrkötés arany arabeszkjei közt a magyar pólyák és cseh oroslánból összetett koronás címer még látható. (L. az 1-ső sz. Curtius codexet.) A külföldi irdalomban ismeretes.

26. *Antiphonale*. Legnagyobb ívrétű hártayakézirat, ki-tűnő miniaturekkel, Mátyás és Beatrix címerével. Egykoru kö-tését nem ismerjük, mostani barna bőrkötése a mult században készült. A külf. irod. ismeretes.

27. Asconius Pedianus *Enarrationes in Ciceronis Orationes*. Egyszerű kiállítású hártayakézirat, 4-ed r. 80. l., arabeszk díszítésekkel és arany initialékkal. A címlapon nincs Mátyás címere, de a barna préselt bőrkötés közepén ott találjuk Magyarország és Csehország koronás címerét ugy-mint a többi bőrkötésű corvin-codexeken. (L. az 1. sz. corvin-codexet.) Egykoru aranyvágás. A külf. irod. ismeretes.

28. J. Basilus *contra Eunomium de divinitate filii et Spiritus Sancti cum praef. Bessarionis et interpret. Georgii Trapesuntii*. Hártayakézirat az előbbihez hasonló kiállításban, 4-edr. 156 l. A címlapon Mátyás címere. Egykoru préselt barna bőrkötés arany vágással. A külf. irodalomban ismeretes.

29. S. Basilus *Homiliae in Hexahemeron in latinum conversae ab Eustachio Diacono*. Egyszerű kiállítású hártayakézirat 4-edr. 42 l. A címlapon Mátyás címere ki van vakarva, de az arany korona még felismerhető. Közönséges sárga bőrkötés arany vágással. A külföldi irod. ismeretes.

30. S. Bernhardus *Clarevallensis de Consideratione ad Eugenium II. Libri*. Hártayakézirat 4-ed rétben, 71 l., egyszerű arabeszk díszítéssel és arany initialékkal.

A czimlapon Mátyás czimere. Egykoru vörös préselt bőrkötés gazdag arany arabeszkekkel és arany vágással, mint az 1-ső sz. corvin-codexen. A külf. irod. ismeretes.

31. Catulli Tibulli et Propertii carmina. Az előbbihez hasonló kiállítású hártakézirat, ívret 171 l. Egykoru vörös bőrkötés arany vágással, a boritéktáblán Szavojai Eugen czimerével, kinek birtokába Apafy Mihály könyvtárából jutott. A hazai és külf. irod. ismeretes.

32. Chalcidius, Alti vidus: de immortalitate animae. Olyan mint a 30. számú kézirat, ívrét 82 l., egykoru barna bőrkötéssel és arany vágással. A külf. irod. ism.

33. S. Chrysostomi Homiliae XLIV in Matheum e graeco in lat. conversae. Hártakézirat egyszerű kiállításban, arabeszk díszítésekkel és arany kezdőkkel. Ívrét 333. l. A czimlapon nincs Mátyás czimere, de az egykoru vörös préselt bőrkötésen az arany arabeszk közt, a táblák közepén ott van Magyar- és Csehország koronás czimere, mint az 1. sz. corvin-codexen. Arany vágás. A külf. irod. ismeretes.

34. S. Chrysostomus Libri VI. Dialogorum et Basilii de dignitate sacerdotali in latinum conversi. Hártakézirat egyszerű kiállításban arabeszk díszítéssel és arany initialékkal. Ívrét 66 l. A czimlapon Mátyás czimere. Egykoru vörös préselt bőrkötés arany arabeszk díszítésekkel és arany vágással, mint az előző codexen. A külföldi irodalomban ismeretes.

35. Cyrilli Episcopi: Speculum Sapientiae e graeco in latinum translatum. Negyed rétből 1443-ban kiállított, az előbbihez hasonló hártakézirat, 72 l. A czimlapon az alsó lapszél, hol Mátyás czimere volt, ki van vágva, de az egykoru vörös préselt bőrkötésen ott van Magyar- és Csehország koronás czimere, mint a többi hasonló kötése corvin-codexeken. A külf. irod. ismeretes.

36. S. Hieronymus in Matheum Marcum et Ecclesiasten commentarius etc. Hasonló kiállítású hártakézirat a czimlapon Mátyás czimerével. Ívrét 328 l. Egykoru kötése vörös préselt bőr gazdag arany arabeszkekkel és kímetszett díszítésekkel, aranyvágással. Másolta 1483-ban okt. 19.

Sigismundus de Sigismundis. A külf. irodalomban ismeretes.

37. *Titi Livii Patav. Historiarum Decas I.* Hártyakézirat az egyszerűebbek izlésében, ívr. 231 l., arabeszk díszítéssel és arany kezdőkkel. Másolta Jo. Franciscus de sancto Geminiano. A czimlapon a magyarországi pólyák és csehországi oroszlánból összetett czimerpaizsból Mátyás király hollós szív pajzsa hiányzik; de a czimer oldalain ott állanak az ismeretes M. és A. betűk. Eredeti kötését nem ismerjük, jelenleg bőrbe van kötve, vágása azonban (arany alapon színes guirlande-ok) a régi. A külf. irod. ismeretes.

38. *Marcellini, Gennadii, Isidori, Ildefonsi toletani nonnulla opera.* Hasonló kiállítású mint az előbbi, a czimlapon Mátyás czimerével. Negyedré 73 l. Egykoru kötése vörös bőr gazdagon arannyal préselve és zöld arany és kék pontokkal díszítve. Vágása arany. A táblák közepén az ismeretes czimer. A külf. irod. ismeretes.

39. *Claudii Ptolemaei Magnae compositionis Libri a Georgio Trapesuntio traducti.* 1467-ben fényesen kiállított hártyakézirat ívr. 212 l., arabeszk díszítésekkel, csinos miniaturekkel és számos csillagászati ábrával. A czimlapon Mátyás czimere. Ujabbkori disznóbőrkötés. A külföldi irod. ismeretes.

40. *Fabius Quintilianus: Institutionum Oratoriarum libri XII.* Kiállítására nézve az előbbihez hasonló. Ívr. 278 l. A czimlapon Mátyás czimere ki van vakarva, de az egykoru vörös bőr táblákon az aranyos arabeszek közt a magyar- és csehországi koronás jelvények határozottan láthatók. Arany vágás. A külf. irod. ismeretes.

41. *Papirius Statius: Sylvarum libri V.* Negyedréttű az 1-ső sz. corvincodexxal egyenlő kiállítású és kötésű hártyakézirat, 56. l. A külf. irod. ismeretes.

42. *Thomae Aquinatis Catena Aurea seu continuum in Lucae Evangelium.* Hártyakézirat egyszerűbb kiállításban; ívr. 205 l., arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany kezdőkkel. Másolta 1468-ban Henricus Amstelredamensis alias Sença paura. A czimlap Mátyás czimerével együtt ki van vágva. Az egykoru vörös préselt bőrkötésen azonban

arany arabeszkek közt ott találjuk Magyar- és Csehország koronás czimerét mint a többi corvincodexeken. A külf. irod. ism.

43. Virgilius Maro: *Ecclogae, Georgicorum libri IV. Aeneidos libri XII.* Mindenben az előbbivel egyenlő kiállítású hártvakézirat, ívr. 252 l. A külf. irod. ism.

44. *Poetae Christiani Geneologia Deorum carmine Hexametro. E Dione Cassio oratio in funere Julii Caesaris per Baptistam Guarinum translata etc. Baptistae Guarini oratio scholastica in apertione Gymnasii Ferrariensis anno 1453.* Nedvességtől és penésztől sokat szenvedett hártvakézirat, ívr. 35 l. egyszerűbb kiállításban. A czimlap, hol Mátyás czimere szokott lenni, ki van vágva. A restaurált kötésre ragasztott régi bőrboríték azonban megegyez a convincodexek többi bőrkötésével. Vágása arany. A külf. irodalomban ismeretes.

VIII.

A salzburgi csász. kir. tanulmányi könyvtárban.

45. *Herodianus historiarum libri octo per Ant. Bonfinum e graeco in latinum traducti et Mathiae regi dicati.* Egyszerű kiállítású corvincodex, melyről kétségtelen, hogy Magyarországból, (valószínűleg a Vitéz-féle Tertulianus codexx-el) került Salzburgba. Ívrét 128 l. A czimlap, hol Mátyás czimere szokott lenni és az egész első ív, (ternio) ki van tépve. Egykoru zöld selyem kötése azonban hasonló a 64. sz. wolffenbütteli Marsilius Ficinus codexéhez, s a másoló (Jo. Franciscus Comes Augustalis) a könyv végén kijelenti, hogy a kéziratot Mátyás iránti tiszteletből ennek számára másolta. Arany vágás. Az irodalomban ekkorig ismeretlen, a tudományos közönség jelen közleményünkben találkozik vele legelőször.

IX.

A göttweigi benczések könyvtárában.

46. *Bessarionis Cardinalis liber super eo Evangelii sic eum volo manere quid ad te, latine per Leonardum Aretinum traductus.* Egy-

szerű kiállításu hártakézirat, ivr, 56 l., arabeszk diszitással, arany kezdőkkel, a czimlapon Mátyás czimerével. Másolta: Leonardus Job. Egykoru barna préselt bőrkötés, a táblák közepén Magyar- és Csehország koronás czimerével. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

X.

A prágai egyetemi könyvtárban.

47. *Thomae Aquinatis Commentarius in librum de coelo et mundo.* Kettős czimlappal bíró hártakézirat, ivr. 209. l.; Rómer Floris szerint Attavantestől vagy ennek tanítványától festve. A czimlapon gyönyörű miniature-k és a szokásos corvin emblemák vannak, Mátyás czimerével. Kötése egykoru vörösbőr préselt aranyos diszitésekkel és kivágott czirádákkal. Ezek fölött Magyar- és Csehország koronás czimere. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

XI.

A drezdai királyi könyvtárban.

48. *Valturius de re militari.* Ívrétű 235 levélből álló kártakézirat fényes diszítésű czimlappal, Mátyás czimerével és száznál több hadászati színes illustringal. A kézirat végén a másoló kezétől olvasható: »*Joannes M. Cynicus fieri curavit.*» Egykoru kötését nem ismerjük, mostani disznóbőr kötése a XVII. századból származik. A külföldi és hazai irod. ismeretes.

49. *Ciceronis Epistolae familiares.* Negyedrébten kiállított kártakézirat 257 l. Minden tekintetben a jegyzékünkben 1. sz. a. felsorolt Curtiussal egyenlő. A külf. és hazai irod. ismeretes.

XII.

A lipcei egyetemi könyvtárban.

50. *Constantinus Porphyrogenitus de Caerimoniis aulae Byzantinae libri II.* XII. századi görög hártakézirat ivr. 263 l., jegyzékünkben az egyedűli, mely

görög nyelven van írva. A címlapon nincs Mátyás címere, de egykorú vörös bőrkötése egészen olyan, mint a többi corvinco-dexeké, s a táblákon levő Magyar- és Csehország címere kétségtelenné teszi, hogy a Corvinából származik. Egykoru aranyvágás. A hazai és külföldi irod. ismeretes.

XIII.

A müncheni kir. udvari könyvtárban.

51. *Agathias de Bello gothorum per Christophorum Personae graeco in latinum traductus et Mathiae regi dicatus.* Egyszerű izlésben kiállított hártyakézirat, ivr. 168 l., arabeszk díszítésekkel és arany kezdőkkel. A címlapon Mátyás címere. Egykorú vörös selyem kötés, arany vágással. A külf. és hazai irod. ismeretes.

52. *Aur. Cornelius Celsus de medicina.* Egyszerű kiállítású hártya kézirat, ivr. 204 l. Mátyás címere körül M. és A. betűk. Egykorú kötése violaszínű bársony, és színes guirlandokkal díszített vágás. A külf. és hazai irod. ismeretes.

53. *Beda Venerabilis De natura rerum. Seneca Quaestiones naturales.* Oly kiállítasu hártyakézirat, mint az előbbi, ivr. 72 l. A címlapon Mátyás címerében a szívpaizs hollója felül van festve fehér sassal (II. Ulászló címere) s a címer két oldalán volt M. és A. betűk W. és R. (Wladislaus Rex) betűkre vannak változtatva. Egykorú vörös bőrkötés, préselt díszítésekkel, az első táblán kék paizsban arany sas, a másodikban, Magyar- és Csehország koronás címere. Aranyvágás. Az első tábla belsején ezen egykoru feljegyzés olvasható: »Nobili viro D. Johanni Jacobo Fuggero dno a Kirchberg et Weisenhorn etc. Bedam de natura rerum olim a serenissimo Wladislao (eredetileg Mathia volt, de ez most keresztül van törülve) Hungariae Boemiaeque rege in deliciis habitum Georgius Hermannus observantiae et honoris ergo D. D. anno 1544.« A külf. és hazai irod. ismeretes.

54. *Historia Bononiensis.* Hártyakézirat 4-edrétben, 62 l. egyszerű kiállításban, lapszéli arabeszk díszítésekkel, arany kezdőkkel és Mátyás címerével. Egykorú kötése vörös préselt bőr, a táblák közepén Magyar- és Csehország címeré-

vel. Aranyvágás. Ezen valamint a következő 55. és 56. számú Corvin-codexeket a müncheni kir. állami könyvtár kéziratai közt Dr. Meyer Vilmos odavaló könyvtári titkár fedezte fel s a »Magyar Könyvszemle« 1878 ki folyamában ismertette. A külföldi irodalomban ismeretlenek.

55. *Orationes Demosthenis a Leonardo Arentino lat. tractatae.* Mindenben olyan, mint az előbbi.

56. *Aristeas de interpretatione septuaginta interpretum per Mathiam Palmierum e graeco in lat. versi.* Kiállítására nézve az előbbihez hasonló, egykoru kötése kék selyem.

XIV.

Az erlangeni egyetemi könyvtárban.

57. *Biblia vulgata cum prolegomenis Hieronimi.* Irmischer szerint XIV. századi, góth betűkkel írt ívrétű hárttyakézirat 476 l., igen csinos kiállításban, ízléses miniatürekkel és aranyos kezdőkkel. Különös figyelmet érdemel a kézirat egykoru préselt bőrkötése, mely a velencei XV. századi Capitularék ízlésében domborművű díszítéseket mutat fel; és pedig a táblák közepén Mátyás király medaillonszerű arczképét »Mathias rex« körírrattal és a négy sarokban arany ágon álló fekete hollót aranygyűrűvel. Vágása arany. E kötés a corvincodexek közt egyedül áll. A külf. és hazai irod. ismeretes.

XV.

A jenai egyetemi könyvtárban.

58. *Baptistae Guarini de ordine docendi ac studendi.* Egyszerű kiállítású hárttyakézirat 8-ad rétbén 34 l., arabeszk lapszéli díszítéssel, a címlapon Mátyás címerével. Egykorú préselt barna bőrkötés. A külföldi és hazai irodal. ismeretes.

XVI.

A wolffenbütteli herczegi könyvtárban.

59. *Bartholomaei Fontii opera Mathiae Regi dicata.* Attavantes ízlésében kiállított hárttyakézirat, kettős

czímlappal, fényes lapszéli diszítésekkel, miniaturekkel, corvin-féle emblemákkal, s a czímlapon Mátyás czímerével. Ivrét 194 l. Egykorú vörös bársonykötés aranyvágással. A külf. és haz. irod. ism.

60. Marsilii Ficini Epistolarum libri VIII. a Philippo Valore Mathiae dicatae. Kiállítására és kötésére mindenben az előbbihez hasonló. Ivr. 303 l. A czímlapon arany medaillonban van Mátyás s Beatrix arczképe. A külf. és haz. irod. ismer.

61. Sinesii Platonici de vaticiniis somniorum e graeco in lat. per Marsilium Ficinum translatus cum praefatione Philippi Valoris ad Mathiam regem. — Marsilii Ficini Libri duo (II. et IV.) Epistolarum ad Mathiam Regem. Ivrétű, 127 levélből álló hártvakézirat, Mátyás és Beatrix arczképét kivéve, mindenben az előbbivel egyenlő. Íratott Florenzben 1484-ben. Egykorú kötése vörös selyem. A külf. és hazai irod. ismeretes.

62. Prisciani Lydiinterpretatio in Theophrastum de sensu a Marsilio Ficini in lat. traducta. Egészen olyan, mint az 59. sz. corvincodex 4-edrétben 145 l. A külf. és hazai irod. ismer.

63. Psalterium Davidis Prophetarum. Pazar fénynyel és kitűnő műízléssel kiállított hártvakézirat, 8-ad rétből 119 l., valószínűleg Francesco, del Chiericotól. ¹⁾ A czímlap a florenzi könyvfestészeti iskolának egyik remeke, kitűnő miniaturekkel és diszítésekkel s alul Mátyás és Beatrix összetett czímerével, miből következtetjük, hogy a psalterium Beatrix királyné használatára készült. Egykorú kötése vörös bőr aranyos és préselt dombozművű kiállításban, a táblák közepén Mátyás király kitűnően előállított czímerével. A czímer fölötti korona mákszem nagyságú rubinokkal van diszítve, melyek a czímernek nagy fényt kölcsönöznek. E psalteriumnak szakasztott mása, mely valamikor IV. Albrecht bajor herczegé volt, jelenleg a müncheni könyvtárban van s 1485-ben Antonius Sinibaldus másolta. A külf. és haz. irod. ismer.

64. Marsilii Ficini Epistolarum liber III. et IV. Ivrétben 148 levélből álló hártvakézirat egyszerűbb kiállításban, mely a műízléssel készült czímlapon Mátyás király czímerét a

¹⁾ Eddig Attavantesének tartották.

következő szokatlan összeállításban tünteti fel. A négyelt paizsban az első mezőben van a gyűrűs holló, másodikban a magyarországi pólyák, a harmadikban a cseh oroszlán, negyedikben sárkány. Ily összeállításban Mátyás címere más corvin-codexben nem jön elő. Egykorú zöld bársony kötés aranyvágással. A külf. és haz. irod. ismer.

65. *Alexandri Cortesii Laudes bellicae Mathiae regi dicatae.* Nagy fénynyel és műízléssel kiállított hártvakézirat, kitűnő miniaturekkel. Ivrét 32 l. A címlapon nagy bronzszínű medaillonban van Mátyás arczképe a következő körirattal: »Mathias Rex Hungariae Bohemiae,« az alsó lapszálen pedig a címér mellett miniature-ben egy jelenet, mely Mátyást lóháton a magyarok élén ábrázolja, a mint csatába a törökök ellen vonul. Egykorú vörös selyem kötés, aranyvágással. A külf. és haz. irod. ismeret.

66. *Johannis Tolhopf Stellarium.* Egyszerű kiállítású hártvakézirat ivr. 32 l., Mátyás címérével és számos csillagászati ábrával. Egykorú kötése vörös bársony, aranyvágással. A külf. és hazai irod. ism.

XVII.

A thornifőgymnásium könyvtárában.

67. *Naldi Naldii Florentini Epistola de laudibus augustae Bibliothecae atque libri IV. versibus Scriptis eodem argumento adserenissimum Mathiam Corvinum Pannoniae regem.* Hártvakézirat ivrétben 62 l., művészi kivitelű címlappal, melyet kitűnő miniaturek, arany polychrom kezdők, és Corvin féle emblemák díszítenek. Az alsó lapszálenben van, a holló címér. Eredeti vörös bársonykötése négy ezüst kapocscsal 1723-ban még meg volt; ma azonban ezek mind hiányoznak s a kézirat kötése közönséges papírkartonból áll. Vágása arany. A külföld és hazai irodalomban ismeretes.

XVIII.

A szentpétervári császári könyvtárban.

68. *S. Chrysostomi Homiliae XXVIII. in Epistolam ad Corinthios item contra Judaeos ser-*

mones sex. Fényes kiállítasu, két művészi czimlappal bíró hártakézirat, ivr. 315 l., kitűnő miniaturek-ke, Corvin-féle emblemákkal és Mátyás czimerével. Eredeti kötését nem ismerjük, mostani kötése ujabbkori maroqin bőr arany vágással. A külf. és hazai irod. ismer.

XIX.

A velenczei sz. Márkról nevezett könyvtárban.

69. Ant. Averulini Florentini De Architectura librī XXV. ex italico in latinum ab Ant. Bonfinio Asculano traducti et Mathiae Regi dicati. Nagy ivrétű hártakézirat 291 l., a corvin codexek izlésétől eltérő kiállításban, számos építészeti illusztrációval. A czimlap fényes diszkeretből áll, melyet kitűnő miniaturek hadijelvények és igen izléses lapszéli diszítések ékesitenek. Ezek közt Mátyás czimere többféle alakban látható, M. R. betűkkel. Az alsó lapszélben Mátyás király trónon ül s négy ló által diadalmenetileg vitetik. A diszítések közt ezen monogramm látható: Ma. C. Tro. (Mathiae Corvini Thropheae) Eredeti violaszinű kopott bársonykötés arany vágással. A kézirat 1488-ban készült. A külf. és hazai irod. ismeretes.

70. Marciani Capellae de nuptiis Philologiae et Mercurii libri II. et de septem Artibus libri VII. A legfényesebb corvincodexek egyike, Attavantestől festve. Ivret 266 l. A főczimlapon nagyszerű allegorikus képben Mercurius lakodalma Philológiával van ábrázolva; a szövegben pedig összesen 16 fényes díszlap van (minden fejezet elején) kitűnő miniaturek-ke, lapszéli diszítésekkel és corvin-féle emblemákkal. A kézirat főekessége azonban hét allegorikus kép, mely a szabad művészeteket hét külön ivrétű lapon ábrázolja s nagy könyvfestészeti tökélyvel van kiállítva. Mátyás király hollós czimere a czimlapokról legnagyobb részt ki van vakarva s csak itt-ott láthatók belőle egyes részletek, Magyarország czimere azonban több helyütt egész épségben megmaradt. A kézirat előlevelén egykoru kék írással ezen feljegyzés áll; »Attavantes florentinus pinxit.« a 204-ik levélen pedig »scripsit Alexander Verasanus.« Eredeti aranyvágás ujabbkori bőr-kötéssel. A külf. és hazai irod. ismeretes.

71. Benvenuti de Rambaldi Liber Angustalissine auctoris nomine ab Ant. Th. recensitus, Caesarum Vitae abbreviatae intitulatus Mathiae regi dicatus. Egyszerű kiállítású hártakézirat 8-ad r. 39. l., arabeszk diszítésű címlappal, arany initialékkal és Mátyás címerével. Ujabbkori bőrkötés. A külf. és hazai irod. ismeretes.

XX.

A veronai káptalani könyvtárban.

72. Titi Livii Patavini Historiarum Decas tertia. Hártakézirat egyszerű kiállításban arabeszk diszítésű címlappal és arany kezdőkkel. Ivrét, 215 l. A címlapon nincs Mátyás címere, az egykoru vörös bőrkötés azonban egészen olyan, mint az 1-ső sz. corvincodexé; a táblák közepén ott van Magyar- és Csehország koronás címere; mely fölött azonban itt még az aranygyűrűs holló emelkedik, hasonlóan a marosvásárhelyi Tacitus codexhez. Egykoru aranyvágás. Ezen és a következő corvin-codexet dr. Rómer Flóris érdemes tudósunk fődözte fel és az Arch. Értesítő 1870-ki folyamában ismertette.

73. Titi Livii Patavini de Bello Macedonico. Kiállítására nézve mindenben az előbbihez hasonló. Ivrét, 207 lev. A címlapon Mátyás címere felül van festve más címerrel; az egykoru préselt bőrkötésen azonban ott van Magyar- és Csehország koronás címere, a holló kivételével, mely itt hiányzik, hanem helyette a korona fölött szárnyas angyalfő lebeg. Egykoru aranyvágás. A kézirat initialéit Girolamo dai Libri betűfestő festette, a mint ezt a boríték-tábla belsején olvasható következő egykoru jegyzet tanúsítja: »Hieronymi dei Libri minio fecit in initiales litteras.«

74. T. Livii Patavini Historiarum Decas... Ivrétű hártakézirat 194. l., egyszerű kiállításban arabeszk lapszéli diszítésekkel és arany initialékkal. A címlapon Mátyás címere felül van festve az Orsini család címérével, de az egykoru vörös préselt bőrkötés egészen olyan, mint az 1-ső számú Corvin-codexen. A borítéktábla belsején ezen egykoru feljegyzés áll: M. Antonii Montani J. Baptistae Medici excellentissimi filii Mario Bevillaque comiti pro augenda Bibliotheca munus die XIX.

May M. D. LXXX.« A külföldi és hazai irodalomban ismeretlenek.

XXI.

Trivulzio Örgróf magánkönyvtárában
Milánóban.

75. Porphyronis et Acronis Commentaria in Horatium Flaccum. Ivretü hártakézirat 301 l., két fényes czimlappal, melyeket kitűnő miniature-k és lapszéli diszítések ékesítenek. Mind a két czimlapon Mátyás czimere. Eredeti vörös préselt bőrkötés és vágás, mint az 1-ső sz. corvin-codexen. A külf. és haz. irod. ismer.

76. Diogenes Laertii vitae atque Sententiae eorum qui in Philosophia claruerunt latine ab Ambrosio Traversari traductae. Herodotus de vita Homeri latine trad. Virgilii Maronis vita per Donatum Grammaticum edita. Vita quorundam latinorum poetarum a Petro Candido editae et primo vita Virgilii Maronis etc. Fényes czimlappal bíró hártya kézirat, ívrétben 205 l., szép miniaturekkel, virágos lapszéli diszítésekkel és arany kezdőkkel. Mátyás czimere a czimlapon felül van festve, de az átellenes tiszta hártyalapon, megvan az eredeti czimernek benyomott helye, melyen a magyarországi pólyákat, a cseh oroszlánt és szivpaizsban levő gyűrűs hollót tisztán ki lehet venni. Egykoru kötése vörös préselt bőr arany vágással (mint az előbbi codexen) a táblák közepén arany gyűrűs hollóval. A kézirat végén ezen egykoru feljegyzés áll: Franciscus Sassettus Thomae filius florentinus civis faciundum curavit. etc.« A külf. és haz. irod. ism.

XXII.

Trotti örgrófnő magánygyűjteményében
Milánóban.

77. Flavii Cresconii Corippi Johannis Libri Septem. E corvincodex 1820-ban, mikor Mazzuchelli kiadta még Trivulzio örgróf milánói könyvtárában volt, honnan idő folytán a 78. sz. corvincodexszel együtt végrendeleti hagyomány gyanánt Belgiojozo herczegnőre szállt és jelenleg leányának

Trotti űrgrófnőnek birtokában van. Ekkorig még tüzetesen ismertetve nincsen, sem kiállításáról sem kötéséről positiv adatokkal nem rendelkezünk. Csak azt tudjuk, hogy Mátyás király czimerével van diszítve. Fraknói Vilmos 1878-ban, s e sorok írója 1879-ben milánói kutatásai alkalmával óhajtották e kéziratot tüzetesen megvizsgálni, de a főrangú tulajdonosnő távol lévén Milánótól, a könyvtárba be nem juthattak. A külf. irod. ism.

78. *Johannis Damasceni Sententiae, Anselmi Archiepiscopi catnariensis monologium etc. de fermento et azimo, de voluntate triplici vel de similitudinibus de conceptu virginali etc.* Hártýakézirat Mátyás király czimerével. Kiállításáról és kötéséről, mint az előző codexnél, nincsenek adataink. A külf. irodalomból csak a címét tudjuk ekkorig.

XXIII.

A pármái királyi könyvtárban.

79. *Diomedis Caraffae de institutione vivendi.* Fényes kiállítású kézirat, 8r. 41 l., sötétzöld és violaszínű pergamenre arany betűkkel írva s Beatrix királynénak ajánlva. Két czimlapja van; az egyikén művészi kivitelű miniatúrában Beatrix egész alakja látható, amint a neki ajánlott könyvet Diomedes Caraffától átveszi. A kép díszkerete magában foglalja az aragoniai ház emblemáit s alul Mátyás király hollós és Beatrix királyné családi czimerét. A könyv végén van a másoló jegyzete ezüst írással: *Joannes Marcus Cynicus exscripsit.* Ujabbkori vörös bőrkötés egykoru arany vágással. A külf. és haz. irod. ismer.

XXIV.

A Laurentiana könyvtárban Florenzben.

80. *Macrobiani Theodosii Saturnaliorum Libri V.* Egyszerű kiállítású hártýakézirat, 4r. 116 l., arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany initialékkal. A czimlapon az alsó lapszél közepén két genius zöld babérkoszorút tart, melynek belseje üres, s nincs benne Mátyás czimere. Ez alapon tehát a codex nem sorozható a Corvinába. Van azonban az utolsó

levélben egy XVI. sz. feljegyzés, ¹⁾ melyből megtudjuk, hogy a codexet a XVI. sz. közepén a francia követ mint Mátyás király könyvtárából valót Konstantinápolyban vásárolta, kitől azután Antonio Braciolohoz, ettől 1544-ben febr. 29-én Francesco Riccio tulajdonába s innét a Laurentianába került. E feljegyzés és az eredeti corvin-féle kötés alapján, melyet a XVII. században a mostanival cseréltek fel, a codexet a Corvinának vindikáljuk. A külf. s hazai irod. ismer.

XXV.

Az esztei-féle könyvtárban Modenában.

81. S. Ambrosii Mediolanensis Episcopi Exameron, de Paradiso, de Cain et Abel, de Abraam, de Isaac etc. etc. Attavantestől festett hártakézirat, ívr. 260 l., a modenai corvin-codexek közt a legfényesebb. Van két fényes kiállítású czimlapja nagyszerű minaturekkel, disztésekkel és corvin-féle emblemákkal, ezenkívül 19 pompás kivitellű lapszéli disztése, ugyanannyi initialéval, melyeknek mindegyike miniatüreben egy szentet ábrázol. A második czimlapon van Mátyás címere s a szöveg előtti levélen egykoru írással ezen feljegyzés: »Attavantes pinsit.« Egykoru kötését nem ismerjük, mostani kötése mult századi barna bagaria bőr, a táblák közepén az esztei hercegi család czimerével, és egykoru arany vágással. Az olasz irodal. ismeretes, a magyar irodalomban ezuttal van először ismertetve.

82. Augustini opera contra Faustum Manicheum et contra Julianum Pelagium. Hártakézirat ívrétben 216 l., Attavantestől festve. Fényes művészi kiállítás, két czimlap miniatürekel és négy evangelistával; corvin-féle emblemák és czimer mint előbb. A szövegben lapszéli disztések nincsenek, az arany initialék polychron négyszögben vannak de miniatüre-képek nélkül. A szöveg előtti levélen egykoru kéztől

¹⁾ A feljegyzés szószerint így hangzik: »Questo libro fu del Re Mathia d'Vngheria comprato in Constantinapoli dell'orator Franzese, e mandato a messer Antonio Braciolo, quale l'ha mandato a me Pier Francesco Riccio addi 29 di febbraio 1544.

áll: »Attavantes pinsit.« Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

83. S. Joannis Chrysostomi Liber de compunctione Cordis ad Demetrium etc. Civitates et loca per quae beatissimus Paulus iter faciens verbum veritatis annuntiavit. Epistola Dyonisii Acropagitae ad Tymotheum de felici martyrio apostolorum Petri et Pauli. Sancti Brasilii Caesariensis ad Letojum de vera integritate virginitatis et de liberalibus studiis et ingenuis moribus liber per Leonardum Aretinum e graeco in lat. trad. Attavantestől festett hártýakézirat, ívrét, 241 lev., két művészi kiállítású czimlappal, nagyszerű miniturekkel, 17 lapszéli diszítéssel, corvin-féle emblemákkal és Mátyás király hollós czimerével. A fejezetek elején polychrom arany initialék vannak, miniature-képek nélkül. A szöveg előtti levélen ezen egykoru feljegyzés áll: Attavantes pinsit. A kézirat Florenzben 1477-ben ápril 7-én iratott. Kötése mult századi barna bagaria bőr az esztei herczegek czimerével és egykoru arany vágással. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

84. Gregorii Papae Omeliae in Ezechielem Prophetam. Ívrétű hártýakézirat I. és 189 l., Attavantestől festve. Czimlapok, miniature-k, emblemák és czimer mint előbb. A szöveg előtti levélen: »Attavantes pinsit.« Kötése, vágása és ismeretése mint 81. sz. corvin-codexen.

85. S. Thomae Aquinatis commentarium in Primum librum Sententiarum. Attavantestől festett, az előbbihez hasonló izlésben kiállított hártýakézirat, ívrét IV. és 443 l., két czimlappal, corvin-emblémákkal, Mátyás czimerével, és több száz arany polychrom initialéval. A szöveg előtti levélen egykoru kéztől ezen feljegyzés olvasható: Attavantes pinsit. Kötése, ismertetése mint előbb.

86. Ammiani Marcellini Rerum Gestarum Libri. Ívrétű hártýakézirat 233 levél. Sehol sincs kitéve, hogy Attavantes festette volna, de a kézirat kiállításí jelleme egészen az ő ecsetére vall. A kettős czimlapon, a 17. lapszéli diszítésen, a miniature-kön, a corvin-féle emblemákon és a polychrom kezdőkön ugyanazon ékesítési karakter vonul végig, mint a 81—85. sz. corvincodexeken, úgy hogy a kézirat festését és diszítését min-

den valószínűség szerint neki tulajdoníthatjuk. Mátyás czimere a 2-ik czímlapon van. A kézirat Flórenzben 1488-ban február 12-én készült, s kötése, vágása és ismertetése a többi modenai corvin-codexekhez hasonló.

87. *Dionysii Halicarnassei de Originibus sive Antiquitatibus Romanorum.* Hártyakézirat ívrétben III. és 396 levél, minden valószínűség szerint Attavantestől festve. Művészi kiállítása két czímlapja, kitűnő miniaturejei, arany polychrom kezdői és a corvin-emblemák egészen oly izlésűek mint az előbbi codexen. A 2-ik czímlapon Mátyás czimere. Kötése, vágása az az előbbiekhöz hasonló. Ismertetve csak az olasz irodalomban van.

88. *Georgii Merulae Alexandrini Opera.* Hártyakézirat ívrétben 304. l. Kiállításra nézve mindenben az előbbihez hasonló. Minden valószínűség szerint Attavantes festette. Kettős czímlap, kitűnő miniature-k, corvin-féle emblemák, polychrom initialék, a 2-ik czímlapon Mátyás czimere. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

89. *S Gregorii Magni Dialogi et Vita.* Ívrétű hártyakézirat két művészi kiállítási czímlappal, 8 lapszéli diszítéssel, ugyanannyi polychrom nagy és 594 kis kezdővel, 298. l. E kézirat a 24. sz. corvincodexnek pendentja. Festette Francesco del Chierico, s lapszéli diszítéseinben ugyanazon jelvények, cameák, corvin-emblemák és ékesítések jönnek elő, mint az említett codexben. A czímlapon arany medaillonban van Mátyás és Beatrix arczépe s alul a címer, mely különben a többi lapszéli diszítéseken is látható. A kézirat »ad Serenissimi regis ungarie laudem« Florenzben 1488. febr. 13-án készült. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

90. *Leonis Baptistae Alberti De Re Aedificatoria.* Igen fényes, de a corvin-codexek izlésétől egészen eltérő kiállítási hártyakézirat, ívrét 256. l. Egy czímlapja van, melynek lapszéli diszítése közt a magyar koronaországok és a Mátyás által meghódított osztrák tartományok címerai Mátyás címerével együtt láthatók. Ezenkívül a codexben még 10 fényes lapszéli diszítés van, arany kalászkok, mezei virágok és a ragyogó arany bogycokból kombinálva, melyek közt a csucos gyémánt-

gyűrűs holló félig kifeszített szárnyakkal többször jön elő. Kötése, vágása és ismertetése mint előbb.

91. *Emilii Probi De Excellentibus Ducibus Exterarum Gentium*. Ivrétű hártakézirat 156 l., igen fényes és gazdag kiállításban. Van hét izléses címlapja, 9 nagy-szerű initialéja miniatürekkal és 157 kisebb-nagyobb arany polychrom kezdője. A lapszéli festés mezei virágokból és lombozatokból áll, melyek közt gyümölcsök, madarak és geniusok parittyával jönnek elő. A kivitel nagy művész routine-ról tanuskodik. Mátyás czimere három címlapra van festve. A végén ezen egykoru feljegyzés áll: »Mitia fata mihi. Franciscus Sassetus Thomae filius florentinus civis faciendum curavit.« Kötésére és egyéb tulajdonságaira az előbbiekhöz hasonló.

92. *Origenis Homiliae*. Igen nagy ivrétű hártakézirat 160 l., góth izlésben nagy fénynyel kiállítva kitűnő miniatürekkal. Fénypontja a címlap, mely a világteremtés és az első emberpár történetét 13 miniatüre képben ábrázolja. Az alsó lapszélen van a czimer, mely Magyar- Csehország- és Dalmácia jelvényet, Beatrix aragoniai jelvényeivel együtt tünteti fel. Mult századi zöld bőrkötés és vágás; az olasz irodalomban ismeretes.

93. *Strabonis Geographia a Guarino in lat. trad.* Egyszerű kiállítású hártakézirat, ivrét, 250 l., arabeszk lapszéli diszítésekkel és arany kezdőkkel. A címlapon Mátyás király hollós czimere egy másik czimer fölé van festve, melyből egy rézsutos pantallér határozottan kivihető. Mult századi barna bagaria bőrkötés az esztei család czimerével és arany vágással. Az olasz irodalomban ismeretes.

94. *Valturius de Re Militari*. Hártakézirat ivrétben, IV. és 226 l. Egyszerű kiállítás, arabeszk lapszéli diszítésekkel és arany kezdőkkel. A szövegben levő nagyszámu hadászati ábrák kiválóan emelik a kézirat becsét. A címlap alsó lapszélén van Mátyás czimere M. A. betűkkel. Kötése, vágása mint előbb. Ezen corvin-codexet a modenai könyvtár ismerte, de ekkorig tudtommal még sehol ismertetve nem volt.

95. *Dionysii Areopagitae Atheniensis Episcopi opera e graeco in latinum per Ambrosium florentinum monachum traducta*. Egyszerű kiállítású hártakézirat, ivr. 175 l., arabeszk lapszéli diszítéssel arany kez-

dőkkal, a czimlapon Mátyás czimerével. Eredeti kötése és vágása, az 1-ső sz. corvin-codexxal egyenlő. E corvin-codexről 1878-ig magának a modenai könyvtárnak sem volt tudomása; ekkor azonban a könyvtár kéziratait egyenkint átvizsgálván, szerencsés voltam azt megtalálhatni s létezéséről a hazai tudományos világot az 1878-ik évi Ellenőrben tudósítani. A jelen közleményben másodszor kerül a codex a hazai közönség elé; a külföldi irodalomban azonban egészen ismeretlen. Egykoru vörös préselt bőrkötés arany virágos arabeszkekkel, a táblák közepén Magyar- és Csehország koronás czimerével. (L. az 1-ső sz. corvin-codexet.)

XXVI.

A vatikáni könyvtárban Rómában.

96. *Breviarium Mathiae Corvini*. Az Attavantes által festett corvin-codexek legfényesebbjeiből való, mely mindjárt a brüsseli Missale után (l. a 100-ik sz. kéziratot) következik és ennek méltó, bár befejezetlen párja. Ivret 595 lev. Másolta góth betűkkel 1487-ben Martinus faventinus presbyter, festéséhez azonban Attavantes csak későbbben foghatott, mert daczára annak, hogy azt teljesen el nem készítette s munkája részben befejezetlen maradt, mégis a 6-ik díszlap tanúsága szerint a festést csak 1492-ben, tehát e könyv iratása után 5-ik s Mátyás halála után 2-ik esztendejében szakította meg. A kézirat alapos műtörténeti méltatást érdemel. Itt csak röviden kiemeljük, hogy 9 nagyszerű díszlapja van, féllapokat elfoglaló allegoricus képekkel, számos kisebb miniaturrel és a szokásos corvin-féle emblemákkal. A főlapok díszkeretei s a többi lapok lombozatos lapszéli díszítései mind meg annyi remekművek. A második díszlapon látható Mátyás király és Beatrix arczképe teljes ornátusban. A hollós czimer minden díszlapon van, az 1-ső, 4-ik és 8-ik díszlapon azonban XIV. Benedek pápa felülfestett czimere által eltakarva. Eredeti kötését nem ismerjük. Mostani kötése XVI. Gergely pápa czimerét mutatja. A külf. és haz. irod. ismeretes.

XXVII.

A jezsuita rend római társházában.

97. *Missale Mathiae Corvini Regis.* Góth ízlésben a ferenczrendiek használatára, fényesen kiállított hártya-kézirat, ivrét; 277 levél, kitűnő miniaturek-vel. A *Missale* fénypontja a Canon előtti kép, mely az egész lapot igénybe veszi s a meztelen üdvözítőt ábrázolja a mint sebektől vérző kezeit mellére nyomja. Mögötte a kereszt s egyéb kínzási és szenvedési jelvények vannak. Baloldalt pedig Júdás, Pilátus és Herodes, és jobbról fönt Péter és az áruló szolgáló látható. Az előtérben jobbra Mátyás király ifjúkori alakját látjuk a mint királyi palástban imára emelt kezekkel térdel. Mögötte egy angyal két kezével a király fején levő fűdött koronát tartja, míg egy másik angyal nagy egyenes kardot tart fölfelé. Mátyás szájánál mondatszalagban ez áll: *Pie Jehsu miserere mei.* Az üdvözítő lábánál van a czimer, a magyar és dalmáciai jelvényekből, a vörös besztercezi oroszlánból és az aranygyűrűs hollóból kombinálva. Valószínűleg ez Mátyásnak a legrégibb czimere a mi a corvin-codexeken ily alakban ránk maradt. A kép alatt ezen inscriptió áll: »*Ego Mathias Rex hungariae concessi hoc Missale fratri Thome de hungaria, post cuius obitum maneat presens liber in provincia qua claudit diem extremum.*« A missalét tehát Mátyás király bizonyos magyarországi Tamás szerzetesnek ajándékozta. A missale 1469-ben Bécsben készült; per manus Geor(g)ii Kathetralis et Institoris. Kötése újabbkori restaurált vörös bársony, művészi kiállítású ezüst pántokkal és képesekkel. A kézirat ezelőtt a jezsuita rend római társházában (*Collegio del Gesu*) volt, honnan a társház könyvtárával együtt a rend bécsi társházába került, hol ez idő szerint őriztetik. A külf. és haz. irod. ism.

XXXVIII.

A jezsuitarend »*Collegium Romanum*« czimű társházában Rómában.

98. *Ciceronis Opera.* Ivretű hártyakézirat 272 l., két fényes czimlappal, lombozatos lapszéli díszítésekkel és arany

initialékkal. A második czimlapon az alsó lapszélén két corvin-emblema van: az aczél kovával és a méhkas s Mátyás hollós czimere a korona fölött szárnyas angyalfővel. Ujabbkori bőrkötés. A hazai irod. ismeretes.

99. S. Didymimi Alexandrini de Spiritu Sancto et Cyrilli Alexandrini opera e graeco in lat. traducta etc. Attavantes izlésében festett fényes hárttyakézirat ivr. 255 l., három czimlappal, kitűnő miniatürekkal több lapszéli diszitással, és a corvin-féle emblemákkal. Legfényesebb a 2ik czimlap, mely egy nagy és több kisebb miniaturret mutat fel s elragadó diszítéseivel és mythologicus képleteivel az egész lapot igénybe veszi. A jobb lapszéli diszítésben Mátyás király, a balban Beatrix királyné alakjai láthatók, amint egymással szemben fejedelmi díszruhában térdelnek és kezeiket imára emelik. Itt van Mátyás czimere is a jobb lapszélbe igen ügyesen beillesztve. A kéziratot Florenczben 1487. deczember 4-én Sigismundus de Sigismundis comes palat. fer. másolta. Ujabbkori bőrkötés. A hazai irod. ismeretes.

XXIX.

A brüsseli királyi könyvtárban.

100. Missale. Nagy ivrétű hárttyakézirat 430 levél, góth izlésben kiállítva, a vatikáni Breviarium (96. sz.) modorában pazar fényvel és csudálatos művészi tökélyvel Attavantes-től festve, az eddig ismert Corvin-codexek közt a legszebb és legfényesebb. Iratott 1485-ben s Attavantes 1485—87-ig dolgozott rajta. A kéziratnak egész irodalma van; én ezuttal csak azt jegyzem meg, hogy egyesítve találjuk benne mind azt mit a XV. századi könyvfestészet elsőrendű remek műveiben képes volt felmutatni.

A kéziratnak van több nagyszerű díszlapja, melyekből a czimlap és Canon előtti kép a legfényesebb, továbbá számos lapszéli díszítése nagyszerű miniatürekkal, emblemákkal és kezdőkkel. Mátyás czimere legtöbb helyen felül van festve burgundi és spanyol fejedelmi cimerekkel, az eredeti cimert hárttyával és papírral beragasztották és ezekre festették az új cimereket. Az eredeti emblemák is át vannak alakítva, szóval

minden ami jellemző volt a codexben ki van mesterségesen forgatva eredeti formájából. Több helyütt azonban a beragasztott hártya, melyre az új czimert festették felpattant s most Mátyás eredeti czimere ismét látható. Szórványosan a lapszéli díszítések közt a corvin-emblemák egynémelyike megmaradt, alkalmasint azért mert a mázoló figyelmét elkerülte.

A czimlapon, mely gyönyörű képben korintheta oszlopszatu oltárt ábrázol, kétfelől álló alakokkal, capitalis betűkkel a miniator neve a festés közé következőleg van bejegyezve: »Actavantes de Actavantibus de Florentia hoc opus illuminavit 1485. A. D. M. CCCCLXXV.« és ismét a Canon előtti képen: Actum florentiao A. D. M. CCCCLXXXVII.«

Mátyás király arczképe háromszor jön elő a codexben, Beatrixé kétszer; és pedig mindkettőjüké a czimlapon mint mellkép színes medaillonban, továbbá a Canon előtti képen Mátyásé térdelő helyzetben és a 411-ik levélen arany éremben ismét mindkettőjüké a körirattal: Mathias Corvinus Rex Hunga, Beatrix de Arago Reg Hung. — Kötése vörös maroquin bőr ezüst kapcsokkal és aranyvágással. A külföld és hazai irod. ismeretes.

XXX.

A párizsi nemzeti könyvtárban.

101. Divi Hieronymi Breviarium in Psalmos David. Hártyakézirat, Attavantes izlésében kiállítva, ívrét 370 l., két fényes czimlappal, kitűnő miniaturekkel, és gyönyörűen festett lapszéli díszítésekkel. A két czimlapon vannak a corvin-féle emblemák és Mátyás czimere. A codexet Mátyás király számára Flórenczben 1488-ban Sinibaldus másolta mint a colophonban megjegyzi: Antonius Sinibaldus florentinus quondam regis. Siciliae scriptor et librarius ex scripsit Florentiae anno dni, 1488. ult. mentis februarii pro serenissimo Matth. rege Ungharine virtutum cultore et alumno.« A kézirat kötését nem ismerjük. A külf. és hazai irod. ismeretes.

192. Claudii Ptolomaei Geographiae libri octo e graec in lat. a Jac Angelo traducti. Ívrétű hártya-

kézirat fényes kiállításban Mátyás király czimerével. Kötéséről, leveleinek számáról és egyéb sajátságairól nincsenek adataink. Létezéséről a külföldi és a hazai irodalomnak van tudomása.

103. Cassianus de institutis Caenobiorum. Hártakézirat ívrétben, fényesen kiállítva II. Ulászló felülfestett czimerével. A hollók mindenhol (lengyel) sasokra vannak átváltoztatva, a mi kétségtelenül mutatja, hogy a kézirat eredetileg Mátyás számára készült. Egyéb sajátságairól nincs tudomásom. A kézirat czime irodalmunkban ismeretes.

XXXI.

A városi könyvtárban Besançonban.

104. *Dionysii Areopagitae Atheniensis de Coelesti hierarchia: de ecclesiastica Hierarchia, de divinis nominibus, de mystica theologia, epistolae X.*

Negyedrétű hártakézirat 125 l., egyszerű kiállításban, lapszéli arabeszekkel és arany kezdőkkel. A czimlapon a czimer körül M és A betűk. A kéziratot 1457. szept. 13. Franciscus Presbiter Florentinus másolta. Egykoru kötése préselt borjubőr arany vágással. A külf. és hazai irodalom ismeretes.

XXXII.

A sz. Lőrinczről nevezett escuriáli könyvtárban.

105. Codex aureus quatuor Evangeliorum. XI. századi hártakézirat, 4-ed rétben ragyogó arany betűkkel pazar fényvel kiállítva kitűnő miniaturekkel. A kézirat II. Conrád és III. Henrik császárok alatt eredetileg Speier város számára készült. Mikor került a Corvinába nem tudjuk; kétségtelen csak az: hogy Mária királyné II. Lajos magyar király özvegye a mohácsi csata után a brüsseli (100. sz.) Missaléval együtt Budáról magával vitte Németalföldre, honnan aztán a Missale a burgundi herczegek könyvtárába Brüsszelbe került, míg az arany Evangeliariumot 1558-ban a királyné II. Fülöp spanyol királynak ajándékozta, ki ezt az Escuriálban helyeztette el, hol jelenleg is a diszteremben a könyvtár cimeliái közt üveg alatt őriztetik. A kéziratban sem a szövegben, sem a kötésen sehol sines Mátyás

czímere, de történeti adatok bizonyítják, hogy a Corvinában volt és innét került az Escuriálba. A külföldi és hazai irodalomban ismeretes.

XXXIII.

Ismeretlen könyvtárban.

106. sz. Eusebií Chronicon cum additamentis Prosperi. Ivrétű hártakézirat, Mátyás király czímerével. Kiállításáról és kötéséről nincsenek adataink. E corvin-codex 1854-ben a Zeisberg-féle könyvtárban volt Vernigerodeban, de hogy hova került azóta nem tudom. A könyvtár igen gazdag volt kéziratokban és incunabulumokban, 12000 tallérra becsülték, de 1854-ben elárvereztetett. A kézirat az irodalomban ismertelve nincsen. (Petzholdt Anzeiger für Bibliographie etc. 1854, 310 l.)

107. sz. Hieronymi Epistolae. Ivrétű hártakézirat egyszerű kiállításban arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany initialékkal, a címlapon Mátyás czímerével. E kéziratot Tross párizsi antiquarius, 1851-ben közrebocsátott catalogusában, 400 frankért árulta, hogy ki vásárolta meg? arról nincsenek adataim. — Az irodalomban ismertelve nincsen. (Petzholdt 1852, 25. lev.)

* * *

Ennyiből áll az általam ekkorig felkutatott kétségtelen corvin-codexek száma, s midőn bibliographiai jegyzéküket itt közzéteszem, kötelességemnek tartom gróf Giuliani veronai káptalani könyvtáros urnak és Dr. Milchsack wolfenbütteli könyvtári titkárnak, kik némely corvin-codex iránt tett kérdezősködéseimre egész készséggel felvilágosítással szolgáltak, őszinte köszönetemet kifejezni.

Magam tudom legjobban, hogy jegyzékem korántsem teljes s még igen sok kívánni valót hagy fön; épen azért felkérem szakférfaikat, hogy azt becses adalékaikkal tökéletesíteni és gyarapítani segítsék, mely célra a Könyvszemle készséggel megnyitja hasábjait.

EGY HAZAFIAS NAGYSZEBENI KÖNYVÁRUS A XVIII. SZÁZADBAN.

Közli: Deák Farkas.

Egy régi levelesládában 13 levélből álló könyvecskére találtam, melynek czime ez: »A magyar könyveknek Lajstroma, melyek Hochmeister Márton cs. kir. priv. Typographus Nagy-Szebenben a Rét-utczában levő könyves boltjában feltaláltatnak, 1790.« A második lapon az Ajánlás így következik: »Mentől nagyobb fájdalommal kellett eddig tapasztalni, hogy annak a nemzetnek, a melynek dicsőségéről kisebb vagyok én, hogy sem szolgáljak, fiai közül oly kevesen találkoztak ezelőtt, a kik anyjokhoz tartozó tiszteletekről megemlékeztek volna, hogy annak nyelvét gyarapítani és az erre szolgáló könyveket szaporítani kívánták volna: annál nagyobb örö mire és vigasztalására szolgálhat kinek kinek valaki csak a nemes magyar nemzethez érdeme szerint való tisztelettel viseltetik, hogy már ma ezen nemzetnek fiai is felébredvén ebbéli kötelességeket bővebben teszik és ebbeni(?) szorgalmatosságokat már is annyira léptették, hogy kevés neme legyen a tudománynak, a melyről könyvek ezen nyelven is ne találtassanak.

Én is azért ezen nemes hazának fia lévén, vétkezném, ha ezen örömben részt nem vennék és kötelességemet tehetségemhez képest nem tenném. Több pedig tőlem ki nem telhetvén, udvarlok nemes magyar hazámfiainak e következő könyvek lajstromával, ki kérvén egyszersmind méltóztatassanak velem más könyvek iránt is a melyek eddig könyvtárakban nem találtatnának parancsolni. Akármely alkalmatossá-

gon is örömmel fogok kapni, a melyben csak megbizonyíthatom,
mely nagy tisztelettel és készséggel legyek

Kedves Magyar Hazámnak

Szebenben Boldogasszony havának

21 ik napján 1790

alázatos szolgálója

Hochmeister Márton különös királyi szabadsággal való
könyvtáros. «

A cím és ajánlás 4 lapra terjed. Ezután következik 9 számozatlan lapon 239 magyar könyv címe betűsorosan rendezve. Természetesen a könyvészeket illeti, meghatározni, hogy e könyvek közt vannak-e ismeretlenek, ritkák vagy nagybecsűek.

Ezek után az egész könyvecskéhez nem sok magyarázat kell, mindenki láthatja hogy érzett s hogy gondolkozott a nagyszombati könyvtár 1790-ben; de ha kérdezné valaki: vajon hogy gondolkodik és hogy érez ma, bizony, bizony más volna a felelet mint hajdan? De részemről engem bizony nem is nagyon érdekelnek a nagyszombati érzések, hanem a mi a könyvtárakat illeti, egy-két észrevételt engedjenek meg e lapok tisztelt olvasói. Sehogy se vagyok velök meglegedve, úgy látszik semmit se tudnak Budapestről Magyarország fővárosáról, semmi összeköttetésük sincs a bpesti könyvtárakkal, nem küldik be kiadványaikat, nem küldenek hirdetéseket, lajstromokat, könyvjegyzékeket, szóval Szeben akár a kis-ázsiai partokon fekszenék, oly lazák az irodalmi összeköttetések Budapest és Szeben közt. Hiszen nem kívánom én, hogy bámulják a magyarok régi dicsőségét, hogy örvendezzenek a magyarok irodalmi előhaladásán, hogy tiszteljék a magyar nemzetet és hogy szeressék a kedves magyar hazát, mint azt a derék Hochmeister tette a régi jó időkben, de azt követelhetem, hogy saját érdekükben nyomassanak könyvjegyzéket a szászok irodalmi termékeiről, küldjék meg a budapesti könyvtáraknak, tudománykedvelőknek s így tán évek múlva a kölcsönös ismerkedés, érintkezés, kölcsönös méltánylat és becsülés által eljutunk oda, hová az emelkedett szellemű művelt emberek már száz év előtt eljutottak volt.

ADALÉKOK SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR“-ÁHOZ.

I.

..... 1576.

(188. sz.) Kalendarium. 16 r. B—Bv iv = 8 levél. Az évszám kitűnik a 7-ik lapon lévő második czimből; PRACTI || CA AZ 1. 5. 7. 6. E— || sztendőre, Chrīstus vrunk- || nac és üdvezítőnknek szü- || letése vtán, melly 13. || hólnapi és Bissex || tilis leszén. || etc.

Szabó Károly »Régi M. Könyvtárában ezen esztendőből nap-tárt nem sorol fel. Én ezen csonka példányt, melyből a naptár rész egészen hiányzik, egy régi könyvtáblában találtam; a nyomtatás helyét azonban a typus jelleméből meghatározni képes nem va-gyok. Megvan a M. T. Akadémia könyvtárában.»

Miskolczi Pvah Pál. Halotti Elmelkedések az Nemes Nemzet s Es Vitezlo PONGRACZ Nagy Mihali Laszlo uramnak Istenben Elnyugodot kedvesinek jo emlekezetekre; Es minden halando embereknek tanuságokra megirattattak. Miskolczi Pvah Pal Ungvari Praedicator által. Anno 1633. Maÿ. 9. — Lőcsen Nyomtattatott, Brevver Lőrintz által, 1634.

A címlap 2-ik oldalán Görgei János kaposi lelki pásztor üdvözlő verse van, a következő lapon pedig »az szent irasbeli egy nehany locusokból bizonios számu igeek,« a 3. levélen előszó.

A3 — N3 = 13 iv = 50 szlan levél.

Szabó K. R. Magyar Könyvtárában a 278. lapon 631. szám alatt ezen munkából ismertet egy csonka példányt, melynek év-számát a beszédek keltéből 1633-ra teszi. Az itt leirt s a m. t. Akadémia könyvtárában lévő teljes példány után az év-szám most 1634-re igazítandó.

Közli: *Hellebrant Árpád.*

II.

Ny é k i V ö r ö s M á t y á s »Dialogus« című munkájának, 1636. és 1642-iki kiadásait eddig csak Sándor István M. Kház (27. 31. l.) után ismertük és pedig nagyon hiányosan. Ujabban a budapesti egyetemi könyvtár theologiai szakmája rendezés alá kerülván, ezen két kiadásból egy-egy teljes példányt találtam; azt hiszem nem lesz fölösleges, ha pótlólag közlöm e munkák teljes czimét:

a.

»*Dialogus* azaz: Eggy kárhozatra szállott Gazdag Test és Leleknek siralommal tellyes egymással valo keserves panaszkodó beszélgetések. Ki minden ártatlan élet szereto embernek idvösseges példával, rettentő őszteon lehet az Isteni felelemre, es az eorők boldoghságnak keresésére. Mellyet regenten Szent Bernard Doctor eyeli jelenesnek chuda látása szerent, irt vólt Deákul, most az nemes Magyar Nemzetnek is, mennyei buzgo indulatnak örvendetes kívánsági feol serkentese kedveért, maga nyelve szollására hozattatot. Nyomtatot Bechben M. DC. XXXVI. esztendőben. 8r. 36 szltan levéllel és a szövegben 8 fametszetü képpel. Szerző az előszó után ekkép nevezi meg magát: Nyeki Veoreos Matthias Soproni Keresztes.«

b.

»*Dialogus* azaz: Edgy kárhozatra szállott gazdag Test es Leleknek siralommal tellyes edgymással valo panaszkodó beszélgetések. Ki minden ártatlan életszerető embernek idvösseges példával rettentő őszton lehet az Isteni felelemre, és az örök boldogsagnak keresesere. Mellyet regenten Sz. Bernard Doctor, ejeli jelenesnek (a mint itélik) tsuda látása szerént, irt volt Deákul: most a nemes Magyar Nemzetnek is mennyei buzgó indulatnak örvendetes kívánsági fel-serkentése kedvé-ért, maga nyelve szollására hozattot. Varadon nyomtattatott M. DC. XXXXII. 8r. 25 szltan levéllel. Jóval rövidebb kiadás. A fametszetü képeken kívül hiányzanak még a következők: Keonyeorgés, Hogy Christus Urunk Ez Világnak el jüvendő itilő Birája nekünk irgalmas legyen; (három oldalra terjedő imádság.) Továbbá: Az Irgalmas Kedv Szep Szevz Maria-hoz. (7 vers.) és WDveosseges Es Aetatos szep Imadság.«

Közli: Kudora Károly.

MIT TARTSUNK A „KÉZIRAT GYANÁNT“ NYOMATOTT KÖNYVEKRŐL?

Körülbelül egy évvel ez előtt egy tudósok által látogatott fővárosi magán körben felmerült a kérdés: szabad-e a »kézirat gyanánt« nyomtatott könyveket nyilvánosan megbirálni?

A kérdés felvetésére egy »kézirat gyanánt« hazánkban nyomtatott könyvnek, hazai folyóiratban történt megbirálása szolgáltatott alkalmat, melynek jogosultságát némelyek kétségbevonták.

Ezután felszólítottak bennünket, hogy a dolog természeténél fogva a »Magyar Könyvszemlében« nyilatkoznánk, mi e tekintetben a korrekt irodalmi álláspont?

Majdnem egy évig késtünk a válaszzsal; végre azon helyzetben vagyunk, hogy részletesen körvonalazhatjuk álláspontunkat.

Mindenek előtt tisztába kell jönnünk az iránt, mit értsünk a »kézirat gyanánt« nyomtatott könyvek alatt? mire nézve az egész európai irodalom és a könyvárusi gyakorlat megadja nekünk egyhangulag a feleletet, hogy: sem többet sem kevesebbet, mint olyan könyveket, melyek könyvárusi forgalomba nincsenek.

Ezen általános szabály alul kivételt csak a színdarabok képeznek, melyeket az illető szerzők, hogy írói tulajdonjogukat a darab előadására nézve biztosítsák, kézirat gyanánt nyomtatnak, de rendes könyvárusi forgalomba bocsátanak.

Igy állván a dolog önkéntelenül fölmerül a következő kérdés: ha a kézirat gyanánt nyomtatott könyvek könyvárusi forgalomban nincsenek s így meg nem szerezhetőek, szabad-e ezeket nyilvános folyóiratban megbirálni.

Erre nézve az európai irodalomban kétféle álláspontot ismerünk.

Schweizban hol az egyéni szabadságot mindenek fölött tisztelik, s a jus privatumot nem egy esetben a jus publicum fölé helyezik, s a hol »köteles példányok« behozva nincsenek, mivel kétségbe vonják azt, hogy az államnak joga legyen a nyomdászoktól köteles példányokat követelni s azok megkárosításával valamely nyilvános könyvtárt gyarapítani, ott a kézirat gyanánt nyomtatott könyveket megbírálni nem szokták. Törvény nem tiltja, de az ottani sajtósági viszonyok közt e szokás gyakorlatilag fönnáll. Ez az egyik álláspont.

A többi európai cultur államok azonban más álláspontot foglalnak el.

A kérdés törvény által itt sincs szabályozva, de bevett irodalmi szokás a »kézirat gyanánt« nyomtatott könyveket, ha tárgyuk tudományos és közérdekű csak úgy megbírálni, mint a többi nyomtatványokat.

A föltétel csak az, hogy a bíráló tisztességes uton jusson a példányhoz.

Ezen szabály alul kivételt csak a magántermészetű könyvek képeznek, melyeket a szerzők barátaik vagy családjuk számára nyomtatnak s a »kézirat gyanánt« megjegyzésen kívül *a címlapon* még a következő megjegyzésekkel látják el: »barátaim számára« vagy a »családnak szentelve.« Ezeket discretióból nyilvános folyóiratokban vagy hírlapokban pertractálni nem szokás; joga van azonban annak, kit a könyv bármely oknál fogva személyesen érint, a szerző állításait megbírálni s a bírálatot »kézirat gyanánt« saját védelmére közzétenni. E kategóriába esnek a különböző magántermészetű értesítések.

A tudományos vagy más közérdekű munka azonban, ha »kézirat gyanánt« van is nyomtatva, más elbánás alá esik.

Ez technikai kiállításánál fogva nyomtatvány, melyet a szerző saját megjegyzése által, eredeti jelleméből ki nem vehetőtethet és nem disqualificálhat kézirattá.

Mint ilyen a sajtótörvények alatt áll s az illető nyomda tartozik belőle annyi kötetes példányt az illető könyvtáraknak megküldeni, a hányat az illető ország törvénye kijelöl.

A nyilvános könyvtárakban aztán a kézirat gyanánt »nyomtatott« munka közkincsévé válik a tudománynak, hozzáférhető

mindenki számára, s mint közhasználatban levő munka megbírállható épen úgy, mint a könyvtár többi könyvei.

De még ott is, hol köteles példányok nincsenek mint például Szászországban, az ily kiadású könyvekből antiquariusoknál mindig találni példányokat, melyeket aztán a vevő felhasználhat tetszése szerint. Egyébként nem a köteles példányokon fordul meg a dolog.

A bírálat, mely a »kézirat gyanánt« nyomtatott tudományos és közérdekű könyveket körébe vonja, a szabad kutatás elvén alapszik, mert anomália volna ma a sajtószabadság korszakában új privilegiumot behozni az irodalomba s exclusiv állást teremteni azok számára, kik a tudományban felfedezett igazságot véka alá rejtetni akarják. A bírálat az egyedüli óvszer irodalmi kinövéssek ellen, melyek itt is csak úgy jelentkeznek mint máshol. A munka, melyet a szerző kézirat gyanánt kinyomat, kétségkívül az övé, de azon tudományos vagy közügyet érdeklő igazságok, melyeket munkájában tárgyal, nem az övéi, hanem a tudomány és emberiség közkincese, melyekhez hozzászólni a szabad kutatás elvénél fogva tudomány előhaladása, az igazság felderítése érdekében joga van mindenkinek. E nélkül felületes, de vagyonos charlatánok elárasztathatnák az irodalmat mindenféle silány termékekkel, félrevezethetnék a közvéleményt s tévedéseket terjeszthetnének az irodalomban 30 vagy 50 évig, a meddig az írói tulajdonjog tart a nélkül, hogy az irodalomnak módjában volna az elszórt tévedéseket helyreigazítani.

Egészen másképen áll a dolog olyan munkákra nézve, melyeket a szerző több példányban oly czélból kinyomat, hogy a próbaíveket a szakférfiakkal közölje, hogy ezek őt barátságosan a munka tévedéseire figyelmeztessék s ő ennek alapján munkáját tökéletesíthesse és kiadhassa. Az ily próbaívek sem címlappal sem előszóval ellátva nincsenek, tudományos babérokra nem pályáznak, befejezetlenek, rendszerint egy pár szakférfinak vannak szánva, mivel egy specialis kérdéssel egy országban, főleg ma, mikor minden tudományos problémának külön művelője van, csak kevesen szoktak alaposan foglalkozni; ezeket tehát, mint nem befejezett munkákat sehol sem szokták megbírálni.

Igy áll a kérdés a külföldi tudományos irodalomban.

Hazánkban, hol az ily természetű munkák viszonyát az irodalomhoz törvény nem szabályozza, szintén a külföldi gyakorlat a mérvadó s a »kézirat gyanánt« nyomtatott munkákat, ha tárgyuk tudományos vagy közérdekű, csak úgy megbírálják mint máshol. Mi ezt correct eljárásnak tartjuk, mert a tudományos kutatás szabadságát, a tudomány előhaladását és az igazság felderítését följé helyezzük minden magántekintetnek, s mert a »kézirat gyanánt« megjegyzés nem lehet panacea a munkában foglalt igazságok vagy tévedések elpalástolására.

»Napfényre, napfényre ki a bokorból,« ezt írta Kossuth Lajos a régi »Pesti Hirlap« egyik vezércikkének mottójául, s mi e mottót sehol sem találjuk annyira helyén, mint a tudományos kutatásokban, hol az igazság felderítésének elve már régen ledöntött minden akadályt, a mi útjában állott. Ez elvi álláspontunk a »kéziratok gyanánt« nyomtatott könyvek megítélésénél, s azt hisszük, hogy a mi irodalmi viszonyaink közt, a »köteles példányok« hazájában az egyedüli helyes álláspont. — A kérdés a világ irodalomban annyira megérett, hol vele tüzebben foglalkozni nem tartjuk szükségesnek, de ha olvasóink kívánnák alkalmilag még visszatérünk reá. Összefoglalva tehát a mondottakat azt tartjuk: hogy a »kézirat gyanánt« nyomtatott tudományos és közérdekű könyveket szabad nyilvánosan megbírálni, de a magán természetűeket megbírálni discretióból nincsen szokásban.

Vegyes közlemények.

— Jelentés a M. N. Múzeum könyvtáráról. A M. N. Múzeum könyvtára az 1881. év I. felében összesen 1368 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 63 kézirattal és 10212 oklevéllel és levéllel szaporodott; és pedig ajándéku kapott 112 kötet nyomtatványt, 4 kéziratot és 9598 oklevelet és levelet; vásárolt 463 kötet nyomtatványt, 59 kéziratot és 614 oklevelet és levelet; a beérkezett köteles példányok száma 793 kötet.

Könyvek, kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordított 1582 frt 57 kr. Az olvasók száma 11390-re ment, kik 20734 nyomtatványt, 1375 kéziratot és 4845 oklevelet használtak.

— Majláth Béla a Nemzeti Múzeum könyvtár-őre a nyári szünidő alatt a németországi könyvtárakban tesz kutatásokat, hol a Thuróczy-krónika 1483-ik évi brünnei és ágostai kiadásait a krónika ekkorig ismert egykoru kézírataival hasonlítja össze. A bibliographiában ugyanis positiv adatok alapján ekkorig még felderítve nincsen, hogy a Thuróczy-krónikának 1485-ik évi velencei kiadása valósággal létezett-e, mint ez Toldy Ferencz boldog emlékü tudósunk is hitte, avagy pedig az egész velencei kiadás csak fictio, melyet külföldi bibliographusok csempészték be az irodalomba. E kérdés felderítésén dolgozik Majláth, tanulmányába belevonja a Magyarországról létező más középkori krónikákat is és a szövegkritika és bibliographia segítségével önálló kutatás alapján óhajtja a kérdést megoldani. Kutatásainak eredményéről a jövő számban.

— **Árpádkori oklevélvásárlás.** A Nemzeti Múzeum könyvtára újabban 5 árpádkori oklevelet vásárolt, melyek a »Könyvszemle« utolsó füzetében említett okleveleket kiegészítik. Az oklevelek a Rumy-család levéltárából származnak s a Wenzel-féle árpádkori okmánytárban egytől-egyig ki vannak adva.

— **Hodor Károly** a magyar történetírók Nestora, kinek elhunytáról a »Századok« juliusi száma oly szépen megemlékezett, egész életén át gyűjtött könyvtárát és kéziratgyűjteményét az erdélyi Múzeumnak ajándékozta.

— **A velencei nemzetközi földrajzi kiállításra** a M. N. Múzeum könyvtára is küld könyveket, térképeket, leginkább a régi magyarországi földrajzi irodalom termékeiből és egy óriási földgömböt, melyet Perczel László földbirtokos és volt országgyűlési képviselő 1863-ban a londoni közkiállításra készített, de elkészvén vele, a M. N. Múzeumnak ajándékozott. A földgömb nagy praecisioval van kiállítva, felírásai tisztán magyarok s nagyságára nézve az osztrák-magyar monarchiában levő földgömböket mind felülmulja. Ekkor még sehol sem volt kiállítva s hisszük, hogy Velenczében méltó feltűnést fog kelteni.

— **A győri és pannonhalmi könyvtárakról.** A pünkösdi szünidő alatt alkalmunk volt a győri püspöki papnöveldei és a pannonhalmi könyvtárt megtekinteni, s örömmel irhatjuk, hogy a rendezés mind két helyen igen szépen halad előre. A győri könyvtár körülbelül 40 ezer kötetből áll s középkori kéziratokban, incunabulumokban, theologiai, történeti és más szakbeli forrásmunkákban igen gazdag. Ezenkívül a régi magyar és az új irodalmi termékek is igen szép számmal vannak képviselve. A könyvtár élén dr. Kisfaludy Béla theologiai tanár és tanulmányi felügyelő áll, ki a könyvtárt nagy egyszerűséggel és szakismerettel kezeli s nemcsak az egész könyvtárt újból felállította, hanem a könyveknek nagyobb részét már lajstromozta is. A pannonhalmi könyvtár kötetszáma meghaladja a százezret s a monostor egyik szárnyában egy erre szánt külön impozáns helyiségben van felállítva. Itt a rendezés a tudós Halbik Cyprián könyvtárőr vezetése alatt, ki a könyvtárban ekkor már

több korszerű reformot létesített, már a befejezéshez közeledik. Mindkét helyen a rendezés a könyvtártan újabb elveiszerint van keresztülvive s befejezését annak idejében örömmel fogjuk regisztrálni.

— A marosvásárhelyi ref. főiskola legujabban közrebocsájtotta könyvtára többes példányainak jegyzékét. A füzet igen ügyesen van összeállítva s 57 lapon 770 számban körülbelül 900 munkát, többnyire transilvanikákat sorol fel. Ezek közt van több XVII. századi magyar munka és más erdélyi könyv, mely a magyarországi könyvtárakban kevés példányban van meg. A Tudományos Gyűjtemény, Tudománytár, (Erdélyi) Vasárnapi Ujság, és az Erdélyi Híradó folyamaiból tekintélyes számu példány eladó. Az árak átalában véve mérsékeltek. Ajánljuk e jegyzéket a könyvtárak és könyvbarátok figyelmébe.

— A vatikani könyvtár kéziratainak catalogusán szorgalmasan dolgoznak s Ciccolini könyvtár-őr mindent elkövet, hogy az első kötet belőle mielőbb sajtó alá kerüljön. Tekintve, hogy a vatikáni könyvtár középkori kéziratokban a leggazdagabb, hogy továbbá ezeket magyarországi szempontból rendszeresen még senki sem vizsgálta, nagy feszültséggel várjuk a catalogus megjelenését s azt hisszük, hogy a felsorolandó kéziratok közt számos olyan lesz, melynek magyarországi provenienciája van s melynek megismertetéséből irodalomtörténetünk jelentékeny gyarapodást várhat.

— Unkarin Albumi (Magyar Album) czím alatt egy terjedelmes kötet jelent meg Jyväskylä városában, Finnországban, finn nyelven. Az album szerkesztője J a l a v a A n t a l, a magyar nyelv lectorsa a helsingforsi egyetemen, s a Kisfaludy-társaságnak levelező tagja, ki tudvalevőleg lelkes barátja a magyar nemzetnek és irodalmunknak, és nyelvünket is jól érti. Az igen csinosan kiállított albumot Kőlcsey Hymnus-a nyitja meg, s ezután következik egy hosszabb, igen szépen írt tanulmány gr. Széchenyi Istvánról, a szerkesztő tollából. A kötetnek másik eredeti cikke egy kis elmefuttatás a finn-magyar nyelvrokonságról, melyet dr. Szinnyei József írt finn nyelven. Az album

többi prózai dolgozatai: Greguss értekezése a színművészetről, Jókainak egy kis rajza, és Tóth Kálmán »Nő k a z a l k o t m á n y b a n« című vigjátéka, melyet Jalava igen sikerülten fordított le s mely hír szerint legközelebb színre is kerül a helsingforsi finn színházban. Az album nagy részét költemények foglalják el; legtöbb van Petőfőtől, néhány Aranytól, Kisfaludy Károlytól, Kisfaludy Sándortól és Gyulay Páltól.

A költeményeket Uno von Schrowe, Julius Krohn, Arvid Genetz, Paavo Cajander fordították, és fordításaik tartalmilag is, alakilag is nagyon hívek. A kötet végén a szerkesztő rövid életrajzát közli azon íróknak, kiknek valami munkáját fölvette az albumba. — Óhajtjuk és reméljük, hogy ezen kitűnő izlés-sel összeállított könyvnek mennél nagyobb kelendősege lesz északi atyánkfiai közt, kik minden íránt érdeklődnek, a mi magyar.

— **Könyvkiállítás a fővárosban.** Az iparmúzeum igazgatósága a jövő ősszel könyvkiállítást rendez, mely a mennyire a tervbe bevagyunk avatva, nagyszerűnek ígérkezik. A kiállítás specialis magyarországi kiállítás lesz, mely tudománysz és ismeretterjesztő irányban fog hatni. Ki lesznek állítva első sorban a Magyarországon a XV. század végeig készült kéziratok, továbbá ugyanez időben külföldön, de hazánkfiai által írt codexek, az európai könyvtárakban levő magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és corvin-codexek, régi kötések, az ekkorig ismert magyar codexek, régi magyar nyomtatványok és más Magyarországon nyomtatott munkák, melyek a hazai nyomdák történetéhez nyújtanak adalékot, továbbá hazai miniaturák, metszetek, ritkaságok és a magyarországi nyomdák nevezetesebb termékei a régi időktől fogva jelen századig stb. Szóval együtt lesz mindaz, mi a magyarországi középkori könyvirás, könyvfestés, könyvkötés és könyvgyűjtés történetéhez nyújt adalékokat. A nyomtatványok pedig a budai krónika megjelenésétől kezdve napjainkig vagyis 1473—1880-ig, négyszáz évet meghaladó nyomdászatunknak korszakok szerinti fejlődéséről és haladásáról fognak tanuskodni. Részünkről a kiállítást előre üdvözljük s az ősszel részletesen fogjuk ismertetni.

— **Buda városának egy 1685-ik évi rézmetszete.** Az »Egyetemi Könyvtár« naptárgyüjteményében őriztetik egy müncheni 1686. naptártöredék. Maga a naptár nincs meg, csak a »Prognosis conjecturalis astrologica — — — ad annum a Christo nato M. DC. LXXXVI. Secundum post Bissextilem. Ad Elevationem Poli 48 Gradum et Meridianum Tyrnaviensem. Monachy Typis Sebastiani Rauch.« A füzet végében »Synopsis Chronologica de regia urbe Buda«, mely Buda történetét adja elő építtetésétől fogva, mely Kr. sz. e. 1181 évvel történt Páris fia Franco által, egész 1685-ig. Hozzá van mellékelve Buda rajza rézmetszetben, egy lapon két kép: az egyik, mely keleti, másik, mely nyugoti oldalról tünteti fel. E képet Bubics apát nem ismerte

Közli: Sz. S.

— **Könyvtári buvárlatok.** E folyóirat szerkesztője a nyári szünet alatt a krakkói, boroszlói, olmücsi, vöttaui és göttweigi könyvtárakban fog kutatni, hol a magyarországi vonatkozású középkori kéziratokat s Vöttauban gróf Zrinyi Miklós könyvtárának maradványait fogja átvizsgálni. — Kutatásainak eredményéről értesíteni fogjuk olvasóinkat.

— **Gróf Pongrácz Károly honvéd ezredes** magán levéltárát a Nemzeti Múzeum könyvtárának ajándékozta. A levéltár a kisebb családi levéltárakhoz tartozik, összesen 902 darab oklevélből, levélből és aktából áll. Ezek közt van egy oklevél az Árpád korából, 33 a mohácsi vészt megelőző időből, a többi okmányok későbbiek. Az oklevelek leginkább Borsod, Abauj, Gömör, és Hevesmegyékre vonatkoznak s rendezésök folyamatban van.

— **Fraknoi Vilmos** történészünk a múlt hónapokban a vatikáni levéltárban kutatott s mint rendesen most is gazdag eredménnyel tért haza. Ezuttal a XV—XVI. századi pápai követjelentéseket tanulmányozta, melyek hazánk történetéhez nagybecsű adalékokat szolgáltatnak s ekkorig csak igen csekély részben vannak felhasználva. Átkutatta továbbá a pápai tizedre vonatkozó XIV. századi könyveket, melyek hazánkra nézve főleg közgazdasági, földrajzi és egyháztörténeti szempontból érdekesek. Ez alkalommal meggyőződött arról is, hogy »Theiner Monu-

mentái a magyarországi vonatkozású okleveleknek csak igen kis részét foglalják magukban, a sokkal nagyobb rész még kiadásra vár. Történetírásunk érdekében kívánjuk, hogy ezeknek kritikai kiadását, hely- és személynevek iránti tekintetből magyar tudós készítse elő. Fraknoi kutatásainak legnagyobb eredménye azonban az: hogy az irányadó köröket a vatikáni könyv- és levéltárban megnyerte a magyar tudománynak, érintkezésbe lépett velök és szerencsés modorával elérte azt, hogy tudósaink ezentul e két helyen a legjobb fogadtatásra számíthatnak.

— A M. N. Múzeum könyvtárának olvasóterme f. é. július 1-től fogva augusztus 31-ig a nagy közönség számára zárva marad. Tudósok és irodalmi kutatásokkal komolyan foglalkozó szakférfiak azonban a számukra föntartott teremben a szünidő alatt is minden nap (vasár- és ünnepnapokat kivéve) reggeli 10—1 óráig dolgozhatnak s ez idő alatt a hivatal a közönségnek minden könyvtári ügyben szívesen ad felvilágosítást.

A JÖVŐ ÉVI KÖNYVKIÁLLÍTÁSRÓL.

Már Fraknói Vilmos volt múzeumi könyvtárőr foglalkozott egy országos könyvkiállítás eszméjével. Midőn 1877-ben a múzeumi könyvtár legnevezetesebb okleveleiből, kézírataiból, nyomtatványaiból és metszeteiből a könyvtár zárt folyosóján az első állandó történeti és irodalomtörténeti kiállítást megnyitotta, a közönség élénk érdeklődése megérlelte benne egy országos könyvkiállítás eszméjét, melynek megvalósításán komolyan gondolkozott.

Terve volt: a mohácsi vészt megelőző időig a hazai és külföldi könyvtárakból lehetőleg teljesen összehozni mindazon kéziratokat és nyomtatványokat, melyek Magyarország középkori történetére bármily tekintetben vonatkoznak s egy nagyszabású történeti kiállításban a hazai közönségnek bemutatni a középkorból ránk maradt emlékeket.

E kiállításon helyet foglaltak volna: a magyarországi középkori kutatók és a hazai ez időbeli könyvszerzők (auctores), könyvfestők és könyvmásolók kézíratai, (ez utóbbiak mint adalékok a hazai középkori irodalom, könyvírás és könyvfestés történetéhez); továbbá a hazai középkori gyűjtők könyvei és a Corvina maradványai, nemkülönben az eddig ismert magyar nyelvű codexek, mint nyelvemlékek és a mohácsi vész előtt megjelent, magyarországi vonatkozású nyomtatványok.

A magyar nyelvű irodalomnak 1711-ig terjedő termékeit, Szabó Károly kitűnő bibliographiájából ismerjük; a nem magyar nyelvű, de magyarországi származású, vagy vonatkozású irodalomnak bibliographiáját, a mostani kedvező bibliographiai viszonyok mellett, valószínűleg idővel szintén meg fogja írni valamely szakférfiunk; de a magyarországi vonatkozású középkori kéz-

iratok megismertetése sokkal nehezebb feladat, mivel ezeknek legnagyobb része külföldi könyvtárakban van, hol rendszeres átkutatásuk és megismertetésük sok évi tanulmányt, fáradságot és áldozatot igényel.

Ezen kéziratokat ekkorig hazánkiai közül közvetlenül nagyon kevesen tanulmányozták, nagyrészőket még a szaktudósok is csak mások publicatióiból ismerik, a művelt közönség pedig vajmi keveset tud létezésökről.

Ezeket a külföldi könyvtárakból összegyűjteni s a hazai közönségnek egy történeti kiállításban, ha rövid időre is, bemutatni, volt Fraknói Vilmos egyik törekvése, melynek sikeréhez, tudományos és művelődéstörténeti tekintetben, nagy reményeket kötött.

A Nemzeti Múzeum aegise alatt össze akarta hozni sz. István Edictumától kezdve, az utolsó magyar codexig a magyarországi középkort, mire öt erélye és tudományos összeköttetései kiválóan képesítették.

Az eszme megvolt, de megvalósítására hiányzott praegnans alkalom, mely jogosultságát indokolta volna. Elaludt tehát, hogy most négy év múlva, más alakban és körülmények közt felébredjen.

Mint lapunk legutóbbi füzetében említettük, a m. országos iparművészeti múzeum a jövő évben országos könyvkiállítást rendez, mely a magyarországi könyvnyomdászat és könyvkötészet fejlődését a legrégibb időtől a legújabb korig hivatva lesz feltüntetni. Ki lesznek állítva első sorban: a magyarországi nyomtatványok 1473—1848-ig és az ez időben készült magyarországi nevezetesebb kötések.

A kiállítás élén Ráth György úr, kir. táblai tanácselnök, ismert bibliophil és amateur áll, kit a nagyméltóságú vallás- és közoktatási miniszterium az országos iparművészeti múzeum ideiglenes vezetésével bízott meg. A kiállítás a fővárosi és vidéki könyvtárak közreműködésével jön létre, s a vallás és közoktatási m. kir. miniszter védelme alatt áll. Jelleme országos s főczélja: a magyarországi nyomtatványok és könyvkötések pragmaticus bemutatása, melyeket az iparmúzeum, hivatásánál fogva, a hazai könyvnyomdászat és könyvkötészet nemzeti fejlesztése érdekében óhajt felhasználni.

Ezzel kapcsolatban Ráth úr, a kiállítás lelkes intézője, czélszerűnek találta a Fraknoi által tervezett történeti kiállítást, legalább részben, bevonni a könyvkiállítás keretébe s a mohácsi vész előtti, magyarországi vonatkozású kéziratokból kiállítani a legnevezetesebb példányokat. E célra megnyerte a fővárosi tudományos intézetek szakférfiainak közreműködését, kik a kiállítás tudományos részét vezetik s ez irányban megteszik a szükséges előmunkálatokat.

Hivatalosan a kiállítás érdekében eddig a következők történtek:

Ráth György úr egy hivatalos körlevélben, melyben a kiállítás célját körvonalozta, felszólította a hazai könyvtárak tulajdonosait a közreműködésre. A felhívás, mely az illető könyvtáraknak a közoktatásügyi ministerium és az országos iparmúzeum útján szétküldetett, így szól:

„A műipar emelésének és versenyképessége fokozásának egyik leghathatósabb tényezőjét képezik a szakkiallítások. Ezen, bő tapasztalatok által igazolt meggyőződésben a hazai műipar és a közönség műizlésének fejlesztésére hivatott Országos Magyar Iparművészeti Múzeum is, a nagyméltóságú magyar királyi valás- és közoktatásügyi miniszter úr helybenhagyásával, időnként egyes iparágakra vonatkozó kiállítások egész sorozatát tervezi, melyeket jelenben a könyvnyomtatás, könyvdíszítés és könyvkötés termékeinek bemutatásával szándékozik megnyitni.

Célja e kiállításnak a keretébe eső nagyfontosságú iparágaknál, melyeknek közgazdászati jelentősége a közművelődés terjedésével párhuzamosan nőttön nő, azoknak hazánkban történeti kifejlődését, jelen állapotát és követendő mintáit felmutatni.

Ehhez képest a kiállítás alkatrészeit képezendik:

1. A nyomtatást megelőző korból, a magyar nyelven irt és a legjelentékenyebb hazai vonatkozású latin kéziratok, valamint egyéb, hazánkban létező oly c o d e x e k, melyek kiállításuk fényénél és mintaszerű díszítésüknél fogva figyelmet érdemelnek. Itt fognak helyet találni a Corvin-könyvtár maradványai, melyeket úgy a hazai mint a külföldi könyvtárakból lehetőleg nagy számmal összegyűjteni igyekezünk, és a melyeket, mi a nagy közönség hazafiúi kegyelettel fog szem-

lélni, a miniature-festészet művelői és a kaligraphusok, kiknek napjainkban díszoklevelek, feliratok stb. előállítása bő foglalkozást nyújt, haszonnal tanulmányozhatnak.

2. A magyarországi nyomdászat fejlődését feltűntető könyvkiállítás, mely a Magyarországon (bármely nyelven) nyomtatott műveket 1711-ig lehetőleg teljesen, azontúl napjainkig az egyes nyomdáknak jellemző vagy díszes kiállítás által feltűnő termékeit fogja magában foglalni. Régibb idő óta fennálló nyomdáink tekintetében óhajtandó, hogy azok az általuk felállításuk óta napjainkig nyomtatott munkák kiválóbbjait időrendes sorozatban állítsák ki, s eddigi termékeik teljes jegyzékének kinyomatása által a kiállítás érdekességét és tanulságos voltát emeljék.

3. A magyarországi könyvkötészet régibb díszes példányai mellett az ez idő szerint működő hazai könyvkötők munkáinak kiállítása; mely, azt hisszük, ki fogja tüntetni, hogy úgy az alakítás és díszítés szépsége, mint a munka tökéletessége és az előállítás költségei tekintetében a magyarországi ipar kiállja a külfölddel a versenyt, és csakhamar a nyomdászat példájára a magyarországi megrendelőket a külföldi piactól el fogja vonni.

4. Egyes magángyűjtők kiállításai és általában oly nyomdászati érdekességek, melyek a kiállítás céljait előmozdíthatják. Így birjuk egy kiváló gyűjtő ígéretét, hogy régi, nagy mesterektől származó könyvdiszítványokból álló ritka gazdag gyűjteményét át fogja engedni.

A kiállítás történeti részének rendezésére bizottság alakult, mely alulírtakon kívül dr. Ballagi Aladár, Csontos János, dr. Fraknói Vilmos, dr. Hegedűs Candid Lajos, Mayláth Béla, dr. Pulszky Károly, Szilágyi Sándor és id. Szinnyi József urakból áll. A bizottság fentartja magának további, különösen kültagokkal való kiegészítését.

Az újabb könyvnyomtatási s könyvkötési kiállítás rendezésére maguk a kiállítók által választandó bizottságok támogatását fogjuk kikérni.

A kiállítás a műcsarnoknak az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat által átengedett tág és díszes helyiségeiben jövő

1882-ik évi január hó 15-én fog a nagy közönség számára megnyitni.

Ezek után felhívjuk a hazai közönség szives figyelmét ezen kiállításra, mely a nemzeti mult nagy emlékeinek felmutatása mellett jelentékeny gyakorlati czélokat is tart szem előtt.

Felkérjük mindazok közreműködését, kik ezen kiállítást részvételök által gazdagíthatják; névszerint

a) a hazai könyvtárak öreit és a magángyűjtőket, hogy folyó évi október hó végéig egyelőre az 1711 előtt bármely nyelven kiadott magyarországi nyomtatványaik betűrendes jegyzékét, valamint a kiállításra szánt díszkötések és codexek leírását beküldeni sziveskedjenek;

b) a hazai nyomdákat és könyvkötőket, hivatkozva az ez irányban hozzájuk intézett előleges felhívásra, hogy a kiállítatni kívánt munkák számát, a mennyiben még eddig meg nem történt volna, ugyanazon határideig jelentsék be.

A kiállítandó tárgyak tényleges beküldésének határidejét a jelentkezőkkel utóla fogjuk közölni, valamint időközben is a kívánandó részletesebb felvilágosításokkal készségesen szolgálunk.

A kiállításra vonatkozó mindennemű közléseket »Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Budapesten (Sugárút, műcsarnok)« czímmel kérjük ellátni.

Kelt Budapesten, 1881. september hó 30-án.

Pulszky Ferencz,

mint a könyvtárak és múzeumok
országos főfelügyelője.

Ráth György,

mint az Országos Iparművészeti
Múzeum ideigl. vezetője és felügyelője.

Dr. Fejérfataky László,

mint a kiállítási bizottság jegyzője.

Ezen felhívás megküldetett minden oly hazai könyvtárnak, melyről a bizottság föltette, hogy a kiállítás céljaira való könyveket őriz gyűjteményében. Ezeken kívül a hazai magángyűjtők is kaptak felhívásokat. Ez az előmunkálatok első hivatalos stádiuma.

Az előmunkálatok második stádiuma volt: elkészíteni a Nemzeti Múzeum könyvtárában levő, 1711 előtt nem magyar nyelven de Magyarországon nyomtatott könyvek jegyzékét,

mely a többi hazai könyvtáraknak a kiállítandó könyvek keresésében alapul és zsinórmértékül szolgáljon, továbbá összeállítani azon kiválóbb magyarországi vonatkozású középkori codexek lajstromát, melyek a hazai és külföldi könyvtárakból a vallás és közoktatási m. kir. miniszterium és a nemzeti múzeum útján a könyvkiállítás tartamára bekérendők lesznek.

E munkálatokkal a könyvkiállítási bizottság Majláth Béla múzeumi könyvtárőrt és Csontos János, múzeumi könyvtári segédőrt bízta meg és pedig az elsőt a nyomtatványok, a másikat a kéziratok jegyzékének elkészítésével.

Ezen jegyzékek elkészültek s alapját képezik a további munkálatoknak.

A nyomtatványok jegyzékét Ráth György úr egy füzetben ¹⁾ kinyomatta s a következő tájékoztató előszóval látta el:

»Jelen jegyzék az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum által rendezendő könyvkiállítás céljaira, a Nemzeti Múzeumi könyvtár repertóriumaiból Majláth Béla könyvtári őr felügyelete alatt és útmutatásai szerint készült. Ha hasonló módon többi könyvtáraink is a kérdéses időszakra kiterjedőleg elkészítik a birtokukban lévő könyvek jegyzékét, ezeknek egybevetéséből ki fog tűnni, mily könyvtárak vannak oly könyvek birtokában, melyek a Nemzeti Múzeuméból hiányzanak. S a mint Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« felkarolja az 1711 ig magyar nyelven nyomtatott munkákat, úgy azt kiegészítőleg a bekívánt jegyzékekben foglalt adatok alapján el lesz készíthető a mondott évig hazánk területén más nyelven megjelent összes munkák bibliographiája is.

E jegyzékek beérkezte s összevetése után az összeredményhez képest mindazon munkáknak a kiállítás tartamára leendő szíves átengedését fogjuk kérni, melyeket a Nemzeti Múzeum könyvtára nem bír, s így sikerülni fog a fönnemlített határig minden magyarországi nyomtatványt összegyűjteni. Ezzel együtt lesz a teljes irodalmi anyag, mely a fölvelt, Mátyás király idejétől a szatmári békekötésig terjedő, még kellőleg fel nem derített korszakban nemcsak a hazai nyomdászat fejlődését, hanem iro-

¹⁾ Címe: Jegyzék azon Magyarországon és Erdélyben 1711-ig nem magyar nyelven nyomtatott munkákról, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárában őriztetnek. Budapest 1881. Franklin-Társulat nyomdája. S-r. 44 l.

dalmunk történetét s általában a közműveltség állását új világi-tásban fogja feltüntetni.

Kiváló súlyt kell tehát helyeznünk arra, hogy mindazok, a kik magán- vagy közkönyvtárak felett rendelkeznek, megkeresésünknek az említett munkák jegyzékének elkészítésére nézve mennél pontosabban megfelelni sziveskedjenek. Egyébiránt meg-jegyezzük, hogy a munkát nyilván könnyíteni fogja és mind-amellett a célnak megfelelni, ha az egyes könyvtárak teljes kimutatás helyett a jelen jegyzéken csak egyszerűen megjelené-nek, hogy náluk az abban felsorolt munkák közül melyek léteznek; s csak azon könyvek teljes jegyzékét készítenék el, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárában nem találhatók. Hasonlókép elégséges, ha csak azon, 1711-ik évig megjelent magyar nyelvű nyomtatványaik jegyzékét állítják össze, melyekre nézve Szabó Károly fönnebbi munkája nem tesz említést a felől, hogy azokat az illető könyvtár is birja.

Végül megemlítendőnek véljük, hogy a kiállítás alkalmából keletkezendő mindennemű publicatiókkal az abban közreműködő lelkes szakférfiaknak, valamint a résztvevő könyvtáraknak kész-ségesen fogunk szolgálni.

Ezen előszót részünkről annyival kiegészíthetjük, hogy a jegyzék a könyvkiállítási bizottság többségének kívánságára nem a múzeumi könyvtár czédula-catalogusából, hol minden könyv-nek kimerítő czímmása van, hanem a cél siettetése szempontjából a kivonatossan szerkesztett repertoriumokból készült, melyek-nek revisiója küszöbön áll, s hol a nyomdahelyek, és az össze-kötött munkák (colligatumok) megjelenésénél követett oecono-mia, nem engedi meg a könyvanyag teljes áttekintését.

Igy történt, hogy a nagy sietségben készült jegyzékből sok oly könyv kimaradt, mely a múzeumi könyvtárban tényleg meg-van, de melyeket csak a czédula-catalogusból lehet teljesen con-statálni. Ezek a könyvkiállítási catalogusba utólagosan be fog-nak jönni, de az idő rövidsége miatt a jelen jegyzékbe már föl-vehetők nem voltak.

A jegyzék tehát hiányos, de ezen hiánya azon előnnyel jár, hogy buzdítani fogja a hazai könyvbuvárokat oly munkák felkutatására, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárából hiányoz-nak, s eredményében a kiállításra és tudományra nézve egyaránt gyümölcsöző lesz.

A jegyzék különben 781 munkát foglal magában s a hazai könyvtáraknak és könyvbirtokosoknak a következő levél kíséretében küldetett meg:

»T. cz. Azon felhívásunk kapcsában, melyet az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum részéről rendezendő könyvkiállítás érdekében megküldeni szerencsénk volt, esetleges szíves használatul jelenben közlendőnek véltük a Magyarországon és Erdélyben 1711-ig nyomtatott nem-magyar nyelvű könyvek jegyzékét, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárában őriztetnek.

Hivatkozva a jegyzéket megelőző tájékoztató észrevételekre legyen szabad azon reményünknek kifejezést adnunk, hogy, a kívánt adatokat e becses könyvtártól is megnyerendjük, s annak idején a kiállítás tartamára bekérendő könyvekre számot tarthatunk.

Igaz, hogy a könyvtárak vezetőitől fáradságos munkát kívánunk, de vállvetett közreműködés az eredmény nélkülözhetlen előfeltétele. Hisz a hazai könyvtárakban rejlő szellemi kincsek csak így válhatnak az irodalom közös vagyonává, ha létezésük és hollétük a tudományos világ előtt tudva van. S kiállításunknak épen az az egyik célja, hogy nemcsak hazánk egyik legérdekesebb korszakára nézve teljes bibliographiának anyaga gyűjtessék össze, hanem egyszersmind az ez időben megjelent, többnyire ritkává vált munkák holléte állapíttassék meg; úgy könyvtárainknak alkalom nyílják, ritkaságaikat a nagy közönségnek bemutatathatni.

Budapest, 1881. október hó 14-én.

Kiváló tisztelettel

Dr. Fejérfpataký László,
mint a kiállítási bizottság jegyzője.

Ráth György,
kir. táblai tanácselnök, mint az
Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum
ideigl. vezetője és felügyelője.«

Ezzel a könyvkiállítás ügye új stádiumba lépett. A szétküldött jegyzék alapján a munka a hazai könyvtárakban minden irányban megkezdődött és azon érdeklődés után ítélve, mely a kiállítás iránt országsszerte nyilvánul, remélhetjük, hogy a végeredmény ki fogja elégíteni a hozzá kötött várakozásokat.

A kiállítás oroszánrészt kéttségkívííl a Nemzeti Múzeum,

Egyetem, Akadémia és az Erdélyi Múzeum könyvtárai fogják szolgáltatni, de a többi hazai könyvtárak és könyvbirtokosok is kiállítják a maguk contingensét.

A külföldről megszerzendő ritkább kéziratokra nézve, milyenek: a corvin-codexek és más magyarországi vonatkozású középkori becses kéziratok, Trefort Ágoston miniszter úr szokott liberalitással a szükséges lépéseket már megtette, a kevesebb nehézséggel járó magyarországi vonatkozású középkori kéziratok beszerzését a hazai és külföldi könyvtárakból egyaránt a Nemzeti Múzeum vállalta el, mely a hazai és külföldi könyvtárakkal folytonos érintkezésben van. A megkeresések ez irányban az illető könyvtárakhoz már szétküldettek. Ekkor kérte be az elnökség a vidéki könyvtárakból a kiállításra kiszemelt könyveket is.

Így előreláthatólag, ha minden kiszemelt könyv beérkezik, a kiállításon annyi magyarországi vonatkozású középkori kézirat s annyi magyarországi 1711 előtti nyomtatvány lesz együtt, a mennyit egyhamar összehozni nem igen lesz alkalom.

Mindez első sorban Ráth György úr érdeme, ki a kiállítás létrehozásán legtöbbet fáradozik, de az eredményben kiváló részes lesz Trefort Ágoston miniszter úrnak és Hegedűs Candid Lajos, miniszteri tanácsosnak, kik a kiállítás eszméjét melegen felkarolták s megvalósítását erkölcsi és anyagi támogatásukkal jelentékenyen előmozdították.

Részünkről a könyvkiállításnak kiváló művelődéstörténeti fontosságot tulajdonítunk s megnyitását előre üdvözljük. De hogy irodalmunkban maradandó nyoma legyen szükséges: hogy azt, a mit egy lelkes amateur ügybuzgalma a hazai könyvtárak közreműködésével s a kormány támogatásával létrehozand, értékesítsék szakférfaink, kiki a saját szakmája szerint, a tudomány számára, s tegyék azt az irodalom közkinésévé.

Mivel pedig a kiállítás első sorban könyvnyomdászati kiállítás lesz, mely a magyarországi 1711 előtti nyomdák termékeit lehetőleg teljesen fogja feltüntetni, indítványozzuk: használja fel a M. T. Akadémia ez alkalmat »a magyarországi könyvnyomdászat történetének megírására« s bizza meg ezen munkával Szabó Károly nagyérdemű tudósunkat, ki »Régi Magyar Könyvtárában« irodalmunknak a

magyar bibliographiát megteremtette, s kinek e téren legtöbb tanulmánya, tapasztalása, hivatása és érdeme van.

A magyarországi nyomdászat pragmaticus történetét, mely bizonyos korig magában foglalná a hazai nyomdák termékeinek bibliographiai ismertetését, még nem birjuk. Erre törekednünk kell, mert Bécs itt is megelőzött bennünket, pedig nyomdája a budai után 9 évvel későbbben keletkezett.

Denis¹⁾ a múlt században egy alapvető munkában megírta a bécsi nyomdászat történetét, melyben a bécsi nyomdák termékeit 1560-ig teljes bibliographiai apparatussal ismertette; a jövő évben pedig a bécsi nyomdászok a bécsi nyomdák 400 éves jubileumát oly monumentális munkával készülnek megünnepelni, mely méltó lesz a bécsi nyomdászat négy százados történetéhez s tartalmazni fogja 1700-ig a bécsi nyomtatványok teljes bibliographiáját. A munkát, a nyomdászok megbízásából dr. Mayer Antal, bécsi tudós írja, ki a bécsi nyomdászat történetét a legújabb korig fogja levezetni.

Ez egy okkal több, hogy mi is használjuk fel az alkalmat ily alapvető munka megírására s álláspontunkat nem jelezhetjük méltóbban mint ha ismétljük: írja meg Szabó Károly az összegyűlendő anyag alapján a magyarországi nyomdászat történetét a szathmári békekötésig (1711) s vegye fel munkájába a magyarországi ez időbeli nyomdatermékek bibliographiai leírását.

Így lesz a kiállítás egyaránt gyümölcsöző a közönségre, tudományra és irodalomra nézve.

¹⁾ Wien's Buchdruckergeschichte bis 1560. Wien, bei Christian Friedrich Wappler 1782. 4-r. 2 kötet.

BIBLIOGRAPHIAI APRÓSÁGOK.

Közli: **Fraknói Vilmos.**

I.

Bakocs Tamás egri püspök 1495-ik évi számadásaiban előfordúl e tétel:

»Magistro puerorum, qui pro libris puerorum Cassoviam ivit« útiköltségül fizettetett 50 denár.¹⁾

Bakocs Egerben taníttatta unokaöcscseit. Tanítójuk kétségkívül a tankönyveket szerezte be Kassán, a hol e szerint könyv-árusok voltak, a kik tankönyvekből készletet tartottak.

II.

Citadella »Notitie relative a Ferrara« című munkájában I. 480. lap) felsorolván a ferrarai nyomdászokat, ezek között az 1521-iki esztendőre teszi Odonino Bernátot, a kinek sajtoja alól egy Manardus által írt munka került ki. De Citadella kiemeli, hogy Baruffaldi, egyik kéziratában azon véleményét fejezte ki, hogy az említett könyv **M a g y a r o r s z á g b a n** nyomtatott. (Che l'opera sia stata stampata in Ungheria, colla falsa data di Ferrara.)

Nekünk egyáltalán nincs tudomásunk arról, hogy 1521-ben Magyarországon nyomda létezett volna. Nagy fontossággal bírna tehát, ha ismernők azon okokat, melyekre Baruffaldius támaszkodik.

III.

A Könyvszemle szerkesztője nagy buzgalommal fáradozik a középkori magyarországi könyvtárak könyvjajstromainak össze

¹⁾ Lásd a Századok 1875-ki folyamában: Adalékok a hazai és külföldi iskolázás történetéhez a XV. és XVI. században. 668 - 669 l.

állításán. És méltán. Mert a könyvtárak könyvkészletéből fontos következtetéseket lehet vonni a kultúrai hatások és irányzatok természetére.

Ezen szempontból a kutatást természetszerűen ki kell terjesztetni a magán könyvbirtokosokra is; különösen érdekes a könyvek vándorlása nemzedékről nemzedékre és egyik kézből a másikba; a mint ezt a könyvek tábláin olvasható jegyzetekből ki lehet mutatni.

Hogy a hit- és jogtudományi munkák, a régi római és görög classicusok mellett az újabbkori költők művei is keresett olvasmányt képeztek Magyarországon, ezt hirdeti a bártfai Szent-Ferencz-rendű könyvtárnak egy becses ősnymtatványa: *Petrarka* összes műveinek 1496-ik évi bázeli kiadása.

Első ismert birtokosa *Majthényi Uriel*, a magas műveltségű és a reformatióhoz hajló túróczi prépost volt, a ki a könyvet 1542-ben Petkovicz Viktorinnak ajándékozta. Később az a privigyei Wranka Pál kezeibe jutott, s ettől 1578-ban ajándécul Scholginus Zakariásnak.

Íme a könyv tábláján és első levelén olvasható jegyzések:

Vriel Maytheny P. T. possessor meus.

Sum mei Victorini Petkovicz, dono datus per Reverendissimum dominum Vrielem Maytheny prepositum Turodziensem Anno domini 1542.

Datus liber in pignus amicitiae et perpetuum amoris vinculum a Paulo Wranka Prividiensi Zachariae Scholgino ibidem. Anno a parta salute humana MDLXXVIII. 3 Idus Jan.

IV.

Hogy a városok saját hivatalos használatukra is vásároltak könyveket, látjuk Besztercebánya város 1541-ik évi számadási könyvének következő tételéből:

Um ein Corpus legum, Calepinum und Cornucopie so czu gemainer Statt kaufft worden u. fl. 19. den. 80.

Minthogy a magyarországi törvények gyűjteményének első kiadása csak 1584-ben jelent meg: itt vagy a római, vagy a cánoni jog corpora értetik.

V.

Werner György, sárosi kapitánynak »De admirandis Hungariae aquis« című munkája (megjelent 1595. évben, Kölnben) általánosan ismeretes. A tudós férfiú figyelme azonban nem szorítkozott Magyarország gyógyvizeinek ismertetésére. Szándéka volt hazájának egész történetét megírni és közrebocsátani. Ezen munkájában buzgón tanítgatta őt Bornemissza Pál, erdélyi püspök, a mint ezt ennek, 1555. aug. 23-án, az erdélyi káptalanhoz intézett levele hirdeti.

»Perscripsit ad nos — így ír — vir eruditus Georgius Vernerus habere in animo, imo iam velle, ut gesta rerum ungaricarum per publicam editionem suae lucubrationis memoriae conservet perpetuae. Cumque nos iam pridem ad eam rem promovendam et illustrandam, tum etiam locupletandam de exordio ac fundatione Ecclesiae Vesprimiensis ipsi suggererimus, habeatque aliarum iam Metropolitanarum totius Regni Ungariae, praeter Albensis, Originis Cognitionem, petit nunc a nobis, ut idem ipsum de Albensi faceremus.« A püspök meghagyja tehát a káptalannak, hogy Báthai Máté mester, Mosdosy Ambrus mester és más alkalmas férfiak által a levéltárukban őrzött oklevelekből állíttassák össze a püspökség történetét. (A levél a hédervári gróf Viczay kézirat-gyűjtemény egy XVI. századbeli kéziratában található.)

Werner e történeti munkát nem adta ki. Sajnos, kézírata sem maradt fön.

VI.

A hittudományi magyar irodalom terén, katolikus részről, Telegdi Miklós, pozsonyi prépost, lépett fel első, magyar nyelven, nyomtatásban kibocsátott eredeti munkával, mely az ünnep- és vasárnapokra rendelt evangéliumok magyarázatát tartalmazá.

A három nagy kötetből álló munka első része 1577-ben, Bécsben jelent meg. Mikor sajtó alatt volt, Telegdy a királyhoz folyamodást nyújtott be, a melyben »in subsidium imprimendarum concionum, quas lingua hungarica in evangelia et festa conscripsisset, cum enim facultates tantae non sint, ut hoc absque auxilio Maiestatis Vestrae et Ecclesiae facere possit« az ürese-

désben levő esztergomi érsekség jövedelméből háromezer forintnyi segély engedélyezését kérte.

A pozsonyi kamara hathatósan támogatta kérését. »Nos itaque — írja az 1577. szeptember 21-én kelt felterjesztésében — non ignorantes, Ecclesiarum proventus in id constitutos fuisse, ut egestati pauperum et saluti animarum, his mediis, quos ecclesiastica disciplina in servando Christi grege requirit, subveniretur: non iri quum putamus, ut ex Ecclesiae Strigoniensis proventibus successive pium hoc eius studium adjuvetur.«

Mire a király elrendelte, hogy egyelőre 1000 forint fizetessék ki Telegdynek. És ezen összeget a kamara 1577 október 26-án utalványozta az érseki javak igazgatójánál. (Az erre vonatkozó irományok az országos levéltár kincstári osztályában.)

VII.

Telegdy mellett a XVI. századbéli katolikus hittudományi írók között Monoszlai András volt a legtevékenyebb. A veszprémi püspökségnek czímét viselve, pozsonyi prépost volt, s mint ilyen halt meg 1601-ben. Jelentékeny könyvtárt hagyott hátra. Erre testvéröccse, Monoszlay Gábor, pozsonyi kanonok tartott igényt és Mátyás főherceztől iratot eszközölt ki, a mely őt a könyvtár átvételére felhatalmazta. Ezzel megjelent Szuhay István egri püspök és kamara-elnöknél, a ki a pozsonyi prépostság épületében lakott, a könyvtárt tényleg használta és azt most kiszolgáltatni vonakodott.

Monoszlay e miatt 1606. június 22-én a királyi személynek előtt ünnepélyes óvást tett. Előadva jogigényeit, kiemeli, hogy az egri püspök »nescitur unde motus, quibusve ductus rationibus, memoratam Bibliothecam ipsi protestanti ad frequentes suas requisitiones extradare minime voluisset, pro ut nollet etiam de praesenti; quin potius nonnullos libros inde selegisset, et quod suae placuisset voluntati, fecisset, et maiorem fors partem librorum per mures et tineas corrodi ac corrumpi permisisset... Et quia memoratus Stephanus Zuhay, universas res suas tum in ipsa Praepositurae Posoniensis domo... servatas, quam alibi... habitas, consequenterque ipsam Bibliothecam, seu libros dicti fratris ipsius protestantis auffere intenderet; ob hoc idem protestans eundem Stephanum Zuhay et servitores eiusdem ab

ablatione praetactae Bibliothecae, . . . alios item omnes, prae quorum manibus eadem in toto vel in parte haberetur, ipsi Stephano Zuhay, vel familiaribus et servitoribus eiusdem, aut alteri cuilibet assignatione, restitutione, restituique factione prohibuit.*

(A pozsonyi káptalan levéltárában.)

Volt-e eredménye ezen óvásnak, arról nincs tudomásunk.

MAGYARORSZÁGI KÖNYVMÁSOLÓK ÉS BETŰFESTŐK A KÖZÉPKORBAN.

Közli: **Csontos János.**

— Ötödik közlemény. —

LXXXIII.

Nicolaus Iudicis de theuczendorf 1386-ból.

Szepesmegyei, deutschendorfi vagyis poprádi ¹⁾ származásu, kitől a gyulafehérvári gróf Batthyányi-könyvtárban »Glossa in Psalterium dicta Gorra« című 279 levélből, papírkézirat maradt fenn, melyet 1386-ban másolt. A kéziratnak kétségtelen szepességi provenienciája van s a következő colophonnal végződik: »finita anno Domini 1386 per Nicolaum Iudicis de Theuczendorph.« Ki legyen ezen poprádi könyvmásoló, kit mi használunk fel ezúttal legelőször, erről bővebb adataink nincsenek. ²⁾

LXXXIV.

Nicolaus sacerdos de Cerova Brida a XIV. századból.

E hazánkfia idegen hangzású neve daczára zalamegyei illetőségű, hol Cerovabrida mint helynév már egy 1248-iki oklevélben ³⁾ jön elő. Miklós pap tehát vagy idevaló származású

¹⁾ Wagner C.: *Analecta Scepusii* I.

²⁾ Beke A. *Index Manuscriptorum Bibliothecae Batthyanyianae etc* Károlyfejérvár 1870. 23 l.

³⁾ Fejér IV. 2, 34 l.

vagy idevaló pap volt s mint ilyen a XIV. században egy 362 hártylevélből álló »Breviariumot« másolt, melyben a magyarországi szentek officiumai befoglaltatnak. A kézirat jelenleg a múzeumi könyvtár tulajdona, ismertette Knauz¹⁾ s colophonja, melyben Miklós pap magát könyvmásolónak nevezi, a következő: »Explicit liber psalterii per manus Nicolai sac. (erdotis) scriptori (sic) de Cero va brida. Quis cunque erit lege(ns) in isto breviare (sic) semper sit ore ns do mi num pro me.«

LXXXV.

Iglói Silvester 1422-ből.

Másolta 1422-ben Iglói Arnold tanár természettudományi munkáját, mely természettani, vegytani és alchymiai értekezéseket foglal magában s jelenleg a gyulafejevári könyvtár birtoka.²⁾ A kézirat kétségtelen szépe sségi provenienciával bír, 4-ed rétű papíron van kiállítva s egyike azon kevés kézikönyveknek, melyek a középkorból ránk maradtak. — Kiváló irodalomtörténeti fontossága abban áll, hogy colophonjában egy egészen ismeretlen XV. sz. hazai természettudósnak emlékét tartotta fön. Ezen érdekes colophon így szól: »Explicit Rosarius editus per magistrum Arnoldum professorem peritissimum in septem artibus de nova villa³⁾ anno domini M. CCCXXII. Scriptus per Silvestrem.« Sem a könyvszerző sem a könyvmásoló irodalmunkban ekkorig ismeretesek nem voltak.

LXXXVI.

Michael Harsch de Geppingen 1427-ből.

Ezen németországi származásu, de hazánkban meghonosodott könyvmásoló 1427-ben Csetneky László a budai sz. háromságról nevezett keresztesség főmesterének szolgálatában állott s ennek budai házában egy orvosi könyvet másolt. A kézirat magában foglalja az »Aqua vitae« a »tractatus de oleis« és »De re medica« című érteke zé

¹⁾ A magyar egyház régi mise- és zsoltosmakönyvei. Esztergom 1870. 71 l.

²⁾ Beke A. Index. etc. 38. l.

³⁾ Iglónak középkori latin elnevezése. L. Wagner C.: Analecta Seepusii 1000 l.

seket s jelenleg anürnbergi »Germanisches Muzeum« tulajdona. Colophonja a következő: »Amen deo gracias. Explicit per me Michaellem Harsch de Geppingen alias de furdnow in domo et habitatione venerabilis domini Ladislai de tschitnek M. (agistri) cruciferatus Ecclesie sancte Trinitatis de Calidis aquis budensibus nec non domini sui graciosissimi Anno etc. — 27^o proxima feria 3^{ia} ante festum corporis Christi.« Ezen érdekes colophon Csetneky László életéhez s a magyarországi könyvmásolók történetéhez egyaránt ismeretlen adalékokat nyújt.

LXXXVII.

Erdélyi névtelen 1433-ból.

A nagyszebeni ágost. evangelicusok úgynevezett kápolna-könyvtárában, mely jelenleg a báró Bruckenthal-féle könyvtárban őriztetik, van egy XV. sz. papír kézirat, mely sz. Ágostonnak »de conflictu vitiorum et virtutum« című munkáját több más munkával együtt tartalmazza. E kéziratról kétségtelen hogy Erdélyben és pedig valószínűleg Nagyszeben vidékén készült, ámbár a másoló sem nevét, sem a másolási helyet a könyvben nem említi. A colophon azonban oly világosan tanuskodik a kézirat erdélyi provenienciájáról, oly közvetlenséggel foglalkozik az ottani helyi viszonyokkal, hogy annak névtelen másolóját közleményünkbe méltán felvehetjük. A colophon ugyanis így szól: »Sic est finis huius libri, qui dicitur Cordialis qui tractat pro salute anime sub anno domini M^o CCCC 33^o tempore disturbii cum olahis inffugaraschet coronatione serenissimi regis nostri Sigismundi ad imperatum.« E névtelen könyvmásolót említi Dr. Teutsch az »Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels« 1879-iki folyamában; én a kéziratot a m. tört. társulat 1879-ki marosvásárhelyi kirándulása alkalmával használtam.

LXXXVIII.

M a y s a i G y ö r g y 1438-ból.

Szathmármegyei majsai¹⁾ származásu, ki 1438-ban vásárnapi evangeliumokat és prédikációkat másolt. A kézirat jelenleg a zágrábi káptalan könyvtárában őriztetik, ívrétben vastag kötetet tesz ki s a következő colophonnal végződik: »E^xplicit Evangelium Dominicale per anni circulum (per manus) Georgii de Maysa et est finitum in festo Joannis ante portam Latinam A. D. millesimo quadringentesimo trigesimo octavo.« Mint könyvmásolót Kowachich²⁾ kéziratából mi használjuk fel ezúttal legelőször.

LXXXIX.

Gratz János zágrábi kanonok 1449-ből.

Schier³⁾ és Kerchelich⁴⁾ szerint 1449-ben másolta az »Expositio Evangeliorum« című hártya codexet, mely a zágrábi érseki könyvtárban jelenleg is megvan. A kéziratot Gratz János 1451-ben a zágrábi székesegyháznak hagyományozta, miként ezt a borítéktábla belsején olvasható következő egykorú feljegyzés tanúsítja: »Iste liber expositionis et quaedam alia in se continens legatus est Ecclesie Zagrabiensi per D. Joh. de Gratz Archidiaconum de Vrboch et Canonicum dictae Ecclesie Zagrabiensis A. D. 1451 qui obiit in via ad curiam romanam in anno jubileo.« Mint könyvmásoló irodalmunkban ismeretlen.

XC.

Andreas Nicolai de Hungaria 1454-ből.

Valószínűleg domonkosrendi szerzetes, ki mint a kassai társház növendéke 1454-ben »De Historia Sacra ejusque myste-

¹⁾ Fejér. Cod. Dipl. Hung. X. 1. 745 l.

²⁾ Kowachich: Repertorium Manuscriptorum et monumentorum diplomaticorum című, fol. lat. 139 jegyű kézirat 211 l. a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

³⁾ Specimen Stiriae Litteratae. Viennae 1769. p. 1. Nr. IV.

⁴⁾ Historia Ecclesiae Zagrabiensis 1. p. 878 l.

riis libri septem additis Expositionibus in Evangelia« című papírkéziratot másolta. A kézirat jelenleg a római »Ottoniana« könyvtárban van s a következő colophonnal bir: »(Explicit) de Historia sacra eiusque mysteriis libri septem additis expositionibus in Evangelia (per manus) Andree Nicolai de Hungaria coenobii cassoviensis ordinis alumni anno 1454.«¹⁾ Azon körülményből hogy a másoló neve mellé oda tette: »de Hungaria« következtethetjük, hogy a kéziratot külföldi monostorban készítette.

XCI.

Verebélyi Zoerárd szentgyörgyi lelkész 1458—1459-ből.

E könyvmásolót Dr. Rómer Flóris Ferencz nagyérdemű tudósunk a göttweigi benczések könyvtárában derítette fel,²⁾ hol neve a 468. számú XV. századi papírcodexben van megörökítve. A kézirat kétségtelen magyarországi származású, 4-ed rétből 330 levélen van kiállítva s több theologiai munkát foglal magában. Ezeket egynek kivételével 1458. és 1459-ben Budán Verebélyi Zoerárd szentgyörgyi lelkész másolta, kinek kezevonásait a kézirat 303 beirt levelén találjuk. Az általa leirt munkák, mint utólagosan személyesen meggyőződtem, a következők:

1. S. Antonii liber de Confessione. (Ezen munka levelei közé vannak ékelve kisebb nyolczadrétű czédulák, melyekre későbbi XV. századi kéz: »Decem casus reservati in Synodo Stigoniensi. 1468.« című czikket irta.) E munka colophonja a következő: »Et sic est finis huius opusculi licet minus bene scripsi, tunc peto vestras dominationes et fraternitates mihi non imputari quia exemplar minus fuit nigrum, per me Zo. d. We. sa. Bude sabbato proximo ante apparitionis S. Michaelis Anno D. etc. (M. CCC.) LVIII.«

2. Summa Angelica seu Expositio Missae. Colophonja: »Explicit liber Canonis maioris per manus Zoerardi

¹⁾ Dudik B. Iter Romanum I. 275. l.

²⁾ L. Rómer-től: Könyvtári búvárlataim Altenburgban és Göttweigban. Magyar Könyvszemle 1881. II—III. füzet. 109—110. l.

plebani constituti pro tunc in Zenthgewrg, iuxta Albam Regalem sitam, tempore vero disturbiorum ortorum inter Romanorum Imperatorem et filiorum Groph dictorum ceterorumque emulorum huius inclyti Regni Hungariae ab una. parte vero ex altera Mathiam filium gubernatoris eiusdam Johannis de hunjad Regem electum dicti Regni Hungariae. 1459. In vigilia beatorum apostolorum symonis et Iude Anno domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono pro quo Deus cum genitrice virgine, Maria et omnium sanctorum suorum semper laudetur glorificetur et benedicetur Amen. *Scriptor* petit unum Ave Maria pro salute in eo legentibus.«

3. *Compendiosa Expositio Missae circa initium minoris canonis.* Colophonja: »Explicit liber minoris canonis per manus Zoerardi presbyterum de Werebyel ipso die decollationis b. Joannis Baptistae anno millesimo quadringentetimo quinquagesimo octavo.«

4. *Tractatus de Sacramentis.* Colophon: »Et sic est finis huius operis adiutorio omnipotentis Dei laus Deo matricque sue gloriosissime. Laus tibi sit Criste quoniam liber explicit iste. Explicit autem feria quarta proxima ante festum Nativitatis gloriosissime matris Jehsu Christi domini nostri Marie. In B. (uda) Anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo. Zo. sa. d. We.«

Verebélyi tehát az 1. 3. 4 ik munkát Budán 1458-ban s a 2-ikat Szentgyörgyön Fejérvár mellett 1459-ben másolta Mint könyvmásolót Dr. Rómer Flóris Ferencz említett értekezésében felhasználta.

XCH—XCHL.

Paulus Praesul és Petrus Fulkus de Thata
1459-ből.

E két könyvmásolót is Dr. Rómer Flóris Ferencz tudósunk kutatásai hozták napfényre. Az ő nyomozásaiból tudjuk, hogy e két hazánkfia a göttweigi könyvtár 468. számú codexének »Elucidarius« című, 27 levélből álló munkáját másolta. És pedig, mivel a szöveg írása egy kézre vall, valószínűleg úgy, hogy az egyik írta a szöveget, a másik a rubrumokat. Így lett a különben kis munkának két másolója, a mint erről a követ-

kező colophon tanuskodik: »Explicit Elucidarius per manus Pauli Praesulis et Petri ffulkus de Thata Ante Epiphaniam Domini Ano etc. (MCCCC) 59.« Mint könyvmásolókat Dr. Rómer Flóris Ferencz említett cikkében felhasználta. — Egyéniségeikről azonban bővebb adataink nincsenek.

XCIV.

Iwanich Pál váradikanonok 1451-ből.

Összegyűjtötte s 1451-ben egy kötetben lemásolta Zrednai Vitéz Jánosnak leveleit, melyeket ez mint a királyi cancellária prothonotariusza az 1445—1451-ki időszakban írt. A gyűjtemény Vitéznek 80 levelét tartalmazza. A kéziratot jelenleg a bécsi udvari könyvtár bírja. Kiadta Schwandtner: *Scriptores Rerum Hungaricarum* (Bécs 1746.) ívrétű kiadásának második kötetében. Iwanichról megjegyzem, hogy 1451-ben a királyi cancellária jegyzője volt, kit Vitéz mint császári kanonokot már 1445-ben magával hozott Váradra.¹⁾

XCV.

Esztergomi névtelen diák 1463-ból.

Nevét nem ismerjük, működéséről azonban a bécsi császári udvari könyvtár 4728. számú,²⁾ 224 levélből álló latin papírkézirata tanuskodik, melyet 1463-ban az esztergomi iskolában másolt. A kézirat, a mint ezt különböző theologiai, philosophiai és kortani³⁾ értekezéseiből következtethetjük, iskolai kézikönyv volt s valószínűleg valamely esztergomi iskolás diák készítette. A kézirat 138^a levelén ugyanis ezen colophon áll: »Expliciunt decem praecepta domini in schola, Strigoniensi anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio « E feljegyzés érdekes azért is, mert föntartotta az esztergomi iskola XV. századi emlékét. A kézirat egykori birtokosa az előlevélén XV. századi írással olvasható: »Benedictus Plebanus de Thwra« 14(71?)

¹⁾ Fraknói Vilmos: Vitéz János élete. Budapest 1879. 152 l.

²⁾ *Tabulae Codicum Manuscriptorum Palat. Vind.* 4723. sz.

³⁾ Knauz Nándor: Kortan V. l.

XCVI.

N é v t e l e n k á p o l n a i p á l o s 1474-b ől.

Emléke fönmaradt a göttweigi könyvtár 223. számú, XV. századi papírkéziratában, melyben a következő munkákat másolta: 1. Evangelia dominicalia per annum, anno 1474. 2. Evangelia cum Sermonibus. 3. Casus episcopales et papales. 4. Ex libro vitae Patrum. 5. Tractatus de sex gradibus poenitentiae. 6. Sermones varii de Sanctis. 7. Peregrini Sermones de Sanctis. 8. Legendae Variae. Mindezen munkák egy kéz vonásait mutatják s a kéziratnak nagyobb részét képezik. Hogy a kézirat pálosrendi kolostor számára készült, azt egész kiállításából következtethetjük, hogy pedig Kápolnán íratott, hol a pálosoknak már a XV. században monostoruk volt, erről a kézirat 26^a levelén olvasható következő egykorú feljegyzés tanuskodik, mely rubrumban így szól: »Scriptus pro magna parte in Kápolna et in unum collectus. A kéziratot tehát valamely kápolnai pálos 1474-ben írta. A »pro magna parte« megjegyzés úgy értendő, hogy a kéziratnak csak azon része készült Kápolnán, melyet felsoroltunk, a második rész, mely a »Speculum Humanae Salvationis« című munkát tartalmazza, más kéztől származik s az írás jellemére nézve az előbbi munkáktól egészen eltér. E névtelen könyvmásolót Rómer Flóris tudósunk használta fel legelőször.¹⁾ Én az ő kutatásai nyomán vizsgáltam meg a kéziratot és közlöm e helyütt az eredményt.

XCVII.

Szombathelyi Tamás pálos 1476-ból.

Egyike a legtudósabb hazai pálosoknak, kinek életét Gyöngyössy Gergely 12 fejezetben írta meg. 1476 körül több theologiai munkát írt, melyekből a »Sermones populares; Expositiones Regulae; Tractatus de recognitione professionis; Exhortationes pro Visitoribus« címűek reánk nézve érdekesek azért, mert ezeket saját kezűleg másolta.²⁾ Hogy hova let-

¹⁾ Előbb idézett munkájában.

²⁾ Fragmen Panis Corvi Protoeremitici etc. Bécs 1663 242 l. — Kurz A. Nachlese auf dem Felde der ungarischen und siebenbürgischen Geschichte. Kronstadt, 1848. 00. l. — Vincze Gábor: A pálosok irodalmi munkássága a XIV. XVIII. században. »Magyar Könyvszemle« 1878. évf. 23 l.

tek e kéziratok, erről bővebb adataink nincsenek Szombathelyi azonban könyvmásolói működésénél fogva a pálosrend Annalesei alapján fölveltük közleményünkbe.

XCVIII.

N y i r k á l l a y T a m á s 1484-ből.

Mátyás király idejében a királyi Cancellaria jegyzője. »Stylus Curiae Regiae Mathiae I. Regis« cím alatt összegyűjtötte és 1484-ben lemásolta a Mátyáskori hivatalos formularékat s egy 268 levélből álló 4-ed rétű kötetben megörökítette a Mátyás uralkodása alatt divatozott hivatalos cancelláriai praxist. A kézirat eredetileg a Kállay-család levéltárában őriztetett, honnan a mult században a Kállay-családot illető több más oklevéllel együtt Dobai Székely Samu gyűjteményébe került. E gyűjteményt aztán megvásárolta Klimó György pécsi püspök s bekebelezte a pécsi püspöki könyvtárba, honnan Kowachich a kéziratot 1799-ben »Formulae Solennis Styli« című munkájában kiadta. Én azonban két évvel ezelőtt legnagyobb kutatásom daczára sem tudtam a kéziratot a püspöki könyvtárban megtalálni. Úgy értesültem, hogy azt néhai Haas Mihály szathmári püspök még pécsi kano-nok korában tudományos használatra kikölcsönözte s azóta nem tudni hova lett.¹⁾

XCIX.

V a l e n t i n u s M a t h i e d e C i b i n i o a XV. századból.

Másolta a »Summa Pisani« című XV. századi papírcodexet, mely jelenleg a nagyszebeni báró Bruckenthal-féle könyvtárban a »Capellen Bibliothek« könyvei közt őriztetik. A kézirat csinosan van kiállítva s következő colophonnal végződik: »Laus tibi sit Christe Quoniam liber explicit iste finis adest operis mercedem posco laboris, Laus filio virginis marie, Valentini Mathie de Cibinio.«²⁾

¹⁾ Kowachich: Formulae Solennis Styli etc. Pest 1799. XXVIII.

²⁾ Lásd: a könyvtári bizottság jelentését a m. tört. társulat 1879-ki marosvásárhelyi kirándulása alkalmával. Századok 1879. évf. 155 l. Dr. Teutsch: Zur Geschichte des deutschen Buchhandels in Siebenbürgen. Archiv für Geschichte der deutschen Buchhandels. Leipzig 1879. IV. 1.

C.

Körmöczbányai Smelcer Bertalan a XV. századból.

Körmöczbányai származású, ki a XV. században volt sempf-tenbergi¹⁾ társlelkész »Tractatus de materia indulgentiarum« című munkát másolta. A munka a körmöczbányai plebánia egyház középkori könyvtárában²⁾ a »Scripta sanctorum Patrum et aliorum Ecclesiae Scriptorum« című XV. századi vegyes tartalmú kéziratban foglaltatik s a következő colophonnal bír: »Et sic est finis huius opusculi, pro quo sit Deus Gloriosus et benedictus in secula seculorum, per manus Bartholomei Smelzer de Chrimnicia tunc temporis socio divinorum operante in Semftenberg.«

Ezzel a magyarországi középkori könyvmásolók és betűfestők első centurióját befejeztem. Négy évi kutatásaim eredménye ez. Ha ennyi idő alatt a második centuriót is összehozom, kutatásaim nem lesznek meddők.

A BUDAPESTI KIR. MAGY. TUD. EGYETEM NÖVÉNYTANI INTÉZETÉNEK KÖNYVTÁRA.

Ismerteti: Dietz Sándor.

Hazánk, de különösen fővárosunk szakkönyvtárai sorában, ha nem is az első helyet, de az utolsót sem foglalja el a tud. egyetem növénytani intézetének könyvtára, mely a múlt évben teljesen ujonnan rendeztetett, úgy, hogy az most könnyen hozzáférhető az érdekelt szakembereknek. Mivel a könyvtár számos nevezetesebb művet tartalmaz s jelentékeny helyet foglal el oktatásügyi intézményeink sorában, nem lesz talán érdektelen a bibliographusok előtt sem annak ismertetése.

A könyvtár történelmére vonatkozólag igen keveset említhetek fel. Alapját képezé a régi növénytani intézet kis könyv-

¹⁾ Falu Austriában.

²⁾ Ipolyi Arnold: Egy középkori magyar plébános könyvtára. Magyar Könyvszemle. I. 1876. 232 l

tára, mely a növénykertnek az országútról az üllői-útra történt áthelyezésekor (1840. év körül) ugyancsak az üllői-úti növénykertbe vitetett át; ugyanezen időtájban lett néhány növényteni szakmunka az egyetemi könyvtárból is ehhez csatolva. Ezen utóbb említett könyvek közt van néhány kötet, mely boldog emlékezetű József nádorunk könyvtárából származik. Később igen kevéssel szaporodott a könyvtár, valódi gyarapodása csak az 1866-diki év óta észlelhető, mely egyrészt a tapintatos szaktanár dr. Jurányi Lajos úr fáradozásainak, másrészt a magy. kir. miniszterium dotatíójának köszönhető. Ezen dotatíó 6000 frt, ebből azonban a növénykerti s más intézeti kiadások fedezése után alig marad a könyvtár szükségleteinek fedezésére 2300 frt, úgy, hogy a folyóiratokon s fontosabb munkákon kívül most is alig lehet valamit beszerezni.

A könyvtár a budapesti egyetemi növénykert központi épületének egy földszinti szobájában 5 nagy üvegajtós szekrényben van elhelyezve.

A könyvtár túlnyomóan növényteni szakmunkákból áll, melyek 6 csoportba osztattak be, a 7-ik csoportot a nem növényteni szakmunkák képezik. A csoportokba a munkák következőleg osztattak be; az

A. csoport a rendszertani munkákat foglalja magában, és pedig a systematicai, floristikai, növényföldrajzi, növényöslénytani és növényhatározó munkákat, továbbá növénykerti leírásokat, növényteni lexiconokat és a növénykertek által cserébe ajánlott jegyzékeket.

B. csoport az általános növényteni munkákat, és pedig a fejlődéstani, szövettani, alaktani, élettani, növényvegyteni és a növénybetegségeket tárgyzó munkákat.

C. csoport a folyóiratokat, gyűjteményes kiadásokat, repertoriumokat, egyleti kiadásokat és a növényteni történelmére vonatkozó munkákat foglalja magában.

D. csoportban vannak a kézi- (segéd-, tan-) könyvek és a göröcsövészeti (mikroskopi) munkák.

E. csoportban vannak az alkalmazott növényteni munkák, mint az erdészeti, kertészeti, gazdasági, gyógyászati munkák.

F. csoportban vannak a népszerű s mulattató olvasmányúl szolgáló növényteni munkák.

G. csoport tartalmazza a más szakbeli munkákat.

A könyvek valamennyien az illető csoport betűjével és sorzámmal vannak ellátva.

A könyvekről vezetetik egy leltári könyv, továbbá szerzők és csoport szerinti czédula-katalogus, és egy csoport szerinti katalogus a látogatók használatára.

A könyvtár áll 1207 műből illetve 2404 kötetből, mely számokba azonban az ez idei gyarapodás nincs betudva, s mely számok következőleg oszlanak meg a különböző csoportok szerint.

A	csoport	524	mű	908	kötet
B	»	273	»	331	»
C	»	78	»	676	»
D	»	79	»	102	»
E	»	118	»	214	»
F	»	36	»	42	»
G	»	99	»	131	»

összesen 1207 mű 2404 kötet

A könyvtár gyarapodása dr. Jurányi Lajos tanár úr vezetése alatt, leginkább kitűnik, ha az átvétel alkalmára felvett számot a mostanival összehasonlítjuk. 1866-ban ugyanis állott a könyvtár 484 mű és 955 kötetből, tehát a gyarapodás 723 mű és 1449 kötet a lefolyt 4 év alatt.

A könyvek nagyobb s használtabb része kötve van.

A könyvek sorában megtaláljuk a külföld jelesebb szerzőinek műveit s a hazánkban megjelent nevezetesebb munkákat is.

Hungaricumokban a könyvtár felette szegény, a mi onnan megmagyarázható, hogy a könyvtár szigorúan szakkönyvtár lévén. nem fektethetett különös súlyt azok gyűjtésére.

A különböző csoportokban a következő szerzők neveivel találkozunk: Agardh, Allionius, Antoine, Ascherson, de Bary, Bentham, Bertholon, Bischoff, Boehm, Boissier, Bonorden, Braun A. és R., Brefeld Brogniart, Buchenau, Cohn, Courtin, Darwin, Diószegi, Dippel, Eichler, Endlicher, Engler, Esenbeck, Ettingshausen, Falkenberg, Féé, Franck, Fries, Gesner, Gloxin, Gmelin, Göna, Göppert, Grisebach, Hallier, Hanstein, Hartig, Hazslinszky, Hildebrand, Hochstetter, Hofmeister, Hooker, Jacquin

Irmisch, Johnson, Karsten, Kiteibel, Koch, Laicharding, Leitgeb Lorinser, Luersen, Magnus, Maly, Mettenius, Meyen, Milde, Miquel, Mohl, Müller, Nägeli, Neilreich, Nymann, Pallas, Parlatore, Payer, Pfeiffer, Pokorny, Pringsheim, Rabenhorst, Reess, Reissek, Rochel, Russow, Rostafinsky, Sachs, Sadler, Sanio, Schacht, Schimpar, Schleiden, Schnirlein, Schreber, Schwendener, Seubert, Steudel, Strassburger, Thuret, Trurnefort, Tulasne, Unger, Visiani, Wahlenberg, Waldstein, Walpers, Wiesner, Willkom.

A könyvtár számos régi és felette értékes művekkel bír. Így a legrégebb munkák egyike Fuchs Leonhard. Laebliche Ab-bildung und contrafaytung aller Kreüter. 8°. Basell 1545. 1 köt. 358 táblával. A növénytani irodalom nagyobb munkái közül is számos található a könyvtárban. Hogy némileg tájékozást nyujtsak a könyvtár gazdagságáról, felsorolok itt néhányat a régebbi s az újabb nagyobb és értékes munkák közül.

A csoport.

B a u h n G á s p á r. Phytopinae seu enumeratio Plan-tarum 8°. Basilae 1589. 1 k.

B a u h n J o h a n. Historia Plantarum universalis. 2°. Ebrodum 1650. 3 k.

B a i l l o n M. H. Dictionnaire de Botanique. 4°. Paris, eddig 12 füz.; 12 t. még folyik.

B e n t h a m e t H o o k e r. Genera Plantarum. 4°. Lon-doni 1880. 6 köt.; még folyik.

B o i s s i é r E. Icones Euphorbiarum. I. 2°. Genève 1866. 1 k. 222 t.

B r u n f e l s O t t o. Contrafayt Kreuterbuch. 4°. Strass-burg 1607. 1 k.

D e C a n d o l l e A u g. P y r a m. Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis. 8°. Parisiis 1824—73. 21 k.

C a r r i c h t e r B a r t h o l o m ä u s. Grosskrauterbuch. 8°. Frankfurt 1673. 1 k.

C l u s i u s C a r o l u s. Rariorum Plantarum historia. 4°. Antwerpiae 1601. 1 k.

C l u s i u s C a r o l u s. Rariorum aliquot stirpium per Pannoniam observatas. 16°. Antwerpiae 1583. 1 k.

218 A budapesti k. m. tud. egyetem növénytani intézetének könyvtára.

C o r d a. A. S. J. Icones fungorum hunc usque cognitorum. 8^o. Pragae 1854. 6 k. 70 t.

C u r i o s e r Botanicus oder sonderbares Krauterbuch 16^o. Drezden 1706. 1 k.

D a l e c h a m p s. Histoire generale des Plants. 4^o. Lyon 1653. 1 k.

D i o s c o r i d e s. Anazarbe Pedocius. Kräuterbuch des Uralten. Frankfurt 1610. 1 k.

D u r a n s C a s t o r. Herbario nuovo. 8^o. Venetia 1636. 1 k.

E s e n b e c k. Nees v. Robert Browns vermischte Schriften. Leipzig 1825. 6 k.

E t t i n g s h a u s e n C o n s t. Die Farnkrauter der Jetztwelt. 4^o. Wien 1865. 1 k. 180 t.

F é é A. L. A. Description de Fougères exotique res ou nouvelles. 4^o. Paris 1853. 2 k. 44 t.

F é é A. L. A. Memoires sur la Famille des Fougères. 2^o. Strassbourg 1844. 1 k. 69 t.

F o u r e a u e t J o r d a n. Icones ad floram Europae. 2^o. Paris 1866—80. 320 t.; folyik.

F r a n c G e o r g i u s Flora Francica. Argentorati 1685. 32^o. 1 k.

F r i e s R o b. Icones selectae. Hymenomycatin nondum delineatur. 2^o. Upsala 1878. 17 füzet. 140 t.; folyik.

F u c h s L e o n h a r d. De historia stirpium. 8^o. Paris 1546. 1 k.

G o u a n A n t o n. Flora monspeliaca. Lugduni 8^o. 1765. 1 k. 3 t.

H a l l e r A l b e r t. Opuscula sua botanica. 8^o. Gottingae 1749. 1 k. 1 t.

H a r v e y W i l l i a m H e n r y. Phycologia Britannica, or a history of British Sea weeds London 1871. 8^o. 4 k. 213 t.

H e d w i g J o h. Descriptio et Adumbratio mikroskopico analytico muscorum frondosorum. 2^o. Lipsiae 1787. 2 k. 80 t.

H o f f m a n n. Hortus Mosquensis 1808. 1 k.

H o s t N i c o l. T h o m. Icones et descriptiones Graminearum Austriacarum. 1^o. Vindobonae 1801--1809. 4 k. 400 t.

J a c q u i n N i c o l. J o s e p h. Hortus Botanicus Vindobonensis 1^o. Vindobonae 1770. 3 k. 200 t.

Jacquin Nicol. Joseph. Flora Austriaca. 1^o. Viennae 1773. 4 k. 500 t.

Jacquin Nicol. Joseph. Icones Plantarum Rariorum. 1^o. Vindobonae. 1781—86. 3 k. 647 t.

Kyberum David. Lexicon Rei Herbariae trilingve. Argentinae. 1553. 16^o. 1 k.

Karlchbremer. Icones selectae Hymenomycetum Hungariae. Budapest 1878. 20 t.

Kotschy. Dr. T. Eichen 1^o. Wien 1862. 2 k. 40 t.

Kunth K. Zs. Enumeratio Plantarum. 8^o. Stuttgart 1833. 6 k.

Kütring Fr. Tabulae Phycologiae. Nordhausen. 1845—1869. 8^o. 20 k. 1900 t.

Ledebour. Flora Rossica. 8^o. Stuttgart 1812—53. 7 k.

Linnè munkáinak különbözö kiadásai.

Miquel F. A. S. Annales musei botanici Lugduno Batavi. Amstelodami. 1863—69. 40 füz. 2.

Persoon C. H. Mycologia Europaea. 8^o. Erlangen 1827. 3 k. 30 t.

Plenck József. Icones Plantarum medicinalium. fol. Viennae 1788—1803. 1 k. 700 t.

Reichenbach Lud. Icones Plantarum rariorum et minus rite cognitarum. 4^o. Leipzig 1823—31. 10 k. 1000 t.

Reichenbach Lud. Icones florae Germanicae et Helveticae. 4^o. Leipzig 1850—67. 22 k. 2191 t. folyik.

Schimper W. Ph. Bryologia Europaea. 4^o. Stuttgart 1836—51. 6 k. 640 t.

Schimper W. Ph. Traité Paleontologie végétale. 4^o. Paris 1869—74. 4 k. 110 t.

Schott H. Genera Aroidearum. 4^o. Vindobonae 1858 2 k. 98 t.

Suringar W. F. R. Musée Botanique de Leide. 1871.

Tabernemontanus J. H. New vollkommenliche Krauterbuch. 2^o. Basel 1591—1664. 2 k.

Waldstein Fr. et Kitaibel P. Descriptiones et Icones Plantarum rariorum Hungariae. 1^o. Viennae 1802—12. 3 k. 280 t.

A. B. csoportból két régibb munkát említhetek fel mint olyat, mely kiváló becsesel bír:

H e d w i g J o h. Theoria generationis et fructificationis plantarum Cryptogamicarum Linnaei. 8^o Petropoli 1874. 1 k. 35 t.

L i n n é C a r. Fundamenta botanica. 8^o. Hallae 1747. 1 k.

C. csoport. Ebben a legjelesebb növényteni folyóiratok foglaltatnak s ezért érdemesnek találom azok felsorolását.

A n n a l e s d e s s c i e n c e s n a t u r e l l e s, rédigées pour la botanique. Paris 1844—81. 56 k. 1388 t.

A d a n s o n i a. Baillon. Paris 1860—73. 12 k.

B o n p l a n d i a. 1853—63. 10 k.

B l u m e n z e i t u n g. Weisensee 1828—62. 30 k.

B o t a n i s c h e Z e i t u n g. 1843—80. 38. k. 433 t.

C o h n. Beiträge zur Biologie d. Pflanzen. Breslau 1875—80.

F l o r a. Regensburg 1854—80. 29 k.

H a n s t e i n. Bot. Abhandlungen. Bonne. 1871—78. 3 k.

H e d w i g i a. Dresden 1863—80. 15 k.

J u s t h D r. L. Botanischer Jahresbericht. Berlin 1874—78.

L i n n a e a. Halle-Berlin 1851—80. 17 k.

L o t o s. Prag. 1868—75.

M o n a t s b e r i c h t d e r k. P r e u s s i s c h e n A k a d e m i e d e r W i s s e n s c h a f t e n z u B e r l i n. 1870—80. 10 k.

M o r r e n E d. Correspondence Botanique. Liège 1876—1880. 5 k.

N ö v é n y t a n i L a p o k. Kanitz Ágost. Kolozsvár 1877—1880. 4 k.

P r i n g s h e i m. Jahrbücher für wissenschaftliche Botanik. Berlin 1858—80. 11 k. 434 t.

P r i t z e l. Iconum Botanicarum. Berlin 1866.

O e s t e r r. B o t. W o c h e n b l a t t. Wien 1851—1880. 29 k.

T e r m é s z e t r a j z i f ü z e t e k. Hermar Otto. Bpest 1877—80. 4 k.

T e r m é s z e t t u d o m á n y i t á r s u l a t k i a d v á n y a i é s f o l y ó i r a t a.

V e r h a n d l u n g e n d e s z o o l. b o t a n. V e r e i n s i n W i e n 1853—80. 27 k.

D. csoport.

Ezen csoportban Bischoff, Brassai, De Candolle, Jäger, Kunth, Kutring, Leunis, Luersen, Prantl, Quedett, Reinke, Sachs, Schenk, Schleiden, Seubert, Tbomé, Willkomm e nemű munkáinak legjobbjait találjuk, ezeken kívül a Dippel, Frey, Hannover, Mohl, Nägeli, Reinike, Schacht, Schluhr, Thanhoffer, Wiesner, mikroszkopiai munkáit.

Az **E.**, **F.** és **G.** csoport részint nem tartalmaznak nagyobb terjedelmű munkákat, részint pedig újabbkori munkák, habár ezen csoportokban is találhatni sok értékes és jól használható műveket.

A közölt jegyzékből könnyen meggyőződhetni a könyvtár nagy becséről, mi tekintve szerény viszonyainkat elég nagynak mondható.

Kivánatos azonban, hogy a könyvtár, mely egyrészt bő alkalmat nyújt a törekvő egyetemi fiatalság ez irányban való tájékozására, másrészt forrásul szolgál hazai növényteni szakembereinknek, ezentúl még inkább gyarapíttassék, mert az eddigi gyarapítási arányok a jelenlegi dotatio elégtelensége miatt nem felelnek meg a növényteni irodalom gyors termelésének.¹⁾

¹⁾ Óhajtjuk hogy czikkíró úr kívánsága teljesüljön. Czikkének azon állítását azonban, melyben mondja, hogy: »a könyvtár hungaricumokban nagyon szegény, mert szakkönyvtár levén ezeknek gyűjtésére különös súlyt nem fektethetett«, nem hagyhatjuk észrevétel nélkül. Nézetünk szerint a szakkönyvtár fogalma nem zárja ki a hungaricákat. Melius Péter Herbariuma, Bejthe András Füveskönyve és más e tudományba vágó régi magyar könyvek méltán foglalhatnak helyet az intézet könyvtárában. Sőt itt kellene lenni minden oly növényteni munkának, melyet magyarországi szerző bárhol s bármely nyelven valaha írt. A Nemzeti Múzeum Könyvtára hivatásánál fogva a legszélesebb arányokban gyűjti ugyan a hungaricákat, de legjobb igyekezete mellett sem felelhet meg minden tudomány-szakban egyformán feladatának. Ezért kell az egyes tudományos intézeteknek oda törekedniök, hogy szakmájukban a hazai irodalom termékeit lehetőleg teljesen összegyűjtsék s a múzeumi könyvtárt kiegészítsék. Tudjuk, hogy a reáltudományok mostani haladása leginkább külföldi szakirodalomra utalja tudósainkat, de egy országos intézettől megkívánhatjuk, hogy a beszerzéseknél a külföldi modern szakmunkák mellett a régi hazai szakirodalomra is legyen figyelemmel.

S z e r k.

III. FERDINAND KIRÁLY RENDELETE MAGYAR KÖNYVEK ELKOBZÁSÁRÓL 1642-ből.

Közli: Reizner János.

A magyar történelmi társulatnak ez évi sárosmegyei kirándulása alkalmával Eperjesen tartott zárülésén előterjesztett jelentésben ¹⁾ már emlékeztem III-ik Ferdinánd királynak 1642-ik augusztus hó 5-én kelt rendeletéről, mely a Nova-Transylvanica című, s Keresztúri Pálnak erre válaszul adott magyar könyvek elkobzását s illetőleg gróf bedeghi Nyáry István kassai generálshoz leendő beszállítását hagyja meg, mivel az említett könyvek nagy és kitűnő személyek hírét s becsületét sértik. E bibliographiai érdekű királyi rendelet ím a következőkép szól:

Ferdinandus Tertius, Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc. Spectabiles, Magnifici Egregy et Nobiles, fideles nobis dilecti. Libellos quosdam non sine laesione famae et honoris Magnarum et Illustrium personarum, idiomate hungarico proximis temporibus prodysse, displicenter intelleximus. Unum quidem sub titulo Nova Transylvanica in dicionibus nostris supresso authoris nomine, alterum vero responsorium eiusdem sub nomine Pauli Kereszthúri in partibus Transylvanicis evulgatum. Quae quidem cum sine publici scandali neque admitti debeat, ut honor, praesertim, uti praemissum Illustrium personarum, Magnorum Virorum status que Ecclesiastici similibus indecentibus scripturis proscindatur, eorum existimationi consultum esse cupientes, Fidelitatibus vestris et vestrum singulis, harum serie benigne ac firmiter comittimus et mandamus, quatenus eiusmodi libellos, apud quorumcunque manus intra ambitus Comitatus huius vestri

¹⁾ Századok. 1881. év VIII. füz. 91. lap

reperiri poterunt, conquirere ac comportare manibusque vice comitis vestri, per ipsum fidelissimo spectabili et Magnifico Comiti Stephano Nyáry de Bedegh, partium illarum praefati Regni nostri Hungariae Generali, tradendos, assignare, assignarique facere velit ac debeatis neque deinceps quispiam tales libellos edere et evulgare, imo neque conservare, contra hanc expressam benignam nostram voluntatem, sub gravi poena audeat ac praesumat. Gratia nostra Caesarea et Regia vobis in reliquis benigne propensis manentes Datum in Civitate nostra Vienna die quinta mensi augusti, Anno Domini MDCXXXII. Ferdinandus mp. — Georgius Lippay Episcopus Agriensis m. p. Georgius Orozy m. p.

K í v ü l : Spectabilibus Magnificis, Egregys et Nobilibus Comiti Vice-Comiti, Iudicibus ac Universitati Magnatum Nobilium Comitatus Saarossiens. fidelibus nobis dilectis.«

A rendeletben említett »Nova Transylvanica« magyar nyomtatvány lételéről Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtár«-ában említést nem tesz, s így valószínű, hogy ha a cím helyes, alatta vagy latin nyomtatvány rejlik, vagy pedig a cím van a rendeletben helytelenül felvéve.

Azt hiszem, hogy e rendelet Hajnal Mátyásnak Pozsonyban 1640-ben, s Kereszturi Pálnak Váradon 1641-ben magyar nyelven megjelent műveit érinti; mert a két mű között levő összefüggés az utóbbi mű szerzője s megjelenési helyének (mert Váradot az időben Erdélyhez tartozottnak kell tekintenünk) megnevezése, valamint mindkét munka nyomtatási ideje együttvéve könnyen felismerhetővé teszik a művek tartalmának vizsgálata nélkül is azt, hogy az elkobzást rendelő királyi leirat rájuk vonatkozik.

Hajnal Mátyás jezsuita, s gróf Eszterházy Miklós nádor udvari papjának a szerző neve nélkül Pozsonyban 1640-ben nyomtatott műve következő címet visel:

»Ki-tett Czégér. Melly-Alatt Fel-Talállya akár ki-is, Minemű Poshatt és mérges Tejet fejt Kereszt-uri Pál Erdélyben egy Catechismus-nak Tömlőjébe, neminemű Hajdelberga-táján nőtt es hizialt Teheneknek Tölgyéből, a' nem régen született Chechemő Keresztyénnek szoptatására. Melly megorvosoltatik Egy Keresztyén Orvos-Doctor által.« E munka Kereszturi Pálnak Gyula-Fejérvártt 1638-ban megjelent következő című munkáját támadja meg: »Csecesemő Keresztyen Mellyet az Tekintetes

és Nagyságos Vrak Az Rakoczi György és Sigmond Istennek segítségéből, az jelen valoknak nagy örvendezésekkel, dicsérete sen és igen boldogul el mondottanak, mikor igaz vallásokban való szép épületekről abban az probában bizonságot tennének, mellyet az Erdély Országnak Kegyelmes Fejedelme az Ur Vacsorája előtt kívánt hallani, Kis asszony havának 15 napján, az 1637 Esztendőben, melyre nézve az ő Nagyságok két Fia másodnap az Vr vacsorájához való járulással az Fejér-Vári templomban legh elsőben hiteket megh pecsételték.»

Hajnal Mátyás előbb említett támadó művére Keresztúri Váradon 1641-ben nyomtatott következő művében védekezett: »Fel-sördült Keresztyen, Ki tsetsemő korátul fogvan, az Isten beszédének ama' tiszta tején, a menyei titkoknac tanulásában ditsiretessen nevedek; Es, az Istennek minden fegyverét fel öltöztvén ama Cerberus titkos erejéből támadott Hitető Orvos Doctornak pokoli orvossággal meg büszödött Patikáját el-rontá, és magát vastagon meg-ostorozá. Mellyet az Isten népének győzedelmessen hírre ad Keresztúri Pal. Job 13. 4. Bizonyára ti hazugságnac alkotoi vattot, és mindnyájan semmire kellő Orvosok.»

Csak ha e címeket is tekintjük, bizonynyal eléggé indokoltak találjuk Ferdinánd királynak fentebb közölt rendeletét.

* * *

A czikkíró úr által közölt rendelet megvilágítására szükségesnek találjuk Szilágyi Sándornak a »Sárospataki Füzetek-«ben¹⁾, e tárgyra vonatkozó közléséből a következőket átvenni. »Lorántfi Zsuzsánna, idős Rákóczy György fejedelem neje írt egy könyvet²⁾ (Mózes és a Próféták), melyet Fejérvártt 1641-ben ki is adott. Ez ellen Magyarországon valaki (a gyanu Rajki Gáspár Erdélyből akkor tájban kiszökött jezsuitán volt) egy gúnyos könyvecskét adott ki, melyben a fejedelem és fejedelemnő személyét sértő szavakkal illette. Rákóczy fejedelem ez okból belső emberét Bogáti Andrást Bécsbe küldi, hogy ott kieszközölje panaszával: először hogy azon gúnyirat beszédessék, másodszor annak szerzője megbüntettessék.

Ez alatt a fejedelem hire és tudta nélkül Kereszturi Pál

¹⁾ 1866. VII – VIII. 678 – 680 l.

²⁾ Szabó Károly: »Régi Magyar Könyvtára« 716. sz.

fejérvári professzor a Magyarországon megjelent gúnyíratra ellenmunkát írt és adott ki hasonló gúnyos modorban, melynek éle főleg a jezsuiták ellen volt irányozva. Ezen könyv »fogadatlan prókátori«¹⁾ megjelenésén Rákóczy annyira megboszankodott, hogy elkoboztatását saját országában azonnal elrendelte, s hogy Magyarországon is beszédessék, eziránt Ferdinándnál a szükséges lépéseket megtette.

Mily címük volt ezen incriminált munkáknak, ezt sem III. Ferdinándnak 1642-ben Laxenburgban május 7-én kelt, sem Kassai Istvánnak 1642. május 8-án Kolozsvárról Rákóczyhoz ez ügyben intézett levelei, melyeket Szilágyi egész terjedelmökben közölt, nem említik.²⁾ Hogy azonban az egyik elkobozandó névtelen munkának »N o v a T r a n s y l v a n i c a« volt a címe, eziránt III. Ferdinándnak 1642. augusztus 5-én Bécsben kelt s a sárosszegyei rendekhez intézett, czikkíró úr által imént közölt rendelete semmi kétséget nem hagy fönn. Az is bizonyos, hogy a könyv magyar nyelven íratott. Hogy Szabó Károly nem említi, a dolog természetében fekszik. A kérdés csak az: hogy mi volt a Kereszturi Pál által írt gúnyíratnak a címe, melyről Ferdinánd rendelete említést nem tesz? Erre nézve érdekesnek tartjuk Szilágyi Sándor szíves figyelmeztetésére Várady Pálnak Kassáról 1643 május hó 17-én Debreczeni Tamáshoz Rákóczy összes javainak praefectusához intézett levelét itt újból lenyomatni, melyből kitűnik, hogy Kereszturi Pál kérdéses könyvének a címe: »T a l i o« volt. A levél, mely III. Ferdinánd rendeletét kiegészíti, így szól:

»Generose Domine fautor et patrone multum observandissime servitiorum meorum paratissima commendatione praemissa.

Mindennemű áldásával, hogy az szent úr Isten kegylmedet boldogítsa szívem szerint kívánom.

Kegylmed nekem szóló levelét illendő becsülettel vettem s continentiáját is megértém, legottan fáradoztam az dologban, hogy azon Talio nevű könyvecskét, ha kit hol feltalálhatnék magamhoz beszedegetném. Úgy vagyon énnekem kettőt küldötenek volt, kezeimhez, s más jó akaró uramnak négyet, az magam

¹⁾ Kassai István »Rákóczy«-hoz 1642. május 8-án intézett, Szilágyi által említett helyen közölt levelének szavai.

²⁾ Idézett helyen.

kezénél levőknek egyikét (mivel nem tudom honnét, már hírekkel lettem az Generalis uram ő nagysága itt lakó Jezsuitáinál) elkérték tőlem, hogy olvassák, nem tudván gondolkodnom, hogy így történjék a dolog odaadtam nékiek és kérettem is tőlök vissza, de már felküldettek volt reményben Nagyszombat felé, egyike pedig még kezemnél vagyon; amaz jóakaró urammal is, a melyek voltanak együvé máshova is elosztott benne és így össze nem szedegethettem hirtelen azokat is, azon vagyok teljes igyekezettemmel, hogy felkeressem a kit hol feltalállok és kezemhez veszem azokat, úgy hogy tovább — másoknak szemek eleibe nem megyen. Igazán írom kegyelmednek, ha elébb érkezett volna effelől való kérdő írása és parancsolatja hozzám, akkor könyvecskék el nem osztoltanak volna, noha a mint fentebb is írák a nekem ezek keveset küldöttek, azok felől is úgy gondolkoztam, hogy egyebeknek is szabatosan kibocsájtottak a jó exemplárok. Nekem jó akaró fautorom Patronus uram ennek utánna is kegyelmed bizvást parancsoljon és az én kegyelmes uram is, azon vagyok, hogy míg Isten e halandó életben megtart mind kegyelmednek, s mind pedig az én kegyelmes uramnak ő nagyságának hűséges szolgálatomban meg ne fogyatkozzam Nálam lévén némely zombori emberek jelenték, hogy nem csak Kassára érkeztenek efféle könyvecskék, hanem a zombori schola mesternél is láttanak. Tartsa meg és élte-se Isten kegyelmedet kedves egészségben sok jó esztendőiglen, Kassán die 17 máj. Anno 1643.

Generosae Dominationis vestrae servitor paratissimus

Paulus Várady.

(Külczím): Generoso Domino Thomae Debreczeni illustrissimi ac celsissimi — Principis Transilvaniae Universorum bonorum et Proventuum in Hungaria Praefecto etc. Domino Fautori et Patrono mihi multum observandissimo.

(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

Ezek után a két elkobzott könyv c z i m e iránt semmi segítségünk nem lehet. Felderítették azokat czikkíró úr és Szilágyi Sándor közlései, melyeknek alapján tovább nyomozhatunk. Addig is a »Nova Transylvaniát« mint 189-ik és »Kereszturi Pál Tálióját« mint 190-ik adalékot Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárához« fűlvesszük folyóiratunkba.

S z e r k.

PÓTLÓ ADATOK A MAGYARHONI JÉZUS-TÁRSASÁG KÖNYVÉSZETÉHEZ 1711-ig. ¹⁾

Közli: Rosty Kálmán S. J.

A jeles könyvbuvár, Szabó Károlyunk, — emelni kezdvén a »monumentum aere perennius«-t, — oly kincset gyűjtött (a Régi M. Ktárban) össze, melynek láttára az »auri sacra fames« meglepi a könyvszerető lelket és kutatni, tovább ásni készti. E gyűjtő és gyűjtő hatású munkára illik Horác szava: » . . . munus Apolline dignum Vis complere libris et vatibus addere calcar.« — A könyvbuvár a mult szellemének vatese. — E sarkantyúzó ösztönt (calcar) én is sinlem s azért Szabó kézvezetése mellett összeszededgetem az észrevétlenül elmaradt pár aranyzemeeskét, melyekre Jézus-társasága magyarhoni pályáin bukkantam. Forrásaim: Katona István és Paintner Mihály Antal, egykor jézus-társasági rendtagok följegyzései s magam gyűjtögetése. Betűrendben megyek.

1. Arator Szántó István Soc. J. (1541–1612) kiről a rend története ²⁾ azt jegyzé föl, hogy »Vir omnibus disciplinis apprime instructus et graece hebraiceque perdoctus, fidem catholicam, ubicumque versatus est, magnopere dicendo scribendoque promovit. Ide a »scribendo« tartozván, nézzük műveit.

a) Catechismum, instar Romani, multis controversiarum fidei capitibus locupletatum concinnavit — és pedig valamennyi biographus szerint, magyarul. ³⁾ De hová lett? Úgy vélem

¹⁾ Targyhalmaz miatt mostanáig késett.

S z e r k

²⁾ Historia Soc. Jesu: provinciae Boh. Jo. Schmidl II. 678. Biblioth. Soc. J. Sotvell. p. 746. etc.

³⁾ J. L. és Paintner, Pohl, Stoeger etc.

csak kéziratban maradt s így az alább érintendő catastropha folytán végkép elveszett. *b)* Lefordítá az ó-szövetségi sz. könyveket és pedig a héber, görög és latin szöveg összehasonlításával. E munkáját mindenestre 1588. előtt fejezte be, mert ez évben a medgyesi országgyűlés által rendjével együtt kiűzetvén, azóta barangoló s zaklatott életet folytatott haláláig, mely Olmüczben érte el 1612-ben. Eszerint fordítása a Károlyiéval egykorú lehetett. E művéről ő maga így ír a »Confutatio Alkorani« című kéziratának ¹⁾ előszavában: »Postquam Domine Jesu, rex invictissime! sacra biblia tua i. e. sacros libros tuos div. majestatis veracissimos, magno et diuturno labore in vulgari sermone transtulissem et ab innumeris haereticorum corruptelis vindicasset.« *c)* Forrásaink tanúsága szerint a halál az újszövetségi könyvek magyarításában lepte meg. S hová lettek e művek? A »Magyar írók« (Ferenczy-Danielik) szerint: »Magyarul sokat írt, de nyomtatásban csak katekizmus és az ó-szövetségi sz. írás . . . jelent meg.« Ez téves állítás. Hiteles kútfők, a rendi írók bevallják, így p. o. Sotvell, hogy: »Hae tamen ejus lucubrationes haecenus (1676-ig) non viderunt lucem.« Ezt tanúsítja az aprólékig pontos Paintner is. De hát hová veszték, hogy nyomuk sincs? Erre maga Szántó ad feleletet a kórán czáfoló, fenn dicsért művének ajánló levelében így panaszkodván »hogy 1605-ben Bocskai hajdúi s a velök szövetkezett törökök feldúlván a túróczyi rendházat, a romok közt vesztett mindene »amissis bonis omnibus et scriptis quadraginta annorum.« Ime elzenghette volna ő is Hugo Victorral: »Az emberész lángját te füstbe temeted?« Elhamvadt tehát az oly tudományosan (instar Romani) fölszerelt katekizmus és bibliafordítás. Csakis két latin kéziratot műve maradt meg 40 évi irodalmi zsákmányai közül; egyik a kórán czáfolása, melyről maga írja (praef.) »quem nescio, quo casu mecum exportaveram«; a másik az esztergomi ér. levéltárban található: »Scriptum de ingressu haeresum.« De vajjon mi történt újszövetségi fordításával, mely közben kimúlt? Talán nem tévedünk ha az

¹⁾ Confutatio Alkorani tribus libris comprehensa. Olomucii excudebat Georg. Handelius 1611. De a nyomtatás elmaradt; csak a kézirat van meg a bécsi cs. k. könyvtárban.

gyanítjuk, hogy az egyenesen Káldi György kezeibe került; hisz ez ép 1612-ben időzött Olmüczben mint hittani erkölestanító, tehát Szántó halála évében s így valószínű, hogy az ifjabb rendtárs a haldokló veterántól öröklé iratait ép úgy, mint a sz. írás fordításának dicső buzgalmát is, vagy ez utóbbiban legalább megerősítettetett. — Mert bár tudjuk, hogy Káldinak fordítása előbb indult meg, mint Arátorral való érintkezése, amint ezt maga vallja bibliájához csatolt oktató intésében: »A' mi rendünkön-való Istenben el-nyugott Pater Stephanus Arátor, sok esztédeig nagy munkával fáradott a' Bibliának Magyar nyelv-re-való fordításában: Én azt nem tudván stb.« mindamellett mégis használhatta Arator ujszövetségi fordítását. Mert szerény véleményem szerint Káldinak a magy. k. egyetem könyvtárában található ily föliratú kézirata: »Káldi György önkezü magyar bibliája. Megkezdve 1605 dec. 10. Befejezve 1607 márcz. 25.« aligha készült el oly korán, mint rajta jelezve áll; sőt még a jelzett időpont is nagyon kétes. Okaim a következők: 1. Maga Káldi írja okt. intésében: »Erdélyben Gyula-Fehérvárat, a' Bochkai István támadásakor 1609 esztendőben, Mindszent-havának tizen-egyedik napján az igaz Bibliának fordításához kezd tettem, és Istennek kegyelméből végbevitem.« Hogyan vág ez össze az egyetemi codex korjelzésével? **Itt**, ha a munka megkezdéséről van szó, úgy 1606 nov. 11-étől 1607 márcz. 25 ig csak öt holnap volna a mű megtökélésére? ami nem állhat! De 2. a Jézus-társ. hiteles egykorú »litterae annuae«-iból bizonyos, hogy a jó P. Káldi 1605 és 1606-ban a legforrongóbb élet-halál harczt vívta a rendre törő támadások ellen, s mint a tartományi főnek P. Argentinek tolmáctársa Bocskait Kassára is követte, s onnét Gyulafehérvárra visszatérvén, csakhamar, az az 1606. nov. 11. »die B. Martino sacro, qui fuit undecimus Novembris Anni 1606.« megkezdé száműzetési útját Nagybányán, Szatmáron, Homonnán át Lengyelországba s innét végre valahára Bécsbe, ahol latin, olasz és német hitszónoki tiszt várt rá több évi tartózkodással, ahonnét ismét már 1612. előtt Olmüczbe tétetett a hittani cathedrára; 3. Ezen koradatokból sejthető, hogy Káldi fordítását nem igen kezdeté meg azon válságos napon, t. i. 1606. nov. (mindszent-havának) 11-ik én és hogy következőleg az oktató

intésnek idéztem szavai nem a fordításnak kezdő napját, hanem inkább a Bocskai-féle támadás végzetes kitörését, s a vele járó származtatás napját akarnák jelezni; úgy hogy e szavak: »1606 esztendőben stb.« az előttek közvetlenül álló eseménynek, a Bocskai-támadásnak idejét határozzák meg s a mondat ezen első részéhez volnának oda értendők. 4. Az is következik, hogy ily zaklatott két évben, mint az 1606. és 1607-iki, Káldi az egész sz. írást le nem fordíthatta. Ezt a tudós Dr. Ballagi Mór is kétli (Nytudom. közl. II. 44.) s mint »roppant munkát 15 hónap alatt« csakis azon föltevessel hajlandó magyarázni, miszerint »lehetetlen, hogy (Káldi) meglevő fordításokat ne használt legyen!« Ellenben 1607–1612-ig bécsi és olmczi pihentebb életmódja inkább ajánlkozik alkalmas fordítási időköznek. Hogy ezen évig el is készült vele, bizonyos azon nyilatkozatából: miszerént munkáját, Arator ily fajta törekvéseiről mit sem tudva, kezdette s végezte légyen. Már pedig Káldi ezzel csak 1612 táján találkozhatott Olmüczben. Másrészről bizonyos, hogy P. Forró György 1612 körül, mint kitűzött rendi bíráló, a kéziratot már keze alá vette.¹⁾ Mindebből következtetni merem, hogy Arátornak, a törődött veteránnak találkozása a buzgó Káldival erre biztatólag hathatott a mű kiadását illetően, hátrahagyott kéziratai pedig tárutmutatás gyanánt is szolgálhattak a szöveg javításában. Mert hisz Ballagi szerént is az egyetemi Káldi ex. a nyomtatott műtől »... oly tetemes és lényeges eltéréseket mutat, hogy egészen más fordításnak mondható« (i. h. 40 l.)

Arátornak tulajdonítja a rendi hagyomány a magyar részt a Baselben 1590 b megjelent Calepinus nagy szótárában, melyről Toldi magasztalóan emlékezik meg (Irod. tört. 60 l.)

Végül kulturai tekintetből is nagy érdeme van a római »Collegium Hungaricum« létrehozása körül, midőn V. Pius 1579. a »S. Stephani in monte Coelio« című templomot és a hozzá csatolt régi paulinus kolostort magyar növendék papok számára a Jézus-társaságiaknak átengedte.

¹⁾ Forrótól épúgy átvehette, mint maga Káldi Erdélyben lakta-
kor is hallhatta a »csitko« (csikó helyett) tájszót, s ebben nem szükség-
kép Heltait másolja, mint azt e szóból következteti B. (I. h.)

2. Ágoston Péter S. J. sz. 1616. Erdélyben Sz. Lélekfalván. Mint szállongó hitszónok 26 évnél tovább működött, különösen a török hódoltság területein s ott több ízben tömlőczőt és kínzást is szenvedett, de zsákmánya fölért ezen áldozatokkal: mert 1000-nél többet hozott vissza az egyház kebelébe. — Több ízben előjáróskodott Erdélyben és Pécsen. A dögvészesek ápolása közt elfogyasztván életét, kimúlt Nagyszombatban 1689. april 23. A Szabó Károlytól fölsorolt »Szivek kincse, . . . Mirrhaszedő szarándok . . . és Mennyei dicsőség« című munkáin kívül, még következő adatokra bukkantam: a) Mennyei Dicsőség-e Bellarmin bíbornok (Soc. J.) ily könyvének fordítása: »De aeterna felicitate sanctorum libri quinque ex officina Plantiniana 1616. 8^o. 298. Itt tehát az eredetiszerző, új adat.

b) (191. sz.) Mennyei követek vagy Szent Gertrudis és Mechtildis égből vett imádsági. Nagyszombat 1681. 12^o a városi tanácsnak költségén s ennek ajánlva. (Katona ex Mss Szörényi; Paintner.)

3. Baranyi Pál S. J. sz. a Jászságban (Jászberény) 1657. jan. 25. Ezidétt Erdélyben a rend kitiltva lévén, ott csak álruhában és Bárany László álnév alatt működhetett, 4 évig mint gymn. tanító, azután mint áldozó pap 13-ig lelkeszi minőségben. Visszatérvén, Pesten a rend akkori székházában 5 éven át házfő és magyar hitszónok volt. Végre Nagyszombatban az »Adalbertinum« házfői tisztségét 7 évig viselvén, megh. 1719. dec. 8. Fő érdemeül az erdélyi oláhság egyesítését a római katolikus egyházzal, emlegetik a koriratok. Művei a Szabótól helyesen neki tulajdonított »Lelki Paradicsom«-on kívül, a következők, melyeknek Katona és Horányi, fájdalom többnyire csak latin czímét adják: a) (192. sz.) *Vaticum spirituale*, imaginibus aeri mandatis ornatum, idiomate Hungarico. Kolozsvárott 1695. 12. b) (193. sz.) *Compendium biblicum* szintén magyarul és ujra makacsúl Udvarhelyre tévén a nyomtatás helyét 1695. holott azidétt e helyütt nem is volt nyomtató műhely. Függelékül csatolja az ó- és újszövetségi jelesebb dolgoknak kor-vázlatát. Ajánlja Haller Jánosné, szül. Kornis Katalin asszonynak. c) *Raphael Archangelus, peregrinantium de terris fidus Achates et custos animae*; Nagyszombat 1708. 12. magyarul; de Katona és Paintner csak latin czímét

közlík; Horányinál nincs felemlítve. *d)* »A z életnek és halálának képe, a vagy halotti prédikációk stb. . . . mely irattatott a halottaknak vagy koporsóba tételük vagy temetésük alkalmatosságival, Gyula-Fejérvárott a Jézus Társaságából való P. Baranyi Pál által, Nemes Erdély Országának pedig nem sokadalmi, hanem halottas pompái gyülekezetiben ki tétettetett és osztogattatott.« Ajánlom Tisztelendő és Tekintetes Mártonfi Györgynek orodi prépostnak, nyitrai esperesnek és a nemes Esztergomi káptalan-béli urnak — Nagyszombatban typis academicis per Joannem Geich 1712. in 4. E mű ugyan a Szabó Károlytól vont időhatáron túl (1711) jelent meg, de Baranyitól bizonyára még 1707 előtt készülvén, mely évben már pesti házfő volt, bizvást az előbbi kor termékeinek számába vehető.

E halotti prédikációk 2-ik kötete kijött Nagyszombatban, a szerző halálának évében 1719. Matussek András győri prépost és vikárius költségén. A 3-ik kötetről azt jegyzi meg Paintner: »an edita? ignoro.« Bár Katona följegyzéseiben oda veti »Imago vitae, pars III. *e)* A S z e n t e k l a j s t r o m a, azaz, a sz. írásból, vagy a szentek életekből esztendő által minden napon rendeltetett Elmélkedések. Nagyszombat 1713. 8^o ajánlva Nagy Mihály győri kanonoknak; bizonyára szintén 1711. előtt készült fordítás P. Grosez Jean-Etienne S. J. »Le Journal des Saints, ou méditations pour tous les jours de l'année. Lyon 1675. 12^o 3 vol.« francia műnek ily latin mása után: »Diarium Sanctorum, seu meditationes. — Monachii 1689. apud Lucam Straub.« és Viennae 1700. Baranyi valószínűen a bécsi első (1700) kiadást használta; mert a 2-ik már 1741-be való. A magyar »S z e n t e k l a j s t r o m a« Nagyszombatban 1723. és Egerben 1771. ért későbbi kiadást, mi az elmélkedő férfi- és nőszerzeteknél kelendőségére mutat. — *f)* Paintner említi róla, hogy »Concionum Dominicalium justum¹⁾ tomum proelo paravit« és hogy

¹⁾ A »Justus tomus, justum volumen« műszó a Jézus-társ. rendi törvényeiben, mely alatt »tetemes, vaskos« értendő s annyiban jelentős, a mennyiben (Oliva Pál rendfő rendelete) csak ekkora művek vétehettek föl a »Scriptores« közé.

Erdélyben hitvitázó és katechetikai iratokat is közzétett volna. Bizonyos csak az, hogy mint a megtérített oláh nép püspökének oldalas theologusa oláh nyelven katekizmust adott ki Gyula-Fehérvárott 1702. 8^o.

(194. sz.) 4. Canisius Péter világhírű katekizmusának a Vársárhelyi-féle (Kolozsvár 1599. Bécs 1604¹⁾ és 1617) és a nagyszombati latin-magyar (1696) és csak magyar (1698) kiadásain kívül létezik a kalocsai érseki könyvtárban egy eddig ismeretlen példány, t. i. »R. P. Petri Canisii Societatis Jesu Theologi Catechismus Latino-Ungaricus. Tyrnaviae Typis Academicis, per Philippum Jacobum Mayr« a címlap közepén, a rend IHS sugaras monogramja, körül pedig 1649. 101 l., latin és magyar szöveggel; a bekötés háttábláján belől ezen ráírt hatos vers áll: Quod vile est carum, quod carum est, vile putato.

5. Dobronoki György, alsó lindvai születésű Zala vm. 1588. Főrésze volt a Pázmánytól alapított egyetem létrehozásában. (Fraknoi Pázmány és kora III. 156 köv.) Korát megelőző történetírói képességnak adja jeleit a rendi évkönyvekben. (Bpesti egyet. kvár Hevenessi Mss. közt.) Magyar munkáját egyet tudok: »Phrases latino-hungaricae.« Nagyszombat és Kassa 1707. 1709.²⁾ 1728. in 8^o.

(195. sz.) 6. »Imádságos könyv, melybenkülömb-külömb féle jószágos-cselekedetek, a' mi Urunk Jesus Krisztusnak egész élete, és szenvedése, — A' Bóldogságos Szűznek tisztelete És a' Szent-séges Miscbéli Áldozatnak felséges titkai foglaltatnak. Melly most: A' keresztény lelkek vigasztalására: a' JESUS Társasága Aca-démiájának bötüivel ki bocsáttatott. Nagy-Szombatban M. D. CC. X. Esztendőben.« Rövid s velösen szép előszó után (a hol már így írja: »A' Keresztyén Olvasóhoz«) A' Változó Ünnepek táblája s egyházi naptár, — tanítás az esztendőről és annak részéről összesen 24 sztlan l., 299., és 5 sztl. l. tartalomjegyzék. Nyelve nemes és emelkedett s a kor áradozó módjától visszavág a XVII. század erőteljes szépségére. Az imádságok a vallás titkaira támaszkodó szemlélődésből kiforró buzdulatokká emelkednek és szoros dogmatikus szerkezetben mozognak. A kalocsai érseki kvárnak Kollonitz osztályába való; amit az előtábla bel-

¹⁾ Egy 1615-iki bécsi kiadást közölt a »M. Könyvszemle« 1878. 316 l.

²⁾ Közölte a »M. Könyvszemle« 1879. 41 l.

sején látható czímernek ezen körirata tanúsít: Ex libris Ladisl. Com. a Kollonitz Epis. M. Varad.

7. Jászberényi Tamás S. J. sz. 1597. Gyöngyösön. Működött a philosophiai és theol. tanító széken 6 évig; Isten igéjét 12-ig hirdeté. Ő építé alapjából az ungvári collegiumot. Meghalt Pozsonyban 1658. máj. 18. Lefordítá P. Nádas S. J. latin munkáját: Maria, mater agonizantium et felix ejus clientum mors. Graecii 1640. 16^o ily cím alatt: »A' boldogságos Szűz, a' halállal tusakodó kanyja.« Nagyszombat 1658. 12.¹⁾ (Szörényi, Katona, Paintner, Stoecker.)

8. Ketskeméti János S. J. sz. Kecske méten 1633. Szónoki ügyességeért ő is elnyerte kortársaitól a magyar Tullius nevét, meghalt Bécsben 1712. Itt fordítá P. Elffen Miklós S. J. németből latinra is áttett l. gyakorlatos könyvét »Scintilla Cordis ex libello Exercitiorum S. Ignatii Soc. J. parentis, ex Copioso illo sacri amoris foco, Igne Holocausti etc. Coloniae 1674. 8^o 142. ily czímen: (196. sz.) »Nagy tűz kis szikrája: Loyola sz. Ignátz Exercitiuma.« Bécsben 12^o. Az évszámát ki nem tudhattam, mindenesetre jóval előbb 8^o éves korában bekövetkezett halálánál (1712); Horányi s a többi gyűjtők mellőzik, demegvan Katona, Paintner és Stoeckernél

9. Landovits György S. J. sz. Győrött 1649. márcz. 13. Somogyban Andocson térítgetvén, a protestansoktól a törökök előtt magyar hadi kémül bevádoltatott s csak futás által menekült a karóba vonatástól. Erdélyben is, bár álöltözetben apostolkodott, nagynehezen került ki a halált, míg a Tököli párttól S.-Patakon fogságba vettetett 1697. Innen kiszabadulván folytatta buzgólkodását; végre a legszebb csatatéren, a szószéken, szélhűdés folytán esett el Nagyszombatban 1699. okt. 25. Katona említi vasárnapi és ünnepi sz. beszédeinek gyűjteményét, de ez kéziratban maradt. Nyomatásban csak egy latin bölcsészeti műve jelent meg Nagyszomb. 1674.

10. Landovits István S. J. szintén Győrött sz. 1635. aug. 24. Több évi gymn és egyetemi tanítás után Kassán, Győrött, Sopronban és Nagyszombatban 26 álló évig hitszónoki tisztelet viselt, míg folytonos vérhányás folytán (mely bajában az őt kegyelő kir. udvar is becses gyógyvizekkel enyhítgeté) visszalépni

¹⁾ Közölte a »M. Könyvszemle« 1880. évf. 278. lap.

kényszerült és meghalt Nagyszombatban 1690. feb. 6. A Szabótól fölemlített két sz. beszéd gyűjteményen kívül tőle van még: »Thesaurus absconditus in agro, magyar nyelvű beszéd, tartva Gr. Erdődi Ádám varasdi főispán fölött 1668. a szepesi káptalanban végzett temetés alkalmával. Megjelent Nagyszombatban 1669. in 4^o 1) (Katona, Paintner.)

11. »Liliomkert« (imádságos könyv) Tekéntetes és Nagyságos Jakusich Katalin Asszonynak. Az tekéntetes és Nagyságos Szunyog Gáspár uram Házas Társának ... a Nagyszombati Könyvnyomtató. Czimtábla nélkül; 429 és 3 sztl. l.: »Rendi és Sommája«; nagy 12^o. Korát 1711 előttre teszem; mert 1. Pártfogónője Jakusich Katalin (a gr. Majláth Jánostól a Muzáron IV. k. 289—306 l. dicsőített és Aranyunktól megénekelt Szunyogh Katalin leánya) meghalt 1716-ban; de kivált, mert 2. a könyv előlapjára tett bejegyzés szerint ezt a magyar kuruc emigránsok vitték magukkal Rodostóba²⁾ (mindenesetre 1711 előtt) a honnét Válimits Ferencz Antal nemes vitéz, Kollonits László érsek alatt Kalocsára hozta s azóta az érseki kvtárban áll Szerzője valószínűen sz. ferenczi szerzetes volt, a mit a rend szentjeihez mellékelte: a tyánk és anyánk (p. o. Szűz szent Klára anyánk) czímzés is elárul; de a Jézus-társaság intézetében nyomult.

¹⁾ Közölte a »M. Könyvszemle« 1879. évf. 25 l

Szerk.

²⁾ Tisztelt czikkíró úr téved, midőn a »Liliomkert« megjelenését mindenesetre 1711 előtti időre teszi; mert épen az általa felhozott érvek legjobban bizonyítják, hogy a könyv mindenesetre 1711 után, vagyis a szathmári béke után jelent meg. Ugyanis a kurucz emigráció sem 1711-ben, sem 1711 előtt Rodostóban még nem volt, hanem még 1712-ben is Lengyelországban volt, s innét csak 1716-ban, a francziaországiak pedig 1717-ben ősszel mentek török földre s itt is eleintén másutt tanyáztak, s csak 1720 ápril vége felé költözének Rodostóba. Mikesnél (68—69 l.) nyilván leiratik az odaköltözés. Kivihette tehát valami későbbi 1717. vagy 1738-ban (Rákóczy József) a régi bujdosókhoz kiköltözött új emigráns (mert százával volt ilyen) e könyvet hazulról Rodostóba, a honnét később visszakerült. De a könyv ajánlásának czímzete »Tekéntetes és Nagyságos Szunyogh Gáspár« világosan elárulja, hogy a könyv 1711 utáni. Ugyanis régi usus szerint a »Nagyságos« czím magában bárókat, ellenben a »Tekéntetes és Nagyságos« együtt grófokat illet meg; már pedig Budetini Bárá Szunyogh Gáspár csak a szathmári békekötés utáni években lett báróból gróffá: tehát a Tekéntetes és Nagyságos czím a szathmári béke előtt őt meg nem illette. (V. ö. Thaly Kálmánnak a Rákóczy korról megjelent műveit és Szabó K. a Liliomkertre vonatkozó közlését a »M. Könyvszemle« 1878. 318 l.)

Szerk.

12. Lippai Ferenc S. J. sz. Pozsonyban 1608. márc. 7. Húsz évnél tovább hitszónok volt, egyetemi hittanár, előjáró: Trencsinben, Győrött, Kassán. Említik szerénységét, melyet mi legalább utólag sajnálunk, hogy pártfogóinak unszólása daczára sem tette közzé remek szerkezetű beszédeit. Csak egyet tartott fenn a szokásos illendőség, t. i. (197. sz.) Telegdi János kalocsai érsek fölött tartott gyászbeszédét, melyet a pozsonyi rendek előtt mondott a sz. Ferencziek templomában: Ki-jött Bécsben in 4^o. 1647.

13. Ordódi János S. J. sz. Pozsonyban 1632. szept. 7. Mint szállingó hitlejlesztő működött Rozsnyón, Ungvárt, Patakon, Komáromban, Kassán és Gyöngyösön; kétszer került török fog-ságba Hatvanban. Azután házfői hivatalokat viselt; Nagyszombatból, a hol magyar hitszónok volt, hivatott meg 1679. Báthory Zsófia munkácsi udvarába, hogy a családnak lelki vezetését (Horváth Mihály szerint a Zrinyi Ilonáét, l. Zr. Ilona 33 l.) átvegye; de már 1681. márcz. 5. meghalt Munkácson. Egy magyar művét idézik: »Florilegium piarum devotionum Lőcsén in 8^o.« (Mss. Szörényi) a mi nem lehet más, mint tudós Szabónktól 1139. sz. a. idézett névtelen: »Lelki virágos kert.« Lőcse, 1672. kiadva a gyöngyösi Congregatio bonae mortis által, mely Jézus-társasági intézménynek élén azidért éppen Ordódi János állott mint gyöngyösi missionarius; sőt e helyütt még szép kápolnát is emelt az őrző angyalok tiszteletére. Legbiztosabb volna a gyöngyösi sz. Ferencziek kytárában utána nézni.

14. Pereszlenyi Pál S. J. »Grammatica Linguae Ungaricae a P. Paulo Pereszlenyi e Societate Jesu. Juxta hanc methodum Concepta ac elaborata. Et permissu Superiorum typis data. Tyrnaviae, Typis Academicis, Per Joannem Andream Hörmann, 1702.«¹⁾ E czímből is látszik, hogy az első 1672-ki kiadásnak — úgy látszik iskolai használatra átdolgozott példánya van kezünk között. És csakugyan hiányzik elején a »Praefatio ad lectorem« a végén pedig a »Supplementum« (Adverbium. Interiectiones. Coniunctiones. Regulae accentuum. De Articulo. Regulae Syllabizandi. Admonitio.) hanem a syntaxis IV. fejezetével (De Adverbiorum, Interiectionum et Conjunctionum Con-

¹⁾ Közölte a »M. Könyvszemle« 1879-iki folyam. 31. l.

structione) és a szokásos O. A. M. D. G. betűkkel véget ér. Összesen 166 l. kis 8^o tárgyjegyzék nélkül. (Kalocsai érs. könyvtár.)

15. Sámbar Mátyás S. J. a Szabónál felemlített 7 magyar művön kívül, tőle van még: 8. (198. sz.) *Kantsalok okulárjok* vagy *Okulare* egy hályogos szemű kálvinista prédikátor orrára 1658 in 12^o. Nem tudom, vajon e mű nem akart-e válasz lenni Megyeri Zsigmond »Lötki Okulár« című iratára? (L. Szabó 929. sz. Bécs 1658.)

16. Stankovits János S. J. sz. Szakoleczán 1591., mint esztergomi kanonok lépett Jézus-társaságába 1627.; magyar és tót hitszónok volt összesen 41 évig; meghalt Győrött 1673. decz. 25.

»Rövid és somma-szerént való bizonyítása a Lutherista és Calvinista Purgatóriumnak. Laurétomban 1670. (Magyar Egyet. és Akad.) ajánlva gr. Nádasdi Ferencz országbírájának és vasmegyei főispánnak, in 8^o.

17. Szarka Gáspár S. J. sz. Lukafalván, Vas vmben 1635; hosszabb egyetemi tanárkodás után trencsényi igazgató lett, végül egyetemi cancellár és kormányzó Nagyszombatban, egyúttal magyar hitszónok. Tököli párthívei őt Temetvény, azután Hruszó várába hurezolták, mely utóbbi helyen a börtön nyomora megölte őt 1683. okt. 18-án. Tőle van a Szabótól 1270. sz. a. közölt »Regulái A' Jézus Társaságának Nagyszomb. 1681. 8^o 146 l. Van még egy latin bölcsészeti műve Kassán 1662. s egy hitvitázó: »De vera religione« Tyrnaviae.

18. Szunyogh Ferencz S. J. a budetini grófok sarja sz. 1669. a budetini várban; Kolozsvárt bölcészet professora, aztán kőszegi és gyulafehérvári házfő; Budán, Brassóban és Belgrádban három nyelven (magyar-német-oláh) hirdeté az Ur igéjét; az erdélyi oláh püspöki infulát szerényen elhárítván magától, meghalt Gyulafehérv. 1726. decz. 8.

»Kalvinus János Istene« kissé éles vita-irat, mely megjelenése után elnyomatott. Tőle van még egy nagyobb oláh katekizmus Nagyszombat. 1696. 8^o. 1726. 8^o. (typo Valachico) Szebenben 1709. in 12^o. (typo latino.)

19. Telegdi Miklós pécsi püspöknek nagyszombati nyomtató intézetéről azon adatot találtam rendi följegyzéseinkben: hogy azt először P. Victoria János Jézus-

társasági igazgató 1559. Bécsben alapítá, ahol Apaffi Mihály gondozása alatt Telegdi Evangélomainak első része is nyomult 1575., de már a következő 1578-ik évben megvette azt a buzgó Telegdi és saját nagyszombati házába szállíttatta; holott az evangéliomok 2-ik része még azon évben meg is jelent.

20. Vásárhelyi Gergely S. J. a Szabótól idézett 4 művön kívül találtam tőle: 5. (199. sz.) Egy néhány tévelygő kérdésekre rövid keresztyéni felelet. Bécs 1615. és 1617. in 12^o. 6. Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól való intések; melyről még nem tudom, vajjon nem Kempis Tamásnak fordítása-e? (Kolozsvártr.) Legalább bibliographusaink egy üvé írják; rövid idő alatt reménylem e kérdés megfejtését. Megemlítendő még a Szabótól is hozott »Epistolák . . . sommája« példányának pontosabb ismertetéséhez, hogy e művét Vásárhelyi gr. Forgách Zsigmondnak ajánlja, — kit ő az előszóban (január 24.) még országbirójának nevez, — de a munka végén (ápril 19.) már nádorispánnak üdvözl, bár köztudomású, hogy Forgách csak máj. 16. lett nádorrá választva.

21. Tarnóczy István a) »Régi Magyar Szentség« (Szabónál 1483. sz. a.) eredetije nem Tarnóczitól készült latin munka t. i. »Ungaricae Sanctitatis indicia«; úgy, hogy a magyar »más valaki« által készített fordítás volna; hanem ellenkezően: Tarnóczy fordítá magyarra a tudós Hevenesi Gábor ily című latin munkáját: »Hungaricae Sanctitatis indicia cum 50 iconibus Sanctorum et Beatorum. Tyrnaviae typ. acad. 1692. 8^o. Ez azon »Deák Author«, kire Tarnóczy a czímben hivatkozik. b) »Holtig való barátsága« című műve 1722 in 12^o. Nagyszombatban ért 2-ik kiadást; tót nyelvre fordíttatott Nagyszombatban 1716. in 12^o.

22. Nádas János S. J. roppant termékenységű írónak 62 többnyire latin műve közül — kortársa, a rendi bibliographus Sotvelli, ki Nádasival együtt lakott Rómában, határozottan magyar nyelvűeknek mondja a következőket:

»Maria porta sancta aeternitatis hungarice, Posonii 1645.

Phaethra Spiritus; hungarice, ibid. 1649.

Említendő Nádasról az is, hogy Pázmány sz. beszédeit latinra fordítá.

23. Pázmány Péter első magyar művét »Felelet az

Magiari» (Szabónál 385. sz. a.) nem ajánlotta Ghimesi Forgách Ferenc dunántúli főkapitánynak (Szabó kvár 178.) mert hisz Ferenc nyitrai püspök volt; hanem Nádasdi Ferencnek, kire ama világi címek illenek; különben ez csak lapsus calami, melyről áll:

»Ubi plura nitent . . . non ego paucis offendar maculis...!«

ADALÉKOK SZABÓ KÁROLY: „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.”

I.

A M. Nemzeti Múzeum könyvtárában.

Lőcse, 1653.

200. sz. Heiden Sebal. Formulae Puerilium Colloquiorum Germanico-Latinorum. Pro primis Tyronibus Scholae Norinbergicae. Per Sebal. Heiden Eorundem Praeceptorem conscriptae. Nunc denuo addito Idiomate Hungarico in lucem editae. Ad Nasutum Lectorem, Consultū Pueris volumus, Nasute valeto: Queritur hic fructus, gloria nulla mihi. Leutschoviae, Typis Laurentij Breveri, MDCLIII. 8-r. A—D₅ = 32 sztan lev.

Régibb kiadásai a krakkói (latin-német-lengyel-magyar) 1531. és 1552., valamint a debreczeni (latin-magyar) 1591. és 1596.)

Lőcse, 1686.

201. sz. Kövesdi Pál. Elementa Linguae Hungaricae sive Grammatica Hvngarica. Succincta methodo comprehensa et perspicuis exemplis illustrata, Authore Paulo Kövesdi, Ecclesiae Hungaricae Soproniensis olim Ecclesiaste. Leutschoviae, Typis Samuelis Brewer, Anno 1686. 8-r. A — C₅ = 43 számozott lap. A címlap 2-dik oldalán a szerző magyar nyelvű előszava olvasható a következő aláírással: Sopronyi magyar Ecclesiának néhai Lölki Tanittoja Kövesdi Páll.

Ezen grammaticát kiadta Toldy a Corpus Grammaticorum-ban. Szabó Károly nem vette fel »Régi Magyar Könyvtára«,

mivel túlnyomó benne a latin. Én azonban a »Magyar Könyv-Szemle« álláspontjánál fogva fölvettem közleményembe.

Brassó, 1701.

202. sz. Heyden Sebald. Colloquiorum Puerilium Formulae, Latino-Germanico-Ungaricae, pro primis Tyronibus scriptae. Per Sebaldum Heyden. Ad Nasutum Lectorem. Consultum pueris volumus: Nasute valet, Queritur his fructus, gloria nulla mihi. Stephanopoli, ¹⁾ Typis et Impensis Lucae Seulers, M. D. recudit Nicolaus Molitor, Anno MDCCI. 8-r. A — D₅ = 32 sztlan lev.

Régibb kiadásai a krakkói (latin-német-lengyel-magyar) 1531. és 1552., valamint a debreczeni (latin-magyar) 1591. és 1596., úgy a lőcsei (latin-német-magyar) 1653.

Lőcse, 1689.

Felvinczi György. Igen Szép Historia, avagy Pelda. Az Jerusalemből Jerichóban menő Tolvajoktól megsebesített embernek allapattyáról. Mellyet Üdvezítőnk elő hozott Sz. Lukácsnál az X. Részben. Mostan penig Historia szerint bővebb beszéddel való Rythmusokban megirattatott és ki-bocsáttatott Felvinczi György által. Anno 1689. 29. Januarij. Lőtsén, Nyomtatt. 1689. Esztend. 8-r. A₂—B₅ = 162 sztlan lev.

Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárában« ezen könyvnek rövid czímét Seivert és Sándor után 1374. sz. a. közli. A Nemzeti Múzeum könyvtára Rotaridesnek egy kézírata alapján ujabban felkutatta, hogy ezen munkából a hallei egyetem könyvtárában a »Bibliotheca Nationis Hungaricae Vitebergensis« czímű, magyarországi protestáns egyetemi tanulók által alapított, gyűjteményben egy teljes példány létezik. Elkérte a példányt a könyvtártól s most abból közöljük a teljes czímet. Megjegyezzük, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára megtette a szükséges lépéseket arra, hogy méltányos könyvesere útján ezen ekkorig ismert egyetlen példányt gyűjteményének biztosítsa.

Lőcse, 1694.

203. sz. Az Szikszai Templomon gyakorlott Istennek itileti; az mellyet Isten az ő bölcs itiletiből az gonosz embernek fel gyujtani meg engedett, és az benne lévő sok Joszág-

¹⁾ Brassónak régi latin neve.

gal és Tizenkilencz emberrel együtt az Tűz által meg emésztett. Mellyet Versekben szedett edgy az bujdosok között. Lőtsen, MDCXCIV. 8-r. $A_2 - A_3 = 8$ sztan levél.

E könyvben, melyből ekkorig egyetlen egy példány sem volt ismeretes, a következők foglaltatnak :

a) verses ének : $A^b - A^{b^4}$.

Kezdeté :

O nagy gyászos idő a' kire jútottunk
Meg szokot bűnünkért im vagjon siralmunk
Isten ellen való partért kárvallásunk
A melyeket soha mi le nem irhatunk.

Vége :

Az ezer hatszázban es nyolczvankilenczben
Az szent György havának utolsó hetiben,
Ez romlásunk kesett nekünk keservesen
Olvashad ez irott egyűgyű versekben.

Vége.

b) $A_5 - (A_7)$.

Mága sirálmas sorsat kesergő
M a g y a r T h a l i a.

A d n o t a m : Jaj mely siralmas ez világ.

Kezdeté :

Hallyatok meg zokogását
Magyar Thalia siralmát
Miként kesergi romlását
Szomoru sorsát.

Vége :

Legyen békesség földemben
Ujics meg bagyat lelkemben
Hogy téged vig éneklésben
Algyalak Amen.

Vége.

c) Igaz megsiratása egy Csudatermetnek mellyet az 1692. Esztendőben, Boldog Aszony havának harmadik napjan Bol Schweiszternitz névő faluban Schweinitztől fél mérföldnyire edgy

juh ellet; ez mit jelentsen csak Isten tudgya a'mint bővebben megérthetnyi ez Enekből melynek notaja:

Szolit minket Christus Urunk etc.

Kezdeté:

Jer férfiak és Aszonyok, nagy csuda dolgot hallyatok
mely történt bizonyossan ez esztendő folyásában
boldog aszonynak havában meglőtt nyilvánóságossan.

Vége:

Ha nekem el nem hiszitek a mit most jelentek néktek
azt mondván hogy nem igaz, hitessetek magatokkal
hogy Bécsbe hozták bizonyal ott meg látni hogy igaz. Amen.

Németből magyarra fordítottatott die 28. Martÿ Anno 1692. — Egyetlen ekkorig ismert példány a »Bibliotheca Nationis Hungaricae Vitebergensis« cz. gyűjteményben, a hallei egyetem könyvtárában. Megszerzésére vonatkozó tárgyalások a Nemzeti Múzeum és a hallei egyetem könyvtára közt folyamatban vannak.

Közli: *Majláth Béla.*

II.

A b u d a p e s t i e g y e t e m k ö n y v t á r á b a n .

H. n. 1589.

204. sz. Judicium Magyar Nyelven, Christus Wrunknak születése vtán 1589. Esztendőre. Fontanus Balint M. az Krakai fő Oskolában rendeltetett Astrologus által irattatott és számlaltatott Fél horára es az Cassai Délre. Hely nélkül 16-r. — 16 sztlan levél. A₁ — B_v (5 és 3 levelenként.

Ezen, ekkorig egészen ismeretlen »Judiciumot« az egyetemi könyvtár tisztviselői egy könyvtáblából fejtették ki.

K o l o z s v á r 1698.

205. sz. Catechesis az az: Keresztényi Vallásra való tanítás. Melly Az Erdélyben lévő Unitária Ecclesiáknak és Scholáknak szükségekre mostan ki bocsátattott. Kmita Andrasne költségével. Kolosvaratt. Az Unitaria Ecclesia Typusival, Anno 1698. 12-r. A — E = 5 iv = 60 sztlan levél.

Szabó K. »Régi Magyar Könyvtárában« 1522. szám alatt

közül egy Catechesist mely a miénkkel, alak, cím, nyomda, évszám, szöveg, jelzés és levélszámra nézve mindenben megegyez s csak is külső nyomda-kiállításban tér el. A mi példányunk ugyanis régies kinézésű betűkkel van nyomva, míg a Szabó által leírt példány betűi újabbak; továbbá az egyetemi példány címlapját fametszetű diszkeret foglalja be s a végén is fametszetet mutat, míg Szabó Károly példányában e díszítések nincsenek, végre a címlapon nálunk a »Catechesis« után következő »az az« szók kis betűkkel s a »bocsátattatott« szó a végén egy t-vel, míg Szabó példányában az »Az Az« szók nagy betűkkel és a bocsátattatott a végén két t-vel van szedve. E két példány összehasonlítása tehát azt mutatja, hogy ezen Catechesisből egy esztendőben egy nyomdában kétféle betűkkel két kiadás jelent meg,¹⁾ mindkettő tehát két különböző példány. Ezekből Szabó Károly csak az egyiket ismertette, a másikat mi közöljük.

Nagyszombat 1707.

206. sz. H a d i r e g u l á k (Az Magyar Orszagi Confoederalt NemesStatusok. Es Rendek Részéről szabott) Articulusok, Edictumok, Törvények. Nagy-Szombatban, Nyomtattatott az Academiai Bőűkkel, 1707. Esztendőben. 4-r. 64 lap. Elül: címl, Rákóczy Ferencz teljes címe és elöljáró beszéd 3 sztlan lev.; végül: mutató tábla 5 sztlan levél.

E hadi regulák megjelentek 1706-ban kivonatosan, s 1707-ben 2-rétben a jelen ismeretlen kiadástól némileg eltérőleg a »Regulamentum Universale« kapcsában. (L. Szabó K.: Régi Magyar Könyvt. 1718. és 1734. sz.)

Megvan a bpesti Egyetem és Ráth György gyűjteményében.

Közli: *Kudora Károly.*

¹⁾ Szabó Károly nagyérdemű tudósunk azt, hogy ugyanazon évben ugyancsak Kmita Andrásné költségével kétféle betűkkel szedték és nyomtatták volna ezen Catechesist, semmivel sem tartja indokolhatónak; ellenben annak könnyen lehet okát sejteni, hogy az unitariusok a XVIII-ik században kátéjok új kiadásának, miért adták azt a szint. mintha az a régi 1698-diki kiadás volna. A Catechesis újabb kinézésű példánya tehát későbbi utánnyomat, melynek megjelenési esztendejét még meg kell határozni, de az kétségtelen, hogy a két példány két különböző kiadás.

III.

A M. T. Akadémia könyvtárában.

Prága. 1615.

207. sz. (Imádságos könyv.) Imádságos Keönyvechke Magyar nielven Niomtatott Pragaban Sessivs Pal által M DC XV esztendőben. 12-r. A—R, = 2 szlan + 389 szzott = 391 lap. Végül: Index 3 sztlan lev. A könyvben van 39 fametszet.

Szabó Károly Régi M. Könyvtárában 458. sz. a. ismertet egy Imádságos könyvet Lépes Bálinttól, mely 1615-ben Prágában 12-ed rétbén szintén Sessius Pál nyomdájában jelent meg. Ez azonban a mi példányunktól egészen különbözik s 473 számozott lapból és 15 számozatlan levélből áll. Ez évben tehát Sessiusnál két magyar Imádságos könyv jelent meg, melyekből most mindenik unicum. Az Akademia példánya igen szép.

Kolozsvár 1702.

208. sz. Dictionarium Latinô-Hungaricum, vulgo CEN-TURIA Vocabulorum ex duodenis scilicet vulgatis Sententiarum Moraliu Centuriis, nec non aliis Lexicis collectorum: Continens omnia Vocabula familiaria & fundamentalia. Lingvae Latinae. Nunc ex consensu Reform. Scholarum Transsylvanicarum in Usu Principistarum ad Classem Rudimentariam destinata. — Claudio-poli, — Impressit Samuel Pap Telegdi, Anno M. DCC. II. 8-r. A₂—K₃ = 149 lap.

1^b levelen: Ad Praeceptores Principistarum. Datum: Claud. A. 1694.

Egyetlen ekkorig egészen ismeretlen példány a m. t. Akademia könyvtárában.

Közli: *Hellebrant Árpád.*

IV.

A pannonhalmi könyvtárban.

Nagy-Szombat 1591.

209. sz. Kalendarium. 16-r. d₁, d₃, d₆, d₇ = 4 levél. — Az első lapon: Karachon hauan: XXXI. napi vag: — alatta sorban a napok számai 14—31-ig, de egyéb semmi.

A második lapon: Az Nemes, Nevezetes, Es Bevesges Magyar Orszagnac Veghazaiban helyhez tetet vigyazo hadnagyoknak, es minden rendbeli vitezlo eros ferfiaknac, lelki, es testi iokat keuan Peechi Lukach, mint bizodalmas Vrainac, es attyafiai nac.

Ezután következik az előszó, mely a 2-ik és 3-ik lapot egészen, a 4-iket is felényire betölti. A végén: Nagy Szombatban Mind-Szent hauanac . . . napian, Ann. 1590.

Ezután néhány lap hiányzik; a következő lap közepe táján: Pünkösöd hauanac 6. napian valo hold fogyatkozásnac ereiről, a mely betölti a 6-ik lapot is teljesen.

A 7-ik lapon: Ez esztendő nec legeltető mi volt aról. — A 8-ikon: Az dög halálról, es betegségekéről van szó.

Könyvtáblából kiáztatott csonka példány a pannonhalmi könyvtárban.

P á p a. 1630.

210. sz. Abecedarium || Latino-Hun || garicum. || Seu Elementa || Lingvae Latinae || & Ungaricae. || Proverb. 7. v. 2. 3. Fili mi, serva mandata mea et vives: et legem meam quasi pupillam oculi tui: liga eam indigitis tuis et scribe illam in tabulis cordis tui. — Papae || Typis Matthaei Bernhardi. || Anno MDCXXX. — 16-r. A iv = 8 sztlan levél.

A címleap 2 ik oldalán:

Benedictiones Votivae ex Moyse & Tobia. Super Puerulos Abecedarios in quorum gratiam haec elementa sunt edita novè.

Andream Pauliden.	Canisaeum,
Johannem	Samaraeum,
Matthiam	Nemesnepium,
Stephanum	Czegledium,
Paulum	Farkasdium,
Stephanum	C. Szencium,
Georgium	Canisaeum,
Michaellem	P. Bernhardinum
Michaellem	R. Peczelium.

Filiolos chariss.

Rudd. et A. virorum

Johannis Paulid. Canisaei Episcopi.

Johannis Samaraei itidem Episcopi.

Danielis Nemesnepi Senioris.

Pauli Czegledi, Past. Papen. & Senioris.

Jacobi Agh Magiari Past. Com. & Sen. nepo.

Lucae C. Sencini Past. Sam. & Senioris.

Michaelis Canisaei Past. in inelyta Tyrn.

Matthaei Bernhardini Typog. Papen

Emerici Regy Peczelÿ Past. Uyvar.

Ezután a 3-ik lapon idézve

I. Ex Gen. Cap. 48. v. 16.

II. Ex Numer. Cap. 6. v. 24.

III. Ex Tobiae Cap. 9. v. 9. 10.

Hoc ἀντιφιλήσεως τε καὶ ἀναμνήσεως

ἀναλάτιον ad sacram Amicitiae sincerioris aram suspendit

Emericus R. Péczelius Minister

V. D. indignus.

E szerint a könyv szerzője vagy legalább újra kiadója Péczeli Király Imre újrári lelkész.

Könyvtáblából kiáztatva az A ív 2 teljes példányban, azon kívül az A₂ A₃ — A₆ A₇ levelek ismét 2 példányban meg vannak a pannonhalmi könyvtárban. Közli: *Magyary Szulpícz*.

V.

A z e p e r j e s i á g . e v . C o l l e g i u m k ö n y v t á r á b a n .
H. n. 1574.

H u s z á r G á l . A Keresztyéni Gywlekezetben Valo Isteni diczeretec es Imadsagoc. Psalmo CXLIX. Diczeretet mondgyatoc Ister nec a szentek nec gyülekezetiben. M. D. LXXIII. 4-r. A — yyyiiij = 4 sztlan + 347 szzott + 4 sztlan levél = 355 lev.

Szabó Károly »Régi Magyar könyvtárában« 332. sz. a. ezen könyv rövid czímét a M. T. Akadémia és az Erdélyi Múzeum csonka címlaptalan példányai után így közli: »Debreczen XVI. század. Huszár Gál Énekes könyv

4-r.« s Toldyval együtt debreczeni nyomtatványnak tartja, mely 1574-ben Komlós András nyomdájában jelent meg. Az eperjesi ág. ev. Collegium teljes és szép példányán azonban a nyomtatás helye kitéve nincsen s így a könyv nyomdakiállításából döntendő el, vajon csakugyan debreczeni nyomtatvány-e? Ennek felderítéséhez részemről megjegyzem, hogy a címlapon levő nyomdász-jelvény egy horgonyt ábrázol, melynek közepét két kéz tartja, míg felső részén egy kigyó tekerődzik, továbbá hogy a könyv typusa nagyon hasonlít Bormemisza Péter 1573-ban Komjátin és Sempptén Huszár Gál nyomdájában megjelent Praedikációinak betűjelleméhez. A munka különben előszóval kezdődik, melyet Huszár Gál Comiatin 1574. október 6-án írt, s igen csinos fametszetű initialékkal van diszítve.

Megemlítem még, hogy a könyvben levő kóták vonalai nem egyenes vonalakból, hanem kisebb gondolatjelekből vannak összeillesztve.

Egyetlen ekkorig ismert példány az eperjesi ág. ev. Collegium könyvtárában.

S z e b e n. É. n. XVI. század.

211. sz. (L u t e r M a r t o n K i s C a t e c h i s m u s a.) Enchiridion Reovid Catechismvs, Az egyűgyű Plébánusoknak és Praedicátoroknak iratot. D. Lvther Marton által. Most penig minden Kereztieneknek iauára fordétatot Magyar nyelywre. Szembembe. — 16-r.

Luther kis Catechismusának ezen ekkorig egészen ismeretlen kiadásából a címlapot és több ívet egy Horatius 1596-ki frankfurti kiadásának borítéktáblájából áztattam ki. A borítéktábla belsején ezen egykorú feljegyzés állt: »Martini Weigmanni peculium Empt. Bartphae a Christophoro Dressero collega A. 1616.« A könyvboríték tehát 1596—1616 közt és pedig a hazában készült, hol a Catechismus iveit borítéktáblának használták fel. Tekintve, hogy a XVI. század végén Nagy-Szebenben Fabricius János nyomdájában több magyar könyv látott napvilágot, továbbá hogy a Catechesis ivei 1616-ton túl a borítéktáblába nem kerülhettek, mert ez időből már feljegyzés van rajta, azt hiszszük nem tévedünk, midőn a Catechesis megjelenési idejét a XVI. század végére tesszszük.

Az általam kiáztatott ívek, illetőleg levelek a következők: A₂, B₁, B₄, C, C₂, D₃, D₄, D₅, E, E₂, f₃, f₄, f₆, G, G₂, H₃, H₄, H₅.

Egyetlen csonka példány az eperjesi ág. ev. Collegium könyvtárában.

N a g y s z o m b a t, 1698.

212. sz. A z E v a n g e l i o m o k e s E p i s t o l a k, Mellyeket Esztendő által olvastat az Anyaszent egyház Romai rend szerint Vasárnapokon, Innepeken és Böjtben, minden nap, a Karácsoni s Husvéti énekekkel edgyütt. Kiket, Istennek nagyobb dicsiretíre, és a' lelkek üdvösségére újobban kinyomtatattott, 's e' Világ eleibe terjesztett, A' Meltosagos Magyar Orszagi Fejedelem, Kardinal Kollonicz Leopold, Esztergomí Ersek, etc. Nagy Szombatban Nyomtat. az Acad. bőttükkel Hõrmann János által. 1698. Esztendőben. 8-r. 26 sztan + 356 szzott lap.

Ezen munkából Szabó Károly több kiadást ismertet, de a jelen kiadást nem említi. Egyetlen ekkorig ismert példány az eperjesi ág. ev. Collegium könyvtárában. Említi Csontos János a m. tört. társulat 1881-ki eperjesi kirándulása alkalmával adott könyvtári jelentésében.

Közli: *Flórián Jakab*
collegiumi tanár és könyvtárnok.

A SÁROSPATAKI REF. COLLEGIUM KÖNYVTÁRÁNAK KÉZIRATAI.

Közli: **Csontos János.**

A sárospataki református collegium könyvtára a hazai tudósoknál régi jó hirben van. Könyveinek száma és belértéke vidéki könyvtáraink közt elsőrendű helyet biztosítanak számára, nagybecsű ritkaságai pedig a fővárosi gyűjtemények mellett is számot tesznek. Sajnálunk csak azt lehet, hogy e nevezetes gyűjtemény ekkorig még tüzetesen ismertette nincsen. Szabó Károly kitűnő munkájából ismerjük a könyvtár régi magyar nyomtatványait, de a gyűjtemény egyéb nevezetességeiről vajmi keveset tudunk. Azt hisszük tehát, hogy a hazai tudománynak teszünk szolgálatot, midőn ezuttal a könyvtár kéziratait, Kovachichnak egy kéziratban maradt kiadatlan munkája alapján megismertetjük. Kovachich t. i. 1810—1812-ben tudományos körutat tett az

országban s ez idő alatt átkutatta a nevezetesebb hazai könyv- és levéltárakat.

Kutatásaiban leginkább kéziratokra és oklevelekre volt tekintettel, melyekről rendes regestákat vezetett, s ezeket egy »Repertorium Manuscriptorum et Monumentorum Diplomaticorum In Expeditione Diplomatico-litteraria conscriptum A. 1810, 1811, 1812.« című munkában foglalta össze. A munka jelenleg a múzeumi könyvtár tulajdona s kéziratban egy ívrétű kötetet tesz ki.

E munka összesen 60 hazai könyvtárról és levéltárról sorol fel regestákat. Ezek közt van a sárospataki ref. collegium kéziratainak jegyzéke is, melyet Kovachich számára Kazinczy Ferencz 1812-ben készíttetett, s melyet ezuttal bemutatni kívánunk.

A jegyzék összesen 105 munkát sorol fel, melyeknek hiányos leírása nem felel meg ugyan a tudomány mai igényeinek, de elég bő arra, hogy tájékoztasson a könyvtár kéziratainak gazdagságáról. Ezek leginkább a hazai történethez és irodalomtörténethez nyújtanak adalékokat s 1404—1802-iki időszakból származnak. Több közülök ki van adva, de nagy részök sem kiadva sem felhasználva nincsen.

A középkori kéziratokból kiemeljük: Zsolnai András latin bibliáját 1420-ból, Leonardus Aretinus latin munkáját Attiláról a XV. századból és egy latin egykoru Judiciumot a pozsonyi 1468-iki üstökösről Mátyás uralkodása idejében. A magyarok közül két XVI—XVII. századi énekes könyv bir kiváló becses.

Ezek után közöljük a jegyzéket, a mint ez Kovachich fönt említett munkájában a 189—191. lapokon foglaltatik, a mint következők:

»REPERTORIUM MANUSCRIPTORUM ET MONUMENTORUM DIPLOMATICORUM IN BIBLIOTHECA COLLEGII SÁROS-PATAKINENSIS. MANUSCRIPTA BIBLIOTHECAE COLLEGII SÁROS-PATAKINENSIS A. 1812.

1687. Acta quaedam diaetae anni 1687, in fol.

1646. Acta Synodi Nationalis Szatthmár Némethiensis Anni 1646, conscripta a Steph. Benj. Szilágyi, in fol.

1721. Acta Commissionis Religionariae Pesthensis 1721, in fol.

- Arabicus Liber Belgradi An. 1789. repertus, in fol.
1721. Brunszvikianum opus Juridicum, in fol.
1631. Hanganon Demeter magát jobbjágyyságra kötelező levele Fü-
leken 1631, in fol.
1763. Historia Collegii Reformatorum Sáros-Patakinensis concinnata
Opera Georgii Király de Szathmár, ejusdem Collegii et
Superintendentiae Cis-Tibiscanae Supremi Curatoris An.
1763. fol.
1777. Instantiae et Gravamina Evangelicorum Aug. et Helv. Conf.
in Hungaria annis 1777, 1781, 1781. fol.
1772. Jerusalem (J. Fr. Wilh.) Abbatis Animadversiones de unione
Christianarum religionum 1772. fol.
1701. Kolinovics Gabr. Rerum Hungaricarum Libri XIII. ab A.
1701—1720. fol.
1621. Leges Scholae Sáros-Patakinensis ¹⁾ 1621. }
1686. Alumni ejusdem ab A. 1686—1750. } in eodem vo-
1686. Historia brevis ejusdem. } lumine. fol.
1686. Catalogus Professorum et Seniorum. }
1663. Leopoldi I. Patentes ad J. Cottum Honthensem de A.
1663. fol.
1543. Manuscripta ad Historiam Status Collegii Sáros-Patakinensis
pertinentia ab anno 1543—1775. fol.
1543. Similis Argumenti Manuscripta ab A. 1664—1732. fol.
1629. Matriculae Tractus Helv. Conf. Zempliniensis Extractus ab
A. 1629—1708. fol.
1730. Neogradiensis Cottus historia, scripta circa A. 1730. Opus
non completum et quod ab illa Cottus hujus descriptione,
que apud Mathiam Belium in Notitia Hungariae novae
exstat parum differt. fol.
- Normales scholas concernentia, fol.
1423. Novum Testamentum scriptum manu Andreae Zolnai A.
1423—25. NB. Loco primo occurrit Epistola ad Romanos,
ultima Evangelium L. Joannis fol.
1716. Passionalis könyv kottákkal, írta Ülley János a kiskún-
laczházi Ecclesia számára, 1716. fol.
1671. Gróf Rhédey Ferencz Testamentoma 1671. fol.

¹⁾ A sárospataki iskola régi anyakönyvei a marosvásárhelyi reform.
főgymnásium könyvtárában vannak.

1691. *Resolutiones Regiae et Intimata Consilii Locumentenentialis in Negotio Religionis ab A. 1691—1774.* fol.
1719. — *Ab A. 1719—1781.* fol.
1719. — *Sub regimine Josephi II.* fol.
1778. *Supplementum Budense de Scholis 1778.* fol.
1770. Szilágyi Martini *Collectanea mathematica scripta An. 1770.* fol.
- *Achenwallianae Praelectiones Statisticae scriptae Göttingae 1772. Vol. 2.* fol.
1404. *Theologia Scholastica Scripta Viennae 1404.* fol.
1661. Cserei Mihály Erdély Ország Historiája 1661—1709. fol.
1728. Csemegi Ferencz *Historia Veteris et Novi Testamenti scripta Claudiopoli 1728. fol. Vol. 2.*
1681. Tököly Imre Levele az ország Gyűlésére. 1681. fol.
Énekes könyv Jeremias Siralma. Passio. Irattatott. 1602. fol.
Más Énekes Könyv. Passio. Irattatott a XVI. század végén s a XVII. század elején. fol.
1629. Bethlen Gábor *Testamentoma Váradon 1629. November elsőjén.* fol.
1745. *Epitome Historiae Hungariae pag. 36. Transylvaniae vero pag. 13. Sermone Germanico post 1745. concinnata.* fol.
Franz Ludwig von Wurm *Anzeigung Seiner Unglücksfälle.* fol.
1635. *Consilia Bertholdi Radinilii de lue Ungarica, Peste, dissenteria ac scripta 1635.* fol.
Constitutiones Collegii Germanici et Hungarici et Examen Alumnorum. fol.
1743. König Hung. *Kriegs- und Verpflegungs-Unkosten Rechnung bei der Churbayerischen Hauptstadt Straubingen v. 19. Jul. 1743 bis 10. Oct. 1744. und abermals von 2. April bis 30. Maj. 1745.* fol.
Gessner Salamonnak minden Irásai. *Interpretatio et manus Franc. Kazincezy.* fol.
1743. *Arabicus Liber precum, in 4.*
1618. *Articuli de puniendis publice Malefactoribus lati in Congregatione Cottus Bihariensis 1618. 4.*
1670. Babocsay Isaak *Fata Tarczaliensia, azaz: Tarczal Várossának főbb változásai, s egész Magyar Országnak 1670—1700.* fol.

1738. Bagoles Sam. Animadversiones in Epitomen Historiae Horatii Tursellini scriptae Franequerae 1738. 4. vol. 2.
1577. Caesaris Cassovii Georgii, Oratio de vita et obitu Basilii Fabricii Szikszoviani Wittebergae 1577. 4.
1614. Disputationes Theologicae Miscellaneae scriptae Romae 1614. 4.
- Enyedÿ Georgii Conciones. 4.
1564. Epistolae Professorum Academiae Heidelbergensis ad Ministros Ecclesiae Claudiopolitanae 1564. 4.
1739. Exercitium J. Regiminis Vetésiani A. 1739. Fuit Georgii Nagy Mihályi Capitanei. 4.
1736. Ethica Scripta Sáros-Patakini. 1736. 4.
1729. Gype Risseriacae a Samuele Kapossÿ excervicatae, descriptae 1729. 4.
1752. György Proféta Profetziaia, vagy is hetedik trombita. Irta Miskolczon Négyesi Szepessy Ferencz 1752. 4.
1725. Historia Regni Hungariae, notitiaeque ejusdem politica, incerto autore scripta arca A. 1725. 4.
- Igazságra Vezető kalauzsnak kalandja. Sine nota anni.
1788. Liber Instructionum Studium Linguae Germanicae concernentium concinnatus per Professorem Martinum Szilágyi 1788. 4. Vol. VI.
1805. Mindenféle Gyűjtemény öszveszedetett. 1805. 4.
1753. Mocsárÿ László, Édenkertjének Kolcsa. 1753. 4.
1736. Muschenbroekii Mathesis Scripta per Joan. Sz. Péteri 1736. 4.
1744. Oratio Inauguralis Stephani Bányai Professoris Historiarum 1744. 4.
1744. Oratio Michaelis Paksi Szatmárÿ. 1744. 4.
1750. — Pauli Paksi Szathmárÿ. 1759. 4.
1767. — Joannis Szentesi 1767. 4.
1773. — Martini Szilágyi 1773. 4.
1783. — Joannis Szombathÿ 1783. 4.
1784. — Paraenetica Martini Szilágyi 1784. 4.
1791. — Jubilaea Panegyrica Leopoldo II. recens coronato dicta Sáros-Patakini 1791. 4.
- Passió Kótákkal. Sine nomine Autoris, et anni notae 4.

1567. Perényi Gabrielis Vita et obitus Oratio habita Basilio Fabricio Szikszoviano 1567. edita Wittebergae 1568. 4.
1736. A' Sáros Pataki Iskolának Könyörgései. 1736. 4.
1742. Poocs Andreae Carmen Nuptiale Latino Hungaricum spon-
sis Paulo Barczay et Catharine Fay sacrum 1742. 4.
1726. Rádi reformata Ecclesia Templom Építésére Segedelmet
Kérő Instantiája. 1726. 4.
1730. Sárkány David Historia Universalis Scripta Ultrajecti 1730.
4. Vol. II.
1737. Sárkány David Theologia Naturalis manu Michaelis Kovács
1737. Scripta Patakini. 4.
1746. Sárkány David Philosophia Moralis 1746. 4.
1746. — — Regnorum Europaeorum delineatio 1746. 4.
1523. Laczay István Magyar és Erdély Országot néző Jegyzések,
ab A. 1523—1682. 4.
- Schultens Alb. Origines Hebraeae manu Samualis Szalay
expost superintendentis. 4. Vol. III.
1788. Synopsis Politicae, Commercii, Rei aerariae, item Juris
patrii manu Nicolai Nádaskay 1788. Cassoviae. 4.
1770. Szent Györgyi Steph. Professoris Explicatio Philologica
Evangelii S. Matthaei ex I. Episc. ad Timoth. 1770—
1773. 4.
1769. Szent Györgyi Steph. Methodus Homiletica 1769. 4.
1772. Szilágyi Martini Praelectiones zoologicae et Mineralogicae
Joan. Beckmanni. Gottingae 1772. 4.
- — Annotationes et Supplementa ad Holtmanni Philoso-
phiae naturalis Partem II. et. III. 4. Vol. IV.
- Notae ad J. S. Marcovii Jus Publicum. 4.
1667. Szirmay Steph. Baronis. Vitae descriptio ab A. 1667. 4.
Fragmentum.
1667. Synodus Herczegh-Szöllősiensis ejusque Canones. 4.
1709. Csécsy Joan. filii Annotata ad Theologiam ex Praelectio-
nibus Melchioris Leydeckeri, et H. Pontani. Ultrajecti.
1709. 4.
1709. Annotata ad Gramm. Hebr. Jurisprudentiam 1709. 4.
1662. Veni mecum, azaz: Amesius Medulláját magokban foglaló
Magyar Praedikációk, készítette Mártonfalvi György.
1662. 4.

1802. Bessenyei György a Társaságnak eredetéről és Orsaglásról.
Irta Pusztá Kovácsiban, 1802. Maga tulajdon ajándéka
egy hozzá ragasztott levéllel együtt. 4.
1802. Tarimenés Utazása. 1802. 4.
1697. Hexametri Latini in Vietricia contra Turcos Christianorum
arma post A. 1697. scripti incerto Autore. 4.
Vienna obsidione liberata. Hexametri Anonymi. 4.
Drama sine pagina titulari et Autoris nomine. NB. pag. 1.
haec leguntur: Mars ovile Christi devastaturus Hunga-
riam jubet arma sua ad Petram Ecclesiae ect. 4.
Carmina Paksi-Szathmáriadum maximam partem autographa.
1. Mich. Paksi Szathmáry Theologiae Professoris.
2. Pauli, Philosophiae Professoris.
3. Samuelis in ipso juventutis flore mortui. 4.
Reliquiae Stephani Bányai. Autographa Hist. Literariae. 4.
Halotti Versek Bónis Ferencz Halálára. 4.
1802. Lakodalmi Versek Kazinczy Joseph és Raggalyi Mária
Pároknak 1802. Aug. 17. Balajton.
Leonardus Aretinus in vitam et mortem Attilae Regis Un-
gariae. Codex Kazinczianus 12 tantum paginarum charta-
ceus, optime conservatus et integer adhuc ineditus.
Judicium de Cometa que apparuit A. D. MCCCC. 68. 22.
die mensis Septembris in Civitate Hystropolitana, alias
Posoniensi pro Serenissimo Principe et Domino Domino
Mathia Dei gracia Hwngarie, Dalmatie, Croacie etc. Rege
compositum. Paginae 11. Spissae completae codex etiam
chartaceus in 4. et cui nihil deest. Codex itidem
Francisci Kazinczy. In 8. et Minoribus formis.
Arabicus precum libellus.
1666. Barta Boldisár Debreczen rövid Kronikája ki jött 1666. le-
iratott 1696. Hozzája járul Karafa járása.
1652. Catalogi Librorum Sigismundi junioris Rákóczy 1652 mortui.
1710. Catalogus Librorum Stephani Simándy Professoris Pataki-
nensis 1710. mortui.
1705. Cséri Joannis Historia rebellionis Rákóczianae Scripta
1705—1709.
1690. Idea Scholarum Pannonico dacicarum concepta, meditata,
depicta per Anonymum 1690.

NB. Catalogus iste, uti mihi A. 1810. Patakini in prima mea Expeditione Diplomatico-Literaria per Franc. Kazinczý promissus fuerat, ita per eundem missus, mihi die 28. Nov. 1812. traditus, tanto pretiosior est, quod ab altero quovis vix tam sincere sperari potuerit. M. G. K. S.»

Ezekben foglalja össze Kovachich a sárospataki Collegium kéziratait; ha jegyzéke, a mi valószínű, hiányos, a kiegészítéseknek szívesen megnyítjuk hasábjainkat.

KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK KISS ÁRON EGYHÁZTÖRTÉNELMI MUNKÁJÁBÓL. ¹⁾

A Kovács Albert által szerkesztett »Prot. Theologiai Könyvtár« legújabb (XV.) kötete a XVI. századbeli református zsinatok végzéseit tartalmazza; az összegyűjtő, fordító s magyarázó Kiss Áron szatmári ref. esperes, ugyanaz ki 1875-ben a Geleji Katona István egyházi kánonait, s azzal kapcsolatban a Szatmár-Németiben 1646-ban tartott nemzeti zsinat végzéseit s 1877-ben a Szatmármegyében tartott négy első prot. zsinat végzéseit fordította le az eredeti latin szövegből s adta ki történeti jegyzetekkel kísérve.

Ez újabb kötet az első prot. század zsinati végzései közül a két protestáns felekezet elválásáig minden zsinat végzését, azontúl pedig csak a reformátusokét közli. Az elválás után is szól azonban egy oly zsinatról, mely a két féllel közös volt, t. i. az 1587-ben tartott csepregi zsinatról, mely a két fél még fennmaradt Fertő és Balaton közötti közös egyházkerületének a zsinata volt. E közös egyházkerület 1591. jun. 2., 3. az úrvacsorája felett keletkezett u. n. csepregi szóváltás következtében bomlott fel.

A felvett zsinatok nem voltak mind országos zsinatok, de nem is oly gyűlések, mint a mai egyházkerületi vagy megyeiek, hanem oly főgyűlések, melyek kisebb vagy nagyobb körben de

¹⁾ »A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései.« Összeszedte, a latin szövegeket magyarra fordította és tájékoztató jegyzetekkel kísérte Kiss Áron porcsalmai lelkész és szatmári esperes. Budapest 1881 Prot. Egyl. 8-r. 735 l.

mindenkor a legfelső egyházi főhatóságot gyakorolták. A magukat képviseltető egyházak, részint püspöki igazgatás alatt állottak, részint pedig a püspöktől függetlenül espereseik alatt. Tudvalevőleg a protestáns egyházak csak az 1734-ik királyi parancsolatnál fogva bocsátották magukat mindannyian püspöki igazgatás alá.

E zsinatok története mind ez ideig nem volt megírva, végzései nem voltak összegyűjtve s a vele nem gondolás okozta, hogy a Kiss Áron által felvett harmincz zsinatból is vagy kilencnek csak egyes végzéseiről van tudomásunk, de az eredeti okirat lappang vagy örökre elveszett, s hogy a felvett harminczon kívül ismét vagy 16-ot említ fel K. Á., melyeknek csak a neve jutott ránk. Pedig az ily régi végzések — nemcsak azt mutatják mint szervezkedik egy új egyház, s micsoda kül- és belküzdelmeken megy át, hanem annyi művelődéstörténelmi (háztartás, viselet, egyes szokások, erkölestörténet stb.) adatot tartalmaznak, hogy méltán költhetik fel a szélesebb körök figyelmét is.

Könyvészeti szempontból tekintve e gyűjtemény több XVI. századbéli s ma már csak egy-két példányban levő könyvet ad újból lenyomatva. A tett változtatás csak annyi, hogy az olvasást nehezítő cserélt betűket p. o. az *u* helyett használt *v*-t, az *ö* helyett használt *eo*-t stb. mailag írja s a hosszú hangzók felibe az éket felrakta. Ily lenyomatok: 1. A vásárhelyi zsinat végzései 1559-ből, melyet Fraknói Vilmos fedezett fel egy XVII. századbéli könyv táblájában s közölt először a »Könyv-Szemle« 1878. folyamában. 2. A tarczai-tordai zsinat végzései, melyek 1562 s 1563-ban adattak ki először, de a közlés minthogy az első kiadás elveszett, a Lorántffy Zsuzsánna rendelkezésére készült 1654-iki Sárospataki kiadás után történt. 3. A Debreczenbe össze gyűlt keresztien praedikatoroknak, igaz es szent irás szerint valo valásoc. E Melius-féle 1567-hen költ konfessio-nak Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« (32. l.) négy hiányos példányát említi. Kiss Á. a négyből akarta restaurálni az egész munkát, de az bizony sikerült is nem is. Nem sikerült annyiban, a mennyiben teljessé nem tehetette, de sikerült annyiban, hogy a pesti ref. Coll. példányában három, igaz, hogy csak csonka czikk került elő olyanok (az Asszony állatok lelkéről, a Keresztségről és a Krisztus körülmetélkedéséről), melyek a mű első lapján elsorolt tartalom-ban nem említettnek. Szabó K. azt is mondja, hogy ez a munka

nem volna egyéb, mint a tiszántúli ref. superintendentia levéltárában vele egybekötve fenmaradt »Brewis confessio« magyar szövege. Ez azonban nem így van, a Brevis confessio Kiss Áron szerint nem a magyar vallástétel latin szövege, hanem nagy részben más, bővebb s más célból is készült. 4. Az also es fölső Baronyaban valo Ecclesiarnae Articulusi. Pápán 1577.

A nagyobb s önállóan is megjelent latin szövegű zsinati végzések magyar fordításban adva a következők: 1. Confessio Catholica de praecipuis fidei Debrecini 1562. Confessio Debrecinensis de praecipuis articulis. Debrecini 1562. (Mindkettő ugyanaz, t. i. az egervölgyi vallástételnek a debreczeni s az egervölgyiek számára külön czímlappal készült példánya. 2. A Brevis Confessio. Debreczen. Török M. 1567. (Lásd fentebb.) 3. Articuli ex Verbo Dei ex Lege natura. 1567. 4. Cikkelyek, melyek szerint igazgattatik az egyház Magyarország felső részeiben 1595. (A latin czimeket szó szerint nincs miért idéznem, a Múzeum katalogusaiban megtalálhatók.)

A többi kisebb végzések a Múzeumi Könyvtár, a debreczeni, sárospataki, kolozsvári, szebeni, m.-szigeti stb. levéltárak s könyvtárakból kerültek elő. Mindannyi több-kevesebb nevezetességű s egyrészük itt jelenik meg először. E kisebb végzések közt azonban van egy, melylyel itt különösebben kell foglalkoznunk.

Ez az 1591-ben tartott nagyárolyi zsinat végzése. Kiss Áron ezt Szilágyi Benjámin István Synodaliái közt találta fel egy igen régi kéziratban. E zsinat művelődéstörténelmi jelentősége kivált abban áll, hogy benne 12 egyházmegye (borsodi, abaujvári, zempléni, ungvári, ugocsai, beregi, szabolcsi, baranyai, pesti, túri, makói, károlyi, máramarosi, érmelléki, bányai, szatmári, szilágyi, váradi, debreczeni) azért gyűlt össze, hogy »komoly okait adják, miért nem lehet a Gergely-féle naptárt elfogadni.« Mint tudva van, Draskovich György győri püspök és királyi helytartó adta ki először a rendeletet, hogy 1582. okt. 4-ik napjától az új XIII. Gergely-féle naptár szerint kell az időszámítást megkezdeni. Ezt azonban a róm. katolikusok is oly ellenszenvvel fogadták, hogy mikor Rudolf az 1583-ki zajos országgyűlésen sürgette, a rendek hallani sem akartak róla. 1587. nov. nov. 14. Ernő herceg kívánságára a rendek elfogadták ugyan, de kikötötték, hogy nem a pápa, hanem a király tekintélyére stb.

A protestánsok azonban tovább is vonakodtak s ime 1591. febr. 10-én zsinatot is tartottak ellene. Okaikat így adják elő. A kalendarium a római pápától származott, s abban a bullában, melyben e naptár elfogadtatását a pápa apostoli teljhatalmával parancsolja, magát az egyház fejének nevezi. Másfelől azt hirdeti, hogy az t. i. a naptár) a pápai breviarium része, s azt állítja, hogy az a tridenti zsinat kiegészítéseül rendeltetett, oly czélból és kinézésből, hogy az ünnepnapok rendesen tartassanak és hogy nemcsak a husvét ünnepeltessék meg tartozott idejében, hanem hogy a szenteket is az év azon meghatározott napjaiban tiszteljék, a melyen azok ez életet bevégezték. Mindezek természetesen homlokegyenest ellenkeztek a protestáns felfogással. Meg is teszi rájuk a károlyi zsinat a maga reflexióit. A polemia után bebizonyítják az atyák, hogy e naptár ügye nem politikai, hanem igen is egyházi ügy s e naptár egyházi naptár. Továbbá, hogy ennek sem oly nagy szüksége, sem oly nagy haszna nincs, hogy azért az egész keresztyén világot fel kellene zavarnunk. S végre mert azt a német, skót s angol protestánsok sem fogadták el. Szóval nem kellett nekik »mert másként ugyanezen módon a pápaságnak más szertartásait is, ha azt a hatóság a pápa izgatásából parancsolná, be kellene venni.«

Ennyit e könyvről, mely mindenesetre sok tekintetben lesz forrás ama nevezetes század történetére s a protestáns zsinatok bibliographiájára nézve.

JELENTÉS A M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL 1880/81-ben.

Méltóságos igazgató úr!

Szöbéli meghagyására Méltóságodnak, van szerencsém a Széchényi országos könyvtár állapotáról, gyarapodásáról, rendezéséről, s a könyvtári személyzet tevékenységéről, a hiányok és hézagokról az 1880-ik évi július 1-től — 1881-ik évi június 30-ig szóló, évi jelentésemet hivatalos tisztelettel, a következőkben előterjeszteni:

Meg kell emlékeznem mindennek előtt azon súlyos veszteségről, a mi a könyvtárt Tiprai Tivadar könyvtári segédőr elhalálása által érte, szorgalmas, szakavatott férfiú, jeles bibliographus veszett el benne, ki élete pályáján a könyvtári szak-

tudománynak élve, hivatali buzgóságának, megrongált egészséggel is, a szigorúságig megfelelni óhajtván, áldozatául esett.

Tiprai Tivadar könyvtári segédőr elhalálozása által megüresedett segédőri állomásra, Csontos János őrsegéd léptetettvén elő, az így betöltetlen maradt őrsegédi állomásra ifj. dr. Szinnyei József neveztetett ki.

A könyvtári anyag nyomtatványi szakában a szerzemények leltározása, mint folyó ügy rendes folyamatban van; a hírlapi osztályban betűrendben és évszám szerint a lefolyt évben ideiglenesen felállított 576-féle hírlap 3407 kötetben.

A levéltári osztály rendezése, illetőleg a catalogusok készítése, ez évben is, csak kisebb mérvben haladhatott előre, minthogy a könyvtári személyzet a folyó ügyekkel elfoglalva lévén: az oklevelek kivonatolása, a catalogusok elkészítése, nagyobb mérvben nem eszközölthetett; mindazonáltal teljesen elrendezve lett a czéhszabályok, szabadalmak és kiváltságok tömege nemcsak, de azok teljes használata is lehetővé tétetett a szakjegyzék által. Ezenfölül felállított évrendi sorozatban a múlt évi oklevéltári szaporulat anyaga.

Ama lendület, mely az oklevéltár szaporodását a múlt évben is előidézte, az egyes családok levéltárának letéteményezése által, ez évben sem maradt hátrább, minthogy oklevéltárunk ismét két oklevéltár letéteménye által szaporodott; t. i. örök időkre letéteményezte a gróf Forgách-család Abaúj megyében, Alsó-Kemenczén őrizett, s történelmi szempontból igen fontosnak mondható nagybecsű levéltárát, továbbá Mariássy Ferencz és Miklós, Márkusfalván Szepesmegyében őrzött, s az említett családot nem, de más, azokhoz idegen családokat illető s szintén igen becses oklevéltárát adtak át örök megőrzés miatt, melyek ugyancsak felállítottak és évrendben, illető helyeikre beosztattak, az ajándékozó családok czíme és czímere alatt. Eltekintve az örök letéteményektől, a könyvtár anyagának gyűjtése tekintetéből örvendetes azon jelenség, mely a közönség részéről, ajándékok által az intézet irányában nyilvánul, minthogy az intézet tulajdonjoggal 14 lelkes hazafi által, nevezetes számú és fontos tartalmú okiratok, levelek és pücsomóhoz jutott. Felsorolandónak vélem e helyütt azon szíves adományozók neveit, kik önzéstelen nagylelkűséggel viselik szívükön az intézet gyarapodását. Ezek: Zim-

mermann Rajmond púchoi gyógyszerész, Rosenfeld Lipót, báró Skrbenszky Fülöp, dr. Ungar Samu Homonnáról, Milecz Béla főgymnasiunai tanár, Györgyi Lajos gombkötő Révkomáromból, Dobler János Budapestről, Gerson Ödön Debreczenből, Ertl Károly budapesti ügyvéd, Trummer József kereskedő Budapestről, gr. Pongrácz Károly honvédezzredes, Zsoldos Ignác Veszprémből, Kibédi Péterffy Kálmán és Marikovszky Béla.

Kellő figyelembe véve a könyvtárnak azon kiváló feladatát, hogy az magyar nemzeti szempontból lehetőleg összegyűjtse a könyvészet körében mindazt, mi a régibb nyomdászat magyar nyelvű termékeire vonatkozik, beható figyelemmel kísérte a könyvtár a bel- és külföldi könyvészeti szaklajstromokat, minek eredményeül hét, részben másodpéldányú, részben unicum gyanánt feltűntethető régi magyar nyomtatvány birtokába vétel útján jutott a könyvtár. Nevezetesen pedig idáig mint unicumok:

1. A' Boldogságos Szűz Az Halállal tusakodók Annya. Mellyet elsőben deákul kibocsátott az Jézus társaságában levő P. Nádasai János. Most pedig megöregbítvén magyarul fordított ugyanazon Jézus társaságában levő P. Jásbrinyi Tamás, Nagyszombat 1658.

2. Szent Erzsébet asszony élete.

3. Útitárs. Az az Reggel s Este és egyéb üdőkben gyakorolandó imádságok.

Mint másod példányok:

4. Az nagy Calvinus Jánosnak hiszek egy Istene. Nagy Szombat 1609. Egy keresztyén Predicátortól. S. T. D. P. P.

5. Az Cassai nemzetes tanítóhoz Alvinczi Péter uramhoz iratot öt szép levél. Nyomatott G. S. P. G. V. T. A. MDC. IX.

6. Imádságos könyv. Nagy Szombat 1701 (Pázmán munkái); s végre

7. Az öt szabad Királyi Városoknak felső Magyar országban, Cassának, Lőcsének, Bártfának, Eperjesnek és Szibinnek, Keresztyéni tudományról és hitről való vallás tétele. Cassán 1634; ezen nyomtatványnak még csak egy példánya létezik a British Múzeumban.

A kézirat-gyűjtemény a lefolyt munka évben, számra a mult évi szaporodást 33 darabbal múlja felül, minthogy a jelen munka-évben 100 darabra megy az újonnan szerzett kéziratok

száma, még pedig ajándékozott 30 db., vásároltatott 70 db., de tartalomra nézve is érdekes és fontos példányokat mutathat fel; a többi között: Schmeitzel Lionardo: Acten und Copia; a megcsalatott szerelem gyötrésének áldozatává lett Adolf levelei; Poliárkus: Meleander és Árgirusról való história; a Fáy gyűjteményből XV—XVIII. századból eredő kéziratok; Exemplar Formularum című kézirat; Csokonai Vitéz Mihály kézirata: az istenek osztozása, Virgilius Eneásza Blumauer után.

Múlaszthatlan hivatalos kötelességemnek tartom, a hazafias ajándékozók sorában kiemelni Véghelyi Dezsőt, Banás Jenőt, Fraknói Vilmost, Neumann Károly nyug. lelkészt, Thuránszky Bélát, Hirsch Márk ó-budai rabbit, Jankovics Antal királyi tanácsost kik becses ajándékokkal szaporították a könyvtár kéziratgyűjteményét.

A könyvtár összes anyagának szaporodása a lefolyt munkában a következő számokat tünteti fel:

A. Nyomtatványok:

Vétel	722	darab (füzet)
Ajándék	235	»
Köteles példány	2667	»
Összesen	3624	darab.

B. Kéziratok:

Vétel	70	darab
Ajándék	30	»
Osszesen	100	darab.

C. Oklevelek, levelek, percsomó, kézrajz:

Vétel	1195	darab
Ajándék	12424	»
Osszesen	13619	darab

Szaporodott tehát a könyvtár összes anyaga 17343 darabbal; fordítottatott: nyomtatványok, kéziratok, oklevelek, levelek vásárlására és kötésekre 3082 frt 16 kr.

A könyvtárnak legnagyobb szaporodása volt 1880. szept. 1102 kötettel, levéltára 1881. márcz. 8605 darabbal, legkisebb könyvtári 1881. márcz. 132 köt., a levéltári 1880. április 1 darabbal.

A könyvtári forgalom következőkben tűnik elő.

Olvasók száma 21475, ezek által használt könyvtári anyag száma 41371 nyomtatvány, 2045 kézirat és 8950 oklevél, összesen 52366 darab könyvtári anyag.

A könyvtár látogatása legnagyobb volt októberben 2702 olvasóval, 6252 darab könyvanyagot használva.

A könyvtár belső kezelési és külső helyiségi hiányai és házagai körül eszközölt megfigyelésem alapján, kötelességemnek tartom Méltóságod figyelmét a következőkre, mint olyanokra irá-
nyozni, melyek czélszerű létesítése egyrészt Méltóságod kezde-
ményezésétől, másrészt pedig a magas közoktatási m. k. miniszter
úr ő nagyméltóságának intézetünk irányában különben is eléggé
tapasztalt jóindulatú rendelkezésétől függ.

Mindenekelőtt, fölötte fontosnak és szükségesnek tartom az oklevél- és kéziratár végleges szakszerű lajstromozásának keresztül-
vitelét, mert csakis így válhat az a tudós szakközönség hasznára ;
s kielégíthető leendő a látogató közönségnek ama igen is méltányos
igénye, hogy az oklevél- és kéziratárakat a tudományok gyarapítása
szempontjából kiaknázhassa. Az ezt illető művelet bár ha évek
előtt megkezdett, de minthogy az említett osztályban csak egy
egyén munkálkodik : a lajstromozás keresztülvitele a physikai
lehetetlenségek sorába tartozott és tartozik, s immár elodázhat-
lanná lett az oklevéltári személyzetnek mielőbbi szaporítása.

Nem kevésbé fontos még a bútorozatlan könyvtári két
teremnek új berendezése, azon nyomós oknál fogva, minthogy a
rég, részben festetlen, szúette állványokon immár a könyvek
is a moly által megtámadva vannak, daczára az évenkénti több-
szöri porozás- és tisztogatásnak. Ez ok, eltekintve a két terem
disztelenségétől, elegendő arra, hogy a becses könyvtári anyag
félhető elpusztulásának eleje vétessék, mi annál is inkább szük-
séges, mert a könyvmoly elterjedésének a más termekbe is, ele-
jét venni másképen lehetetlen, mint a különben is szúette, régi,
disztelen állványoknak újakkal felcserélése által. Óhajtható lenne
ez irányban a két terem bebútorozására czélzó terveket miha

marább elkészíttetni, hogy a berendezés a magyar kormány jóváhagyása után, gyorsan foganatosíttathassék. Hasonló hiányokban szenved a »Hirlaposztály« csarnoka is, hol jelenleg egy részben a kettős példányok vannak letéve; mire nézve ajánlatosnak tartanám, ha Méltóságod aképen intézkednék, hogy a még meglevő kettős példányok, melyek legnagyobb része a theologia, antiquált természettudományi, orvosi munkákra vonatkozik, s vevőjük nem akad, azok más tanintézeteknek, melyek arra netalán igényt tarthatnának, elajándékozassanak, s így e tehertől szabadulva a könyvtár, a hírlapi csarnok saját céljának átadathassék, hogy ez által is a nagybecsű anyag a kutató közönség számára hasznavehetővé legyen. Végre a folyó évben előfordult egy könyvlopási eset is, mi daczára a folytonos és szigorú felügyeletnek, bebizonyította a szolgaszemélyzet számának elégtelenségét, s mellőzhetlenül szükségessé vált, a szolgák számát hováhamarább legalább egygyel szaporítani, bárha már mostan is ideiglenesen egy hadastyán alkalmaztatik az olvasó-terem felügyeletére.

A könyvtár történetének, mint egyik kiváló mozzanatát kell fölemlítenem azon eseményt, hogy Ő császári és királyi fensége Rudolf trónörökös, midőn a f. é. május havában, nászünnepe alkalmából, a múzeum egyes osztályait magas látogatásával szerencséltette, s ez alkalommal a könyvtárt is kegyes látogatására méltatja vala: Ő császári királyi fensége a könyvtárőr kérésére, nevét a vendégkönyvbe »Rezső« magyarul első ízben vezette be.

Hazai tudósaink, tanáraink, tudománykutatás céljából az elmúlt munkaévben is részint állandóan, részint vajmi gyakran használták és látogatták gyűjteményeinket, kik közül kiemelendők a következők: dr. Haynald Lajos kalocsa bíbornok-érsek, dr. Ipolyi Arnold besztercebányai püspök, Pulszky Ferencz, dr. Fraknói Vilmos, dr. Venczel Gusztáv, Jakab Elek, Goldziher Ignác, Nagy Imre, Pesty Frigyes, Zsilinszky Mihály, Wolf György, Beöthy Zsolt, báró Radvánszky Béla, idős Szinnyey József, dr. Ballaghi Aladár, dr. Marczali Henrik, Thaly Kálmán, Nagy Iván, dr. Szabó Károly, Haan Lajos, Véghelyi Dezső, dr. Henszlmann Imre, Helfy Ignác, Herman Otto, báró Nyáry Albert, dr. Rómer Flóris, Molnár Aladár, Szilágyi Sándor, Nagy Gyula, dr. Szalay József, dr. Fejérfataky László.

A külföld tudósai közül is többen időztek, tudományos bűvár-
latok szempontjából könyvtárunkban, ezek között ugyanis Jagor
Fr. Berlinből, dr. Alberti boroszlói tanár, Ptaseczky szentpéter-
vári tanár, dr. Hierné tanár Upsalából, dr. Stassov udvari tanácsos
Szent-Pétervárról, s a bécsi cs. kir. hadi levéltár részéről, a múlt
1880-ik év második felében egy kiküldött cs. kir. katonatiszt,
állandóan kutatott az oklevéltárban, Savoyai Eugen történetére
vonatkozólag.

Levelezési, kölcsönzési és tudományos bűvárlati összeköt-
tetésben volt a könyvtár a lefolyt munka-évben, a bécsi cs. ki-
rályi udvari, a müncheni, baseli, berlini, dresdai, augsburgi,
krakkói, salzburgi, modenai, prágai és a mülki könyvtárakkal.

A könyvtár anyagának gyarapítását nyomtatványaik meg-
küldése által, a következő hazai és külföldi hivatalok, egyletek,
társulatok, intézetek eszközölték:

1. Budapesti fővárosi statisztikai hivatal.
2. Magyar királyi statisztikai hivatal.
3. Magy. kir. természettudom. társulat.
4. Magy. kir. földtani intézet.
5. Magy. kir. meteorologiai intézet.
6. Erdélyi történelmi társulat Nagy-Szebenben.
7. Magyar földtani társulat.
8. Magyar történelmi társulat.
9. Magyar földrajzi társulat.
10. Erdélyi természettudom. társulat.
11. Székely művelődési egylet.
12. A magyar tudom. akadémia.
13. A bécsi cs. kir. tud. akadémia.
14. Bécsi cs. kir. statiszt. központi bizottság.
15. Bécsi cs. kir. hadi levéltár.
16. Szentpétervári cs. tudom. akadémia.
17. Kiei egyetem.
18. Smithsonian intézet Washingtonban.

A könyvtári személyzet hivatalos foglalkozása mellett, a
tudományok és szépirodalom terén is működven, munkássága a
lefolyt évről a következőkben foglalható össze.

A. Majláth Béla könyvtárőr:

1. Likava vára történeti rajz: Magyarország s Nagyvilágban 1880. évfoly. 31. szám.

2. Egy magyar követség Svédországban; a Századokban.

3. Egy magyar keleti utazó a XVIII. századból: Vasárnapi Ujság.

4. Adalékok Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárához«, Magyar Könyvszemlében.

5. Janik János. életrajz: Vasárnapi Ujságban.

6. Petőfi Sándor egy kiadatlan költeménye a Vasárnapi Ujságban.

7. Petőfi Sándor kéziratai: Magyar Könyvszemlében.

8. Tanúlmányok Széchenyi István gróf levelezéséből: Magyarország és Nagyvilágban.

9. A chinai porcellánról: Részvét-albumban.

10. Szépirodalmi dolgozatok a Vasárnapi Ujság- és Ország-Világban.

Felolvasást tartott a Régészeti, a magyar történelmi és a földrajzi társulat szakülésein; s mint szerkesztőtárs, szerkesztette a magyarországi Kárpát-egyletnek 1881. évi közlönyét.

B. Barna Ferdinánd t. könyvtárőr:

1. Ősvallásunk fő istenei: Értekezések a nyelv és széptudományok köréből 1881. IX. köt. VII. sz.

2. Ősvallásunk kisebb tényei és áldozati szertartásai: ugyanott. 1881. XI. köt. IX. szám.

C. Csontos János segédőr:

1. Ismeretlen magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. IV. közlemény: a Magyar Könyvszemlében.

2. Adalék a szepességi XV. századi könyvtárakhoz. Ugyanott.

3. Tiprai Tivadar emléke U. o.

4. Beatrix királyné imakönyve Mőlkben. U. o.

5. Corvin János két horoszkopja Krakkóban. U. o.

6. A jénai Corvin-codex. U. o.

7. Az aquinoi szent Tamás féle codexek bibliographiájához. U. o.

8. Az escuriali codex aureusról. U. o.
9. Vágújhelyi származású kézirat 1423-ból, Prágában. U. o.
10. Hazai vonatkozású ősnymtatványok a berlini könyvpiaczon. U. o.
11. Észrevételek: Volf György, Régi kézirtaink oltalma című cikkére.
12. Latin Corvin-codexek bibliographiai jegyzéke. U. o.
13. Mit tartunk a kézirat gyanánt nyomtatott könyvekről? U. o.
14. Felolvasást tartott a m. tört. társulatban a müncheni, mölki és krakkói könyvtárak magyarorsz. vonatkozásu codexeiről.
15. Munkatársa volt a Codex Diplomaticus Patriusnak.
16. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét.

D. Dr. Szinnyei József örsegéd:

1. A finn parasztok: Budapesti Szemle.
 2. Valami a finnekről: Pesti Napló.
 3. A nyelvküzdelmek Finnországban: Hon.
 4. Finnországi képek: Ország-Világ.
 5. Hogy élnek a finn parasztok. Ország-Világ.
 6. Egy kelet-finnországi dialektus ismertetése: Nyelvtudományi közlemények.
 7. Alquist Suomen Kielen rakennus. Birálat: Nyelvtudom. közlemények.
 8. Nyelvújítási adatok: Magyar Nyelvőr.
 9. Niitä-näitä kielitieteen alalta. Unkarin Album.
 10. Az ezer tó országa.
- Szerkesztette: az Ország-Világ illusztrált lapot.

E. Horváth Ignác díjnok:

1. Összeállította a »Magyar irodalom« című könyvészeti rovatot a »Magyar Könyvszemle« minden számában.

A Magyar Könyvszemle, mint a múzeumi könyvtár kiadványa, alapítva dr. Fraknói Vilmos, akadémiai főtitkár és apátkanonok, s volt múzeumi könyvtárór által, a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által segélyezve, immár a VI. évfolyamba lépett, mely kitűzött eredeti célját szigorúan követve, gazdag tárháza lett a tudományos könyvészeti, könyvtártani, irodalomtörténeti, codicologiai adatoknak, miért is az, ismert nevű szak-

tudósok dolgozatai által, a szakirodalom színvonalán állva, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye, feladatát a lefolyt évben is megjelent 6 füzetben kellőleg betöltötte.

Midőn is az előadottakban összegezve a könyvtárnak egy évi működését, s azt Méltóságodnak tudomására hozni, hivatalos kötelességemnek tartottam, maradtam

Budapesten, 1881. július 1-én

Méltóságos igazgató úrnak
alázatos szolgálója

Majoráth Béla
könyvtárőr.

DEÁK FERENCZ BESZÉDE HORVÁTH ISTVÁN MÚZEUMI KÖNYVTÁRŐR ÉRDEMEIRŐL 1836-ban.

Két év múlva lesz Horváth István születésének 100-ik évfordulója s még ma nem mondhatjuk azt, hogy ezen nagy tudósunk tudományos működése, hatása és érdemei irodalmunkban kellően méltányolva volnának. Mi volt ő magyar nemzeti kulturának. ezt logjobban tudják még életben levő tanítványai; mily szolgáltatokat tett a magyar tudományos irodalomnak erről tanuskodnak hátramaradt művei, de hogy mi volt ő a Nemzeti Múzeum könyvtárának hol 34 éven át a könyvtárőri tiszteletet viselte, ezt ma már csak azok tudják, kiket sorsuk vagy hivatásuk a könyvtár kézírataival behatóan foglalkozni késztet. Könyvtárnoksága a múzeumi könyvtár legtermékenyebb korszakaihoz tartozik, mely magyar történeti, irodalomtörténeti és bibliographiai tekintetben nagy eredményeket mutat fel. Kéziratban maradt különböző munkái 600 kötetet meghaladó külön gyűjteményt képeznek, s maradandó emléket biztosítanak számára. Kiemeljük ezekből »Lexicon Eruditorum Regni Hungariae« című 1843-ig menő munkáját, mely egymaga 248 negyedréti kötetből áll. — De nem bocsátkozunk részletekbe.

Ezúttal csak közölni kívánjuk Kónyi Manó nagybecsű munkájából¹⁾ Deák Ferencz azon beszédét mely Horváth István

¹⁾ Deák Ferencz Beszédei. 1819—1847. Összegyűjtötte Kónyi Manó. Budapest. Franklin-társulat. Magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. — 1882. XII. + 628 lap. Tartalmaz: 184 czikket illetőleg beszédet tájékoztató bevezetésekkel kísérve.

múzeumi könyvtár-őr érdemeinek elismerésével foglalkozik, mert jellemzőnek tartjuk azt, mily találóan ítéli meg nagy hazánkfia Horváth István működését.

Az erre vonatkozó fejezet egész terjedelmében így szól:

»Horváth István érdemeinek elismeréséről.

A KK. és RR. 1836. január 30-dikán tartott kerületi ülésében fölvétetett a múzeum tárgyában kiküldött kerületi bizottság jelentése, mely egyik pontjában megemlékezvén Horvát Istvánról, a Széchenyi országos könyvtár őráról, mint a ki a tudományok, de kivált a nemzeti nyelv, historia és diplomatika körében szerzett jeles érdemei által, nemcsak a haza, hanem a külföld figyelmét is magára vonta, azon óhajást fejezte ki hogy Horváth Istvánnak elegendő és tisztességes fizetés rendeltessék, hogy a nyomasztó anyagi gondoktól fölmentve, közérdekű tudományos munkálatait folytatni és bevégezni ideje legyen.

Deák Ferencz: Kifejté mindazt, mivel tartozik a nemzet tudósainak, kik a tudomány, nemzetiség és felvilágosodás ösvényén díszre, boldogságra vezérlik a népeket, mind pedig különösen Horvát István érdemeit; megemlíti, hogy a nemzeti nyelv s nemzetiség ügyében halhatatlan Révaynk után nálánál több érdemmel senki sem dicsekedhetik, hogy jelenleg a pesti tudományos egyetemen két katedrát foglal el, a magyar nyelvet s diplomatikát ritka tudománygyal s pirulás közben legyen mondva, mint supplens tanítván, actuariusus az universitásnak, a Széchenyi könyvtár őre, sok egyes munkákkal is kénytelen foglalatoskodni s mind azért, hogy az éjből is nappalt téve magát, háza népét táplálhassa. Ennyi tömörked foglalatosság, ennyi gond között lehetetlen, hogy roppant ismereteit akként gyümölcsöztesse maradandólag hazánkknak, mint ezt kevesebb elfoglaltatás között tehetné. Itt tehát az ő jutalmazásával, melyben érdemeinek elismerése a legfőbb rész, kettős czél lesz érve. Egyik, hogy a nemzet megteszi, a mivel tudósainak, önjava tekintetéből is, és másoknak serkentő például tartozik; másik, hogy Horvát Istvánnak mód nyújtatik különböző foglalatosságai közül a terhesebektől megválni, ez által más tudós hazánkfiainak is magok alkalmazására utat nyitri s a nemzet roppant hasznára, nemzeti-sége kifejtésére szánt munkálódását nagyobb hatással folytatni.«

Ezzel kapcsolatban közöljük Deák Ferencz 1836-ik évi követjelentésének azon részét is, mely a M. N. Múzeumra vonatkozik, s szószerint így hangzik:

»A nemzeti múzeumra nézve meghatározták, szavazatunk ellenére, az ország rendei, hogy mivel annak épülete jelenleg majdnem használhatatlan állapotban van, egy új alkalmas és díszes épületnek felállítására közsegedelem formában rendes kivetés útján fölosztandó 500,000 pengőforintok fizettessenek; elhatározták továbbá, hogy a concurrentialis pénztárban levő 200,000 pengőforintnak évenkénti kamatai, melyek az 1827. évi XVII. t. cz. rendelete szerint eddig a Ludovicaea fundusának gyarapítására fordítottak, ezentúl évenként a nemzeti múzeum pénztárába folyjanak. Jankovich Miklós úr becses gyűjteményének kialkudott ára pedig 125,000 pengő forintban szintén kivetés útján legyen megfizetendő. Végre a gr. Ráday nemzetiségnek jeles könyvtárára nézve az végeztetett, hogy ő királyi főhercegsége, országunk nádora, ezen könyvtárnak megvizsgáltatásáa, sőt ha azt méltónak találja, alku szerinti megszerzésére is megkéressék.

Ugyanekkor tudós és lelkes hazánkfíának Horvát István úrnak, a Széchenyi országos könyvtár örének, kifáradhatatlan munkássága és roppant ismeretei által a külföldön is köztiszteltet nemzetünktől pedig a hazai történetek, diplomatika és magyar nyelv körül szerzett jeles érdemeivel hálát és köszönetet vívott ki magának, nem annyira jutalmul, mint inkább nemzeti közmeztiszteltetés gyanánt egyedül és egyenesen személyére fizetésén kívül évenként 2000 pengőforint rendeltetett adatni. Meghatározottatott végre az is, hogy a nemzeti múzeumnak lajstroma elkészítettvén, az egy országos választmány által hitelesíttessék, és mindezen pontok egy külön törvénybe lőnek iktatva.

Megkell itt említenünk nagyméltóságú gróf Illésházy István főasztalnok és nagyméltóságú Pyrker László patriarcha egri érsek uraknak jeles ajándékát is, melylyel a nemzeti múzeumot gazdagították; ugyanis az első dubinczai kastélyában volt becses könyvtárát, a másik pedig 140 darabból álló eredeti képeknek jeles gyűjteményét a nemzeti múzeumnak ajándékozták.«

Vegyes közlemények.

— **A Nemzeti Múzeum Könyvtára,** az utolsó füzet megjelentése óta mintegy 1000 kötet magyarországi vonatkozású földrajzi munkával, térképpel és egy óriási nagyságu magyar felírással földgömbbel részt vett a velencei nemzetközi földrajzi kiállításon s a nemzetközi bíráló-bizottság által elsőrendű díszoklevéllel által lett kitüntetve.

— **Új állomások szervezése a múzeumi könyvtárban.** A nagymélt. vallás- és közoktatási magy. kir. miniszter úr a jövő évi költségvetésben a nemzeti múzeum könyvtárában három új állomás szervezését hozta javaslatba, melyeket a pénzügyi bizottság el is fogadott. Ezek: egy segédőri (levéltárnoki) állomás 900 frt fizetéssel és 300 frt lakbérrel, továbbá egy írnoki 500 frt fizetéssel és 150 frt lakbérrel és egy szolgáló állomás 300 frt fizetéssel, 60 frt lakbérrel és 60 frt ruhapénzzel. Tekintve, hogy az óriásilag szaporodó könyvtári anyag kezelésére és feldolgozására a jelen tiszti személyzet teljességgel nem elegendő, de a tudományos közönség igényei is oly mérvűek, hogy azokat a mostani tiszti személyzet csak a könyvtári szolgálat hátrányával elégítheti ki, a miniszter úr elhatározását a könyvtár előhaladása érdekében melegen üdvözljük, s az hiszszük, hogy az új állomások égető szükséglet fognak pótolni a könyvtárban, azáltal pedig, hogy az 50,000 oklevélből és levélből álló levéltár külön tisztségviselőt kap s elválasztatik a 14,000 kötetben mintegy hatvan ezer munkából álló kéziratoktól el lesz érve az, hogy a könyvtár különböző ágaiban, u. m. : a folyó ügyek, nyilvántartás, könyvfelvétel, kéziratok és oklevelek élén egy-egy szaktisztviselő fog állani, kik, ha kellő segédszeméllyel rendelkeznek, a saját szak-

májukban kiváló tevékenységet fejthetnek ki. A könyvtár érdekében óhajtjuk, hogy ezen új állomások ügybuzgó, kötelességérző és öntudatos szakférfiakkal töltsenek be.

— **Oklevélvásárlás.** A Múzeum Könyvtára újabban megvásárolta a Fáy-féle levéltárnak nagy részét, mely a XIII—XVIII századból mintegy 500 oklevelet és levelet tartalmaz. Ezek közt van a mohácsi vészig 30 darab. Az oklevelek leginkább Pest és tiszavidéki megyékre vonatkoznak, s főleg családtörténeti és mivelődéstörténeti tekintetben érkesek. Ajánljuk történetbuváraink figyelmébe.

— **Kudora Károlyt** a budapesti egyetem III. osztályu könyvtártisztét a nagyméltóságu vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úr a Littassi János halálával üresedésbe jött II. osztályu könyvtártisztai állomásra léptette elő s helyébe III. osztályu könyvtártiszté ideiglenesen Szadeczky Lajost ismert fiatal történetbuvárt nevezte ki.

— **A könyvkiállításról.** A jövő évi könyvkiállításra oly nagy mértékben nyilvánul a közönség érdeklődése s a kiállítandó könyvek és kéziratok száma oly nagy, hogy a kiállítás céljaira szánt műcsarnok helyiségei a kiállítandó könyvanyag befogadására nem elegendők. Ennélfogva az intéző körök a kiállítás céljaira az Országos Eszterházy-képtár helyiségeit a M. T. Akadémiában szemelték ki, hova a beérkezett könyvek, kéziratok és csomagok már legközelebb a múzeumi könyvtárból át fognak vitetni. A külföldi könyvtárak közül ekkorig a bécsi császári udvari, a bécsi jezsuiták, a párizsi nemzeti és a besanconi könyvtárak részvétele bizonyos, a többi külföldi könyvtárak részvételét a legjobb reményekkel várjuk. A Nemzeti Múzeum könyvtára a kiállításon 2000-nél több 1711 előtti magyarországi nyomtatványnyal, 50 ritka kézirattal, 50 kiváló becsű ősnymtatványnyal és számos régi magyarországi kötessel lesz képviselve.

— **A budapesti egyetemi könyvtár codexjeinek címjegyzékét** köszönettel vettük. Addig is míg vele behatóbban foglalkozhatunk, megjegyezzük: hogy a címjegyzék 121 8-ad rétü lapon 116 latin, 2 görög, 5 ó-szláv, 9 keleti, 3 német és 8 magyar középkori kéziratot ismertet s négyféle indexxel bír, mely 44 lapot vesz igénybe. A Catalogust a magyar királyi egyetemi nyomda díszesen állította ki.

— **Báró Aczél Péter** igen becses eredeti okmányokkal gyarapította a Nemzeti Múzeum levéltárát. Ezek: az aradi vár 1949. jun. 28-iki capitulációjának ratifikált okmányai a melléletekkel együtt, melyek hazánk akkori történetéhez nagybecsű adatokat szolgáltatnak.

— **212 adalék Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.** A »Magyar Könyvszemle« jelen kettős füzete Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához a **212-ik** adalékot közli. Ezekből a Nemzeti Múzeum könyvtára (Fraknói, Majláth, Csontos) közölt 110-et, Szabó Károly 32-öt, a budapesti egyetemi könyvtár (Szinyei és Kudora) 24-et, Dr. Ballagi Aladár 12-öt, Rosty Kálmán 11-et, Ráth György 6-ot, Thaly Kálmán 5-öt, a m. tud. Akadémia könyvtára (Hellebrant Árpád) 3-at, az iglói ev. könyvtár (Pákh Károly) 3-at, a pannonhalmi benecések könyvtára (Magyari Szulpicz) 2-öt, az eperjesi ev. könyvtár (Flórián Jakab) 2-öt, Konecz József 1-et és dr. Kiss Áron 1-et. Ha most ezekből 12-öt a felmerülhetett tévedésekre leszámítunk, marad kerek számban 200 olyan, a mi Szabó Károly munkájából hiányzik s a »Könyvszemle«-ben jött először nyilvánosságra. Ezen eredményt folyóiratunk a felsorolt munkatársak közreműködésével 4 év alatt érte el. Elérte pedig azon bibliographiai mozgalom hatása alatt, mely Szabó Károly monumentális munkájának megjelenése óta a régi magyar könyvek iránt országszerte nyilvánult. Ha most figyelembe vesszük, hogy Szabó Károly nagybecsű bibliographiájához husz évig gyűjtötte az adatokat, egy évre tehát, mivel a munka közel 2000 könyvet sorol fel, 100 könyvnek felkutatása esik, azt találjuk: hogy neki 4 év alatt egymagának kétszer annyi könyvet kellett felkutatnia, mint a mennyit nekünk most mindnyájunknak, ugyanennyi idő alatt felderíteni sikerült. E körülmény mutatja leginkább munkája kitünő voltát. Több-kevesebb adalékkal gyarapítjuk, de túlszárnyalni nem fogjuk soha. Reméljük, hogy az adalékokat 300-ig még fölvihetjük, akkor itt lesz az ideje új kiadásról gondoskodni, addig azonban kutassunk serényen mindenfelé tovább.

— **Nagyszigeti Szily Kálmán** a műegyetem rectora a Nemzeti Múzeum levéltárának ajándékozta családi levéltárának azon részét, mely nem vonatkozik szorosan családjára. A becses aján-

dék 14 vastag csomagból áll, melyek 1358—1830-iki időből tartalmaznak okleveleket. Ezek leginkább a dunántúli megyékre vonatkoznak s különösen a hügyei Farkas-család történetéhez nyújtanak adalékokat. Különösen érdekesek Szily József Pest-megye egykori alispánjának statisztikai kimutatásai a XVIII-ik század második feléből, mivel az akkori nemzetgazdasági viszonyokra érdekes világot vetnek. A gyűjtemény rendezése folyamatban van. Megjegyezzük, hogy azt a hazafias ajándékozó a Nemzeti Múzeumnak, egy ünnepélyes formában kiállított adománylevél kíséretében nyújtotta át.

— **Monyorókeréki német ujságlap 1587-ből.** Weller munkájából tudtuk, hogy Manlius János ambuláns nyomdájában, mely Németujvárott, Monyorókeréken, Varasdon, Siczen és Kereszturon működött, 1587-ben Monyorókeréken egy német ujságlap jelent meg, mely Sasvár basának Szigetvárából 1587-ben aug. 9-én történt kitörését, pusztításait és hadseregének a visszatérés alkalmával Sárkány-Szigete mellett történt elpusztítását írja le. Ezen »Zeytung«-nak monyorókeréki kiadásából, mely ekkorig a legrégibb német ujságlap, a mi hazánkban nyomtatott, a bibliographusok ekkorig csak egyetlen egy példányt a müncheni könyvtárban ismertek. E sorok írója tudományos körútjában az olmczi tanulmányi könyvtárban szerencsés volt ezen ujságlapból egy másik példányt feltalálhatni, melynek megszerzése iránt a múzeumi könyvtár az olmczi jelenleg tárgyalásokat folytat. Addig is, míg ezen tárgyalások eredményéről olvasóinkat tudósíthatjuk, érdekesnek tartjuk a Zeitung teljes czímét a következőkben közölni:

Neue Zeitung aus Ungern. Auch grundlicher und warhafter Bericht, welcher massen der Saswar Bascha von Siget sambt andern dreyn Beegen den 9. Augusti dieses 1587 Jars uber die funft Tausendt starck herauszgefallen, ung bei Sieben-tzehn Dorfer verbrennet ond verheret auch ein guete antzal christen auffgehebt gefenglichen mit sich gefürt aber in jrem zurukziehen bei Sarkan Zigethe ongefehr zwo Meyl Wegs von Kanischa von den vnsern angetroffen und vermittels Gottliche Huelf Ritterlichen feind erlegt worden mit allem circum stantiis auff fleissigist beschriben.

Gedruckt zu Eberaw in Vngern durch Hansen Man-nel Anno M. D. LXXXVII. — 4 r. 10 számozatlan levél.

Az ujságlap a nyomdásznak van ajánlva. Colophonja: Geben zu Tschakhäthurm den Neuntzehenden tag ermeltes Monats Augusti Anno 1587. Ewer allzeit dienswilliger Erhard Pöckhl des vilgedachten Heern Georgen Grafen von Serin etc. Secretarius.

— **Rákóczy György ezüstös-aranyos táblájú bibliája.** Ismeretes, hogy a középkorban a pápák, fejedelmek, főpapok és főurak a bibliakötések dolgában mily pazar fényt fejtettek ki. Igy, hogy csak egyet említsünk, a müncheni könyvtárban van egy Codex aureus quatuor Evangeliorum a bambergi káptalan középkori könyvtárából, melynek táblái, a rajtok levő drágakövek, boglárok, továbbá az arany és zománcz diszítések miatt, egy millió márka értéket képviselnek. A bibliákról átment a kegyeletes luxus más ájtatossági könyvekre is, milyenek a Missalék, Breviariumok, imakönyvek és mások, ugy, hogy az európai könyvtárakban, e nemből nagyszerű, sokszor mesés értéket képviselő példányokra találunk. Hazánk a legrégibb ilyenmő könyvtábla: a bizanti lipsanoteca a XI. századból, az esztergomi főkáptalan kincstárában őriztetik, ezután következik a nyitrai káptalan diptichonos könyvtáblája a XIII. századból, Oláh Miklós könyvtáblája drágakövekkel a XVI. századból, a gör. kel. egyházak ezüstös-aranyos bizanti izlésű könyvtáblái diptichonokkal, a Nemzeti Múzeum régiségtárának ezüstös és aranyos könyvtáblái a XVI., XVII. századból és más ilyenmő könyvtáblák a XVI. XVII. századból magánosoknál. Ezekhez járul Rákóczy György aranyos-ezüstös táblájú latin bibliája a XVII-ik századból, melynek emlékéért Kemény Simon ingóságainak 1662-ik évi Registruma tartotta fön. — A Magyar Történelmi Tár 1881. IV. füzetében P. Szathmári Károly közölvén Kemény Simon kincstárának jegyzékét ebben a többi közt a következő tételt találjuk: »Egy deák biblia ezüstös-aranyos táblájú öreg Rákóczy-György fejedelem felé.« Ebből megtudjuk, hogy öreg Rákóczy György fejedelem bibliája Kemény Simon kincstárába került, de hogy hova lett innét? ki tudná megmondani.

GRÓF BERCSENYI MIKLÓS KÖNYV- ÉS KÉZIRATTÁRA.

— Közli: Thaly Kálmán. —

A Rákóczi-féle nagy nemzeti küzdelem második főalakja: Székesi gróf Bercsényi Miklós fejedelmi helytartó és fő hadi vezér, köztudomásúlag nemcsak tűzlelkű és vasjellemű szabadsághős, hanem egyúttal igen fényes elméjű férfiú vala. A legújabb kutatások mindinkább földerítik, hogy kortársai — magyarok, mint külföldiek egyaránt, — őt tartották az akkor élő nemzedék közt legeszesebb főnek, legszíkrazóbb elmének hazánkban. Akadtak olyanok is és pedig az idegenek, a magyarok konok ellenségei között, kik úgy ítélték Bercsényiről, mint gr. Heister Hannibál cs. k. altábornagy; ki három évig lévén a kuruczok foglya, mint ilyen, Bercsényit közéről megismerte, s midőn 1709-ben fogságából kiszabadult: »tele torokkal dicséri vala Bécsben Bercsényit, nagy részét vetvén a világnak, hogy nincs hozzá hasonló elméjű ember benne.«¹⁾

A természetes, föltaláló ész és elragadó ékesszólás mellett azonban Bercsényi igen nagy és sokoldalú képzettséggel, tudományos ismeretekkel és választékos finom ízléssel is birt. Ez utóbbinak tanúsága főlakóhelyei: a fejedelmi pompával berendezett, olasz és hollandi olajfestményekkel, rézmetszetekkel, műfaragványokkal ékített s drága francia bútorokkal megrakott unghvári várpalota és kedves nyaraló helye: az atyja által s általa szép olasz stýlban építtetett brunóczi kastély.

Sokoldalú ismereteiről s európai államférfiúi képzettségéről pedig legjobb bizonyáságul szolgálnak eddig immár öt kötetben

¹⁾ L. a labancz b. Berényi Ferencz naplóját. (Kézirat a Nemzeti Múzeumban.)

az olvasó közönség kezén forgó nagybecsű levelei Rákóczi fejedelemhez és gr. Károlyi Sándorhoz. — Ismereteinek alapját Bercsényi a n.-szombati és bécsi egyetemen, valamint hg. Eszterházy Pál nádor udvarában szerzé meg, — de azonkívül, s később is, azután is, az ő nyugodni nem tudó lelke, az ismeretek annyi különböző nemére és ágára kiterjedő gazdag képzettségét folytonos olvasgatás, tanulmányozás által gyarapította. Bercsényi könyvek nélkül még utazni sem tudott; s bár némelyek szemében tán kissé meglepőnek tetszhetik, de úgy van; s alább kétségtelen történelmi adattal igazolt tény az, hogy a szilaj kurucz hadak fővezére, még tábori sátoraiba is egy láda könyvet hurezolt vala magával, — nyilván legkedvesb olvasmányait.

Gr. Bercsényi Miklós ismeretkörére, szellemi világára igen szép fényt derít ama válogatott, s igazán az akkori tudományosság színvonalára emlékeztető becses könyvtár, mely íróasztala fölött dolgozó szobájában, s unghvári vára más helyiségeiben állott. Mikor a gróf 1701. tavaszán Lengyelországba kénytelenült vala menekülni és javai első ízben lefoglaltatván, az unghváriak ez év július 27-kén s a következő napokban a szepesi kir. kamara elnöke gr. Brankovich János és egyéb kiküldött tagok által összeirattak: e lajstromokban szerepel a könyv és kéziratár.

És ámbár ezeknek szakszerű, vagy legalább csak egy kissé tüzetesebb lajstromozására az összeírók, fájdalom — mint azon korban csaknem kivétel nélkül — semmi súlyt sem helyezének: mégis, legalább az íróasztal fölötti kézikönyvtárban, s így a Bercsényi legkedvesebb olvasmányait tartalmazó szekrényben talált könyveket, már úgy a hogy, egyenként felsorolják. Az utókornak ezzel is nagyon hasznos szolgálatot tőnek; mert nemcsak egy darab jellemrajzot, (a kurucz fővezért illetőleg,) de egy darab műveltségtörténetet is hagytak ránk e — bár hézagos — mindazáltal oly becses jegyzékben. Bercsényinek nem egy csatájánál előbbre tesszük ezt!

Alig hiszszük, hogy hazánkban még csak egy-két főúr könyvtárában is — legalább ily complexumban — feltalálhatók lettek volna akkor az európai tudományosság oly válogatott jelességű s oly különböző szakokbeli művei, mint gr. Bercsényiben. Megismerjük e jegyzékből, hogy a nemes gróf kedvencz

olvasmányait nemcsak a római classicusok, Ovidius és a hazai latin s magyar írók munkái: hanem kora elismert külföldi tudósainak történelmi, földirati és államtudományi, politikai, hadtudományi, építészeti, csillagászati, physikai, vegytani, gyógyászati stb. művei képezték; azonkívül némely vallási és szépirodalmi mulattató könyvek, a mint majd az alább közlendő lajstromok tételei megmutatják.

A várpalotában összehalmozott tömérdek olajfesményről, szám nélküli rézmetszetről (csak egy gyűjteményben volt ilyen ötszázakettő) műfaragványok, ereklyék, régi pénzek, fegyverek, zászlók, ékszerek, elefántesonttal és gyöngyházzal stb. kirakott vagy aranyozott drága bútorok, szkófummal hímzett ezimeres asztalborítók, selyem ajtó- és ablakfüggönyök, ezüst alabástrom-, kristály- és porcellánművek s több effélékről ezúttal hallgatunk, ámbár ezek is meglepően tanuskodnának a műszerető várúr és úrnő kifejlett, finom ízléséről. Mindezeket tehát mellőzvé, e szakfolyóirat feladatához képest a lajstromból csupán azon tételeket írjuk ki, melyek a szobáról szobára történt összeírásban Bercsényi grófnak könyv- vagy kézirat-tárára vonatkoznak, ideértve családi levéltárát is, melyről szintén van néhány sovány említés.

És pedig, mielőtt a gróf dolgozó szobájában lelt s a többinél kissé részletesebben leírt kézikönyvtár ismertetését reproducálnók: tartsunk sorrendet, s szemeljük ki, a lajstromkezdetek szerint haladva, az ebben megelőzőleg előforduló könyv- és levéltári vonatkozásokat.

A Szent-Jánosról nevezett bástyára néző szegletszobában találta az összeíró bizottság egyebek közt a következőket, a mint a lajstrom szól:

»In cista sub nro 1. habentur libri: Biblia, Conciones Pázmány, Praecatorij, item Conciones Telegdy, Vita Sanctorum, Hungarice; ac alii minutiores Latini, Hungarici, Germanici, in universum nro 88.« Tehát összesen 88 kötet; akkoriban ez maga egy egész kis könyvtár. Mily kár, hogy azok az »alii minutiores« tüzetesebben meg nem jelöltetnek! Ugyanott »In cista sub nro 2. habentur libri medicini nro 12 majores et minores; compacti vero, in quibus alba

solummodo charta est nro 9. Culinary scripti duo; Germanicus de somnys unus, formularum muliebrum diversarum! duo pro acu pictura.« Látszik, hogy az e szekrényben levő 12 irott és 9 beiratlan orvosikönyv, a két irott szakácskönyv, a német álmoskönyv s a különféle női hímzés-minták a grófnőéi valának. Ezen úrnő, szül. gr. Csáky István nemesszivű s jótékony lelkületű leánya, az ő saját várukbeli gyógyszerárukban készített gyógyszerekkel gyógyítá a szegényeket; ezért a sok beírott, s a grófnő gyógyítási tapasztalatairól még idővel beírandó orvosi könyv. — Tovább:

»In Armariolo nigro, cum forulis decem, sub nro 3. In Fasciculo sub Litera A. Literae sex de Bonis Tapolesániensibus.¹⁾ Divisionales inter Mariam-Theresiam Keglevics (özv. gr. Homonnay Zsigmondné) et Christinam Homonnay (gr. Beresényi Miklós első neje) sub Litera B. super Bonis Szőlőskeiensibus, Terebesiensibus et Varanóiensibus. Habentur praeterea in eadem forula variae diversorum missiles et alia nullius importantiae (jogilag!) scripta. In altera forula par Testamenti Emerici condam Beresény,²⁾ sub Lra D. Ibidem Bonorum Szeregnieensium (Szerednye) Conscrip-tió et Domino Comiti Paulo Forgács (Beresényinek mostoha-fia) facta resignatio, sub E. Literae concernentes Bona Imperialia Familiae Rechopergenianae.³⁾ Item, aliud par Testamenti alterius Emerici Beresény, sub Litera itidem D.«⁴⁾

In 3. forula antiquiores originales obligatoriae in uno Fasciculo, sub Lra G. In 4. forula diversae quietantionales antiquiores et recentiores, super persoluto Interesse a pecunys mutuo levatis; ac Decreta Consilij Bellici super Officio Generalis Supremi Vigiliarum Prae-

¹⁾ A nagy-tapolesányi uradalom értetik, melyet id. gr. Beresényi Miklós zálogban birt volt egy ideig sógorának gr. Forgách Ádám országbírónak örököseitől.

²⁾ Itt a svédek ellen Csehországban elesett idősb báró Beresényi Imre (Miklós nagyatyja) értetik.

³⁾ Hibásan írva, gr. Rechperg a Rothenlöwen helyett, mely családból született ifj. gr. Beresényi Miklós édesanyja.

⁴⁾ Ifjabb b. Beresényi Imre, Miklósnak korán elhunyt egyik nagybátyja.

fecti, Duo Baroni Nicolao Bercsényi seniori collato. In 5-ta. Diversae nullius momenti missiles Litterae. In 6-ta. Litterae litigiosae de limitibus Morvánkaiensibus, ac nonnullae passuales literae, minus necessariae. In 7-ma. Cessionales et contractuales super Bonis et Arce Temetvén, tam originales, quam et copiales. In 8 va. Inscriptionales certorum fundorum in Oppido Kis-Várda, Duo Francisco Csabay cessorum. Sub Lra H. diversae quietantiae Inclýtarum Camerarum ac aliorum super exolutione Bonorum Unghváriensium emanatae. ¹⁾ Testimoniales Inclýti Comitatus de Ungh, super 5 pagis, quod pertinuerint ad defunctam Comitissam Christinam Homonnay, sub Lra J. Unus Fasciculus Literarum sub K. de Bonis Makó-Vásárhelyiensibus, ²⁾ in Comitatu Csongrádiensi.«

Eddig a tiz fiókos kis fekete almáriom tartalma. Ezután egy tétel jó, mely méltó boszankodásunkat költi fel, hogy mért nem tüzetesebb:

»In cista sub nro 4. diversae Litterae Bona concernentes et Privilegia, ob brevitatem temporis non revisa, verum obsigillata.«

»In cista sub nro 5. Habentur . . . acta ad Commissariatum Provinciale Dni Bercsényi, Annorum 1696 et 1697 pertinentia.« Tehát Felső-Magyarország XIII. vármegyének s öt kulcsos városának a katonai kihágások ellen Bercsényi — mint országos főhadi biztos — közvetítésével orvoslást sürgető panaszos ügyiratai és ezek elintézésai. Nagy kár, hogy elvesztek!

Ugyanezen teremben 8. sz. a. említetik még egy sárga atlaszból készült török mivű, hosszúkás levéltartó doboz. (Una theca longa, pro conservandis literis turcica, ex flavo attalico.« (?) Továbbá a grófnéhoz címzett némi levelek jeleztetnek:

»In scatula alba sub nro 12. Litterae diversarum personarum missiles, Illustrissimae Dominae Comitissae Christinae Csáky sonantes antiquae.« S ismét:

»In scatula sub nro 13. Litterae eidem Comitissae sonantes,

¹⁾ Mikor t. i. a gr. Homonnay-család férfiágának kihaltával az unghvári uradalomnak háromnegyedét gr. Bercsényi Miklós a kir. kincstártól, 200,000 frtért megvette

²⁾ Értsd: Hód-Mező-Vásárhely — régi Bercsényi — birtok.

quas a tribus suis maritis (gr. Erdődy Sándor kamaraelnök, gr. Draskovich Miklós országbíró és ifj. gr. Bercsényi Miklós) scriptas acquisivit habentur, cum nonnullis minutys et crepudys.»

Ezek után, több termen, köztük a 36 nagy régi olajfestményenyl ékes »ebédlő palotán« áthaladva beérkezünk »in hypocausto Illustrissimi Domini Comitiss.« Gr. Bercsényi Miklós dolgozó szobája főúri díszszel vala berendezve. Aranyozott támlájú karszékek és francia kanapé a gróf címerével; két mozaik-mű asztal, fejtér alapon; az egyik szögletben egy művészi faragású, aranyos és cirádás ébenfa-szekrény, nyolcz fiókos; ajtókon és ablakokon vörös-zöld nagy, nehéz selyemfüggönyök; egy remekműű ütő óra, mely havi naptárt is mutatott; (Horologium cum calendario menstruo) a drága kárpitos falakon tíz pompás olajfestmény, (egy a pócsi Szűz-Mária, remekvésetű aranyozott ezüstkeretben; kettő a gróf és grófnő arczképe; és hét részint ó-testamentomi, részint görög mythologiai jelenetet ábrázoló művészi kép). De mindenekfölött díszre volt e szobának pompás készületű íróasztal, aranyos díszítésekkel és fölötté aranyozott s vörösre fényezett könyvszekrényenyl, a melyben a következő nagybecsű könyvtár találtatott — adjuk a leírást szorúl szóra, a mint van:

»Armarius scriptorium, instar pulpiti, inauratum; super quod Theca librorum inaurata et colore rubro decolorata. In qua continentur libri sequentes:

1. Primus. Physica curiosa Caspari Schotti.
2. Bonfinius Hungaricus.
3. Articuli Posonienses Anni 1681. (1687?)
4. Reichkunst, Antony de Pluvinel.
5. Architectura Militaris, Germanico idiomate.
6. Architectura Civilis, Germanica.
7. Historia Nicolai Istvánnffy.
8. Liber unus, ex parte manuscriptus.
9. Novus Orbis Regionum, Latinus.
10. Trophaeum Domus Eszterhazianae.
11. Franshemius in Curcium.
12. Annulus memoriae Adami Veber.
13. Unus liber, ex parte manuscriptus.
14. Schola militaris moderna.

15. Georgy Andreae Bellesz Architectura, Germanica.

16. Chronologia Germanica Hieronimi Ortelli.

17. Nova et aucta Institutionum Isagoge medicarum Pauli de Szorbait.

18. Mercurii Gallo-Belgici Succenturiati Tomi septimi liber primus.

19. Christiani Functy Orbis hodie Imperantis breviarium.

20. Officium Iudicis, Joannis Baptistae Tschidrer.

21. Theatrum virtutis et gloriae, Boicae.

22. Mercury Gallo-Belgici Tomi 5-ti liber primus.

23. Curiosiora variarum scientiarum miscellanarum Patris (Martini) Szent-Iványi.

24. Alexy Pedemontani, de Secretis (naturae?)

25. Historiarum Galliae libri 18., auctore Gramondo.

26. Praecipua Dogmata bellica, Johannis de Billo.

27. Ars conversandi, Adami Véber.

28. Ars discurrendi, Adami Véber.

29. Sylvae vocabulorum Pars 2-da.

30. Mercury Gallo-Belgici Tomi octavi liber primus.

31. Epitome Rerum Hungaricarum Petri Ransani.

32. Secreta Jacobi Vechery medicinalia.

33. Johannis Baptistae Portae Neapolitanae Magia naturalis.

34. Mercury Gallo-Belgici Tomus 2-dus, libri quatuor.

35. Item, ejusdem Mercury Tomi 15. liber 2-dus.

36. Benedicti Heffter Schola cordis.

37. Ministerium Cardinalis Mazarini.

38. Omnia opera Senecae.

39. De miraculosis Imaginibus B. V. Mariae.

40. Illustres Cardinales Richelius et Mazarinus.

41. Cornelý Agrippae Opera.

42. Caesaris Ripa, de virtutibus et vitys, Germanice.

43. Augery Busbeguy (igy) opera.

44. *Commentarius Turcici Imperij, ex officina Elzeveriana, Lugduni.*

45. *Ars Regia, Adami Véber.*

46. *Descriptio Daniae.*

47. *Descriptio Galliae.*

48. *Bethlenius, Historia de rebus Transylvanicis.*

49. *Gillius, de Bosphoro Traciensi.*

50. *Albertini Emblemata.*

51. *Antony Legrand, Discursus de Secretis Naturae.*

52. *Barclay Argenis.*

53. *Item, aliud exemplar eiusdem.*

54. *Manuale Politicum, Vilhelmi ab Efferen.*

55. *Campus Martius.*

56. *Observationes Politicae, Zevekoczj.*

57. *Historica Narratio de progressu missionis apud Chinas.*

58. *Ravisj Textoris Theatrum Historicum et Politicum.*

59. *Antony Netj, de Arte Vitraria.*

60. *Livj Decas tertia.*

61. *Paradisus animae, Jacobi Mello.*

62. *Exegesis Theologica Patris Christiani Hartman.*

63. *Tabulae Poëticae, decem Elegjs comprehensae.*

64. *Curtius, de rebus Alexandri, cum annotationibus Frainshemj.*

65. *De vita Turenne.*

66. *Beniaminis Prioli, de rebus Gallicis Libri nro 12.*

67. *Narrationum ridicularum Pars 2-da, in quatuor partibus incompacta.*

68. *Liber scriptus de somnjs.*

69. *Delineatio Fortalitiorum Hungariae et Croatiae.*

70. *Historia Croatiae et Hungariae, Germanice.*

71. *Nebulo Nebulonum, seu Joco Seria.*

72. *Historia Hungarica, scripta.*

Eddig a könyvjegyzék, mely tehát 72 tétel szám alatt 96 kötetet (sőt némely meg nem nevezett kötetszámú, ú. l. nagyobb terjedelmű munkákat tekintve, talán még ennél is többet) sorol elő, fájdalom elég hézagosan. Azonban így is nyerhetünk némi képet ezen különféle nyelveken írott s a tudomány annyi ágára és fajára kiterjedő könyvgyűjtemény tartalmi értékéről, s tulajdonosának ismeretköre tág voltáról. Mint a jegyzék mutatja több kézirat is volt e könyvtárban.

Nem tartjuk teljesen érdektelennek fölemlíteni a Bercsényi-nek ezen könyvszekrényes, aranyos íróasztalán talált két t i n t a - t a r t ó t sem; melyek egyike valami díszes török mű, másika pedig érczmunka vala:

»Atramentarium Turcicum, panno viridi Anglicano impositum.« És:

»Atramentarium ex lamina, destructum.«

Tovább menve, a grófnő remek butorzatú salonjában találjuk egyebek közt a Bercsényi édes anyjáról rokon gr. Rechberg-Rothenlöwen családfát. (»Genealogia Familiae Rechpergiana«.») E salonból ugyancsak a grófnőnek hálótérmébe lépven, itt egy az ajtó mellett álló aranyozott vörös almáriomban, illetőleg ennek öt fiókjában ismét számos könyvet, kéziratot, diplomát, rajzokat, metszeteket, hímezett czímereket stb. lelt vala az összeíró bizottság, melyeket így vett föl a lajstromba:

»Diversae imagines in uno libro, vulgo Kupferstich, in usum pictorum.

Alter liber, pariter in usum pictorum. minor praecedenti.¹⁾

Liber clavi aperibilis, ab intus albam chartam habens. (Festő-albám?)

Liber praecatorius Germanicus, cum nigra coopertura, in capsula rubra Carmasinea.

Donationales pro Baronatu, Emerico Bercsényi collatae. (1639.)

Aliae Donationales pro titulo Comitatus, per Suam Matrem Sacram Leopoldum videlicet primum, Nicolaum Bercsényi seniori collato. (1687.)

¹⁾ Úgy látszik, hogy a grófnő műkedvelésből képirással is foglalkozott

Conscriptiones et Urbaria Bonorum Lónyaiensium.

Unum volumen turcicae chartae variegatae.

Unus fasciculus imaginum vulgo Kupferstich diversarum, pro pictoribus.

Liber continens formulas pro arcolis hortorum.

Coelestis corona Hungariae, authore Paulo Estoras.

Duo frusta Pargamenae candidae.

Diversae florum formae in Regali papÿro.

Tegumentum pro mensa ex panno viridi, cum Insignibus Comitatus Bercsény et Familiae Rechpergianaee acupictis.

Ptolomaeus parvus, Andreae Argoli.

Liber Germanicus scriptus, de Astris et Divinationibus.

Vita Joannis Tritenÿ Abbatis.

Item, alter Ptolomaeus Andreae Argoli.

Authore Joanne Baptistae Porta, liber Germanicus de Secretis Domesticis.

Hyeronimus Cardanus, de utilitate ex adversis capienda.

Venus Murániensis, Ungarice. (Gyöngyössy.)

Liber magnus Planetarum Geomantÿ Phisognomi.

Jacobi Coreni Clypeus patientiae, hungarice.

Liber Secretorum Balthasaris Schnurn.

Foenix, sine Joannes Keménus. (Gyöngyössy.)

Patris Lippay, Hortus Posoniensis.

Spirituale armamentarium, Hungarice.

Hortus Liliorum, Hungarice.

Liber Praecatorius de Passione Domini, ad Crucifixum in Templo Patrum Minoritarum Viennae.

Certi ordinis, vulgo Crucier, per Imperatricem Eleonoram instituti, Regulae.

Unus Liber scriptus, continens Articulos Anni 1659. item aliquas medicinas.

Liber de Magia naturali animalium.

Opera Philippi Theophrasti, Germanica.

Liber Praecatorius Pázmány Hungaricus, una cum Thoma a Kempis, itidem Hungarico.

Liber Ablegationis Hollandicae, Germanicus, ad Synarum (Chinarum) Imperatorem, Joannis Neuhoff.

Ruralis et domestica Oeconomia, Joannis Colleri.

Vita Sancti Emerici Ducis Hungariae.

Liber Praecatorius ad Beatam Virginem Mariam, Hungaricus, Amadé Judith.

Liber Praecatorius Sabathinus Pauli Esterházy ad B. V., Hungaricus.

Versus Beniczky. (Péter.)

Praxis Arithmetica.

Aliqua Comedia, Hungarica, manu scripta.
(Mily végtelen kár, hogy elveszének!)

Epigrammata O v e n y.

Cisio Hungaricus.

O e c o n o m i a Joannis Jacobi Agricolae.

Calendarium oeconomicum, Hungarice.

Szóval, ismét valami 50 különféle könyv, kézirat, rézmet-szet, családfa etc. — a gr. Bercsényi-féle könyv- s levéltárnak megannyi becses kiegészítő részei. S még ezekkel sem értünk véget. A grófnő hálóterméből nyílt a teljesen berendezett g y ó g y s z e r t á r, a nemes úrnő speciális gondjai alatt. Ebben minden-féle orvosszerekkel telt nagyobb fajta 106 doboz, 157 nagyobb, 195 kisebb olajos és fluidumos üveg, 7 ónszelencze és különféle festékekkel megtöltött 19 skatulya mellett a dolgozó-asztalon a következő k ö n y v e k feküdtek:

Magiae Naturalis (Vegyten) Wolffgangi Ildebrandiliber.

Liber medicinalis Comitissae, manu propria scriptus Hungaricus. (Ezen nagy érdekű kézirat megsemmisülése is irodalmi veszteség.)

Liber medicinalis et culinaris, impressus Graecy.

Georgica Curiosa, in duobus voluminibus.

Ducissae de Troppau Pomum granatum.

Curiosus liber de Pelle humana, medici Tobiae Fogl.

Ez a hét kötet szak-könyv őriztetett a gyógyszerárban. — A »conservatorium«-ban számtalan pompás kristály, porcellán, majolica, üveg s mindenféle edények, művek és szerek közt említetik ismét egy bronz-tintatartó is. (»Unum attramentarium ex lamina.«) A mennyiben egy tudományos könyvtárnak s nevezetesen a csillagászati könyvekkel is bírónak — a minő az unghvári is vala — szükséges kiegészítő része egy jó távcső: tehát annyiban följegyezhetjük, hogy Bercsényiéknél ez sem hiányzott, — ott találtatván ezen iménti ércztintatartóval egy helyiségben »Una perspectiva magna.« Ugyanitt még egy kókusdióból készült tintatartó említetik: »Cistula atramentaria ex nuce, de super auricalceis ornamentis adumbrata.«

Előfordulnak még továbbá egy a grófné pecsétével lezárt fiókban egyebek közt »Imagines in pergamena majores et minores nro 60.« Hogy festmények-e, vagy rézmetszetek? nem tudjuk. Továbbá két imádságos könyv, pompás kötésekben, úgy mint:

»Duo libri praecatorii. Unus latinus; habens fibulas argenteas. Alter autem in theca Carmasinea, scoffio aurea acupicta, habens cooperturam ex holoserico coeruleo, laminis filegran exornatam, pulchris figuris zománczizatam.«

Ezt volna derék a mostani könyvészeti kiállításra felküldeni! Legalább emlékezete legyen fölújítva jelen közleményünkkel.

Egy más fiókban ismét egy ezüstkalamáris (immár az ötödik) találatott, a gróf pecsétnyomójával, írószerekkel, stb. ú. m.

»Cistula attramentaria tota ex argento, habens in cooperculo ab intus speculum, ab infra autem attramentarium cum theca pulveraria ex argento.

Sigillum Comitum, forfices et alia scripturae requisita et apothecae necessaria frustra nro 7.«

Végre még az unghvári jezsuiták rendházának könyvtárában is tömérdek holmije volt letéve gr. Bercsényi Mik-

lósna megörzés végett; és pedig nemcsak nagyszámú és becsű ezüstneműk, hanem több láda és zsácskó régi oklevél és levélis, melyek a lajstromban ekként említetnek:

»Cista Litera K. notata, diversis Literalibus Instrumentis, quae dicuntur ad Conventum S. Crucis de Lelesz spectare, plena, obsigillata.«

Ezek voltak tehát a leleszi convent leveles kincseiből a Thököly-idők zavaaraiban nagyobb biztosság okáért Unghvár várába szállíttatott ama pergamen-okmányok, a melyek egy részét a később császári kézre került vár német tüzei ágyútöltésnél fojtásúl felhasználták, — további részüket azonban a vár új ura, Bercsényi, barbarizmusoktól megmentette, tőlük elvévén, lepecsételvén és később a prémontreieknek Leleszre visszaadván. Kegyeletből, megmentőjükért ezen okmányok ma is »Bercsényi-acták«-nak neveztetnek Leleszen, s az ottani irattár legrégiebb részét teszik.

De menjünk tovább:

»Cista Litera L. signata similis literalibus Instrumentis plena.«

»Item, unus sacculus similibus Literis plenis, pariter obsigillatus, in cistam Litera M. impositus.«

»Armariolum sub Litera N., continens aliquas antiquiores Literas missiles.«

Továbbá a jezsuitáknál volt még Bercsényinek kikölesznözve egy nagy földabrosza és egy pár könyve, úgy mint a németül írott pótlajstrom szerint:

»An Büchern:

Der Atlas in grossen folio.

Bonfinius, in folio.

Theatrum Politicum, in 8 tavo.

Elvégre még egy idetartozó tárgy:

»Ein silbern Dintenfass und Streubüchs.« (Ez már a hatodik, — pedig csak a díszesebbek lajstromoztattak.)

És ezzel kijegyeztük a lajstromokból azt, a mi minket mint szakközlőnyt Bercsényi unghvári könyvtáráról érdekelhet. A levelek és oklevelek számát, ily fölületes összeirási lajstromok

után, mint a kamarai conscriptor urakéi természetesen még csak távulról sem határozhatjuk meg. Sőt biztos meghatározást a könyvtár kötet számaról sem adhatunk; mindazáltal a fentebbiek után úgy körülbelől megállapíthatjuk, hogy gr. Bercsényi Miklós unghvári könyvtára 1701-ben, — tehát a mult század első évében, — összesen mintegy 270—300 kötetből állt. Magában nem nagy; hanem hazánk akkori magán-könyvtárait vizsgálva, azok között bizony terjedelemre nézve is számot tett — az európai tudományos irodalom különböző ágaiból származott jeles művekben pedig aránylag ritka gazdagságú, a mi gyűjtője szellemi emelkedettségét élénken mutatja.

Érdekes volna tudni, mennyivel szaporította könyvtárát Bercsényi gróf a következő tíz év alatt? A mit az 1711-iki lefoglalási lajstromoknak ezen 1701-ikiakkal való egybevetéséből meg lehetne tudni. Azonban, mi legalább, az unghvári vár és uradalomnak 1711-iki lajstromát nem ismerjük, a kir. kamarai levéltárban nincs, — talán az unghvári kincstári levéltárban maradt. Más szempontból is kíváncsi volna fölkeresése és közzététele.

Hogy Bercsényi 1703—1711 között is, daczára a háború zivatarainak, gyarapította könyvtárát, az csaknem bizonyosnak mondható. Ugyanis többször tétetik említés a fejedelem vagy az ő számára Lengyelországon át a külföldről ládaszámra érkezett új könyvekről, s neki a hazai sajtó termékeire is kiterjedett figyelme, (mint könyvtára mutatja.) És általában, Bercsényi, a hadvezér, annyira szeretett olvasni, hogy még táborában sem lehetett el jó könyvek nélkül. Birjuk Thornay Jánosnak, Bercsényi udvarmesterének 1708. június 24-kén a kis-kozmályi táboron kelt kimutatását az ura tábori társzekerein lévő portékákról és ebben nem minden érdekesség nélkül olvashatjuk, hogy a 12-ik társzekér málháját képezte holmi élelmiszerek mellett: »sárga és fejér viaszgyertya nro 124; fejér viaszszövétnék nro 20; faolaj, — nro 3«, és — a mi a világosság szereinek méltó társa:

»M é l t ó s á g o s Ú r k ö n y v e s z ö l d l á d á c s k á j a.« Mely minden valószínűség szerint a gróf legkedvesebb olvasmányait és katonai térképeit tartalmazá.

Tehát Bercsényi még a hadi sátrak alatt is ráért s szere-

tett olvasgatni! Nemde egy kissé meglepően hangzik ez, az annyi barbársággal vádolt kurucz seregek fővezéréről? . . . De mikor hát ez a barbár fővezér a nagyszombati egyetemnek erővel katonákká felcsapni akaró ifjúságát visszakergette a tantermekbe: Csak tanuljanak tovább, úgy szolgálhatják majd egykor hasznosabban hazájukat! Bártfa városának pedig még a szomorú 1710-ik évben is megparancsolá, hogy tüstént szállásoltassa ki a katonaságot az iskolából — mert ez az ifjúság szellemi előmenetelére szánt épület.

Ne csudáljuk, hogy ilyen ember könyvbarát volt.

MAGYARORSZÁGI BENCZÉSEK EGY BIBLIOGRAPHIAI BECSŰ INVENTARIUMA 1508-ból.

Közli: Dr. Csánki Dezső.

A középkori Magyarország könyvészetének történetére vonatkozó adatokat lehetőleg teljesen összegyűjteni és feldolgozni — egyik főfeladata e szakfolyóiratnak. S e részben értékkel bírhat bármily csekély adalék is a szakértő előtt, kinek legtöbbször apró mozaik-darabokból kell egy-egy nagyobb képet összeállítania. Ily kisebb könyvészeti adalékokat tartalmaz az az összeírás az 1508-ik évből, a melyet e folyóirat hasábjain jelenleg bemutatni óhajtunk. A kérdéses okirat az országos levéltárból való, teljesen eredeti, az utolsó lapon két pecsét nyomait mutatja s ívrét alaku hat levélből áll, de a melyek közül csak három levél van beírva. Utóbbi időig a kincstári osztály »ecclesiastica« című gyűjteményében volt elhelyezve, mióta azonban az antemohácsianak az orsz. ltár valamennyi gyűjteményéből a ma már felállított diplomatikai levéltárban egyesítettetek, — a szóban levő oklevél a 21,890. dipl. lt. számot nyerte.

Ez összeírás nem szigoruan könyvjegyzék; vegyesen fordulnak elő benne mind ama tárgyak, a melyek egy-egy kolostornak vagyonát képezhetik, elkezdve a legértékesebb egyházi drágaságoktól, a szántóföldeken, szőlőkön, szarvasmarhákon és — jobbágyokon keresztül, itt-ott közbevetve pár könyvet is, le egészen a tálakig, botokig. Az alkalom, melynek az összeírás

eredménye volt, — magyarázza meg e körülményt. Miklós báttai és Thurzó György zalavári benedekrendi apátok megvizsgálják néhány benzés-kolostornak, mint: a somogyi, babocsai, hahóti, csatári, almádi, béli, koppán-monostori, tatai, lekéri, kolosi és szalkainak összes vagyonát, — hogy minő okon, nincs megmondva, de úgy látszik azért, mert egyik másik kolostornak nem a legjobb híre járt; így pl. a béli monostorról azt mondja a registrum, hogy annak vagyonát az előbbi apát részben eltékoztolta. Különben is az ezen időben alásülyedt egyházi élet s az országban levő összes benedekrendiek meglazult fegyelmi állapota, némely apátok kapzsisága és tékozlása s ezzel szemben az új pannonhalmi apát erélyes fellépése¹⁾ eléggé magyarázzák e vizsgálat létrejöttét.

A nevezett monostorok összes vagyon állományáról levén szó. ily úton kerülnek az inventariumba, mint a két apát úr szemében többé kevésbbé értékes dolgok: a könyvek is. De míg más hasonló középkori összeírásoknál a könyvek rendszerint a többi tárgyaktól elválasztva — külön iratnak le, a szóban levő inventarium össze-vissza, minden rendszer nélkül dob közéje a többi tárgyaknak egy vagy több könyvet. Így pl. a csatári monostor javainak leírásánál a lovak, sertések és szőlőskertek után következik sorrendben a két mise-könyv s közvetlen ezek után a halastavak s a monostor malma E körülmény azt mutatja, hogy ily helyen könyvgyűjteményt nem igen kereshetünk, mert szinte emlékezetből látszanak felírni mindent. Más monostornál az a tény nyer újabb megerősítést az összeírás rendszertelenségéből, hogy a könyveket mint értékes dolgokat, az egyházi ruhákkal, drágaságokkal és más értékes ingóságokkal együtt őrizték.²⁾

De voltak kevésbbé értékes könyvek is, a melyekkel a vizsgálatot tartó apátok nem sokat látszanak törődni. Mert míg a missalékat, gradualékat, evangeliumokat, breviariumokat szám vagy kötet szerint feljegyzik, másutt ilyféle kitételeket használnak: »viginti quinque diversi libri«, vagy: »diversi libri vetusti

¹⁾ Halbik Cyprián. A benedekrendiek 1880. évi névtárában. LIII. 1.

²⁾ Mindenesetre ama rendszertelenség mintegy követeli, hogy az egész leltárat úgy a mint van: egészben tegyük közzé. Ha — a mit a bizottság nem tett — mi kiválogatnók belőle a könyveket, értelmét csonkítanók megeme, összeállításában még érdekesebb registrumaak.

multi.« Hogy pl. az utóbbi kitétel alatt szám szerint hány könyvet kelljen értenünk,¹⁾ nehéz volna meghatározni; úgy látszik, hogy ha nagyobb volt a tömege a könyvgyűjteménynek, nem fáradoztak azzal, hogy megolvassák, még kevésbé, hogy címök szerint felsorolják a benne levő könyveket. Pedig nyilvánvaló, hogy az ilyen »libri vetusti multi« alatt nagyrészt kéziratokat kell értenünk, mert a könyvnyomtatás még fiatalabb találmány volt 1508 ban, semhogy oly sok lett volna már a kolostorokban a nyomtatott könyvek száma, vagy hogy a nyomtatott könyvet »régi« nek mondhatták volna.

A felsorolt könyvek közt különben több nyomtatottat találunk s e részben a bizottság mégis tett megkülönböztetést, úgy hogy a »nyomtatott« jelzővel el nem látott könyveket kéziratoknak tekinthetjük.

Tartalmukra nézve az előszámlált könyvek nagyrészt egyháziak és vallásosak, de vannak másfélék is. Így pl. a bakonybéli monostornak — a regestrum adatai szerint — gazdag könyvtárában két »liber cronicarum«-ot, a lekéri monostor könyvei közt pedig egy »cronica hungarorum«-ot találunk. Előbbiről mondja a regestrum, hogy nyomtatott volt. Úgy látszik, hogy az utóbbi sem volt kézirat, s hogy bennök az u. n. budai, vagy a Thuróczy-féle krónikával van dolgunk, melyek mindenike nyomtatásban közkézen forgott már a 15-ik század utolsó évtizedeiben.

Kiválóan érdekes a béli monostor könyvei közt felsorolt »liber ewangeliorum«, melyről az inventarium azt állítja, hogy »ut fertur« István király nejéé volt. Hogy melyik István nejéé, elfeledi megmondani. Úgy látszik azonban, hogy Gizellára, Szent-István király nejére czéloz. Gizella hívta volna be ugyanis²⁾ Guntherust, egy vele vérrokon és szent élete miatt különösen híres nieder-alteichi (Bajorország) benedictinust, hogy Bakony-Bélben letelepedjék, a hol aztán 1037 ben a kolostort megalapította. — E könyvbe volt egyszersmind belemásolva a monostor alapító levele is. Különben az érdekes leltár szóról szóra így hangzik :

¹⁾ A lajstrom legnagyobb tétele 25 könyvet említ, ebből következtethetjük, hogy az általánosan »libri diversi multi« cím alatt felsorolt könyvek száma, a megolvasottaknál nagyobb volt. Mindenesetre pedig volt legalább 25, ezért az illető tételknél ezt a számot vettük zsinórmértékül.

S z e r k.

²⁾ Fuxhoffer-Czinár : Monasteriologia I. 158. l.

In nomine domini amen. Registrum sive Inventarium bonorum et Rerum certorum Monasteriorum ordinis Sancti Benedicti in regno Hungarie existencium tempore visitationis Dominorum Abbatum Nicolai de Batha et Gregorii Thurzo de Zalawar visitorum anno domini millesimo quingentesimo octavo factum.

Bona et res Monasterii Beati Egidii de Simigo sunt in Inventario ipsius Monasterii reuisa et omnia in eodem Inventario descriptiue contenta sane reperta. Ideo Nos visitatores prescripti, manus nostras in testimonium huius ad idem monasterii inventarium apposuimus.

Bona autem Monasteriorum de Babocha et Sancte Crucis iuxta fluium M wra similiter per nos sunt reuisa et abbatibus ipsorum monasteriorum modernis ad capitulum generale proxime affuturum in Registris ipsorum descripta ad importandum commissa.

Bona autem et res Monasterii de Hahoth sunt ista infrascripta videlicet:

Boues duo

Vinee due

Equi duo

1—3. Missalia tria

Casule tres meliores

octo autem deteriores

Quinque Calices argentei

duo autem cuprei

Una crux argentea.

Item una tabula nuda in triginta nouem locis diuersas sanctorum reliquias in se continens, hoc Monasterium de Hahoth tempore moderni Abbatis Mathei prescriptas res habuit.

Monasterii de Chataar Res et bona sunt ista videlicet:

Calices argentei et deaurati tres

Casule simplices et vetuste quinque

Coloni siue Jobagiones duodecim

Equi tres

Bos unus, vacce autem due

Porci duo

Vinee due.

4—5. Missalia duo

Piscina una

Molendinum unum tempore abbatis Johannis Zalay.

Inuentarium bonorum et rerum Monasterii Sancti Saluatoris de K a p a r n a k per Nos visitatores prescriptum est similiter reuisum et omnia in ipso contenta sunt reperta et ultra bona illa per modernum abbatem Dominum Paulum sunt in argenteis ac ecclesie variis ornamentis competenter augmentata, que omnia Conuentus illius loci ut moris est possidet custode mediante unacum sigillo conuentus, cuius sigilli municio tribus distinctis clauibus est vallata unam habet predictus dominus abbas et reliquias duas custos et conuentus.

Inuentarium bonorum Monasterii Beate Marie Virginis de A l m a d est istud:

Una crux argentea deaurata continens in se duas cruces

Una crux parua argentea habens paruam crucifixum in se

Unum pectorale quadratum in cathena argentea deaurata

Una monstrancia argentea perspicua ad processionem in die corporis Christi fienda aptissima

Duo Candelabra argentea et pro parte deaurata

Unum Tintinabulum argenteum

Una pixis argentea pro solempnitate abbatis facta

Unum par ampularum argentearum

Unum Turribulum argenteum

Una Infula laminis facta vetusta quidem et paruis gemmis ornata tres lapides in se continentes

Unus baculus pastoralis ligneus caput habens in cupro factum

Quinque calices deaurati, quatuor cuprei unus argenteus

Sex casule meliores et sex simpliciores

Due dalmatice et due Cappe chorales

Tria ornamenta altarium et unum simplex.

6—7. Tria Missalia impressa

8. Una biblia in tribus voluminibus scriptis (!)

Una pixis argentea pro conseruatione Sacramenti in
modum Monstrancie facta

Uille siue possessiones quatuor

Una Werestho habens colonos XXVI

Secunda Apathy » » XVIII

Tertia Hathatk » » XIII

Quarta Gyewr » » VI

Item una alia parua uilla sub uilla Apathy habens
Jobagiones III, in toto sunt coloni sexaginta septem

Septem Molendina ad monasterium pertinentia

Boues arabiles octo, uacce due, vituli duo, porci ma-
iores sexaginta

Uinee quinque.

Bona autem Monasterii beati Mauricii de Beel ipse mo-
derna abbatis Jacobi sunt solummodo infrascripta reperta, alia
autem omnia per Blasium abbatem suum antecessorem dissipata,
in alio registro plene descripta:

Tres casule, una uiridi coloris, alia albi coloris, tertia
rubei coloris et roseis floribus decorate

Nouem casule vetuste

Dalmaticarum paria tria

Cappe chorales quinque

Ornamenta altarium sex

9—16. Missalia noua et vetera octo.

17. Unum pontificale.

18—19. Duo libri Cronicarum impressi.

20. Unus liber Evangeliorum ut fertur con-
sortis Stephani Regis, continens eci-
am in se priuilegia ipsius Monasterii.

21—22. Due lombardice historie in duobus libris.

23—24. Duo uolumina sermonum discipuli.

26—50. Unum uolumen moralium beati Gregorii,
alii autem libri uetusti multi.

Tria tapecia

Una media pars unius tapeti alius, per dominum Gre-
gorium Labathlani illi monasterio donati, ex cuius
medietate dictus Blasius abbas fecit fieri cuidam
fatuo tunicam

Quinque calices, quorum unus habet picarium aureum
residui argentei deaurati

Una monstrancia argentea deaurata pro sacramenti
conseruacionem

Una crux argentea processionalis

Una monstrancia parua argentea deaurata pro proces-
sione in die corporis Christi

Una Infula

Duo candelabra de cupro, priuilegia origi-
nalia monasterii non sunt reperta
nisi in prescripto Ewangeliario
paria.

Bona Monasterii Beate Marie Virginis de Koppán Mo-
nasteria sunt ista:

Duo boues

Ornamenta sacerdotalia octo, unum rubeum de Ka-
muka Razina diversi coloris

Quinque calices cuprei deaurati

Unus calix argenteus deauratus

Octo casule vetuste

Quinque alie casule meliores

51—52. Duo missalia in pergameno

53. Unum missale impressum

Una crux parua argentea nuda

Septem ornamenta altaria

54. Unum Breuiarium in duobus volumi-
nibus

55 —80. Viginti quinque diuersi libri

Una infula cum baculo

Quinque anuli argentei

Monasterii de Thatha Res et bona:

Quinque calices argentei cum pathenis

Duo calices cuprei

Una manus argentea

Due cruces parue argentee deaurate

Una alia crux partim cuprea partim argentea deaurata

Una pixis pro conseruatione reliquiarum cuprea et
in superficie deaurata

- Una infula gemmata et quibusdam lapidibus decorata
 Due alie Infule vetuste una alba alia cum lapidibus
 decorata
 Unus anulus deauratus
 Due cirothece
 Unus agnus dei deauratus
 Unus baculus pastoralis in una parte argenteus in re-
 liquis uero partibus cupreus et in superficie de-
 auratus
 Una casula purpurea bona deaurata gemmis et lapi-
 dibus decorata
 Due alie vetuste casule purpuree rubre
 Tres alie casule de Kamuka Razina diuersi coloris
 Una cappa de damasco cuius pars anterior est rubei
 coloris
 Duo Tapezia simplicia
 Unum puluinar de choreo aliud de lino siue de
 tela
 Una lectica de coreo alia de ligno
 Quatuor scultelle plumbee
 Unus canterus stanneus unius medie pinthe
 Unum vetus paplan
 Septem boues
 Quinque uacce, duodecim porci, vasa parua et magna
 uiginti nouem
 Unus iuuenus
 Oues centum et uiginti quinque
 Equaces cum pullis sex, porci triginta tres
 81—82. Duo Missalia impressa
 83—84. Unum Breuiarium Justinense aliud
 Mellicense
 Unum Molendinum duarum rotarum
 Unus ortus una piscina
 Decime duorum colonorum de ouibus
 Bona Monasterii de Lekeer.
 Tres calices cuprei
 Due Infule satis simplices
 Due calices meliores

Tres autem uetustiores

Duo anuli cuprei

Unum pectorale

Unum horologium paruum aliud magnum

Duo boues

85—86. Duo Missalia unum in pergamento, aliud impressum

87—88. Unus Antiphonarius unum Graduale
Una Monstrancia quinque florenis impignorata apud
uillicos ecclesie wezeken

Unus baculus pastoralis similiter impignoratus apud
aurificem Strigonii

Duo Tapezia

Quatuor lectice cum choreis

Tria puluinaria

Unum carpath in circuitu mense

Uiginti coloni

Unum Molendinum trium Rotarum Anthonio Garay
canonico Strigoniensi alinearum

Due uacce cum duobus uitulis

Tres Iuenci trium annotum

Quindecim porci unus equus

Unus currus ferreus uetustus

89. Sermones discipuli in uno uolumine

90. Cronica hungarorum

Quinque scultelle stannice minores quatuor uero minores (igy)

Quinque disci stannei

Unum morderium cuprum, quatuor caldaria parua et
uetusta.

Bona Monasterii Sancti Benedicti de iuxta
Gron non sunt scripta, quia omnia possident seculares.

Res Monasterii Beate Marie Uirginis de Kolos.

Duo calices argentei deaurati pedes cupreos habentes

Due casule meliores

Due uero uiliores

Una crux argentea

- 91—93. Unum Missale scriptum, duo autem impressa.
- 94—118. Diversi libri vetusti multi
Jobagiones triginta duo
Vacce cum vitulis septem, porci duodecim.
Bona Monasterii Sancti Benedicti martyris de Zalka.
Quinque uille
Prima uilla Abbatis habet colonos sedecim
Alia Ugesd habet Jobagiones octo
Tercia Zlechow etiam colonos habet octo
Quarta pyechoph habet colonos sedecim
Quinta sub Monasterio habet duos colonos
Vacce quatuor, fenile unum sub Monasterio, una piscina similiter sub Monasterio
Pecora decem
Porci duodecim
Duo calices argentei unus cupreus
Quinque casule una rubra de damasco
Secunda uiridi coloris similiter de damasco, tertia etiam viridis, quarta crocei coloris
Quinta viridis coloris cum singulis attinenciis ad ipsas pertinentibus
Una crux cuprea deaurata lapides habens crystallinum (igy)
- 119—120. Duo psalteria in pergameno ordinis Cisterciensium
- 121—122. Duo gradualia ordinis eiusdem
- 123—124. Duo antiphonaria ordinis eiusdem
- 125—126. Missalia similiter duo, unum Strigoniense aliud Sancti Bernhardi ordinis
Due mappule
127. Regula Sancti Benedicti cum vita beatorum Andree et Benedicti
Duo puluina
Disci stannei duodecim
Quatuor scutelle parue similiter stannice
Unum caldare magnum ad braxandam cereuisiam
Unum Morderium cuprum

Armarium unum ligneum
 Una cista magna in ecclesia
 Pomerium unum optimum
 Due lectice
 Tres mense
 Duo baculi pastorales solum capita cuprea habentes
 Una peluis cuprea
 Unus canterius stanneus unius medie mensure
 Duo aluci apum
 Due pixides Zakalos uocate.

ADATOK ERDÉLYI ÍRÓK NÉVTÁRÁHOZ A XVII—XVIII. SZÁZADBAN.

I.

Hogy az erdélyi magyar írók szűkebb hazájok multját az irodalommal megismertessék, hosszas politikai külön-létök s belső irodalmi viszonyaik teszik szükségessé. Ez volt döntő indoka az erdélyi múzeum-alapításnak is, hogy ott a kis baza-rész ismertetére szükséges létező adatok a lehetőségig egybegyűjtve, fölhasználásra készen álljanak. Az anyaország távol élő s az ottani adatokhoz nehezebben jutó íróitól méltányosan alig várható, hogy a mi első sorban minket érdekel és így szorosan véve, a mi teendőnk, ők végezzék el.

A másik fontos tekintet az ottani szászok önelszigetelése s egészen külön német irodalmi munkálkodása. Nem akarnak ők semmi irodalmi közösséget velünk. Ők egy kis darab inclávt Németség a magyar királyföldön: Magyarország állami egységét ignorálják, az ő külön hazájok ma is Siebenbürgen, abban a Sachsenland otthon-uk, beszéd, zene, irodalom, szellem, érzület, műveltség, jövő iránti aspiratiojuk mind német. Így volt ez régebben is, mióta az osztrák-ház alájutott Erdély, így van ma s lesz hihetően ezután is. Ők Erdélyt szívökben a nagy Németség provinciájának tartják, miután a kiigyeztetés óta osztrák nem lehet.

Ez teszi kötelességévé az ott élő magyarságnak nem-

zeti öntudata föntartását s a magyar irodalom jogainak érvényesítését.

A biographia-irodalom minden nemzet irodalmának egyik lényeges alkatrésze, mert a kikkel ez foglalkozik, azok a műveltség kijelölt képviselői. Csodálatos az erdélyi szász íróknak e tekintetben való éber gondossága. Ha végig nézünk a kis ország irodalomtörténetén, látni fogjuk, hogy közöttük az irodalom ez ágának a magyar tudósok által kezdeményezése óta mindig igen sokan foglalkoztak biographiai adatok gyűjtésével és kiadásával, el annnyira, hogy a ki felületesen vizsgálná a dolgot, azt kellene mondania, hogy aránylag legtöbb tanult és író embert állítnak elő.

Ilyen például Seivert műve,¹⁾ ilyen tartalmuak részben a *Siebenbürgische Quartalschrift*²⁾ és *Siebenbürgische Provinzialblätter*³⁾ című folyóiratuk, továbbá az *Archiv*⁴⁾ és *Magazin*⁵⁾ címűek, ilyen végre a Trausch három kötetes nagy műve⁶⁾, melyekben a legcsekélyebb tudományos érdemű és irodalmi munkásságu szász iskola rectornak, papnak és tanárnak élete és munkássága valóságos minutiozus gondossággal össze van gyűjtve és örökítve. S az a nevezetes, hogy ők minden tudós író, a kiről azt állítják, vagy állította az illető, hogy atyja vagy egykor ő is szász volt, ha soha egy német munkát nem irt is, vagy ha egész életében magyarnak vallotta magát, mind magukéinak vindikálják. Így Heltai Gáspárt és Dávid Ferenczet, a kik a magyar nyomdászat és irodalom lelkes megalapítói Kolozsvárott s a kiket a magyar király és nemzet emelt az írói dicsőség fényes magaslatára, a szász biographusok saját tudósaik közé sorozzák, magukéinak követelik.

¹⁾ Johann Seivert: *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*. Pressburg, 1785. 8°.

²⁾ Megjelent Nagy-Szebenben 8-dréiben 1790-től 1798-ig 1—6 kötetben.

³⁾ Megjelent Nagy-Szebenben 8-dréiben 1805-től 1824-ig 1—5 kötetben.

⁴⁾ *Archiv für Siebenbürgische Landeskunde*. Hermannstadt, 1843—1846. 8°. Neue Folge: 1853—1882-ig.

⁵⁾ *Magasin für Geschichte, Literatur und aller Denkwürdigkeiten Siebenbürgens*. Kronstadt, Anton Kurz 1844—1846. 8°. Neue Folge: Kronstadt, 1859. stb.

⁶⁾ *Schriftsteller-Lexicon, oder biographisch-literarische Denkblätter der Siebenbürger Deutschen*. Von Joseph Trausch. Kronstadt, I. köt. 1868., II. 1870., III. 1871.

Nem hijában mondják, hogy a német rendszerfeltaláló, professori, tudákos nemzet, mert valóban ezen természeti hajlam a szászokban is meg van. Babrálni a könyvekben, böngészni, adatokat kutatni, írni és kivált compilálni jobban mint ők nem igen lehet. Aszászoknak most is akkora a tudományos és irodalmi productiója, hogy bámulatot költ. A magyar királyoktól s fejedelmektől nekik ajándékozott egykori r. kath. egyházi birtokok, uradalmak és dézsmaváltság jövedelméből természetesen ki is lehet nyomtatni. S hogy ők egész Erdélyt nem germanizálták, csak kettőnek tulajdonítható; e g y i k az, hogy itt nálunk, sem őket, sem nyelvöket nem igen kedvelik; ezenkívül ők a természettől középszerű észszel vannak megáldva; hétszáz éves létök alatt egyetlen valódi szász lángész sem tudott fajukból előállani; m á s i k az, hogy a magyar bizonyos eredeti genialitással s magát kedveltető modorral bír, míg a szász nem rokenszenves, utánozni szeret, s vert úton jár — olyan kis polgári egész lényé.

A biographiai-irodalomban is két magyar az uttörő, a kiknek példája a szászokban a verseny ösztönét fölébresztette: Bod Péter és Benkő József, ez a két hatalmas alkotó eszű tudós, a kiknek, ha művei korukban megjelenhettek volna, ma a magyarországi irodalom legelső helyein állna nevök. De őket koruk nem méltányolta, legbecsesebb műveik kéziratban maradtak s így nem gyakorolták korukra azon hatást, nem részesültek azon elismerésben, a mit érdemeltek volna. Gróf Mikó mindkettőnek emléket emelt jeles műveiben,¹⁾ azokban megolvashatók rendkívüli munkásságuk kiadott és kiadatlan irodalmi termékei s azok tudományi értéke.

Bod Péter műve, a Magyar Athenas²⁾ 1766. jelent meg, Benkőé, a Transsilvania³⁾ 1778-ban, a Milkovia⁴⁾

¹⁾ Gróf Mikó Imre: Bod Péter Élete és Munkái. Budapesti Szemle, Pest, 1862. XV. kötet 233–255. II. 1863. XVI. köt. 3 lap stb.

Benkő József Élete és Munkái. Pest, 1867. 8-rét 1–345 ll.

²⁾ Magyar Athenas stb. Nyomatott 1766. 8-drét. [Helye nincs kitéve, de gr. Mikó megállapítása szerint Szebenben nyomatott Lásd: Budapesti Szemle, 1862. 15-ik kötet 254. l.]

³⁾ Transsilvania . . . Pars Prior, sive Generalis, Viennae, 1788. 8°. Tom. I. és II.

⁴⁾ Milkovia stb. Viennae, 1788. 8°. Tom. I. és II.

1781-ben. Mindhárom biographiai tartalmu, az első egészen és kizárólag, a két utolsó csak részben szorványosan. S mintha a két jeles magyar tudósban, kik az erdélyi biographia-irodalom megalapítói, a nemzeti irodalom életfája egészen kitermette volna magát, száz év eltelése alatt ily forma magyar munka Benkő Károly és Orbán Balázs: Székelyföld Leírásán kívül több nyilvánosságra nem jött. Sőt — a mi épen elszomorító — Benkőnek egy ily tárgyú kitűnő műve ¹⁾, mely a magyar, székely és Királyföld (szászoktól lakott föld) s különösen a székelységnek székenként és falunként való történelmi, földrajzi, statistikai leírását s bő ismertetését foglalta magában, kiadót nem találván: számos példányban leiratva kéziratban maradt s csak a nagy könyvtárakban és egy-két tudósnál megtalálható. A kivételt képező két mű, valamint Kőváry Leírásai is nem biographiai tartalmuak.

Bodnál és Benkőnél nem vehető észre szűkkeblűség, mint szász tudósainkon. Ők Erdély összes lakosait figyelmők s munkájok körébe vonták; egyenlő rokonszenvvel kutatták fel bármely nemzetiségű jelesnek élete és munkássága bizonyító adatait; hazafinak tartották őket s a tudomány oly hívének, a ki becsületet szerez az országnak. Valóban jól esik az embernek oly önzetlennek s liberalisnak tudni a magyar nemzeti jellemet még az irodalomban is, mint a minő önző és kizáró sok szász.

De azért, hogy a magyarok biographiai gyűjteményeket s könyveket nem adtak ki, ne képzelje az olvasó, hogy nem művelték e tért, nem dolgoztak, s a tudósok és munkálkodó írók s más jelesek élete iránt nem érdeklődtek, biographiájok adatait nem gyűjtögették. Sőt most is épen magyarok voltak azok, a kiknek évtizedekre menő munkássága s izzadása gyümölcseit szász tudósok felhasználták, s azokat, a kiktől gyűjteményök nagy részét kapták, alig említve meg, maguknak írói hirnevet s nemzetük és az irodalmi világ előtt tisztességet szereztek.

Két halhatlan emlékezetű tudós és lelkes gyűjtője s munkása volt Erdélyben a magyar irodalomnak e század derekán: gróf Kemény József és Mike Sándor. Ezek a magyar tudomány

¹⁾ Transsilvania Pars Secunda sive Specialis stb.
Lásd jellemző ismertetését gr. Mikó idézett művében.

és irodalom egész mezejét művelés alá vették, gyűjtésök körébe foglalták, még pedig úgy a nyomtatott irodalom, mint a kézirati és oklevéli rész összes tárgyait. Egyebektől elvonatkozva, itt csak biographiai és könyvészeti munkásságokról szólnak, és pedig először az elsőről.

Gróf Kemény, azon drága gyűjteménye, melyből az erdélyi múzeum főleg alapult, tömérdek biographiai és könyvészeti anyagot tartalmaz. Ungaricumainak száma tömérdek, mondhatni, a XVI—XVII—XVIII-ik századból csaknem teljes. A magyar scriptorok szintén. Van gazdag genealogiai és pecsét- vagyis címergyűjtemény benne. Az erdélyi, magyar és szász tudósokról bő és rendezett adatok kötetei. Nagy számú szomorújelentés. Halotti beszédekből 4-rét és 8-rét alakú vaskos kötetek. Sirkő- és emlékfeliratok, törvényszékek ítéletei, családfák leszármazásai, stb. stb.

Mike Sándornak szintily tárgyú, ezen Múzeumnak tett adományában legnagyobb becsű a: »**SZEMÉLYEK**« című, az ABC rendje szerint 25 kötetre osztott biographiai gyűjteménye, a melyben minden erdélyi nevezetesebb embernek életét, polgári állását, családi viszonyait, irodalmi vagy más közmunkásságát születését és halálát illető adatok, följegyzések, stb. együvé vannak gyűjtve s nevök első betűje alatt feltalálhatók; valamint nevezetes 4-rét és 8-rétű halotti beszédgyűjteménye, a mit azonban magának tartván meg, halála után a székely-keresztúri unitárius középtanoda birtokába került, részint ajándéku, részint vételképen.

Azért közlöm ezeket, hogy biographia-irodalmunk művelőinek a kutatást és adatszerzést könnyebbé tegyem. Sokszor bámultam rajta, hogy különben igen tudományos férfiak, mennyire megakadnak tudományos eszmecserében és ismeretekben, mihelyt erdélyi írókra s nevezetes emberekre jő a sor. Többet tudnak a német, francia, angol és más nemzetek irodalmi jeleseiről, mint a magyar korona egyik kiegészítő része magyar nemzetiségű tudósairól. Nem rég történt velem, hogy egy szorgalmas buvár oly kérdéseket tett hozzám erdélyi írók felől, hogy elbámultam rajta. Feleltem némi tájékozást adva, ő válaszában még inkább felfedezte nagy járatlanságát mindenben, a mi erdélyi; a mit én megsokalva, s látva, hogy kész dolgot látszik tőlem kívánni,

egy utolsó terjedelmes felvilágosítással, a levelezést vele megszakítottam.

Még Trausch előbb említett művéről kell némi fölvilágosítást adnom.

Ő amaz adatainak egy részét régibb szász és magyar íróktól vette; a másikat gróf Kemény József gazdag gyűjteményéből és Mike Sándoréból. Egy pár év nyarán Brassóból Kolozsvárra ment át, a Kemény-gyűjtemény a Múzeum megalapításaig Mike gondviselése alatt volt; Trausch akkor másolta le a gróf szász tudósokat illető kéziratát s Mike gyűjtéseit is. Fáradtak az elsők, kiadta az utóbbi. Nem szűkkeblőség mondatja ezt velem. Mindkét tudós gyűjtőnek elve az volt: nem az a fő, ki adja közre a hasznos dolgot, hanem hogy az közre adva legyen, s az egyénnél eltemetve levő sőt meghalt tudományi anyag ezáltal közbirtokká váljék. Én is közkincsnek tartom a tudást s egyed-áruskodni nem szeretek; adok szívesen adatokat — a mennyiben lehetséges, s a mit másoktól kapok, nyilvánosan elismerem s megköszönöm; de jellemezni akartam némely szász tudóst s igazolni magyar honfitársaimat, hogy biographiai irodalmunkat újabb időben kiadványokkal miért nem gazdagították, s a Bod és Benkő által oly fényes sikerrel megkezdett munkát az általuk megkezdett módon miért nem folytatták.

Erdély elébb említett két bűvárának XVII—XVIII. századi halotti beszédgyűjteményei tartalmáért okból kívánom én a magyar biographiai és könyvészeti irodalom művelőinek e helyen használatára bocsátni. Több százra mennek az azokban levő prédikációk és oratiók, 4-rétbe osztva és bekötve. Gróf Kemény tárgymutatójának alapelve az, hogy a szónokok és tudós írók összes beszédeit nevök alá csoportosítja s így első tekintetre látszik: melyik mily népszerű és mennyire kitűnő volt? hány beszéde nyomtatott ki? mily társadalmi állásuak felett beszélt? E tekintetben ez czélszerű; de nem czélszerű az, hogy a beszédek szét vannak osztva. Mikének más a rendszere. Nála a halott neve után van sorozva valamennyi szónok beszéde, bár hány beszélt, mindeniké. Ez a halottnak érdemes-voltát s társadalmi magas állását mutatja; mert minél nagyobb volt valaki, annál nagyobb halotti tisztességben részesült. Voltak olyak, a kik felett hét—tízféle beszéd és dicsverselés tartatott. E két gyűjtemény tehát egy szép kis irodalmat képez. Gróf Ke-

mény rendszere szerint a tárgymutatóban a megtiszteltnek csak vezeték neve iratott ki, de meg van jelölve az, hogy melyik kötetben fordul elő. Mikénél a kötetre hiányos az utalás, de kimerítő a halottnak neve. néha a férj vagy nő élettársai is meg vannak jegyezve; ezenkívül részletezve van: kik szónokoltak? mily sorban? magyar vagy latin nyelven? beszédet vagy prédikációt mondtak? verset vagy bucsúztatót tartottak? néha még a genealogiát is eléadták és kinyomatták. Ez rendkívül fontos irodalomtörténeti és bibliographiai szempontból. Ezekből az is kiderül, hogy nem egyszer a legnagyobb rangnak tartottak főrangú honfitársaik felett panegyrist, szavaltak verseket, mondtak polgári beszédeket, és pedig kitűnő honfiak és honleányok felett egyformán. E gyűjtemények tehát több íróval és alkalmi verselővel gazdagítják irodalomtörténetünket: ilyenek gróf Teleki József és Ádám, gr. Kendefi Elek, Dániel István, b. Naláczi István, b. Vay Dániel, b. Kemény Simon és mások.

Lehet közlésemben apróbb tévedés, de lényegében mindez való. A kik tehát történetet írnak, a kik ez vagy amaz egyén iránt érdeklődnek, a ki ennek vagy annak a férfinak vagy nőnek életiratát dolgozza, egy vagy más nemzetség genealogiájára kutat, s itt a létezett egyén nevét említve találja, biztos lehet, hogy róla e gyűjteményekben hiteles adatokra talál, csak az illető kötet jelenlegi könyvkatalogusi számát kell megtudnia; sőt kivált a Mike-gyűjteménynek adatait, így is, amint itt közölve vannak, biztosan feldolgozhatja.

Azt hiszem, a rámutatás sokat könnyít a munkán

Tán nem szükséges e halotti beszédgyűjtemények tartalma, biographiai és könyvészeti jelentőségéről többet szólnom. Tudva van, hogy azoknak gyakran már czime az illetőnek korát, hivatali állását, érdemeit, jellemét s olykor egész életfolyását, a bezáró rész családi és nemzetségi egybeköttetéseit s a közvélemény ítéletét, néha a halotti bucsúztatók egész nemzetségi leszármazását, az olykor epilógusként vagy bucsúztató gyanánt mellékelt dicsőítő vagy szomorú versezetek élete hasznosságát stb. szokták magukba foglalni. A ki valaha életiratot írt, tudja ezek becsét.

Ez előzmények után átmegyek magukra az ismertetendő tárgymutatókra.

I.

Gróf Kemény József gyűjteményéről.

Ennek czíme ez: »Index Auctorum ad meum »Halotti
Beszédék Tára« in 4^o.«

- Ajtai A. Mihály. 1747. Bánfi. II.
 — — — 1756. Josika. IX.
 — — — 1740. Kendefi. XII.
 — — — 1768. Teleki. XVIII.
 — — — 1732. Teleki XVII.
 — — — 1751. Alvinczi. I.
 — — — 1771. Gyulai. VIII.
 — — — 1758. Teleki. XVII.
 Ajtai István. 1750. Csepregi. VI.
 Abany János. 1624. X.
 Abacs H. János. 1768. Teleki. XVIII.
 — — — 1787. Salánki. XVI.
 Abacs Márton. 1768. Teleki. XVIII.
 — — — 1763. Hermányi. VIII.
 Akon Ferencz. 1769. Páldi. XIV.
 — — — 1768. Csomos. VI.
 — — — 1776. Teleki. VIII.
 — — — 1770. Vay. XX.
 — — — 1767. Verestói. XX.
 Ary Mihály. 1624. X.
 Alvinczi Péter. 1624. X.
 Almási József. 1769. Páldi. XIV.
 — — — 1768. Csomos. VI.
 Albisi Mihály. 1750. Csepregi. VI.
 Angyalosi János. 1750. Csepregi. VI.
 Aranka (Zágoni) András. 1758. Teleki.
 XVII.
 — — — György. 1752. Deáki.
 VII.
 — — — 1741. Vas. XX.
 — — — 1767. Verestói.
 XX.
 — — — Dániel. 1768. Teleki.
 XVIII.
 Agh István. 1770. Dési. VII.
 Auer Leopold. 1745. Erdődi. VII.
 Antalfi János. 1721. Mártonfi. XIII.
 Andrási — vide Csejdi Andrási Miklós.
 Baksi János. 1768. Teleki. XVIII.
 Balai Mihály. 1624. X.
 Barovius Nicolaus. 1624. X.
 Bársi János. 1624. X.
 Báthori Gergely. 1624. X.
 — György. 1770. Vay. XX.
 — Gábor. 1776. XVIII.
 — — — 1797. XVIII.
 Basa István. 1778. Kemény. XI.
 Balo vide Köpeczi Balo János.
 Balo (Diószegi) Ján. 1786. Teleki. XVIII
 — István. 1773. Bánfi. II.
 Balog János. 1773. Bánfi. II.
 — vide Selyei Balog Máté.
 Baczó Máté. 1742. Ladányi. XIII.
 — István. 1769. Páldi. XIV.
 Bara István. 1742. Ladányi. XIII.
 Barta András. 1746. Sz. Kereszti. XVI.
 — — — 1763. Verestói. XX.
 — — — 1767. Verestói. XX.
 Barátosi Imre. 1717. XIV.
 Bányai R. József. 1745. Szathmári. XVI.
 — Sz. István. 1717. XIV.
 — — — 1745. Szathmári.
 XIV.
 — — — 1750. Csepregi. IV.
 Bánfi Sándor. 1745. Szathmári. XVI.
 — László. 1745. Szathmári. XVI.
 — László. 1773. Bánfi. III.
 — István. 1776. Teleki. XVIII.
 — Mihály. 1757. Camus. VI.
 — Farkas. 1716. Vezzei. XXII.
 — János. 1773. Bánfi II.
 Bárcz János. 1774. Barócz. IV.
 Bándi Mihály. 1721. Baresai. IV.
 Bajtai Antal püspök felett. 1773. I.
 Banó István. 1843. Josika. IX.
 Baróti Kálmán. 1717. Páris Pápai. XIV.
 Baczoni Pál. 1717. XIV.
 Bardocz József. 1753. Biró. VI.

Bajesi András. 1714. XIV.
 Becze (H. A.) József. 1765. Sárosi. XVI.
 Becze István. 1717. XIV.
 Bethlen Péter. 1624. X.
 — Samuel (Iklári) 1716. Vizezi.
 XXII.
 — Dániel. 1771. Vay. XX.
 — — 1773. Bánfi. II.
 — Olivier. 1745. Szathmári. XVI.
 — Gergely. 1745. Szathmári. XVI.
 — Miklós. 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1769. Páldi. XIV.
 — — 1734. Veselényi. XXI.
 — — 1770. Vay. XX.
 — Ádám. 1734. Veselényi. XXI.
 Benedek Máté. 1745. Szathmári. XIV.
 — — 1768. Teleki. XVIII.
 Benke József. 1770. Vay. XX.
 — — 1776. Teleki. XVIII.
 Benkő József. 1781. Torna. XIX.
 — — 1785. Pap József. XIV.
 — Ferencz. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 — — 1738. Banyhai. VI.
 Benkő (Besenyi) Mihály. 1758. Bánfi. II.
 Beregi István. 1768. Csomos. VI.
 Betes (Zádorházi) József. 1772. Vay. XX.
 Beregszászi Máté. 1758. Toldalagi. XIX.
 — Mózes. 1763. Aczél. I.
 Berencs Keresztély. 1780. Beeski. IV.
 Bela József. 1786. Bánfi. III.
 Bihari Benedek. 2624. X.
 Biró Sigmund. 1769. Páldi. XIV.
 — — 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1770. Vay. XX.
 — János. 1741. Kornis. XII.
 Bibarczfalvi O. László. 1717. Páris Pápai. XIV.
 Bielek János felett. 1799. VI.
 Bod Péter. 1766. Rádai. XIV.
 — — 1749. Teleki. XVI.
 Boithinus Gáspár. 1624. X. ter. (három példányban.)
 Bornemisza János. 1748. Szathmári. XIV.
 Bodoki József. 1784. III.

Bodoki József. 1795. Inceze. IX.
 — — 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1769. Vay. XX.
 — — 1767. Verestói. XX.
 — — 1794. Verestói. XX.
 — — 1794. XIV.
 — — 1784. III.
 — Áron. 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1770. Vay. XX.
 — — 1773. Bánfi. II.
 — Mihály. 1770. Vay. XX.
 — — 1717. Páris Pápai. XIV.
 — — 1773. Bánfi. II.
 — István. 1766. XIV.
 — Samuel. 1793. Csiszér. VI.
 Borbély István. 1717. Páris Pápai. XIV.
 Borbeveczki István. 1717. XIV.
 Borbát József. 1773. Bánfi. II.
 Bölönyi Sándor. 1757. Viski. XXII.
 Borosnyai Nagy Sigmund. 1746. Kemény. XI.
 — — — 1747. Kemény. XI.
 — — — 1749. Kendei. XII.
 — — — 1768. XVIII. bis. (két p.)
 — — — 1771. Gyulai. VIII.
 — — — 1747. Bánfi. II. bis. (két p.)
 — — — 1770. Inezédi. XX.
 — — Sigmundné felett. 1770. Pál. XIV.
 — — Ágnes. 1770. Pál. Ilo-na. XIV.
 — — Pál. 1768. Teleki. XVIII.
 Borosnyai Lukács János. 1751. Alvinczi. I.
 — — — 1758. Teleki. XVII.
 — — — 1752. Toldi. XIX.
 — — Simon. 1778. Kemény. XI.

- Borosnyai Lukács János. 1779. Teleki. XVIII.
- — — 1771. Vas. XX.
- — — 1774. Dániel. VI.
- — — 1785. Pap. XIV.
- — — 1771. Veselényi. XXI.
- — — 1768. Bánfi. II.
- — — 1783. III.
- — — 1776. V.
- — György. 1783. Bánfi. III.
- János. 1717. XIV.
- Bonyhai Simon György. 1730. Gyulai. VIII.
- — — 1717. Páris. Pápai. XIV.
- — — 1732. Lázár. XIII.
- — — felett. 1738. VI.
- Buezi István. 1773. Bánfi. II.
- Csanádi Péter. 1742. Ladányi. XIII.
- — 1745. Szathmári. XVI.
- Csernátalvi Péter. 1750. Csepregi. VI.
- Czecei Mihály. 1624. X.
- Czeglédi István. 1661. Rákóczi. IV.
- János. 1624. X.
- Csejdi Andrási Miklós. 1760. Rhédei. XIV.
- — József. 1793. Csiszér. VI.
- Csernátóni Vajda Péter. 1763. Aczél. I.
- — — 1758. Teleki. XVII.
- Gajdó — 1768. Csomos. VI.
- Gajdó Dániel. 1734. Bánfi. VIII.
- — — 1749. Kendefi. XII.
- Vajda János. 1757. Keczei. XI.
- Dániel. 1717. Páris Pápai. XIV.
- T. Ferencz 1717. XIV.
- Sámuel. 1757. Viski. XXII.
- Veres János. 1770. Pál. XIV.
- Csernátóni Vajda Péter. 1763. Aczél. I.
- Csekelaki János. 1717. XIV.
- Cseh András. 1766. XIV.
- Csepregi (Turkovicz) Ferencz. 1733. Vitéz. XXII.
- — Fer. 1746. Kemény. XI.
- — — 1728. Korda. XII.
- — — 1734. Torocz-kai IX.
- — — 1702. Ványai. XX.
- — — 1741. Vas. XX.
- — — 1739. Veselényi. XXI.
- — — 1736. Bánfi. I.
- — — 1732. Teleki. XVII.
- — — 1749. Teleki. XVII.
- — — 1749. Bethien. XVII.
- — Ferenczné, ViskiSára felett. 1757. XXII.
- — Mihály. 1702. Tótfalusi. XIX.
- — Mihály felett. 1750. VI.
- Csiszér (Réthy) László. 1752. Toldi. XIX.
- Csolnakosi György. 1717. XIV.
- Cornides Dániel. 1765. Veselényi. XXI.
- — felett. 1787. VI.
- Csongrádi Farkas. 1768. Teleki. XVIII.
- Csomos (Albisi) János felett. 1761. VI.
- — — 1768. VI.
- — József — 1766. VI.
- — Mihály. 1768. Csomos. IV.
- Csulai György. 1624. X.
- — 1646. Bethlen. IV.
- Dálnoki Veres Demeter. 1736. Bánfi. I.
- Sz. Sándor. 1761. Csomos. VI.
- B. Dániel István. 1767. Verestói. XX.
- — 1759. Veselényi. XXI.

B. Dániel István. 1765. Veselényi. XXI.
 — Samuel. 1767. Verestói. XX.
 — — 1765. Veselényi. XXI.
 Deáki József. 1724. Kemény. XI. bis.
 (két p.)
 — — 1746. Székely. XVI.
 — — 1734. Toroczkai. XIX.
 — — 1745. Vas. XX.
 — — 1739. Veselényi. XXI.
 — — 1736. Bánfi. I.
 — — 1730. Gyulai. VIII.
 — — 1732. Teleki. XVII.
 — — 1746. Teleki. XVII.
 — — 1733. Vitéz. XXII.
 — — felett. 1752. VII.
 — Pál. 1775. Kemény. XI.
 — — 1750. Csepregi. VI.
 — — 1774. Dániel. VI.
 — — 1771. Veselényi. XXII.
 — — 1757. Viski. XXII.
 — — 1767. Bogdányi. VI.
 — — 1776. Dániel. VII.
 — — 1770. Inezédi. IX.
 — Samuel. 1735. Rádai. XIV.
 — — 1760. Rhédei. XIV.
 — — 1765. Rhédei. XIV.
 — — 1763. Teleki. XVIII.
 — — 1768. Teleki. XVIII.
 — — 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1758. Toldalagi. XIX.
 — — 1770. Vay. XX.
 — — 1765. Veselényi. XXI.
 — — 1759. Kabos. IX.
 — — 1766. Nemes. XIV.
 Dési (H.) István. 1763. Teleki. XVIII.
 — — — 1750. Csepregi. VI.
 — — — 1624. X.
 — — Péter. 1765. Pap József. XIV.
 — — Samuel. 1763. Verestói. XX.
 — — György. 1767. Verestói. XX.
 Dénes István. 1757. Viski. XXII.
 — Samuel. 1785. Pap. XIV.
 Demeter József. 1769. Páldi. XIV.
 — Márton. 1727. Mikes. XIII.
 — Dániel. 1768. Fekete. XVIII.
 bis. (két p.)

Demeter Ferencz. 1867. Eperjesi. VII.
 — Ferencz felett. 1777. VII.
 Debreczeni T. István. 1750. Csepregi.
 VI.
 — — Gáspár. 1624. X.
 — — Miklós. 1776. XVIII.
 — — — 1770. Vay. XX.
 Diószegi Albert. 1624. X.
 — István. 1624. X.
 — János. 1742. Ladányi. XIII.
 — — 1748. Szathmári. XVI.
 — — 1770. Vay. XX.
 B. Diószegi József. 1757. Viski. XXII.
 — — — 1757. Bogdányi. VI.
 Dobrai Bálint. 1624. X.
 — — 1646. Bethlen. IV.
 Dobolyi Filep Samuel. 1761. Lázár. XIII.
 — Gábor. 1745. Szathmári. XIV.
 Dombi János. 1763. Verestói. XX.
 Dósa György. 1717. XIV.
 Egri János. 1757. Viski. XXII.
 — Elek. 1768. Csomos. VI.
 Elekes János. Révai Miklós felett. XIV.
 Endrédi Ferencz. 1750. Csepregi. VI.
 Enyedi János. 1717. XIV.
 — István. 1694. Kendefi. XII.
 — — 1762. Tótfalusi. XIX.
 — Samuel. 1750. Csepregi. VI.
 Eperjesi Sigmond. 1750. Csepregi. VI.
 — Gábor felett. 1767. VII.
 Erdélyi László. 1716. Viczei. XXII.
 Erődsi Mihály. 1768. Teleki. XVIII.
 Érsekújvári Samuel. 1768. Teleki. XVIII.
 F... E... (Felső Csernátoni). 1798.
 Óri. XIV.
 Fábian Dániel. 1768. Teleki. XVIII.
 Farnasi György. 1793. Csizsér. VI.
 Farczádi N. Gábor. 1773. II.
 — — Sigmond. 1768. Csomos. VI.
 Fekete (Fricsi) Ferencz. 1763. Veres-
 tói. XX.
 — Mihály. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 Filiczki János. 1624. X.
 Filep, vide Dobolyi Filep Samuel.

- Filep István. 1762. Bánfi. I.
 Fileki Sándor. 1716. Viecei. XXII.
 Fodor Miklós. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 Fogarasi Pap József. 1779. Teleki. XVIII.
 — — — felett. 1785. XIV.
 Forró Márton. 1717. XIV.
 — (Haportoni) Pál. 1624. X. bis.
 (két p.)
 — András. 1750. Csepregi. VI.
 Foszto (F.) Beniamin. 1768. Teleki.
 XVIII.
 Földvári Ferencz. 1716. Viecei. XXII.
 Fülel József. 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1770. Vay. XX.
 Gajdó, vide Csernátóni Gajdó Dániel.
 Galgóczy István. 1624. X.
 Gyalogi János Jesuita. 1725. Keresz-
 tesi. XII.
 Gyárfás József. 1785. Pap. XIV.
 Gelei István. 1624. X. bis. (két p.)
 Genesi György. 1716. Viecei. XX.
 Greschner. 1822. III.
 Gejza József. 1770. Dési. VII.
 Gidofalvi K. József. 1717. XIV.
 Gombási István. 1785. Pap. XVI.
 — — 1778. Kemény. XI.
 Gönczi János. 1624. X.
 — — Mihály. 1624.
 — — József. 1624. X.
 Győrffy Ádám. 1749. Veszélenyi. XXI.
 Gyöngyösi András. 1624. X. ter. (3 p.)
 — János. 1763. Verestói. XX.
 — — 1763. Verestói. XX.
 — — 1776. Sós. XVI.
 — — 1791. Domokos. VII.
 Gy... (Gyöngyösi) János. 1795. Bánfi.
 III.
 G. Gyulai Sámuel versei. 1734. Gyulai.
 VIII.
 Halmágyi Dávid. 1742. Ladányi. XIII.
 — István. 1785. Pap. XIV.
 Halász Péter. 1768. Teleki. XVIII.
 Hamvai György. 1734. Torockai. XIX.
 Hermányi Dienes József. 1757. Keczeli.
 XI.
 — — — 1752. Toldi.
 XIX.
 — — — 1758. V.
 — — — felett. 1763.
 VIII.
 Herepei Ádám. 1798. Kemény. XI.
 — — 1795. Dániel. VII.
 — István. 1776. Gyulai. VIII.
 — János. 1806. Harsányi. VIII.
 Hegyesi Mihály. 1716. Viecei. XXII.
 Horváth Sámuel. 1745. Szathmári. XIV.
 Hodoszi Miklós. 1646. Bethlen. IV. bis.
 Horányi Elek. 1782. Orosz. XIV.
 Hunyadi Ferencz. 1728. Korda. XII.
 — — 1732. Teleki. XVII.
 Huszti György. 1767. Verestói. XX.
 — — 1765. Veszélenyi. XXI.
 — — 1752. Deiki. VII.
 — — 1742. Inceze. IX.
 — — 1749. Teleki. XVII.
 — András. 1732. Teleki. XVII.
 — László. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 Janesó Jakab. 1734. Baresai. IV. bis.
 (két p.)
 Járari György. 1717. XIV.
 János György. 1735. Rádai. XIV.
 Jeremiás István. 1717. XIV.
 Josika Imre. 1745. Szathmári. XIV.
 Josinezi József felett. 1750. IX.
 Inceze Mihályné. Pataki Sára felett. 1794.
 XIV. bis. (2 p.)
 — Mihály. 1763. Zoltán. XXII.
 — — 1768. Bánfi. II.
 — — 1776. V.
 — — 1776. Dániel. VII. —
 1757. Bogdányi. VI.
 — — 1793. Inceze. IX.
 — — 1759. Kabos. IX.
 — — 1759. Páldi. XIV.
 — — 1768. Rhédei. XIV.
 — — 1773. Szathmári. XIV.
 — — 1760. Székely. XVI.

Incze Mihály. 1759. Veselényi. XXI.
 — — 1765. Veselényi. XXI.
 — Mihály felett. 1795. IX. bis. (két példányban.)
 — L. István. 1776. Gyulai. VIII.
 — — — 1755. Bánfi. II.
 — — — 1758. Bánfi. II.
 — — — 1768. Bánfi. II.
 — — — 1763. V.
 — — — 1742. Incze. IX.
 — — — 1761. Lázár. XIII.
 — — — 1766. Rádai. XIV.
 — — — 1765. Rédei. XIV.
 — — — 1763. Teleki. XVIII.
 — — — 1752. Toldi. XIX.
 Ikafalvi János. 1745. Szathmári. XVI.
 Imrefi (Gid.) Ferencz. 1768. Teleki. XVIII.
 Istvánfi Sámuel. 1750. Csepregi. VI.
 Incze Sámuel. 1794. XVI.
 — — 1795. Incze. IX.
 — — 1794. Verestói. XX.
 — L. Ferencz. 1749. Kendefi. XII.
 — B. Máté. 1724. Kemény. XI.
 — — — 1716. Viecei. XXII.
 — — Máténé felett. 1757. Bogdányi. VI.
 — — Máté felett. 1742. IX.
 — J. Sámuel. 1794. Veselényi. XXI.
 — — — 1794. XIV.
 — — — 1795. Incze. IX.
 Inczédi (Várad) György. 1757. Bogdányi. VI.
 — — József. } 1745. Szath-
 — — Mihály. } mári. XVI.
 — — Gergely. } 1768. Teleki.
 — — Elek. } XVIII.
 — — Sámuel. 1750. Csepregi. VI.
 Károli György. 1624. X.
 — sz. István. 1624. X.
 Karmán András. 1735. Rádai. XIV.
 — — 1739. Veselényi. XXI.
 Kabos Ferencz. 1770. Vay. XX.
 Kamarási László. 1730. Várad. XX.

Kamarási Pál. 1734. Gyulai. VIII.
 — — 1732. Teleki. XVII.
 — — 1734. Baresai. IV.
 Karanesi Gábor. 1750. Csepregi. VI.
 Katona Mihály. 1716. Viecei. XXII.
 Kapronezai György. 1738. Bonyhai. VI.
 Kaprinai István. 1747. Bornemisza. VI.
 Kemény János. 1624. X. bis. (két p.)
 — István. 1745. Szathmári. XVI.
 — Simon. 1750. Csepregi. VI.
 Kereszturi Ferencz. 1624. X.
 — Péter. 1721. Baresai. IV.
 Keszérű András superint. 1624. X. bis. (két p.)
 — János. 1624. X. ter. (három p.)
 Keresszegi István. 1624. X.
 Kendefi Elek. 1761. Lázár. XIII.
 — — 1750. Csepregi. VI.
 — — 1757. Viski. XXVII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 — Pál. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 Kelemen Péter. 1773. Bánfi. II.
 Kendi Ádám. 1763. Teleki. XVIII.
 — Sámuel. 1768. Teleki. XVIII.
 Keszi János. 1785. Pap. XIV.
 Kerekes György. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 Kibédi Dénes. 1745. Szathmári. XVI.
 Kincses István. 1745. Szathmári. XVI.
 Kis Sigmond. 1763. Teleki. XVIII.
 — Sándor. 1768. Csomos. VI.
 — — 1769. Páldi. XIV.
 — Gergely. 1771. Földvári. VIII.
 — — 1774. Dániel. VI.
 Kriszbai D. Mihály. 1717. XIV.
 Koppi Károly. 1787. Cornides. VI.
 Kollati János. 1748. Szathmári. XVI.
 B. Korda György. 1734. Veselényi. XXI.
 Kovácsoczi István. 1624. X. bis. (két p.)
 Komati Mátás. 1624. X.
 — Ábrám. 1781. Korda. XII.
 Komáromi György. 1720. Kun. XII.
 Korodi Ferencz. 1745. Szathmári. XVI.
 Kovács József. 1775. Daniel. VI.

- Kovács József. 1771. Veselényi. XX.
 — — 1767. V.
 — — 1766. Nemes. XIV.
 — Mihály. 1732. Teleki. XVII. ter.
 (3 példányban.)
 Kovács József. 1773. II. 3.
 Kolumbán (Olaszteleki) Ferencz. 1757.
 Viski. XXII.
 Klobusiczki Péter. 1784. Haller. VIII.
 Kolosvári Dániel. 1717. XIV.
 — György. 1773. II.
 — K. Sigmond. 1766. XIV.
 — — 1768. Csomos. VI.
 — K. Sámuel. 1770. Kolosvári.
 XII.
 — — 1776. Teleki
 XVIII.
 — Ferencz. 1763. Verestói. XX.
 — — 1767. Verestói. XX.
 — Pál. Jesuita. 1730. Haller.
 VIII.
 Kovásznai Péter. 1717. XIV.
 — — felelt. 1674. XII.
 — O. István. 1717. XIV.
 — Issván. 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1768. Csomos. VI.
 — Sándor. 1761. Lázár. XII.
 — — 1779. Teleki. XVIII.
 Köblös János. 1717. XIV.
 Köpeczi János. 1733. Vitéz. XXII.
 — — 1733. Alvinczi. I.
 — — 1734. Bánfi. I.
 — — 1731. Bethlen. IV.
 — — 1728. Korda. XII.
 — — 1730. Várad. XX.
 — — 1745. Vas. XX.
 — — 1739. Veselényi. XXI.
 — Balo János. 1768. Teleki. XVIII.
 Kőrössi István. 1624. X.
 Kövesdi János. 1730. Gyulai. VIII.
 Kőrmöczy (N.-Ajtai) János. 1802. Pá-
 kei. XIV.
 Kulesár István. 1757. Viski. XXII.
 Lázár (Gyalakuti) János. 1717. XIV.
 — (Dési) György. 1753. Biro. VI.
 Lázár (Dési) György. 1763. Hermányi.
 VIII.
 — (Szathmári) Miklós. 1646. Beth-
 len. IV.
 László Elek. 1822. III.
 Lenárd József. 1768. Teleki. XVIII.
 — Izrael. 1766. XIV.
 Lengyel Márton. 1769. Páldi. XIV.
 Lisznyai Incze. — vide Incze L.
 Liskai B. Pál. 1624. X.
 Lippai János. 1624. X.
 Losonezi Cs. István. 1717. XIV.
 — F. Gábor. 1745. Szathmári.
 XVI.
 — — — 1742. Ladányi.
 XIII.
 — György. 1793. Csizsér. VI.
 Lovász. — vide Nánási Lovász András.
 Maklási Demeter. 1624. X.
 Mara Lajos. 1768. Teleki. XVIII.
 — Lőrincz. 1766. XIV.
 Makkai Sámuel. 1731. Bethlen. IV.
 Márk (Sz. Gy.) István. 1750. Csepregi.
 VI.
 — — — 1768. Teleki.
 XVIII.
 Mártonfalvi János. 1741. Vas. XX.
 Marjai István. 1768. Csomos. VI.
 Málnási László. 1761. Lázár. XIII.
 — — 1766. Rádai. XIV.
 — — 1779. Teleki. XVIII.
 — — 1758. V.
 — — 1763. V.
 — — 1767. V.
 Mélotai István. 1624. X. ter. (3 p.)
 Megyaszai János. 1765. Szuhai. XVI.
 Méhes György. 1795. Bánfi. III.
 — — 1770. Vay. XX.
 — — 1789. Alvinczy. I.
 — — 1794. XIV.
 — Sámuel. 1794. XIV.
 — — 1795. Incze. IX.
 Mezei József. 1750. Csepregi. VI.
 Mezei István. 1776. Teleki. XVIII.
 Mindszenti Gábor. 1624. X.

Miskolezi György. 1624. X.
 — István. 1624. X.
 — Péter. 1624. X.
 — Sz. János. 1735. Rádai. XIV.
 — (Zalányi) József. 1742. Ladányi. XIII.
 — (Zalányi) József. 1746. Teleki. XVII.
 Miko Pál. 1717. XIV.
 Mihácz Mihály. 1739. Apr. I.
 Miklós Sámuel. 1722. Vay. XX.
 Miklosvári József. 1745. Szathmári. XVI.
 — S. János. 1745. Teleki. XVII.
 — Sebe János. 1749. Teleki. XVII.
 — — — 1742. Ladányi. XIII.
 Mobai István. 1763. Hermányi. VIII.
 — János. 1760. Rhédei. XIV.
 Molnar István. 1785. Pap. XIV.
 — József. 1807. Tót. XIX.
 — (Szeczi) Péter. 1767. Uket evicz. XIX.
 Monaki János. 2624. X.
 Monai József. 1763. Verestói. XX.
 — János. 1767. Verestói. XX.
 Muraközi Márton. 1624. X.
 Nádudvari Sámuel. 1746. Kemény. XI.
 — Péter. 1715. XIV.
 — — 1708. Bulesesdi. VI.
 — — 1721. (1715.) Barcsai. IV.
 — — 1720. Bethlen. IV.
 Nánási Lovász András. 1747. Kemény. XI.
 — — — 1744. Bánfi. II.
 — — — 1717. XIV.
 B. Nalácz István. Palm Josefa felett. XIV.
 — — — 1717. XIV. Páris Pápai.
 Nagy Mihály. 1785. Pap. XIV.
 — (Abrudbányai) Mihály. 1765. Sárosi. XVI.
 — István. 1742. Ladányi. XIII.
 — György. 1793. Csiszér. VI.

— (Peteki) Boldizár. 1717. XIV.
 Nagy-Idai János. 1766. XIV.
 Németi (Szathmár) Mihály. 1702. Tótfalusi. XIX.
 — — Sámuel. 1709. Bánfi. I.
 — — — 1716. XXII.
 — — Sámuelné felett. 1716. Vizezi. XXII.
 Nyirő (Magocsi) István. 1717. XIV.
 Opicius Márton. 1624. X. bis. (két p.)
 Orbán Elek. 1776. Teleki. XVIII.
 Ötves D. János. 1768. Teleki. XVIII.
 Paloczi György. 1761. Gáspár. VIII.
 — Mihály. 1624. X.
 Pávai Sámuel. 1768. Csomos. VI.
 — Cs. Ferencz. 1717. XIV.
 — Miklós. 1717. XIV.
 Patai Sámuel. 1735. Rádai. XIV.
 — János. 1717. XIV.
 Paksi János. 1767. Ukereviz. XIX. bis.
 — K. András. 1747. Kajali. IX.
 — vide : Szathmári Paksi.
 Pápai Pariz Ferencz felett. 1717. XIV.
 — — Imre. 1732. Teleki. XVII.
 — — András. 1717. XIV.
 Paldi Székely István felett. 1769. XVI.
 Pataki Sámuel felett. 1766. XIV.
 — Sámuelné felett. 1763. Verestói. XX.
 — Sámuel. 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1750. Csepregi. VI.
 — Moses. 1745. Szathmári. XVI.
 — — 1766. XIV.
 — — 1794. XIV.
 — — (ifjabb) 1794. XIV.
 — Mihály. 1793. Csiszér. VI.
 — — (ifjabb) 1794. XIV.
 — József. 1757. Viski. XXII.
 — István. 1674. Kovásznai. XII.
 — Dániel. 1742. Ladányi. XIII.
 — — 1745. Szathmári. XVI.
 Péczeli József. 1787. Beleznai. IV.
 Pelsőezi János. 1738. Bonyhai. VI.
 Petri Ferencz. 1624. X.
 — Márton. 1764. Csomos. IV.

Pető Gergely Jesuita. 1743. X.	Szathmári Pap Sigm. 1747. Veselényi. XIX.
Pogány (Csebi) László. 1716. Viczei.	— — — 1750. Veselényi. XIX.
XXII.	— — — 1759. Veselényi. XIX.
— — György. 1716. Viczei,	— — — 1745. Teleki. XVII.
XXII.	— — — 1749. Teleki. XVII.
— — Sándor. 1716. Viczei.	— — — 1749. Bethlen. IV.
XXII.	— — — bis. (két p.)
Ponori Anaklet. 1811. Puj. XIV.	— — — 1747. Bánfi. II.
Ponicaenus Tamás. 1624. X.	— — — 1755. Bánfi. II.
Poreshalmi András. 1674. Kovásznai.	— — — 1757. V.
XII.	— — — 1742. Incze. IX.
Polgári Gáspár. 1703. Szemere. XVI.	— — — 1752. Inezédi. IX.
Porsolt Ferencz. 1768. Teleki. XVIII.	— — — 1756. Josika. IX.
Putnoki János. 1770. Vay. XX.	— — — 1750. Josinezi. IX.
— — 1776. Teleki. XVIII.	— — — 1793. Csiszér. VI.
— — 1769. Páldi. XIV.	— — — 1794. XIV.
Radnótfái Nagy Sigmond felett. 1786.	Szathmári Pap Mihály felett. 1748. XVI.
XIV.	— — Mihályné felett. 1793.
— — — 1770. Pái.	— — Csiszér. VI.
XIV.	— — Mihály. 1775. Kemény. XI.
— — — 1744. Ka-	— — — 1771. Kun. XII.
kuesi. IX.	— — — 1775. Nalácz. XIII.
— — — 1757. Viski.	— — — bis. (két p.)
XXII.	— — — 1786. Radnótfái.
— — Pál. 1757. Viski,	— — — XIV.
XXII.	— — — 1750. Toroczka. IX.
B. Radák Ádám. 1768. Teleki. XVIII.	— — — 1771. Vas. XX.
— — Imre. 1768. Teleki. XVIII.	— — — 1767. Verestói. XX.
Rác Samuel. 1767. Verestói. XX.	— — — 1771. Földvári.
Rhédei József. 1716. Viczei. XXII.	— — — VIII.
— Farkas. 1750. Czepregi. VI.	— — — 1771. Veselényi.
— Ádám. 1768. Teleki. XVIII.	— — — XXII.
— Ferencz. 1768. Teleki. XVIII.	— — — 1784. Bánfi. III.
Révai Miklós felett. XIV.	— — — 1776. V.
Récei Samuel. 1716. Viczei. XXII.	— — — 1757. Bogdányi. VI.
Remetei Péter. 1757. Viski. XXII.	— — — 1776. Dániel. VII.
— — 1757. Bogdányi. VI.	— — — 1768. Csomos. VII.
Rimaszombati — vide Szombati.	— — — 1794. XIV.
Roskoványi György. 1785. Pap. XIV.	— — — 1794. V.
Szathmári Pap Sigmond felett. 1773. XVI.	— — — 1796.
— — — 1746. Kemény. XI.	— — — 1795. Incze. X.
— — — 1760. Rhédei. XIV.	— — — 1795. Bánfi. III.
— — — 1746. Székely. XVI.	Szathmári Pap Sándor felett. 1745. XVI.
— — — 1734. Udvarhelyi.	— — Sándorné felett. 1742.
XIX.	— — Ladányi XIII.

Szathmári Paksi Ábrahám. 1772. Vay.
XX.
— — István. 1764. Domokos.
VII.
— — — 1765. Szuhai.
— — Pál. 1765. Szuhai. XVI.
— — Sámuel. 1765. Szuhai.
XVI.
— — vide Paksi.
Szathmári Sámuel. 1717. XIV.
— György. 1769. Páldi. XIV.
— — 1768. Csomos. VI.
— — 1742. Ladányi. XIII.
Szathmári L. Miklós. 1645. Bethlen. IV.
bis. (két p.)
Salamon György. 1749. Veselényi. XXI.
— József. 1840. III.
Salánki László. 1768. Csomos. VI.
— Gábor. 1757. Viski. XXII.
Sala Mihály. 1806. Harsányi. VIII.
— — 1785. Pap. XIV.
Sárkány Dávid. 1735. Rádai. XIV.
Sárvári János. 1768. Udvarhelyi. XIX.
Szabó Mihály. 1723. Haller. VIII.
— Sámuel. 1759. Alvinczi. I.
— — 1769. Posperer. XIV.
— Márton. 1785. Pap. XIV.
— Ferencz. 1757. Viski. XXII.
— — 1757. Bogdányi. VI.
Szász Ferencz. 1773. II.
Sebe János. 1742. Ladányi. XIII.
— vide Miklósvári Sebe János.
Sebes József. 1745. Szathmári. XVI.
— vide Zilahi Sebes.
Segesvári János. 1717. XIV.
Szempléni György. 1624. X.
Szei P. István. 1624. X.
Szepsi Mihály. 1624. X.
Szegedi János. 1775. Kemény. XI.
— — Jesuita. 1736. Erdődi.
VII.
— Sámuel. 1766. XIV.
Szentgyörgyi Sámuel. 1739. Veselényi.
XXI.
Székely, vide Páldi Székei István.
— László Jesuita. 1752. Csato. VI.

Seres András. 1769. Páldi. XIV.
Selyei Balog Máté. 1646. Bethlen. IV. bis.
(két p.)
Szentkirályi György. 1732. Teleki. XVII.
bis. (két p.)
— Sámuel. 1730. Gyulai. XVII.
bis. (két p.)
— József. 1785. Pap. XIV.
Schreiber Simon. 1785. Pap. XIV.
Sziksai István. 1624. X.
— János. 1624. X.
— K. András. 1624. X.
Szilvási Márton. 1624. X.
Szigeti Gyula István. 1724. Kemény. XI.
— — — 1759. Toroczka.
XIX.
— — — 1730. Gyulai. VIII.
— — — 1732. Teleki. XVII.
bis. (két p.)
— — — 1717. XIV.
— — — 1738. Bonyhai. VI.
— — György. 1717. XIV.
— — Sámuel. 1767. Bruz. VI.
— — — 1777. Demeter.
VII.
— — — 1767. Eperjesi.
VII.
— — — 1793. V.
— — Mihály. 1785. Pap. XIV.
Szilágyi (Radnótfái) Mihály. 1785. Pap.
XIV.
— Mihály. 1787. Salánki. XVI.
— — 1763. Verestői. XX.
— — György. 1742. Ladányi. XIII.
— — — 1745. Szathmári. XVI.
— — — 1749. Veselényi. XXI.
— — István. 1646. Bethlen. IV.
Szilágyi Péter. 1717. Bethlen. IV.
— — Ferencz. 1796. V.
Simon János. 1745. Szathmári. XVI.
— Mihály. 1770. Vay. XX.
— — 1776. Teleki. XVIII.
— Sámuel. 1770. Teleki. XVIII.

- Sós Ferencz. 1742. Ladányi. XIII.
 — — 1773. Szathmári. XVI.
 — — 1704. Szent István. XIV.
 — — 1767. Verestói. XX.
 — — 1716. Viecei. XXI.
 — — 1752. VII.
 — — 1736. Bánfi. I.
 — Ferencz felett. 1776. XVI.
 — — ifjabb. 1776. Sós. XVI.
 — Ádám. }
 — István. } 1776. Sós. XVI.
 — Mihály. }
 — Ádám. 1757. Viski. XXII.
 — — 1757. Bogdányi. VI.
 — István. 1773.
 Sombori Péter. 1750. Csepregi. VI.
 — Antal. 1750. Csepregi. VI.
 — Ádám. 1766. XIV.
 — Márton. 1757. Viski. XXII.
 — Elek. 1757. Viski. XXII.
 Somkádi Mihály. 1750. Csepregi. VI.
 Solymosi Mihály. 1720. Kun. XII. bis
 (két p.)
 — — 1720. Bethlen. IV.
 Sófalvi József. 1768. Csomos. VI.
 — — 1770. Vay. XX.
 — — 1776. Teleki. XX.
 — István. 1793. Csiszér. VI.
 Sövényfalvi Sigmond. 1734. Baresai. IV.
 — — 1717. XIV.
 Szombati (Rima) Sámuel. 1736. Bánfi. I.
 — — — 1732. Lázár.
 XIII.
 — — — 1738. Bony-
 hai. VI.
 — András. 1748. Szathmári. XVI.
 Szokolyai A. István. 1716. Páris Pápai.
 XIV.
 — Ádám. 1773. II.
 Sztojka Sigmond. 1716. Viecei. XXII.
 Tatai Ferencz. 1764. Domokos. VII.
 Takács (Felvinezi) János. 1794. V.
 Tariáni Gergely. 1624. X.
 Tarczali Sámuel. 1703. Szemere. XIV.
 Tályai Ferencz. 1770. Vay. XX.
 — — 1776. Teleki. XVIII.
 Tegledi P. Sámuel. 1716. Viecei. XXII.
 Teremi András. 1742. Ladányi. XIII.
 — — 1745. Szathmári. XVI.
 Tertina Mihály. 1799. Szotoczki. XVI.
 — — 1799. Bielek. VI.
 Téglási B. János. 1747. Kajabi. XI. bis.
 (két p.)
 G. Teleki Miklós. 1717. XIV.
 — — Ádám. 1716. Viecei. XXII.
 — — Mihály. 1716. Viecei. XXII.
 — — — 1750. Csepregi. VI.
 — — Sándor munkái. 1768. Teleki.
 XVIII.
 — — József versei. 1779. Teleki.
 XVIII.
 — — László. 1750. Csepregi. VI.
 — — István. 1750. Csepregi. VI.
 Tordai Sámuel. 1786. Radnótfái. XIV.
 — — 1770. Teleki. XVIII. ter.
 (három p.)
 — — 1776. Teleki. XVIII.
 — — 1769. Vay. XX.
 — — 1794. Verestói. XX.
 — — 1794. XIV. bis. (két p.)
 — — 1783. Daniel. VII.
 — — 1795. Incze. IX. bis.
 (két p.)
 Tot (Angyalosi) Balás. 1751. V.
 — András. 1788. Korda. XII.
 Tompa Ádám. 1768. Teleki. XVIII.
 Torjai József. 1763. Verestói. XX.
 Tótfalusi Kis Miklós felett. 1702. XIX.
 Tőke (M - Vásárhelyi) Márton. 1746. Ke-
 mény. XI.
 — — — 1747. Ke-
 mény. XI.
 — — — 1744. Bánfi.
 II.
 — — — 1756. Bánfi.
 II.
 Török István. 1742. Ladányi. XIII.
 — Damascenus. 1792. Ábrahám. I.
 — Ferencz. 1773. Bajtai. I.
 Turos Péter. Beleznai. IV.

Udvarhelyi Mihály. 1724. Kemény. XI.	Vér András. 1766. XIV.
Ujvari István. 1794. Verestói. XX.	— Gáspár. 1716. Vizei. XXII.
Váradai István. 1624. X.	Verestói György. 1775. Kemény. XXI.
— Sámuel. 1716. Vizei. XXII.	— — 1771. Kun. XII.
Vadas Pál. 1793. Csizsér. VI.	— — 1736. Lázár. XIII.
— — 1795. Ince. IX.	— — 1775. Nálázi. XIII. bis.
Vajasdi Mihály. 1770. Vay. XX.	(két p.)
— — 1776. Teleki. XVIII.	— — 1760. Rhedei. XIV.
Varzo József 1742. Ladányi. XIII.	— — 1773. Szathmári. XVI.
— — 1745. Szathmári. XVI.	— — 1770. Szegedi. XVI.
Vásárhelyi (K.) András. 1717. XIV.	— — 1769. Székely. XVI.
— — — 1736. Lázár.	— — 1763. Teleki. XVIII.
XIII.	— — 1730. Váradai. XX.
— Mihály. 1717. XIV.	— — 1767. Verestói XX. ter.
— — 1721. (1716.) Bar-	(3 péld.)
csai. IV.	— — 1794. Verestói. XX.
— Péter. 1732. Teleki. XVI.	— — 1739. Veselényi. XXI.
— Miklós. 1717. XIV.	— — 1759. Veselényi. XXI.
— B. Ferencz. 1717. XIV.	— — 1732. Alvinczi. I.
Vajai H. János. 1717. XIV.	— — 1769. Alvinczi Gábor. I.
— — Ferencz. 1717. XIV.	— — 1736. Bánfi. I.
Vajda (Csernátóni) Péter. 1763. Aczél. I.	— — 1736. Teleki. XVI.
vide. Csernátóni.	— — 1745. Teleki. XVII.
Vai Sámuel. 1732. Teleki. XVII.	— — 1749. Bethlen. IV. bis.
B. Vay Dániel versei. 1788. Vay. XII.	(2 péld.)
G. Vas Miklós. 1769. Páldi. XII.	— — 1769. Páldi. XIV.
— — 1716. Vizei. XXII.	— — 1771. Veselényi. XXII.
— — 1776. Teleki. XVIII.	— — 1786. Veselényi. XXII.
— — 1770. Vay. XX.	— — 1757. Viski. XXII.
— József. 1716. Vizei. XXII.	— — 1769. Viski. XXII.
— György. 1716. Vizei. XXII.	— — 1733. Vitéz. XXII.
— Dániel. 1757. Bogdányi. VI.	— — 1756. Bánfi. II.
— — 1763. Verestói. XX.	— — 1757. V.
— — 1767. Verestói. XX.	— — 1757. Bogdányi. VI. bis.
— Sámuel. 1776. Teleki. XVIII.	(2 péld.)
— — 1770. Vay. XX.	— — 1752. Deáki. VII.
B. Veselényi Farkas. 1757. Viski. XXII.	— — 1752. Inceédi. IX.
— — 1757. Bogdányi. VI.	— — 1750. Josinezi. IX.
— Miklós. 1767. Verestói. XX.	— — 1759. Kabos. IX.
— — 1765. Veselényi.	György superintendens felett.
XXI.	1767. XX.
— Polixena. 1759. Veselényi.	György Kolosvári Pap felett.
XXI.	1794. XX.
— Polixena felett. 1765. XXI.	Pál. 1745. Szathmári. XVI.
Vér Farkas. 1768. Csomos. V.	— István. 1763. Verestói. XX. és
	1767. Verestói. XX.

Verestői Sámuel. 1736. Verestői. XX.	Zágoni Gábor. 1717. XIV.
— — 1767. Verestői. XX.	— — 1719. Teleki. XVIII.
— — 1766. XIV.	Zalányi M. József. 1724. Kemény. XI.
Veresmarti V. Sámuel. 1735. Rádai. XIV.	— — — 1747. Kemény. XI.
— — — 1747. Kajali. IX.	Zámbo Ferencz. 1750. Csepregi. VI.
Veres. — vide Dálnoki Veres Demeter.	Zilahy Sebes András. 1721. (1716). Bar-
— vide Csernátoni Veres Péter.	esai. IV.
— János. 1770. Pál. XIV. vide	— — — 1718. Bethlen. IV.
et Csernátoni.	— József. 1776. Teleki. XVIII.
Venter László. 1781. Puj. XV	— vide Sebes (Zilahi).
Verder János. 1716. Vizei. XXII.	Zoltán József. 1766. XIV.
Verőcei Ferencz. 1646. Bethlen. IV.	— József felett. 1763. XXII.
Veszprémi Ferencz. 1745. Szathmári.	Zoványi József. 1764. Kemény. XI.
XVI.	— — 1759. Veselényi. XXI.
Viski Pál. 1793. Csiszér. VI.	— — 1765. Veselényi. XXI.
— János. 1757. Viski. XXII.	— György. 1749. Veselényi. XXI.
Vitéz András. 1716. Vizei. XXII.	Zujtai András. 1741. Poesai. XIV.
Vizaknai B. György. 1716. Vizei XXII.	

Eddig a gróf Kemény adatai. Hasonló tartalmú Mikéé; a kettő egymást egészíti ki és sokban fölvilágosítja — a mit második közleményemben más alkalommal mondok el.

II.

Mike Sándor gyűjteményének a másiktól némi eltérő jellege van. Nála — a mint már érintve volt — legelől annak neve van megjelölve, a ki felett a beszéd volt, azután a nyomtatás helye és éve, továbbá, a kik tartották s nemcsak egy, de valamennyi szónok neve.

Mike tárgymutatója tehát világosabb, adatai bővebbek, az irodalomtörténeti s biographiai mellett bibliographiai becsők is van.

Gróf Keménynél, ha az illető gyűjteményi könyv nincs a kutató előtt, néha a halotti szónok, az, a ki beszél, összetéveszthető azzal, a kiről beszélnek, a halotti beszéd tárgyának csak vezetéke. neve levén megjelölve, míg Mikénél mindkettő.

A két adattár együtt használható czélszerűen. Úgy látszik, mintha Mike csak azokat szerezte volna meg s gyűjtötte volna össze a maga könyvtára részére, a miket gróf Kemény nem birt; mert életük s barátságuk bensősége ismerésénél fogva mondom, hogy őket a gyűjtésben egy cél vezette. A mi egyiknek nem volt meg, a másik ellenben duplumban birta, azonnal átadta egyik

példányát. Mike nem egyszer ritka egyes példányait is gróf Keménynek adta; mihelyt megértette, hogy annak nincs meg; mert tudta, hogy közézlra gyűjti; gróf Kemény szintén kedveskedett utóbbinak olyakkal, a mikről tudta, hogy vágyik rájuk. Évek során át tartott levelezésük, melyeket ismerek s részben birok, ezt tényként igazolják.

Az olvasó mégis látni fogja, hogy Mike gyűjteményében is előjő a gróf Keménynél már látott egy vagy más beszéd. Ennek véletlenség vagy más tudományi érdek az oka; valami különöst látott benne Mike, tán ajándéku kapta, vagy az illetőt ismerte, vagy benne fontos mellékes jegyzések voltak. De nem fölösleges, mert a Keménynél bővebb ismertetését kapja ebben a kutató. Lássuk már most magát az adattárt.

Mike gyűjteményének címe ez: »Haloti Beszédek in 4^o.« Kezdődik és foly betűrendben. Az, hogy melyik kötetben van meg valamely beszéd, csak igen ritkán van kitéve; ezért elnézést kérek. A mint volt az eredeti, úgy közlöm. A hol megvan, én is kiteszem. Midőn sok évvel ezelőtt e kérdést tanulmányoztam, nem terjedt ki figyelmem mindenre. Némelyet mellőztem, némelyet nem is tudtam úgy, mint most. Kiegészítnem ma már nem lehet, mert a könyvek tőlem messze földre jutottak. . . . És most hadd beszéljen az ismertetett forrás magáért.

Alvinczi Krisztina felett, 4^o Kolosvár, 1733. 1. Köpeczi János, 2. Verestói György.

Alvinczi Gábor felett, 4^o Kolosv., 1789. 1. Verestói György, 2. Méhes György, 3. Szabó Sámuel.

— — felett, 4^o Szeben, 1751. Borosnyai Lukács János.

Aczél Gábor felett, 4^o Kolosvár, 1763. 1. Rettégi György, Csernátoni Vajda Péter.

Bánfi György gr. felett, 4^o Kolosvár, 1736. 1. Dálnoki Veres Demeter, 2. Szombati Sámuel, 3. Csepregi Franciscus, 4. Deáki József, 5. Verestói György.

— László br. felett, 4^o Kolosvár, 1782. Szathmári Pap Mihály, 2. Bodoki József.

— István br. felett, 4^o Kolosvár, 1795. 1. ifj. Szathmár Pap Mihály, 2. Méhes György, 3. Gr. V. . . ¹⁾

¹⁾ Nem volt tisztán kiolvasható jegyzéseiből.

- Bánfi Sámuel felett, 4^o Kolosvár, 1756. 1. Tőke Márton, 2. Verestói György.
- Judith felett, 4^o Kolosvár, 1744. 1. Nánási András, 2. Tőke Márton, (Tom. 5. h.)
- Ágnes, ifj. Dániel Isvtánné felett, 4^o Kolosvár, 1755. 1. Szathmári Pap Sigmond, 2. Incze István.
- Kata, Wesselényi Istvánné felett, 4^o Kolosvár, 1747. 1. és 2. Borosnyai N. Sigmond, 3. Szathmári Pap Sigmond.
- Klára, gr. Bethlen Ádámné felett, 4^o Kolosvár, 1767. 1. Incze Mihály, 2. Incze István, 3. Borosnyai Lukács Simon. (T. 6. h. és l.)
- Francisci Comitiss in obitu Carmen, 4^o Claud. 1773
- Erzsébet, gr. Toldalagi Pálné felett, 4^o Kolosvár, 1758. 1. Bencsényei (?) Benkő Mihály, 2. Incze István.
- Bája Klára felett Filep István, 4^o Kolosv. 1762.
- Bárcsai Ábrahám felett, 4^o Kolosvár, 1721. 1. Vásárhelyi Mihály, 2. Zilahi András, 3. Bándi Mihály.
- Judit felett, 4^o Kolosv. 1734. 1. 3. Jancsó Jakab, 2. Kamarási Pál, 4. Sövényfalvi Sigmond.
- Benkő Ferencz, Emlékeztető Oszlop, 4^o Kolosv. 1787.
- Beleznai Miklós felett, 4^o Győrött. 1. Péczeli József, 2. Turos Péter versei.
- Bethlen Judith grófné, Köleséri Sámuel hitvese felett, 1720. (sine loco). 1. Nádudvari Péter, 2. Szathmári Mihály, 3. Lázár János.
- Imre felett, 4^o Szeben, 1767. 1. Málnási László, 2. Kovács József.
- Klára, Teleki Mihályné felett, 4^o Kolosv. 1757. 1. Szathmári Pap Sigmond, 2. Verestói György, 3. Angyalosi Toth Balás.
- —? 4^o Kolosv. 1758. 1. Egyházi Orator. H. B. J. 2. Málnási László, 3. Angyalosi Toth Balás.
- Ádám, Statuum Praeses felett, 4^o Kolosv. 1749. Szathmári Pap Sigmond, Verestói György.
- Ádám felett, 4^o Kolosv. 1776. 1. Incze Mihály, 2. Borosnyai Lukács Simon, Szathmári Pap Sigmond.
- Sándor felett, 4^o Kolosv. 1794. 1. Szathmári Pap Mihály, 2. Felvinczi Takács János.

- Bethlen Laj. gróf felett, 4^o Kolosv. 1793. Szigethi Sámuel. ¹⁾
 — Pál felett, 4^o Kolosv. 1796. 1. Szathmári P. Mihály, 2. Szilágyi Ferencz.
 Biró Anna felett, 4^o Kolosv. 1753. 1. Bardocz József, Dési Lázár György.
 Bogdányi Sajgó Ersébet, Incze Máténé felett, halotti versek, 4^o Kolosv. 1757.
 Bruz János felett, 4^o Szeben. Sz. Gy. S.
 Carolus IV Emléke, 4^o Kolosv. 1740. 1. Szatmári P. Sigmond, 2. Nádudvari Sámuel.
 Dániel Polixena, b. Wesselényi Istvánné felett, 4^o Kolosv. 1776. 1. Incze Mihály, 2. Szathmári P. Mihály, 3. Deáki Pál.
 — István felett, 4^o Kolosv. 1777. Kovács Josef.
 — Mihály felett, 4^o Kolosv. 1783. Tordai Sámuel.
 Deák József felett, 4^o Kolosv. 1748. 1. Huszti György, 2. Gregorius Verestói.
 Demeter Ferencz felett, 4^o Kolosv. 1777. Szigethi Gy. Sám.
 Domokos Anna, Zeyk Elekné felett, 4^o Kolosv. 1791. Gyöngyösi János.
 Eperjesi Gábor felett, 4^o Kolosv. 1767. Demeter Ferencz. (T. 6. g.)
 Filep Ersébet felett, 4^o Kolosv. 1767. Geyza József.
 Földvári Ferencz felett, 4^o Kolosv. 1771. Szathmári Pap Mihály, Kis Gergely.
 Gajdo Dániel felett, 1. Csernátoni, 2. Szathmári Mihály, 3. Kamarási Pál.
 Gyulai Ferencz felett, 1730. (T. 5. f.)
 — Kata grófné felett, 4 Nagy-Enyed, 1771. 1. Borosnyai Sigmond, 2. Ajtai Mihály.
 Gyulai Lajos gróf felett, 4^o Kolosv. 1776. 1. Lisznyai Incze István, 2. Herepei István.
 — Kati kisasszony felett, 1731. jan. 31. Szathmári Pap Mihály.
 Hermányi Dienes József felett, 4^o Kolosv. 1763. 1. Dési Lázár György. (T. I. a.) 2. Abats Márton. (T. 6. c.)
 Inczédi Sámuel felett, 4^o Nagy-Enyed, 1770. (T. 3. a) 1. Borosnyai N. Zsigmond, 2. Deáki Pál.

¹⁾ Elvitte Kovács Pista (Nagy-Ajtai Kovács István) die 3-a novembris 1845. Mike jegyzése.

- Inczédi József felett, 4^o Kolosv. 1751. 1. Szathmári P. Sigmond, 2. Georg Verestói.
- Incze Máté felett, 4^o Kolosv. 1742. 1. Szathmári P. Sigmond, 2. Georg. Huszti.
- Mihály felett, 4^o Kolosv. 1795. 1. Szathmári P. Mihály, 2. Tordai Sámuel.
- Jósika Mózes báró felett, 4^o Kolosv. 1756. 1. Szathmári P. Sigmond, 2. Michael A. Ajtai. (T. 5. i.)
- Kabos Ferencz felett, 4^o Kolosv. 1759. 1. Deáki J. Sámuel, 2. Georg. Verestói.
- Kakutsi Judith, Köblös Péterné 1743.
- Kemény Sámuel L. B. felett, 4^o Kolosv. 1746. 1. Tőke Márton, 2. Borosnyai N. Sigmond, 3. Franciscus Tsepregi, 4. Szathmári P. Sigmond, 5. Nádudvari Sámuel.
- Borbára b. Bánfi Imréné felett, 4^o Kolosv. 1795. Herepei Ádám.
- Miklós b. felett, 4^o Kolosv. 1778. 1. Gombási István, 2. Borosnyai Lukács Simon, 3. Bája István.
- Simonné felett, 4^o Kolosv. 1783. Malom János.
- Kata, Bánfi Sigmondné felett, 4^o Kolosv. 1747. 1. Tőke Márton, 2. Nánási Lovász Andás, 3. Borosnyai Nagy Sigmond, 4. Zalányi Miklós Josef.
- Ersébet felett, 4^o Kolosv. 1775. Szegedi József.
- István felett, 4^o Kolosv. 1775. 1. Szathmári P. Mihály, 2. Verestói György, 3. Deáki Pál.
- Kendefi Gábor felett, 4^o Kolosv. 1748. 1. . . . 2. Borosnyai N. Sigmond, 3. Michael A. Ajtai, 4. Lisznyai Incze Ferencz.
- — felett, 4^o Kolosv. 1721. 1. Nádudvari Péter, 2. Stephanus G. Szigeti, Bagaméri Sámuel.
- Keresztes Márton gr. felett, 4^o Kolosv. 1728. P. Gyalogi Ján.
- Ketzeli Borbála, Toroczkai Péterné felett, (sine loco) 1767.
1. Csernátoni János, 2. Hermány József, 3. Dési Lázár György, 4. Genealogiai Deductio, 5. Búcsuztató.
- Kolosvári Sigmond felett, 4^o Kolosv. 1770.
- Korda Borbála felett, 4^o Kolosv. 1728. 1. Csepregi Ferencz, 2. Hunyadi Ferencz.
- Katalin felett, 4^o Kolosv. 1788. 1. Toot András, 2. Komjáti Ábrahám, 3. b. Vay Dániel versei.

- Kornis St.(ephani) Comitiss Memoria Posthuma, 4^o Claud. 1741.
- Kun Borbála felett, 4^o Kolosv. 1720. 1. Solymosi Mihály,
2. Kamarási György felett.
- Ersébeth felett, 4^o Kolosv. 1771. 1. Szathmári P. Mihály,
2. Verestói György.
- Gr. Lázár Mária, gr. Bethlen Sámuelné felett, 4^o Kolosv.
1732. 1. Bonyhai Simon György, 2. Rima-Szombati Sámuel,
3. Szathmári Mihály.
- Imre gr. felett, 4^o Szeben, 1761. 1. Dobolyi Filep Sámuel.
2. Incze István, 3. Málnási László, 4. Alexander Kovásznai,
Alexii Kendefi Carmina.
- Mikes Franc. Com. Panegyris in Exequias 4^o Claud. 1737.
- Mihály felett, 4^o Kolosv. 1727.
- Mara Lőrinczné, Dániel Kata felett, 1795. 1. Szilágyi Fe-
rencz, 2. Herepei István.
- Mária Theresia felett, 4^o Kolosv. 1782. 1. Szigethi, — — —
2. Gyöngyösi János, 3. Verestói György, 4. Baló Bálint, 5.
Szathmári P. Mihály.
- — felett, 4^o Kolosv. 1780. Nánási István.
- Naláczi Sámuel báró felett, 4^o Kolosv. 1775. 1. Verestói
György, 2. Szathmári P. Mihály.
- Nagy Sigmund (Radnótfáy) felett, 4^o Kolosv. 1787. 1. Szath-
mári P. Mihály, 2. Tordai Sámuel.
- Nagy Sámuel (Petki) felett, 4^o Kolosv. 1725. Szathmári Mih.
- Nemes Ádám gr. felett, 4^o Kolosv. 1766. 1. Deáki Fülep
Sámuel, 2. Kovács József.
- Judith felett, 4^o Kolosv. Versek.
- Páldi Székely István felett, 1769. 1. Incze Mihály, 2. Ve-
restói György.
- Pál István felett, 4^o N.-Enyed, 1771. Tsernátoni János, Ver-
sek. (T. 6. v.)
- Pap Josephus de Fogaras, 4^o Claud. 1785. Socrates Redi-
vivus. 1. Latin oratio, 2. Versek, 3. Magyar beszéd, 4. Ismét
versek.
- Pataki Sára, Mezei Mihályné felett, 4^o Kolosv. 1794. 1. Szath-
mári P. Mihály, 2. Tordai Sámuel.
- Pocsai Gedeon felett, 4^o (sine loco) 1741. Zajtai András.
- Rácz Borbála felett, 4^o Kolosv. 1726.

- R h é d e i M i h á l y gr. felett, 4^o M.-Vásárhely, 1777. Borosnyái Lukács Simeon.
- S i g m o n d gr. felett, 4^o Kolosv. 1760. 1. Deáki F. Sámuel, 2. Mohai János, 3. Szathmári P. Sigmond, 4. Georg. Verestói, 5. Csejdi András Miklós.
- J á n o s gr. felett, 4^o Kolosv. 1768. 1. Incze Mihály, 2. Borosnyai Lukács Simeon. (Tom. 6. e.)
- P á l felett, Kolosv. 1765. 1. Deáki F. Sámuel, 2. Incze István. (T. 6. d.)
- S a l á n k i I m r e felett, 4^o Kolosv. 1787. 1. Szilágyi Mihály, 2. Abacs János.
- S á r o s i G y ö r g y felett, 4^o Kolosv. 1765. 1. Bencze József, 2. Nagy Mihály.
- S i m o n G y ö r g y felett, 4^o Kolosv. 1738. 1. Kapronczai György, Benkő Ferencz, 3. Szigethy Gy. István, 4. Sámuel Rima-Szombati, 5. Pelsőczy János.
- S o o s Ferencz, 4^o Claud. 1776.
- S z a t h m á r i P a p S i g m o n d felett, 1. Incze Mihály, 2. Soos Ferencz, 3. Georgius Verestói.
- S z e g e d i S á m u e l felett, 4^o Kolosv. 1746. 1. Deáki József, 2. Szathmári P. Sigmond.
- S z é k e l y L á s z l ó n é, Bánfi Kata felett, 4^o Kolosvár, 1746. 1. Deáki József, 2. Szathmári P. Sigmond.
- I s t v á n felett, 4^o Kolosv. 1769. 1. Incze Mihály, 2. Verestói György, 3. Versek.
- S z e n t k e r e s z t i A n d r á s felett, 4^o Kolosv. 1746. Barta Andr.
- S z u h a i E r s é b e t felett, 4^o (sine loco.) 1765. 1. Medgyaszai János, 2. Szathmári Paksi Mihály, 3. Szathmári Paksi István, 4. Szathmári Paksi Pál Versei. (T. 6. f.)
- T e l e k i L á s z l ó gróf neje gr. Rádai Eszter felett, 4^o Kolosv. 1766. 1. Málnási László, 2. Deáki F. Sámuel, 3. Incze István, 4. Bod Péter.
- Á d á m gróf nője, Wesselényi Mária felett, 4^o Kolosv. 1786. 1. Verestói György, 2. Versek.
- — gróf nője Vesselényi Susánna felett 4^o Kolosvár. 1739. 1. Szentgyörgyi Sámuel, 2. Kármán András, 3. Deáki József, 4. Tsepreghi Ferencz, 5. Köpeczi János, 6. Verestói György, 7. Búcsúztató Versek, 8. Teleki Ádám gróf versei.

- — felett, 4^o Kolosv. 1775. 1. Bodoki József, 2. Pataki Sámuel, 3. Tordai Sámuel.
- Pál gr. felett, 4^o Kolosv. 1746. 1. Deáki Jós. 2. Miklósi Jós.
- Mihály gr. özvegye, Vay Kata felett, 4^o Kolosv. 1749. 1. Bod Péter, 2. Miklósvári Sebe János, 3. Franc. Tsepregli, 4. Szathmári P. Sigmond, 5. Huszti György.
- — felett, 4^o Kolosv. 1763. 1. Dési István, 2. Verestói György, 3. Deáki F. Sámuel, 4. Incze István.
- L á s z l ó gr. felett, 4^o Kolosvár, 1779. 1. Málnási László 2. Alexander Kovásznai, 3. Borosnyai Lukács Simeon, 4. Anonymi Oratio Latina. Versek.
- Eszter grófné emlékére a) Pap János Versei, b) Zagoni Gábor Versei, c) gr. Teleki József Versei.
- Kata grófné felett, 4^o Szeben, 1. Zágoni András, 2. Borosnyai Lukács János, Tsernátoni Péter.
- S á n d o r III. felett, 4^o Nagy-Enyed, 1768. 1. Borosnyai Nagy Sigmond, 2. Versek, 3. Borosnyai Nagy Sigmond, 4. Ajtai Mihály, 4. Deáki Sámuel, 6. Abács Márton, 7. Halotti Ének, 8. Győzedelmi pompa, 9. Rövid Oratio. Versek.
- J ó z s e f gr. felett, 4^o Kolosv. 1745. 1. Szathmári P. Sigm. 2. Miklósvári János, 3. Verestói György. (T. 5. k.)
- Tornyai Borbála felett, 4^o Szeben, 1781. Benkő József.
- Toldalagi Erzsébet grófné, Fricsi Fekete Sámuelné felett, 4^o Kolosv. 1758. 1. Beregszászi Mózes, 2. Deáki F. Sámuel.
- Toroczka Ágnes grófné felett, 4^o Kolosv. 1734. 1. Hamvai György, 2. Tsepregi Ferencz, 3. Deáki József.
- Péter felett, 4^o Kolosvár, 1759. 1. Steph. Gyula Szigethi, 2. Ejusdem oratio hungarica.
- — neje, Ketzeli Borbála felett, 4^o Claud. 1759. 1. Csernátoni János, 2. Hermányi József, 3. Dési Lázár György, 4. Búcsúztató.
- Tótfalusi Kis Miklós felett, 4^o (sine loco et anno). 1. Tsepregi Mihály, 2. Enyedi István.
- Tsomos János felett, 4^o Kolosv. 1761. 1. Dálnoki Sz. Sándor, 2. Szathmári P. Mihály 3. Versek.
- — felett, 1768. 1. Csernátoni Vajda Péter, 2. Szathmári P. Mihály. (T. 6. i.)

- Wesselényi Ferencz báró felett, 4^o Kolosv. 1771. 1. Verestói György, 2. Deáki F. Pál, 3. Borosnyai Lukács Sim. 4. Josephus Kovács, 5. Szathmári Pap Mihály.
- Sámuel felett, 4^o Kolosv., 1750. Szathmári P. Sigmond.
- István felett 4^o Kolosv., 1759. 1. Dániel István Versei, 2. Zoványi József, 3. Szathmári P. Sigmond, 4. Georgius Verestói, 5. Incze Mihály.
- Polixena felett, 4^o Kolosv. 1765. 1. Deáki F. Sámuel, 2. Huszti György, 3. Incze Mihály, 4. Báró Kemény Simon, 5. Zoványi József.
- István özvegye, gr. Bánfi Kata, 1734. Köpeczi János.
- Vass Dániel gróf felett, 4^o Kolosv. 1741. 1. Zágoni A. György, 2. Dési József, 3. Köpeczi János, 4. Nádudvari Sámuel, 5. Tsepregi [latin].
- Miklós gr. felett, 4^o Kolosv. 1771. 1. Borosnyai Lukács Simeon, 2. Szathmári P. Mihály.
- Vay Judit grófné felett, 4^o Kolosv. 1772. 1. Zadorházi Betes József, 2. Szathmári Paxi Ábrahám, 3. Miklós Sámuel.
- Kata gr. Teleki Pál özvegye felett, 1769. 1. Bodoki József, 2. Tordai Sámuel.
- Viczei Mária, Szathmárnémeti Sámuelné felett, 1715. Soos Ferencz, Baczoni Máthé, Halotti Versek.
- Viski Anna felett, 4^o Kolosv. 1769. Verestói György.
- Váradi Sigmond felett, 4^o Kolosv. 1730. 1. Köpeczi János, 2. Kamarási László, 3. Verestói György.
- Vitéz György felett, 4^o Kolosv. 1734. 1. Daki József, Franc. Tsepregi, 3. Köpeczi János, 4. Verestói György. [T. 6. 9.]
- Verestói György felett, 4^o Kolosv. 1767. 1. Szathmári P. Mihály, 2. Zágoni A. György, 3. Bodoki József, 4. Phoenix in palmis nidulans.
- Udvardi Kriszina, Püspöki Istvánné felett, 1768. [T. 6. n.]
- Zichy István gr. felett, Győrön 1759. egy Jesuita.
- Zoltán József felett, 4^o Kolosv. 1764. Incze Mihály. [T. 6. u.]

* * *

Eddig terjed a Mike 4-drét ív gyűjteménye, a melylyel a XVIII-ik század bevégeződik. Hátra van még a XIX-ik századbeli 8-drétív rövidebb gyűjtemény, mely szintoly gazdag bio-

graphiai és könyvészeti adatokban, mint az, a mit megismerttettem; mindazáltal közlését ezuttal mellőzöm; hátha mások kicsinylőleg fognak itélni ez adatok becséről. ¹⁾ Később, ha szükség, lehet pótolnom.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy miután közléseim adatai egészen a XVII-ik század elejéig nyúlnak fel, s Böjthi Gáspár scriptorunktól és Opicz Márton gyulafehérvári híres tanártól kezdve, Báthori Gergelyen, Czeglédi Istvánon és Tótfalusi Kis Miklóson át Bod Péter-ig és Benkő József-ig számos tudós és író életéhez és írói működéséhez nyujtanak eredeti, új részleteket s felvilágosító jellemvonásokat, és miután a kis Erdély legkitünőbb polgári állású államférfyaitól kezdve le a szerényebb hatáskörben, de szintén hasznosan élt magánemberekig és tisztviselőkig igen számos honfitársainknak, sőt derék honleánynak tárják fel eddig kevésbé ismert érdemeit s életök viszontagságát; végre pedig ez adatok Erdély legjelesebb egyházi szónokai: püspökök, tanárok, papok, olykor világi kitünőségek elmeművein alapulnak, úgy hiszem, hogy azoknak úgy tudományi értékét, mint az illetők ítélete helyességét s megbízhatóságát kétségbe vonni nem lehet. A „Magyar Könyvszemle“ e két gyűjteményt magában foglaló füzete a kis testvérország jeleseinek mintegy újabbkori rövid Biographiai Lexikonát fogja az olvasó elé tüntetni.

Jakab Elek.

¹⁾ A tisztelt czikkíró úrral e tekintetben nem vagyunk egy véleményen. A mit czikkében az erdélyi szászok irodalmi viszonyairól mond annak megítélésére magunkat, minthogy az erdélyi viszonyokat nem ismerjük, illetékeseknek nem tartjuk. Ítélenek erről erdélyi tudósaink; a más véleményűeknek készséggel tért nyitunk lapunkban. A mi azonban a XIX. századi erdélyi halotti beszédek bibliographiai összeállítását illeti, biztosíthatjuk t. czikkíró urat, hogy ezeknek közlését a magyar irodalom történet minden komolyabb munkása s folyóiratunk bármikor szívesen veszi

Szerk.

KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK A XVII. SZÁZAD MASODIK FELEBEN FOLYT HITVITÁK IRODALMÁHOZ.

Révész Kálmántól. ¹⁾

Nemrég egy ócska könyvfedélből egy nyomtatott levelet áztattam ki, mely véleményem szerint egy 1666-ban nyomtatott, Kis Imre által Pósa-házi János ellen írott, eddig még teljesen ismeretlen, a Pósa-házi-Kis-féle vitát megkezdő munkának utolsó levele. E töredék, melyet alább közölni fogok, felhívta figyelmemet a XVII. század közepén folyt hitvitákra, úgy hogy minden idevonatkozó s Debreczenben megkapható művet figyelemmel átolvastam és kivonatoltam; miáltal nemcsak arról győződtem meg, hogy — főkép a könyvészetet tekintve — Bod P. Horányi, Sándor István, Danielik stb. idevonatkozó adatai igen-igen hiányosak, zavartak, hanem oly adatokra is akadtam, melyek még Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára«-hoz is részint pótló, részint igazító adalékul szolgálhatnak s még eddig legalább csekély olvasottságom körében, közrebocsátva nem voltak.

Midőn tehát én ez adatokat e szakközlöny rendelkezésére bocsátom, teszem ezt nemcsak azért, hogy könyvészetünk egy kicsiny pontjára pár világosító adattal szolgálhassak, hanem azért is, hogy e tárgyra azok figyelmét is felhívjam, kiknek — mint nekem a protestánsok — a katolikus vitairatok esnek kezök ügyébe, hogy így ez utóbbiak is tüzetesen átvizsgáltatván, s ezáltal az én egyoldalu munkám kiegészítettén: tisztába hozathassék már végre irodalomtörténetünk, illetőleg könyvészetünk

¹⁾ A fiatal czikkíró urat, ki boldog emlékü Révész Imre tudósunknak tehetséges fia s édes atyja nagybecsű könyvtárának örököse, e téren üdvözljük s további kutatásainak készséggel megnyitjuk hasábjainkat.

egy oly szakaszocskája, a melyre nézve ahány kézikönyvünk van, annyi egymástól nagyon eltérő adatot találunk.

Megjegyzéseimet mindig a »Régi Magyar Könyvtár« illető adatára való hivatkozással teendém meg.

I.

Kassa 1659.

942. Czeglédi István, A Megh-Tért Bünösnek a' lelki hartzban valoban vivasárol irt Könyvnek Első Resze. stb.

Hogy e könyv, mely máskép Csatazó lélek lelki diadalá-nak neveztetik, épen Köleséri által is (Czeglédi. Sionvára), második része miként sikkadt el, azt előadja maga Czeglédi, »Egy veres tromfosdit jádztó barátomnak megpiricskeltetése 1666« cz. művének 458. (helyesen: 358.) lapján: »Erről is többet olvashatnál a Csatazó Léleknek második könyvében. (Mellyet a malae conscientiae calcographiában elsikasztának; s e szörnyű kárért, ad Tribunál Magistratus kellett vonnő érette; Magamnál több nem lévén már egy Exemplárnál.)«

II.

1663.

Hogy 1663-ban egy Philaletus Hydropolitanus által írott könyv jelent meg Sámbar M.: Három idvességes kérdése (1661) ellen, világosan látható Pósa-házi ily című művéből: A három kérdésre való summás választételnek, Egy arra lőtt alkatmatlan Felelettel való nagyobb megerősödése és azon feleletnek megrázogatója. (RMK. 1050.) E könyv 64. lapján ugyanis ez olvasható: »Mind olyanok azok, a melyeket a három idvességes kérdésnek authora előhozott, melyeket ezelőtt három esztendővel Phylaletus Hydropolitanus többire meghamisított.« Továbbá 255. l.: »Te pedig (t. i. Sámbar) mely hamis értelemben csigáztad le-táblázott vallásodnak, hogy már próbálására az oda-irattatott szentírásbeli helyeket, ennek előttte három esztendővel egy részént megmutatta Philaletus Hydropolitanus.«

Hogy Philaletus Hydropolitanus-nak egy 1662-ben megjelent

műve (Egy Pósonból repült huholo bagolynak megmellyesztése) Ráth György úr birtokában van, ezt a »Könyvszemle« 1880-ik év folyamának 300—303. lapjain közölt ismertetésből tudom, de hogy a Pósa házi idézett soraiban említett munka nem egy a Ráth úr birtokában levővel, azt onnan következtetem, mert 1) egy 1662-ben megjelent műről nem igen mondhatták 1666-ban ezt »e z e l ő t t h á r o m e s z t e n d ő v e l«, továbbá, mert 2) a »huholo bagolynak megmellyesztése« — Ráth úr közlése szerint — egy bécsi nyomtatvány: »a J e s u s t á r s a s á g á b a n v i t é z k e d ő P o s o n i C o l l e g i u m« stb. ellen van intézve; míg Pósa házi azt mondja Hydropolitanusról, hogy Sámbar Nagyszombatban 1661 megjelent »Három idvességes kérdés«-ének tételeit »hamisította meg.«

III.

H. n. 1664.

1018. (Sámbar Mátyás) Egy Vén Bial orrára való Karika.

Hogy ezt az egy ívnyi művet Sándor István, Horányi (Memoria III. 195: »Circulum ferreum super Os Blasphemi Predicantis« címen) Danielik s ezek után Szabó K. is (az 1013. szám alatti jegyzetben is) Sámbarénak mondják, tudom; de mind ezek dacára is némi kételyt merek felvetni e tekintetben Pósa házi elébb idezett munkájának 55. és 56. lapján található eme sorok alapján: »Annak a tudós embernek fontos és testes írására (a Czeglédi »Barátsággi Dorgálás«-ára) mit felel ének? Egy a mi Bonasusunkhoz (Sámbar) hasonló fosos Bial egy arkus papiroskára iprikálék először, melynek büztét mikor a »Japhetke« orrába visszaverte volna, ottan az Ispotályból támaða egy bélpoklos kolodus« stb. E szerint az »Egy vén Bial orrára való karikát« nem Sámbar, hanem egy más jézsuita írta volna.

IV.

1666.

Kis Imre legelső nyomtatott műve Pósa házi ellen. Említi Horányi (II. 352): »Utrum ante Calvinum unquam ali-

cubi extiterit moderna Calvinistarum secta, ibidem (Cassoviae) MDCLXVI. in 8.« De ha Horányinak nem is adunk itt teljes hitelt, (a mit csakugyan sok helyen nem is érdemel meg, mert pl. épen az idéztem helyen két oly nyomtatott művet is tulajdonít Kisnek, melyek csakis kéziratban kerenghettek, mert mint nyomtatottak sehol másutt nem említettnek): Pósa házi következő (V.) szám alatt említendő művében, mind egykoru tanuban, teljesen megbizhatunk. E könyv ugyanis egyenesen Kis Imre műve ellen van írva, a mint az már az előbeszéd ezen pontjából: »Im azért keresztyén olvasó, mint az egész vetélkedésnek summáját és velejét ez íráscsokában elődbeterjesztem, mind a te oktatásodra, mind az ellenem erről a materiáról minap kibocsáttatott írásnak megrostálására;« továbbá a 29. sz. alatt előadottakból: »E dolognak nagyobb világosságára inkább akartam volna, ha egészen az Actákat, melyek közöttünk forgottak, renddel kinyomattatna Kis uram, hogy sem csak azokat kisédegetni, melyek kedvének tetszettek« — eléggé világos.

Igénytelen véleményem szerint ezen eddig teljesen ismeretlen műnek utolsó levelét találtam meg azon említettem könyvfedélben. E töredék alakja hosszukás 8-adrét, betűi jó nagyok. Különben ennyiből áll:

»â C(alvinisták, az. mint lyeb tzikkelyben előd . . .
 »M derekaffan ki teczik, h(ogy a mos)tani Calvinisták
 »Valláfa (nem e)ggyez â Valdensfefek Vallásáv(al s)-csak ez kell
 »nékem, nem több.«

»35. Ez â világos igazság ellened jo Posaházi. Minden di-
 »verticulumnak ki csapáfa el-kerteltetett előled; ebből a helyes
 »és rendes korlátból ki nem erefztelek. Meg áll azért az Pá-
 »pisták megtzáfolhatatlan ellen-vetése â Calvinisták ellen, hogy
 »Vj a' Calvinisták Vallása, s-csak Calvinus volt koholója. Illyen
 »igazságos mondással penig nem gyűlöltetik hamisan a' Pápifita
 »Doctorok a kőfség előtt a' Calvinisták Vallását, hanem igazán
 »gyűlöltetik; s adná a' Szent Lélek Isten, hogy minden Vj Val-
 »lástokat követő lelkek gyűlöljék gyomorból Cálvinus fejében

»koholt vezedelmes csak minapi Vallástokat! S-térnének az min-
»denkoron Szent Lélektől vezéreltetett Ecclefiánkban, Amen.«

»ADGYAD VRAM JESUS.«

Magából e töredék tartalmából s hangjából — összevetvén azt a Pósházi alább említendő válaszával — merem következtetni, hogy e levél csakugyan Kis Imre azon művének vége, a melyet Horányi a már említett czím alatt, Zwittinger és Allegambe után csakugyan említ.

V.

H. n. 1666.

1046. Pósházi János. Póshazi Janosnak Kis Imre nevű Jésuita paterrel való vetelkedése imez kérdésről Volt e valaha, valaholott, valakinél Calvinus János előtt a mostani Calvinisták Vallása?

E munka 52-ik száma alatt mondottakat szóról-szóra idézi Erdélyi János »Budapesti Szemle« VII. 1867. 333. l. Tehát a Lugossy csonka, eddig egyetlen példányán kívül még egy másik is volt, legalább még a hivatolt közlemény írásakor, Patakon, vagy legalább nevezett idéző keze ügyében.

VI.

H. n. 1666.

1047. Pósházi János. Sámháznak az három kérdéseire való felelet.

Hogy e könyv miért kapta a RMKt.-ban azt a nevet, a mit kapott, nem tudom, mert Sándor István nem mindig megbízható, (lásd RMKt. 1056. sz. a. hol ki van mutatva, hogy egy könyvet három czím alatt is felvesz); ellenben arra egykoru adataink vannak, hogy e könyv czíme »Summás választétel« volt. Lásd erre Pósházi II. sz. alatt idézett művének 37., 40., 42., 88.; továbbá a Görösös bot 72., 83., 88. lapjait. Ez utóbbi helyen a Summás választétel 141-ik lapja idéztetik, tehát nem épen vékony könyv volt. Ugyancsak Pósházi II. alatt hivatolt könyvből tudjuk meg, hogy a Summás választétel egy méltóságos úr neve alatt költ ki (42. l.) és hogy

már megjelenése évében többször lenyomatott (bevezetés.)

VII.

H. n. 1666.

1048. Pósa h á z i J á n o s. Sámháznak, Kisnek, s egyebeknek adott felelet.

Horányi s utána Sándor István említik ugyan, de az egykoru vitairatokban ily czimű könyvet idézve vagy hivatolva seholsem találunk. Ellenben ugyancsak az egy egykoru vitairatokban van Pósa házinak egy oly művére 'utalás, mely a vita folyamába épen beleillik, s melyet Hegedűs Lászlón kívül (Protestans egyházi és iskolai lap 1847. I. 547. lap) tudtommal senki sem említ. Ez a »Tromf ki!« czimű munkája Pósa házinak, melyet Kis Imre Veres tromfja (lásd Czeglédi »Egy veres tromfos dit jádtzó sandal barátomnak . . . megpiricskeltetése, 61 l.), Czeglédi most idézett műve (61, 69 s több lapokon) Pósa házi Bensült veres kolop-ja (n. 21) világosan idéznek, illetőleg emlitenek. Véleményem szerint tehát a »Tromf ki!« teendő a »Sámháznak, Kisnek s egyebeknek adott felelet« helyébe, mely utóbbi csak azért is elvetendő, mivel az akkori viszonyok figyelembe vételével bajos feltenni, hogy Pósa házi, kinek mind Sámhárral, mind Kissel külön-külön volt baja, mind a kettőnek s még »egyebeknek« is (kik lehetnének ezek az »egyebek«?) egy könyvben adta volna meg a feleletet.

De van itt egy más bökkenő is. Ugyanis az eddigiek figyelembevételével az tűnik ki, hogy Kis Imre Pósa házinak V. sz. alatt idézett művére semmit sem válaszolt volna, hanem ismét Pósa házi buzdult volna fel s irta volna meg a Tromf ki!-t, (a mint ezt Hegedűs id. helyen így is adja elő.) Már pedig a mint egyfelől bajos elhinni, hogy a már ekkor is hatalmasabb, erősebb katolikus fél csak egyetlen támadást is viszonzás nélkül hagyott volna; úgy másfelől az is furcsának tetszhetik, hogy épen egy ember (Pósa házi) miért irt egy műre két replicát? Az én véleményem szerint tehát az V. sz. alatt idézett mű után s a Tromf ki! előtt Kis Imre is bocsátott ki egy művet.

Erre nézve azonban, megvallom, semmi positiv adatom nincs, ha csak az nem, hogy Horányi (II. 352.) említ egy ide beilleszthető művét Kis Imrének: *Refutatio professoris Calvinistici, asserentis ante Calvinum extitisse omnes articulos Calvinisticos ad salutem necessarios*, ibidem (Kassa) MDCLXVI. Ha valaki a Veres Tromfot átolvassa, bizonyosan többet mondhat e kérdésről.

VIII.

H. n. 1666.

1051. (Kis Imre.) Tök, Mak, Zöld Tromfiára Póсахázinak Veres Tromf.

Hogy e munka Kassán jelent meg, olvasható Czeglédi rögtön következő művének 81. lapján: »Hiszen a Veres Tromfot is Kassa szülé.«

IX.

H. n. 1666.

1052. Czeglédi István.) Egy veres tromfosdit jádztó sandal barátomnak játék elvesztéseért való megpiricskeltetése.

E munka télben, hihetőleg novemberben íratott, lásd 144. l.: »Hogy te most télben fűtőzöl, (maga sok titkos meleged lehet) cseleksszel akkor ugy-é, mindazáltal szenvedt is, (ha nem kényeskedel,) mert piritod száradat, vagy tiz kőrmődbe fuvan, törslőd kezedet.« Tehát kétségtelen, hogy e könyv később jelent meg, mint a Póсахázi Bensült veres kolopja, melyről tudjuk, hogy 1666. szeptember 30. előtt megjelent. Ezt különben bizonyítja az is, hogy Czeglédi már így szól (16. lap): »a fejedhez veré hiszem csak nem régiben is a veres kolopot a tudós elméjü Póсахázi János.« Minthogy pedig ugyancsak a »Bensült veres kolop« hivatkozik (n. 24.) a Póсахázi által Sámbar ellen írott utolsó (RMKt. 1050.) replicára: világos, hogy ez mind »Bensült veres kolop«-nál, mind a Megpiricskeltetés-nél előbb jelent meg.

X.

S.-Patak 1668.

1073. (Pósa házi János) Görcsös Bot stb.

E munka téiben iratott (42. l.) s később jelent meg, mint a Matkó Bányász Csákány-a, mivel erre több helyen (2. 37 62. ll.) hivatkozik. Hogy azonban csakugyan 1668-ban jelent meg a Görcsös Bot, ez nemcsak a Lugossy példányán levő feljegyzésből, — a melynek döntő tekintélyt tulajdonítani épen nem lehet — hanem abból is következik, hogy a 99-ik lapon ezt mondja Pósa házi: »Amely Feleletünket a Tökös könyvnek születése után egy vagy két hétre Sámhárnak kiadhatunk vala; csakhogy a Bányász legényekkel együtt akartunk járni.« Már pedig a Bányász Csákány címlapján ott van az MDCLXVIII.

XI.

Kassa. 1669.

1084. A Régi Római Keresztyén Hitnek igaz Próbaköve stb.

E munka 43-ik lapjára Pósa házi az 1668-ban megjelent Görcsös Bot 28-ik lapján már hivatkozik: »De harmadszor is üsd pofon magadat, mert te (Sámhárn) a vagy ti írástok a Régi Hitnek Próbakövében fol. 43. Hogy az egész világon, (tudniillik a Pápastaságban) gyakorlása vagyon a képek tiszteletinek.« Ennélfogva tehát mind a Régi rom. ker. hitnek igaz próbaköve, mind pedig az ezt szükségkép megelőzőtt Némethi Mihály által irt Igazság próbaköve (RMKt. 1094) nem 1669-re, hanem 1668-ra teendők.

RÉVAY FERENCZ SZKLABINAI KÖNYVTÁRA 1651-ben.

Közli : **Báró Mednyánszky Dénes.**

A »Magyar Könyvszemle« egyik feladatául tűzte a hazánkban hajdan létezett könyvtárak nyomdokainak felkutatását s mind azon adatok gyűjtését, melyek azoknak állapotát s tartalmát közelebb felderíthetik, mert ebből nem pusztán bibliographiai ismereteink gyarapodása meríthető, hanem az illető kor s tulajdonosok műveltségi állapotára is némi következtetés visszatükröződik annak vizsgálásából, milyen s mennyi készlettel rendelkeztek az ily szellemi tárházak, melyek az illető adott esetben szolgáltatták igény — vagy szükségnek a kívánt litterariai segédeszközöket. Ezen irányban nem jelentéktelen azon terjedelmes — habár sajnálatunkra nem eléggé értelmesen szerkesztett — lajstrom, melyet közlő ezennel bemutatni bátorkodik ; annak bírálását és tüzetesb elemzését a »Magyar Könyvszemle« tudós szakmunkásainak illetékesb avatottságára bízván.¹⁾

Az iromány maga, mely e könyvjegyzéket tartalmazza, kevés adatot nyújt történeti s egyéb részletek tekintetében. A könyvtár birtokosáról tudjuk, hogy Révay Ferencz királyi tanácsos már 1622-ben Thuróczmegye főispánja, és 1656-ban meghalt. Úgy látszik, hogy huzamosb dolga volt fiaival egyezkedni örökségükre nézve, és ezen tárgyalások folyamában s céljára eszközöltetett ama királyi parancs, mely egyebek közt elrendelte e könyvtár leltározását is, mi megtörténhetvén az eredmény a Relatoria levélbe foglaltatott.

¹⁾ A nagyon röviden közölt könyvvezímekeket, alább szerkesztői jegyzetben kiegészítjük, a többiekét olvasóink úgy is ki fogják találni. Szerk.

Ezen oklevél latin szövege szóról-szóra így hangzik :

»Nos Conventus Ecclesiae Beatae Mariae Virginis de Thuróc memoriae commendamus tenore presentium quibus expedit universis. Quod nos Sacratissimi Principis ac Dni Dni Ferdinandi Tertii Dei gratia Electi Romanor. Imperat. semp. Augusti ac Germaniae Hung. Boh. Dalm. Croatiae Sclavoniaeque Regis Archiducis Austr. Ducis Burg. Brabantiae Styriae Carint hiae Carnioliae Marchionis Moraviae Comitis Habsburgi Tyrolis et Goritiae etc. etc. Dni Dni nri clementissimi Exhibitoriae simul et Praeceptoriae pro parte Mgfcorum Dnorum Stephani Nicolai Danielis et Emerici Révay de ead. Repertorum Comitum Cott. Thurócz in castro eiusd. Mattis Caes. & Regiae Eberstorff die 10. Mens. 8bris in Anno Dni 1651. nunc curr. proxime praeterite confectis et emanatis clause ab extra in superiore earum margine sigillo pfatae Sac. Caes. & Reg. Mattis secreto impressove comunitas, nobis praeceptorie sonantibus et directis honore et reverentia quibus de-
cuit accepimus in hac verba : Ferdinandus Tertius Dei Gra Elect. Rom. Imp. semp. Aug. ac Germ. Hung. Boh. Dalm. Cro. Slav. &c. Rex A.DAustr. Dux Burg. Brab Styr. Carinth. Carn. March. Morav. Comes Habsburgi Tyrol & Goritiae — Fidelibus nris honorabilibus Conventui B. V. de Thurócz — Salutem et gratiam. — Fidelitati vrae harum serie firmiter committimus & mandamus quatenus certas alias litteras nras mandati praeceptorii die & loco datarum presentium clause sub secreto sigillo nro confectas nomine et pro parte fidelium nrorum Mgfcorum Stephani Nicolai Danielis & Emerici Révay de eadem emanatas ac fideli itidem nro Mgfcó Francisco Révay per vestrum testimonium fidedignum exhiberi et praesentari eundemq. quatenus se benigno mandato nro absque ulla procrastinatione omnimodo accomodare velit serio admoneri faciatis. Qui quicque (fa)cta earundem dixerit fecerit et responderit ubi idem testimonium vnum vobis suomodo retulerit per solitas litteras vras Relatorias sub sigillo vro Conventuali et authentico praenotatis Stephano Nicolao Danieli et Emerico Révay iurium eorundem futuram ad cautelam extradare debeatis. Et nihilominus certam etiam Bibliothecam in Arce Sklabina ac Cott. Thuroczensis habitam inventare debeatis et teneamini, — Secus non facturi. Datum in Castro nostro Eberstorff

die 10. Mens. 8bris Ao. Dui 1651. — Unde nos praeinsertis firmissimis commissionibus et mandatis praeattacta Sac. Caes. Reg. Mattis nobis factis humilime morem gerere volentes ad instantiam Mgfeorum dnorum Stephani Nicolai et Danielis Révay cum praescriptis litteris ejusdem Mattis mandati praeceptorii clausis sub secreto sigillo Pfatae Mattis Caes. Reg. confectis necnon pro parte memoratorum dnorum Stephani Nicolai Danielis & Emerici Révay de eadem emanatis ac Spbli & Mgfcō Dno Francisco Révay exhibendas unum e medio nri honorabilem videlicet Martinum Dragowith presbyterum socium fratrem et Convenctualem nrum nro pro testimonio fidedignum duximus esse transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversus nobis sub juramento suo in Generali R. Decreto superinde expresso retulit isto modo : Quod ipse feria quarta post dominicam vigesimam primam Pentecostes venisset in possessionem Bicsicza et comparuisset in Curia dicti Mgfcī dñi Francisci Révay ibidem extructa in Cott. Trenchiniensi existente habita. Elbi eadem feria 4. post domin. 21. Pentecost. memorato Mgfcō dno Francisco Révay personaliter repertum dictas litteras annotatae Sac. C. R. Mttis mandati praeceptorias exhibuisset ac praesentasset, eundem quatenus de benigno mandato Suae Mttis absque ulla procrastinatione omnimodo accomodo et serio admonuisset. Qui ad contenta earundem scriptotenus sese resolvisset. Sac. Caes. Reg. Mttis dñi dñi mei clement. hoc benignum mandatum mihi praeceptorie sonans cum summa reverentia et honore accepi eiusdemque benignis contentis me humilime accomodare volens in negotio premissis hancce do Suae Mtti sac. scriptotenus demisse informationem. Actum in Curia nra Bicsicze die 25. 8bris Ao Dni 1651. — Quam quidem iuformationem scriptotenus Pfato testimonio nro exhibitam cum hisce Relatoriis memoratis Magfcis (dominis) Stephano Nicolao et Danieli Révay transmisimus Suae Sac. C. R. Matti humilime assignando. Praeterea idem Testimonium nrum juxta continentias Pscripti mandati et Praeceptorii retulit nobis : Quomodo ipse in Anno Dni 1651. nunc curr. feria 3. post domin. 22. Pentec. venisset ad Arcem Sklabina, in Cott. Thurócz. existentem habitam ibidemque vigore earundem litterarum Suae Mttis Praeceptoriarum Pdicti Mgfcī Dni Francisci Révay Bibliothecam inventasset et libros in eadem repertos hoc modo conscripsisset. «

- | | |
|---|--|
| 1. Liber Imperatorum Romanorum omnium oriental. et occidental. verissimae imagines.
2. Missalia duo Romana.
3. Prima 2-dae partis Summae Theologiae de Aquino.
4. Polianthea.
5. Cornucopia. ¹⁾
6. Surana in libros resolution.
7. Prologus sacror. libror.
8. Theses sive conclusion. materiar.
9. Juris digesti.
10. Opera Boetii.
11. Proemium Phisicor.
12. Lexicon.
13. Divi Epiphanii.
14. Opera Plutarchi.
15. Opera Justiniani Principis.
16. Reportorium Sententiar.
17. Opera Ciceronis.
18. Opera Aurelii Augustini.
19. Opera Aristotelis.
20. Tomus 4tus Augustini.
21. De Republica Ecclesiastica.
22. Martini Cromerj. ²⁾
23. Concilior. Tomus secundus.
24. Sacra Biblia.
25. Xenophontis Imperator liber.
26. Juris Civilis in 4 partes distin. | 27. Tomus sextus Augustini.
28. Tomus secundus Augustini.
29. Tomus quintus Augustini.
30. Nicophori Bizantini
31. Chronologia.
32. Vitae Caesar. ³⁾
33. De Republ. Ecclesiastica.
34. Statuta Regni Bohemiae.
35. Unus liber vacuus.
36. Historiae Germanicae.
37. Divi Caelj Cipriani.
38. Infortitiatum (?)
39. Institution. Authenticae Codicis libri tres Fender.
40. Loci comunes Sacri et Prophani.
41. Divi Francisci Diaconi (?)
42. Digestum novum.
43. Decretum.
44. Decreta Patrum sive Discordia discordan. Canones in suis apparatibus.
45. Alberici Arestate Dictionar.
46. Tomus primus Augustini.
47. Sextus et Clementinae decretus.
48. Pauli Jovj tomus primus.
49. Pariter Pauli Jovj tomus primus.
50. Antonii Bonfinij rerum hungar. decades quatuor. |
|---|--|

¹⁾ Valószínűleg Nicolai Perotti: Cornucopiae sive lingae latinae commentarii, czimű munkája, melyből több kiadás ismeretes. S z e r k.

²⁾ Cromerusnak 1555–1568 közt négy munkája jelent meg. Melyik volt ezekből a könyvtárban? S z e r k.

³⁾ Alkalmassint Suetonius.

- | | |
|---|---|
| 51. Scriptura Mathiae Regis. ¹⁾ | 78. Eutropij insigne volumen. |
| 52. Sextus Clemens extravagans | 79. Tomus Tertius Mar. Tul. |
| 53. Dictum vetus. | Ciceronis. |
| 54. Codex imperator. divi Justiniani. | 80. Petri Lompardi (Igy) |
| 55. Proemium in libros 4: in uno volumine. | 81. Distinctio prima. |
| 56. Prologus in libros tres. | 82. Statuta omnia R. Poloniae. |
| 57. Liber germanicus sine media copert. | 83. Inventar. eorum que in operibus Gerzonis continentur. |
| 58. Flavii Josephi. | 84. Secunda Secundae partis Thomae Aquinatis de ordine Praedicator. |
| 59. Duo epiteto. Tomi. | 85. Compendium morale. |
| 60. Penthatheucus. | 86. Polianthia per Dnicum nomen edita. |
| 61. Liber Justi Lipsy. | 87. Tertia pars S. Thomae Aquini. |
| 62. Observationes in Marc. Tull. Ciceronem. | 88. Theses sive conclusiones materiar. Juris. |
| 63. Chronicor. Turcicor. | 89. Prawa a Zrizeny Zemske Kralowstwy Czeskeho. |
| 64. Postilla Germanica. | 90. Pazmany liber. |
| 65. Tomus primus Paraphraseor. | 91. Historiae Augustini Confessoris. |
| 66. Proemium D. Thomae Aquinatis. | 92. Moralia S. Gregorii in Job. |
| 67. Prima pars S. Thomae de Aquino. | 93. Tractatus Magistri Joannis. |
| 68. Liber Germanicus. | 94. Epitomes. |
| 69. Primae decadis liber primus. | 95. Scriptor. miscelgneorum Juris civilis interpretationes. |
| 70. Registrum hujus Operis. | 96. Thesaurus Politicor. |
| 71. Decretalis Gregorij Papae. | 97. Libellus Italicus incerto auctore. |
| 72. Concilior. Tomus primus. | 98. Conciones sive orationes. |
| 73. Decimus Tomus Augustini. | 99. De optimo Reipubl. statu. |
| 74. Philippi Beroaldi. | 100. Questiones et Decisiones Physicales. |
| 75. Hyeronimus Synarziticus. | |
| 76. De Summa Trinitate et fide Catholica. | |
| 77. Cosmographiae universalis libri in uno codice compacti. | |

¹⁾ Mátyás király bibliája. Valószínűleg azon könyvekből, melyekről Thallóczy Lajos tudós barátunk a »Könyv-Szemle« 1877-iki folyamában értekezett.

- | | |
|---|--|
| 101. Decima pars libror. divi Augustini. | 127. Tractatus de publica parte Andreae. |
| 102. Stella benedictae Mariae virgin. . . . ejus. | 128. Gal de pignoratitionibus. |
| 103. Liber germanicus de rebus bellicis. | 129. Joannis Velentior . . . rij. |
| 104. Caroly Sigonij. | 130. Liber Greczerus. |
| 105. Prologus in Bibliam. | 131. De Magistratu Politico. |
| 106. Proemium. | 132. Oratio Funebris de D. Maximiliano. |
| 107. Articuli Dnor Baronum. | 133. Apodoxis Catholicae Doctrinae. |
| 108. Glossa Gedinarium (?) | 134. Crispi Salustii. |
| 109. De generatione Hunnor. | 135. Colloquium de norma Doctrinae. |
| 110. Acta Romanor. | 136. Rerum praeclare gestar. Imperator. |
| 111. Institutiones grammaticae. | 137. Continuatio Operis Collectanei Epistolar. Turcicar. |
| 112. Oratio contra Philippum. | 138. Machiauelus de republica. |
| 113. Joannis Rivy. | 139. Opus chronologicum sacrae scripturae. |
| 114. Tractatus Lucae Siluý ad Regem Poloniae. | 140. Cura Regia seu consolatio paterna. |
| 115. De Rege et Regis Institutione Liber primus. | 141. Defensio Theologiae S. Thomae. |
| 116. Tipographus Germanicus. | 142. Troporum Schematum. |
| 117. Hyeronimi Osory Lusitaný. | 143. Comentarius Nicolai Hemingij. |
| 118. Epitomes historiae Ecclesiasticae Centuria quarta. | 144. Livij Tomus primus. |
| 119. Liber Germanicus Bericht. | 145. De sanguine e vena misso judicium. |
| 120. Suscitabulum Vitrebergij Jubilei. | 146. Nicodemi Perisschlini Poeta. |
| 121. Scipionis Aminati. | 147. Annotationes in universam logicam. |
| 122. Herodoti halicarnasei historiae liber nonus. | 148. Disputationes Theologicae manuscriptae. |
| 123. Commentaria in libros manuscripta. | 149. Joannis Dubravij Olomuczens. |
| 124. Historiae Ecclesiasticae Centuria 16. | 150. Epistolar. Pauli Manutij. |
| 125. Consensus orthodoxae Sacrae Scripturae. | |
| 126. Historiae Ecclesiasticae Centuria quinta. | |

- | | |
|---|---|
| 151. Casparis Barchinij (?) | 177. Libellus Italicus secundus. |
| 152. Crispi Salustii. | 178. Galateus. ¹⁾ |
| 153. Catholicus Haereticorum. | 179. De expresso Dei verbo. |
| 154. Justi Lipsij Centuriae duae. | 180. Danielis Hoffmanij. |
| 155. Orationes Argenteae. | 181. Philippi Melanthonis. |
| 156. Jacobi Chuzavij novellae observation. | 182. Homiliae breves et utiles. |
| 157. Pars secunda de statu Rei-publ. | 183. Institutiones Juris Civilis. |
| 158. Compendium Academiae Argentorator. | 184. Apodoxis Catholicae Doctrinae Germanicae et latinae. |
| 159. Liber germanicus Arcznejingh. | 185. Articulus de provident. Dei. |
| 160. Instrumentum cessionis. | 186. Flavii Vegeti. |
| 161. Epitomes historiae Ecclesiasticae Centuria prima, secunda et tertia. | 187. Aulij Gellij. |
| 162. Justiniani Institution. libri quatuor in uno volumine. | 188. Enchiridion Controversiar. |
| 163. Mercurij gollobelici. | 189. Totius Philosoph. humanae. |
| 164. Onosandri Graeci authoris. | 190. Observationes Castrensium. |
| 165. Isagoge. | 191. Sera Civitatis. |
| 166. Marci Fabij. | 192. Pericope Evangelior. |
| 167. Petri Rami. | 193. Az Romai Babilonak keőfalaj. ²⁾ |
| 168. De Statu Religionis et Rei-publ. | 194. De Feudis libri 5 in uno volumine. |
| 169. Matthiae Dresserij. | 195. Annotationes in Grammaticam. |
| 170. Thesaurus Phrasium Poetic. | 196. Sinopsis totius juris. |
| 171. Speculum quaestionum. | 197. Marci Fabij, |
| 172. Loci Argumentor. Legales. | 198. Tres partes comentariorum in uno volumine. |
| 173. Evangelia Dominicalia. | 199. Jacobi Pontanij. |
| 174. Mercurij Gallobelicum. | 200. Nicolai Vegelli. |
| 175. Annotationes Scholasticae. | 201. Libellus Germanicus. |
| 176. De Statu Religionis et Rei-publ. Carolo quinto. | 202. Mercurij Gallobelen. |
| | 203. De quatuor partibus grammaticae. |
| | 204. Phisica Peripathetica. |
| | 205. Meteorum. |

¹⁾ Galliopolis descriptio et liber de situ Iapygiae Bâsel 1858.

²⁾ Szabó Károly »Régi M. Könyvtár« 222. l.

- | | |
|---|--|
| 206. Cronicor Turcicor. | 235. Mercurij Gallobelici. |
| 207. Bellum Sexennale. | 236. Joannis Sturmij. |
| 208. Liber germanicus. | 237. Selectae Christiani Orbis delitiae. |
| 209. Assertio. | |
| 210. Quartae Partis Comment. | 238. Chronicon Hyerosolimitar. |
| 211. Cathechesis. | 239. Compendium Theologiae. |
| 212. Millenarius Sextus. | 240. Breviarium Strigoniense. |
| 213. Aristoteles. | 241. Comentarior de Statu Religion. Regnor. Galliae. |
| 214. Mercurij Gallobelici succentoriati. | 242. Haereticorum Cathalogus. |
| 215. Institution. Dialecticae. | 243. Pomponius et Sion orbis. |
| 216. Angeli Pontani et alior viror. | 244. Isagoges. |
| 217. Francisci Patrici. | 245. Joannis Sturmij. |
| 218. Scanderbegus. | 246. Comentarior. de Statu Religion. |
| 219. Petrus Ransanus. | |
| 220. Cornelij Taciti. | 247. Aldimanutij Romani. |
| 221. Liber germanicus in certo authore. | 248. Liber Germanicus cum figuris Equor. |
| 222. Item Liber Germanicus. | |
| 223. Matthiae Drosserij. | 249. Item Germanicus Liber. |
| 224. Commentaria in posteriorum Aristotell. | 250. Theodori Gazae. |
| 225. Tract. . . ibus tegendis Civitt. | 251. Thucididis. |
| 226. Ap . . . itum Mercurij gallobelici. | 252. Calendarium Historicum. |
| 227. Oration. Argen. | 253. Epistolae Divi Pauli Appli. |
| 228. Scriptus liber in libro Arēlis de Coelo. ¹⁾ | 254. Mercurij Gallobelici. |
| 229. Hyeronimi Osorij. | 255. Educationis Puerilis linguae. |
| 230. Matthiae Sturliwij. | 256. Mathiae Dresserij. |
| 231. Quinctus Horatius Flaccus. | 257. De Imperio Ot(tomanico). |
| 232. Schola Rhetoricae. | 258. Initia doctrinae(christianae). |
| 233. Academiār. celebrium. | 259. Arithmetica. |
| 234. Historiar. et Cronicor. totius mundi. | 260. Breviarium Olomuczenze. |
| | 261. Gregorij Trabesuntij. |
| | 262. Mercurij Gallobelici. |
| | 263. Nova et succincta verba. |
| | 264. Uniō desidientium. |

¹⁾ Valószínűleg azon kézirat, melyet Argyropulos humanista görög-ből latinra fordított és Vitéz Jánosnak ajánlott.

- | | |
|---|---|
| <p>265. Liber Germanicus incerto
 autore.</p> <p>266. Liber dedicationis ad Ada-
 mum Carolum.</p> <p>267. Joannis Corddeij.</p> <p>268. De secunda Valetudine.</p> <p>269. Liber iterum Germanicus
 Georgen nuncupatus.</p> <p>270. Electio Trigoniana.</p> <p>271. Anatomia sacra humanae
 conscientiae.</p> <p>272. Philippus Decius de Regu-
 lis Juris.</p> <p>273. Epigramata in defension. li-
 bertte chriäna.</p> <p>274. Bellum Jesuiticum.</p> <p>275. Oration Marci Tull Ciceron.
 volumen.</p> <p>276. Apophtegmatum S. Erasmi.</p> <p>277. Joachimus Camerarius.</p> <p>278. Geor. Macropedij.</p> <p>279. Latini sermonis observation.</p> <p>280. Justi Lipsii Politicor.</p> <p>281. Joannis de Sacro Busto.</p> <p>282. Salomon hungaricus.</p> <p>283. Az Szent irásrul.</p> <p>284. Quaestion. Rhetoricae.</p> <p>285. Jacobi Sadoleti Episcopi.</p> <p>286. Joannis Rionali.</p> <p>287. Pazmany Peter által valo
 felelet az Magyary Istvan
 Sarvari Praedicator irt köny-
 vire.</p> | <p>288. Philippi Melanthonis.</p> <p>289. Marci Tulij Ciceronis.</p> <p>290. Martini Crussij.</p> <p>291. Thesaurus conscriben.
 Epplar.</p> <p>292. Vindiciae hungariae.</p> <p>293. Liber quid. scriptus incerto
 autore.</p> <p>294. Matthaei Drosserij.</p> <p>295. Senecae Philosophi.</p> <p>296. Prologus in librum 2.</p> <p>297. Historiae German. Ignatii
 Loyolae.</p> <p>298. Petri Bembi Cardinalis.</p> <p>299. Examen Theologicum.</p> <p>300. Orbis terrae succincta Ex-
 plicatio.</p> <p>301. Psalterium Davidis et alior.</p> <p>302. Rudolphi Smolij.</p> <p>303. Disputationes in partes ora-
 tion. Rhetoricae.</p> <p>304. Mercurij Gallobelici de statu
 Religion.</p> <p>305. Historiae Ecclesiasticae.</p> <p>306. Epistolae nuncupator.</p> <p>307. Chronicon.</p> <p>308. Enchiridion militis chriani.</p> <p>309. Defensio Libert. christianae</p> <p>310. Hyeronimi Osorij.</p> <p>311. Prosardi.</p> <p>312. Annotationes Justi Jonae.</p> <p>313. Haesiodi opera et dies.</p> |
|---|---|

Ad cujus quidem pfati Testimonii nri fidedignam relatio-
nem praesentes litteras nras relatorias testimoniales Authentico Si-
gillo hujus Eccliae nostrae roboratas memor. Mgfcis Dnis Ste-
phano Nicolao et Danieli Révay Jurium suorum futuram ad

cautelam necessarias dedimus et concessimus. — Datum Feria 5ta pxima post Festum Omnium Sanctorum Anno 1651.

Lecta et correcta per Jur. Notarium ejusd. Conventus. «¹⁾

* * *

Eddig az oklevél, mely a Révay-könyvtár 1651-ik évi állományából 273 munkát sorol fel.

A jámbor Conventualis, ki a lajstromot készítette, keveset értett dolgához; németül egy szót sem tudott, és azon felül igen gépies felületességgel végezte munkáját, úgy, hogy az utókornak fellette sok kívánni valót hagyott felderíthetlenül. Azonban vegyük a mint van, így is becses, mert magánember birtokában látunk egy a kor és hely viszonyait tekintve minden esetre jelentékeny és úgy szellemi, mint anyagi mérvben tetemes értékű könyvgyűjteményt, mely Szklabina urainak becsületére válik: mert hosszas és sok költség reáfordításáról, és a tudományok mindennemű szakjaira terjeszkedő érdekről tanuskodik.

A jegyzett 313 tétel leszállítandó, mert sok munkából egyes kötetek külön vétettek fel; vagy 40 van ilyen. Ezeket leszámítva marad még mindig 273 tétel. A lajstromzónak ügyetlenségéből a címek hiányosak vagy érthetetlenek, úgy, hogy sokat bajos vagy lehetetlen felismerni, miért az osztályozás is csak megközelíthető. Nagyjában egyelőre érinthetni, hogy körülbelül:

Theologia és Religionaria = 65, Juridico-politica = 35, Historica, Chronologica = 22, Rhetorica, Grammatica = 16, Hellen s Római Classicus = 17, Physica, Medica s eff. = 10, Philosophica = 6, határozottan jelezhető; a fenmaradó harmadrészből pedig még sokat fog rostálni s besorozni a bibliographiai kor- és szakismerő. Ilyennek közlő magát nem vallhatván, átengedi a tüzetesb vizsgálatot hivatottabb tárgyalónak, ki a képet illetékesben fogja kikerekíteni.

¹⁾ Egykorú kiadvány, mint másodlat pecsét nélkül. Családi levéltár, Bánffy-Révay osztály, A. M.
B. R. Elench. sig : la : fasc. SSS. No. 29.

A SÁROSPATAKI FŐISKOLAI KÖNYVTÁR UTASÍTÁSA 1621-ből.

A »Könyvszemle« utolsó füzetében ismertettük a sárospataki főiskolai könyvtár kéziratait, úgy a mint ezeket Kazinczy Ferencz 1813-ban Kovachich Márton György számára lajstromoztatta. Ez alkalommal Szinyei Gerzson sárospataki tanár úr közleménye ¹⁾ alapján, bemutatjuk olvasóinknak, a főiskolai könyvtár 1621-ik évi utasítását, mely a hazai könyvtárak XVII. századi történetéhez érdekes adalékot szolgáltat. I. Rákóczy György 1621 január 8-án újból átvizsgáltatta a főiskola régi törvényeit, kibővítette ezeket s az intézet könyvtáráról oly rendszabályokat léptetett életbe, melyek a könyvtártan mai előhaladott korszakában is figyelmet érdemelnek. Ez időben a könyvtárnok a legjelesebb deákok közül a tanárok és az ifjuság szavazatával választatott. Hivatását és munkakörét a főiskola törvénykönyvébe foglalt utasítás szabta meg, mely magyar fordításban így hangzik:

»Hogy a társaság (communitas) könyvkészlete (supellectile »librorum) el ne hányódjék, sőt a társaság hasznára megtartassék: arra különös gond fordíttassék. A primariusok közül, ezeknek szavazatával, a tanítók egy könyvtárnokot válaszszzanak, »a ki okos, jámbor, tanult, józanéletű, megpróbált hűségű és »becsületességű legyen, a kinek szakértő munkássága (sollerti »industria) és szorgos gondoskodása által a társaság könyvei és »irományai megőriztessenek és közhasználatra kiadassanak. A »kit a primariusok jelenlétében megválasztanak, azt az igazgató »kiáltsa ki és erősítse meg eskü mellett, mely a könyvtárnok »számára következőleg van meghatározva: Én, N. N., a sáros-

¹⁾ A sárospataki főiskolai könyvtár története. A »Sárospataki Lapok« 1881. 1. mutatószámában. (1881. decz. 10.)

»pataki iskola könyvtárnoka, ezentúl ígérem, hogy az iskola törvényei szerint a társaságnak minden reám bízott vagyónát hűségesen megőrzőm és arról gondoskodom. Mindenekben nem a magán, de a közhasznót tekintem. A tanítók (praeceptoribus) iránt tartozó tisztelettel és engedelmességgel viseltetem, azoknak jóhírét, nevét s tekintélyét mindig és mindenütt oltalmazom, az iskola törvényeiben előírt hivatalos kötelességeket (munia) (a » mennyire az emberi természet gyarlósága megengedi) hűségesen teljesítem, az iskola jóhírét s nevét úgy az idegenek, mint az iskolabeliek előtt fentartom, a k ö n y v e k e t a z i s k o l a p o l g á r a i n a k s z e m é l y v á l o g a t á s (προσωποληψια) nélkül h a s z n á l a t r a kiadom, a kiadottakat vagy bármi módon elhanyagoltakat visszakerítem és bizonyos helyére viszzaszateszem, minden reám bízottakról (azoknak, a kiket illet vagy illetni fog) jó lelkiismerettel számot adok, a háromegy isten úgý segéljen engemet. Ámen!«

Ezenkívül a könyvtárnok szolgálati utasítása a következő hat pontban volt körvonalozva:

»1. Tartozott a könyveket a molytól (a situ) és pizsoktól (a squalore) megóvni.

2. Az elveszéstől híven és lelkiismeretesen megőrizni.

3. A könyveket az arra kiszabott órákon készséggel (haud gravatim) kiszolgáltatni.

4. A visszahozásra bizonyos határidőt kitűzni, mely 15 napnál hosszabb időre sem terjedhet. Ha az illető a könyvet még továbbra is használni akarja, más jelenkező nem letében újabb határidőig magánál tarthatja. A eodexeket az iskola falain kívül használni semmi szin alatt, még biztosíték mellett sem engedtetik meg.

5. Idegeneknek, bármily magas állásu, rendű és rangu emberek (cujuscunque status, gradus et eminentiae) legyenek is, a tanárok és a seniorok engedelme nélkül könyvet kiadni nem szabad. Ha az idegen süükségtől kényszerítve a tanárokhöz (ad rectores) folyamodik és azoktól engedélyt nyer, csak megfelelő zálog mellett kaphat ki könyvet, mely ugyanazon szekrényben helyezendő el.

6. Minden reábízottakról a tanároknak számot adni tartozik és az iskolát addig el nem hagyhatja, míg számadásának eleget

nem tett. (L. a régi anyakönyvet a 131. lapon Konecz J. úr szives értesítése folytán).«

Ezen utasítások és rendszabályok érdekes adalékokat nyújtanak a hazai könyvtárak szolgálati pragmaticájához.

ADALEKOK SZABÓ KAROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.”

I.

Filadelfia 1711.

213.sz. Chrosologus Theophilusnak Rövidoktatása A Gyermekek Nevelésről, Az igaz Isteni félelemre és kegyességre Mint vitessenek a kis Gyermekek; Közbeszélgetésbe foglaltatott Virth Ambrus Norinb. Predik. által, most penig szükséges voltaért és a közönséges haszonért kérdésekbe foglalva Magyar nyelvre fordíttatott: Melly munkával minden valláson lévők alkalmassan élhetnek, mert itt a hit dolgául nem disputáltatik, hanem Kiváltsággal a kegyes Szüleknek és a hiv Praeceptoroknak jó és kegyes tanáts adatik mint viseljék magokat jó lelki esmérettel a gyermekek körül, hogy az ő tisztekben az Istennek büvséges aladását várhassák magokra. Nyomtatott Filadelfiában 1711. 8-r. A — E = 120 szott lap.

Szabó Károly »Régi Magyar könyvtárában« 1782. szám alatt közöl egy ily című munkát, mely Hallában 1711-ben Orbán István nyomdájában jelent meg s a címlapot kivéve, a mi példányunkkal mindenben megegyez. Mivel azonban az ő példányában nem Chrosologus Theophilus (a mi minden bizonnyal álnév), hanem Augustus Herman Francke van szerzőnek megnevezve, s a nyomtatás helyéül nem Filadelfia, (a mi szintén álnév), hanem Halle említettik, a felsorolt példányt az övéétől eltérő kiadásnak kell tartanunk.

A Nemzeti Múzeum könyvtáráé.

Közli: *Magláth Béla.*

H. n. XVII. század.

214. De sacris stigmatibus Seraphici Patris S. Francisci. K. 8-r. A — L = 176 sztt lev. 43 képpel, mely assisi Sz. Ferenczetjelvényeivel ábrázolja. A cím lap alján a metsző neve olvasható: Maurit Lang sculpsit Posonii. Szövege latin magyar. Ezen eddig ismeretlen példányból hiányzik a magyar címlevél. A budapesti egyetemi könyvtaré.

B é c s 1633.

215. (Nyéki Vörös Mátyás.) Dialogvs az az: Egy kár-hozatra siralommal tellyes eggymással valo keserves panaszkodo beszélgetések. Ki minden ártatlan élet szereteo embernek idvös-séges példával rettenteo özteon lehet az Isteni félelemre, es az corók boldogságnak keresésére. Mellyett regenten Szent Bernard Doctor, eyeli jelenesnek chuda látása szerént, irt uolt deákul, most az nemes Magyar Nemzetnek is, mennyei buzgo indulatnak örwendeutes kívánsági feol serkentese kedveert. maga nyelve szollására hozattatot. Nyomtatot Bechben M.DC.XXXIII. eszten-dőben. K. 8-r. 30 sztlan lev. A — D iv. B ivből hiányzik két levél. Elül cím lap és előszó a kegyes olvasóhoz 4 sztlan levél.

Ismeretlen kiadás, melyet Szabó Károly munkájában nem említ. A budapesti egyetemi könyvtaré.

N.-Sz o m b a t 1681.

216. Szily András. Az Kereszteny Biraknak, igassag szolgaltato magistratusnak Tüköre, az az Praedicatio, mellyet az tisztek valtozasakor kirali szabad nagyszombati szent Miklos templomaban praedikallot. Tekentetes es Nagysagos Szily Andras scodriai püspök, földvari apatur, esztergami canonok, csaszar, es koronas király urunk ő fölsege hitves tanacsa. Nagyszombatban az academiai Böttökköl Srnensky Mátyás által, M.DC.LXXXI. Esztendőben. 4-r. 17 sztlan lap. Elül cím lap 2 lap.

Szabó Károly előtt ismeretlen. A budapesti egyet. könyvtaré.

B é c s, 1620.

Decretoma. Az Felseges es Hatalmas Romai Császár-nak, Német, Magyar, Cseh, etc. Országok Coronás Királynak,

Bethlen Gabor Magyar Országban, Hamis, Méltatlan, és Törvéntelen Választatásának. Es Az Posoni S—Besztercei Gyevelekezetekben lőtt minden Vegézéseknek és Tractáknak. Semmisítő. Nyomtatott Bécsben M.DC.XX. Esztendőben. 4-r. A — C iv = 12 sztlan lev. Elül czímlap.

Szabó Károly »Régi M. Könyvtár« 496. sz. a., Sándor István Magy. Könyvesháza után ismerteti e munkát mint eddig egész ismeretlent, de hiányos czímmel.

N.-Sz o m b a t. 1694.

N u p t i a e A g n i, Az Az A' Barannak Menyekezője, Melyre Az arany Gyapjas Meltosagos Csaky Haz Legeltetésének Nyájából Tekentetes Groff Erdődy Clara Elisabeth Kis Asszony Jeles ünnepléssel El-Jegyeztetett Posonban szűz szent Clara Rendin lévő Tiszteletes szerzetes szűzek Templomában Böjt elő hó-nak 16. napján. M.D C.LXXXIV. Esztendőben. Superiorum permissu. Nagy-Szombatban Nyomtatott az Academiai lőtűkkel Hörmann János által. 4-r. 18 sztlan lap. Elül czímlap 1 lev.

Szabó Károly, »Régi M. Könyvtárában 1464. sz. alatt Sándor István M. Könyvesháza után ismerteti hiányosan.

Közli: *Kudora Károly.*

Vegyes közlemények.

— Jelentés a M. N. Múzeum könyvtáráról. A M. N. Múzeum könyvtára az 1881. év II. felében összesen 1779 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 25 kézirattal és 403 darab és 14 levéltári csomó oklevéllel és levéllel szaporodott; és pedig ajándékkal kapott 393 kötet nyomtatványt, 26 darab és 14 levéltári csomó oklevelet és levelet; vásárolt 232 kötet nyomtatványt, 25 kéziratot és 377 oklevelet és levelet; a beérkezett köteles példányok száma 1154 kötet.

Könyvek kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordított 1854 frt 44 kr. Az olvasók száma 9983-re ment, kik 20263 köt. nyomtatványt, 610 kéziratot és 4569 oklevelet használtak.

— Jelentés a budapesti tudomány-egyetem könyvtárának rendezése-, gyarapodása- és forgalmáról 1881-ben. A könyvtár rendezését illetőleg: a hittani szak rendezése folytattatott. Továbbá a kéziratok címtározása befejezéséhez közel áll s az már a jövő évben sajtó alá fog adatni. A czímtározással Sz á d e c z k y Lajos könyvtártiszt van megbízva. A személyzetben történt változásokat illetőleg: Litassy József II-od osztályu tiszt aug. 19-én meghalván, helyette K u d o r a Károly léptettetett elő másodtisztté, s harmadtiszti helyettessé Sz á d e c z k y Lajos. A mintagymnasium folyó év őszén kiköltözött a könyvtáráépület második emeletéről, s az ekkép megüresedett termék átalakítottak könyvtári helyiségekké. A kőműves- és asztalosmunkák 1882. első napjaiban be fognak fejeztetni s a hurezolkodás az új termekbe már februárban meg fog kezdetni. Az 1880-iki járulékok cata-

logusán kívül megjelent a Codexek czímtára is nyomtatásban, még pedig egyszerre latin és magyar kiadásban. A R á t h György által rendezett könyvkiállításban való részvétel a magas miniszterium által elrendeltetvén, az összes hazai nyomtatványok 1711-ig a rendes könyvtárból kiemeltettek s külön állítottak fel. Adományok által is gazdagodott könyvtárunk. Első sorban Rudolf trónörökös Ő fenségeről kell megemlékeznünk, ki összes, eddig megjelent munkáival megajándékozta könyvtárunkat; mindenik munkájába sajátkezüleg írván be magas nevét. Továbbá IV. Ferdinánd Toscanai főherczeg Ő fensége Medici Lorencze 4 kötete: díszkiadásu munkáival kegyeskedett könyvtárunkat megajándékozni. Ezenkívül Berger Ev. János egy korábbi adományát ezer kötetre szaporítá; ez adomány azért bír kiválóbb becsesl, mert adományozó átvizsgálván könyvtárunkat, azáltal észrevett hiányokon igyekezett segíteni. Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a velencei congressus alkalmával kiosztott munkák gyűjteményét, együttvéve 26 darabot, ajándékozott könyvtárunknak. Ivánka Imre saját munkái gyűjteményével s az igen nagybecsű »Königgrätzi Album«-mal, régi fogsága kiváló emlékével lepte meg könyvtárunkat; ez album a fogságban készített aquarellek gyűjteményéből áll.

Nem is említve a szerzőket és olyan adományozókat, kik egyes munkákkal gyarapíták a könyvtárt, hálával kell megemlékeznem a magas kormányról, mely több ízben gazdagítá könyvtárunkat újabb kiadványok beküldésével.

A magy. tud. Akadémián kívül a bécsi, brüsseli tudományos Akadémiák, a japáni egyetem, a keletindiai »asiatic society«, az országos és fővárosi statisztikai hivatalok, a római Lincei, a bécsi statisztikai központi bizottság, a fiumei tengerészeti hatóság és a földtani intézet saját kiadványaikkal, a képviselőházi és főrendi iroda az országgyűlési naplókkel és irományokkal, a magas osztrák kormány az egyes országok törvénytáiraival gazdagíták a könyvtárt.

Az egyetemi és állami nyomdákon kívül a Franklin társulat, az Athenaeum, a komáromi, debreceni, kecskeméti, temesvári, pozsonyi, aradi, nagyváradai nyomdák küldék be kiadványaikat.

Az országos dotatióon kívül a hittani kar 14 frt 75 kr.; a

jogtudományi kar 1131 frt 4 kr. ; a bölcsészeti kar 331 frt 177 kr. áru munkák vásárlásával járultak a könyvtár gyarapításához.

Az egyetemi könyvtár forgalma 1881-ben.*

H ó	Hány nap volt nyitva	Olvasók száma	A használt művek sz.	Az olvasók átlagos sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak	Megjegyzés
Január	30	3718	4677	124	jan. 26. 196	jan. 2. 74	* Junius 15-től sept. 8-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt.
Február	28	4239	5371	151	febr. 12. 224	febr. 6. 82	
Márczius	31	4782	5536	154	márcz. 9. 194	márcz. 1. 54	
Április	22	2833	3226	149	ápr. 2. 167	ápr. 10. 81	
Május	27	2385	2769	88	máj. 10. 130	máj. 20. 52	
Junius	13	641	796	49	jun. 1. 63	jun. 15. 32	
Szeptemb.	16	1642	1846	130	sept. 29. 149	sept. 15. 35	
Október	31	4673	5171	151	okt. 22. 191	okt. 4. 17	
Novemb.	29	4404	5132	152	nov. 12. 180	nov. 19. 48	
Deczemb.	27	3321	3952	120	decz 3. 154	dec. 27. 89	
	255	32638	38476	130	febr. 12. 224	okt. 4. 17	

A házon kívül 1083 kikölcsönző 2984 művet használt.

— A M. Tud. Akadémia könyvtárának állapota, gyarapítása és használata 1881-ben. Az 1880-ik évben megkezdett orvosi és új latin irodalmi szakok rendezése ez évben befejeztetett. A világtörténelmi szak az egy két év óta leltározatlanul maradt munkák lajstromozásával tetemesen nagyobbodott, úgy, hogy jelenleg a

történelmi szakban . . 4110 munka van,
az orvostudom. » . . 2144 munka rendeztetett
az új latin irod. » . . 545 » »

A két utóbbi szak teljes rendezésén kívül még más szakokba tartozó kisebb járulékok is lajstromoztattak, de ezek felemlítését kisebb voltuknál fogva mellőzöm.

A kéziratár rendezését Jakab E. akad. I. tag végezte ; főfigyelmét a Toldy Ferencz hagyatéka foglalta el. Ebből nagy tömeg

vált ki, a mi a *Levelezési Tárt* feles kötettel szaporította. Sok régi scriptor eredeti műve, számos codex és igen becses hungaricumok kerültek napfényre. Rendeztetett a Batsányi hagyaték, melyből az egyes szakok ismét több kötettel gazdagodtak. Remélhető, hogy az 1882-ik évben a Toldy hagyaték egészen rendezve, katalogizálva és felállítva lesz.

A könyvtár gyarapodása 1881. évben következő:

114 külföldi akad., külf. és hazai

tud. társulattól és testülettől csere

útján érkezett 350 mű 348 köt. 103 füzet

Magánosok ajándékából 154 » 89 » 97 »

37 nyomda által beküldött köteles-

példány 535 » 261 » 340 »

Saját kiadásaiából 72 » 64 » 154 »

Vétel útján 428 » 703 » 94 »

Összesen 1539 mű 1465 köt. 788 füzet.

Ezen gyarapodásban nincsenek beleszámítva a külföldi és hazai folyóiratok.

A kéziratár is gyarapodott magánosok ajándékából 25 kötettel, s néhány becses történeti régiség megvásároltatott.

A könyvtár látogatásáról és használatáról következő szám adatok tanuskodnak:

Helyben 9915 egyén használt 13,639 művet. Házi használatra 203 egyén 1224 munkát kölcsönzött ki.

Közli: *Hellebrant Á.*

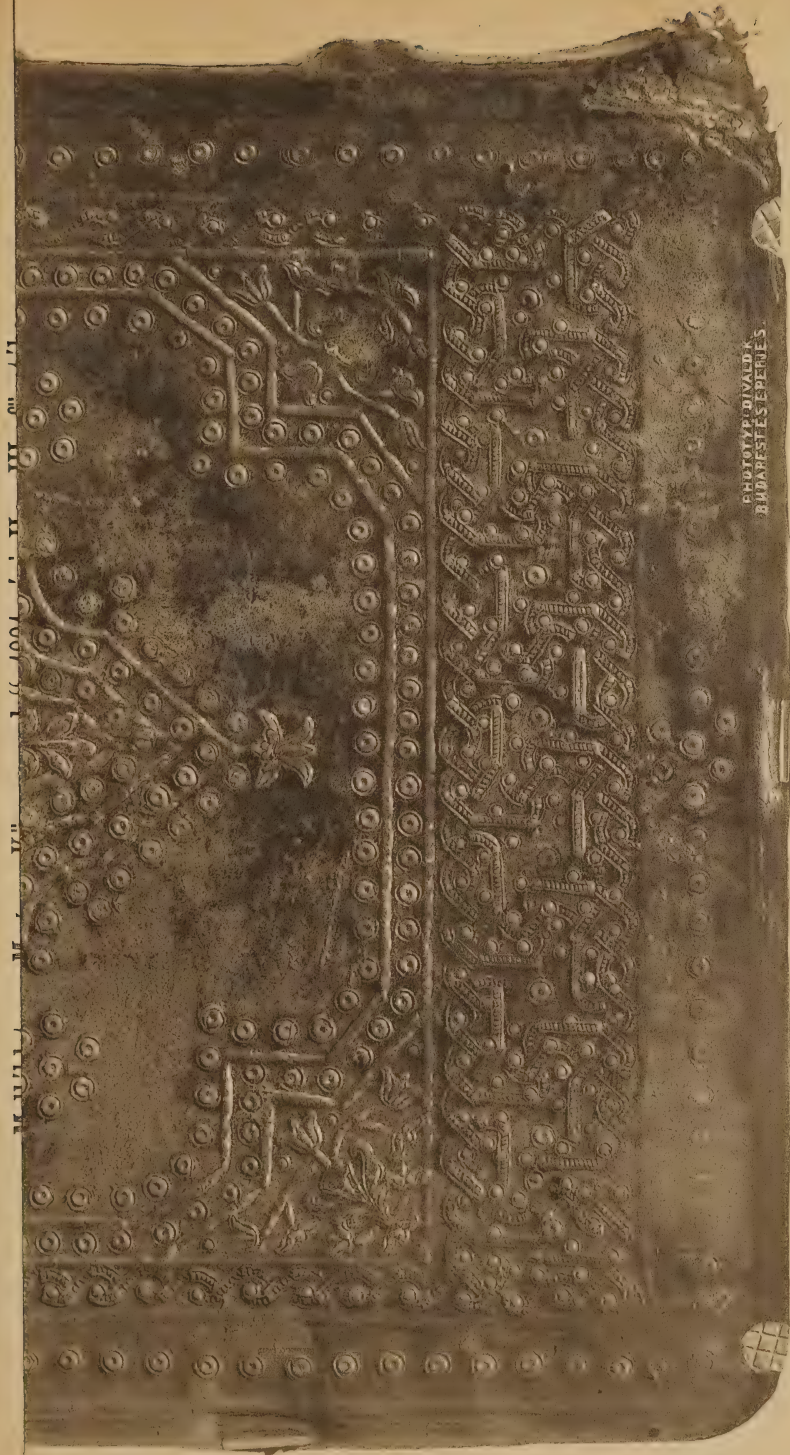
— **Olvasóinkhoz.** A »Magyar »Könyvszemle« jelen füzetek elkészve jelenik meg. Mentse késedelmünket azon körülmény, hogy hivatalos elfoglaltságunk s az országos könyvkiállítás körüli teendőink annyira igénybe vették minden időnket, hogy a füzetet a szokott időben ki nem adhattuk. Azon vagyunk különben és leszünk, hogy a füzetek késedelmét tartalmasságukkal pótoljuk, elvünk levén: csak oly közleményeiket fölvenni folyóiratunkba, melyek a hazai bibliographiát és a magyarországi könyvtárak történetét ismeretlen adalékokkal gazdagítják. A »Könyvszemle« 1882-ik évi első füzetek kettősfüzet lesz, s júniusban fog megjelenni. Hozni fog czikkeket Fraknoi Vilmostól, Szabó Károlytól, Szilágyi Sándortól, Majláth Bélától és egy tanulmányt az országos könyvkiállítás eredményéről és hatásáról. Kérjük addig előfizetőink és olvasóink szives türelmét.



ET SE MAFFEE
 carissime, ea sic mor-
 et ingenii tui elega-
 ncia, ut sponse tua nō in diui-
 ciis, aut maiortū imaginibus,
 qua tibi largi manu fortuna
 prebuit, sed in uirtute veram
 nobilitatem repositam esse anxia
 iudicares. Tam ex Iuuenalis
 nrī Satyra, qua eam materā
 dilucide absoluit, sic nuper eā
 opinionem animo tuo inhesisse
 cognoui, ut ad capeffenda hec
 humanitatis studia, multo fer-
 uentior et alacrius euaseris. Eam
 boni preceptoris officium esse duxi.



Insigne hoc est
 Mathie Regis. Huius
 gavia fortissimi, et
 quem huius mssus est
 Codex ab ipso Regis
 rino. vide. Lamb.
 II B.M. (af. c. 9)
 p. 994.



Hasonmás a Magyar Nemzeti Múzeum Curtius corvin-codexének
2-ik borítéktáblájáról.



Hasonmás a Magyar Nemzeti Múzeum Curtius corvin-codexének
2-ik boritéktáblájáról.

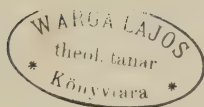
MAGYARORSZÁGI
K Ö N Y V É S Z E T
1881.

ÖSSZEÁLLITOTTA
HORVÁTH IGNÁC.

(MELLÉKLET A »MAGYAR KÖNYVSZEMLÉ«-HEZ.)

BUDAPEST.
WEISZMANN TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.
1881.





A magyar irodalom 1881-ben.

Első közlemény.

Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1881-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni sziveskedjenek.

Abonyi Lajos. A fekete kutya. Elbeszélés. (Athenaeum részv.-társ. 8-r. 131 l. ára 80 kr.)

Ábrányi Kornél. Elméleti s gyakorlati összhangzattan. II. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. XII, 343 l. ára 3 frt.)

Acta reg. scient. universitatis ung. Claudiopolitanae anni 1880—81. Fasciculus 1. (L. Beszéd.)

Almási Tihamér. Két év multán. Eredeti vigjáték 1 felvonásban. (Szerző. 8-r. 24 l. ára 30 kr.)

Almási Tihamér. Rendelő óra. Eredeti vigjáték 1 felv. (Szerző. 8-r. 47 l. ára ?)

Andrássy Jenő. Remek költemények. Iskolai és magánhasználatra. (A magyar ifjuság könyvesháza. 10—12. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 235 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Arago François. Volta és Ampère életrajza. Francziából fordította Kont Gyula. (Ifjusági iratok tára. XI. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 155 l. ára 70 kr.)

Árjegyzéke, A bel- és külföldi hírlapok és folyóiratok, 1881-re. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 75 l. ára 25 kr.)

Árva István. Okszerű és hasznos bortermelés kézikönyve. Különös figyelemmel Zalamegye helyi viszonyaira. A zalamegyei gazdasági egyesület által 500 arany frankkal díjazott pályamű. Egy fametszetű táblával. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. n. 8-r. 77 l. ára 50 kr.)

Balaton Géza. Földrajz népiskolai használatra. XI. kiadás. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 24 l. ára ?)

Balázs Sándor. Miért nem házasodik meg a sógor? Vigjáték egy felvonásban. (A nemzeti színház könyvtára. 11. füzet. Pfeifer Ferd. 8-r. 22 l. ára. 40 kr.)

- Ballagi Károly és Nagy László** Magyarország története. Népiskolák számára. XVIII. kiadás. (Franklin-társulat 8-r. 92 l. ára kötetlen 25 kr., kemény kötésben 30 kr.)
- Baloghy Dezső.** Az ember őstörténete nyomozva a magyar nyelvben. Felolvasások. (Aigner Lajos. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)
- Bárány Ignác.** Nyelvgyakorlatok. I. folyam. A népiskola II. oszt. álya növendékeinek földolgozásához alkalmazott nyelvtani, helyesírási és fogalmazási gyakorlatok. IX. kiadás. (Laufer Vilmos. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Barna Sándor.** Koszorú a serdültebb ifjúság számára. Elbeszélések, rajzok, költemények. Számos képpel. (Révai testvérek. 8-r. 129 l. ára 1 fr.)
- Beck József.** A tapasztalati lélektan és tiszta logika vázlata. Fordította Greguss Ágost. V. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 143 l. ára 80 kr.)
- Belicza József.** Nyelvtani kézikönyv A népiskola II–IV. osztályú növendékei számára mondattani alapon. I–III. füzet. (Lampel Róbert. 8-r. 46, 69, 79 l. ára 15, 20 kr.)
- Beniczkyné Bajza Lenke.** Mártha Regánv. (Franklin-társulat. 8-r. 240 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Beszéd, Két,** melyek a kolozsvári m. k. tudományegyetem 1880–81. tanévi rectora és tanácsának beiktatása és a tanév megnyitása alkalmából szeptember 12-én tartattak. (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1880/81. fasciculus 1. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 61 l. ára ?)
- Fiasini Domokos.** Magyarország közigazgatási joga Kézikönyv joghallgatók, vizsgálati és szigorlati jelöltek, közigazgatási tisztviselők stb. használatára. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 438 l. ára ?)
- Rodola Lajos.** A rizs meghonosítása Magyarországon. (Köcsi Sándor nyomdája. 8-r. 93 l. hat rajztáblával. ára ?)
- Bodrogi Lajos.** A regélő tulipán. Dalok és mesék sok szép képpel. Magyar gyermekek számára. IV. kiadás. (Franklin-társulat 8-r. 126 l. ára ?)
- Bónis István.** A közigazgatási törvények gyűjteménye 1867–1881. I. füzet. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Borbás Vincze.** A magyar birodalom vadontermő rózsái monografiájának kisértete. (Prinutae monographie rosarum imperii hungarici) (M. tud. Akadémia. 8-r. ára 1 frt. 50 kr.)
- Bozóky Alajos.** Institutiók. Harmadik javított és bővített kiadás. (Franklin-társ. n. 8-r. XVI, 480 l. ára 4 frt 80 kr.)
- Császár Károly.** Algebra a középiskolák felső osztályai számára. Harmadik teljesen átdolgozott kiadás. (Franklin-társulat. n. 8-r. VIII, 327 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Csepreghy Ferencz** összes művei. Kiadta Rákosi Jenő. I–II. köt. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 378, 348 l. a két kötet ára 5 frt.)
- Czím- és lakjegyzék,** Budapesti. A bejelentési hivatal hiteles adatai alapján. — Budapesti Adressen- und Wohnungs-Anzeiger. I. évfolyam. 1880–1881. (Franklin-társulat. n. 8-r. XVI, 515 l. ára 3 frt. 80 kr.)
- Descartes.** Discours de la methode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences. Köreboesátja s magyarázza Alexander Bernát (Jelek irók iskolai tára. XVI. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 148 l. ára 80 kr.)

- Descartes.** I. Értekezés az értelem helyes használatának s a tudományos igazságok kutatásának módszeréről. II. Elmélkedések a metafizikáról. Fordította s magyarázatokkal ellátta Alexander Bernát. (Filozófiai írók tára. I. köt. Franklin-társulat nyomdája. 8-r. VIII, 180 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Domokos Kálmán.** A földmérő. Gyakorlati kézikönyv, különösen a gazdasági tanintézetek hallgatói, továbbá gyakorlati gazdák, rétmesterek, erdészek, geometerek stb. használatára. (Debreczen. Kutasi Imre. 8-r. 450 l. bolti ára 4 frt.)
- Dubay Miklós.** A metaliotherapia és metalloskopia. (Lenyomat a »Gyógyászat« 1881. évi folyamából. Egyetemi nyomda. 8-r. 20 l. ára ?)
- Dugonics András.** Batori Mária. Szomorú történet öt szakaszban. Endrődi Sándornak Dugonicsról írt tanulmányával. (Nemzeti könyvtár. XVIII. kötet. Aigner Lajos. 8-r. 199, 175 l. ára 1 frt. 50 kr. kötve 2 frt. 10 kr.)
- Dugonics András** művei. 2—5. füzet. (Nemzeti könyvtár. 68—69, 72—73. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 81—175, 1—199 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Edwards.** Amélia B. Borbála története. Angol regény. Ford. Zichy Camilla. Két kötet. (Athenaeum. 8-r. 392 s 336 l. ára 3 frt.)
- Egyházkerület,** A dunamelléki ref., kiadványai. I. (L. Papp Károly.)
- Elbeszélések.** (A magyar ifjúság könyvesháza. III. kötet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 80, 88 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Emericz Gyéza.** Természet- és vegytan a mindennapi és ismétlő iskolák számára. 68, a szöveg közé nyomott fametszettel. Harmadik jav. és bőv. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Értekezések,** Magyar jogászegyleti. II—III. (Nagy Dezső, Neumann Ármán.)
- Évkönyv,** Márczius 15. (Kolozsvár. Gámán J. örökösei. 8-r. 94 l. ára ?)
- Farkas József.** A magyarországi protestáns egyház történelme. A gymnasium VIII. oszt. számára. (Dunamelléki ref. egyházkerület. 8-r. IV, 151 l. ára 80 kr.)
- Farkas Ödön.** A zsidókérdés Magyarországon. (Aigner L. 8-r. 56 l. ára 50 kr.)
- Feleki József.** A foktői ref. egyház multja és jelene. (Foktői egyház. 8-r. 49 l. ára 45 kr.)
- Ferenczi József.** Előiskola a determinansok elméletéhez. A mennyiségtant kedvelő középtanodái ifjúság számára. (Tetty N. s társa. n. 8-r. 63 l. ára 60 kr.)
- Flammarion Camille.** Népszerű csillagászat. Az égboltozat egyetemes leírása 360 ábrával, színezett könyomattal, csillagászati térképpel stb. Ford. Hoitsy Pál. XIV. füzet. (Népszerű tudományos könyvtár. I. Rautmann. 8-r. 313—336 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Forster-Arnold Florence.** Deák Ferencz. Életrajz. Angolból fordította Pulszky Ágost. (Franklin-társulat. 8-r. 317 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Freckay János.** Képek az iparos világból. Olvasókönyv néptanítók és iparos tanulók számára. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 208 l. 130 képpel. ára 1 frt.)
- Fuchs János.** A magyarok történetének fővonalai dióhéjban. 29. kiadás. (Népisiskolai ismerettár. II. rész. Lauffer Vilmos. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Fuchs János és Szép József.** Magyar ABC és olvasókönyv nyelvtannal és jegyzetekkel A népiskolák I—IV. osztálya számára. (Lampel Róbert. 8-r. 112, 174, 190, 251 l. ára 20, 28, 36, 44 kr.)
- Fuchs János és Szép József.** Német olvasókönyv a népiskola II—IV. osztálya számára. (Lampel Róbert. 8-r. 128, 158, 190 l. ára 32, 40, 48 kr.)

- Gabányi.** Miska biographiája. Egy eleven színész története. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. XIV, 146 l. ára 40 kr.)
- Gazdaságunk,** Mezei, reformjáról. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 37 l. ára 50 kr.)
- Gergely Károly.** A tiszántúli ref. középisk. tanáregylet évkönyve az 1880—81. évről. (Debreczen. Csáthy Károly. 8-r. 218 l. ára ?)
- Gönczy Pál.** Oktatás a gyümölcs- és eperfatermesztésben. Útmutatásul a nép és népoktatási intézetek számára. A cs. kir. földmívelés- és bányaugyi magas miniszterium által 1855. jutalmazott pályamunka. 2-ik bőv. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 93 l. ára 30 kr.)
- Greville Henrik.** Dósi. Regény. Francziából ford. Zichy Camilla. (Athenaeum. 8-r. 187 l. ára 80 kr.)
- Guttman Oszkár.** Magyar bánya-kalauz. (Bécs. Perles Mór. 8-r. 142 l. ára ?)
- Gyulay Béla.** Magyar nyelvtan olvasmányokkal, kifejtő kérdésekkel, irány- és nyelvtani gyakorlatok- és feladványokkal. A közép- és polgári iskolák I. és II. osztálya számára. IV. kiadás. (Pfeifer Nándor. 8-r. 160 l. ára ?)
- Halász Mihály.** Vándoremlékeim. (>Hunyadi Mátyás< intézet. 8-r. 500 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Hauke-Cherven.** Az osztrák-magyar monarchia földirata középiskolák számára. H. nyomán s a legújabb ministeri tanterv s utasítás szerint írta dr. Ch. Fl. (Hauke-Környei egyetemes földirata tankönyvének III. része.) X. kiadás. (Lampel R. n. 8-r. 154 l. ára 70 kr.)
- Hellwald Frigyes és egyéb szerzők** nyomán Toldy László. A föld és népei. Föld- és népismei kézikönyv. 41—45. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 497—624 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Hoffmann Mór.** A nemzetiség és a nemzeti nyelv. Hazafias elmélkedések. Második jutányos kiadás. (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 12-r. 174 l. ára 80 kr.)
- Holub és Köpesdi.** Magyar-latin kézi-szótár gymnasiumok számára. (Laufer Vilmos. 8-r. 687 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Horkai bácsi.** Kis hegedű. Versek, mesék és dalok jó kis gyermekek számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 199 l. ára 40 kr.)
- Horváth Mihály.** Magyarország függetlenségi harcának története 1848—49-ben. 3. 4. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 289—615 l. egy füzet ára 1 frt.)
- Ifjuság,** A magyar, könyvesháza. Szerkeszti Fésűs György. 7—12. füzet. (Regék és mondák, Jánossy Pál, Sasszárnyakon, Andrássy Jenő.)
- Ifjuság,** Az, olvasó könyvtára. 1—3. sz. (L. Swift Jonathan, Wildermuth Ottilia.)
- Illetékszabályzat** a magyar kir. honvédség számára. Hivatalos kiadás. (Pesti könyvnyomda-részenyvtársaság. 8-r. 318 l. ára ?)
- Iparkamara,** A kolozsvári kereskedelmi és, jelentése kerülete gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1879-ben. (Kolozsvár. Kereskedelmi kamara. n. 8-r. 230 l. ára ?)
- Ipolyi Arnold.** Az országos magyar képzőművészeti társulat 1881. márczius 6-iki közgyűlését megnyitó beszéd. (Franklin-társ. n. 8-r. 40 l. ára ?)
- Iratok,** Ifjúsági, Társ. Szerkeszti Kármán Mór. XI. füzet. (L. Arago François.)
- Írók,** Jeles, iskolai társ. II. Az orsz. közléptanodai tanáregylet megbízásából szerkeszti Névy László. (L. Shakspeare, Descartes.)

- Írók, Filozófiai, tára.** A magyar tudományos akadémia támogatásával szerkesztik Alexander Bernát és Bánóczy József. I. kötet. (L. Descartes.)
- Iványi Ödön.** Tarka Lapok. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 8-r. 150 l. ára 1 frt.)
- Janesó Benedek.** Magyar nyelvtudománytörténeti tanulmányok a XVI—XVII. századból. (Aigner Lajos. 8-r. 193 l. ára 2 frt.)
- Jánossy Pál.** A drótostót. Elbeszélés az ifjuság számára. (A magyar ifjuság könyvesháza. 8. füzet. Pozsony. Stampfel K. 8-r. 88 l. két színezett képpel. ára 50 kr.)
- Jelentés a phylloxeraügyben 1872. évtől 1880. év végeig a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium által tett intézkedésekről.** (Weissmann testv. nyomdája. 4-r. 70 l. ára ?)
- Jókai Mór.** A kik kétszer hálnak meg. Regény. 4 kötet. (Athenaeum részv.-társ. 8-r. 186, 169, 181 és 119 l. ára 4 frt.)
- Jókai Mór** újabb munkái. 32. Népszerű kiad. A szegénység útja. Regény egy kötetben. 2-ik kiadás. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. 130 l. ára 40 kr.)
- Jókai Mór** újabb regényei és elbeszélései. Népszerű kiadás. 48—49. füzet. A szegénység útja. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 130 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Jósika Miklós** regényei. Új olesó kiadás. Pygmaeon vagy egy magyar család Párisban. 2. kiadás. I—II. kötet. (Franklin-társulat. 8-r. 157, 178 l. egy-egy kötet ára 50 kr.)
- Kákai Aranyos, II.** A lelánczolt Prometheusok. (Athenaeum. n. 8-r. 184 l. ára 1 frt. 70 kr.)
- Kassay Adolf.** A községi bírói hivatal vagyis a községi bírák hatásköre és teendői törvénykezési és közigazgatási tekintetben irománypéldákkal. (Bartalits Imre. 8-r. IX, 170 l. ára 1 frt.)
- Kaszap Antal.** Egyetemes földrajzi tankönyv. Polgári és középiskolák alsó négy osztályának használatára. A legújabb miniszteri tanterv nyomán. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 208 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Katona József** művei. 8—10. füzet. (Nemzeti könyvtár 70, 74—75. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 241—320, 1—160 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Kautz Gusztáv.** A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve. Különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. (Eggenberger. n. 8-r. 320 l. ára 3 frt 80 kr.)
- Kempis Tamás** négy könyve Krisztus követéséről. Pázmány Péter fordítása nyomán kiadja Molnár László. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer. 16-r. 281 l. ára 45 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. XX. XXI. kötet. 392, 400 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiad. XV. XVI. kötet. Szerkeszti P. Szathmáry Károly. Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. VI, 400, 398 l. ára ?)
- Kézikönyvek, Történeti.** IV. V. (L. Mahaffi J. P., Wilkins.)
- Kisfaludy-társaság, A, évlapjai.** Új folyam. XV. kötet. 1879—80. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 516 l. ára ?)
- Kiss Endre.** (Endrefi.) A hazai ipar, mint társadalmi és nemzetgazdászati szükséglet. (Nyiregyháza. »Szabolcsmegyei Közlöny« gyorsajtója. 8-r. 39 l. ára 25 kr.)

- Koenig.** Hogy áldott s gazdagított meg Isten egy bádogost a vasárnap megünnepléseért? (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 15 l. ára 2 kr.)
- Koenig.** Jó tanácsok a szolgák számára, kik mint »Krisztusnak szolgái« akarnak működni stb. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 14 l. ára 1 kr.)
- Kohn Sámuel.** Héber kútforrások és adatok Magyarország történetéhez. (Zilahy Sámuel. 8-r. 168 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kolmár József.** Arany versek. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 140 l. ára 70 kr.)
- Konek Sándor.** Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. V. kiadás. (Franklin-társulat. XVI, 612 l. ára 5 frt.)
- Kossuth Lajos.** Irataim az emigrációból. II. kötet. A villafranceai béke után. (Athenaeum részvénytnyomda. 8-r. 578 l. bolti ára 5 frt, díszes kötésben 5 frt 80 kr.)
- Könyv, Szavalo.** Elemi iskola és házi használatra. Összeszedé Borza Nándor. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 112 l. ára 30 kr.)
- Könyvkiadó-társulat,** A magyar orvosi, könyvtára XXXVIII. kötet. (L. Mihálkovies Géza.)
- Könyvtár,** A protestáns theologiai. XIII. kötet. (L. Szilágyi Sándor.)
- Könyvtár,** Falusi. Kiadja a Franklin-társulat. 28. füzet. (L. Nyáry Ferencz.)
- Könyvtár,** Gyorsírás-irodalmi. I. kötet. A Gabelsberger-Markovits-rendszer szerint. Gyakorlati olvasókönyv. I. és II. rész. Szerkeszti Bódogh János. (Szeged. Szerző. 8-r. 1—145 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Könyvtár,** Ifjúsági. Szerk. dr. Hohenauer Ignác. I. köt. Iszkenderbég. Történeti elbeszélés Albánia múltjából. (Révai testvérek. 8-r. 68 l. ára 40 kr.)
- Könyvtár,** Közhasznú családi. Kiadja a Franklin-társulat. 7. sz. (L. Vörös Eszter.)
- Könyvtár,** Magyar ifjúsági. Szerkeszti Kapossy Lacián. II. évfolyam. 1. szám. (L. Stádlér Károly.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerkeszti Abafi Lajos. 68—77. füzet. (L. Dugonics András, Katona József, Sárogy Gyula.)
- Könyvtár.** Népszerű tudományos. I. köt. 14. füzet. (L. Flammarion Camille.)
- Könyvtár,** Történelmi. Kiadja a Franklin-társ. 69—70. füzet. (L. Lázár Gyula.)
- Könyvtár,** Vasárnapi. Szerk. Hajnik Károly. I. folyam. 2. sz. (L. Szalay László.)
- Kőrösi Sándor.** A vallásfelekezetek és lelkészekre vonatkozó magyar, főleg büntető törvények magyarázata. (Debreczen. Csáthy Károly. 8-r. 65 l. ára 40 kr.)
- Kőrösi Sándor.** A magyar büntetőjog tankönyve. Az 1878. V-ik törvényezikben foglalt magyar büntetőtörvénykönyv alapján. (»A büntető jogtan« 2-ik teljeseen átdolg. kiadása.) I. köt. 2-ik füzet. Az anyagi büntetőjog általános részének vége. (Pfeifer Ferdinánd. n. 8-r. 193—452 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Köszöntő,** Legújabb és legteljesebb magyar. Függelék: válogatott franczia és és német köszöntések. V. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 222 l. ára kötve 50 kr.)
- Közlemények,** Hivatalos statistikai. Kiadja az országos magyar kir. statistikai hivatal. Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban. (Athenaeum nyomdája. 4-r. XLII, 571 l. ára ?)
- Kriesch János.** A természetrajz elemei. I. rész. Állattan. Tizedik kiadás. (Nagel B. 8-r. 164 l. ára 96 kr.)
- Kriesch János.** Ugyanaz. II. rész. Növénytan. Átdolgozta dr. Simkovics Lajos. (Nagel B. 8-r. 110 l. ára 70 kr.)

- Kriesch János.** Ugyanaz. III. rész. Ásványtan. Hetedik kiadás. (Nagel B. 8-r. 66 l. ára 50 kr.)
- Kriesch János.** A természetrajz vezérfonala. II. rész. Növénytan. Ötödik kiadás. Átdolgozta dr. Sinkovics Lajos. (Nagel B. n. 8-r. XVII, 229 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kriesch János.** Ugyanaz. III. rész. Ásvány- és földtan. Ötödik kiadás. Átdolgozta dr. Koch Antal. (Nagel B. n. 8-r. VII, 232 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Kürthy Emil.** A szökevény. Vigjáték egy felvonásban. (Rudnyánszky A. 8-r. 74 l. ára 40 kr.)
- Lacordaire Domonkos.** Egyházi beszédei. Ford. Sarvaságh Gé.a. (Szathmár. »Szabadsajtó« nyomdája. 8-r. XII, 195 l. ára 1 frt.)
- Lakatos Károly.** Rajta párok táncoljunk. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. ára 1 frt. 60 kr.)
- Lánczy Gyula.** A faluközösség eredete. (Ősi család és tulajdon.) Sociologiai és jogbölcseleti tanulmány. (Pesti könyvnyomda-résztvény-társ. 8-r. 90 l. ára ?)
- Landau Alajos és Dr. Wohlbab Flóris.** Rajzoló geometria. (Bevezetés a geometriába rajzolás alapján.) A gymnasiumi új tantervben és az utasításokban foglalt elvek szerint. I. füzet. A gymnasiumok első és egyéb középiskolák megfelelő osztályai számára. (Franklin-társulat. n. 8-r. 139 l. ára 1 frt 20 kr)
- Landau Alajos.** Arányok szerinti rajzolás. Módszeres rajziskola. I. rész. Díszítményi alaktan. Az egyes rajzminták mellé nyomtatott magyarázó szöveggel. I–II. füzet. Szabadkézi rajzolás. (Franklin-társulat. 4-r. 12, 24 rajztábla. ára 80, 80 kr.)
- Láng Lajos.** Nőudvarlás. Eredeti vigjáték 1 felvonásban. (A nemzeti színház könyvtára. 20. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 16 l. ára 40 kr.)
- Láng Lajos.** A társadalmi deficit. (Kilián Frigyes. 8-r. 92 l. ára ?)
- Laveleye Emil.** Bakunin a világ feltorgatók apostola. Tanulmány. Szerző jóváhagyásával ford. Erdélyi Béla. (Ráth Mór. 8-r. 99 l. ára 80 kr.)
- Lázár Gyula.** Castriota György (Iszkenderbég) és az albán szabadságharc története. (Történelmi könyvtár. 70. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 125 l. ára 40 kr.)
- Lázár Gyula.** Fiume, a magyar korona gyöngye. (Történelmi könyvtár. 69. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 109 l., egy füzet ára 40 kr.)
- Lehr Benő.** A vasuti távirda. Egészen átdolg. és töv. kiadás. 2. rész. (Lampel Róbert. n. 8-r. 2, 114 l. ára 1 frt. 50 kr)
- Lénárt József.** Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem élete, jelleme és politikája. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 61 l. ára ?)
- Lévay József** összes költeményei. A költő arcképével. I–II. kötet. (Franklin-társ. 8-r. 418, 424 l. a két kötet ára 3 frt 60 kr., díszkötésben 5 frt.)
- Limbay Elemér.** Magyar daltár. A magyar nép dalainak egyetemes gyűjteménye dallam szerinti rendben. Gyűjti és szerkeszti L. E. II. kötet. (Győr. Hennieke Rezső. 16-r. 307, XII l. ára 80 kr., díszkötésben 1 frt 60 kr.)
- Limbay Elemér.** Magyar daltár. (Két rész egybekötve 1 frt 80 kr., díszkötésben 2 frt. 80 kr.)
- Literáty János.** Önuralom. (Munkács. 8-r. 13 l. ára ?)
- Lónyay Béla.** A papok életbiztosítása. (Franklin-társ. n. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Lourdes,** vagyis: Én vagyok a szeplőtelen fogantatás (»Hunyady Mátyás« intézet. 8-r 57 l. ára 20 kr.)

- Löw Lipót.** Bibliai történet zsidó tanulók számára. Magyarra áttette Löw Tóbiás. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 215 l. ára 60 kr.)
- Lutter Nándor.** Ötszámjegyű szorzási és szögmértani táblák. Hatodik kiadás. (Franklin-társulat. 12-r. XXXI, 194 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Madarász Gyula.** Adatok a ezinkefélék bonez- és rendszertanához különös tekintettel a magyarországi fajokra. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 26 l. egy könyomatu táblával. ára ?)
- Magyarósi István.** A zilahi ev. ref. anyaszentegyház története. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 135 l. ára ?)
- Mahaffi I. P.** Ó-görög élet. (Görög régiségek.) (Történeti kézikönyvek. IV. Athenaeum. 8-r. 48, 4 l. 7 képpel, ára 50 kr.)
- Márki József.** A magyar költészeti irodalom kézikönyve. Olesó kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. 100 l. ára 40 kr.)
- Markovits Iván.** Gyorsírászat Gabelsberger elvei szerint. A magyar nyelvre alkalmazta —. IX. kiadás. Különös tekintettel a magántanulásra. Levelező írás. (Lampel Róbert. 8-r. XVI, 87 l. ára 1 frt.)
- Mauritz Rezső.** Közönséges számtan. II. füzet. 3. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 156 l. ára 1 frt.)
- Mayer Manó.** Az 1868-ik évi LIII. törvényezikk és a vegyes házasságok kötése. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 39 l. ára ?)
- Mayer Miksa.** Családi kör. Mulattató és tanulságos olvasmányok. A magyar nép és ifjuság számára. (Lampel Róbert. 8-r. 213 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Mihálkovics Géza.** Általános boneztan. (A magyar orvosi könyvkiadótársulat könyvtára. XXXVIII. kötet. 8-r. XIV, 544 l. fametszettel. ára ?)
- Mihálovits János.** Gyakorlati ilir nyelvtan. Tanodai és magáubasználatra. Irta és kimerítő gyökszótárral ellátta M. J. Második kiadás. (Baja. Kollár A. 8-r. 175, 36 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Močnik mértana** felgymnasiumok használatára. A 15-dik kiadás után Szabóky Adolf. Kilenezedik magyar kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 299, IV l. ára 1 frt 80 kr.)
- Močnik Ferencz.** Számtan és algebra gymnasiumaink és alreáltanodáink felső osztályainak szükségletét tekintetbe véve . . . fordította Klamarik János. IV. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 327 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Močnik Ferencz után fordította** Arenstein József. Betűszám. (Algebra.) Felső gymnasiumok és reáltanodák számára. 8-ik kiadás, az új tanrendszer alapján teljesen átdolgozva. (Lampel Róbert. n. 8-r. 298 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Moller Ede.** Kell-e latin és görög nyelv a középiskolában. (Grimm G. 8-r. 54 l. ára 50 kr.)
- Molnár István Lajos.** A zombori új templom története. (Különlenyomat a »Bácska« című lapból. Zombor, Bittermann Nándor nyomdája. 8-r. 30 l. ára ?)
- Molnár László.** A tanítás tankönyve. I. kötet. (Lauffer Vilmos. 8-r. 156 l. ára 1 frt 12 kr.)
- Müller Adolf.** Héber abe és olvasókönyv. Saját héber olvasótáblái után. (Révai testvérek. 8-r. 32 l. ára 18 kr.)
- Müller Hugó.** A váróteremben. Vigjáték 1 felvonásban. (A nemzeti színház könyvtára. 34. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 20 l. ára 40 kr.)

- Nagy Dezső.** A francia ügyvédség. (Magyar jogászegyleti értekezések II. Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Nagy Lajos.** Vázlatok közönséges, ünnepi és alkalmi egyházi beszédekhez. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 392 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Németh Zsuzsánna.** A legújabb és megpróbált magyar szakácskönyv. X. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 318 l. ára ?)
- Neumann Armin.** Az életbiztosítás lényege és jogi természete. Magyar jogászegyleti értekezések. III. füzet. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 42 l. ára ?)
- Nyáry Ferencz.** A dohánytermelés és kezelés kézikönyve. A magyar gazdaközön-ség számára. (Falusi könyvtár. 28. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 126 l. számos fametszetű áorával, egy füzet ára 50 kr.)
- Oetken Frigyes.** Gazdasági utazás az éjszakamerikai egyesült államokban. A II. kiadás, után fordította Tomsits István. (Franklin-társ. 8-r. 192 l. ára 1 frt)
- Palkovits Ede, Szekula Terézia, Gajdácsi József.** Képes szakácskönyv. A magyar polgári konyha és magasabb igényű háztartások számára. Tekintettel a mindennapi élet szükségletére, valamint a magasabb főzőművészetre és végül a specialis magyar ételekre. 1. 2. füzet. (Hirbáger Károly. 4-r. 1—48 l. ára 40 kr.)
- Pap János.** Természetrájz elemei a közép-tanodák alsó osztályainak használatára. Első rész. Állattan. Negyedik változatlan kiadás. (Lampel R. 8-r. XV, 72 l. ára 50 kr.)
- Papp Károly.** Bibliai történetek az ó- és új-testamentumból és rövid bibliaismer-tet. Kézikönyv a népiskolai III. osztály számára. (A dunamelléki ref. egyház-kerület kiadványai. I. 8-r. 92 l. ára kötve 20 kr.)
- Peppergrass Pál.** A királynő titka. Történeti regény. I—II. kötet. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 182, 203 l. ára ?)
- Pillitz Vilmos.** Minőleges analitikai vegytan. Wartha Vincze előszavával. (Franklin-társulat. 8-r. 248 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Pokorny Jenő Ármín.** Francia-magyar és magyar-francia szótár. Dictionnaire etc. 24. 25. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 49—144 l. ára 30 kr.)
- Radies György.** Tarkaságok. Versek. (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8-r. 205 l. ára 1 frt.)
- Rakodczay Pál.** Szinpad tanulmányok. (Aigner Lajos. 8-r. 94 l. ára 80 kr.)
- Rautmann Magyar lexicon.** 71—72. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 1—128 l. ára 30 kr.)
- Regék és mondák.** (A magyar ifjuság könyvesháza. 7. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 80 l. két színezett képpel, ára 50 kr.)
- Remekírók, Római, magyar fordításban.** 20. kötet. Virgil Aeneise. 1. füzet. Ford. Gyurits Antal. 3. kiad. (Lampel Róbert. 16-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Kis földleírás. Főtekintettel a magyar korona országaira és a legújabb politikai felosztásra. Elemi és felsőbb népiskolák számára. VI. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Világtörténelem. Középtanodai és magánhasználatra. III. rész. Új-kor. Harmadik javított kiadás. Átnézte Mangold Lajos. (Franklin-társulat. 8-r. 237 l. ára 1 frt.)

- Ribáry Ferencz.** Képes világtörténet. 47—52. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 425 — 616 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Ribizke.** (Répási János.) Csevegő habok. Vigan folyó locsogás modern furcsaságok fölött. II. köt. (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 479 l. ára 2 frt.)
- Rimely Károly.** Adalék az Új Magyar Sion 1880-iki évi folyamához. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 70 l. ára ?)
- Róbert.** Késő napsugár. (Nagyvárad. Laszky Ármin. 8-r. 85 l. ára ?)
- Salamon József.** Kolozsvár népesedésének akadályai és javaslatok ezek elhárítására. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 77 l. ára ?)
- Sárosy Gyula** művei. 4—6. füzet. (Nemzeti könyvtár. 71, 76—77. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 241—304. 1—160 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Sa-szárnyakon.** Népies elbeszélés az ifjuság számára. (A magyar ifjuság könyvesháza. 9. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 88 l. két színezett képpel. ára 30 kr.)
- Scherr János és mások után.** A világirodalom története. Képekkel és irodalmi szemelvényekkel. 3. 4. füz. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 65—128 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schiller Fr.** Don Carlos. Ford. Kovács Gyula. (Weismann testv. 8-r. 314 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Schmidt N.** A boncztan alapvonalai. Kórodai gyakornokok és fiatal orvosok számára. Magyarra fordította id. dr. Purjesz Zsigmond. (Franklin-társulat. 8-r. 332 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Schmidt Sándor.** William Hallowses Miller emlékezete. (Különlenyomat a »Földtani Értesítő« 1881. évi 2. számából. Légrády testv. 8-r. 16 l. ára ?)
- Schultz Ferdinánd** kisebb latin nyelvtan. Ford. Kiss Lajos. VII. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 286 l. ára ?)
- Schwimmer Ernő.** Emlékirat a budapesti kir. egyetemen a bőr- és bujabántalmak oktatásának rendszeresítése tárgyában. (8-r. 15 l. ára ?)
- Schweiger-Lerchenfeld Amand után Brankovics György.** A nővilág 5—7. füz. (Hirhäger Károly. 8-r. 129—224 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Sebők László.** Gyöngyös és vidéke története. (Gyöngyös. Herczog Ármin. 8-r. 304 l. ára 2 frt.)
- Shakspeare** Coriolanus. Fordította Petőfi Sándor. Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátta Névy László. II. kiadás. (Jelez írók iskolai tára. II. Frankliu-társ. 8-r. 151 l. ára 80 kr.)
- Sporzon Pál.** Az okszerű gazdálkodás rendszere. Mezőgazdasági üzlettan tudományos és gyakorlati alapon. Vezérfonal gazdaságok megalapítása, felszerelése, berendezése és kezelése körül. (Szerző. 8-r. IV, 343 l. ára ?)
- Städler Károly.** Az árvák atyja. Eredeti elbeszélés. (Magyar ifjusági könyvtár. II. évf. 1. sz. Győr. Gross. Gusztáv. 8-r. 140, 12 l. egyes szám ára 50 kr.)
- Surányi Gyula.** A magyar irodalom és művelődés története rövid kivonatban. Felsőbb népiskolák s nőnőveldek részére. II. kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 47 l. ára 24 kr.)
- Swift Jonathan.** Gulliver utazásai. Ford. Prém József. (Az ifjuság olvasó könyvtára 1. 2. sz. Révai testvérek. 16-r. 136 l. 4 képpel. ára 40 kr., kötve 60 kr.)

- Szabó Mihály.** A nevelés rövid története. Kiváló tekintettel a népnevelésre. 2-dik bőv. kiad. (Szeged. Várnay Lajos. 8-r. 8. 122 l. ára 20 kr.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története a nép számára számos képpel 31, 32. füzet. (Weizmann testvérek. 4-r. 385—448 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Szalay László.** A tatárjárás Magyarországon 1241—1242. 4. kiadás. Képekkel (Vasárnapi könyvtár. 2. sz. Franklin-társulat. 16-r. 95 l. ára 20 kr.)
- Szász Károly** papi dolgozatai. 1. köt. Halotti imák. 2. bőv. kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. X, 282 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Szász Károly.** Az egyházi évkör. Ünnepi prédikációk. (Kókai Lajos. n. 8-r. 8, 137 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Szavalcé,** köszöntő és levelező az ifjuság számára. Ajánlható különösen a nevelőintézetek és kisebb iskoláknak. 3-ik kiadás. (Lampel R. 16-r. 64 l. ára 12 kr.)
- Széchy Károly.** Szép Ilonka. (Weizmann testv. 8-r. 200 l. ára 2 frt.)
- Székely József.** A jövedéki kihágások büntetőjogtana. Ügyvédek, bírák és pénzügyi tisztviselők számára. (Pfeifer Ferdinand. 8-r. V, 64 l. ára 90 kr.)
- Szilágyi Sándor, Karsay Sándor, Szeremlei Sámuel, Jakab Elek, Szabó Károly.** Magyar protestáns egyháztörténelmi monographiák. (A protestáns theologiai könyvtár. XIII. kötet. Magyarországi protestáns egylet. 8-r. 144 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Szilágyi Dezső.** (Borsodi) Az Árpád- emlékszóbor kérdése. Vonatkozással az ezredéves ünnepély és gróf Széchenyi István üdvözlédjének kérdésére. Függelékül: Pár szó az orsz. m. kir. zeneakadémia újjászervezéséhez, 3 térképmelléklettel. II. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 44 l. ára 20 kr.)
- Szinház,** A nemzeti, könyvtára. 11. 20. 34. füzet. (L. Balázs Sándor, Láng Lajos, Müller Hugó)
- Szüllő Géza.** A tanításról elemi népiskoláinkban. (Tetty Nándor. 8-r. 46 l. ára 40 kr.)
- Sztehlo András.** Evangyéliomi keresztény vallástan polgáriskolák, algymnasiun-mok, reáltanodák és a confirmatói oktatás számára. Ötödik kiadás. (Grill K. 8-r. 47 l. ára 20 kr.)
- Tanítók** könyvtára. Szerkesztik Kiss Áton és Péterffy Sándor. 2. füzet. Nyelvtudományi értekezések. (Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 80 kr.)
- Till Antal.** A községi közigazgatás, vagyonkezelés és számadások kézikönyve. Tekintettel a jegyzői szigorlatokra. IV. kiadás. (Kókai Lajos. n. 8-r. 220 l. ára 2 frt.)
- Toldy Ferencz** irodalomtörténetéből kivonat. (Kolozsvár. Stein János nyomdaja. 8-r. 25, 68 könyomatú lap. ára ?)
- Tóth Sándor.** A magyar irodalom története. Középiscolák, tanítóképzők és felsőbb leányintézetek használatára. (Nagy-Szeben. Schmiedicke. 8-r. 162 l. ára ?)
- Török Árpád.** Magyar nyelvbúvárlatok. 1. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 1—16 l. ára 30 kr.)
- Török József.** Népszerű emberélettan. Tanodák s a művelt közönség használatára. (Debreczen. Csáthy Károly. n. 8-r. XV, 206 l. ára 2 frt.)
- Törvények.** Birtokrendezési, és rendeletek gyűjteménye. Az ország erdélyi részére való különös tekintettel szerkesztette Horváth Kálmán. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. XXXV, 108 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Törvények. Az 1880-ik évi, gyűjteménye. Az »Orsz. törvénytár« hű lenyomása. (Lampel Róbert. 8-r. 330 l. ára ?)

Törvények. Az 1880-ik évi, gyűjteménye. Az »Orsz. törvénytár« hű lenyomása. (Lampel Róbert. 16-r. 621, VI l. ára 1 frt. 60 kr.)

Trux Károly. A távirdai mellékállomás kézikönyve. A távirda-kezelői vizsgára készülő posta-kiadók és magán-vállalkozók számára, nemkülönbén a távirda-kezelők használatára. II. kiad. (Arad. Szerző. 8-r. XIII, 160 l. ára 1 frt 50 kr.)

Ujvári Béla. Farkasok közt. Színmű öt felvonásban elüljáró beszéddel (Grimm Gusztáv. 8-r. 121 l. ára 50 kr.)

Vályi Gyula. A másodrendű partialis egyenletek elméletéhez. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)

Vargha Gyula. Dalok. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 184 l. ára füzve 1 frt, díszkötésben 2 frt.)

Verne Jules, Gözház. Fordította Rákosi V. és Szokolay K. (Légrády testv. 8-r. 329 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Verne Jules. A föld felfedezése. A híresebb utazók története a legrégibb időktől a XVIII-ik századig. Magyarra fordította és tárgymutatóval ellátta Brozik Károly. (Franklin-társulat. 8-r. XVI, 464 l. ára 2 frt.)

Versényi György. Humorisztikus költemények. (Losonez. Róth Simon. k. 8-r. 164 l. ára ?)

Vész János Armin. A felsőbb mennyiségtan alapvonalai. II. kiadás. I. II. rész. Különbzéki és egészleti számítás. (Lampel Róbert. 8-r. 308, II, 327 l. négy könyvmotú táblával, a két kötet ára 5 frt. 60 kr.)

Vézi József. La Traviata. Dalok egy tévedt nőhöz. (8-r. 120 l. ára 1 frt.)

Viski K. Bálint. A magyar polg. jogok és kötelességek ismertetése. (Alkotmánytan). Népiskolák számára. (Sárospatak. Steinfeld Béla nyomdája. 8-r. 94 l. ára kötve 27 kr., kötetlen 20 kr.)

Visontay János. Magyarország és a földközi tenger környékének földleírása. A középtanodák I. osztályának az új tantervezet szerint. Harmadik jav. kiadás. (Lampel R. 8-r. 1—4 ív. ára 70 kr.)

Visontay János. Egyetemes földirat az újabb adatok nyomán átdolgozva és a legújabb gymnasiumi tantervhez alkalmazva. II. rész. Afrika, Amerika, Ausztrália, Polynézia. A fölfedezések és gyarmatosítások rövid történelmével és a matematikai s természettani földrajz vázlatával. A gymnasiumok III. oszt. számára. VIII. kiadás. (Lampel R. 8-r. 136 l. ára 80 kr.)

Vörös Eszter. Az ügyes szakácsnő. II. kiad. (Közhasznú családi könyvtár. 7. sz. Franklin-társulat. 8-r. 144 l. ára 40 kr.)

Warga Lajos. A keresztyén egyház történelme. I. kötet. A reformatio előtti korszak, vagy a katolicizmus fejlődése, az egyház egyetemes uralma és hanyatlása. (Pfeifer N. 8-r. 529 l. ára ?)

Warga Lajosné. Lányok könyve. (Rajka Teréz.) (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 231 l. ára ?)

Wargha Gyula. Dalok. (Franklin-társ. 8-r. ára 1 frt.)

Weisz Károly. Leányaink és jövőjük. Németből átdolgozta Tóth Pál. (Franklin-társulat, 8-r. 167 l. ára 80 kr.)

- Werner Rezső.** A magyar büntetőjog általános elvei. Az 1878. V. és 1879. LX. t. cz. alapján. (Franklin-társulat. 8-r. XVI, 397 l. ára 4 frt.)
- Wildermuth Ottilia.** Elbeszélések az ifjuság számára. Ford. Lonkay Lenke. (Az ifjuság olvasó könyvtára. 3. szám. Révai testvérek. 16-r. 84 l. ára 20 kr., köve 30 kr.)
- Wilkins.** Római régiségek. Angolból. (Történeti kézikönyvek. V. Athenaeum. 8-r. 103 l. 8 ábrával. ára 60 kr.)
- Wissinger Károly.** Ásvány-, közet- és földtan, kapcsolatban a vegytannal. Az új szerkezetű főgymnasium és főreáltanodák számára. A n. m. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által kibocsáttott új tanterv és a közoktatási tanács által kiadott utasítások értelmében. Számos fametszvényvel. Második tetemesen bővített kiadás. (Lampel R. n. 8-r. 1—5 ív. ára 1 frt 80 kr.)
- Wittmann Ferencz.** A kanon alakokról. Matematikai értekezés. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Wührl Jákó.** A közlekedési eszközök a vasutak, posták, távirdák és a gőzhajózás története. 1—2. füzet (Franklin-társ. 8-r. 164 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Zeeliger József.** Magyar beszédgyakorlatok. A népiskola I—IV. oszt. számára. (Uhorské čviciaenai reci). (Nagy-Szombat. Horovitz Adolf. 8-r. 55, 79 l. ára 20, 20 kr.)
- Ziegler Adolf.** A húgyvizsgálat alapvonalai. A legújabb kiadás után magyarra fordította Purjesz Ignác. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. IV, 77 l. ára 60 kr.)
- Ziffer Károly.** Népszerű orvosi tanácsadó vagy házi lexikon az egészséges és beteg emberről. 250 ábrával és 16 táblával. 9—13. füzet. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 385—624 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Ziltz Mór.** Hittan az izraelita népiskolák felsőbb osztályai számára. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 105 l. ára 40 kr.)
- Zimmermann Jakab.** Természetrájk ipar-, nép- és ismétlőiskolák számára. VII. kiadás. (Keeskemét. Gallia-féle könyvkereskedés. 8-r. 47 l. ára füzve 16 kr., kötve 20 kr.)
- Zola Emil.** Nana. Regény két kötetben. Francziából fordította Julius. Francia művészek rajzaival. 1 füz. (Grimm Gusztáv. 8-r. 1—48 l. egy füzet ára 30 kr.)
-

Hazai nem-magyar irodalom.

- Adressenbuch** von Budapest für das Jahr 1881. Mit einem authentischen Häuser-schema und Wohnungsanzeiger von Budapest. (Légrády testvérek. n. 8-r. 738, LXXII l. ára füzve 4 frt, kötve 5 frt.)
- Balaton Géza.** Geographie für Volksschulen. VI. Auflage. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 28 l. ára ?)
- Balaton Géza.** Naturgeschichte für Volksschulen. III. Auflage. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 32 l. ára ?)
- Böhm Leonhard.** Weisskirchen in seiner Vergangenheit und Gegenwart. Nach handschriftlichen Quellen geschildert. II. Aufl. (Magyar-Fehértemlom. Wunder Gyula. 8-r. 305 l. két térképpel. ára 5 frt.)
- Briefsteller.** deutscher, oder Muster-Buch zur Abfassung aller im Geschäfts- und Privatverkehre, sowie in freundschaftlichen Verhältnissen vorkommenden Briefe und Aufsätze, Hilfs- und Nachschlage-Buch für Personen jeden Standes, enthaltend alles Wissenswerthe über Briefe im Allgemeinen; Titularbuch, Briefmuster aller Art, sowohl für den Privat- als für den Gewerbs- und Handelsverkehr. 4. verb. Aufl. (Franklin-társ. 8-r. 7, 368 l. ára 60 kr.)
- Doleschall.** Luthers Testament. Mit einer Photographie der Originalurkunde. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 36 l. ára ?)
- Dölle Edmund und Krause Johann** nach **Bárány Ignatz.** Viertes Lesebuch für vierte Klasse der katholischen Volksschulen. III. Auflage. (Szent-István-társ. 8-r. 310 l. ára ?)
- Ehrentheil.** Jüdisches Familienbuch. 160 Lebens- und Charakterbilder etc. III. Heft. (Pesti könyvnyomda-résztvény-társaság. 8-r. 97 -144 l. 12 füzet bolti ára 4 frt 50 kr.)
- Felsmann Josef.** Deutsche Grammatik für Mittelschulen. II. Auflage. (Lauffer Vilmos. 8-r. 146 l. ára ?)
- Kossuth Ludwig.** Meine Schriften aus der Emigration 1—14. Liefg. (Pozsony és Lipese. Stampfel Károly. 8-r. XXXI, 560, 96 l. ára ?)
- Kossuth Ludwig.** Meine Schriften aus der Emigration. II. Bd. 1. Hälfte. Nach dem Frieden von Villafranca. Autorisirte Ausgabe. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 320 l. a teljes kötet ára 5 frt 60 kr.)
- Kreybig Emma.** Des Unglücks Segen. Lebensbild in 3 Akten, und der kleine Lügner. Lustspiel in zwei Abtheilungen. (Theaterbibliothek für die Jugend. Heft 3—4. Nagy-Szeben. Schmiedicke könyvkereskedése. 8-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Laugraf Moritz.** Deutsche Sprachlehre mit 130 Übungsaufgaben. Ein Handbuch für Schüler der Volks-, Bürger- und höheren Töchterschulen. I. Theil. XXI. Auflage. (Lampel Róbert. 8-r. 126, IV l. ára 36 kr.)

Leibreitner Johann. Ungarische Sprachlehre für die Oberklassen deutscher Volksschulen. III. Auflage. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 140 l. ára 45 kr.)

Popp Anton. Anfangsgründe der ungarischen Sprache für die II—III. Klasse der deutschen Volksschulen VI. Auflage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8 r. 32. 24 l. ára ?)

Pulszky Franz. Meine Zeit, mein Leben. II. Band. Während der Revolution. Autorisirte Ausgabe. (Pozsony. Stampfel K. u 8-r. 411 l. ára 3 frt 50 kr.)

Szentesi Rudolf. Die Geheimnisse von Budapest. Originalroman aus der Gegenwart. 23—24. Heft. (Weismann testvérek nyomdája. 225—314. egy füzet ára 25 kr.)

Theaterbibliothek für die Jugend. Heft 3—4 (L. Kreybig Einna)

Zimmermann Jacob. Deutsche Sprachlehre für Elementar- und Realschulen. Nach deutschen Schriftstellern. Neunte Auflage. (Bukares. Degenmann. 12 r. 82 l. ára 75 kr.)

Bartholomaeides Karel. Biblické Historie pro elementarnj Skoly ejrkwi ewangelické aug. vyznánj Nired'házké III. wydánj. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)

Ctenár, Malý, pro mensšé sskoly ewangelické Nired'házske. III. wydánj. (Evangélikus egyház 8-r. 99 l. ára ?)

Spievnik kóscielny. III. wydani. (Szakoleza. Zavatzky József. 8-r. 318 l. ára ?)

Tristoletá jubilejni slavnost knihy svornosti kterou slavila konferencé pastoralní kněží ewangelických Augš. Vyznání Nitranských dne 29 septembra r. 1880 v slavné církvi čistkovské. (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 58 l. ára 50 kr.)

Popović Gj. Recnik srpskoga i nemačkoga jezika. II. srpskonemački deo (Pancsova. n. 8-r. 4 levél, 440 l. ára 3 frt 60 kr)

Acathistieru seau carte ce cuprinde in sene multe si alese rogatiuni pentru pietatea fia-carni dreptucre tintiosu crestiun. (Balázsfalva. Görögkatholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 165 l. ára ?)

Micu Simeone. Teologi'a dogmatica speciale prelucrata pentru alumnii dein seminarele gr-cat romane. (Balázsfalva. Erseki papnövelde nyomdája. 8-r. IX, 623 l. ára füzve 3 frt.)

Vargh'a C. si Betranutiu G. Cursu practicu pentru de a invetia limba magiara iute si usioru. Editura' II-a. (Arad. Réthy Lés fiaí. 8-r 80 l. ára 30 kr.)

Papp-Szilágyi Josephus de Illésfalva. Euchiridion juris ecclesiae orientalis catholicae. Editio secunda. (Hügel Ottó. 8-r. 376 l. ára 1 frt 50 kr.)

Gyulai Paul. Le vieux comédien. Nouvelle. Traduite du hongrois par Mare Saissy. (Grill Károly. n. 8-r. 90 l. ára 80 kr.)

Kőrösi Joseph. Projet d'un recensement du monde. Étude de stat stique internationale. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 94 l. ára ?)

Zichy Eugène. Rapport sur l'exposition nationale et l'état des écoles industrielles belges en 1880. (Aigner Lajos. ára 80 kr)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Annuario marittimo** per l'anno 1881. XXXI. annata. (Triest. Osztr.-magyar Lloyd. 8-r. VIII, CXIII, 273, 7 l. ára ?)
- Arany John.** The Legend of the Wondrous Hunt. With a few miscellaneous pieces and folk-songs. Translated from the magyar by E. D. Butler. (London. Trübner és társa. 8-r. 69 l. ára ?)
- Bermann Moriz.** Maria Theresia und Kaiser Josef II. in ihrem Leben u. Wirken. Mit besonderer Berücksichtigung der interessantesten Zeitereignisse. Mit 200 Illustrationen. 20. Liefg. (Bécs, Pest, Lipese. Hartleben. 8-r. 913—960 l. ára 30 kr.)
- Langwerte Simmer H.** Oesterreich und das Reich im Kampfe mit der französischen Revolution 1790—1797. (Lipese. E. Bidder. 2 köt. ára 18 márka.)
- Lecoq de la Marche.** Saint Martin. (Tours. Mame Alfréd. 4-r. 735 l. díszkötésben ára 45 frank.)
- Liszt Franz.** Gesammelte Schriften. II. Band. Essays und Reisebriefe eines Baccalaureus der Tonkunst. In das Deutsche übertragen von Ramann. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. VIII, 261 l. ára 6 márka.)
- Maria Theresia,** Briefe der Kaiserin, an ihre Kinder und Freunde. Herausgegeben von Alfréd Arneth. I—II. Bd. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. LXIV, 372 515 l. a két kötet ára 8 frt.)
- Maurer.** Marksteine in der Geschichte der Völker. 1492—1880. (Lipese. Kummer Ede. 8-r. XI, 1063 l. ára 6 frt.)
- Metternich's,** Aus nachgelassenen Papieren. Herausgegeben von Richard Metternich-Winneburg. Geordnet und zusammengestellt von Alfons Klinkowström. Autorisirte deutsche Originalausgabe. 3—4. Band. (Bécs. Braumüller Vilmos. XIV, 596. IX, 605 l. a két kötet ára 12 frt.)
- Pizzala Joseph.** Waareneinfuhr in das allgemeine österreichisch-ungarische Zollgebiet. (Ausweise über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1879. II. Abth. XXXX. Jahrg.) (Bécs. Cs. k. statistikai hivatal. n. 4-r. 95 l. ára ?)
- Preiss-Verzeichniss** der in der österreichisch-ungarischen Monarchie und im Auslande erscheinenden Zeitschriften und periodischen Druckschriften f. d. Jahr 1881. Bearbeitet von der k. k. Postamts-Zeitungs-Expedition in Wien. (Bécs. Waldheim. 8-r. V, 152 l. ára 1 márka.)
- Prokesch-Osten,** Aus dem Nachlasse des Grafen. Briefwechsel mit Gentz und Metternich. I—II. Band. (Bécs. Gerold Károly fia. 8-r. X, 423, 414 l. ára 8 frt.)
- Sanuto Marino.** Diarii. Fasc. 24—26. (Venezze. Velencei történelmi társulat. 4-r. 225—800 kéthasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Woerl N.** Die Pressverhältnisse im Kaiserstaat Oesterreich-Ungarn. (Würzburg. 16-r. 227 l. ára 1 frt. 80 kr.)
-

1881-re szóló magyar és egyéb nyelvű naptákarak.

- A »Budapest« képes naptára** az 1881. évre. Szerkeszti Brankovics György. II. évf. (Lampel Róbert. XLVIII, 102, 25 l. ára 80 kr.)
- Almanach**, magyar tud. akadémiai, csillagászati és közönséges naptárral, 1881-re (Akadémia. 8-r. 326 l. ára 1 frt.)
- Alföldi naptár**, Legujabb. Krisztus urunk születése után 1881-ik közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 31, 9 l. ára 20 kr.)
- A magyar nép naptára** 1881-ik évre. Képes kalendárium sokféle hasznos és mulattató olvasmánnyal. Szerkeszti Ifj. Tatár Péter. XXVI. évfoly. (Franklin-társulat. 8-r. 40 l. ára ?)
- A »Népszázlója« naptára** 1881. évre. A magyar nép számára. Szerk. Áldor Imre. Tizenharmadik évf. (Franklin-társ. 8-r. 64 és 48 l. ára 40 kr.)
- Az Athenaeum nagy képes naptára** az 1881-ik évre. Szerk. Concha Károly. Huszonkettedik évfoly. Számos fametszvényvel. (Athenaeum. k. 4-r. 243, L l. ára 1 frt.)
- Bácskai naptár** az 1881-ik évre. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Bartalits Imre keresztény képes naptára** az 1881-ik évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Bartalits Imre kis képes naptára** az 1881-ik évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Bartalits Imre nagy képes naptára** az 1881. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)
- Borászati naptár** 1881. évre. Szerkeszti dr. Nyári Ferencz. VIII. évf. (Franklin-társulat. k. 4-r. 80 és 48 l. ára 80 kr.)
- Bucsánszky Alajos képes honvéd naptára** 1881. évre. XIII. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 60 l. ára ?)
- Bucsánszky Alajos nagy képes naptára** 1881-ik évre. 34. évi folyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 133 l. ára 40 kr.)
- Családi naptár** 1881. évre. XXIV. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 205 l. ára 80 kr.)
- Csihaj!** Mulatságos és vérengző antisemita naptár 1881-re. Tojáss Dániel komájának kalamussa alá diktálta nőmös Mokány Berezi. (Athenaeum. 8-r. 144 l. 130 képpel. ára egy snasz flóres.)
- Csokonai naptár** 1881-ik közönséges évre. Mulattató és érdekes olvasmányokkal. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 63, 19 l. ára 30 kr.)

- Dongó naptár** 1881. közönséges évre. Gondüző tréfás olvasmány a nép számára (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 31, 9 l. ára 20 kr.)
- Diarium.** Katholikus lelkészek zsebnaptára. Szerkeszti Kovács Nep. János. (Tettye Nándor és társa. 8-r. 78 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Egri naptár** a nép számára 1881-ik évre. 17. folyam. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. XVI, 64, XVI, 32 l. ára 25 kr.)
- Eötvös naptár** 1881. évre. Tanérfiak és tanügybarátok számára. Az Eötvös-alap javára kiadja a központi gyűjtő bizottság. Szerk. György Aladár és Lutenberger Ágost. 4. évf. (Franklin-társulat. k. 4-r. 88 és 48 l. ára 60 kr.)
- Falusi gazda naptára** 1881. évre. Szerkeszti Sporzon Pál. (Franklin-társ. 8-r. 96, 16 l. ára ?)
- Független naptár** 1881-ik közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 63, 19 l. ára 30 kr.)
- Függetlenségi naptár** az 1881. évre. Szerkeszti Törs Kálmán. (Légrády testv. 8-r. 96, 58 l. ára 50 kr.)
- Gazdasági zsebnaptár.** 1881. évre. 24. évfoly. Szerk. Kodolányi Antal. Melléklet: Magyar gazdák évkönyve. IV. folyam. (Eggenberger. 16-r. 18, 118 lap szöveg, 4 ív kockázott papír. ára 2 frt.)
- Honvéd- és nemzetőr naptár** 1881. közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 63, 19 l. ára 30 kr.)
- Hölgyek naptára.** 1881. Szerkeszti Orion. IX. évfolyam. (Légrády testvérek. 8-r. 120 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Igazmondó kalendárium.** Krisztus urunk születése után 1881. közönséges évre. (Debreczen. 8-r. 31, 9 l. ára 20 kr.)
- István Bácsi naptára,** vagyis családos házi gazdáknak és gazdaasszonyoknak, népnevelőknek, helységi előljáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való képes kalendárium 1881-ik évre. Alapítá Mayer István. Szerk. Köhalmi Klimstein József. XXVI. évf. (Franklin-társulat. k. 4-r. 88, 48 l. ára 50 frt.)
- Jász-kun képes naptár** az 1881. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 30 l. ára ?)
- Jegyzéknapló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1881. Szerkeszti Siegmund Vilmos. XVII. évfolyam. I. rész. (Légrády testvérek. 8-r. 16 l. ára ?)
- Jegyzéknapló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1881. Szerkeszti Siegmund Vilmos. XVII. évf. II. rész. (Légrády testv. 8-r. 346, VI l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Jegyzéknapló** gazdák számára. 1881. Szerkeszti Wágner László. IX. évfolyam. I. rész. (Légrády testvérek. 8-r. 224, IV l. ára 1 frt 60 kr.)
- Jegyzéknapló** gazdák számára. 1881. Szerkeszti Wágner László. II. rész: gazdasági és erdészeti czímtár. (Légrády testv. 8-r. 150, VII l. ára ?)
- Jogásznaptár** 1881. évre. Ügyvédek, bírák és közigazgatási közegek számára szerkeszté Szántó József. V. évfolyam. (Tettye Nándor és társa. 8-r. 166 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Kalendárium,** Magyar- és erdélyországi új és ó. Krisztus urunk születése után 1881. közönséges esztendőre. Érdekes olvasmányok. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 64 l. ára 20 kr.)

- Képes családi naptár.** 1881. évre. Második folyam. (Mehner Vilmos. 4-r. 15, 128 és 16 l. ára 60 kr.)
- Keresztény képes naptár** az 1881. évre. XXXIII. évi folyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 38 l. ára 20 kr.)
- Kossuth-naptár** az 1881-ik évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint, (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Kossuth-naptár** az 1881-ik évre. Szerkeszti Honfi Tihamér. XI. évf. (Franklin-társulat. 8-r. 64 l. ára ?)
- Közhasznú erdélyi képes naptár** 1881-ik évre (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 80 l. ára ?)
- Közhasznú képes naptár** az 1881. közönséges esztendőre. I. évf. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 15, 96 és 14 l. ára 40 kr.)
- Közhasznú nagyenyedi naptár** 1881-ik évre. Szerkeszti és kiadja Löcsey Spielenberg Lajos Nagyenyeden. (Löcsey Spielenberg Lajos. 8-r. 64 l. ára 28 kr.)
- Közhasznú zsebnaptár** 1881. Nyolczadik évf. (Légrády testvérek. k. 8-r. 16, 22, 16 l. ára 24 kr.)
- Közigazgatási nemzeti kalendárium** hivatali s irodai használatra, 1881. évre. Hivatalos adatok nyomán. (Tetty Nándor s társa. k. 4-r. 132 l. ára 80 kr. kötve 96 kr.)
- Lidérez naptár** 1881. évre. Huszadik évfolyam. (Franklin-társulat. k. 4-r. 88 és 48 l. ára 60 kr.)
- Magyar ember naptára** 1881-ik közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 63, 19 l. ára 30 kr.)
- Magyar és erdélyországi új és ó kalendárium,** 1881. esztendőre. Rév-Komárom sarkmagassága és délköre szerint számítva, szervezé monte-dégói Albert Ferencz. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 64 l. ára ?)
- Magyar mentor.** Gymnasiumi és reáliskolai tanulók zsebnaptára az 1880—81. iskolai évre. Első évfolyam. (Pozsony és Budapest. Steiner Zsigmond. 8-r. 189 l. ára 56 kr.)
- Magyar nők házi naptára** 1881. évre. Szerk. Beniczky Irma. Tizenharmadik évf. (Franklin-társulat. k. 4-r. 88 és 48 l. ára 60 kr.)
- Magyar szabadsághősök képes emléknaptára** az 1881-diki évre. V. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)
- Mátyás király naptára** az 1881. évre. VI. évfolyam. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 30 l. ára ?)
- Megbővített közhasznú nemzeti vagy hazai kalendárium** magyarországi és erdélyi katolikusok, evangélikusok, ó-hitűek és zsidók számára. 1881-iki közönséges évre. Hatvanhetedik évfolyam (Rózsa Kálmán és neje. 4-r. 15, 194 és 30 l. ára 80 kr.)
- Mehner Vilmos kis képes naptára** az 1881-dik közönséges esztendőre. I. foly. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 32, 14 l. ára 20 kr.)
- Nemzeti nagy képes naptár** 1881. évre. Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal. Számos képpel. Szerk. Áldor Imre. Tizenharmadik évf. (Franklin-társ. k. 4-r. 152, 48 l. ára 1 frt.)
- Orvosi zsebnaptár** az 1881. évre. Szerkeszti Dubay Miklós. 12. évfoly. (Légrády testv. 8-r. 154 l. ára 1 frt 20 kr.)

- Orvosok zsebnaptára** az 1881-ik évre. 9. évf. Szerk. id. dr. Purjesz Zsigmond. Az új magyar gyógyszerkönyvben foglalt műtermi (offic) valamint a legtöbb nem-műtermi gyógyszerek lajstromával és a legújabb gyógyszer árszabvánnyal. Függ.: útmutatás a látélesség vizsgálására. (Eggenberger. 16-r. 157, 12 l. szöveg, 12 ív jegyzet részére. ára 1 frt 50 kr.)
- Protestáns árvaházi képes naptár** 1881. évre. Szerkeszti Farkas József. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 78 l. ára 30 kr.)
- Protestáns új képes naptár** 1881-ik évre. Szerk. Dúzs Sándor. XXVII. évfoly. (Franklin-társulat. k. 4-r. 80 és 48 l. ára 50 kr.)
- Református naptár** 1881-ik közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 31, 9 l. ára 10 kr.)
- Székely naptár** az 1881-ik évre. Kiadja Löcsey Sp. Sándorné. Szerkeszti Löcsey Sp. Imre. 39. évf. (Marosvásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)
- Szent-István-társulat naptára** 1881-ik évre. (Társulat. 8-r. 80, XXVI l. ára ?)
- Tanítók zsebnaptára** az 1881. évre. Szerkeszti György Aladár. VI. évfolyam. (Légrády testvérek. 8-r. 167 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Távirdanaptár** 1881. évre. Szerkeszti és kiadja Rácz Sándor. VII. évf. (Neuwald Illés nyomdája. 8-r. 80, XXXI l. több ábrával. ára 70 kr.)
- Telegdi Lajos alföldi képes naptára** 1881. közönséges évre. XXIII. évi folyam, képekkel. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 63, 9 l. ára 30 kr.)
- Telegdi Lajos kis képes naptára** 1881. közönséges évre. XXIII-dik évi folyam, képekkel. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 31, 9 l. ára 20 kr.)
- Új honvéd naptár** az 1881. évre. (Együttal katonai naptár.) A magyar nép számára. Szerk. Áldor Imre. Tizennegyedik évf. (Franklin-társulat. k. 4-r. 80 és 48 l. ára 60 kr.)
- Ügyvédek, közjegyzők és bírák zsebnaptára** az 1881-ik évre. IX. évf. Szerk. Kovács Ferencz. (Eggenberger. 16-r. 8. 184 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Ügyvédi zsebnaptár** 1881. évre. Szerk. Szántó József. V. évfoly. (Tetty Nándor s társa. 16-r. 166 l. 12 ív napló, kötve 1 frt 20 kr.)
- Wajdits József szüz Mária nagy képes népnaptára** az 1881-ik közönséges évre. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 4-r. 96, XVI l. ára 40 kr.)
- Wajdits József szüz Mária kis képes nép naptára** az 1881-ik közönséges évre. (N.-Kanizsa. k. 4-r. 36 l. ára 25 kr.)
- Wajdits József nagy képes magyar nép naptára** 1881-iki közönséges évre. 10. évfolyam. (N.-Kanizsa. k. 4-r. 96, XVI l. ára 40 kr.)
- Wajdits József kis képes magyar nép naptára** 1881-iki közönséges évre. 10. évf. (N.-Kanizsa. k. 4-r. 36 l. ára 25 kr.)
- Almanach, pharmaceutischer. Kalender für die Apotheker Oesterreich-Ungarns,** herausgeg. von Dr. Alois Philipp Hellmann. Neue Folge. VI. Jahrg. 1881. (Bécs. Perles Mór. 16-r. 136 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Bácskaer Kalender für das Jahr 1881.** (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8-r. 68 l. ára 40 kr.)
- Bank- u. Börse-Kalender, österr.-ung., Jahrbuch f. Bank-, Assekuranz-, Eisenbahn- u. Industrie Wesen f. 1881. Jahrg. Herausg. v. F. B. Krall.** (Bécs. Perles Mór. 16-r. 228 l. ára 1 frt 20 kr.)

- Beamten-Kalender** für Ungarn und Siebenbürgen 1881. Herausgeber Josef Oskar Berán. (Beszterce. Haupt könyvkereskedése. 8-r. 159 l. ára ?)
- Berg- u. Hütten-Kalender**, österr.-ungar., pro 1881. Verf. v. d. Redact. »der Berg- u. Hütten-Mann« in Wien. (Bécs. Perles Móricz. 8-r. 148 l. kötte 1 frt. 60 kr.)
- Bucsánszky's grosser Bilder-Kalender** für das Jahr 1881. XXXIII. Jahrgang. (Rózsa Kálmán és neje. 135 l. 8-r. ára 40 kr.)
- Eisenbahn-Kalender** für Oesterreich-Ungarn 1881. 4. Jahrg. (Bécs. Perles Mór. 231 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Familien-Kalender**, illustr. öst.-ung., für d. Jahr 1881. (Neutitschein. Enders L. V. 4-r. 120 l. ára 45 kr.)
- Garten-Kalender**, österr.-ungar., für das Jahr 1881. 6. Jahrg. Redig. von Jos. Bermann. (Bécs. Fromme Károly. 8-r. 199 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Gr.-Beeskereker Hauskalender** auf das Jahr 1881. Verfasst von Franz Albert v. Monte-Dego. (Nagy-Beeskerek. Pleitz Pál nyomdája. 4-r. 32 l. számos ábrával. ára ?)
- Hartmann's Leopold**, billigster Agramer Wirthschaftskalender für alle Stände, auf das Gemeinjahr 1881. für Katholiken, Protestanten, Griechen und Juden. XIII. Jahrg. (Zágráb. Hartman Lipót. 4-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Illustrirter evangelischer Hauskalender** für das Jahr 1881. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 70 l. ára 30 kr.)
- Jahn's Richard**, österr.-ungar. Brennerei-Kalender für das Jahr 1881. 3. Jahrg. (Bécs. Perles Móricz. 8-r. 182 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Kalender**, Fromme's, für den katholischen Clerus Oesterreich-Ungarns. Redig. v. Berthold A. Egger. III. Jahrgang. (Bécs. Fromme Károly. 8-r. 280 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kalender** Fromme's montanistischer, für Oesterreich-Ungarn. 1881. Redig. von Victor Wolff. V. Jahrg. (Bécs. Fromme Károly. 8-r. 208 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Landwirthschafts-Kalender**, österr.-ungar., für das Jahr 1881. 7. Jahrg. Redig. v. Dr. Guido Krafft. (Bécs. Fromme Károly. 8-r. 164 l. vászonkötésben 1 frt 60 kr., bőrkötésben 2 frt 10 kr.)
- Mentor**, das österr.-ungar., Kalender für Studirende an Bürger-, Mittel- u. Fachschulen etc. für 1881. IX. Jahrg. (Bécs. Perles Móricz. 8-r. 96 l. ára füzve 50 kr., kötte 80 kr.)
- Mentor** für Schülerinnen an Bürger-, Mittel- und Fachschulen etc. für 1881. VII. Jahrg (Bécs. Perles Móricz. 8-r. 54 l. ára füzve 50 kr., kötte 80 kr.)
- Mühlen-Kalender**, österr.-ung., illustr. Jahrbuch für Müller, Bäcker, Getreidehändler etc. IV Jahrg. 1881. (Bécs. Perles Móricz. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Neu und alter siebenbürgischer Provinzial-Kalender** für das Jahr 1881. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Pressburger Wegweiser** auf das Jahr 1881. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 144 l. ára ?)
- Schodisch's illustrirter Volkskalender** für das Gemeinjahr 1881. (Felsőőr. Schodisch Lajos. 8-r. 58 l. ára 20 kr.)
- Temesvarer Volks- und Haus-Kalender** für Südungarn 1881. (Temesvár. Fölk Károly Gusztáv. 4-r. 72 l. ára ?)

Volkskalender, neuer illustr., für Ungarn und Siebenbürgen auf das Gemeinjahr 1881. Verf. von Franz Albert von Monte Dego. (Franklin-társulat. k. 4-r. 80 l. ára 50 kr.)

Werschetzer Hauskalender auf das Gemeinjahr 1881. (Versetz. Özv. Kirehnerné nyomdája. 4-r. 32 l. ára 30 kr.)

Katolički Kolendár za godinu 1881. Tečaj XXII. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 35 l. ára ?)

Kossuthovsky Kalendár 1881. XI. ročník. (Rózsa Kálmán. 8-r. 32 l. ára ?)

Krest'ánský obrázkový Kalendár na rok 1881. XXVII. ročník. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

Malý obrázkový Kalendár na rok 1881. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

Národní kalendár moravsko-slovenský na rok 1881. (Magyar-Szakoleza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 64, 19 l. ára 34 kr.)

Obrázkový Kalendár ewanjelického Sirotimea na rok 1881. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)

Slowenský obrázkový Kalendár na rok 1881. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 77 l. ára ?)

Slowenský Kalendár, na rok 1881. Wydáva Daniel Liehard. (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)

Bolgár naptár. Bălgarsci deněvnić (Kalindár) za 1881. godina uredén i izladin ud Leopold Kossilkoy. (Temesvár. Szerkesztőség. 8-r. 31 l. ára 33 kr.)

Pančevac. Kalendar za narod za prostu god. 1881. god. X. Sa više slika. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)

Srpsko-narodni Vel. Beeskerecki Kalendár za godinu 1881. (Nagy-Beeskerek. Plajcz Pál nyomdája. 8-r. 63 l. ára ?)

Amicul poporului. Călindar pe anul 1881. Compus de Visarion Roman. Anul XXI. (Nagy-Szeben. Filtseh nyomdája. 8-r. 128 l. ára 50 kr.)

Calendariu pe anul 1881. (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)

Calendariu pe anul 1881. (Nagy-Szeben. Érseki nyomda. 8-r. 109 l. ára ?)

Calendariu pe anul 1881. (Nagy-Szeben. Closius György örökösei. 8-r. 80 l. ára ?)

Calendariul sateanului romanu pre anul 1881. Redactoru-editoru Niculae F. Negrutiu. (Szamosujvár. Lázár György nyomdája. 8-r. 24, 48 l. ára 30 kr.)

Calindarul bunului eonom pe anul 1881 intoemit de Comsa si Eugen Brote. Cu mai multe ilustratiuni intercalate in teest. (Nagy-Szeben. Drodtleff József. 8-r. 122 l. ára 45 kr.)

A „Hazánk” havonként egyszer jelenik meg (július- és augusztusú kivételével).
Előfizetési ára: egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

A magyar irodalom 1881-ben.

Második közlemény.

Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1881-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkérhetnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Muzeum könyvtárába beküldeni sziveskedjenek.

- Ábrányi Kornél.** Ifj. Régi és új nemesek. Eredeti regény. (Athenaeum. 8-r. 298 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Aristophanes** vigjátékai. Fordította Arany János. A magyar tud. Akadémia által gróf Karácsnyi jutalommal kitüntetett fordítás. III. kötet. (Akadémia. 8-r. 329 l. ára 2 frt.)
- Árkövy József.** A fogak gondozása a gyermekek és felnőtteknél. (Eggenberger. 8-r. 128 l. számos ábrával, ára 1 frt.)
- Badies Ferencz.** Gaál József »Peleskei nótárius«-a. Irodalomtörténeti tanulmány. (Különlenyomat a »Fővárosi Lapok« 1881. XVIII. 35—38. számaiból. Athenaeum r.-társ. 8-r. 36 l. ára ?)
- Balássy Ferencz.** A zámi és ó-háti apátságok. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. k. 6. sz. Akadémia. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)
- Balázs Sándor.** A mama tyúkszeme. (Mulattató zsebkönyvtár. 1. füzet. Esztergom. Buzárovits G. 16-r. 67 l. ára 10 kr.)
- Ballagi Mór.** Nyelvünk újabb fejlődése. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. k. 3. sz. Akadémia. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)
- Balló Mátyás.** Újabb tanulmányok a kámforesoport köréből. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet. 5. sz. Akadémia. 8-r. 18 l. ára 10 kr.)
- Bartha Miklós** képviselőjelölt beszéde Szilágy-Somlyón, 1881. május 8-án. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 22 l. ára ?)
- Battlay Imre.** A végszükség joga. Adalék a magyar büntetőtörvénykönyv 80. §-ához. (Különlenyomat a »Magyar Igazságügy«-ből. Zilahy Sámuel. n. 8-r. 76 l. ára 50 kr.)
- Beaumarchais.** A sevillai borbély, vagy haszontalan elővigyázat. Vigjáték négy felvonásban. Franciából ford. Paulay Ede. (Olesó könyvtár. 121. sz. Franklin-társulat. 16-r. 143 l. ára 30 kr.)

- Beksics Gusztáv.** A szabadság országa. Rajz az angol társadalmi életből. 1—4 füz. (Magyar Regény-Csarnok. 8., 11—13. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—252 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Beksics Gusztáv.** A demokratia Magyarországon. (Aigner Lajos 8-r. 74 l. ára 60 kr.)
- Béláy Jenő.** Virág Benedek irodalmi munkássága. (Rudnyánszky A. 8-r. 26 l. ára ?)
- Bélyegtörvény,** Az új. A bélyeg- s illetékekre vonatkozó törvények és szabályok némely határozatainak módosítása. XXVI. törvényezikk. Jegyzetekkel s magyarázatokkal ellátva. (Lampel Róbert. 16-r. 39 l. ára 30 kr.)
- Bendtner József.** A nyomdaipar az 1880-iki alsó-ausztriai ipar-kiállításon. (Különlenyomat a »Magyar Ipar« 1881. évi 1., 2. és 3. számából. Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 37 l. ára ?)
- Béranger.** Önéletrajzom. Francziából ford. Kludik Imre. I. és II. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 1—220 l. a két füzet ára 70 kr.)
- Biasini Domokos.** Magyarország közigazgatási joga. Kézikönyv joghallgatók, vizsgálati és szigorlati jelöltek, közigazgatási tisztviselők stb. használatára. IV. füzet. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 439—636 l. ára ?)
- Bougaud Emil.** A kereszténység és korunk. Fordították Dobos Lajos és Spett Gyula. I. kötet. (Nagyvárad. Hügel Ottó. k. 8-r. 530 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Brassai Sámuel.** A nyelvújítás és Ballagi. (Különlenyomat az »Ellenzék«-ből. Kolozsvár. Stein János. 8-r. 35 l. ára 20 kr.)
- Brózik Károly és Paszlavszky József.** Földrajz gymnásiumok számára. Az új tanterv alapján. I. A magyar királyság és a földközi tenger környéke. (Eggenberger. 8-r. VIII, 200 l. a szöveg közé nyomott ábrákkal, ára 1 frt.)
- Budapest főváros törvényhatósági bizottságának közgyűléséhez jelentése a fővárosi képzőművészeti állandó bizottmánynak 1880. évi működéséről.** (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 23 l. ára ?)
- Bús Vitéz.** Senki Pál történeteiből. 1—5. füzet. (Vége) (Szépirodalmi könyvtár. 10—12., 16. és 17. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—299 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Casino-könyv,** Nemzeti. 1880. A nemzeti Casino szabályai és tagjainak névsora. 54-ik évfolyam. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 105 l. ára ?)
- Channing Ellery Vilmos** válogatott művei. Angolból fordítják és kiadják az unitárius tanárok. VI. kötet. A tökéletes élet. (Kolozsvár. Demjén Imre. n. 8-r. 175 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Chateaubriand M.** A kereszténység szelleme. Ford. Gubicza István. II. kiad. I—II. köt. (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 368, 344 l. a két köt. ára 2 frt. 40 kr.)
- Concha Győző.** A közigazgatási enquête. Különlenyomat a »Magyar Igazságügy«-ből. (Jog- és államtudományi értekezések gyűjteménye. I. Zilahy Sámuel. n. 8-r. 44 l. ára 50 kr.)
- Csepreghy Ferencz** összes művei. Kiadta Rákosi Jenő. III—IV. kötet. (Rudnyánszky A. 8-r. 360, 325 l. előfizetési ára az egész kiadásra 5 frt.)
- Csik János.** A mezőgazdaság elemei, népiskolák számára. I—IV. füz. (Arad. »Aradi gazdasági-egylet.« 8-r. 27, 31, 39, 54 l. a szöveg közé nyomott gazd. eszközök ábráival, ára 12, 12, 15, 15 kr.)
- Csiky Kálmán.** A hazai alkotmány- és jogismeret alapvonalai polgári és felsőbb

népiskolák számára. A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által jutalmazott mű. (M. kir. államnyomda. 8-r. 107 l. ára ?)

Csödtörvény. Az 1881. évi, országgyűlési tárgyalása és a rávonatkozó bizottsági jelentések. (Eggenberger. 8-r. 108 l. ára 60 kr.)

Csödtörvény. Az 1881. XVII. t. cz. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel s egy kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger. 8-r. 130 l. ára 80 kr.)

Csödtörvény, A. 1881. évi XVII. t. cz. Jegyzetekkel s magyarázatokkal ellátva. (Lampel Róbert. 8-r. 144 l. ára 50 kr.)

Csödtörvény. (1881. XVII. törvényezikk.) Jegyzetekkel, utasításokkal s magyarázattal ellátta Zsögöd Benő. (Ráth Mór. 16-r. 236 l. ára 80 kr.)

— — Ugyanaz. (Ráth Mór. 8-r. 122 l. ára 80 kr.)

Czímertára, Magyarország. Kiadja Altenburg L. és Rumbold B. A szöveget írja Tagányi Károly. 3. füzet. (Ifj. Nagel Ottó. 4-r. 23—30 l. és 10 tábla, egy füzet ára 2 frt.)

Czim- és névtára, A magy. kir. táviradintézet, 1881. év január hó 1-én. Hivatalos kiadás. (Hornyánszky Viktor. 8-r. XXIV, 128 l. ára ?)

Danielik János. A jog alapja és kútforrása, tekintettel a scholastikusokra. Olvasta az egri érseki joglyceum 1880—81-dik tanévi zárúnnepélyén június hó 15-én. (Eger. Érseki lyceumi könyvnyomda. 8-r. 39 l. ára ?)

Deák Farkas. Gróf Teleki Domokos emlékezete. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VI. kötet. 10. sz. Akadémia. 8-r. 27 l. ára 20 kr.)

Dervarics Kámán. Gróf Zrinyi Miklós a költő halála 1664-ben. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)

Dosenbach. November hava, a tisztító helyen szenvedő lelkek emlékének szentelve. (Szatmár 8-r. 324 l. ára 60 kr.)

Döbrössy Alajos. Szent-István első apostoli magyar király koronája és jobbjá. (Bagó Márton és fia. 8-r. 16 l. ára ?)

Döntvénytár. A magyar kir. Curia semmítőszéki és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a »Jogtudományi Közlöny« szerkesztősége. XXVI. folyam. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 248 l. ára 2 frt.)

Dulf Péter. Alexandri Vazul működése a román irodalom terén. Tudori értekezés. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 132 l. ára 1 frt. 30 kr.)

Eckstein Ernő. A vörös Julesa. Magyaritá dr. Spinoza. (Mulattató zsebkönyvtár. 3. füzet. Esztergom. Buzárovits G. 16-r. 7 l. ára 10 kr.)

Ejury Gyula. Az európai egyensúly kérdésének megoldása. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 16 l. ára ?)

Előadások, Népszerű természettudományi, gyűjteménye. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. 26—28. füzet. (L. Hermann Ottó, Gerando Attila, Schulek Vilmos.)

Éltes Károly. A jegenyei fürdő vegyalkatrészeinek és gyógyhatásának, fekvésének és jelen berendezésének, az építési viszonyoknak rövid és alapos ismertetése. (Kolozsvár. K. Papp Miklós örököseinek nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Emlékek, Magyar történelmi. Kiadja a magyar tudományos akadémia. I. osztály. Okmánytárak. (L. Anjoukori okmánytár. II. kötet.)

Emlékirata, A pozsonyi ágost. hitv. evang. egyház — a magyarhoni ágost. hitv.

- evang. egyetemes egyház pozsonyi theologiai akadémiájának tárgyában. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 55 l. ára ?)
- Emlékkönyv.** Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája főnállásának ötvenedik évében. (Aigner Lajos. n. 8-r. 296 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Emlékkönyvecske** 1881. május 10. Stefánia főhercegnő és Rudolf trónörökös menyegzője alkalmából. (Bartalits Imre. 8-r. 16 l. ára ?)
- B. Eötvös József.** A falu jegyzője. 1. füzet. (Magyar nemzet családi könyvtára. I. Ráth Mór. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Értekezések a matematikai tudományok köréből.** Kiadja a magyar t. akadémia. Szerkeszti Szabó József. VII. kötet 25. szám. (L. Hunyady Jenő.)
- Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Gyulai Pál. IX. kötet. 2—5. szám. (L. Zichy Ágost, Ballagi Mór, Vámbéry Armin, Hunfalvy Pál.)
- Értekezések a társadalmi tudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. VI. kötet. 9—10. szám. (L. Láng Lajos, Deák Farkas.)
- Értekezések a természettudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Szabó József. X kötet 11., 15., 18. szám. XI. k. 1—5. sz. (L. Petrik Otto, Högyes Endre, Staub Mór, Klein Gyula, Than Károly, Balló Mátyás.)
- Értekezések a történelmi tudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. IX. kötet. 4—6. szám. (L. Jakab Elek, Torma Károly, Balássy Ferencz.)
- Értekezések, Jog- és államtudományi, gyűjteménye. I.** (L. Concha Győző.)
- Évkönyv, Magyar statisztikai.** Statistisches Jahrbuch für Ungarn. 1879. évi folyam. III—VI., X—XI. füzet. (Athenaeum. 4-r. 79., 46., 89., 69., 63., 40. l. ára ?)
- Évkönyv, Magyar statisztikai.** Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1879. évfolyam. III—VI., X—XI. füzet. (Athenaeum. 4-r. 79, 46, 85, 69, 59, 40 l. ára ?)
- Évkönyv, Színházi.** Beszélyek, költemények. Szerkesztette Miskolczy Henrik. (Szerkesztő. 8-r. 74 l. ára ?)
- Évkönyve, A magyarországi Kárpát-egyesület.** VIII. évfolyam. 1881. — Jahrbuch des ungarischen Karpathen-Vereines. VIII. Jahrg. 1881. (Késmárk. Egyesület. 8-r. 527 l. 3 melléklettel és számos ábrával. ára ?)
- Évkönyve, A pozsonymegyei gazdasági egyesület.** 1880. Szerkeszté Földes Gyula. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 134 l. ára ?)
- Évkönyve, A székely művelődési s közigazdasági egyesület ötödik — 1880-ra.** Szerkesztette Buzogány Áron. (Egyetemi nyomda. 8-r. 110 l. ára ?)
- Évkönyve, A tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület — az 1880—81. évről.** III. évfolyam. Szerk. Gergely Károly. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 220 l. ára 1 frt.)
- Farkas Gyula.** Pascal biga-vonalának elemzése. Geometriai tanulmány. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 23 l. ára ?)

- Felméri Lajos.** Az iskolázás jelene Angolországban. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez intézett jelentés. I. köt. (Aigner Lajos. 8-r. X, 261 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Fenyvessy Ferencz.** Közéletünk köréből. (Pápa. Nöbel Ármin. 8-r. 74 l. ára 40 kr.)
- Fenillet Octave.** Egy párisi nő története. Regény. Francziából fordította N. V. (Dobrowszky s Franke. 8-r. 176 l. ára 80 kr.)
- Flammarion Camille.** Népszerű csillagászatban. Az égboltozat egyetemes leírása. Ford. Hoitsy Pál. 360 ábrával, színezett könyomattal, csillagászati térképpel stb. 15–19. füzet. (Népszerű tudományos könyvtár. II. Rautmann Frigyes. 8-r. 337–342, 1–112 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Fodor Ferencz.** Nehány szilárd test és folyadék hő-átboesátásáról. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 30 l. egy rajzlappal, ára ?)
- Fullerton Georgine.** Hét beszély. A német kiadás után fordította a veszprémi növendékpapság Pázmányköre. (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 286 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Gaál József.** A peleskei notárius. Bohózat 3 szakaszban 4 felvonással. 4-ik kiad. (Olesó könyvtár. 123. sz. Franklin-társ. 16-r. 158 l. ára 40 kr.)
- Gajáry Ödön.** A pestmegyei sárközi Duna-védgát és csatornázási társulat két évi működése, 1879. 1880. (Kaloesa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 46 l. ára ?)
- Galdos B. Perez. Gloria.** Egy spanyol leány története. Korrajzi regény a spanyol társadalomból. Fordította Nagy István. (Révai testv. 8-r. a három kötet ára 4 frt.)
- Gaume.** Az idők jele, vagyis a lourdesi 80 esoda. Ford. Gyarmathy János. (Pápa. Nöbel Ármin. 8-r. 93 l. ára 40 kr.)
- Gerando Attila.** Két hét a székelyföldön. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. kötet. 27. füzet. K. m. term.-tudom. társulat. 8-r. 38 l. négy képmelléklettel, ára 30 kr.)
- Geszti Ferencz.** Magyarország és Ausztria. II. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Girókuti Ferencz és Kozoesa Tivadar.** A fák alak- és fejlődéstana. I. rész. (Franklin-társulat. 8-r. 93 l. 139 ábrával, ára 1 frt.)
- Goethe. Hermann és Dorottya.** Németből ford. Hegedüs István. (Olesó könyvtár. 116. sz. Franklin-társulat. 16-r. 88 l. ára 20 kr.)
- Goudinet E. és Gille F. Jean de Neville.** Víg opera 3 felvonásban. Fordította Várady Antal. (A nemzeti színház könyvtára. 138. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 60 l. ára 40 kr.)
- Gross Gusztáv** Magyar ifjúsági könyvtára. Szerk. Kapossy Lucián. II. évfolyam. 2. szám. (L. Richard Baron.)
- Gyógy- és fürdőhelyek.** Az osztrák-magyar. I. (L. Hekseh Sándor F.)
- Győrffy Iván.** Humoros szónoklatok és felköszöntések. Első könyv. Hat humoros toaszt. (Mulattató zsebkönyvtár. 4. füzet. Esztergom. Buzárovits G. 16-r. 58 l. ára 10 kr.)
- Győrffy Iván.** Népiskolai képes tankönyvei. I. Földrajzi könyvecske népiskolai növendékek használatára. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 43 l. ára 10 kr.)
- Győrffy Iván.** Népiskolai képes tankönyvei. II. Magyarország történelme rövid

- kivonatban kézikönyvül népiskolai növendékek számára. Hetedik lenyomat. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 35 l. ára 10 kr.)
- Győrfy Iván.** Népiskolai képes tankönyvei. III. Természettan kézikönyvül népiskolai növendékek használatára. Hetedik lenyomat. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 39. l. ára 10 kr.)
- Harang, Ezüst.** Kongatja a hazáját igazán szerető öreg harangozó. (Rudnyánszky A. 8-r. 27 l. ára ?)
- Haray Viktor.** Az első szerelem. Elbeszélés. (Aigner Lajos. 8-r. 116 l. ára 1 frt.)
- Határozmányok az osztrák-magyar bankkal való üzleti közlekedésre nézve.** (Az osztrák-magyar bank üzemeltetése. 8-r. 53 l. ára ?)
- Hattyuffy Dezső.** A hazai vármegyék és városok czimerei. (Külön nyomat az »Erdélyi Múzeum« 1881-ki évfolyamából. Kolozsvár. Erdélyi Múzeum. 8-r. 86 l. ára ?)
- Hauszmann Alajos.** Tervmagyarázat és indoklás a főv. közkórházak építési terveire. (Fanda J. 2-r. 11 l. ára ?)
- Hegedűs István.** Költemények. (Zilahy Sámuel. 8-r. 167 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hegedűs Sándor** beszéde a fogyasztási adóról a képviselőház 1881. január 28-iki ülésében. (Athenaeum r.-társ. 4-r. 8 l. ára ?)
- Heine költeményei.** Ford. Endrődi Sándor. (Szépirodalmi könyvtár. 13. füzet. Aigner Lajos. 8-r. egy füzet ára 30 kr.)
- Heksch Sándor F.** Tátra-Füred éghajlati gyógyhely és vizgyógyintézet. Felső Magyarország. Szepesmegye. (Az osztrák-magyar gyógy- és fürdőhelyek. I. Bécs, Budapest, Lipse. Hartleben A. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Hermann Ottó.** Az átalakulások világáról. Két előadás. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 26. füzet. K. m. természettudományi társulat. k. 8-r. 104 l. ára 70 kr.)
- Hofer Károly.** A francia nyelv módszeres tankönyve. Mager nyomán. II. rész. 3. javított kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 148 l. ára 80 kr.)
- Homér.** Békaegérharc. Általítottatta a Blumauer módja szerint Csokonai Vitéz Mihály. (Olesó könyvtár. 124. sz. Franklin-társ. 16-r. 47 l. ára 20 kr.)
- Homeros** Odysseája. Iskolai használatra magyarázta és bevezetéssel ellátta Ábel Jenő. I—III. ének. (Franklin-társulat. 8-r. 206 l. ára 1 frt.)
- Horvát János.** A nagy isten eszméje. (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 180 l. ára ?)
- Horváth Mihály.** Magyarország függetlenségi harcának története 1848. és 1849-ben. 5. füzet. (Ráth Mór. 8-r. 128 l. ára 1 frt.)
- Högyes Endre.** Az associált szemmozgások idegmechanismusáról. Első közlemény. (Értekezések a természettudományok köréből. X. k. 18. sz. XI. k. 1. sz. Akadémia. 8-r. 62 l. 2 kőnyomatú és 3 egyszerű nyomatú táblával. 100 l. 2 falmetszettel. ára 50 kr.)
- Hunfalvy János.** Kis földleírás polgári-, reál-, ipar- és felső népiskolák számára. IV. kiadás. (Athenaeum. 8-r. 124 l. ára 50 kr.)
- Hunfalvy Pál.** A Kún- vagy Petrarka-Codex és a kúnok. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. k. 5. sz. Akadémia. 8-r. 49 l. ára 30 kr.)
- Hunyady Jenő.** A pontokból, vagy érintőkből és a conjugált háromszögből meghatározott küpszelet nemének eldöntésére szolgáló kritériumok. (Értekezések a

- matematikai tudományok köréből. VII. k. 25. sz. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Illés Elek.** Fürtök az Ur szőlőjéből. Kiállítja maga a vinezellér. (»Hunyadi Mátyás«-intézet. 8-r. 192 l. ára ?)
- Iparegyesület,** Az országos magyar, által 1881. évi március 16. és 17. napjaira Budapestre összehívott országos gyáripari értekezlet tárgyalásai. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. 15 két hasábos l. ára ?)
- Iratok,** Ifjusági, tára. Az orsz. központi tanáregylet megbízásából szerk. Kármán Mór. XII. (L. Középkori utazók.)
- Irodalom-történet,** A német, rövid rajza és a német mondat szerkezet szabályai s táblázata. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 28, 11 l. ára ?)
- Ismétlőkönyvek,** Jogi, gyűjteménye. X. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés. (L. Tomasius.)
- Ivánka Imre.** Négy havi szolgálatom a magyar hadseregben 1848. június végétől október végéig. (Rudnyánszky A. 8-r. 53 l. ára ?)
- Jakab Elek.** Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848–49-re. 9 fénynyom. arcképpel. (Aigner Lajos. n. 8-r. 577 l. ára 4 frt.)
- Jakab Elek.** A kalendáriumokról történelmi s politikai tekintetben. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. k. 4. sz. Akadémia. 8-r. 66 l. ára 40 kr.)
- Jedlik Ányos.** A csöves villamszedők láncolatáról. (Különlönyomat a magyar orvosok s természetvizsgálók XX-ik nagygyűlésének munkálataiból. 4-r. 5 l. három táblával.)
- Jegyzőkönyv** a selmeczi gyógyászati és természettudományi egyletnek 1881. évi január hó 29-én tartott közgyűléséről. Összeállította Déder Mihály. (Selmecz. Joerges A. özvegye. 8-r. 39 l. ára ?)
- Jelentés** az ipari szakoktatás és háziipar állásáról. Hivatalos adatok alapján kiadja a földmivelés-, ipar- s kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 455 l. ára ?)
- Jelentése,** A talajjavítások terén 1880. évben tett intézkedésekről, a kulturmérnökségnek b. Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez. IV. melléklet a földmiv., ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium 1880. évi költségvetésének indokolásához. (M. kir. államnyomda. 4-r. 56 l. ára ?)
- Jókai Mór** munkái. Népszerű kiadás. A janicsárok végnapjai. Regény. III. kiadás (Franklin-társulat. 8-r. 295 l. ára 80 kr.)
- Jókai Mór** újabb munkái. Népszerű kiadás. Föld felett és víz alatt. A véres kenyér. II. kiadás. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 235, 78 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Jókai Mór.** Páter Péter. Regény. (Révai testv. 8-r. 217 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Kálmány Lajos.** Szeged népe. Ős Szeged népköltése. I. kötet. (Arad. Réthy Lipót és fia. n. 8-r. 15 216, 8 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kálosi Géza.** A solti reform. egyházmegye 1881. április 20. 21. napjain Solton tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 27 l. ára ?)
- Kanyarszky György.** A horebi bálvány. Polemikus értekezés Beke és Voltaire stb. ellen. (Különlönyomat a »Religio« 1881. évfolyamából. Koesi Sándor. 8-r. 85 l. ára ?)

- Kassay Adolf.** A kihágások és az azokbani eljárás az 1878-ik évi 5. t. cz., az 1879. évi 40. t. cz. a kihágásokról s az 1880-ik évi 37. t. cz. a büntető törvények életbeléptetéséről szóló törvények és közigazgatási hatóságok ügykörének beosztását s eljárását szabályozó 1880. évi aug. hó 15-iki belügyminiszteri rendelet eredeti szövegével és a nemsokára törvényynyé válendő új végrehajtási eljárásnak ide vonatkozó szabályaival, magyarázattal és irománypéldákkal a közig. hatóságok, alispánok, szolgabírák, városi kapitányok, rend. tanácsú városok, közs. elöljárók számára átdolgozott második kiadás. (Rothbaum R. 8-r. 184, 6 l. ára 1 frt.)
- Kassay Adolf.** Az 1881-ik évi új esődtörvény. A törvény eredeti szövegével, magyarázattal és irománypéldákkal, bírák, ügyvédek, kereskedők, iparosok és felek számára. (Rothbaum-féle könyvkereskedés. 8-r. 158 l. ára 1 frt.)
- Kassay Adolf.** A községi elöljáróság hatásköre s teendői a büntető ügyek körül. Az új büntető törvények és min. rendeletek szellemében irománypéldákkal. (Bartalits Imre. 8-r. 95 l. ára füzve 60 kr., kötve 80 kr.)
- Katalogus** azon találmányokról, melyek az 1865. évi jan. 1-től 1879. évi decz. 31-ig terjedő tizenöt évi cyclusban a magyar korona országainak területén szabadalmazva lettek. Közli a magy. kir. szabadalmi levéltár. (Franklin-társ. 8-r. 483 l. ára ?)
- Katekizmus,** Kis, katolikus gyermekek számára. (Szent-István társ. 8-r. 112 l. ára kötetlen 12 kr., kötve 18 kr.)
- Katona József** művei. 11. füzet. (Nemzeti könyvtár. 80. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 161—335 l. ára 30 kr.)
- Kautz Gyula.** Nemzetgazdaság- és pénzügytan. II. köt. Nemzetgazdaságtan. A magy. tudom. Akadémia által Marczibányi-díjjal jutalmazott dolgozat. 4-ik átdolg. kiadás. 2-ik köt. Különös rész. (Franklin-társ. n. 8-r. 16, 517 l. ára 3 frt.)
- Keleti Gusztáv.** A Deák-szoborügy válsága. (Különlenyomat a »Fővárosi Lapok« 1881. XVIII. 53—54. számából. Athenaeum r.-társ. 8-r. 16 l. ára ?)
- Kemény Hugó.** Görög lantosok. (Szerző. 8-r. 66 l. ára ?)
- Képviselőházi Irományok.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett hiteles országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. XXII—XXIII. köt. Pesti könyvnyomda-r.-társ. 4-r. VIII, 428, VIII, 408 l.)
- Képviselőházi Napló.** (Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerkeszti P. Szathmáry Károly. XVII. kötet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. VII, 395 l.)
- Képviselőházhoz,** A magyar birodalmi, Budapesten. Alázatos kérelme Hosszúfalu közönségének és társainak brassómegyei községeknek, Pávai Vajna Elek által. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 26 l. ára ?)
- Kézikönyvek,** Történeti. VI. (L. James Sime.)
- Kisfaludy Károly.** A kérők. Vigjáték 3 felvonásban (Olesó könyvtár. 125. szám. Franklin-társ. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)
- Kiskuti.** Legújabb magyar szerelmi levelező mind a két nembeliek számára a szerelmi élet minden viszonyaiban alkalmazható levelekkel. (Rothbaum R. 32-r. 128 l. ára 40 kr.)
- Kiss Áron.** A magyar népiskolai tanítás története. I. füzet. (Tanítók könyvtára. 3. Franklin-társulat. 8-r. IV, 219 l. ára 1 frt. 20 kr.)

- Klein Gyula.** A pinguicula és utricularia sejtmagjaiban előforduló krystalloidokról. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet 3. sz. Akadémia. 8-r. 16 l. egy táblával, ára 20 kr.)
- Klekner Alajos.** Az erdőtörvény. (1879. évi XXXI. t. cz.) magyarázata (Franklin-társulat. 8-r. 255 l. ára 2 frt.)
- Knopfler Sándor.** Irályfeladványok tára. Mintapéldákkal s legszükségesebb iránytani szabályokkal. Leánynevelő-intézetek, elemi, felső nép- és ismétlő-iskolák növendékei számára. I. rész. 200 feladvány az alsó és középosztályok számára. II. rész. 270 feladvány az elemi népiskola közép- és felső osztálya számára. (S.-A.-Ujhely. Lövy Adolf. 8-r. 39, 114 l. ára 20, 40 kr.)
- Knopfler Sándor.** Magyar irálypéldák tára, gyakorlati segédkönyv a fogalmazás-tanításhoz. Leánynevelő-intézetek, elemi, felsőbb nép- és ismétlő-iskolák számára, valamint magánhasználatra. I. rész. 200 kidolgozott irálygyakorlat az alsó és középosztályok számára. II. rész. 270 kidolgozott irálygyakorlat az elemi népiskola V. és VI., valamint a felsőbb népiskola közép- és felső oszt. számára. (S.-A.-Ujhely. Lövy Adolf. 8-r. 69, 12, 176 l. ára 36, 80 kr.)
- Kock Pál.** Egy férj, a ki nejét keresi. I—II. kötet. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 130, 140 l. ára 75 kr.)
- Kock Pál.** A szerelmesek útja. Regény. 2 képpel. I—II. kötet. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 130, 149 l. ára 75 kr.)
- Kock Pál.** A milliomos. Regény. I—IV. kötet. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 168, 156, 148, 146 l. négy képpel. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kocsintak,** A, burkolatáról különös tekintettel a sugárutra. Irta egy sokat utazott igénytelen budapesti adófizető. 8-r. 17 l. ára ?)
- Koenig.** Miképen lehet az idvességre eljutni? (Hornyánszky V. 8-r. 44 l. ára ?)
- Kossuth,** Mit üzen, a magyar népnek? Kossuth Lajos sajátkezű irataiból közli egy igaz 48-as polgár. (Rudnyánszky A. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)
- Kossuth és Gürgei.** (Lenyomat a »Budapesti Szemlé«-ből. Franklin-társulat. 8-r. 32 l. ára ?)
- Költők,** Régi magyar, tára. A magyar tudományos akadémia megbízásából közzéteszi Szilády Áron. III. kötet. Tinódi Sebestyén összes művei. 1540—1555. (Akadémia. 8-r. XL, 480 l. ára 2 frt.)
- Könyvészet,** Magyar. 1860—1875. Jegyzéke az 1860—1875. években megjelent magyar könyvek- és folyóiratoknak. Összeállította s tudományos szakmutatóval ellátta Petrik Géza. 3. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 193—288 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Könyvesháza,** A magyar nép. 1. szám Rudolf és Stefania. (Markus Samu. 8-r. 14 l. ára 3 kr.)
- Könyvtára,** Magyar nemzet családi. I. (L. B. Eötvös József.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Kiadja Aigner Lajos. 78—80. füzet. (L. Sárosy Gyula, Kátona József.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerkeszti Abafi Lajos. XVIII. kötet. (L. Sárosy Gyula.)
- Könyvtár,** Népszerű tudományos. II. (L. Flammarion Camille.)
- Könyvtár,** Olesó. 116—125. szám. (Goethe, Pálffy Albert, Macaulay T. B., Theuriet, Puskin Sándor, Beaumarchais, Szalay László, Gaál József, Homér, Kisfaludy Károly.)

- Könyvtár**, Szépirodalmi. 10—17. füzet. (L. Mirza Shaffy, Bús Vitéz, Széchy Károly, Heine.)
- Könyvtár**, Történelmi. Kiadja a Franklin-társulat. 71—72. füz. (L. Toldy László, Lázár Gyula.)
- Könyvtára**, Tanítók. Szerk. Kiss Áron és Péterfy Sándor. 3. (L. Kiss Áron.)
- Közlemények**, Mathematikai és természettudományi. Vonatkozólag a hazai viszonyokra. Kiadja a magyar tudományos akadémia matemat. és természettudományi bizottsága. Szerkeszti Eötvös Loránd. XVI. kötet. (Akadémia. 8-r. 648. l. ára 4 frt.)
- Közlemények**, Nyelvtudományi. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Budenz József. XVI. kötet 2. füzet. (Akadémia. 8-r. 165—324 l. ára ?)
- Kreitner Gusztáv**. Gróf Széchenyi Béla keleti utazása India, Japan, China, Tibet és Birma országokban. Szerző által egyedül jogosított magyar kiadás. 200 művészi kivitelű eredeti képpel. 1—4. füzet. (Révay testvérek. 8-r. 1—128 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Kulcsár Endre**. Disszonancia. Költemények. (Szerző. 8-r. 117 l. ára 80 kr.)
- Lakatos Ottó**. Arad története. I—II. kötet. (Arad. Szerző. 8-r. 254 l. 3 képpel. 274 l. egy tervrajzzal és egy színezett térképpel, a két kötet ára 5 frt.)
- Lakits Ferencz**. A körmikrometer. Kiváló tekintettel a sugártörés befolyására a vele való észlelésnél. Tudori értekezés. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 26 l. ára ?)
- Láng Lajos**. A magyar és osztrák államháztartás 1868—1877-ig. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VI. kötet. 9. sz. Akadémia. 8-r. 51 l. ára 30 kr.)
- Lauka Gusztáv**. Egy agglégény viszontagságai. Herezeg Ugrikovits Mirkó. (Mulattató zsebkönyvtár. 5. füzet. Esztergom. Buzárovits G. 16-r. 76 l. ára 10 kr.)
- Lauka Gusztáv**. Az eltévedt csók. Víg beszély. (Mulattató zsebkönyvtár. 2. füzet. Esztergom. Buzárovits G. 16-r. 38 l. ára 10 kr.)
- Lázár Gyula**. A görög függetlenségi harc történetének vázlata. (Történelmi könyvtár. 72. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 110 l. ára 40 kr.)
- Leel-Össy Albert**. Mezei virágok. Költemények. (B.-Gyula. Dobay János. 8-r. 145 l. ára 1 frt.)
- Leheczky Tivadar**. Bereg vármegye monographiája. I. köt. (Ungvár. Pollacsek Miksa. 8-r. 460 l. ára 3 frt.)
- Lengyel Samuné**. Gyakorlati kézikönyv, úgy intézetek, mint egyes nők és családok használatára a női ruha szabászatban. (Szerző sajátja. 8-r. 260 l. ára 2 frt.)
- Leroy-Beaulieu**. Pénzügytan. A magyar tudományos akadémia megbízásából fordította Láng Lajos. IV. kötet. (Akadémia. 8-r. XX. 536 l. ára ?)
- Macauley T. B.** Nagy Frigyes. Angolból fordította Szentkirályi Mórész. (Olesó könyvtár. 118. sz. Franklin-társulat. 8-r. 128 l. ára 30 kr.)
- Madách Aladár**. Hangok a pusztán. Költemény. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 116 l. ára 1 frt.)
- Mamelukok albuma**. Kiadja Bolond Istók. 7. füzet. (Kókai Lajos. 4-r. 193—224 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Mamelukok albuma**. Kiadja Bolond Istók I. kötet. (Kókai Lajos. 4-r. 192 l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Marbeau Ede.** A közoktatás Magyarországon. Fordította és előszóval ellátta Erdélyi Béla. (Ráth Mór. 8-r. 6, 36 l. ára 40 kr.)
- Margalits Ede.** Emlékbeszéd Deák Ferencz felett. II-dik kiadás. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 15 l. ára ?)
- Mészáros Lázár** emlékiratai 1848. és 1849. Az eredeti iratokból közrebocsátja Szokoly Viktor. 2-ik kiadás. 2 köt. (Ráth Mór. n. 8-r. 360, 382 l. ára 3 frt.)
- Miklós Ödön.** Mezőgazdaságunk és gabnakereskedelmünk érdekében. (Különlenyomat az »Egyetértés«-ből. Grill Károly. 44 l. ára 50 kr.)
- Mikulik József.** A bánya- és vasipar története Dobsinán. (Athenaeum. 8-r. 80 l. ára 80 kr.)
- Miniszter,** A vallás- és közoktatásügyi m. kir., kezelése alatt álló alapok és alapítványok jogi természetének megvizsgálására a képviselőház 1880. évi szeptember hó 30-án tartott üléséből kirendelt bizottság által vallás-alap ügyében kiküldött előadó jelentése. (Egyetemi nyomda. 4-r. 14 kéthasábos lap. ára ?)
- Mirza Shaffy** dalai. Előhanggal írta Bodenstedt Frigyes. A 89. német kiadás után ford. Sziklai Soma. 1 füzet. (Szépirodalmi könyvtár. 14. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 64 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Mit tegyünk ?** Kísérlet állambáztartásunk, nemzetgazdaságunk és mezei gazdaságunk viszonyairól. Írta egy magyar gazda. (Grill K. 8-r. 126 l. ára 1 frt.)
- Molière** vigjátékai. Kiadta a Kisfaludy-társaság. VIII. kötet. A botesinálta doktor, ford. Almási Tihamér. Szerelni perpatvar, fordította Perényi István, Amphitryon, ford. Kemény Károly. (Athenaeum. 8-r. 126 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Molnár Aladár.** A közoktatásügy története Magyarországon a XVIII. században. I. kötet. (Akadémia. 8-r. VIII, 612 l. ára 3 frt.)
- Monumenta comitalia regni Hungariae.** Magyar országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel. A magy. tudom. Akadémia tört. bizottsága megbízásából szerk. dr. Fraknói Vilmos. VII. köt. (1582—1587.) (Akadémia. n. 8-r. 534, 3 l. ára 3 frt.)
- Monumenta Hungariae historica.** Magyar történelmi emlékek. (L. Szamosközi.)
- Morgott Ferencz.** Aquinói szent Tamás. Marialogiája. Németből fordítá Aiben Mátyás (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 146 l. ára 1 frt.)
- Munkay János.** Boldogságos szűz Máriának élete. III. kiadás. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 149 l. 23 képpel, ára 30 kr.)
- Nagy Alajos.** Emlékezés Chelini Domonkosról. (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 48 l. ára ?)
- Nagy Ignác.** Egyházi ima és dalfűzér. (Felső-Eőr. Schodisch L. 8-r. 177 l. ára ?)
- Nagy László.** Zsadányi István viszontagságos élete. Regény. 1. 2. füzet. (Magyar Regény-Csarnok. 7., 9—10. füzet. Aigner L. 8-r. 1—192 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Némethy Kálmán.** Útmutatás a magánnevelésből a cs. és kir. katonai nevelő- és képző-intézetekbe valamint a hadapród-iskolákba való felvételekre. II. kiadás. A kibocsátott német szövegű rendeletek után összeállította. (Légrády testv. 8-r. VIII, 107 l. ára ?)
- Neumann Ede.** A muhammedán József-monda eredete és fejlődése. (Magy. kir. egyetemi könyvnyomda. 8-r. VIII, 132 l. ára ?)
- Nikel Zsigmond és Fekete Lajos.** Az emberi trágya a mezőgazdaságban. Az

- erdélyi gazdasági-egylet által tizenkét 20 frankos arannyal jutalmazott pályamunka. (Kolozsvár. Erdélyi gazdasági-egylet. 8-r. 32 l. ára ?)
- Nobody John.** A poste-restante. Amerikai regény. (A »Képes Családi Lapok« kiadása. 8-r. 238 l. ára ?)
- Nyelvemléktár.** Régi magyar Codexek és nyomtatványok. Szerkeszti Budenz J., Szarvas G., Szilády Á. VII—VIII. köt. Ehrenfeld-Simor-Cornides-Codex. Szent Krisztina élete. Vitkovits-Lányi-Codex. Szent Margit élete. Példák könyve. Könyvecske a szent apostoloknak méltóságáról. Apor-Kulesár-Codex. Közzéteszi Volf György. (Akadémia. 8-r. LVIII, 387, XLVI, 418 l. egy-egy kötet ára 2 frt.)
- Okmánytár,** Anjoukori. A magy. tud. akadémia megbízásából szerkesztette Nagy Imre. II. kötet. (1322—1332.) Magyar történelmi emlékek. I. osztály Okmánytárak. (Akadémia. 8-r. III, 664 l. ára 3 frt 60 kr.)
- Oltványi Gáspár.** Óda Don Pedro Calderon de la Barca tiszteletére 1600. január 17. 1681. május 25. (Bécs. Cs. kir. államnyomda. 8-r. 10 l. ára ?)
- Ossikovszky József.** Közlemények a kolozsvári egyetem élet- és körvegytani intézetéből. (Értekezések a természettudományok köréből. X. kötet. 15. sz. Akadémia. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)
- Pálffy Albert.** Az itélőmester leánya. Történeti beszély. (Olesó könyvtár. 117. sz. Franklin-társulat. 8-r. 182 l. ára 40 kr.)
- Palotás Fausztin.** Az én édes otthonom. Rajzok a népeletből. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Pap Dénes.** A magyar nemzetgyűlés Pesten 1848-ban. Második kiadás. 2 kötet. (Ráth Mór n.-8-r. 439, 383 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Pártra,** Melyik, szavazzunk? A szotyorfalvi notárius egy heti politizálása. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 27 l. ára 20 kr.)
- Pascutin Dénes.** A román (oláh) nemzet római eredete és nyelvének latinságáról. Válaszul dr. Réthy László ur és elvtársainak. (Arad. Gyulai István. 8-r. 35 l. ára 45 kr.)
- Paulikovics Lajos** Balassa Zsuzsanna története. Elbeszélés a XVII. századból. (8-r. ára 1 frt. 50 kr.)
- Pecz Vilmos.** Latin verstan és prosodia gymnasiumok számára és magánhasználatra. (Franklin-társulat. 8-r. 95 l. ára 70 kr.)
- Persius Aulus Flaccus és Sulpicia** satirái. Fordította Barna Ignác. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 90 l. ára ?)
- Pestalozzi** válogatott munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. I. és II. kötet. (Paedagógiai remekírók. I. folyam. Tettey Nándor s társa. 8-r. 373 és 337 l. a két kötet ára 5 frt. 20 kr.)
- Petrik Ottó.** Myelin és idegvelő. (Szövegtani tanulmány.) (Értekezések a természettudományok köréből. X. k. 11. sz. Akadémia. 8-r. 59 l. 16 rajzzal, ára 40 kr.)
- Petrovich Ferencz.** Tacitus legnagyobb művének czíme. (Külön lenyomat a »Középtanodai tanáregylet közlönye« 1881. évi 14. számából. 8-r. 12 l. ára ?)
- Politika,** Magyar birodalmi. Irta P—i Z—th A—l. (Aigner Lajos. n-8-r. 47 l. ára 60 kr.)

- Pollák Kaim.** Héber-magyar teljes szótár. (Kókai Lajos. n. 8-r. 8, 412 l. ára 3 frt. 20 kr.)
- Porzolt Kálmán.** A pírba. Szinmű egy felvonásban. (A nemzeti színház könyvtára. 139 füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. ára 40 kr.)
- Pósa Lajos.** Ujabb költemények (Szerző tulajdona.) (Grim Gusztáv. 8-r. 210 l. ára 1 frt.)
- Puskin Sándor.** Anyégin Eugén. Regény versekben. Oroszból fordította Béreczy Károly. II. kiadás. (Olesó könyvtár. 120. sz. Franklin-társulat. 8-r. 280 l. ára 60 kr.)
- Rajolti.** Magyarosodás. Uj naptártervezet. (Gyula-Fehérvár. Wolz és Körner nyomdája. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Ráth Károly.** A magyar iparkiallítások multban és jövőben. A Budapesten rendezendő országos kiállítás általános tervezetével. (Külön lenyomat a »Magyar Ipar-éből. Orsz. m. iparegyesület. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)
- Rautmann Magyar Lexicon.** 73–79. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 129–576 l. ára 30 kr.)
- Regény-Csarnok, Magyar.** 7–13. füzet. (L. Nagy László, Beksics Gusztáv.)
- Regényvilág.** Magyar családi regénytár a művelt közönség számára. 1880–1881. 2-ik kötet. Második negyedév. (Révai testvérek. 4-r. 289–376 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Remekírók, Paedagogiai.** I. folyam. I. II. kötet. (L. Pestalozzi.)
- Rendeletek, Magyarországi, tára.** XV. folyam. 1881. 1. füzet. Kiadja a m. kir. belügyministerium. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 324 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Révész Bálint.** Vasárnapi ünnepi és alkalmi imádságok. IV. kiadás. (Debreczen. ifj. Csáthy Károly. 8-r. 408 l. ára vászonkötésben 2 frt 80 kr., aranymetsszéssel 3 frt.)
- Rézányai János.** Európa művelődési történelme különös tekintettel hazánkra. I–III. kötet. (Pécs. Ifj. Madarász E. 8-r. VI, 279, III, 262, VII, 387 l. ára 1 frt. 50 kr., 1 frt. 50 kr., 2 frt.)
- Ribáry Ferencz.** Képes világtörténet. 53. füzet. (Mehner Vilmos. 8-r. 665–684. l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Richard Baron.** Az anya ékszere. Elbeszélés. Átdolgozta Sebők Arkád. (Gross Magyar ifjusági könyvtára. II. évfolyam. 2. szám. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 152 l. két képpel, ára 50 kr.)
- Rosenmeyer Izsák.** Bibliai történetek. Olvasókönyv izraelita népiskolák számára. Irta Árvay József közreműködésével. 6-ik kiadás. Magyar és német szöveggel. (S.-A.-Ujbely. Lövy Adolf. 8-r. 146 l. ára 30 kr.)
- Rózsafüzérek,** Szent, könyve, azaz : 50 különféle sz. rózsafüzér elmondására vezérlő útmutatások. Keresztény katolikusok számára. II. kiadás. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 246 l. ára 50 kr.)
- Rybár István.** Elemi vegytan a legegyszerűbb kísérletek kivitelére vonatkozó utasításokkal. Iskolai használatra. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 131 l. 30 ábrával, ára 1 frt.)
- Salamon Ferencz.** A magyar királyi szék betöltése és a pragmatika szankezio története. II. kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 250 l. ára 1 frt. 60 kr.)

- Sárkány Ján.** Fer. Gyepkönyv 1880-ról. Évi jelentés a pesti lovaregylet munkálodásáról 1880. (Wilckens F. C és fia. 8-r. XXXI. l. ára ?)
- Sárosy Gyula** arany trombitája és egyéb hazafias költeményei. (Nemzeti könyvtár. XVIII. kötet. Aigner Lajos. 8-r. 304 l. ára 1 frt. 40 kr., vászonba kötve 2 frt.)
- Sárosy művei.** 7—8. füzet. (Nemzeti könyvtár 78—79. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 161—320 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Scherr János** és mások után. A világirodalom története képekkel és irodalmi szemelvényekkel. V—VI. füzet. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 129—192 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schneider képes atlasza.** A természettudományi földrajz kézi atlasza iskolai és házi használatra. Claudius V., Leutemann H., Mützel G. és Seider K. F. közreműködésével kiadta Schneider Oszkár. Magyarra fordították Gönczy Pál és Hunfalvy János. (Franklin-társ. n. 4-r. 15 tábla, ára 1 frt. 50 kr.)
- Schreier Jakab.** A perorvoslatok teljes rendszere. Tekintettel úgy az írásbeli mint a szóbeli eljárásra és összefüggésben a bírósági szervezettel. Olcsó kiadás. (Zilahy Sámuel. 8-r. 8, 399 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Schulek Vilmos.** A nézésről munkálkodás közben. Két előadás. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. kötet. 28. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 42 l. hat ábrával, ára 30 kr.)
- Schvarcz Gyula.** A politika elemei. I., V. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. XXXII, 327—352 l. egy füzet ára 40 kr., az egész munkáé 4 frt.)
- Schweiger Lerchenfeld Amand után Brankovics György.** A nővilág. 200 fametszetű képpel. VIII. füzet. (Hirhäger Károly. 8-r. 225—256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Seidel Pál.** A magyarok története és a világtörténelem legfőbb mozzanatai. Népiskolák használatára. VII. javított és képekkel bővített kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 48 l. ára 25 kr.)
- Simé James.** A német nép története. Angolból fordította Angyal Dávid. (Történeti kézikönyvek. VI. Athenaeum r.-társ. 8-r. 137 l. ára 70 kr.)
- Simo Béla.** Ázsiai török birodalom. (Rudnyánszky. 8-r. 39 l. ára ?)
- Spielhagen Frigyes.** Quisisana. Regény. Ford. Prém József. 2 kötet. (Révai testvérek. 8-r. 178, 194 l. ára 2 frt.)
- Staub Mór.** A Frusca-Gora aquitaniai florája. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. k. 2. sz. Akadémia. 8-r. 39 l. 4 táblával, ára 50 kr.)
- Steiner Albert.** Szliács természetes meleg vasfürdőiről és egyéb gyógyforrásairól és azok élettani s gyógyászati jelentőségéről. (Lauffer Vilmos. 8-r. IV, 68 l. ára 60 kr.)
- Steinitzer Lajos.** Az aradi magánkórház 1880. évi működése. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 76 l. ára ?)
- Stiegler Gusztáv.** Rövid vezérfonal az ev. hitoktatáshoz, különös tekintettel a konfirmációhoz való előkészületre. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Stiller Mór.** Védbeszédnek sajtó- és bűnügyekben. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 244 l. ára 2 frt.)
- Sümei Kálmán.** A mi kis regényünk. (Arad. Gyulai István. 8-r. 183 l. ára 1 frt. 20 kr.)

- Szabályzat**, Gyakorlati, a magyar kir. honvédegyalogság számára. I. II. rész. Az 1875. évi gyakorlati szabályzat 2-dik kiadása. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 240, 73 l. ára 1 frt.)
- Szabó Ferencz**. A legújabb kor története. I. Napoleon bukásától III. Napoleon bukásáig. 1815—1871. Menezel, Springer, Horváth s mások művei után. III. kötet. 3—4. füzet. IV. köt. 1—2. füzet. (Szerző. 8 r. 225—457, 1—224 l. ára 90, 90 kr.)
- Szabó Ignác**. Lélektani képek. Tanulmányok a lelki élet köréből. A művelt olvasó közönség számára. 1. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 34 l. ára 50 kr.)
- Szabó István**. Buzasztentelés. (Gyulafehérvár. Klüger B. 8-r. 29 l. ára 6 kr., boríték nélkül 5 kr.)
- Szalay József**. A magyar nemzet története. 33. füzet. (Weissmann testv. 4-r 449—455 és 17 számozatlan l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Szalay László**. Mirabeau. (Olesó könyvtár. 122. szám. Franklin-társ. 16-r. 181 l. ára 40 kr.)
- Számitó**, A mindenkor kész, vagyis kiegészítő kézikönyv vásárlók és eladók számára 7. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 120 l. ára ?)
- Szamosközi történelmi munkái**. IV. pótfüzet. kiadja a magy. tud. akadémia tört. bizottsága. Második osztály: Írók. 30-ik kötet, (Monumenta Hungariae historica. Akadémia. n. 8-r. 405—430 l. ára 20 kr.)
- Szapáry Gyula**, Gróf, pénzügyminiszter beszéde a képviselőház 1881. január hó 28-diki ülésén. (Athenaeum r.-társ. 4-r. 8 l. ára ?)
- P. Szathmáry Károly**. Az emberi művelődés története. 18—20. füz. (Tettey Nándor s társa. 8-r. egy füzet ára 30 kr.)
- Szatmári Imre**. A császárfürdő Budapesten. Történeti, természettudományi s orvosi szempontból. (Rudnyánszky A. 8-r. 63 l. 2 rajzzal, ára ?)
- Szécsen Antal**. Tanulmányok. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Ráth Mór. 8-r. 394 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Szejkey Oszkár**. Rejtelmes édes. Amolyan kicsi korrajzoló tanulmányok (Bartalits Imre. 8-r. 258 l. ára 2 frt.)
- Székács Ferencz**. A büntető eljárás kézikönyve. (Franklin-társulat. 8-r. 208 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Szekeres Kálmán**. A kúpszeletbe írt háromszögről. Bölcsészettudori életekezés. (Légrády testv. 8-r. 27 l. ára ?)
- Szentimrei Elek**. Elmélkedések multunk és jövőnk felett. Életírás és korrajz. (Légrády testv. 8-r. 94 l. ára 1 frt.)
- Szilády János**. Egyházi beszédek. I. köt. 2-ik bőv. kiad. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 256 l. ára 2 frt.)
- Színház**, A nemzeti, könyvtára. 138. 139. füzet. (L. Gondinet E. és Gille F., Porzolt Kálmán.)
- Szótár**, Franczia-magyar és magyar-franczia. Dictionnaire français-hongrois et hongrois-français. 26—30. füzet. (Rautmann Frigyes. 8-r. 145—384 kéthasábos l. egy füzet ára 30 kr.)
- Szőllőssy Károly**. Statisztikai párhuzam a magyar és az osztrák papság között. (Arad. Gyulai István. 8-r. 54 l. 7 tábla. ára 50 kr.)
- Szethlo Kornél**. A keresztény-izraelita polgári házasság. Észrevételek a kormány

- által a polgári házasság tárgyában beterjesztett törvényjavaslat felett. (Horváth Viktor. 8-r. 44 l. ára 50 kr.)
- Szvorényi József.** Olvasmányok a gymnasiumi s reáltanodai alsóbb osztályok számára. II. köt. VII. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 269 l. ára 70 kr.)
- Taray Andor.** Eszmék az igazságszolgáltatási politika köréből. (Aigner Lajos. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)
- Tersánszky József.** A nép orvosa. Egészségügyi intézkedések az egészségügy előmozdítása és megőrzése, esetleg a háborgatott egészség helyreállítására, az egészség-, az orvosrendészet- és a kórgyógytan szerint. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 18, 407 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Tersánszky József.** Népszerű oktatás a balesetek alkalmával szükségessé váló segélynyújtásban, az 1876. évi 14-ik közegészségi t. cz. első részének V. fejezete kifolyásából. A nép, népiskolák, hajósok, halászok, mozdony- és vonatvezetők, bányászok, rendőrök, halottkémek, halottakra felügyelők, betegápolók használatára. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 23 l. ára 20 kr.)
- Thaly Kálmán** országgyűlési beszédei. 1878—1881. A hivatalos gyorsírói jegyzetek után. (Pesti könyvny.-részv.-társ. 8-r. VII, 359 l. ára ?)
- Than Károly.** Vázlatok a minőleges vegytani elemzés gyakorlati tanulmányozásához. IV. kiadás. (Egyetemi gyógyszerészettan hallgatók segély- és önképzőegylete. 8-r. 21 l. ára ?)
- Than Károly.** Vegyeréltani vizsgálatok. II-dik értekezés. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 4. sz. Akadémia. 8-r. 28 l. egy tábla két ábrával, ára 20 kr.)
- Theuriet.** Veronika asszony. Beszély. Francziából ford. Ujkéri. (O'csó könyvtár. 119. szám. Franklin-társ. 16-r. 131 l. ára 30 kr.)
- Thewrewk Emil, Ponori.** A magyar zene rythmusa. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 55 l. ára ?)
- Timon Ákos.** A germán ősalkotmány. Bevezető tanulmány az európai alkotmány történetéhez. (Eggenberger. 8-r. 98 l. ára 90 kr.)
- Tiszavölgy, A.** veszedelme. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 39 l. ára ?)
- Tódor József.** Vezérkönyv a jubileumi teljes búcsú alkalmából a kath. nép és ifjuság számára. (Gyulafehérvár. Klüger B. 8-r. 64 l. ára ?)
- Tokody Ödön.** Függelék az 1880-diki egyetemes egyházi névtárhoz 1881-re. (Temesvár. Csanádi egyházmegyei nyomda. 4-r. 52 l. ára 50 kr.)
- Toldy László.** Képek Görögország fénykorából. (Történelmi könyvtár. 71. füzet. Franklin-társ. 8-r. 110 l. ára 40 kr.)
- Tomasius.** Észjog. Kérdések és feleletekben. (Jogi ismétlőkönyvek gyűjteménye. X. Eggenberger. 8-r. 94 l. ára 80 kr.)
- Tomor Ferencz.** Korunk tükre szatirákban és epigrammákban. (»Hunyadi Mátyás«-intézet. 8-r. 265 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Torma Károly.** Az aquincumi amphitheatrum északi fele. (Jelentés az ottani ásatásokról.) (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. kötet. 5. szám. Akadémia. 8-r. 109 l. 8 fametszettel s 15 fénynyomatu táblával, ára 1 frt.)
- Tóth Ede** művei. III. kötet. (Aigner Lajos. 8-r. 190 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Tóth Kálmán, Könyves.** A hit temploma. Egyházi beszédek. C. H. Spurgeon nyomán. I. köt. (Szerző. 8-r. 312 l. ára 1 frt 80 kr.)

- Tóth Sándor.** A magyar irodalom története középiskolák, tanítóképző s felsőbb leányintézetek számára. (Nagy-Szeben. Schmiedicke A. 8-r. 162 l. ára 80 kr.)
- Török Árpád.** Magyar nyelvbarátok. II—III. füzet. (Bagó Márton és fia. 8-r. 16, 16 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Török Árpád.** Petőfi-e vagy Arany. (Kókai Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 25 kr.)
- Törökfalvi Pap Zsigmond.** Lendvay Márton emlékezete. (Nagybánya. Molnár testvérek. 8-r. 27 l. ára ?)
- Törvényezikk,** 1881. évi VI., a cukor-, kávé- és sörfogyasztás megadóztatásáról. Jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátva. (Lampel Róbert. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk,** 1881. évi 17., esődtörvény. Gyakorlati magyarázásokkal kísérvé. (Tettey Nándor s társa. 8-r. 109 l. ára ?)
- Törvényezikkek,** Az 1880. évi országgyűlési. II. füzet. (Eggenberger. 8-r. 235—322 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Törvények,** 1881. évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. 1. füzet. I—XI. t. ezek. (Lampel Róbert. 16-r. 61 l. ára 20 kr.)
- Ugyanaz. Lampel Róbert. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Törvények,** 1881. évi, gyűjteménye. 1. füzet. I—XI. t. ezek. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 44 l. ára 15 kr.)
- Ugyanaz. (Ifj. Nagel Ottó 16-r. 72 l. ára 20 kr.)
- Törvények,** Magyar, gyűjteménye. VI. kötet. 1844-ik évi országgyűlésen alkotott törvényezikkelyek. 2-ik kiadás. (Lampel Róbert. n. 8-r. 42 l. ára 30 kr.)
- Törvények,** Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi országgyűlési törvényezikkek. 1. füzet. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 1—350 l. ára ?)
- Törvények,** Magyar, jegyzetes kiadása. Csődtörvény (1881. XVII. t. ez.) Jegyzetekkel és tárgymutatóval ellátta Knorr Alajos. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 199, VI l. ára ?)
- Törvények,** Magyar, jegyzetes kiadása. (1881. IV. törvényezikk.) A cukor-, kávé- és sörfogyasztás megadóztatásáról. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 31 l. ára ?)
- Törvények,** Magyar, jegyzetszerű kiadása. Az 1881. évi törvények gyűjteménye. Gyakorlati magyarázásokkal kísérvé. I—II. füz. (I—XX. t. ez.) (Tettey Nándor s társa. 8-r. 1—196 l. ára 20 kr. és 1 frt.)
- Törvények,** Az 1881. évi, gyűjteménye. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. I—II. füzet. (I—XVII. t. ez.) (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 196 l. ára 15, 50 kr.)
- Törvények,** Magyar, jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. I. 1881. évi IV. törvényezikk a cukor-, kávé- és sörfogyasztás megadóztatásáról. Az 1880. LIII. törvényezikk 5-dik §-sa határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kísérvé. (Tettey Nándor s társa. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Törvények,** Magyar, jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. II. Csődtörvény. 1881. évi XVII. törvényezikk. Gyakorlati magyarázásokkal kísérte Knorr Alajos. Betűrendes tárgymutatóval. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 111, II l. ára 80 kr.)
- Törvénytár,** 1881. évi országos. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. 1—59. szám vagy törvényezikk. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 1—443 l. ára ?)

- Törvények és szabályok**, Pénzügyi. 6. füzet. A ezukor-, kávé- és sörfogyasztás megadóztatásáról. (1881. IV. törvényezikk.) Magyarázattal kísérve. (Ráth Mór. 8-r. 30 l. ára ?)
- Törvények és szabályok**, Pénzügyi. 7. füzet. 1881-ik évi törvény a bélyeg- és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok némely határozatainak módosításáról. Magyarázattal kísérve. (Ráth Mór. 8-r. 24 l. ára 40 kr.)
- Trefort Ágoston**. Emlékbeszédek és tanulmányok. (Akadémia. 8-r. VIII, 345 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Tudomány-egyetem**, A budapesti királyi magyar, almanachja 1880—81-ről. (Egyetemi nyomda. 8-r. 120 l. ára ?)
- Tudományok**, Népszerű, könyvtára. Kiadja Wilckens F. C. és fia. I. kötet (L. Flammarion Camille.)
- Unaloműző**. Nevettető olvasmányok a magyar nép számára. Szerkeszti Tüzér. 4. füzet. (Bartalits Imre. 8-r. 48 l. 55 képpel, ára 10 kr.)
- Utazók**, Középkori ázsiai. I. Rubruquis: utam Tatárországban. II. Marco Polo könyve. Francziából ford. s jegyzetekkel ellátta Brózik Károly. (Ifjúsági iratok tára. XII. Franklin-társ. 8-r. 196 l. 8 képpel, ára 1 frt.)
- Útmutatás**, Rövid, a selyemhernyó okszerű tenyésztésére. Különös tekintettel a néptanítók használatára. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 25 l. ára ?)
- Vágó Ferencz**. A magyarországi községi és körjegyzők névtára, illetve évkönyve 1881. évre. (Nagyvárad. Laszky Ármin. 4-r. 150 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Vajda János** kisebb költeményei. I. köt. A szerző fény. arczképével. (Aigner Lajos. 8-r. 293 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Vajda Viktor**. A francia vers-idomokról. A magyar hangsúlyos verselés alapján és Arany János, d'Olivet abbé, Ch. Marty-Laveaux, L. Quicherat, P. Larousse, Th. H. Barrean és A. Brachet után írta V. V. (Nagyvárad. Berger Sámuel. 8-r. 107 l. ára 60 kr.)
- Választás**, A Zsiga bácsi, titokban írott levelei Fehérgyarmatfalva választóihoz. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 19 l. ára ?)
- Vámberi Ármin**. A hunnok és avarok nemzetisége. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. köt. 4. sz. Akadémia. 8-r. 33 l. ára 30 kr.)
- Vasvári-Kovács Ferencz**. Budapest, Szeged s más alföldi városok árvízmentesítése. Vonatkozva a Duna, Tisza s egyéb vizek szabályozására. A föld természeti forradalmára tekintve. (Tetty Nándor s társa. 8-r. 22 l. egy térképpel, ára 50 kr.)
- Vázlatok** a magyar tudományos Akadémia félszázados történetéből 1831—1881. (Athenaeum. 8-r. 165 l. ára ?)
- Veszely Károly**. Érzelehangok. (Kolozsvár. »Kelet« nyomd. 8-r. 37 l. ára 30 kr.)
- Vezércsillagok**, vagyis velős mondatok és költői gondolatok honi és külföldi remekírók műveiből. 3-ik jav. és bőv. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 384 l. ára 2 frt., díszkötésben 3 frt.)
- Vidéký Ferencz**. Népszerű értekezés a természetes s műfogakról. (Kocsi Sándor. 8-r. 40 l. három táblával, ára 50 kr.)
- Virgil**. Éneisz. Hósköltemény 12 énekben. Latinból ford. és előszóval, jegyzetek-

- kel s magyarázatokkal ellátta Márki József. III. füzet. (Köcsi Sándor. 8-r. VIII, 129—219 l. ára 60 kr.)
- Viszkoecsil János Lajos.** Gyakorlati útmutatás a selyemhernyótenyésztés és eperfa-ültetés okszerű kezeléséhez. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. ára 80 kr.)
- Volf György.** Az Ehrenfeld-Codex. A legrégibb magyar könyv ismertetése és hű lenyomata. (Különnyomat a Nyelveinkéltár VII. kötetéből. Akadémia. 8-r. XXXVII, 80 l. ára ?)
- Vörös Sándor.** A kálózi uradalom ismertetése. Szabó János által egybeállított »Kálózi uradalom statisztikája« nyomán. (Különnyomat az »Ellenzék« 1881. évi folyamából. Kolozsvár. Stein János. 8-r. 22 l. ára ?)
- Vörös Sándor.** A szociális kérdés ethikai oldala. (Kolozsvár. Gáman János örökösei. 8-r. 30 l. ára ?)
- Vörösmarty Mihály.** Csongor és tünde. Színmű a magyar regevilágból. Színre alkalmazta Paulay Ede. (Nemzeti színház igazgatósága. 8-r. 222 l. ára ?)
- Werner Rezső.** A bölcsészeti jogtudomány történelme. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. XII, 202 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Weiss J.** Az elgyengült férfierő. Annak soknemű okai és alapos gyógyítása. IV. kiadás. (Athenaeum részv.-társaság. 8-r. VIII, 163 l. 17 fametszvénynyel, ára 2 frt. 50 kr.)
- Wutz Albert.** A római nevelés- és oktatásügy a legrégibb kortól kezdve Augustusig. (77 l. ára ?)
- Wühlrl Jákó.** A közlekedési eszközök a vasutak, pósták, távirdák és a gőzhajózás története. 3—6. füzet. (Franklin-társ. 8-r. 65—192 l. képekkel, egyes füzet ára 40 kr.)
- Zichy Ágost, Gróf.** A Boro-Budur Jáva szigetén. Székfoglaló értekezés. (Különnyomat a m. tud. akadémia nyelv- és széptudományi értekezései VIII. kötetéből. Akadémia. 8-r. 43 l. ára ?)
- — Ugyanaz. (IX. köt. 2. sz. Akadémia. 8-r. 35 l. három képpel, ára 40 kr.)
- Zichy Géza, Gróf.** A leányvári boszorkány. Költői beszély. Zichy Mihály 13 rajzával. (Athenaeum részv.-társ. 4-r. 147 l. ára ?)
- Ziffer Károly.** Népszerű orvosi tanácsadó vagy házi lexikon az egészséges és beteg emberről. 250 ábrával és 16 táblával. 14—16. füzet. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 625—763 l. egy ára füzet 30 kr.)
- Ziffer Károly.** Népszerű orvosi tanácsadó vagy házi lexikon az egészséges és beteg emberről. Két kötetben. 250 ábrával és 16 táblával. I. kötet. A—K. (Mehner Vilmos. 8-r. 763 l. ára 5 frt.)
- Zimmermann H.** Távirtdai vonalfelügyelet. Die Telegrafien-Linienaufsicht. (Neuwald Illés. 4-r. 71 kéthasábos l. ára ?)
- Zola Emil.** Nana. Regény. Francziából fordította Julius. 2—15. füz. (Grimm Gusztáv. 8-r. 49—387, 1—337 l. rajzokkal, egy füzet ára 30 kr.)
- Zombori Gedő.** Egyházi beszédek. Ünnepek és vasárnap délutánra. I. füzet. (Kókai Lajos. 8-r. 162 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Zsebkönyvtár.** Mulattató. 1—5. füzet. (L. Balázs Sándor, Lauka Gusztáv, Eckstein Ernő, Györffy Iván.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Altenburger G. und B. Rumbold.** Wappenbuch des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. Heft 2. 3. (Grimm Gusztáv. 4-r. 11—28 l. és 10, 10 tábla. egy füzet ára 2 frt.)
- Anleitung,** Kurze, zur rationellen Aufzucht der Seidenraupe. Hauptsächlich zum Gebrauche für Volksschullehrer. Herausgegeben vom kön. ung. Ministerium für Cultus und Unterricht. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 26 l. ára ?)
- Arming Wilhelm.** Handbuch für Reserve- und nichtaktive Landwehr-Offiziere als Ergänzung der Vorträge in den Einjährig-Freiwilligen-, beziehungsweise Landwehr-Aspiranten-Schulen nebst einer Anleitung für Vorbereitung für den Einrücken zum aktiven Dienst. I. II. Theil. Anhang: Duellregeln. Mit 35 in den Text gedruckten Abbildungen. Als Manuscript gedruckt. Zweite Auflage. (Szerző. 8-r. 28, 22, 39, 10, 15, 8, 37, 2, 9, 3, 4, 9, 42, 34, 4, 25, 43, 35 l. ára ?)
- Bielz Albert E.** Reisehandbuch für Siebenbürgen nach eigenen zahlreichen Reisen und Ausflügen in diesem Lande verfasst. Mit einer Karte Siebenbürgens und drei Städte-Plänen. (Nagy-Szeben. Michaelis F. 8-r. VIII, 296 l. ára ?)
- Böckh Johann.** Geologische und Wasserverhältnisse der Umgebung der Stadt Fünfkirchen. (Mitth. aus d. Jahrbuch d. k. ung. geol. Anstalt. IV. B. n. 8-r. 151—328 l. ára ?)
- Ehrenthail.** Jüdisches Familienbuch. 160 Lebens- und Charakterbilder der vorzüglichsten Gestalten der jüdischen Geschichte aus allen Zeitperioden und Staaten. II. Jahrgang. IV—VII. Heft. (Pesti könyvnyomda-résztvény-társaság. 8-r. 145—336 kéthasábos l. 12 füzet bolti ára 4 frt. 50 kr.)
- Episteln,** Christlich-atheistische, für gläubige und ungläubige Christen. Gesammelt und herausgegeben von K. (Ihrlinger A. és társai. 8-r. 93 l. ára ?)
- Foith Karl.** Leitpunkte in der Richtung jener Annahme, wornach sämtliche Mineralmassen ursprünglichweise aus dem Meerwasser durch die Organismen, im engen organischen Verbande dieser, niedergeschlagen worden sein. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 4 l. ára ?)
- Gesetzartikel IV, 1881,** über die Besteuerung des Konsums von Zucker, Kaffee und Bier. (Zeisler M. 8-r. 8 l. ára ?)
- Glatz Heinrich.** Frühlingsblüthen. Nachgelassene Predigten des weil. evang. Pfarrers zu Pressburg. (Pozsony. Wigand C. F. 8-r. VIII, 155 l. egy arckép-pel, ára ?)
- Jahrbuch** des Siebenbürgischen Karpathen-Vereins. I. Jahrgang. (Nagy-Szeben. Drotleff József. 8-r. IV, 186 l. ára ?)
- Jókai Maurus.** Pater Peter. Roman. Mit Nachwort von Dr. Adolf Silberstein. (Révai testvérek 8-r. 182, IX l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Konsumsteuer-Gesetz.** Gesetz-Artikel IV. vom Jahre 1881 über die Besteuerung des Zucker-, Kaffee- und Bierkonsums. Mit erläuternden Anmerkungen versehen. (Pozsony. Stämpfel Károly. 8-r. 20 l. ára 30 kr.)
- Kossuth Ludwig.** Meine Schriften aus der Emigration. Autorisirte deutsche Ausgabe. 15—25. Lieferung. (Pozsony és Lipese. Stämpfel Károly 8-r. 97—614 l. ára ?)
- Kreybig Emma.** Des Fleisses Lohn. Lustspiel in einem Akte und Eine That — zwei Wirkungen. Lebensbild in 2 Abtheilungen. (Theaterbibliothek für die Jugend. 5. Heft. Nagy-Szeben. Schmiedicke A. 48 l. ára ?)
- Kreybig Emma.** In medio virtus oder die goldene Mittelstrasse. Lustspiel in drei Aufzügen. (Theaterbibliothek für die Jugend. 6. Heft. Nagy-Szeben. Schmiedicke A. 8-r. 56 l. ára ?)
- Landau L. R.** Zwei wissenschaftliche Fortschritte oder meine moralischen und philosophischen Ansichten. (Légrády testv. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)
- Landesgesetze des Jahres 1880.** (Ráth Mór. n. 8-r. 271 l. ára 1 frt. 90 kr.)
- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1881. Herausgegeben vom kön. ung. Ministerium des Innern. 1. Heft. (I—XVII.) (Pesti könyvnyomda-résztvény-társ. 8-r. 206 l. ára 80 kr.)
- Mandello Karl.** Rückblicke auf die Entwicklung der ung. Volkswirtschaft im Jahre 1880. (Különnyomat a »Pester Lloyd«-ból.)
- Markus Mark.** Kurze Skizze des Renten-Bodenkredit-Organismus. (Burián Mór. 8-r. 14 l. ára ?)
- Mittheilungen** aus dem Jahrbuch d. k. ung. geol. Anstalt. IV. Band. (L. Böckh Johann.)
- Rechnungsfaulenz,** Untrüglicher. Unentbehrliches Hilfsbuch für Käufer und Verkäufer. 7. Auflage. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 120 l. ára ?)
- Schwarz Julius.** Die Demokratie. I. Band. II. Hälfte. III. Abtheilung. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 469—600 l. ára ?)
- Schwicker J. H.** Die ungarischen Gymnasien Geschichte, System, Statistik. Nach amtlichen Quellen dargestellt von Dr. J. H. Sch. (Kilián Frigyes. 8-r. 367 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Steiner Albert.** Das naturwarme Stahlbad Szliács seine Heilmittel und deren physiologische und therapeutische Bedeutung. (Laufer Vilmos. 8-r. 71 l. ára ?)
- Steuergesetze,** sämtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. II. Heft. Ueber Besteuerung des Zuckers-, Kaffee- und Bierkonsums. Mit Erläuterungen. (Ráth Mór. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Tangente,** die, für die autonomen Bedürfnisse Kroatien-Slavonien. Eine Studie v. einem Abgeordneten. (Zágráb. Suppan S. 8-r. 45 l. ára 30 kr.)
- Theaterbibliothek** für die Jugend. 5. 6. Heft. (L. Kreybig Emma.)
- Unterhaltendes** und Belehrendes. Ein Lesebuch für den siebenbürgisch-sächsischen Landmann. Herausgegeben von der Oberverwaltung des siebenb.-sächsischen Landwirthschafts-Vereins. I. (Nagy-Szeben. Drotleff József. 8-r. 126 l. ára ?)
- Verhandlungen** der vom ungarischen Landesverein auf den 16. und 17. März 1881. einberufenen Landesconferenz ungarischer Fabrikanten. (Pesti könyvny.-részv.-társ. 4-r. 16 kéthasábos l. ára ?)

- Wolff Carl.** Sächsishe Städte und ihr Haushalt. (Nagy-Szeben. Drotleff József. 8-r. 32 l. ára?)
- Zola Emile.** Nana. Roman in 2 Bänden. Aus d. franz. v. Armin Schwarz. Lief. 1. 2. (Grimm Gusztáv. 8-r. 1—96 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Hoffmann Fr.** Pomsta Božia (Nemesis) Prozprávka pre mojich mladých priateľov. Vol'ne poslovenčil M. Benovský. So 4 ocelorezi. (Nagyszombat. Horovitz A. k. 8-r. 100 l. ára 50 kr.)
- Koenig.** Biblia alebo slovo boha živého. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 21 l. ára?)
- Koenig.** Pravdá a blud a neb kdo má pravdu? (Hornýánszky Viktor. 8-r. 13 l. ára?)
- König.** Obráčení se žalárníka we Philippy. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 14 l. ára?)
- Seidel Pavel.** Obrázkový prirodpis pre národnie školy. Preložil L. W. III. náklad. (Eggenberger. 8-r. 39 l. ára 25 kr.)
- Ulice,** Poutnícká, v Maňestru. (Hornýánszky Viktor. 8-r. 216 l. ára?)
- Cika Steve,** dan i nóč. Darak dobroj deci. (Ujvidék. Popovits M. 16-r. 80 l. ára 25 kr.)
- Cika Steve,** badnjak. Darak dobroj deci. (Ujvidék. Popovits M. 16-r. 62 l. ára 25 kr.)
- Deklamator.** Zbirka sprskih i hrvatskih pesama za deklamovanie sa uputstvom za deklamovanie po dr. Frike-u. Drugo popravljeno i popunjeno izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 183 l. ára 60 kr., díszkötésben 1 frt. 60 kr.)
- Dimitrijevic P.** Otmen svet. Uputstvo kako treba se vlada otmen svet. u društvu. Po pripoznatim stranim izvorima a frema našim prilikama sastavio —. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 157 l. ára 80 kr., díszkötésben 1 frt. 80 kr.)
- Frankovitsch Misa T.** Domatye vaspitanje. Knjiga za ucitelje roditelje i vaspitace. I. Sveska. (Versetz. Kirchner özvegye. 8-r. 22 l. ára?)
- Heyse Paul.** Bolesnici. Devojački dnevnik. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 122 l. ára 32 kr.)
- Ignjatovic Jaša,** Adam i Berberini prvi ljudi. Saljiva igra u četiri. radnje. (Ujvidék. Popovits M. 8-r. 158 l. ára 60 kr.)
- Kletva** poludele. Roman, s engelskog po nemačkom prevodu. Preštampano iz »Vidor Dana.« Drugo izdanje. (Ujvidék. Popovits M. 8-r. 272 l. ára 85 kr.)
- Kolar I.** Magelona. Tragedija u četiri čina. S češkoga preveo A. S. Za srpsku pozornicu udesio A. Hadžić. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 59 l. ára 16 kr.)
- Koevnjić S.** Racunica za narodne škole. Knjiga IV. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 66 l. ára 20 kr.)
- Kostić L.** Osnova lepok u svetu s osobitim obzirom na srpske narodne pesme napisao —. Napradita »Matica Srpska« sa fl. 300 iz fonda I. Nake. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 144 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Kraljević Marko** u narodnim pesmama. Sa slikom »San Kraljevica Marka« i protumačenim turskim i drugim manje poznatim rečima. Drugo umnoženo izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 171 l. ára 50 kr.)
- Kuzmanović Danie.** Poštenje je pretežnije od Novaca. Razgledna drama y jednoj radnyu za djecu e nyemačkog. (Versetz. Markovits-féle könyvkereskedés. 8-r. 45 l. ára?)
- Letopis,** Matice srpske. Uredjuje A. Hadžić. Knjiga 125. (1881. I.) (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 2 és 146 l. ára 70 kr.)

- Mijatović** Cedomilj. Despot Gjuragj Branković, gospodar Srbima, Podunavlju i zetskom Primorju. Prva knjiga. Od stupanja Gjurgjeva na vladu 1427 do prvog oslobođenja. Srbije 1444. (Panesova. Jovanovics testv. n. 8-r. XXVIII és 410 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Miletić Sv.** Nastava u zemljopisu za treći i četvrti razred osnovnih škola. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. 72 l. áru 45 kr.)
- Miletić Sv.** Nastava u srpskom jeziku za treći razred osnovnih škola. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. 42 l. ára 25 kr.)
- Miletić Sv.** Nastava u srpskom jeziku za četvrti razred osnovnih škola. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Narodna biblioteka.** Sveska 4. 8. Bolesnici. Devojački dnevnik. Od. Parla Haiza. I. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 122 l. ára 16 kr.)
- Narodna biblioteka.** Sveska 5. Lažni car Sčepan mali. Istorijsko zbitije XVIII. vijeka. Sačinio P. Petrovie njeguš I. (Panesova. Jovanovics testvérek. 16-r. 164 l. ára 16 kr.)
- Narodna biblioteka.** Sveska 9, 11, 13. Dela Dositejeva. Prva knjiga: Život i priključenja Dimitrija Obradovića. I. II. III. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 188 l. egy füzet ára 16 kr.)
- Narodna biblioteka.** Sveska 12. Kralj Lir. Tragedija u pet činova. Napisao Sekspir. S engelskoga. Za srpsku pozornicu udesio A. Hadžić. I. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 1—64 l. ára 16 kr.)
- Narodna biblioteka.** Sveska 6. Apotekarka. Pripovetka grofa Sologuba. S ruskoga. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 60 l. ára 16 kr.)
- Narodna biblioteka.** Sveska 7. Lažni car Sčepan mali II. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 65—148 l. ára 16 kr.)
- Nešković Mita.** Polazajnikov dar. Knjižica za vredne učenika. Sa slikama. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 55 l. ára 24 kr.)
- Novaković Ljub.** Gajenje vinove loze i proizvodnja vina na Rajni. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. VI, 60 l. ára 15 kr.)
- Obradović Dositej,** Dela. Prva knjiga. Živet i priključenja Dimitrija Obradovića nazvanoga u kaludjerstvu Dositeja. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 188 l. ára 48 kr.)
- Pesmarica,** velika srpska i hrvatska, namenjena narodu našem koji latinicom čita. U kojoj ima 400 pesama. (Ujvidék. Popovits M. 32-r. 192 l. ára 50 kr.)
- Petrović Njegos,** Petar. Lažni car Sčepan mali. Istorijsko zbitije XVIII. vijeka. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 148 l. ára 32 kr.)
- Pucić Medo.** Karadjvrđevka. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 80 l. ára 30 kr.)
- Sveten J. P.** Putovanje po novoj Srbiji. Sveska I—V. (Ujvidék. Popovits M. 8-r. 1—287 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Verne Julius.** Otkrivenje zemlje. Prevod s froneuskoga. U dva dela. Sa slikama. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 295, 316 l. ára 2 frt.)
- Vidakovic Milov.** Usamljeni junosa. Roman. (Ujvidék. Popovits M. 8-r. 175 l. ára 65 kr.)
- Vidakovic Milov.** Velimir i Bosiljka. Roman. (Ujvidék. Popovits M. 8-r. 299 l. ára 1 frt.)

- Vidakovic Milov.** Kasija carica. Roman. (Ujvidék. Popovits M. 8-r. 226 l. ára 80 kr.)
- Zbirka narodnih pesama za školsku mladež obojega pola.** (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 92 l. ára 10 kr.)
- Denssianu Ar.** Aventuri literare. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 12-r. 47 l. ára 40 kr.)
- Hurmuzaki Eudoxiu.** Documente privitoare Istoria Romanilor. Publicate sub auspiciile Ministeriului Cultelor si al Instructiunii Publice. III. vol. 1576—1599. (Bukarest. 4-r. 600 l. ára 24 frt.)
- Koenig.** Casele din coltiú saú amorul dobândesce biruinta. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 22 l. ára 3 kr.)
- Koenig.** Amicul pécátosului. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 24 l. ára 3 kr.)
- Popescu J.** Psihologia empirică seu sciinta despre suflet între marginile observatiunii. (Szeben. Filtsch S. 8-r. XIV, 290 l. ára ?)
- Popu Stefanu.** Economia rurala. (Balázsfalva. A görög-kath. papnövelde nyomdája. 8-r. 235 l. ára 2 frt.)
- Respuns** la anticritica brosurei anonime publicate asupra celor doue congrese nationale bisericesei din 1873. si 1874. De mai multi deputati ai majoritati congreselor dela 1873. si 1874. de unii din cei atacati. (Nagy-Szeben: Closius örökösei. 8-r. 75 l. ára 40 kr.)
- Rosiu Theodora.** Economia pentru scólele poporale. Editiunea II. (Szamosujvár. Fekete-Negrutiu Miklós. 48 l. ára 30 kr.)
- Silasi Gregoriu.** Renascerea limbei romanesei in vorbire si seriery. I—II. füzet. (Szamos-Ujvár. »Amiculu Familiei.« 8-r. 224 l. a két füzet ára 70 kr.)
- Stefanelli Joan.** Catechese trätând istoria biblică a testamentului nou si faptele sántilor apostoli. Tom. II. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 8-r. 497 l. ára 5 frt.)
- Dom hrvatski,** zabavnik hrvatske omladine za god. 1880. Izdalo ga djačko društvo »Hrvaski Dom« na 1. hrvatskom sveučilištu. Godina IV. (Zágráb. »Hrvaski dom« tanulók egylete. 8-r. XXIV és 338 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Gindelya Antuna.** Poviest staroga vieka za više gimnazije. Po petom njemačkom izdanju preveo i donekle promienio V. Klaić. (Zágráb. Horvát-szlavon-dalmát kir. országhelytartószék. 8-r. VIII, 355 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Hrvatska.** Knjiga za godinu 1880. Napisala i izdala ju hrvatska mladost stranke prava. Sa slikom. (Zágráb. »Hrvatska« tanulók egylete. 8-r. 260 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Iveković Fr.** Život svetaca i svetica božjih, za mjesec lipanj. Na sviet izdalo društvo sv. Jeronima. (Zágráb. Sz. Jeromos-egylet. 8-r. 182 l. ára 50 kr.)
- Jokai Mavre.** Zoltan Karpaty, roman. Sa magjarskoga preveo Gj. Popović. (Zágráb. »Narodne novine« szerkesztősége. 8-r. 411 l. ára 80 kr.)
- Jurković Janko.** Sabrane pripoviesti. Prvi Svezak. (Knjižnica zabavna »Matice hrvatske.« XLIII—XLV. füzet. Zágráb. Suppan F. 8-r. 192 l. ára 75 kr.)
- Kačića — Miošića O.** Andrije, razgovor ugodni naroda slovinskoga. Drugo izdanje. (Zágráb. Hartman Lipót. 16-r. 776 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Kišpatic Mijo.** Slike iz geologije. Prirodopisne i kulturne ertice, napisao M. K. Sa 66 slika (Knjižnica poučna, »Matice hrvatske.« VII. köt. Zágráb. Suppan F. 8-r. VI, 214 l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Kišpatić M.**, rudstvo za niže razrede srednjih škola. (Zágráb. Suppan F. 8-r, IV, 72 l. ára 40 kr.)
- Klaić Vjek**, kratak sveokóí zemljopis. Drugo izpravljeno izdanje. (Zágráb. Suppan F. 8 r. 89 l. ára 40 kr.)
- Klaić Vjek.**, opis zemalja u kojik obitavaju Hrvati. 1. svezak. Na sviet izdalo društvo sv. Jeronima. (Zágráb. Sz. Jeromos-egylet. 8-r. 191 l. ára 50 kr.)
- Knjižnica poučna**, »Matic« hrvatske.« Knjiga VII. (L. Kišpatić Mijo.)
- Knjižnica zabavna**, »Matic« hrvatske. Svezak.« XLII—XLVII. (L. Jurković Franko, Sienkiewicz H.)
- Kučenjak Milan**, govedarstvo. Sa 4 slike. Na sviet izdalo društvo sv. Jeromina (Zágráb. Sz. Jeromos-egylet. 8-r. 137 l. ára 40 kr.)
- Lorković Blaz**, razgovori o narodnom gospodarstvu. Izdala »Matica Hrvatska.« (Zágráb. Suppan F. 8-r. VIII, 358 l. ára 1 frt.)
- Mažuranić Stjep**, hrvatske narodne pjesme sakupljene stranom po Primorju a stranom po Grania. Svezak 1. Drugo izdanje. (Zengg. Luster H. 16-r. 204 l. ára 45 kr.)
- Mišćin J**, tisuć i jedna noć. Arabske priče. Hrvatskoj mladeži priredio. Svezak I i II. Sa jednom koloriranom i 27 običnih slikah. (Károlyváros. Sagan János. 8-r. 1—96 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Mišćin J**, lipino cvieće. Pripoviedke za hrvatsku mladež. II. dio, sa 22 liepe slike. (Károlyváros. Sagan János. 16-r. 64 l. ára 45 kr.)
- Močnika Fr.**, pouka u računici za niže razrede gimnazijá. II. razdio. Treće hrvatsko izdanje po njemačkom devetnaestom. (Zágráb. Horvát-slavon-dalmát kir. országhivatalnak. 8-r. 164 l. ára 65 kr.)
- Pisci stari hrvatski**. Knjiga XI. Pjesme Miha Bunića-Babulinova, Maroja i Oracija Mažibradića, Marina Burešića. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. XV, 257 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti**. Knjiga LIV. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 236 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah**. Godina 1880. — Broj 32—40. (Zágráb Kir. horvát-szlavon-dalmát miniszterium. 4-r. XXII, 185—258 l. ára ?)
- Sienkiewicz H. Hania**. (Stari sluga.) Pripoviest iz života od H. S. Preveo s poljskoga Jos. Eug. Thomić. (Knjižnica zabavna, »Matic« hrvatske.« XLVI—XLVII. füzet. Zágráb. Suppan F. 8-r. VII, 146 l. ára 50 kr.)
- Simatović Nikola**, smješice II. kritica. (Zengg. Luster H. 32-r. 42—86 l. ára 10 kr.)
- Siroda Iv.**, značaji. Po Teofrastu hrvatski priredio. (Buccari. Desselbrunner R. 16-r. 44 l. ára 25 kr.)
- Starine**. Na Sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XII. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 259 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Stojanovic Mijat**, slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu (Zágráb. Szerző. 8-r. XIII, 267 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Stražimir Drag.**, ratarstvo za puk. Na sviet izdalo društvo sv. Jeronima. Sa više slika. (Zágráb. Sz. Jeromos-egylet. 8-r. 260 l. ára 50 kr.)
- Susedgradski**, porezni vijak u Hrvatskoj i Slavoniji. Po njemačkom pohrvatilo Zakorski. (Zágráb. Suppan F. 8-r. 35 l. ára 40 kr.)

- Veziš Milivoj**, zakoni i naredbe o zadrugah u Hrvatskoj i Slavoniji. (Zágráb. »Narodne novine« szerkesztősége. 8-r. VIII, 242 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Viestnik** hrvatskoga arkeologičkoga društva. Godina III. br. 1. (Zágráb. Hartmán Lipót. 8-r. a teljes mű ára 5 frt.)
- Vraz St.**, izabrane pjesme. S. uvodom Franje Markovića. Sa slikom pjesnikovom. Izdala »Matica hrvatska.« (Zágráb. Suppan F. 8-r. CL, 333 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Zimzelen**. Pripoviedke za našu mladež za 6 koloriranih slikah. (Károlyváros. Sagan János. 16-r. 95 l. ára 60 kr.)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Arneth Alfred**. Briefe der Kaiserin Maria Theresia an ihre Kinder und Freunde. III. IV. Band. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. 479, 622 l. a két kötet ára 9 frt.)
- Ausweise** über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1879. I. Abth. XL. Jahrgang. (L. Pizzala Joseph.)
- Beck Adolf**. Das Kronprinz-Rudolfslied. Gedicht. (Salzburg. Glonner M. 8-r. 4 l. ára 10 kr.)
- Brück Heinrich**. Die geheimen Gesellschaften in Spanien und ihre Stellung zu Kirche und Staat von ihrem Eindringen in das Königreich bis zum Tode Ferdinand's VII. (Mainz. Kirehheim. 8-r. IV, 328 l. ára 5.50 márka.)
- Commercio di Trieste nel 1880**. (Triest. Morterra és társa. 2-r. 114 l. ára ?)
- Conducteur**, Der. Officielles Coursbuch der österreich.-ungar. Eisenbahnen. Fahrpläne des österreich.-ungar. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiffcourse nebst den wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten mit Plan von Wien, Prag und Budapest. XI. Jahrg. 1881. von April, Mai, und Juni. (Bécs. Waldheim. 8-r. XLVIII, 216 és XLVIII, 270 l. egy füzet ára 50 kr.)
- Curorte**, Die, Oesterreich-Ungarns. (L. Heksch Alexander F.)
- Ehrentheil M.** Jüdisches Familienbuch. Eine v. jüdisch-religiösen Geiste getragene, belehrende und unterl. Lecture für Schule u. Haus. Heft 3—7. (Bécs. Löwy D. 98—336 l. ára 4 frt. 50 kr.)
- Eugen von Savoyen**, Feldzüge des Prinzen. (Geschichte der Kämpfe Oesterreichs.) I. Serie. — VII. Band. Spanischer Successions-Krieg. Feldzug 1705. Nach den Feldacten und anderen authentischen Quellen bearbeitet von Josef Rechberger. Mit sechs Kartenbeilagen. (Bécs. Cs. kir. tábornokar. 8-r. XIX, 555, 542 l. ára ?)
- Gaul Franz**. Oesterreichisch-ungarische Nationaltrachten. Nach der Natur photographirt von I. Löwy. 1—2. Liefg. (Bécs. Lechner R. egyetemi könyvtáros I—VIII. tábla, ára 5 frt. és 3 frt.)
- Hartleben's** Illustrierte Führer. Nr. 1. (L. Heksch Alexander F.)
- Heksch Alexander**. Illustrierter Führer durch die Karpathen und oberungarischen

- Badeörte. (Bécs, Pest, Lipese. Hartleben A. 8-r. XVI, 173 l. 30 ábrával és 5 térképpel, ára 2 frt.)
- Heksch Alexander F.** Schmeks klimatischer Curort und Wasser-Heilanstalt in Oberungarn, Zipser-Gespanschaft. (Die Curorte Oesterreich-Ungarns. I. Bécs, Budapest, Lipese. Hartleben A. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Heksch Alexander F.** Illustrierter Führer auf der Donau von Regensburg bis Sulina. 2. Auflage. (Hartleben's Illustrierte Führer. Nr. 1. Bécs. Hartleben A. k. 8-r. XVI, 138 l. 50 képpel és folyóvitzérképpel, ára 1 frt. 50 kr.)
- Huldigungsfestzug der Stadt Wien zur Feier der silbernen Hochzeit Ihrer Majestäten des Kaisers Franz Joseph I. und der Kaiserin Elisabeth.** (27. April 1879.) I—X. Lfg. (Bécs. Városi község. 2-r. 43 l. 19 szöveg- és 37 kép- pel, ára ?)
- Hunfalvy Paul.** Die Ungern oder Magyaren. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. V. Band. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 255 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Jacob's Eisenbahn-Führer** durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne der Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lith. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn und Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und einem Fremdenführer (Reisebeschreibung) n. d. Bahn- u. Schifflinien geordnet. III. Jahrg. 1881. Heft 1—4. (Bécs. »Jacob's Eisenbahnführer« kiadó- hivatala. 8-r. XXXIII, 308 l. egy füzet ára 50 kr.)
- Jalava Antti.** Unkarin Albumi. I. (Jyväskylä. Weilin és Göös. 8-r. VIII, 316 l. gróf Széchenyi István fametszetű arczképével, ára 4 márka.)
- Kákai Aranyos. II.** Die gefesselten Prometheusse. (Bécs. Perles Mór. n. 8-r. 120 l. ára 2 frt.)
- Kreitner Gustav.** Im Fernen Osten. Reisen des Grafen Béla Széchenyi in Indien, Japan, China, Tibet und Byrma in d. Jahren 1877—80. Liefg. 14—22. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. 317—704 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Krones Franz.** Grundriss der österreichischen Geschichte mit besonderer Rück- sicht auf Quellen- und Literaturkunde. I. Abth. (Bécs. Hölder Alfréd. VI, 194 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Länder, Die, Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild.** I. VII. Band. (L. Umlauf Friedrich.)
- Lejtényi Karl.** Ueber den Bau des Gastrodiseus polymastos Leuckart. Mit 3 lith. Tafel. (Aus Abhandlungen der Senckenbergischen naturforschenden Gesellschaft. (Frankfurt M/m. Winter. 4-r. 22 l. ára 3 márka.)
- Lenau's sämtliche Werke.** Mit einer biographischen Einleitung von Anastasius Grün. Illustrierte Ausgabe. I—XX. Lfg. (Stuttgart. Cotta-féle könyvkereskedés. 8-r. 482, LXXXX, IV l. egy füzet ára 1 márka.)
- Pizzala Joseph.** Bericht über die Erhebung der Handelswerthe und Hauptergeb- nisse der Waaren Ein- und Ausfuhr für 1879. in Vergleichung mit den Vor- Jahren. (Ausweise über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1879. I. Abth. XXXX. Jahrg. Herausg. von der k. k. statistischen Commission. Bécs. Cs. k. udvari államnyomda. 4-r. 135 l. ára 2 frt. 20 kr.)

- Reinitz Max.** Das Eisenbahnwesen Oesterreich-Ungarns und dessen neuestes Rechtsgebiet. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. 36 l. ára ?)
- Sanuto Marino.** Diarii. 27—29. fascicolo. (Venezze. Velencei történelmi társulat. 4-r. 801—884, 1—392 kéthasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Schoberl Karl.** Die Eroberung Nieder-Oesterreichs durch Mathias Corvinus in den Jahren 1482—1490. Mit Benützung bisher unedirter Quellen im k. und k. Staats-Archiv, im Wiener Stadt-Archiv und n. ö. Landes-Archiv. (Bécs. 8-r. ára 2 frt. 60 kr.)
- Schwicker J. H.** Die Vereinigung der serbischen Metropolen von Belgrad und Carlowitz im Jahre 1731. Nach archivalischen Quellen dargestellt. (Bécs. 8-r. 145 l. ára ?)
- Slavici Joan.** Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukovina. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. VI. Band. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 236 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, der gräflichen Häuser. 1881. 54 Jahrg (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XVII, 1110 l. ára 8 márka.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, der freiherrlichen Häuser. 1881. 31. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XV, 1014 l. ára 7 márka.)
- Taschenbuch,** Genealogisches, der Ritter- und Adelsgeschlechter. 1881. VI. Jahrg. (Brünn. Buschak és Irrgang. 8-r. XX, 588 l. egy arczképpel, ára 4 frt.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, nebst diplomatisch-statistischem Jahrbuch. 1881. 118. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XVI, 1060 l. ára 6 márka 80 fillér.)
- Türheim A.** Christoph Martin Freiherr von Degenfeld und dessen Söhne (1600—1733.) Ein Beitrag zur Geschichte des siebzehnten Jahrhunderts. Nach Original-Documenten des gräflich Degenfeld'schen Familien-Archivs. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. IV, 292 l. egy arczképpel, ára 3 frt.)
- Umlauft Friedrich.** Das Erzherzogthum Oesterreich unter der Enns. (Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. I. Band. Bécs. Fromme Károly. 8-r. 188 l. ára ?)
- Umlauft Friedrich.** Das Königreich Böhmen. (Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. VII. Band. Bécs. Graeser Károly. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 20 kr., kötve 1 frt. 60 kr.)
- Utješenić Og.** Lebensgeschichte des Cardinals Georg Utješenić genannt Martinusius. Mit Benützung der Acten des k. k. geheimen Haus-, Hof- und Staats-Archivs von 1528—1553. Uebersetzung des von der südslavischen Akademie der Wissenschaften herausgegebenen kroatischen Originals. Mit dem Bildnisse und Familienwappen des Cardinals und einer Skizze der Ruinen seines Ahnenschlosses. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. 180, 75 l. ára 3 frt.)
- Völker,** Die, Oesterreich-Ungarns. V. VI. Band. (L. Hunfalvy Paul, Slavici Joan.)
- Ziegler Ferdinand.** Die Politische Reformbewegung in Siebenbürgen in der Zeit Joseph's II. und Leopold's II. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XVIII, 599 l. ára 6 frt.)

*Iskolai értesítők az 1880—81. tanévről.)**

- Az **Arad**-városi nyilvános polgári iskola jelentése (9-ik tudósítványa) az 1880—81. tanévről. Közli Simay István. (Arad. Gyulai István. 8-r. 16 l.)
- Az **aradi** királyi főgymnasiumnak és az evvel összekapcsolt állami főreáliskolának értesítvénye az 1880—81. tanévről. Közli Sváby Pál. (Arad. Gyulai István. 8-r. 128 l.) (Értekezés: A számrendszerek, számnevek és számjegyek. Irta Ábrai Lajos.)
- A **bajai** m. kir. állami tanítóképző intézet értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Bartsch Samu. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 29 l.)
- A zirc-cisztercei rend **bajai** főgymnasiumának jelentése az 1880—81. tanévről. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 86 l.) (Értekezés: Magyar névelőnkről. Irta Májor Alberik.)
- Értesítő a **b-gyarmati** állami elemi népiskola hetedik évfolyamáról 1880—81. (B-Gyarmat. Kék László. 8-r. 16 l.)
- A **b-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári fiú s leányiskola hatodik évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Tomeskö Nándor. (B-Gyarmat. Kék László. 8-r. 36 l.)
- (Balázsfalva.) Program'a a gymnasiului superioru, Preparandiei, Normei si scolei populare de fetitíe de in Blasiu pre anulu scolasticu 1880—81. (Balázsfalva. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 90 l.) (Értekezés: Esplícarea moderna mechainica a naturei sí credintí'a in Ddieu. Irta Gram Sándor.)
- A **bánffy-hunyadi** m. kir. állami elemi és felső népiskolák gondnokságának, tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1880—81. tanévről. Kiadta Pál Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 12 l.)
- A **bártfai** kath. kis-gymnasium 1880—81. tanévi értesítője. Közli Hunka Emánuel. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 32 l.)
- A **békési** hely. hitv. VI osztályú reálgymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Sélley Péter. (Athenaeum részv.-társ. nyomda. 8-r. 20 l.)
- A **békés-esabai** ág. hitv. ev. algymnasium értesítője 1880—81. (B.-Csaba. Povázszy László. 8-r. 20 l.)
- A **b-gyulai** róm. kath. népiskolák IV. értesítője az 1880—81. tanév végén. (B-Gyula. Dobay János. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Egy pár szó az iskolai fegyelemről és házi nevelésről. Irta Domonkos János.)

*) E rovatban közöljük azon 1880—81. évi iskolai értesítőket, melyek a N. Múzeum könyvtárába ekkorig érkeztek.

- Értesítvény a **belényesi** gör. kath. főgymnasiumról 1880–81. tanévre. Reportu stb. Közli Mihutiu Petru. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 46 l.)
- Beregszász** város államilag segélyezett polgári fiiskolájának hetedik évi jelentése 1880–81. Szerk. Katinszky J. (Beregszász. Nagy L. és Sallay Gy. 8-r. 34 l.)
- (**Besztercze** (Erdély) ipariskolájáról e tanévben értesítő nem jelent meg.)
- A **besztercebányai** ág. hitv. ev. V osztályú gymnasium értesítvénye az 1880–81. tanévről. Közli Hlavatsek András. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 33 l.) (Értekezések: 1. Rosenauer Károly. 1843–1880. Irta Hlavatsek András. 2. Heinlein Adolf. 1832–1880. Irta Grossmann Tódor Lajos.)
- A **besztercebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Szakmáry József. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 60 l.) (Értekezés: Nauzikaa. Homerosz Odyszeájának VI. éneke. Csengeri Jánostól.)
- A **tolna-baranya-somogyi** ág. hitv. ev. egyházmegye **bonyhádi** algymnasiumának értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Marhauser Imre. (Pécs. Taizs Mihály. 8-r. 15 l.)
- (**Brád.**) V. Programa a Gimnasiului publicu romanu greco-orientalu din **Bradu** pe anulu scolasticu 1880–81. Publicata de Nicolau Miheltianu. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 17 l.)
- A **brassai** róm. kath. főgymnasium értesítője 1880–81. (Brassó. Römer és Kamner. 8-r. 79 l.) (Értekezés: A víz a természet háztartásában. Irta Czinege István.)
- A **brassói** magy. kir. állami felső leány- és elemi népiskolák VI. értesítője az 1880–81. tanév végén. Kiadta Orbán Ferencz. (Brassó. Gött János. 8-r. 31 l.)
- (**Brassó.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. zu **Kronstadt** am Schlusse des Schuljahres 1880–81. Veröffentlicht von Johann Vogt. (Brassó. Gött János. 4-r. 86 l.) (Értekezés: Ueber Kohlehydrate. Irta Jüngling Károly.)
- (**Brassó.**) Neunter Jahresbericht der Gewerbeschule in **Kronstadt**, veröffentlicht von Johann Hubbes am Schlusse des Schuljahres 1880–81. (Brassó. Gött János és Henrik. 8-r. 12 l.)
- A **budapesti** m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Berecz Antal. (Fanda József. 8-r. 64 l.)
- A **budapesti** II. kerületi községi nyilvános 6 osztályú polgári fiu-iskola VIII. értesítője az 1880–81. tanév végén. Szerk. Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 30 l.)
- A **Budapest** fővárosi II. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola hatodik tudósítványa az 1880–81. tanév végén. Szerk. Bohus Rezső. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 24 l.)
- A **budapesti** II. ker. (vizivárosi) m. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1880–81. iskolai évről. Összeállította Dusóczky Károlyné. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 40 l.)
- A **budapesti** II. ker. állami reáltanodának huszonötödik évi jelentése. Az intézet főnállásának 26-ik évében. Az 1880–81. tanév végén. Szerk. Say Móricz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 81 l.) (Értekezés: Töredékek egy keleti utas naplójából. Irta Say Móricz.)
- A **Budapest** fővárosi III. kerületi nyilvános községi polgári fiu-iskola IX. tudósítványa az 1880–81. tanév végével. Szerk. Weizenfeld Lipót. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 25 l.)

- A **Budapest** fővárosi IV. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola XI. értesítője az 1880—81. tanév végével. Szerk. Stojanovits István. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 33 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. ker. (belvárosi) községi nyilvános főreáltanoda huszonhetedik tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Ney Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részvénny.-társ. 8-r. 92 l.) (Értekezés: A térképek és az iskolai oktatás. Irta Jablonszky János.)
- Tudósítvány a kegyes tanítórendiek **budapesti** főgymnasiumáról az 1880—81. tanévben. (»Hunyadi Mátyás« intézet. n. 8-r. 57 l.) (Értekezés: A geometriai térképzet tapasztalati jellege és az elemző geometria módszere. Irta Schmidt Ágoston.)
- A **Budapest** fővárosi V. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola V. értesítője az 1880—81. tanév végével. Szerk. Gyulay Béla. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 37 l.)
- A **budapesti** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Corzan Avendano Gábor. (Poldini Ede és társa. 8-r. 69 l. egy kép.) (Értekezés: Az olympiai ásatások. Irta Keleti Vincze.)
- A **Budapest** fővárosi VI. kerületi nyilvános községi polgári fiu-iskola XI. értesítője az 1880—81. tanév végével. Szerk. Roller Mátyás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 39 l.)
- A **budapesti** VI. ker. állami főreáliskolának kilencedik évi értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Hofer Károly. (Légrády testvérek. 8-r. 85 l.) (Értekezés: Az edényes virágtalanok rendszere. Összeállította Borbás Vincze.)
- A **Budapest** fővárosi VII. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola nyolczadik tudósítványa az 1880—81. tanév végével. Szerk. Vajdady Ernő. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 30 l.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi (józsefvárosi) községi nyilvános főreáltanoda X. tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Felsmann József. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 108 l.) (Értekezés: A francia nyelvnek a magyar stílusra való hatása a XVIII. században. Irta Könnye Nándor.)
- A **Budapest** fővárosi IX. kerületi községi nyilvános polgári fiu-iskola V. tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Fillingner Károly. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 34 l.)
- Értesítő a **budapesti** reform. főgymnasiumról az 1880—81. tanévben. Szerk. Vámosy Mihály. (Köcsi Sándor. 8-r. 69 l.) (Értekezés: A középiskolai tanulók nevelése. Irta Bihari Péter.)
- A **budapesti** királyi magyar tudomány-egyetem almanachja 1880—81.-ről. (Magy. kir. egyetemi könyvnyomda. 8-r. 120 l.)
- A **budapesti** kereskedelmi akadémia évi jelentése az 1880—81. tanév végén. Közli Lewin Jakab. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 82 l.) (Értekezés: Adalékok a nemzetgazdaságtan történetéhez. Irta Földes (Weisz) Béla.)
- A **budapesti** magy. kir. állami elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet 1877/78—1880/81. tanévi értesítője. Összeállította Zirzen Janka. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 32 l.)
- Az angol kisasszonyok **budapesti** intézetének rövid értesítője. (Athenaeum részv.-társ. nyomda. 8-r. 8 l.)

- Röser Miklós nyilvános polgári és kereskedelmi iskolája és nevelő-intézetének 1880–81. tanévi értesítője. (Khór és Wein. 8-r. 34 l.)
- Az országos nőképző-egylet tanítóintézetének értesítője az 1880–81. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (Fanda József. 8-r. 44 l.)
- A magyar gazdasszonyok országos egyletének évkönyve 1880–81. (Rudnyánszky A. 8-r. 52 l.)
- A m. kir. tanárképző intézet gyakorló főgymnasiumának értesítője az 1880–81. időszakról. Közli Bartal Antal (Athenaeum részv.-társ. 8-r. 42 l.)
- Az országos köznevelési egyesület nyilvános minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáliskola) nevelő-intézetének értesítője az 1880–81. Közli László Mihály. (Poldini Ede és társa. 8-r. 34 l.)
- Naschitz Sarolta felsőbb helyen 1851-ik évben engedélyezett, és a cs. k. főhatóság által 1857-ik évi november 9-ikén kelt rendelete folytán a magyar királyságban egyetlen nyilvánosnak ismert felső leány-tan- és nevelő-intézetének programja. — Programm stb. (Wodiáner F. nyomdája. 8-r. 16 l.)
- A színészeti tanoda 1880–81. évkönyve a XVII. tanfolyamról. Kiadja az igazgatóság. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 24 l.)
- A csabrendeki magy. kir. állami elemi népiskola V. értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Gosztony József. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 16 l.)
- A Csáktornya-városi államilag segélyezett polgári fiu-iskola kilenczedik évi értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Valló Vilmos. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 24 l.)
- A Csáktornya-városi községi elemi népiskola értesítője az 1880–81. tanévről. XII. évfoly. Közli Jeney Gusztáv. (Székesfehérvár. Szammer Imre. 8-r. 22 l.)
- II. Értesítés a csáktornyai állami tanítóképezdéről. (Athenaeum részv.-társaság. 2-r. 4 l.)
- A csik-somlyói róm. kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Imets Fülöp Jákó. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 80 l.) (Értekezés: A magyar nemzet királyválasztási és a Habsburgok örökösödési jogának kérdése a mohácsi vészig. Irta Pap András.)
- A csurgói helvét hitv. hatosztályú gymnasium XVII. évi értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Héjas Pál. (Kaposvár. Jeiteles Hermann. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Alkalmazkodás az állati életben. Irta Vida Károly.)
- A debreczeni városi főreáltanoda értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Gelencei Pál. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A végtelen sorokról. Irta Futó Mihály.)
- Értesítő a kegyes tanítóréndiek debreczeni kisgymnasiumáról az 1880–81. tanévben. Közli Harmath Gergely. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A nemzeti szellem kútforrásai s annak ápolása. Irta Eisenbarth Károly.)
- 1880–81-diki évkönyv a reformátusok debreczeni főiskolájának akadémiai tanszakairól. Közli Kassay Sámuel. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 87 l.)
- Jelentés a debreczeni helvét hitvallású egyház nyolczosztályú leánynevelő intézetéről az 1880–81. iskolai év végén. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 18 l.)
- A debreczeni r. k. elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1880–81. tanév végén. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 16 l.)

- A **deési** államilag segélyezett polgári fiu- és leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Kiadta Szabó Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 48 l.)
- Értesítő a **deési** róm. kath. elemi fiu- és leányiskola közvizsgálatairól, tantárgyairól s létszámáról az 1880—81. tanév végével. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési** községi elemi iskolák közvizsgálatainak értesítője az 1881—81. tanévről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési** ev. ref. elemi fiu-iskola II. osztályának közvizsgálata tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1880—81. tanévről. Kiadta Incze Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 2 l.)
- Értesítés a **deési** ev. reform. elemi leányiskola személyzetéről, tantárgyairól az 1880—81. tanévben. Kiadta Nagy Benedek. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési** ev. ref. elemi fiu-iskola közvizsgálatainak tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1880—81. tanévről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **dévai** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Matusik Nep. János. (Kolozsvár. K. Pap Miklós. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Faraday. Irta Darvai Mórész.)
- Rendezett tanácsú **Dobsina** bányaváros közs. népiskolájának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Klein Samu. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 16 l.)
- Az **egri** érseki róm. kath. fi-tanító-képzőintézet értesítője az 1880—81. tanévről. (Eger. Érseki lyceumi nyomda 8-r. 24 l.)
- A **eisterci** rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője 1880—81. iskolai évről. (Eger. Érseki lyceumi nyomd. 8-r. 100 l.) (Értekezés: A lélektan köréből. Irta Szabó Ignác.)
- Az **egri** érseki joglyceum évkönyve az 1880—81. tanévről. I. évi folyam. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8-r. 74 l.) (Értekezés: A jog alapja és kútforrása. tekintettel a scholasticusokra. Irta Danielik János.)
- Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1880—81. tanévi értesítője. Szerk. Nuber Sándor. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 128 l.) (Értekezés: Eperjes szab. kir. város levéltárában található nevezetesebb okiratok ismertetése. Irta Lasztóka László.)
- Az **eperjesi** evang. ker. collegium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli az igazgató. (Eperjes. A bankegylet nyomdája. 8-r. 87 l.) (Értekezés: Magyarország nagy-pikkelyröpüinek (macrolepidoptera) faunájára vonatkozó új adatok. Irta Husz Ármin.)
- Az **érsekújvári** róm. kath. gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Tallay Nándor. (Érsekújvár. Winter Zsigmond. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Jegyzetek a természetrajzból. Irta Jakubovich János.)
- (Eszék.) Izvišće o kr. velikoj realci u **Osieku** koncem školske godine 1880—81. (Eszék. Pfeiffer J. 8-r. 97 l.) (Értekezés: O crtanju mreža za geografske karte. Irta Segen Dávid.)
- Értesítő a pannoni halmi szent Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1880—81. tanév végén. Közli Fehér Ipoly. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 135 l.) (Értekezés: A magyarországi középiskolák programmértekezései. 1851—1880. Irta Bors Mihály.)
- Sz. kir. **esztergomvárosi** nyilvános reáltaudoda 1880—81. tanévi értesítője Közli

- az igazgatóság. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 45 l.) (Értekezés: Phylloxera vastatrix. Irta Kaán János.)
- A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium VI. értesítvénye az 1880—81. tanévről. Közli Töreký Gábor. (Fehértemplom. Hepke Tibold. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Fehértemplom vidékének földtani viszonyai. Irta Still Nándor.)
- A **felső-lővői** ágost. hitv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképezde s reálgymnasium) értesítője az 1880—81. tanévről. Programm stb. (Szombathely. Seiler Henrik. 4-r. 52 l.) (Értekezés: Grundlehren der orthogonalen Projection von Raumgebilden nebst Anwendung. Irta Höllich K.)
- (Fiume) Classificazione degli scolari della civica scuola popolare in **Drenova** (Fiume.) alla chiusa dell' anno scolastico 1880—81. (Fiume. Karletzky Ferencz. 8-r. 8 l.)
- (Fiume.) Izvješće kralj. velike gimnazije na Rieci (Fiume) koncem školske godine 1880—81. (Zagreb. »Narodnih Novinah« nyomdája. 8-r. 144 l.) (Értekezés: Kako se aorist tvori u raznih indoevropskih jezicah s osobitim obzirom na aorist slavenski poimence hrvatski. Irta Strohal R.)
- A **galgóczi** államilag segélyezett polgári fi- és leányiskola negyedik értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Orbók Mór. (Pozsony. Wigand K. F. 8-r. 66 l.)
- A **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiu-iskola VI. értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 32 l.)
- A **Gyöngyös városi** kath. nagygynasium értesítvénye az 1880—81. tanévről. Közli Vágó Ferencz. (Gyöngyös. Kohn Mór. 8-r. 31 l.)
- A **gyönki** reform. gymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Varga István. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 18 l.)
- Értesítő a pannonthalmi sz. Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1880—81. tanév végén. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 235 l.) (Értekezés: Győrmegye és város anyagi műveltségtörténete kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére 1000—1301. Irta Villányi Szaniszló.)
- A **győri** magy. kir. állami főreáliskola 8-ik évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Kerényi Nándor. (Győr. Sauerwein Gézáné. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Az 1867-iki kiegyezés és a koronázás. Irta Novák Antal.)
- A **győri** magy. kir. állami tanítónőképző-intézet második értesítője az 1878—79., 1879—80. és 1880—81. tan évekről. Szerk. Kasztner Janka. (Győr-Sziget. Gross Gusztáv. 8-r. 76 l.)
- A **gyula-fehérvári** róm. kath. nagygynasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Gyula-Fehérvár. Klüger Bernát. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A tenger befolyása az emberiség művelődésére. Irta Soó Gáspár.)
- A **h.-szoboszlói** polgári iskolával kapcsolt algynasium V. évi értesítője az 1880—81. tanévről. Szerkeszté Kovács Gábor. (Debrecen. Városi nyomda. 8-r. 28 l.)
- A **hód-mezővásárhelyi** reformált főgymnasium 1880—81. tanévi értesítője. (Szege. Traub B. és társa. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A mennyiségtan tanításáról. Irta Halmi János.)
- Az **iglói** ág. hitv. ev. főgymnasium évi jelentése az 1880—81. tanévről. Közli Guhr Márton. (Igló. Schmidt József. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Az 1873-tól

- 1880-ig terjedő időközben Szepes-Iglón észlelt időjárás főmozzanatai. Irta Geyer G. Gyula.)
- Az **ipolysági** államilag segélyezett községi polgári leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Varga Berta. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 12 l.)
- A **jászberényi** ker. kath. főgymnasium évi értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Lippay Lajos. (Jászberény. Szalay Iván. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A mohácsi veszedelem. Irta Sápy József.)
- A Jézus-társasági **kalocsai** érseki főgymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 71 l.) (Értekezés: A mikroszkop története. Irta Tóth Mike.)
- A **kalocsai** városi fi- és puztai vegyes osztályú róm. kath. elemi népiskolákba járó tanoncok érdemsorozata 1880—81. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 4-r. 11 l.)
- A miasszonyunkról nevezett szegény iskolanénék vezetése alatt álló **kalocsai** érseki leánytanodába járó leányoknak érdemsorozata 1880—81. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 6 l.)
- Névsora a J. t. **kalocsai** érseki főnevelő intézet vagyis Stephanaeum növendékeinek 1880—81. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 4 l.)
- A **kaposvári** államgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Kaposvár. Jeitelles Herman. 8-r. 65 l.) (Értekezés: A nevelés és oktatás az ó-görögöknél. Irta Czuprák Elek.)
- A **karczagi** 4 osztályú ref. gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Kovács Imre. (Karczag. Spitzer S. 8-r. 24 l.)
- A jászóvári premontrei kanonokrend **kassai** főgymnasiumának évi jelentése az 1880—81. tanévről. Közli Benedek Ferencz. (Kassa. Pannonia-könyvnyomda. 8-r. 104 l.) (Értekezés: A meglevezetés. Irta Fábry E.)
- A Sz. Orsolyáról nevezett **kassai** apácák klastromában levő róm. kath. tanítónő-képző intézet 1880—81. tanévi értesítője. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 32 l.)
- Kassa** szab. királyi város községi polgári fiu- és leányiskolájának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Mártonfy Márton. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A mire a napsugár megtanít. Irta Szikay Béla.)
- A **kassai** állami gépészeti közép ipar-iskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Szakkay József. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Iparunk fejlődésének akadályai és a nevelés. Irta Lekly Gyula.)
- A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Mauritz Rezső. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 72 l.) (Értekezés: Az anyagról. Irta Lúcz Ignác.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának tudósítványa az 1880—81. tanévről. Közli Pollák Ede. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Néhány jellemvonás a jogtudós Scaevolákról. Irta Farkas József.)
- A **kecskeméti** magy. kir. állami főreáltanoda 1880—81. évi értesítője. Kiadta Dékány Ráfael. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 44 l.)
- A **kecskeméti** reform. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1880—81. Hatodik évfolyam. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 39 l.)
- Értesítő a **kecskeméti** ref. lyceumról 1880—81. Szerk. Csabay Imre. (Kecse-

- mét. Sziládi Lajos. 8-r. 54 l.) (Értekezés: A természetrajz tanítása középiskoláinkban. Irta Szakács István.)
- A **kecskeméti** községi polgári leányiskola VI. értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Páthy Károly. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 36 l.) (Értekezés: A nevelés körül tapasztalható gyakoribb hibák. Irta Páthy Károly.)
- A **Kecskemét** városi gazdasági szakosztályllyal egybekapcsolt felsőbb népiskola értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Máté Sándor. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 23 l.)
- A **késmárki** evang. kerületi lyceum értesítője az 1880–81. évre. Közli Palesó István. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 44 l.)
- A **keszthelyi** közs. elemi népiskola 1880–81. évi értesítője. Szerk. Révai Miksa (Keszthely. Sógor György. 8-r. 15 l.)
- A **Keszthely** városi államilag segélyezett polgári fiú-iskola IX. értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Wiese K. (Nagy-Kanizsa. Fischei Fülöp. 8-r. 16 l.)
- A **keszthelyi** kath. kisgymnasium értesítője 1880–81. Közli Lipp Vilmos. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 48 l.) (Értekezés: 1. A szülékhez. Irta Lipp Vilmos. 2. A fény általában és néhány nevezetesebb fénytani tünemény. Irta Réthy Gyula.)
- A **minorita** tanítórendiek vezetése alatt álló **kézdivásárhely-kantai** róm. kath. algymsnasium értesítője az 1880–81. tanév végén. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 30 l.) (Értekezés: Augusztus uralkodásának befolyása a tudományok későbbi hanyatlására és az erkölcsök sülyedésére. Irta Szijjártó Izidor.)
- A **kis-kun-halasi** helv. hitv. lyceum értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Csontó Lajos. (Halas. Bittermann Andor. 8-r. 40 l.)
- A **kisvárdai** állami elemi népiskola értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Beke Márton. (Kisvárd. Berger Ignác. 8-r. 25 l.)
- A **kolozs-monostori** magy. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1880–81. tanévről. (XII. tanév. 7-ik szám.) Szerk. Vörös Sándor. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 68 l.)
- A **kegyes-tanítórendiek** vezetése alatt álló **kolozsvári** róm. kath. főgymnasium 1880–81. tanévi értesítője. Közli Várady Mórész (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 55 l.) (Értekezés: A tekintély elve nevelésünkben tekintettel családi életünkre. Irta Nagy Alajos.)
- A **kolozsvári** evang. ref. collegium értesítője az 1880–81. évről. Szerk. Debreczeni József. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 74 l.)
- Értesítő a **Kolozsvár** városi államilag segélyezett felsőbb leányiskola 1880–81. iskolai évről. Kiadja a felügyelő bizottság. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 35 l.)
- X. értesítő a **kolozsvári** m. kir. áll. tanítóképezde tízedik évről. 1880–81. Összeállította Paal Ferenc. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 46 l.)
- A **kolozsvári** állami segélyt élvező és nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola I. értesítője az 1878–81. tan évekről. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 68 l.)
- A **Kolozsvár** városi nyilván. községi polgári fiú-iskola első értesítője az 1880–81. tanév végén. Szerk. Deák József. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 36 l.)
- A **kolozsvári** magy. kir. »Ferencz-József« tudomány-egyetem almanachja 1880–1881-ről. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 52 l.)

- (Kolozsvár.) Értesítő az unitarius vallás-közönség iskoláiról az 1880—81. tanévben. Szerk. Kovács János. II. évfoly. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 88 l.)
- A **körműczbányai** sz. kir. város községi elemi fi- és leánytanoda értesítővénye az 1880—81. tanévről. (Turócz-Szent-Márton. Könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 11 l.)
- A **körműczbányai** m. kir. állami főreáltanoda XI. évi értesítője 1880—81. Szerk. Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 142 l.) (Értekezés: A körműczbányai első, vagyis városi protestans gymnasium története a XVI. és XVII. században. Irta Schröder Károly.)
- (A **kőszegi** polgári iskolának e tanévi értesítője nem jelent meg.)
- Értesítő a **kőszegi** kath. kis-gymnasiumról 1880—81. Szerkeszté Stern Pál. (Kőszeg. Feigl Frigyes. 8-r. 31 l.) (Értekezés: A szépérzék nevelésének fontossága. Irta Kemény Hugó.)
- A **kun-félegyházi** m. kir. állami tanítóképződe értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Samu József. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 31 l.)
- A **kunszentmiklósi** reform. gymnasium értesítője 1880—81. iskolai évről. (Köcsi Sándor. 8-r. 20 l.)
- A **lévai** kegyes-tanítórendi kis-gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli. Szabady Gyula. (Léva. Dukasz Lipót. 8-r. 69 l.) (Értekezés: Zrinyi Miklós. Irta Cserhalmy József.)
- A **losonczi** áll. elemi iskola értesítője az 1880—81. tanévről. V. évfolyam. Közli Vilt József. (Losonez. Náray J. A. 8-r. 14 l.)
- A **losonczi** magy. kir. állami tanítóképző intézet értesítője az 1880—81. tanévről. XII. szám. Közli Zajzon Dénes. (Losonez. Náray J. A. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Terray Károly emlékezete. Irta Sneff János.)
- A **losonczi** m. kir. állami főgymnasium értesítője 1880—81. Közli Kunez Elek. Losonez. Roth Simon. 8-r. 91 l. (Értekezés: Néhány nagyobb anachronismus Vergilius Aeneisében. Irta Burián János.)
- A **lőcsei** kir. kath. főgymnasium 1880—81. értesítője. Szerk. Halász László. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 69 l.) (Értekezés: Néhány szó Arany Jánosnak »Az elvesztett alkotmány« czínű vig eposzáról. Irta Behyna Gyula.)
- A **lőcsei** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. XII. szám. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 63 l.) (Értekezés: 1. Tisztujtás Lőcsén a XVI—XVII. században és vonások a városi hatóság hajdani életéből. Irta Demkó Kálmán. 2. Azon légkörbeli tényezők megismertetése, melyek a földkéreg configurációjának létrehozásánál mechanikailag működnek. Irta Róth Samu.)
- A **lugosi** róm. kath. magyar főgymnasium értesítővénye az 1880—81. tanévről. Közli Billmann Márton. (Lugos Wenczely J. 8-r. 38 l.) (Értekezés: Az attikai eskü, kapcsolatban a demokrácia több intézményével. Irta Pintér Ede.)
- A **magyar-láposi** állami elemi népiskola tantárgyai, fiu- és leány növendékei s tanítói személyzetének az 1880—81. iskolai évről kimutatása, valamint az év végén tartandó közvizsgálatok rendje. Kiadta Lebedi János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **magyar-óvári** községi népiskola értesítővénye az 1880—81. tanévről. Közli Merényi Kálmán. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 11 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **magyar-óvári** algyimnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 48 l.) (Értekezések:

- A hazugságnak mikénti kiirtása a gyermeki szívből. Irta Oszwald Béla A latin fordítás és elemzés az I. és II. osztályban. Irta Drajkó Béla.)
- A magyar-óvári magy. kir. gazdasági akadémia az 1880—81. tanévben. (Pozsony. Wigand. F. K. 8-r. 26 l.)
- Értesítő a máramaros-szigeti kegyes tanítórendi algymnasiumról az 1880—81. tanév végén. (M.-Sziget. »Máramaros« részv.-nyomda. 8-r. 29 l.) (Értekezés: Simonchicz Ineze. 1750—1807. Irta Janky Károly.)
- A máramaros-szigeti áll. tanítóképezde 1880—81. tanévi értesítője. Közli Maes-kásy Sándor. (M.-Sziget. »Máramaros« részv.-nyomda. 8-r. 39 l.) (Értekezés: Philantropinismus és humanismus. Irta Maes-kásy Sándor.)
- A máramaros-szigeti m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. IV. évfolyam. Közli Marikovszky Menyhért. (M.-Sziget. Részv.-társ.-nyomda. 8-r. 40 l.)
- A marosvásárhelyi ev. ref. collegium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Szerk. Páll Károly. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 74 l.)
- (Medgyes.) Programm des ev. Gymnasiums A. B. zu Mediasch und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1880—81. Veröffentlicht von Carl Heinrich. (Medgyes. Reissenberger G. A. 4-r. 88 l.) (Értekezés: Wie und welchem Umfange ist die ebene Trigonometrie an unsern Gymnasien zu betreiben? Irta Schotsch Frigyes.)
- A mezőtúri reformált gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Bodo lay László. (Mező-Túr. Gyikó K. 8-r. 84 l.) (Értekezés: Kisfaludy Károly kora s hatása különösen a magyar színműirodalomra. Irta Füredi Lajos.)
- A miskolci ág. hitv. ev. algymnasium és elemi iskolák értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közlik: Horvát Sándor és Sturmman Andor. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 30 l.)
- Értesítő a miskolci helv. lyceumról az 1880—81. tanévben. Szerk. Veskóy Zs. Jenő. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 30 l.) (Értekezés: A természeti tudományok álláspontja az emberrel szemben. Irta Veskóy Zs. J.)
- A miskolci minorita-rendi kis-gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 32 l.) (Értekezés: A tornázás történelme. (Folytatás.) Irta Bajay Amand.)
- A Modor városi államilag segélyezett nyilvános polgári fiu- és leány-iskola hatodik értesítője az 1880—81. tanév végén. Közli Baltzár Ágoston. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 15 l.)
- Munkács város községi iskolájának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Sárkány Gábor. VII. évfolyam. (Munkács. Grosz Ignác. 8-r. 52 l.)
- A munkácsi m. kir. állami gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Frankovich Sándor. (Munkács. Grosz Ignác. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A helyes irányú nevelésről.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló nagybányai róm. kath. főgymnasium érte-sítője az 1880—81. tanévről. Közli Zsuffa Faustin. (Nagybánya. Molnár test-vérek. 8-r. 80 l.) (Értekezés: Nagy Sándor, mint ember s király. Irta Németh Kálmán.)
- A nagy-beckereki községi nép- és ipariskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Peczl János (N.-Beckerek. Pleitz Ferenc. 8-r. 52 l.)

- Értesítő a **nagy-becskerek**i főgymnasiumról az 1880–81. tanév végén. Közli Arányi Béla. (Nagy-Becskek. Pleitz Ferencz. 8-r. 87 l.) (Értekezés: Az állam fogalma az ujkori philosophiában. Irta Martin Péter.)
- A **nagy-enyedi** ev. ref. »Bethlen-főtanoda« 1880–81. tanévi értesítője. (Maros-Vásárhely. Inreh Sándor. 8-r. 127 l.)
- A **nagy-kállói** magy. kir. állami főreáliskola értesítője 1880–81. tanévről. Közli Schurina István. (Nyíregyháza. Piringer és Jóba. 8-r. 61 l.) (Értekezés: A méh. Irta Dudinszky Emil és Kiss Rezső.)
- A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-kanizsai** kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Pap János. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 73 l.) (Értekezés: A jellem és a jellemképzés vázlata. Irta Szabó Ferencz.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-károlyi** róm. kath. nagygymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Magyarász Ince. (Nagy-Károly. Gönyei József. 8-r. 42 l.) (Értekezés: Mikor kezdte írni és milyen sorrendben írta Horatius leveleit? Irta Mészáros Alajos.)
- A **nagy-kikindai** algymnasium értesítője az 1880–81. tanévben. Közli Domokos Jenő. (Nagy-Kanizsa. Jokly Lipót. 8-r. 32 l.)
- Értesítő a **nagy-kőrösi** ref. tanítóképző-intézet és népiskolák állásáról az 1880–1881. tanévben. Összeállította Magyar Antal. (Nagy-Kőrös. Ottinger E. 8-r. 20 l.)
- Tudósítás a helv. hitv. **nagy-kőrösi** főgymnasiumról az 1880–81. tanévben. Szerk. Ádám Gerzson. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8-r. 36 l.)
- A **nagy-rőczei** államilag segélyezett községi nyilvános polgári iskola V. értesítője az 1880–81. tanév végén. Közli Rőczei István. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8 r. 36 l.)
- A **n-szalontai** polgári iskolával összekötött felekezeti jelleg nélküli algymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Kovács István. (Markus Samu. 8-r. 24 l.)
- A **nagy-szebeni** állami főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévben. Szerk. Veress Ignác. (Nagy-Szeben. Steinhausen Tivadar örökösei. 8-r. 41 l.) (Értekezés: Nonnus Panopolis »Metaphrasis«-a. Irta Tóth Sándor.)
- (Nagy-Szeben.) Programm des ev. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Realschule, sowie der ev. Bürgerschule A. B. zu **Hermannstadt** für das Schuljahr 1880–81. Veröffentlicht von Moritz Guist. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 4-r. 84 l.) (Értekezés: Wie soll der Unterricht in magyarischer Sprache an unsern Mittelschulen eingerichtet werden. Irta Kloesz Viktor.)
- (Nagy-Szeben.) Neunter Jahresbericht der Gewerbeschule in **Hermannstadt** veröffentlicht von Karl Albrich am Schlusse des Schuljahres 1880–81. (Nagy-Szeben. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Leitfaden für den Unterricht in der Geographie von Oesterreich Ungarn. Irta Schuller Gusztáv.)
- A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítője az 1880–81. tanév végén. Közli Graeffel János. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 79 l.) (Az érseki főgymnasium könyvtárának címjegyzéke. III. Közlés.)
- A **nagyvárad**i m. kir. állami főreáltanoda értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Vidovich Bonaventura. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 8-r. 66 l.) (Értekezés: A zene a nevelésben. Irta Vajda Viktor.)
- A **nagyvárad**i kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1880–81-ről. Hetedik évfolyam. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 55 l.)

- A **nyiregyházi** ág. hitv. ev. hatosztályú gymnasium XVII. értesítője az 1880–81. iskolai évről. Közli Kovács János. (Nyiregyháza. A »Szabolcsmegyei Közlöny« nyomdája. 8-r. 25 l.)
- A **nyitrai** rón. kath. főgymnasium 1880–81. tanévi tudósítványa. Közli Csősz Imre. (Nyitra. Schempek Ede és Huszár István. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Az encyklopedisták és befolyásuk Franciaország valláserkölesi, társadalmi és politikai életére. Irta Bartos József.)
- Ó-**Kanizsa** mezőváros területén létező összes róm. kath., gör. kel. és izr. nyilvános elemi népiskolák és községi kisdnednevelő intézetek értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Katona Sándor. XV. évfolyam. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 36 l.)
- Az **oraviczabányai** államilag segélyezett községi nyilvános magyar polgári fiúiskola IV. értesítője az 1880–81. iskolaévről. Közli Bilszky Ferencz. (Oraviczabánya. Wunder Gyula. 8-r. 21 l.)
- A **pancsovai** magy. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Torda György. (Pancsova. Wittigsehlager Károly. 8-r. 62 l.) (Értekezés: Nehány test és sík tehetetlenségi nyomatakának meghatározása. Irta Utry János.)
- Értesítő a pannonhalmi sz.-Benedek-rend **pápai** kis-gymnasiumáról az 1880–81. tanév végén. Közli Ocsovszky Kázmér. (Pápa. Debreczeny Károly. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Róma kormányzata különösen a köztársaság alatt. Irta Schultz Vendel.)
- A dunántúli ref. egyházkerület **pápai** főiskolájának értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Boesor István. (Pápa. Debreczeny K. 8-r. 76 l.) (Értekezés: A birtok és védelme. Irta Karsa István.)
- A **pécsi** magy. kir. állami főreáltanoda évi értesítője az 1880–81. tanév végén. Közli Vész Albert. (Pécs. Ramazetter K. 8-r. 89 l.) (Értekezés: Természettudományi tanulmányok. Irta Dischka Győző.)
- A cisterci rend **pécsi** kath. főgymnasiumának értesítője az 1880–81. tanévre. Közli Szalay Alfréd. (Pécs. Ifj. Madarász Endre. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Virág Benedek mint költő és történetíró. Irta Ács Egyed.)
- A **podolini** kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló róm. kath. kis-gymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 16 l.)
- A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. évben. Közli Wiedermann Károly. (Pozsony. Stampfel, Éder és társai. 8-r. 68 l.) (Értekezések: 1. Caesar munkái a gymnasiumban. Irta Dávid István. 2. A diaetekák. Irta Krajnyák Ede.)
- A **pozsonyi** ág. hitv. ev. főiskola értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Horatius ars poëtikája czéljáról és szerkezetéről. Irta Markusovszky Sámuel.)
- Pozsony** szab. kir. városa vegyes vallású főreáliskolájának értesítője az 1880–81. iskolaévről. Közli Samarjay Mihály. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 54 l.) (Értekezés: A másodrendű küpfelületek síkmetszései központi vetületben. Irta Klug Lipót.)
- A **pozsonyi** magy. kir. állami tanítónő-képzőintézet X. értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Uhrl Józsa. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 32 l.)

- Urbauer Malvin enged. hatosztályú elemi- és négyosztályú polgári iskolájának (és felsőbb leánynevelő intézetének) értesítője. **Pozsony**. Programm stb. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 12 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Géczy Benedek. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 30 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **privigyei** róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Furdek Nándor. (Nyitra. Schempek Ede. 8-r. 52 l.) (Értekezés: Tanintézetünk történelmének vázlata 1666-tól napjainkig. Irta Kádek István.)
- A **rettegi** állami népiskola 1880—81. tanévi értesítője. Kiadta Szentpétery János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 10 l.)
- Értesítő a pannonhalmi sz. Benedek-rend **rév-komáromi** kath. kis-gymnasiumáról az 1880—81. tanév végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 74 l.) (Értekezés: A kereszténység meghonosodása Magyarországon.)
- A **Rév-Komárom** városi zene-iskola 1880—81. értesítője. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 4 l.)
- Értesítvény a **rév-komáromi** róm. kath. elemi leányiskoláról az 1880—81. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Értesítvény a **rév-komáromi** róm. kath. elemi fi-iskoláról az 1880—81. év végén. Kiadja az iskolaszék. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Szab. kir. **Rév-Komárom** város községi népiskolájának évkönyve az 1880—81. tanévről. Szerk. Sipos Elek. XII. évf. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 80 l.)
- A **rimaszombati** községi elemi fi- és ipar-iskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Törköly József. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 20 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **rózsahegyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanév végén. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 44 l.) (Értekezés: Az iskola a nevelés második színhelye, és mily módon iparkodik az ifjuság érzelmeire hatni. Irta Krasznayánszky Károly.)
- A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Nátafalussy Kornél. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Kisfaludy Sándor költészete. Irta Heffler Konrád.)
- Értesítő a **rozsnyói** ágost. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1880—81. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 24 l.)
- A **sajó-gömöri** III. osztály evang. esperességi algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Beneze Soma. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 8 l.)
- Jelentés a **sárospataki** reform. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról az 1880—81. iskolai évre. XXV. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld B. 8-r. 128 l.)
- A **sárospataki** állami tanítóképezde értesítője az 1879—80. és 1880—81. tanévekről. Összeállította Dezső Lajos. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 48 l.) (Értekezés: Comenius Amos János Magyarországon. Irta Dezső Lajos.)
- A **sátoralja-ujhelyi** három osztályú róm. kath. elemi népiskolába járó ifjuságnak értesítője az 1880—81. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda. 8-r. 17 l.)
- (Sátor-Alja-Ujhely.) Horváth Endre és neje Riel Flóra nőnevelő-intézetének értesítvénye az 1889—81. tanévről. (S.-A.-Ujhely. »Zemplén« gyorsajtó. 8-r. 9 l.)

- A kegyesrendiek vezetése alatt álló **sátoralja-ujhelyi** róm. kath. nagygymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda 8-r. 46 l.) (Értekezés: Küzdés a szépért. Irta Kovács János.)
- (**Segesvár.**) Program des ev. Gymnasiums A. B. in **Schässburg** und der damit verbundenen Lehr-Anstalten 1880—81. Veröffentlicht von Daniel Höhr. (Segesvár. Horeth J. 4-r. 188 1.) (Értekezés: Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg. Összeállították: Berwerth V. és Fabini T. II. rész.)
- A **selmeczbányai** kir. kath. nagygymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Müllner Pál. (Selmeczbánya. Joerges Á. özv. 8-r. 57 l.) (Értekezés: Az emlékező tehetségről. Irta Szlamka Elek.)
- A **selmeczbányai** ágost. hitv. ev. kerül. lyceum értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Breznik János. (Selmeczbánya. Joerges Á. özv. 8-r. 37 l.)
- A **somorjai** államilag segélyezett polg. fiu- és felső leányiskola IX. értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Steierlein Gábor. (Pozsony. Angermayer K. 8-r. 23 l.)
- A **soproni** háziipar-iskola harmadik 1880—81. tanévi értesítője. Szerk. Schranz Mihály. Dritter Jahresbericht stb. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 50 l.)
- A **Sopron** szab. kir. városi felső leánytanodának 10-ik 1880—81. tanévi értesítője. Szerk. Jausz György. Zehnter Jahres-Bericht stb. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 62 l.) (Értekezés: Hazai felsőbb leányiskoláink művelési célja különös tekintettel a helyi viszonyokra. Irta Jausz György.)
- A **soproni** magyar kir. állami főreáliskola 6-dik évi értesítője 1880—81. Közli Salamin Leo. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 49 l.)
- Tudósítvány a **soproni** ágost. hitv. evang. kerületi tanítóképezdéről az 1880—81. iskolai évben. (Sopron. Romwalter Károly. 4-r. 15 l.)
- (**Sopron.**) Csöndes J. Ferencz nyilvános jogu nevelő- és tanintézetének értesítője az 1880—81. iskolaévről. (Sopron. Romwalter Károly. 8-r. 36 l.)
- Sümegh** városi róm. kath. elemi tanoda értesítője az 1880—81. tanévről. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 19 l.)
- A **Sümegh-városi** államilag segélyezett reáliskola XXIV. értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanfy József. 8-r. 107 l.) (Értekezés: A sümeghi reáliskola könyvtárának névjegyzéke 1881-ben. Irta Hauszer János.)
- A **szabadkai** városi főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévre. (Szabadka. Schlesinger Sándor. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Cicero. Irta Jámbor Pál.)
- A **szabadkai** m. kir. állami tanítónőképezde értesítője az 1878—79., 1879—80. 1880—81. tanévekre. Összeállította Kossa Károlyné. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 66 l.)
- A **szakolczai** kir. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Lukavszky Alajos. (Szakoleza. Skarnitzl József örökösei. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Szakoleza város multjára vonatkozó levéltári adatok. Irta Franzen Alajos.)
- A **szakolczai** községi elemi néptanoda ifjúságának érdemsorozata 1880—81. tanévben. (Szakoleza. Skarnitzl József. 4-r. 18 l.)
- A **szakolczai** községi felső leánynépiskola harmadik értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Kopesay János. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 24 l.) (Értekezés: A leányok neveléséről. Irta Szimida Antonia.)

- A **Szamosujvár** városi örmény kath. nyilvános algymnasium tudósítványa az 1880–81. tanév végén. (Szamosujvár. Gör.-kath. egyházmegyei nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A foraminiferák szerepe a földfejlődés történetében. Irta Mártonfi Lajos.)
- A békési ág. hitv. ev. egyházmegye patronatusa alatt álló **szarvasi** főgymnasium évi jelentése 1880–81.-ről. Közli Tatay István. (Gyula. Dobay János. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Költészettani tankönyvek főgymnasiumunkban. Irta Moravesik G.)
- (**Szász-Régen.**) Programm des evang. Unter-Realgymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in **Süchsich-Regen** am Schlusse des Schuljahres 1880–81. Veröffentlicht von Wilhelm Hellwig. (Nagy-Szeben. Kraft W. 4-r. 43 l.) (Értekezés: Beiträge welche C. J. Caesar in seinen Commentarien »De Bello Gallico« zur Ethnologie der Germanen liefert. Irta Böhm Dávid.)
- (**Szász-Sebes.**) Programm des evangelischen Unter-Gymnasiums und der damit verbundenen Lehranstalten in **Mühlbach** (Siebenbürgen) für das Schuljahr 1880–81. veröffentlicht von J. Wolff. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 4-r. 42 l.) (Értekezés: Deutsche Ortsnamen in Siebenbürgen. (Fortsetzung.) Irta Wolff.)
- A **szatmári** kir. kath. főgymnasium 1880–81. évi értesítője. (Szatmár. A »Szabad sajtó« könyvnyomda. 8-r. 38 l.)
- A **szatmár-németi** helv. hitv. gymnasium 1880–81. évi (XI-ik) értesítője. Közli Becsek Sándor. (Szatmár. Nagy Lajos. 8-r. 44 l.)
- A **szegedi** állami főreáltanoda értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Hoffer Endre. (Szeged. Endrényi Lajos. 8-r. 31 l.) (Értekezés: A francia nyelv és orthographia a XVI. században. Irta Matskássy József.)
- A **Szeged**-városi nyilvános polgári fi.-iskola nyolczadik évi értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Nagy János. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 28 l.)
- (**Szeged.**) A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolánővérek vezényletére bízott Oltványi-féle apáczai intézet állapotáról tanügyi értesítő az 1880–81. iskolai évben. (Kézirat, ívrét, 8 lap.)
- Értesítő a **Szeged**-belvárosi tanító-testület vezetése alatt álló községi népiskolákról 1880–81. Összeállította Ferenczi János. Kiadta a tanító-testület. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 16 l.)
- A **Szeged** felsővárosi községi elemi népiskola fi- és leánytanulóinak érdemsorozata 1880–81. tanévben. (Szeged. Traub B. 8-r. 16 l.) (Értekezés: Tapasztalatok a népnevelés mezején. Irta Kövessy Gyula.)
- A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévről Közreboesátja az igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 32 l.)
- A **székely-udvarhelyi** kir. áll. főreáliskola X. évi értesítője az 1880–81. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 65 l.)
- A **székely-udvarhelyi** evang. ref. collegium értesítője az 1880–81. iskolai évről. Szerk. Göncei Lajos. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 68 l.)
- Értesítő a zircz-cisztercei rend **székesfehérvári** főgymnasiumáról az 1880–81. tanév végén. (Székesfehérvár. A »Vörösmarty« könyvnyomda. 8-r. 76 l.) (Értekezés: A földrengés. Irta Cserey Lukács.)
- A **székesfehérvári** államilag segélyezett községi főreáliskola évi értesítője az 1880–81. tanévről az intézet fenállásának 27-dik évében. Szerk. Valkovszky

Miklós. (Székesfehérvár. Számmer Imre. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A parány-súlyok és fajmelegek közötti összefüggésről s azok jelentőségéről a vegytanban. Irta Potási János.)

1880—81. tanévi értesítő a **Szentes-városi VI osztályú gymnasiumi tanfolyammal** egybekötött polgári fi-iskoláról és a kénosztályú polgári leányiskoláról megtoldva az ismétlő-iskolákról szóló jelentéssel. Összeállította Zsolnay Károly. (Szentes. Cherrier Károly. 8-r. 60 l.)

A **szilágy-somlyói** államilag segélyezett községi elemi népiskola értesítője az 1880—81. tanévről. (Debreczen. Kutasi Imre. 8-r. 21 l.)

A minorita-rendiek vezetése alatt álló **szilágy-somlyói** róm. kath. kis-gymnasium tudósítványa az 1880—81. tanévről. Közli Ribiánszky Guidó. (Nagybánya. Molnár testvérek. 8-r. 14 l.)

A **szolnoki** összes községi elemi népiskolák tanulóinak 1880—81. tanévi értesítő-vénye. (Szolnok. Hay Fülöp. 4-r. 9 l.)

Programm a Jász-Nagykún-Szolnok megye pártfogása alatt álló Bossányi-Schmidt Gabriella-féle nyilvánossági joggal felruházott **szolnoki** leánynevelő és táp-intézetéről az 1880—81. tanévre. (Szolnok. Hay Fülöp. 8-r. 23 l.)

Szombathely városi közs. elemi fiu- és leányiskola értesítője 1880—81. tanévről. VIII. évf. Szerk. Zagróczky Tivadar. (Szombathely. Bertalanffy J. 8-r. 53 l.)

Ertesítvény a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról 1880—81. Szerk. Kunez Adolf. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 118 l.) (Értekezések: Questiones perpetuae és a bűnügyi perrendtartás. Irta Burányi Gergely. A congruens számok és az elsőfokú congruentiák. Irta Edelman Sebő.)

A magyarországi kegyes-tanítórend **tatai** algymnasiumának értesítője az 1880—81. tanévről. (Tata. Kopasz József. 8-r. 48 l.) (Értekezés: A növények elterjedése és egyévi viszonyok szerint. Irta Brenner Lajos.)

Temesvár sz. k. városa községi néptanodáinak kilenczedik értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Tietz Ferencz. (Temesvár. Steger Ernő. 8-r. 14 l.)

A **temesvári** közép-kereskedelmi, polgári és kereskedelmi vasárnapi iskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Wiessner Ferencz. Jahresbericht stb. (Temesvár. Stéger Ernő. 8-r. 35 l.) (Értekezés: Nehány szó a székelyekről. Irta Mátyás Sándor.)

A **temesvári** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. XI. sz. Szerk. Laky Mátyás. (Temesvár. Uhrmann E. 8-r. 60 l.) (Értekezés: A testgyakorlásról. Irta Láng István.)

A **temesvári** róm. kath. főgymnasium értesítője 1880—81. tanévre. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Észleletek a nevelés-oktatás terén.)

A **trencséni** királyi kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Pfeiffer Antal. (Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz. 8-r. 70 l.) (Értekezés: A főgymnasiumi ethnographia és régészeti muzeum ügye és az éremgyűjtemény. Irta Janovszky László)

A **trsztenai** kir. kath. gymnasium évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Csáka Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 46 l.)

Tizedik évi tudósítás az **újverbászi** fel. jelleg nélküli pártfogósági nyilv. alreál-gymnasiumról az 1880—81. Közli Kovalszky L. (Streintz és Eschenlohr. 8-r. 32 l.)

- Az **ujvidéki** kir. kath. magyar főgymnasium tudósítványa az 1880—81. tanévről. Közli Frankl István. (Ujvidék. Fuchs Ágoston. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A törvényszerűség a történelem terén. Irta Korény-Scheek Vincze.)
- Az **ungvári** g. sz. kath. pap-árvalány tan- és nevelő-intézetének értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Firezák Gyula. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 42 l.) (Értekezés: Irányszemek a nőnevelésről.)
- Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Szieber Ede. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 96 l.) (Értekezés: Ung megyének egy egészségtelen vidéke. Irta Sajó Károly.)
- Értesítő a kegyes tanítórendiek **váci** főgymnasiumáról az 1880—81. tanévben. Közli Rappensberger Kajetán. (Vác. Serédy G. 8-r. 173 l.) (Értekezés: A magyar műveltség képei. Irta Váry Gellért.)
- A **vágújhelyi** izr. nyilvános alreáltanoda értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Mähler Miksa. (Vágújhely. Horovitz Adolf. 8-r. 18 l.)
- Varannó** mezővárosi magyar tannyelvű, államilag segélyezett községi tanoda fi- és leányosztályainak értesítője az 1880—81. tanév végén. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 24 l.)
- A **verseezi** polgári fiu-iskola értesítője a községi népiskolákról szóló függelékkel az 1880—81. tanév végén. Közli Buday József. (Versecz. Kirehner J. E 4-r. 25 l.)
- A kegyes tanítórendiek **veszprémi** kath. nagy-gymnasiumának értesítője az 1880—1881. tanévről. Közli Lévay Imre. (Veszprém. Heinrich E. 8-r. 44 l.) (Értekezés: Hogyan mulassunk a vakációban? Irta Keszthelyi Endre.)
- A **zalaegerszegi** polg. fiu- és felső leányiskola nyolczadik értesítője az 1880—1881. tanévről. Szerkesztette Udvardy Ignác. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8-r. 26 l.) (Értekezés: Mikép lehetne városunkban alakítani népkönyvtárt? Irta Udvardy Ignác.)
- A **Zenta** városi községi gymnasium ötödik értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Kuthy József. (Zenta. Baresy Zsigmond. 8-r. 35 l.) (Értekezés: Eötvös József báró emlékezete. Irta Szűcs L.)
- A **zilahi** ev. ref. főtanoda értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Berényi János. (Zilah. Gámán J. 8-r. 36 l.)
- A **znióváraljai** magy. kir. állami tanítóképezde 1880—81. tanévi IV. értesítője. Szerk. Arányi Antal. (Losoncz. Ráth Simon. 8-r. 99 l.)
- (**Zombor.**) Izveštaj srbskoj u očitelskoj školi u **Zomboru** za skolsku 1880—81 godinu. Sastavio Nikola Gy. Vukićević. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 58 l.)
- Razrednica učenica **Zomborske** srpske više devojačke škole na kraju školske godine 1880—81. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 7 l.)
- A **zombori** állami főgymnasium IX. évi értesítője az 1880—81. tanévben. Közli Radics György. (Zombor. Bittermann Nándor. 4-r. 59 l.) (Értekezés: Hősi eposzok meséi. Irta Margalits Ede.)
- A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Rózsnyai Károly. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 32 l.)

A határidőn túl érkeztek:

- Az **aradi** m. kir. állami tanítóképezde hatodik értesítője az 1880—81. tanévről.
Közli Kerner Péter. (Arad. Réthy L. fia. 8-r. 19 l.)
- A **budapesti** országos rabbiképző-intézet értesítője az 1880—81-diki tanévről.
(Egyetemi nyomda. 8-r. 184, 20 l.) (Értekezés: Ábrahám Ibn Ezrá, mint grammatikus. Adalék a héber nyelv tudomány történetéhez. Irta Bacher Vilmos.)
- Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in **Budapest** für das Schuljahr 1880—1881. (Egyetemi nyomda. 8-r. 192, 21 l.) (Értekezés: Abraham Ibn Esra, als Grammatiker. Ein Beitrag zur Geschichte der hebräischen Sprachwissenschaft. Von Wilhelm Bacher.)
- A magy. kir. állatorvosi tanintézet rövid értesítője. (Athenaeum. 8-r. 8 l.)
-

A magyar irodalom 1881-ben.

Harmadik közlemény.

Ezen jegyzékben mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1881-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

Ábel Jenő. Egyetemeink a középkorban. (Akadémia. 8-r. 97 l. ára ?)

Adalékok a magyar törvényekhez. 1852. nov. 29-én kelt ősiségi nyílt parancs. 1853. márczius 2-án kelt úrbéri nyílt parancs. 1855. december 15-én kelt telekkönyvi rendelet. 6-ik kiadás, az 1880. év végéig megjelent törvényekkel s rendeletekkel kiegészítve. (Lampel Róbert. 16-r. 792 és 24 l. ára 2 frt 40 kr.)

Akadémia, A magyar tudományos, évkönyvei. 16. köt. 7. darab. A magyar tudományos akadémia 1881. évi máj. 22-én tartott XLI-dik közgyűlésének tárgyai. (Akadémia. 4-r. 63 l. ára 70 kr.)

András a szolgalegény. Regény. A magyar nép számára. III. kiadás. I—III. köt. (Vasárnapi könyvtár. 5—7. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 296 l. 12 képpel, egy kötet ára 20 kr.)

Bakó Samu, Frühwirth Károly, Posch Lajos. Magyar nyelvtan és olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. IV. rész. V. és VI. évfolyam. (Franklin-társulat. 8-r. 208 l. ára 50 kr.)

Balássy Ferencz. Mutatványok a váradi regestrumból. Különlenyomat a »Hon« tárczájából. (Aigner Lajos. 8-r. 66 l. ára 30 kr.)

Balogh Ferencz. Keresztýen egyháztörténelem. Negyedik korszak. Luthertól a jelenkorig. I. rész: a XVI. és XVII. század. IV. füzet. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 157—316 l. ára 1 frt, 20 kr.)

Balogh János. Eger története. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 183 l. ára 2 frt.)

Bánfalvy Lajos. Költemények. (Aigner Lajos. k. 8-r. 158 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bárány Ignác. Abécés-könyv. Katholikus népiskolák számára. XIX. kiad. (Szent-István-társulat. 8-r. 67 l. ára ?)

Barna Ferdinánd. Ősvallásunk kisebb isteni lényei és áldozati szertartásai. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 9. szám. Akadémia. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)

- Barna Ferdinánd.** Ősvallásunk főistenei. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Barna J.** Földrajz a népiskolák számára. A miniszteri tanterv alapján. I—III. rész. IV. V. és VI. osztály számára. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 30, 38, 27 l. ára 20, 20, 20 kr.)
- Bartók Lajos.** Költemények. Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. 8-r. 191 l. ára 2 frt.)
- Ugyanaz. Olcsóbb kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 191 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bászel Aurél.** Thukydides beszédei. (Kókai Lajos. 8-r. XII, 223 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Bellinger J.** Földrajzi vezérfonal. Két tanfolyamban. Algymnasiumok és alreáliskolák számára. Fordította Fényes Elek. IX. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára 35 kr.)
- Bélyeg- és illeték-törvény,** Az új. 1881. évi XXVI. t. cz. A bélyeg- és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok némely határozatainak módosításáról. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 63 l. ára 40 kr.)
- Beöthy László** összes művei. 1—2. füz. (Nemzeti könyvtár. 82., 89. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—160 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Beöthy Zsolt.** Ráskai Lea. Költői beszély. (Franklin-társulat. 8-r. 52 l. ára ?)
- Beszéd s értelemgyakorlatok.** (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 18 l. ára ?)
- Bethlen Kata** gr. életének maga által való leírása. Az eredeti kiadás után újra kiadta K. Papp Miklós. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 248 l. ára 1 frt.)
- Biasini Domokos.** Magyarország közigazgatási joga. V. füzet. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 637—880 l. ára ?)
- Bíróság,** Egyházi, és törvénykezési rendtartás. A reformált egyetemes konvent által megállapított s a zsinati törvényhozás elé terjesztendő javaslat. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Bizonfy Ferencz.** Magyar-angol szótár. Hungarian-english dictionary. (Franklin-társulat. 8-r. 480 háromhasábos l. ára 4 frt.)
- Bodnár Zsigmond és Iványi István.** Magyar olvasókönyv. A középiskolák III. és IV. oszt. számára. V. jav. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 292 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Bogisich Mihály.** Magyar egyházi népelemek a XVIII. századból. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 11. szám. Akadémia. 8-r. 87 l. ára 50 kr.)
- Bolgár Ferencz.** A párbaj szabályai. Ford. Gálffy Gyula. (Grill Károly. k. 8-r. 63 l. ára 60 kr.)
- Borbás Vincze.** Az edényes virágtalanok rendszere. (A budapesti VI. ker. reálisk. 1881. évi programjából. 8-r. 14 l.)
- Borbás Vincze.** Az alföldi mocsarak egy új növénye. (Különlenyomat a »Természettudományi Közlöny« 143-ik füzetéből. Egy kéthasábos l.)
- Borbás Vincze.** Ágatlan növényrészek kivételes elágazásáról. (Különlenyomat a »Természettudományi Közlöny« 141-ik füzetéből. 3 kéthasábos l.)
- Borsodi Miksa.** Nyitra vármegye módszertani rövid földrajza. (Nyitra. Szerző. 8-r. 16 l. ára 12 kr.)
- Budapest** fővárosi rendőrségi törvény 1881. évi XXI. törvényezikk. Jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátva. (Lampel Róbert. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)

- Budenz József.** Magyar-ugor összehasonlító szótár. A magyar tudományos akadémia kiadása. *Lexicon linguae hungaricae cum linguis ugricis comparatae.* (Akadémia. 8-r. 885, 98 l. ára 5 frt.)
- Bús Vitéz.** Senki Pál történeteiből. (Szépirodalmi könyvtár. III. kötet. Aigner Lajos. 8-r. 299 l. ára 2 frt.)
- Cariudo** (Coburg Fülöp hg.) Vadászatok négy világrészben. (Napló-jegyzetek.) (Sportkönyvtár. IV. füz. Wilekens F. C. és fia nyomdája. 8-r. 113 l. ára 50 kr.)
- Chyzer Kornél,** A rank-herlányi fürdő s Európában a legnagyobb ártézi időszaki szökőkútjának ismertetése. Útmutatás betegek, orvosok és turisták számára. A kárpáti vasutak egy részének mentében található természeti nevezetességek megemlítésével. (Lampel Róbert. 8-r. 20 l. ára 20 kr.)
- Compass,** Magyar. Pénzügyi évkönyv. 1881. Kilencedik évfolyam. Szerkeszti és kiadja Mihók Sándor. (Kilián Frigyes. 8-r. XXX, 442 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Csaplár Benedek.** Révai Miklós élete. I. kötet. (Aigner Lajos. 8-r. 357 l. Révai arcképével, ára 3 frt.)
- Csepreghy Ferencz.** Műkedvelők szinműtára. Első darab. A kitünő vendég. Vigjáték. (Mulattató zsebkönyvtár. 8. sz. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 54 l. ára 10 kr.)
- Cserfoki Aladár.** A fővárosi tanítónők férjhez-menetelének kérdése. (Weizsmann testvérek. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Csödtörvény,** Az 1881. 17. t. cz. Kiadja a m. kir. belügyminisztérium. (Ifj. Nagel Ottó. 16-r. 166 l. ára 40 kr.)
- Csuday Jenő.** Az osztrák-magyar monarchia politikai földirata. Az 1880. évben kiadott miniszteri utasítás szerint. (Szombathely. Seiler Henrik nyomdája. 8-r. 100 l. ára ?)
- Czobor Béla.** Az egyházi öltönyökről. (Athenaeum részv.-társulat nyomdája. 8-r. 26 l. ára ?)
- Dal,** Hatszáz magyar nemzeti, szavalmányok és dalok gyűjteménye. (Mehner Vilmos. 8-r. 689 l. ára ?)
- Danielik János.** Középkori államtan tekintettel a scholastikusokra. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 52 l. ára ?)
- Dávid István.** Görög elemi olvasókönyv. II. rész. A 6. osztály számára. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 8-r. 183 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Demeter Károly.** Az Urticeaceák szövettanához, különös tekintettel a Boehmeria Bilobá-ra. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 43 l. 2 tábla. ára ?)
- Dengi János.** Páholydalok. (Grimm Gusztáv. 16-r. 55 l. ára 1 frt.)
- Dittes Frigyes.** A népiskola módszertana. Második egészen átdolgozott kiadás. Gertyánffy István és Kiss Áron által (Kókai L. 8-r. 1—96 l. a teljes mű ára 2 frt.)
- Duka Tivadar.** Emlékbeszéd William Stephen Atkinson felett. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 12. szám. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Eckstein Ernő.** Az iskolai kalodában. Magyarítá Spinoza. (Mulattató zsebkönyvtár. 9—10. szám. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 61 l. hét fametszetű képpel, ára 10 kr.)
- Egyesület,** Az országos magyar gazdasági, által gazdasági bajaink kipuhatolása és orvoslása érdekében tartott enquête-tárgyalások. III—V. füzet. Szőlőmivelés és borászat. Erdészet. Közlekedés. (M. k. államny. 4-r. 171, 75, 157 l. ára ?)

- Egyház, A magyarországi reformált, egyetemes konventjének jegyzőkönyve.** Budapest 1881. márczius 8—14. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 26 l. ára ?)
- Egyházkerület, A dunamelléki ref., 1881. május hó 14-én s következő napjain** Budapesten tartott gyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Kovács Albert. (Franklin-társulat. 8-r. 180 l. ára ?)
- Egyházkerület, A dunántúli helv. hitv., 1881. évi június hó 12 s több napján** Pápán tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Reform. főtanoda betűivel ny. Debreczeny K. 4-r. 180 l. ára ?)
- Egyházkerület, A dunamelléki ref., kiadványai. III. (L. Filó Lajos.)**
- Egyházmegye, A nagyszalontai ref., 1881. évi április hó 7-ik napján Nagyszalontán tartott közgyűlésének jegyzőkönyve.** (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Egyházmegye, A debreczeni ref., 1881. évi április hó 7. napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve.** (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Egyházmegye, Az Er- és Berettyó-melléki ref., 1881. április hó 21. napján Székelyhídon tartott gyűlésének jegyzőkönyve.** (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 4 l. ára ?)
- Egyházmegye, Az Alsó-Szaboles-Hajdukerületi ref., 1881. évi márczius hó 30-dik napján Hajduböszörményben tartott rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyve.** (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 5 l. ára ?)
- Előadások, Népszerű természettudományi, gyűjteménye.** Kiadja a k. m. természettudományi társulat. IV. köt. 29—31. füzet. (L. Szabó József, Vámbéry Ármin, Kéti Károly.)
- Emericz Gyéza. Népiskolai neveléstan. Tanítók és tanítóképezdek számára.** (Dobrowsky és Franke. 8-r. 108 l. ára 90 kr.)
- Emericz Gyéza és Kárpáti Endre. Gyakorlati mérés tan. Különös tekintettel a föld- és magasságmérés és vízszintezés egyszerűbb eseteire. Példatárral. Főleg tanítóképző-intézetek és néptanítók számára. II. Kiadás. (Tanító- és tanítóképző-intézeti kézikönyvek tára. III. kötet. Dobrowsky és Franke. 8-r. 160, 36 l. ára »Példatárral« együtt 1 frt. 40 kr.)**
- Emlékirat az országos magyar iparegyesület eddigi működése, annak eredménye és jövőben megvalósítandó feladatáról.** (Különnyomat a »Hon« 1881-diki 160., 161. számaiból. Athenaeum r.-társulat nyomdája. 8-r. 25 l. ára 10 kr.)
- Eötvös József báró. A falu jegyzője. Regény. 3-ik kiadás. 2—5. füzet. (Magyar nemzet családi könyvtára. II—V. Ráth Mór. 8-r. 97—356, 1—128 l. egy füzet ára 40 kr.)**
- Értekezések a bölesészettudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. II. kötet. 6. szám (L. Hunfalvy Pál.)
- Értekezések a matematikai tudományok köréből.** Kiadja a m. tud. akadémia. A III. oszt. rendeletéből szerk. Szabó József. VIII. kötet. 1. 3. sz. (L. Konkolyi Miklós, Farkas Gyula.)
- Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.** Az I. osztály rendeletéből szerk. Gyulai Pál. IX. kötet. 6—12. sz. (L. Szász Károly, Barna Ferdinánd, Ruzsicska Kálmán, Kont Ignác, Bogisich Mihály, Simonyi Zsigmond.)

- Értekezések a társadalmi tudományok köréből.** Kiadja a m. tud. akadémia. A II. osztály rendeletéből szerk. Pesty Frigyes. VI. köt. 11. és 12. sz. (L. Tóth Lőrincz, Hajnik Imre.)
- Értekezések a természettudományok köréből.** Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. Szabó József. XI. köt. 6—8., 12. sz. (L. Solymosi Lajos, Hankó Vilmos, Schuller Lajos, Duka Tivadar.)
- Értekezések a történelmi tudományok köréből.** Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. IX. köt. 7. szám. (L. Szilágyi Sándor.)
- Évkönyv,** Magyar statisztikai. Szerk. és kiadja az országos magyar kir. statiszt. hivatal. 1879. évf. I., IX., XII. füzet. (Athenaeum. 4-r. 101, 94, 15 l. ára?)
- Évkönyv,** Magyar statisztikai. Statistisches Jahrbuch für Ungarn. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1879. évfoly. I., IX., XII. füzet. (Athenaeum. 4-r. 101, 94, 15 l. ára?)
- Évkönyve,** Az aradi gazdasági-egylet, 1880-ról. Szerk. Gaal Jenő. (Arad. Gyulai István. 8-r. 168 l. ára?)
- Falk Miksa** orsz. képviselő beszéde a keszthelyi kerület választóihoz 1881. július hó 3-án. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 16 l. ára?)
- Faragó Mihály.** A nagyurak pártja. Hegedűszóban nem szép mese. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 48 l. ára?)
- Farkas Gyula.** A Bolyai-féle algorithmus. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből. VIII. köt. 3. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Farkas Róbert.** A magyar királyi földtani intézet. Vázlatos ismertetés. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Fekete Lajos.** Beszélgetés az új erdőtörvényről. Népszerű ismertetés közigazgatási bizottságok tagjai, erdőbirtokosok, falubírák s mindazok számára, kiket az erdőtörvény érdekel, de kellő erdőgazdasági ismeretekkel nem bírnak. II. jav. kiadás. Megjelent az »Erdélyi Gazda« 1880. évi folyamában. (Kolozsvár. Stein János. n. 8-r. 70 l. ára 20 kr.)
- Filó Lajos.** Keresztyén hittan. A reformált vallású elemi iskolák IV-dik osztálya számára. (A dunamelléki ref. egyházkerület kiadványai. III. — Egyházkerület. 8-r. 42 l. ára kötve 20 kr.)
- Fiume.** Emléklap Fiume város közönségének az 1881-ik évi augusztus hó 14-én tett budapesti testvéries látogatása emlékére stb. Szerkesztette Mócs Zsigmond. (Károlyi György. 4-r. 16 l. képekkel, ára 40 kr.)
- Flammarion Camille.** Népszerű csillagászat. Az égboltozat egyetemes leírása. 300 ábrával, színezett könyomattal, csillagászati térképpel stb. Ford. Hoitsy Pál. 20—22. füzet. (Népszerű tudományos könyvtár. II. Wilekens F. C. és fia. 8-r. 113—184 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Fonyó Pál.** A katolikus szertartások elemei. Néptanodáink felsőbb osztályai, úgyszintén a polgári és felsőbb népiskolák számára. (Baja. Szerző. 8-r. 32 l. ára 18 kr.)
- Fonyó Pál.** Katolikus egyháztörténet dióhéjban. Néptanodáink felsőbb osztályai, úgyszintén a polgári és iparos iskolák használatára. (Baja. Szerző. k. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Főrendiház Jegyzőkönyve.** (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 509 l. ára?)

- Főrendiházi Irományok.** (Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. I—X. köt. 395, 408, 537, 396, 642, 394, 412, 415, 438, 478 l. ára ?)
- Főrendiházi Napló.** (Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiad. Szerkesztette Maszák Hugó. I—II. köt. 4-r. 427, 362 l. Pesti könyvnyomda-részv.-társaság, ára ?)
- Fraknoi Vilmos.** Jelentések a magyar tudom. akadémia 1881. május hó 1-diki (XLI-dik) nagygyűlésén eldöntött jutalmazásokról s történt új választásokról. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 12 l. ára ?)
- Fraknoi Vilmos.** A magyar tudom. akadémia jutalomtetelei. (Athenaeum részv.-társ. 8-r. 12 l. ára ?)
- Fridrik Tamás.** Bács-Bodrogh vármegye rövid leírása. Népiskolai III. osztály tanulói számára. II. kiadás. (Zenta. Schwarez Sándor. 8-r. 22 l. ára 25 kr.)
- Fullerton Georgina.** A jegyző leánya. Elbeszélés. Németre fordítá Ried Paula. Magyarítá a kalocsai növendékpapság. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 303 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Füssy Tamás.** Szabó Imre néhai szombathelyi püspök emlékezete. (Lenyomat a »Tájékoztató« május—júniusi füzetéből.) (Athenaeum részv.-társ. n. 8-r. 37 l. ára 25 kr.)
- Garay.** Magyar és német beszélgetések kézikönyve. X. kiadás. — Handbuch stb. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 301 l. ára 1 frt.)
- Gáspár Ignác.** Első oktatás a földrajzban. A népiskolák középosztályai számára. IX. kiadás. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 79 l. 24 fametszvényű rajzzal. ára 36 kr.)
- Gelléri Mór.** Az országos nőipar-kiállítás czélja és tendenciája. (Különlenyomat a »Nemzeti nőnevelés« 1881. évi első kettős füzetéből. Végrehajtó bizottság. 8-r. 16 l. ára ?)
- Goldziher Ignác.** Az iszlám. Tanulmányok a muhammedán vallás története köréből. (Akadémia. 8-r. VIII, 442, XI l. ára ?)
- Gonda Béla.** Közgazdaságunk 1880-ban. I. évfoly. Különlenyomat az »Ellenőr«-ből. (Aigner Lajos. 8-r. 365 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Gottl Mór.** Évi jelentés Pozsony sz. kir. városa állapotáról. 1880. Hivatalos kiad. (Pozsony. Angermeyer Károly nyomdája. 8-r. 106 l. ára ?)
- Graf Jakab.** Német nyelvtan közép- és polgári iskolák, képezdék stb. számára s magánhasználatra. I. rész. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 191 l. ára 80 kr.)
- Gross Gusztáv.** Magyar ifjúsági könyvtára. Szerk. Kapossy Lucián. V. évfolyam. 4. szám. (L. Richard Baron, Sikor Margit.)
- Grossmann Vilmos.** A beburkolt vonalak. (Enveloppes.) A bölcsészettudori fok elnyerése végett a budapesti kir. magy. tudományegyetem bölcsészeti karához benyújtotta. G. V. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 26 l. ára ?)
- György Aladár.** Az egyetemes művelődéstörténelem vázlata. 2-ik (czím-) kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 190 l. ára 1 frt.)
- Hadady Dániel.** Hazai kertipar a hazai kertészet haladása érdekében a kertészek és kertkedvelők használatára, tervrajzokkal és színezett ábrákkal. I. füzet. (Nagy-Váradi Pauker Dániel. 4-r. 8 l. szöveg és 4 l. ábrák, ára 1 frt.)

- Hajnik Imre.** A perdöntő eskü és az előzetes tanubizonyítás a középkori magyar perjogban. Székfoglaló értekezés. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VI. köt. 12. sz. Akadémia. 8-r. 62 l. ára 40 kr.)
- Hankó Vilmos.** A solymosi hideg savanyú ásványvíz chemiai elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Havass Rezső.** Fiume. Felolvastatott a »magyar földrajzi társaság« 1881. évi ápril hó 7-iki ülésén. (Grimm Gusztáv. 8-r. 19 l. ára 40 kr.)
- Havas Sándor.** Programbeszéd. Tartotta Budapest belváros választó-kerületének függetlenségpárti képviselő-jelöltje 1881. évi június hó 16-dikán. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Heffler Konrád.** Kisfaludy Sándor költészete. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 31 l. ára ?)
- Helmár.** Világtörténelmi tabellák származási tabellákkal. Különös tekintettel a magyar történelemre. (Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 59 l. ára 50 kr.)
- Herich Károly.** Kultura és toilette. Felolvasás. A kereskedő ifjak társulata 1881. ápril 12-iki estélyéről. (Különlenyomat a »Fővárosi Lapok«-ból. Athenaeum. 8-r. 33 l. ára ?)
- Herodót.** Görögből fordította Télyf Iván. I. füz. I. könyv. 1—114. fejezet. (Hellen remekírók. 15. kötet. Lampel Róbert. 8-r. XXXII, 1—96 l. ára 40 kr.)
- Hochmuth Ábrahám.** Isten-ismeret és isten-tisztelet. Tan- és kézikönyv a vallás oktatására tanítóképző intézetek és a középiskolák felső osztályai számára. (Franklin-társulat. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hoffmann Mór.** Héber lant. Szenttörténeti tárgyú költemények. A család és iskola számára. 2. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 126 l. ára 80 kr.)
- Hoffmann Mór.** Német nyelvtan és olvasókönyv fordítási gyakorlatokkal s feladattal. Középtanodai és polgári iskolai használatra. A miniszteri tanterv alapján. I. rész: szó- és alaktan. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 152 l. ára 60 kr.)
- Homeros Iliása.** I—III. ének. Iskolai használatra magyarázta és bevezetéssel ellátta Ábel Jenő. (Franklin-társ. 8-r. 175 l. ára 80 kr.)
- Horváth Mihály.** Magyarország függetlenségi harcának története. 1848-ban és 1849-ben. 6—8. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 129—615 l. egy füzet ára 1 frt.)
- Horváth Mihály.** Magyarország történelme. 2. kiadás. A függetlenségi harc története 1848- és 1849-ben. 2. kötet. (Ráth Mór. n. 8-r. 11, 615 l. ára 4 frt.)
- Hunfalvy Pál.** Emlékbeszéd Haberern Jonathan fölött. (Értekezések a bölcséset-tudományok köréből. II. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Ibász Gábor** Magyar nyelvtana. A gymnasiumok I—III. oszt. számára és a reáliskolák használatára. XXI. kiad. Átdolgozta Majer Alberik. (Lampel Róbert. 8-r. 208 l. ára 1 frt.)
- Illetékek,** A közvetlenül lerovandó, kezeléséről, 1881. évi 34. törvényezikk. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. 16-r. 60 l. ára 40 kr.)
- Ima- és énekkönyv.** A kath. ifjuság számára. (Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 100 l. ára ?)
- Imre Sándor.** Magyar mondattan, az irány- és verstan rövid vázlatával és útmutatással a magyar nyelv gymnasiumi tanítására, középtanodai alsóbb oszt. számára. 5-dik jav. kiad. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 156 l. ára 80 kr.)

Iratok, Vallásos, magyar nyelven. Kiadja Koenig R. 46. 2. sz. (L. Koenig R.)

Írók, Jeles, iskolai tára. Szerkeszti Névy László. XV. füzet. (L. Xenophon.)

Jakab Elek. A magyar Fiume. (Aigner Lajos. n. 8-r. IV, 36 l. ára 30 kr.)

Janovszky István eredeti s fordított elbeszélései. I. füzet. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 129 l. ára ?)

Jegyzetek, Lélektani. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 16 l. ára 30 kr.)

Jegyzőkönyv az erdélyrészi ev. ref. fő- és középiskolák tanárainak 1881. június 12. és 15-ik napjain tartott rendkívüli értekezletéről. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)

Jegyzőkönyvek, Telekkönyvi, közzététele Magyarországnak Királyhágón inneni és túli részében. Verlautbarung stb. Uvarejnenie stb. Publicarea stb. (Athenaeum. r.-társ. 2-r. 11 l. ára ?)

Jelentés a magyar tudományos akadémia munkálkodásáról és pénztára állásáról 1880—81-ben. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 26 l. ára ?)

Jellenik Imre. Weninger Vinceze élet- és jellemrajza. A budapesti kereskedő ifjak társulata által pályadíjjal jutalmazott dolgozat. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 66 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Jókai Mór beszéde a váci szabadelvű-párt értekezletén május 1-én. (Athenaeum részv.-társ. 4-r. 7 l. ára ?)

Jósika Miklós regényei. Új olesó kiadás. Az utolsó Bátor. VI. kiadás. I—III. rész. (Franklin-társ. 8-r. 215, 215, 230 l. egy-egy kötet 50 kr.)

Kalauz a magyar nemzeti Múzeum érem- és régiségtárában. Harmadik kiadás. (Nemzeti Múzeum. 8-r. 55 l. ára 20 kr.)

Kapy Imre. Vaglóty Gábor. Dráma 3 felvonásban (Busehmann Ferencz nyomd. 8-r. 44 l. ára ?)

Kárpáti Károly. A murányi Vénus a magyar költészetben. (Irodalmi kísérlet.) (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 121 l. ára 1 frt.)

Kassay Adolf. A mezei rendőri törvény a mai érvényében. Irománypéldákkal. (Bartalits Imre. 8-r. 91 l. ára 50 kr.)

Katona József. Összes művei. III. kötet. A borzasztó torony. Aubigny. Clementia. A mombelli grófok. Költemények. (Nemzeti könyvtár. Pótfüzet. Aigner Lajos. 8-r. 225—312, XX l. ára 30 kr.)

Katona József művei. III. kötet. (Nemzeti könyvtár. XIX. kötet. Aigner Lajos. k. 8-r. 312 l. ára 1 frt. 40 kr., vászonkötésben 2 frt.)

Kemény Gábor báró programbeszéde 1881. június 16-án választói előtt. (Rudnyánszky A nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Kempis Tamás négy könyve Krisztus követéséről. 2-dik kiadás. (Lelki kinstár. I. köt. Tetty Nándor és társa. XX, 447 l. ára 90 kr.)

Képviselőházi Irományok. (Az 1878. évi. október 17-ikére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. XXIV—XXVI. köt. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. VIII, 388, VIII, 408, 217 l. ára ?)

Képviselőházi Napló. (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerkeszti P. Szathmáry Károly. XVII—XIX. kötet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. VIII, 412, VII, 204 l. ára ?)

Kerekgyártó Béla. A magyar királyi udvar a királyság fénykorában. (Az Anjouk

- uralkodása alatt.) Fredeti kútfők nyomán. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. VII, 158 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kereskedelmi és iparkamara,** Az aradi, jelentése a kerületet képező Arad-, Békés-, Csanád- és Hunyad-megyének továbbá Aradvárosának általános gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1880-ban. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 180 l. ára ?)
- Kétfi Károly.** Az idegrendszer némely rendes és beteges működéséről. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. kötet. 31. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 24 l. hét ábrával, ára 20 kr.)
- Kézikönyvek,** Tanító- és tanítónő-képző intézeti, tára. Szerkeszti Gyertyánffy István. II—III. kötet. (L. Kiss Áron, Komáromy Lajos, Péterffy Sándor, Emericzy Géza és Kárpáti Endre.)
- Kimutatás** az 1880. évben a magyar koronához tartozó országok vámhivatalainál nagyobb mennyiségben előfordult s vagy bevitelre vagy kivitelre kezelt áruk-ról, a vámtarifa szakaszai szerint összeállítva. Magyar királyi pénzügyminiszteri adó- és jövedéki számnevőség. (Államnyomda. 4-r. 17 l. ára ?)
- Kimutatás,** Statistikai, a hosszújaratú magyar hajókkal 1880. január 1-től 1880. december végeig tett utazásokról. Statistica stb. (Fiume. Karletzky Ferencz nyomdája. 8-r. 41 l. ára ?)
- Kincstár,** Lelki, az épületes irodalom termékeiből. Szerk. és kiadja Nogáll János. I. III. kötet. (L. Kempis Tamás, Ligouri Szent-Alfonz.)
- Király József Pál.** Gymnasium avagy nyolcz évi száraz malom. (Sopron. Romwalter Károly. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Kisfaludy-társaság,** A, évlapja. Új folyam. XVI. kötet. 1880—81. (Franklin-társ. 8-r. 253 l. ára ?)
- Kiss Áron, Komáromy Lajos, Péterffy Sándor.** Olvasókönyv. A tanító s tanítóképző-intézetek középosztályai számára. (Tanító- és tanítóképző intézeti kézikönyvek tára. II. köt. Dobrowsky és Franke. 8-r. 328 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Kivonat** a tiszántúli reformált egyházkerület 1881. május 2—8. napjain Debreczenben tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből. A zsinati képviselők választása és a zsinati költségek. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Klingenberg Jakab.** Magyar nyelv- és írálytan helyesírási és irodalmi függelékkel. A népiskola V. és VI., valamint a polgári isola I. és II. osztályai számára. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 176 l. ára kötve 60 kr.)
- Knauz Nándor.** Válaszul Rimely Károly adalékjára. (Knoll Károly. 8-r. 150 l. ára 50 kr.)
- Koenig R.** A bűnös barátja. (Vallásos iratok magyar nyelven. 2. szám. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 39 l. ára kötve 2 kr.)
- Koenig R.** Az eltévedt gyermek. Az eltört tükör. A pókhálók. (Vallásos iratok magyar nyelven. 46. sz. Koenig R. 8-r. 12 l. ára 2 kr.)
- Koenig R.** Három nap egy ifjú életéből vagy »a pálinka szétrombolta boldogságot» (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Koenig R.** Tegyetek mindig azt, a mi helyes és jó! (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Koenig R.** Wilson Vilmos az újsághordozó flu. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

Koenig R. A négy kis szó. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)

Kohut Sándor. A zsidók története. A biblia befejezésétől a jelenkorig. Függelékül: a kétezred éven át fejlődött zsidó irodalom történetének kor- és szakszerinti áttekintése. Segédkönyv a középtanodák, polgári iskolák, családi és tanodai könyvtárak számára. (Nagy-Várad. Laszky Ármin. n. 8-r. 318 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Konkolýi Miklós. Astrophysikai megfigyelések az ó-gyallai csillagvizsgálón 1880-ik évben Egy tábla rajzzal. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 33 l. ára 30 kr.)

Kont Ignác. Lessing mint philologus. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 10. szám. Akadémia. 8-r. 55 l. ára 30 kr.)

Koós Gábor. Általános áruisme. Tanodai és magánhasználatra, valamint kereskedők, iparosok, gazdák számára. A legújabb statisztikai s tudományos adatok feldolgozásával. 2-ik jav. s bőv. kiad. Számos ábrával. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 1—16 ív, a teljes mű ára 3 frt.)

Korizmies László. Levelek Lónyai Gáborhoz. (Különlenyomat az »Ellenőr«-ből. Kilián Frigyes. 8-r. 86 l. ára 70 kr.)

Korona. A magyar, területén levő állami és vasuti távirdák statisztikája az 1880. évről. Kiadja a közmunka- és közlekedési m. kir. miniszterium. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 4-r. 88 l. két grafikai táblával, ára ?)

Kozma Gyula. Földrajz a polgári fiu- és leányiskolák II. osztálya számára. Az új tanterv alapján. II. rész. Európa és Ázsia. (Eggenberger. 8-r. 142 l. 31 térképpel, ára 80 kr.)

Költemények. Humoros. Első gyűjtemény. (Mulattató zsebkönyvtár. 6. szám. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 64 l. ára 10 kr.)

Könyvtár. Nemzeti. Kiadja Aigner Lajos. 82. és pótfüzet, 88—91. füz. (L. Beöthy László, Katona József, Vajda János.)

Könyvtár. Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. XIX—XX. kötet. (L. Katona József, Sárosy Gyula.)

Könyvtár. Népiskolai. X. köt. Kiadja a sárospataki főiskolai »Irodalmi kör« (L. Orbán József.)

Könyvtár. Népszerű tudományos. II. köt. Kiadja Wilekens F. C. és fia. (L. Flammarion Camille.)

Könyvtár. Szépirodalmi. Kiadja Aigner Lajos. II—III. köt. (L. Széchy Károly, Bús Vitéz.)

Könyvtár. Történelmi. Kiadja a Franklin-társulat. 73. füzet. (L. Lázár Gyula.)

Könyvtár. Vasárnapi. Szerkeszti Hajnik Károly. Kiadja a Franklin-társ. II. évf. 5—7., III. évf. 2—4. füz. (L. András, Robinson Crusoe.)

Könyvtára. Magyar nemzet családi. II—V. (L. B. Eötvös József.)

Könyvtára. Tanulók. Szerk. Dávid István. Latin és görög classikusok fordítása és magyarázata. I. II. füzet. (L. Livius, Sallustius.)

Körösi Sándor. A magyar büntetőjog tankönyve. Az 1878. V. törvényezikben foglalt magyar büntetőtörvénykönyv alapján. II. kiadás. I. köt. II. füz. (Debrecen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 193—452 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Körösi Sándor. A vallásfelekezetek és lelkészre vonatkozó magyar, főleg büntető törvények magyarázata. (Debrecen. Szerző. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)

- Közleményei**, A pozsonyi természettudományi és orvosi egylet. Új folyam. 4. füz. 1875—1880. Verhandlungen etc. (Pozsony. Egylet. 8-r. 194 l. ára ?)
- Közlemények**, Matematikai és természettudományi. XVII. kötet. 1. szám. (L. Mocsáry Sándor.)
- Köznevelés**, A. és közoktatás szervezetének szabályzata, a magyar reformált egyházban. Az egyetemes konvent által megállapított s a zsinati törvényhozás elé terjesztendő javaslat. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Kreitner Gusztáv**. Gróf Széchenyi Béla keleti utazása India, Japán, China, Tibet és Birma országokban. 200 művészi kivitelű eredeti képpel. 5—13. füz. (Révay testvérek. 8-r. 129—416 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Kriesch János**. A természetrajz elemei. I. rész. Állattan. XI. kiad. (Nagel Bernát. 8-r. 171 l. ára 96 kr.)
- Krivácsy József**. Görgei és Klapka vagy az 1848—49-iki önvédelmi harc. (Aigner Lajos. n. 8-r. 34 l. ára 50 kr.)
- Kubinyi Lajos**. Életfeltétel és a munkásokoztályok főbb teendői. 2-ik (ezím-) kiad. (Aigner Lajos. n. 8-r. 135 l. ára 1 frt.)
- Lakatos Ottó**. Arad története. Függelék, három év egy kompromittált életéből. III. köt. három képpel. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 368 l. a három kötet ára 5 frt.)
- Laky Dániel**. Földrajz a gymnasiumok számára. I. kötet. A magyar királyság és a földközi tenger környéke. A legújabb miniszteri tanterv szerint. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 171 l. a szöveg közé nyomott földrajzi ábrákkal. ára 1 frt.)
- Landau Alajos és dr. Wohlrab Flóris**. Rajzoló geometria. Bevezetés a geometriába rajzolás alapján. A gymnasiumi új tantervben foglalt elvek szerint. II. kiadás. I. füzet. Szemléltető planimetria a gymnasiumok I. s egyéb középiskolák megfelelő osztálya számára. (Franklin-társ. 8-r. 150 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Landau Alajos és dr. Wohlrab Flóris**. Rajzoló geometria. Bevezetés a geometriába rajzolás alapján. A gymn. új tantervben és az utasításokban foglalt elvek szerint. 2-ik füzet. (Stereometria és perspektíva.) A gymnasiumok 2-ik s egyéb középiskolák megfelelő osztályai számára. (Franklin-társulat. n. 8-r. 116 l. 124 ábrával, ára 1 frt.)
- Landau Alajos és dr. Wohlrab Flóris**. Rajzoló geometria. Bevezetés a geometriába rajzolás alapján. A gymnasiumi új tantervben s az utasításokban foglalt elvek szerint. 3-ik füzet. (Szerkesztő planimetria.) Irta dr. Wohlrab Flóris. A gymnasiumok III. és IV. s egyéb középiskolák megfelelő osztályai számára. (Franklin-társulat. n. 8-r. 143 l. 124 ábrával és egy színes rajzlapal, ára 1 frt. 40 kr.)
- Lázár Gyula**. Mária Thérézia és kora. (Történelmi könyvtár. 73. füz. Franklin-társulat. 8-r. 109 l. ára 40 kr.)
- Lengyel Alajos**. A vegytan vezérfonala. II. rész. A szénvegyületek. Különös tekintettel a vegyi iparczikkekre s más hasznos háztartási teendőkre. Polgári kereskedelmi és ipariskolák használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 116 l. ára 80 kr.)
- Lexikon**, Magyar. 80—85. füz. (Willekens F. C. és fia. 8-r. 577—663, 1—220 két-hasábos l. egy füzet ára 30 kr.)

- Lévay Sándor.** Költemények. (Esztergom. Berényi Zsigmond. 8-r. 95 l. ára 1 frt.)
- Ligouri Szent-Alfonz** vezérkönyve az oltári szentség látogatásáról. 4-dik kiadás. (Lelki kinestár. III. kötet. Tettey Nándor és társa. XVI, 430, 195 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Livius XXI.** Ford. és magyarázta Dávid István. 1. füzet. (Tanulók könyvtára. I. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Lutter Nándor.** Mértan. Az új tanterv szerint a gymnasiumok használatára. IV. kiadás. 1. 2. füzet. Az ötödik és hatodik osztály számára. (Franklin-társ. 8-r. 168, 99 l. ára 1 frt., 60 kr.)
- Lutter Nándor.** Közönséges számtan az új tanterv szerint a közléptanodák használatára. II. füzet. A II. osztály számára. VII. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 79 l. ára 55 kr.)
- Maczki Valér.** Bölcselmi értekezések. Eger. (Szolesányi Gy. n. 8-r. VII, 122 l. ára ?)
- Madarász Gyula.** Rendszeres névsora a magyarországi madaraknak, és az ezekre vonatkozó irodalom. — Systematische Aufzählung stb. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 46 l. ára ?)
- Madzsar János.** Magyar nyelvkönyv a német tannyelvű népiskolák számára. IV. füzet az V. és VI. oszt. számára. (Franklin-társ. 8-r. 103 l. ára kötve 35 kr.)
- Magyary Ferencz.** A nagy világ. (Ifj. Nagel O. n. 8-r. 12, 104 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Magyary Ferencz.** A teremtés korszaka és a jelen. Gyakorlati közlemények a mult és jelenből. Természetkedvelők, mezői gazdák, iparosok számára. 1—5. füzet. (Grimm Gusztáv. 16-r. 62, 63, 90, 94 és 81 l. ára 2 frt.)
- Mandola József.** Leibnitz philosophiai rendszere és annak bírálata. Bölcsészettudori értekezésül ismerteti. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 38 l. ára ?)
- Margalits Ede.** Közléptanodai segédkönyv. Hősi eposok meséi. (Aigner Lajos. 8-r. 72 l. ára 40 kr.)
- Margitai József.** Horvát nyelvtan. I. Rész. Bevezetés. Főmondat, bővített mondat. Tankönyvül és magánhasználatra. (Zitahi Sámuel. 8-r. 54 l. ára 50 kr.)
- Márts Sándor.** A szabászati műtan gyakorló könyve a magántanulásra férfiruha készítőik számára 98 táblával. Divat- és magyar öltönyök, katona felöltők, női felöltők stb. e szakmába vágó darabokkal. I. kiadás. (Zombor. Bitterman Nándor. 8-r. 69 l. ára 6 kr.)
- Márk, Szent,** írása szerinti evangéliom. Átdolgozott kiadás. (Brit- és külföldi biblia-társulat. 8-r. 40 kéthasábos l. ára ?)
- Márki Sándor.** Bihari román írók. (Nagyvárad. Pauker Dániel. n. 8-r. 159 l. ára 1 frt.)
- Márkus József.** Omphale asszony lábainál. 2. kiad. (Nagyvárad. Pauker Dániel. 16-r. 164 l. ára 60 kr.)
- Márton úr bajai.** (Mulattató zsebkönyvtár. 7. sz. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)
- Máté, Szent,** írása szerinti evangéliom. Átdolgozott kiadás. (Brit- és külföldi biblia-társulat. 8-r. 62 kéthasábos l. ára ?)
- Mayerhoffer L. és Wagner A.** Rajzoló planimetria a középiskolák első osztálya számára. A tanítás új tanterve szerint. (Nagel Bernát. 8-r. VIII, 98 l. 133 ábrával és 4 táblával, ára 90 kr.)

- Mayerhoffer L. és dr. Wagner A** Rajzoló stereometria a középiskolák II. osztálya számára. (Nagel Bernát. n. 8-r. VI, 76 l. 87 ábrával, ára 50 kr.)
- Megye, A** Kalocsa érseki, területén működő kath. tanító-egyleti szövetség értesítője IX. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 47 l. ára?)
- Méhészegylet, A** békésmegyei okszerű, évkönyve 1877—80-dik évre. Szerkeszté Brózik Károly. III. kötet. (B.-Gyula. Egylet. 8-r. 86 l. ára?)
- Menetrend-könyve, A** magyar közlekedési vállalatok hivatalos. Első magyar-német vasuti és gőzhajózási kalauz. VIII. évfolyam. — Das offizielle Coursbuch etc. Főszerkesztő Mayer Arno J. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 318 l. ára 50 kr.)
- Menyecskék könyve.** Adomák és pikáns történetek. A menyecskék mulattatására, tisztelőik okulására összeszedte Rokkant Huszár. 2. olos kiadás. (Rothbaum R. 16-r. 160 l. ára 40 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** A tót atyafiak. Elbeszélések és rajzok róluk. (Grimm Gusztáv. 8-r. 189 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Mocnik Ferencz.** Számítástan. (Arithmetica.) Alsó gymnasiumok és reáltanodák számára. Ford. Szász Károly. X. magyar kiadás. I. rész. Az első és második osztály számára. (Franklin-társ. 8-r. 175 l. ára 60 kr.)
- Mocsáry Sándor.** A magyar fauna másnejű darázsai. (Heterogynidae faunae hungaricae.) (Math. és természettud. közlemények. VII. köt. 1. sz. Akadémia. 8-r. 96 l. két táblával, ára 60 kr.)
- Molnár György.** Világostól Világosig. Emlékeimből. II—III. könyv. 1848—1881. (Arad. Ungerleider Albert. 8-r. 562 l. ára 3 frt.)
- Mudrony Pál.** Magyar üzletkönyv. (Szerző. 8-r. 226 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Nagy Lajos.** Magyar reform. vallású presbiterek könyve, melyben röviden s lehetőleg népszerűen előadatnak mindazon vallásra s egyházra vonatkozó ismeretek, a melyekkel a presbitereknek birniok kell. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 79 l. ára 30 kr.)
- Nagy László.** Zsadányi István viszontagságos élete. Regény. 5. 6. füzet. (Magyar Regényesarnok. 15. 16. füz. Aigner L. k. 8-r. 257—284 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Neff Felix után Koenig R.** Beszélgetések a bűnről és megváltásról. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 64 l. ára?)
- Nyáry Jenő.** Monumeta Hungariae archaeologica aevi praeistorici. Az aggteleki barlang mint őskori temető. (Akadémia. n. 4-r. 179 l. egy tervrajzzal, három fénynyomatú táblával és 335 szövegbeli fametszettel, ára 3 frt.)
- Oheroly János.** A tornázás elméleti és egészségtani alapelvei. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 26 l. ára 25 kr.)
- Olvasókönyv,** Francia, középiskolai használatra. I. rész. A reáliskolák I—II. oszt. számára. III. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 95 l. ára 60 kr.)
- Ónossy Mátyás.** Országgyűlési jelentés a moraviczai kerületi országgyűlési képviselő-választóihoz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 28 l. ára?)
- Orbán József.** Kézikönyv az egyetemes történelem tanítására életrajzi irányban. Népiskolai növendékek számára. II. kiadás. (Népiskolai könyvtár. X. kötet. Sárospataki főiskola. 8-r. 147 l. ára kötetlen 30 kr., kötve 37 kr.)
- Ormos Zsigmond.** Arpádkori művelődésünk történelme. (Athenaeum. 8-r. 558 l. ára 4 frt.)

- Palóczy Lipót.** Francia nyelv- és olvasókönyv. A középiskolák alsó osztályai számára s a legújabb tanterv szerint. I. rész. (Franklin-társulat. 8-r. VII, 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Pap Gábor.** Ünnepi beszéd a Jókai Mór születési házát jelölő emléktáblának ünnepélyes teleplezése alkalmával Rév-Komáromban 1881. augusztus hó 20-dikán (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Pap János.** A növénytan elemei. A középtanodák V. osztálya számára. A legújabb gymn. tanítás-terv alapján. Számos magyarázó rajzzal. (Zilahy Sámuel. 8-r. VII, 204 l. ára 1 frt.)
- Paskay Gyula.** A harmineczkét nemes Történelmi regény. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 232 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Pechány Adolf.** Az emberi elme. Bölcsészettudori értekezés. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)
- Perényi (Szukáts) József.** A petefészek és petevezeték a békaféléknél. I. Boneztani rész. (Grimm Gusztáv. 8-r. 52 l. egy táblával, ára 80 kr.)
- Perrendtartás.** Az új. Törvény a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvényezikk módosítása tárgyában. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és betürendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 87 l. ára 50 kr.)
- Polónyi Géza.** Programbeszéd. Tartotta a szolnoki vál. függetlenség-párti képviselőjelöltje. (Buschman Ferencz nyomdája. 8-r. 18 l. ára ?)
- Popp György.** Az illeték-egyenérték (equivalens-adó) gyakorl. útmutatója. (Gyula-Fehérvár. Klüger Bernát. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Pór Antal** viselt dolgai. Irta az esztergomi választókhoz egy választó. (Neuwald Illés nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Pulszky Ferencz.** Életem és korom. III. kötet. (Ráth Mór. n. 8-r. 350 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Purgstaller Kal. József.** Bölcsészett a tanulók használatára. II. köt. Logika. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)
- Ráth Arnold.** A kísérleti chemia elemei. (Franklin-társulat. 8-r. 99 l. 26 ábrával, ára 80 kr.)
- Regénycsarnok.** Magyar. 15. 16. füzet. (L. Nagy László.)
- Regényvilág.** Magyar családi regénytár. A művelt közönség számára. 18—21. füzet. (Révai testv. 4-r. 818—1008 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Regényvilág.** Magyar családi regénytár. A művelt közönség számára. III. kötet. (harmadik negyedév.) (Révai testv. 4-r. 578—863 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Remekírók.** Hellen, magyar fordításban. Kiadja Lampel Róbert. 15. kötet. (L. Herodot.)
- Rendtartás.** Polgári törvénykezési, és végrehajtási eljárás. Az 1868. LIV., 1881. LIX. LX. törvényezikkek szakhasználat czéljából egybegyűjtve Zsögöd Jenő által. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 260 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Rendtartásról.** Polgári törvénykezési, szóló 1868. évi 54. törv. ezikk módosítása. 1881. évi 59. törvényezikk jegyzetekkel ellátva. (Lampel Róbert. 16-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Részvét.** A körösvölgyi árvízkarosultak javára — szerkesztette Zsilinszky Mihály. (Franklin-társ. 4-r. 47 l. ára ?)

- Rétay Sándor.** A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve. A »Postai Rendeletek Tárá«-ban 1881. évi június hó végeig megjelent és külön kiadott postai szabályrendeletek rendszeresen összeállított gyűjteménye, folytonos tekintettel hazai törvényeink idevágó intézkedéseire. (Kassa. Szerző. 8-r. LIV, 1136 l. és mintával, ára 3 frt. 50 kr.)
- Révész Bálint.** Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok, templomi használatra IV. kiadás. (Debreczen, Ifj. Csáthy Károly. 8-r. III, 408 l. ára ?)
- Richard Baron.** Ember tervez, isten végez. Elbeszélés. Németből fordította Tomor Ilona. (Gross Gusztáv Magyar ifjusági könyvtára. II. évfoly. 4. szám. Győr Gross Gusztáv. 8-r. 104 l. ára 50 kr.)
- Riedl Frigyes.** A magyar hűnmondák. (Franklin-társ. 8-r. 20 l. ára ?)
- Robinson Crusoe** élete és kalandjai. IV. kiadás. 114 képpel. (Vasárnapi könyvtár. 2—4. szám. Franklin-társulat. 8-r. 301 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Rosenmeyer Izsák.** A héber olvasás első elemi tankönyve az izraelita iskolák számára. III. kiadás. (S.-A.-Ujhely. Löwy Adolf. 8-r. 96 l. ára ?)
- Roth Samu.** A növénytan alapvonalai középiskolák felső osztályai számára. Az új gymnasiumi tanterv értelmében. (Franklin-társulat. 8-r. XVI, 275 l. 267 ábrával, ára 1 frt. 80 kr.)
- Rudolf** koronaherceg és **Stefánia** hercegnő. Emléklapok a magyar ifjuság számára. Irta egy fővárosi tanító. (Zilahy S. 8-r. 24 l. ára 10 kr.)
- Ruzsieska Kálmán.** Schoppenhauer aesthetikája. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. köt. 8. szám. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 10 kr.)
- Sallustius.** Jugurtha. Ford. és magyarázta Krajnyák Ede. 1. füz. (Tanulók könyvtára. II. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Sárosy Gyula** összes művei. II. kötet. Vegyes költemények. (Nemzeti könyvtár. Pótfüzet. Aigner Lajos. 8-r. V, 321—350 l. ára 30 kr.)
- Sárosy Gyula** összes költeményei. II. kötet. (Nemzeti könyvtár. XX. köt. Aigner Lajos. k. 8-r. 350 l. ára 1 frt. 40 kr., vászonkötésben 2 frt.)
- Sasváry László.** Francia nyelv. Elméleti és gyakorlati tankönyv. Iskolai és magánhasználatra. I. folyam. Második bőv. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 123 l. ára 60 kr.)
- Schenzl Guido.** A meteorológiai és földdelejlési magyar kir. központi intézet évkönyvei. Kurländer Ignác és Gruber Lajos közreműködése mellett. Jahrbücher stb. IX. köt. 1879. évfoly. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 128 l. ára ?)
- Scherr János** és mások után. A világirodalom története képekkel és irodalmi szemelvényekkel. VII—VIII. füz. (Tetty Nándor s társa. 8-r. 193—256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schiller Frigyes.** A harang. Ford. Gáspár Imre. (Révai testvérek. k. 8-r. 21 l. ára 25 kr.)
- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára. I. rész. Az első osztály számára. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 152 l. a szövegbe nyomott 27 térképpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára. II—III. rész. (Franklin-társulat. 8-r. 118, 130 l. a szövegbe nyomott térképekkel s számos egyéb ábrával, egy kötet ára 1 frt.)

- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára IV. rész. Az osztr.-magyar monarchia. A IV. osztály számára. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 171 l. 33 térképpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Schuller Lajos.** Önműködő higanylégszivattyú. Egy rajzzal. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 8. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Schwarz Mór.** A milliomos család vagy a corruptió a magyar királyi közlekedési minisztériumban stb. (Neumayer Ede nyomdája. 8-r. 12 l. ára 20 kr.)
- Schweiger-Lerchenfeld Amand.** A nővilág. Ford. Brankovics György. 9—14. füz. (Mach H. s társa. n. 8-r. 257—438 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Schwicker J. H. és Tibér Ágost.** A német helyesírás szabályai gyakorlatokkal, szótárral ellátva. A felső nép-, polgári- és középiskolák használatára. (Nagel Bernát. 8-r. IV, 100 l. ára 60 kr.)
- Shakspere-album.** Jelenetek és alakok Shakspere színműveiből. 1—3. füz. (Ráth Mór. 4-r. 1—146 l. és 9 aczélmetsz. egy füz. ára 1 frt. 80 kr.)
- Sikor Margit.** Egy kis árva története. Eredeti elbeszélés. (Gross Gusztáv Magyar ifjúsági könyvtára. II. évfolyam. 4. szám. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 1—48 l. ára 50 kr.)
- Simkovics Lajos.** Növényhatározó, a Dráva, Alsó-Duna és Kárpátok övezete Magyar földön itthonos virágos növények genuszainak meghatározására. Főképp iskoláink czéljaira. (Nagel Bernát. n. 8-r. VI, 155 l. ára 80 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Latin szókönyv etymologikus csoportokban. Gymnasiumi használatra. II. (cím-) kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. ára 80 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Az analogia hatásairól főleg a szóképzésben. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 12. szám. Akadémia. 8-r. 34 l. ára 20 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Tanulmányok az egyetemi magyar nyelvtani társaság köréből. I. köt. 2. füz. (Eggenberger. 8-r. 1—22 l. ára ?)
- Sirven Alfréd és Leverdier H.** Nana leánya. Párizsi erkölcsregény. 1—7. füzet. (Mach H. és társa. 8-r. 1—336 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Solymosi Lajos.** A homorodi vasas savanyúvíz-források chemiai elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 18 l. ára 10 kr.)
- Sport-könyvtár.** IV. füz. Szerkeszti és kiadja Sárkány Ján. Fer. (L. Cariudo.)
- Sport-olvasmányok.** I. Jó lovasok és lovak munkaképessége. II. A mű-lovarok világa. III. A ló szabadon ildomítása. Szerk. és kiadja Sárkány János Fer. (Wilckens F. C. és társa. 8-r. 108 l. ára 50 kr.)
- St. Hilaire Jozefa.** Képes pesti szakács-könyv. Huszonhatodik, a felszödelés mesterségével, valamint a modern asztal terítésével bővített kiadás. Átdolg. Vörös Mari. A szöveg közé nyomott számos ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 432 l. ára 2 frt.)
- Strausz Adolf.** Bosnyák föld és népe. Bosznia története és néprajzi leírása. I. köt. (Tetty Nándor s társa. 8-r. VIII, 301 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Szabó Ferencz.** A legújabb kor története. I. Napoleon bukásától III. Napoleon bukásáig. 1815—1871. Menezel, Springer, Horváth és mások művei után. IV. köt. 3—4. füzet. (Szerző. 8-r. 225—458 l. ára 1 frt.)

- Szabó József.** A mikroskop a geológiában. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. köt. 29. füzet. Kir. m. természettudományi társulat. 8-r. 36 l. egy színes könyomatú táblával, ára 25 kr.)
- Szabó József.** Értekezés a gyermekek vallásos neveléséről. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Szalay József.** A magyar nemzet története. 34—35. füz. (Weismann testv. 4-r. 1—64 kéthasábos l. hat fametsz. képpel, egy füz. ára 30 kr.)
- Szász Károly.** Emlékbeszéd Lewes Henrik György fölött. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 19 l. ára 10 kr.)
- Széchy Károly.** Szép Ilona. Verses regény tíz énekben. (Szépirodalmi könyvtár. II. köt. Aigner Lajos. 8-r. X. 200 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Székács Ferencz.** A magyar büntető eljárás kézikönyve. (Franklin-társulat. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Szent-Imrei Elek.** Ne csüggedjünk. Politikai röpirat. (Pfeifer Nándor. n. 8-r. 42 l. ára 30 kr.)
- Szilágyi Sándor.** Nápolyi Péter. Egy diplomata a XVII. század elejéről. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 10 kr.)
- Színi Károly.** A nép könyve. 1—3. füzet. (Szerző. 8-r. 1—144 l. egy füzet ára 10 kr.)
- Szótár,** Francia-magyar és magyar-francia. Dictionnaire etc. 30—33. füz. (Rautmann Frigyes. 8-r. 337—513 kéthasábos l. egy füz. ára 30 kr.)
- Sztehlo András.** Evangyéliomi keresztyén vallástan polgáriskolák, algymnasiumok, reáltanodák és a confirmatói oktatás számára. V. kiadás. (Grill Károly. 8-r. 47 l. ára ?)
- Tagányi Károly.** Magyarország czimertára. 4. füzet. (Altenburger Gusztáv és Rumbold Bernát. 4-r. 8 l. 10 czímertáblával, egy füzet ára 2 frt.)
- Taine Henrik.** Az angol irodalom története. Ford. Csiky Gergely. I. köt. (Akadémia. 8-r. VIII, 399 l. ára ?)
- Talajfúrások** Szegeden. Plan geologique de la ville de Szeged. 1880. (Szeged. Burger Gusztáv. 2-r. 4 l. 11 ábrával 3 térképpel, ára ?)
- Tanáregyesület,** A tiszántúli református, évkönyve. 1880—81. évről. Szerkesztette Gergely Károly. III. évf. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 217 l. ára ?)
- Tánczos János.** Értekezés a végrendeletekről, különösen az írásbeli magánvégrendelet szerkesztéséről tekintettel az Erdélyben fennálló osztr. polgári törvénykönyvre. (Gyulafehérvár. Volz és Körner. 8-r. 15 l. ára ?)
- Tárgymntató** a döntvénytár XVI—XXV. folyamához. Szerkesztette dr. Dárday Sándor. (Franklin-társulat. 8-r. 414 és 2 l. ára 2 frt. 80 kr., vászonkötésben 3 frt. 60 kr.)
- Thaly Kálmán.** II. Rákóczy Ferencz fejedelem ifjúsága. 1676—1701. Történelmi tanulmány. Eredeti levelek és más egykorú feljegyzések nyomán. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 308 l. ára 3 frt. 50 kr.)
- Theisz Gyula.** Francia nyelvkönyv, olvasókönyv. Gyakorlókönyv. Nyelvtan. Szótár. A legújabb tanterv értelmében a reáliskolák 2. oszt. számára (Franklin-társulat. n. 8-r. 15 és 221 l. ára 1 frt. 40 kr.)

- Teleszky István** programbeszéde 1881. évi június hó 19-én a szilágy-somlyói választókerület választóihoz. (Burián Mór nyomdája. 8-r. 7 l. ára ?)
- Toldy László.** Képek Görögország fénykorában. (Történelmi könyvtár. 71. füzet. Franklin-társ. 8-r. 110 l. ára 40 kr.)
- Tomor Ferencz.** Korunk tükre. Szatírákban és epigrammákban. (Lampel Róbert. n. 8-r. 174 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Tomor Ferencz és Váradai Antal.** Magyar olvasókönyv a középiskolák II—III. osztálya számára. Az új tanterv és miniszteri utasítás értelmében. (Lampel Róbert. 8-r. IV. 200, 200 l. ára 90 kr., 1 frt)
- Topinard Pál.** Az anthropologia kézikönyve. Előszót irt hozzá Broca Pál. Az eredeti III. kiadás után fordították Pethő Gyula és Török Aurél. (Természettudományi könyvkiadó-vállalat. XIX. köt. K. m. természettudományi társulat. 8-r. XXXII, 768 l. 52 ábrával. ára ?)
- Torkos László.** Kigyóbőr. Regés színmű dalokkal 4 felvonásban. (Aigner Lajos. 8-r. 128 l. ára 1 frt.)
- Tóth Lőrincz.** Emlékezés Zlinszky Imre l. tagra. (Értekezések a társadalmi tudományok köréről. VI. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Tóth Mike.** Kenyér inség idején. (Különlenyomat a »Kaloecai Néplap« 1880. évi 50. és 51. számaiból. Kaloeca Malatin és Homeyer nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Tóth Mike.** A mikroszkop. (Kaloeca. Malatin és Holmeyer. 8-r. 23 l. ára ?)
- Tömösváry Ödön.** A scutigera coleoptrata l. légzőszervéről. (Maros-Vásárhely. Imreh S. 8-r. 25 l. ára ?)
- Történetek, ó- és új-szövetségi szent.** Elemi iskolák számára. Irta B. P. 15. kiad. Az egyházkerületi népiskolai tantervhez alkalmazva. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 128 l. ára 40 kr.)
- Törvény a végrehajtási eljárásról.** Szentesítést nyert 1881. évi május hó 31-én. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és miniszteri rendeletekkel és betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkeresk. 8-r. 202 l. ára 80 kr.)
- Törvényezikk, 1881. 59-ik.** A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. 54. törvényezikk módosítása tárgyában. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Nagy Ferencz. (Ráth Mór. 8-r. 64 l. ára 50 kr.)
- Ugyanaz. (Ráth Mór. 16-r. 140 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikk, az 1881. LIX., a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. LIV. t. cz. módosítása tárgyában.** 1881. LX. törvényezikk: A végrehajtási eljárásról. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. (Nagel Ottó. 16-r. 363 l. ára 90 kr.)
- Törvényezikk a polgári törvénykezési rendtartás 1868. 54. t. cz. módosítása tárgyában.** Az 1880. 53. t. cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázatokkal kísérve. Magyar törvények jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. 3. (Tetty Nándor s társa. 8-r. 43 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikk, 1881. évi 59.** A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi 54. t. cz. módosítása tárgyában. Magyar törvények jegyzetes kiadása. (Pfeifer Nándor. 16-r. 90 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikke, az 1881. évi országgyűlési.** Szakférflak közreműködése mellett jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal ellátva. I—III. füzet. (I—XVII., LIX—LXI. t. cz. (Ráth M. n. 8-r. 122, 123 l. ára 1 frt. 20 kr., 1 frt. 40 kr.)

- Ugyanaz Zsebkadásban. (Ráth M. 16-r. 236. 476 l. ára 1 frt. 20 kr., 1 frt. 40 kr.)
- Törvények** gyűjteménye, 1881. évi. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. 2. füzet. XII—XIX. t. cz. (Lampel Róbert. 16-r. 57—296 l. ára 60 kr.)
- Ugyanaz. (Lampel Róbert. 8-r. 33—128 l. ára 60 kr.)
- Törvények**, Az 1881. évi, gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. 2. füzet. XII—XVIII. t. cz. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 45—196 l. ára 50 kr.)
- Törvények**, Az 1881. évi, gyűjteménye. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. III. füzet. XVIII—LXI. t. cz. (Ifj. Nagel O. 8-r. 197—796 l. ára 1 frt. 90 kr.)
- Ugyanaz. (Ifj. Nagel Ottó. 16-r. 339—1362 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi LIX. törvényezik. A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. t. cz. módosítása tárgyában. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 90 l. ára ?)
- Törvények**, Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi LX. törvényezik. A végrehajtási eljárásról. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 232 l. ára ?)
- Törvények**, Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi országgyűlési törvényezik. II. füzet. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. 351—1140 l. ára ?)
- Törvények**, Pénzügyi, és szabályok. VIII. füzet 1881. törvény a közvetlenül lerovandó illetékek kezeléséről. Magyarázattal kísérve. (Ráth Mór. 8-r. 32 l. ára ?)
- Törvények**, Az 1881. évi, gyűjteménye. Gyakorlati magyarázásokkal kísérve. III. füzet. (XXI—LXI. törv.-ezik.) (Tettey Nándor és társa. 8-r. 197—636 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetszerű kiadása. 3. A magyar polgári törvénykezési rendtartás a mint azt az 1868. LIV. t. cz. megállapította: az azóta keletkezett törvényekben s különösen az 1881. LIX. t. czikben foglalt változtatásokkal. Szerk. Jókúty Albert és Horváth Károly. V. köt. (Tettey Nándor s társa. k. 8-r. VIII, 200 l. ára 2 frt.)
- Ugyanaz. Második betűrendes tárgymutatóval ellátott kiadás. V. kötet. (Tettey Nándor s társa. 8-r. XXXIV, 200 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. 3. — Törv.-ezik a polgári törvénykezési rendtartás (1868. LIV. t. cz.) módosítása tárgyában. Az 1880. LIII. t. cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kísérve. (Tettey Nándor s társa. 8-r. 44 l. ára 40 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. 4. — A magyar polgári törvénykezési rendtartás a mint azt az 1868. LIV. t. cz. megállapította; az 1881. LIX. törvényezikben foglalt változtatásokkal. Szerkesztették Jókúthy Albert és Horváth Károly. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 136 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvénykönyve**, A kolozsvári nemzeti színház. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 42 l. ára ?)
- Tudomány-egyetem**, A budapesti királyi magyar, könyvtárának címjegyzéke. V. 1880-ik évi gyarapodás. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. X, 242 l. ára ?)
- Türr István** altábornagy beszéde a vízügyről. Tartotta a »Gazda Kör«-ben 1881. május hó 4-én. (Különlennyomat. Athenaeum. 8-r. 24 l. ára ?)
- Tűzoltó-szövetség**, A magyar országos, 1880. évi auguszt. hó 19—22-ig Pozsony városában tartott V. országos közgyűlésének jegyzőkönyve. Protocoll etc. (Pozsony. Wigand F. K. nyomdája. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)

- Uchard Mario.** Jean de Chazol. Regény francziából ford. Huszár Imre. 2 kötet. Második kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 251 és 239 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Ugron Gábor** beszédei 1878—1881-diki országgyűlésen. Lenyomat a képviselőház naplójából. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 220 l. ára ?)
- Unio,** Personal, pragmatica sanctio dualisticus jogtengelyén. Összetákolta egy 1848-iki Ferdinánd-huszár őrmester hetvenes éveiben. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 28 l. ára ?)
- Vajda János** költeményei. 4—6. füz. (Nemzeti könyvtár. 88., 90—91. füz. Aigner Lajos. 8-r. 241—293, 1—176 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Vállalat,** Természettudományi könyvkiadó. Kiadja a m. kir. természettudományi társulat. XIX. kötet. (L. Topinard Pál.)
- Vámbéry Ármín.** Indiai tündérmesék. Érdekes olvasókönyv az érettebb ifjuság számára. II. jav. kiadás (Franklin-társ. 8-r. VIII, 362 l. ára ?)
- Vámbéry Ármín.** A legújabb népvándorlási mozgalmak keleten. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. köt. 30. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 21 l. ára 15 kr.)
- Váradi Antal.** Aesthetica dióhéjban. Az orsz. színészti tanoda növendékeinek használatára. Kézirat gyanánt. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 46 l. ára 50 kr.)
- Várady Antal.** Prológ az eperjesi színház megnyitására egy felvonásban. (Eperjes. A bankegylet nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Vasvári-Kovács Ferencz.** Budapest, Szeged s más alföldi városok árvízmentesítése, vonatkozva a Duna, Tisza és egyéb vizek szabályozására. A föld természeti forradalmára tekintve. Magyarország vizi és hegyi térképével. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 22 l. ára 50 kr.)
- Vázlatok** a magyar tudományos akadémia félszázados történetéből. 1831—1881. (Athenaeum. 8-r. 165 l. ára ?)
- Véka Lajos.** Kőd előtttem, kőd mögöttem. Regény. I—IV. kötet. (Révai testvérek. 8-r. 171, 207, 191, 151 l. ára 4 frt.)
- Villányi Szaniszló.** Győrmege és város anyagi műveltségtörténete kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére 1000—1301. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 198 l. ára ?)
- Vincze József és Léway Imre.** Természetrajz népiskolák számára. A tiszántúli egyházkerület tanterve szerint. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Virányi Ignác.** Népszerű felolvasások. Szerző sajátja. (Kecskemét. Gallia-féle könyvkereskedés. 8-r. 98 l. ára 1 frt.)
- Virter Károly.** Úti rajzok Olaszországból. 2 köt. (Aigner Lajos. 8-r. 318 és 255 l. ára 2 frt.)
- Wenigner Xav. Ferencz.** Eredeti rövid s gyakorlati szent beszédek az év minden vasárnapjára. Ford. egy egri pap. I. évfolyam. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 228 l. ára 1 frt.)
- Wilkins A. S.** Római régiségek. Ford. Keleti Vincze. (Athenaeum. 8-r. 103 l. 8 ábrával, ára 60 kr.)
- Wissinger Károly.** Ásvány-, közet- és földtan vegytani bevezetéssel. Az új szerkesztű főgymn. és főreáliskolák számára, valamint magánhasználatra. 2-dik

- tetem. bőv. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. II, 218, V l. 277 fametszv. 2 könyom. táblával, ára 1 frt. 80 kr.)
- Wühl Jákó.** Közlekedési eszközök, a vasutak, posták, távirdák és a gőzhajózás története. 7—10. füzet. (Franklin-társ. 8-r. 193—230 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Xenophon** emlékiratai Sokratesről. (Szemelvények.) Bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta Kassai (Engelmann) Gusztáv. (Jeles írók iskolai tára. XV. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 157 l. ára 80 kr.)
- Zola Emil.** Nana. Regény. Francziából ford. Julius. Francia művészek rajzaival. I. II. köt. (Grimm Gusztáv. 8-r. 387, 337 l. ára 4 frt. 50 kr.)
- Zollner Ev. János** Hitelemző beszédek. Szabadon átdolgozta Jagicza Lajos. Hiteles kiadás. III. évf. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 417 l. ára 2 frt.)
- Zsebkönyvtár,** Mulattató. Kiadja Buzárovits Gusztáv Esztergomban. 6—10. füzet. (L. Költemények, Márton, Csepreghy Ferencz, Eckstein Ernő.)
- Zsilinszky Endre.** Polemikus irodalmunk a XVI. és XVII. században. Vázlat a magyar irodalomtörténetből. (Bartalits Imre. 8-r. 39 l. ára ?)
- Zsilinszky Mihály.** A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformációtól kezdve. I. kötet: A reformációtól a bécsi békéig. (1523—1608.) (Franklin-társulat. n. 8-r. 12, 360 l. ára 3 frt.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde.** Neue Folge. XVI. Band. II. Heft. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. 227—498 l. két fametsz. táblával, ára ?)
- Bacher Simon.** Melech Ewjon. Sammlung biblisch-romantischer Gedichte u. Makamen, nach L. A. Frankl's Tragische Könige, Rachel etc. in hebräischer Umdichtung. (Szerző. 8-r. VIII, 176 l. ára 1 frt.)
- Ballagi Moritz.** Schul- und Reise-Taschen-Wörterbuch der ungar. und deutschen Sprache. Deutsch-ungarischer Theil. Neue verb. Auflage. (Franklin-társ. k. 8-r. 372 kéthasábos l. ára ?)
- Ballagi Moritz.** Grammatik der ungarischen Sprache für Deutsche. Neu bearbeitet von Johannes Jónás. 8. Auflage. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 392 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Ballagi Moritz.** Neues vollständiges deutsches u. ungarisches Wörterbuch. Deutsch-ungarischer Theil. V. Aufl. Új teljes német és magyar szótár stb. (Franklin-társulat. 8-r. VII, 1099 háromhasábos l. ára ?)
- Bericht der Districts-Handels u. Gewerbekammer in Pressburg über die Zustände der Landes-Cultur, des Handels, der Industrie und des Verkehrs in diesem Kammer-Bezirk im Jahre 1879.** (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. n. 8-r. 220 l. ára ?)
- Binder Josef.** Instruction für die Anfertigung der forstwirthschaftlichen Betriebspläne. (Nagy-Szeben. Drotleff József. 8-r. 58 l. ára 70 kr.)

- Bugel Edmund.** Die hygienische Bedeutung des Trinkwassers mit besonderer Berücksichtigung der Brunnenwässer und der Gesundheitsverhältnisse der Stadt Pressburg, oder: benöthigen wir eine Wasserleitung? (Pozsony. Drottleff R. n. 8-r. 60 l. ára 50 kr.)
- Bun Sámuel.** Hebräisch-deutsche Schreibvorlagen. Für den Schulgebrauch geschrieben. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 10 l. ára 15 kr.)
- Concursusgesetz,** Ungarisches. (XVII. G. A. v. Jahre 1881.) Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erläuterungen. Nach dem ungarischen des Dr. Benjamin Zsögöd. (Ráth Mór. 8-r. IV, 115 l. ára 90 kr.)
- Csepreghy Johann.** Programm-Rede. Gehalten zu Budapest, am 19. Juni 1881. der National-Turnhalle. (Rudnyánszky A. nyomdaja. 8-r. 7 l. ára ?)
- Curort** Margarethen-Insel Budapest. (Hornyánszky V. nyomd. k. 8-r. 31 l. ára ?)
- Czerlien Markus.** Cavalleristische Studien. I. Ein weiterer Beitrag zur Beurtheilung der Attake-Waffen. II. Zur Verwendung reitender Batterien. III. Die Zukunft der Reiterei. (Arad. Ungerleider nyomdaja. 8-r. 39 l. ára ?)
- Ehrentheil M.** Jüdisches Familienbuch. 160 Lebensbilder der vorzüglichsten Gestalten der jüdischen Geschichte aus allen Zeitperioden und Staaten. II. Jahrgang. VIII—X. Heft. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 337—480 kéthasábos l. 12 füzet bolti ára 4 frt. 50 kr.)
- Felsmann Josef.** Deutsches Lesebuch für Mittelschulen mit deutschen und ungarischen Anmerkungen. II. Theil. 5-te durchges. Aufl. (Lampel R. 8-r. 184 l. ára 80 kr.)
- Flesch M.** Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben für die unteren Jahrgänge der 6 klassigen Volksschule. I. Theil. 2. verbesserte Auflage. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 60 és 2 l. ára 30 kr.)
- Flower,** Edward Fordham. Gebisse und Tragzügel nebst Bemerkungen über Pferde und Pferdegeschirr. Aus dem Engl. von A. Nuellens. (Grill Károly. n. 8-r. 60 l. 3 tábla, ára 80 kr.)
- Fuchs Johann** nach Ignatz Bárány. Erstes Lesebuch für die katholischen Volksschulen. VI. Auflage. (Athenaeum részv.-nyomda. 8-r. 58 l. ára ?)
- Fuchs Johann.** Nach Ignatz Bárány. Zweites Lesebuch für die zweite Klasse der kath. Volksschulen. V. verbesserte Auflage von Edmund Dölle. (Athenaeum részv.-nyomda. 8-r. 152 l. ára kötve 18 kr.)
- Heinrich Gustav.** Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, insbesondere für Obergymnasien und Oberrealschulen. I. Bd. Mit einem Grundriss der Stilistik und erkl. Anmerkungen. 3-te, wesentl. verm. und verb. Aufl. Lampel R. n. 8-r. IV, 313, III l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Heinrich Gustav.** Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, insbesondere für Obergymnasien und Oberrealschulen. II. Bd. Mit einem Grundriss der Poetik und erkl. Anmerkungen. 5-te, verm. und verb. Aufl. (Lampel Róbert. n. 8-r. VIII, 323 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Henning G. W.** Gesetze und Vorschriften über Stempel und Gebühren. Mit alphabetischen Gebühren-Tarif, Tabellen für die Verzugs-Zinsen und vollständigen Sachregister. Nach der amtlichen Ausgabe der »Pénzügyi törvények és szabályok« bearbeitet. 2 mit den Stempel- und Gebühren-Gesetzen von 1873. 1875.

1879. 1881. ergänzte Ausgabe. (Ráth Mór. n. 8-r. 6, 288, 13, 15, 16 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Gebete** für die Pflöglinge der Marien-Anstalt. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r, 22 l. ára ?)
- Instruction** des k. k. ung. Finanzministeriums vom 1. Juni 1881. zum XXXIV. Gesetz-Artikel ex 1881. betreffend die Gebahrung der unmittelbar zu entrichtenden Stempel- und Rechtsgebühren. (N.-Szeben. Filtsch S. 4-r. 16 l. ára ?)
- Käpplinger Christian.** Beschreibungen über das Wesen der Gottheit der menschlichen Natur und der christlichen Religion. (Brassó. Römer és Kammer. 8-r. XIX, 260, 108 l. ára 20 kr.)
- Kirchengesänge** für katholische Christen. Nebst den Sonn- und Festtags-Vespern, Begräbnissgesängen etc. — Für die Hatzfelder christl. Gemeinde gesammelt. V. Auflage. (Zsombolya. Kremmer Ferencz. 8-r. 343 l. ára ?)
- Konkursgesetz.** (XVII. Ges.-Art. vom J. 1881.) Herausgegeben v. k. ungarischen Ministerium des Innern. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 101 l. ára 40 kr.)
- Leonhardi Franz.** Collectiv-Vermögen. Ein Beitrag zur Lösung der socialen Frage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 14 l. ára 30 kr.)
- M(átyás) Florianus.** Historiae hungaricae fontes domestici. Pars. I. Vita Sanctorum Stephani regis et Emerici ducis. (Pées. Valentin Károly. n. 8-r. IV, 236 l. ára 4 frt.)
- Mayer Emil.** Unser interner Mehlhandel. Vorschläge zur Regelung des ungar. internen Verkehrs in Mehl. . (>Ungarische Mühlen-Zeitung.< 8-r. 15 l. ára ?)
- Müller Josef.** Unser Kronprinz. Eine biographische Festgabe für die Armee. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Rákossy Alexander.** Specielles Wörterbuch sämtlicher magyarischer Zeitwörter. Kritisch erläutert und richtiggestellt. Mit zahlreichen Musterbeispielen, Redensarten und Sprichwörtern. Gleichzeitig auch ein Hilfsbuch, welches man in Bezug auf die Zeitwörter zu Rathe ziehen kann, um daraus in zweifelhaften Fällen sowohl Aufklärung als auch Belehrung zu schöpfen. Besonders für Jene geeignet, welche der magyarischen Sprache schon halbwegs mächtig sind und in dieser mittels der deutschen Sprache sich vervollkommen wollen. I. Bd. I. Heft (Mach H. és társa. k. 4-r. l. 1—48 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Religion,** Die, des kommenden Jahrhunderts. II. Auflage. Von H. G. (Franklin-társulat. 8-r. 56 l. ára ?)
- Rudolf,** Kronprinz, und Prinzessin Stefanie. Erinnerungsschrift für die ungarische Jugend. Verfasst von einem hauptstädtischen Lehrer. (Zilahy Sámuel. 8-r. 24 l. ára 10 kr.)
- Sammler,** Der. Lesefrüchte für die Zeit — aus der Zeit. 1—3. Heft. (Temesvár. Förk K. G. 8-r. 1—48 l. egy füzet ára 6 kr.)
- Schwartz Moritz.** Der Millionen-Betrug oder die Corruption im kön. ung. Communications-Ministerium etc. (Neumayer Ede nyomdája. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Schneeberger Johann.** Pilgerstab für Jung und Alt, besonders für Confirmanden. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Sebetiő Raimund.** Duell-Regeln. III. unveränd. Auflage. (Debreczen, Ifj. Csáthy Károly. 16-r. 59 l. ára 60 kr.)

- Stanojevič Simon.** Die Judenfrage vom slawischen Standpunkte. (Szakoleza. Skarnitzl örökösei. 16-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Steuergesetze,** Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. 3. Heft. Gesetz vom Jahre 1881. über die Modification einiger Bestimmungen der auf die Stempel und Gebühren bezüglichen Gesetze und Vorschriften. Mit Erläuterungen. (Ráth Mór. n. 8-r. 25 l. ára 40 kr.)
- Steuergesetze,** Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. 4. Heft. XXXIV. Gesetz-Artikel vom Jahre 1881. über die Manipulation der unmittelbar zu entrichtenden Gebühren. Mit Erläuterungen. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 36 l. ára 60 kr.)
- Steuergesetze,** Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. 5. Heft. XVI. Ges.-Art. vom J. 1875. über die Stempelpflicht der bei der Budapester Waaren und Effekten-Börse, sowie bei der Schiedsgerichten der Produkten und Getreidehallen in der Provinz vorkommenden Schriften und Rechtsgeschäfte, und der Urtheile dieser Gerichte. 35. Ges.-Art. vom Jahre 1875. über die Stempel-Gebühren u. Taxe. 33. Ges.-Art. vom Jahre 1879. über die Modifizirung der §§. 15. und 16. des Gesetz-Artikels IX. vom Jahre 1873. (Ráth Mór. n. 8-r. 15 l. ára 30 kr.)
- Stricker Josef, Leopold Klein und Adolf Mayer.** Das V. und VI. Schuljahr. Deutsches Lesebuch für die Volks- und Wiederholungs-Schulen Ungarns. (Franklin-társ. 8-r. 304, 272 l. ára kötve 70, 60 kr.)
- Sztehlo Andreas.** Evangelisch-christliche Religionslehre für Bürger- und Realschulen, Untergymnasien und zum Konfirmanden-Unterricht. IV. Aufl. (Grill Károly. 8-r. 48 l. ára ?)
- Tagányi Karl.** Wappenbuch des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. Herausg. von G. Altenburger und B. Rumbold. 4. Heft. (Grimm Gusztáv. 4-r. 29—36 l. és 10 tábla, egy füzet ára 2 frt.)
- Viszkoesill Joh. Ludw.** Gründliche Anleitung zur praktischen Ausübung der Seidenraupenzucht und der damit in Verbindung stehenden Nebenbeschäftigungen, sowie zur zweckmässigen Anlage von Maulbeerbaumpflanzungen. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 115 l. számos fametszvénynyel s egy színes táblával, ára 80 kr.)
- Wegweiser** in der Trenesiner Burg-Ruine und Umrisse der Geschichte der kön. Freistadt und Burg Trenesin. Mit lithogr. Tondruck-Illustration der Burg-Ruine. (Trenesén. Gansel Lipót. 8-r. 48 l. ára 65 kr., kép nélkül 40 kr.)
- Wolff Karl.** Die direkten Staatssteuern in sächsischen Städten mit besonderer Rücksicht auf Hermannstadt. (Nagy-Szeben. Drodtleff József nyomdája. 8-r. 40, XLII l. ára ?)
- Zola Emile. Nana.** Roman in 2 Bänden. Aus dem Franz. von Armin Schwarz. Mit Illustrationen französischer Künstler. Lief. 3—15. (Grimm Gusztáv. 8-r. 97—716 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Zola Emile. Nana.** Roman in 2 Bänden. Aus dem Franz. von Armin Schwarz. (Grimm Gusztáv. 8-r. 716 l. ára 4 frt. 50 kr., vászonköt. 5 frt. 50 kr.)
- Slotta Juraj.** Kázen na den Narodzenia Panny Marie. Vynatok časopisu »Kazatelna.« (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 11 l. ára ?)

- Význam, Slovenský, slov a viet Gönczyho čítacích tabúl nástenných.** Podáva L. V. R. (Magyar Szakoleza. Skarniezl József. 8-r. 22 l. ára ?)
- Lešky Stěpan.** Pjsničky duchownj, kteréž se spjwagj pri obnowowánj památký, z nowu postaweného a poswěceného chrámu božjho w ejrkwi ewang. Kiskš-růšské a Krátická historie stb. (Hornýánszky Viktor nyomd. 8-r. 32 l. ára ?)
- Despotović Petar.** Mileta. Pripovetka iz srpskoga zšivota. (Prestampano iz »Rodoljuba.« Zombor. Karakasević Milivoj könyvkereskedése. 8-r. 317 l. ára 60 kr.)
- Fračković Miša T.** Domaće vaspitanje. Knjiga za učitelje, roditelje i vaspitače. (II. Sveska.) (Versetz. Özvegy Kirehner né nyomdája. 8-r. 23—37 l. ára ?)
- Analele fundatiunei lui Gozdu pe a. 1870—1880.** Fasc. II. (Koesi S. nyomdája. 4-r. 48 l. ára ?)
- Clintocu Joann.** Oda dedicata domnu Theodoru Kőváry cu ocašionea denumírei s'ale de prepositu. (Belényes. Szerző. 4-r. 3 l. ára ?)
- Dunca-Schian Constanta.** La alma. Povesci noue pentru copii. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 120 l. ára 50 kr.)
- Fericean Josif.** Logica. (Brassó. Löw, Gerula és társai. 8-r. 431, X l. ára 2 frt.)
- Muntenescu V. B.** Poesii religiöse-morali. (Szamosujvár. »Amicului Familiei«. 8-r. 8 l. ára ?)
- Muresan Andreiu.** Din Poesiele. Editiunea II. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 223 l. ára ?)
- Pärjol Stan.** Moartea lui Mihai Viteazul. Tragediă natională in 5 acte. (Brassó. Löw, Gerula és társai. 8-r. 102 l. ára ?)
- Popescu Simeon.** Pneuma in Nicaeno-Constantinopolitanum. (Nagy-Szeben. Szerző. 170 l. ára ?)
- Popu Josifu.** Legea comunala seu artiliu de lege **XVIII.** 1871 si V. 1876. (Brassó. Römmer és Kammer. 8-r. VIII, 134 l. ára ?)
- Siulutin Josif Sterea.** La anulu 1784 si la anulu 1849. Materialu pentru partea a IV-a din Memoriulu. (Publicat in diuariulu »Observatoriul.« Nagy-Szeben. Filtsch S. nyomdája. 8-r. 50 l. ára ?)
- Slavici Joan.** Andreiu baron de Saguna. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 77 l. ára 20 kr.)
- Teleszky Stefann.** Program'a política alui, la 19. juniu 1881. catra alegatorii cereului electorali: Simleulu Silvaniei, tradusa de pe ungurie de Joanu Buna. (Burián Mór nyomdája. 8-r. 7 l. ára ?)
- Molnár Antun.** Praktični učevni tečaj za brzu i lahku nauku magjarskoga jezika po Dr.-u F. Ahnu priredjen po polag njemačkog izdanja od Ljudevita Nagya. I. tečaj. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 91 l. ára 50 kr.)
- Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah.** Godina 1881. Broj 1—21. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 118 l. ára ?)
- Budinich A.** Cenni sulle macchine a vapore stb. (Fiume. Karletzky Ferencz. 8-r. 28 l. ára ?)
- Mendlik A.** Lectures françaises à l'usage des écoles publiques. I. partie. (Lauffer Vilmos. 8-r. IV, 76 és 33 l. ára 60 kr.)
- Staub Maurice.** Sur l'état de phytophénologie en Hongrie. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)

- Catalogus codicum bibliothecae universitatis r. scientiarum budapestinensis.** (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. VIII, 155 l. ára ?)
- Hatsek Ignatius.** Mappa dioecesis Magno-Varadinensis Latinorum, quam in memoriam centenarii suae cathedralis fieri fecit Stephanus Lipovniczky. (Püspöki hivatal, ára ?)
- Roskovány Augustinus.** Beata virgo Maria in suo conceptu immaculata e monumentis omnium seculorum demonstrata. Accedit amplissima literatura. Tomus VIII—IX. (Nyitra Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. XXV, 772, XVI, 738 l. ára ?)
- Roskovány Augustinus.** Coelibatus et Breviarium. Duo gravissima clericorum officia, e monumentis omnium seculorum demonstrata. Accessit completa literatura. Tomus IX—XI. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. XX, 656, 716, VI, 530 l. ára ?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Borbás Vincenz.** Ueber Rosa cuspidatoides Crép. (Különlenyomat az 1881. évi »Botanisches Centralblatt« VI. kötetének 15. számából. 3 l. ára ?)
- Brachelli H. F.** Staatsorganismus der österr.-ungarischen Monarchie. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- »Conducteur«.** Der. Officielles Coursbuch der österr.-ung. Eisenbahnen-, Post- u. Dampfschiff-Course nebst d. wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten u. an den Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag u. Budapest. XI. Jahrg. Juli, August, September bis 15. Oktober. (Bécs. Waldheim R. 8-r. XLVIII és 270 l. ára 50 kr.)
- Gaul Franz.** Oesterreichisch-ungarische Nationaltrachten. Nach der Natur photographirt von J. Löwy. 3. Liefg. (Bécs. Lechner Rudolf egyetemi könyvtárus. 4-r. 4 tábla, ára 3 frt., színes példányban 5 frt.)
- Jacob's** Eisenbahn-Führer durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne d. Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lithogr. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn u. Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und einem Fremden-Führer n. d. Bahn- u. Schifflinien geordnet. III. Jahrg. Heft 5—8. Juli—Oct. (Bécs. Jacob's Eisenbahn-Führer kiadóhivatala. 8-r. XXXIII, 300 l. ára 50 kr.)
- Grünhagen C.** Geschichte des ersten schlesischen Krieges nach archivalischen Quellen. I. Band: Bis zum Abkommen von Klein-Schnellendorf. Mit einem Plane der Umgegend von Mollwitz. (Gotha. Perthes Frigyes András. XII, 463 l. ára 2 marka 10 fillér.)
- Hyrtl Joseph.** Lehrbuch der Anatomie des Menschen mit Rücksicht auf physio-

- logische Begründung und praktische Anwendung. 15. Aufl. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XVIII, 1065 l. ára 6 frt 50 kr., vászonköt. 7 frt. 50 kr.)
- Knapp Joseph Armin.** Vincenz v. Borbás. (Különlenyomat az 1881. évi »Oesterreichische botanische Zeitschrift« 7. számából. Bécs. Ueberreiter C. nyomd. 8-r. 4 l. ára ?)
- Kreitner Gustav.** Im fernen Osten. Reise des Grafen Béla Széchenyi in Indien, Japan, China, Tibet u. Byrma in d. Jahren 1877—1880. Lief. 23—32. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. 705—1010 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Krones Franz.** Grundriss der oesterreichischen Geschichte mit besonderer Rücksicht auf Quellen- und Literaturkunde. II. Abtheilung von 976 (1000) — 1526. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. 195—440 l. ára 2 frt.)
- Länder,** Die, Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Herausgegeben von Friedrich Umlauf. XIII. Band. (L. Reissenberger Karl.)
- Liszt Franz.** Gesammelte Schriften. Herausgegeben von L. Ramann. III. Band : Dramaturgische Blätter. I. Abtheilung. Essays über musikalische Bühnenwerke und Bühnenfragen, Komponisten und Darsteller. In das Deutsche übertragen von Ramann. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. 168 l. ára 4 márka.)
- Liszt F.** Des bohémiens et de leur musique en Hongrie. Nouvelle edition. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. 538 l. ára 12 márka.)
- Mane Joschon.** Gebete auf den Gräbern der Hingeschiedenen. (Bécs. Schlesinger József könyvkereskedése. 8-r. 124 l. ára ?)
- Miklosich Franz.** Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte. Vokalismus I. (Sitzungsberichte der phil. hist. Cl. der k. Akad. d. Wissenschaften. 98. Bd. 2. Heft. Bécs. Gerold Károly s fia. 8-r. 34 l. ára 30 kr.)
- Orientreise,** Die, des Kronprinzen Rudolf. Liefg. 1—9. (Bécs. Bondy Ferencz. 8-r. 1—256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Pelesz Julian.** Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. I—II. Band. (Würzburg. Woerl Leo. 8-r. 638, XXIV, 1094 l. a két kötet ára 9 frt.)
- Putz Mathias.** Chronik von Goisern. Herausgegeben und commentirt von Franz Krausz. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. 60 l. ára 50 kr.)
- Reissenberger Karl.** Das Grossfürstenthum Siebenbürgen. (Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. XIII. Bd. Bécs. Graeser Károly. 8-r. 140 l. számos ábrával, ára 1 frt. 10 kr.)
- Salzer Michael Johann.** Der königl. freie Markt Birtihalm in Siebenbürgen. Ein Beitrag zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. XVI, 751 l. ára ?)
- Sanuto Marino.** I Diarii. 30—33. fascicolo. (Venezze. Velencei történelmi társulat. 4-r. 393—1074, 1—80 kéthasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Schober Karl.** Die Deutschen in Ober- und Nieder-Oesterreich, Salzburg. Steiermark, Kärnten und Krain. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. I. Bd. Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 396 l. ára 2 frt.)
- Schwicker J. H.** Die Deutschen in Ungarn u. Siebenbürgen. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. III. Bd. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. VI, 509, 3 l. ára 4 frt.)

Scriptores ordinis s. Benedicti qui 1758—1880 fuerunt in imperio austriaco-hungarico. (Bécs. Szerzetrend. n. 8-r. CXIX, 600 kéthasábos l. ára 5 frt.)

Sitzungsberichte der phil. hist. Cl. der k. Akademie der Wissenschaften 98. Bd. (L. Miklosich Franz.)

Ujfalvy Ch. Atlas archéologique des antiquités finno-ougriennes et altaïques de la Russie, de la Sibérie et du Turkestan. (Paris. Leroux Ernő. 8-r. VIII l. 23 rajztábla. Expédition scientifique française en Russie, Sibérie, et dans le Turkestan. Vol. VI. ára 12 márka.)

Umgebung von Budapest. (Bécs. Cs. k. katonai földrajzi intézet. Fali térkép, könyomat, ára 1 frt.)

Völker, Die, Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. I. III. Bd. (L. Schober Karl, Schwieker J. H.)

A magyar irodalom 1881-ben.

Negyedik közlemény.

Ezen jegyzékben mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1881-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

ABC, Mulatságos. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 4-r. 24 lap szöveg és 11 lapon 22 képpel, ára kötve 1 frt. 20 kr.)

Abc, Mulattató. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 4-r. 24 l. ára?)

Abc versekben. (Athenaeum. 4-r. 8 l. ára?)

Ábrányi Emil újabb költeményei. (1876—1881.) Szerző arcképével. (Fuchs testvérek. k. 8-r. 319 l. ára 1 frt. 50 kr., vászonkötésben 2 frt. 50 kr.)

Ábrányi Kornél, Ifj. A »légy-ott.« Vigjáték. (A nemzeti színház könyvtára. 39. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 23 l. ára 40 kr.)

Albius Tibullus elegiái. Az eredeti szövegből fordította, életrajzzal és jegyzetekkel ellátta Latkóczy Minály. (Magyar könyvesház. 102—104. Aigner Lajos. 12-r. 148 l. ára 60 kr.)

Alexander Bernát. Kant. Élete, fejlődése és philosophiája. I. kötet. Kant Immanuel arcképével. (Akadémia. 8-r. VI, 459 l. ára?)

Allatképek ház és udvar körül. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 12 l. szöveg és 6 színnyom. kép, kötve 1 frt. 20 kr.)

Allatképek erdő és mező körül. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 12 l. szöveg és 6 színnyom. kép, kötve 1 frt. 20 kr.)

Andersen János Keresztély. Képeskönyv képek nélkül. Dánból ford. Schambach Gyula. (Olesó könyvtár. 133. sz. Franklin-társulat. 8-r. 55 l. ára 20 kr.)

Angyal Béla. Jelentés az 1880. évben megtartott bécsi, düsseldorfi és brüsseli iparkiallítások tanulmányozásáról. (A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium. 4-r. 28 l. ára?)

Anyagyház, A budapesti unitárius, megalapítási ünnepe. Imák és beszédek, elmondva 1881. okt. 2-án az első rendes isteni tisztelet alkalmával Budapesten, az ágostai hitvallásuk Deák-téri főiskolája dísztermében. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 33 l. ára 20 kr.)

- Arany János.** Toldi Szerelme. 1. füzet. (A magyar nemzet családi könyvtára. 9. füzet. Ráth Mór. 8-r. 1—96 l. ára 40 kr.)
- Atlasz.** Általános földrajzi. Különös tekintettel Magyarországra. 2-ik jav. kiadás. (11 lapon 10 térképpel.) (Dobrowsky és Franke. ára 40 kr.)
- Aymar gróf hagyatéka** vagy: harc a gyémántokért. Angol tört. regény 3 kötetben. Magyarította F. Barát Á. 1—9. füzet. (Klein S. 8-r. 1—288 l. egy füzet ára 16 kr.)
- Azzoni.** Ausztriai magánjog kérdések s feleletekben. I—II. fél. (Jogi ismétlő-könyvek gyűjteménye. XI. XII. füzet. (Eggenberger. 8-r. 89, 89 l. egy füzet ára 80 kr.)
- Bacher Vilmos.** Ábrahám Ibn Ezrá mint grammatikus. (M. kir. egyet. nyomda. 8-r. 184. l. ára ?)
- Badics Ferencz.** Gaál József élete és munkái. (Aigner Lajos. k. 8-r. II, 192, III l. ára 1 frt.)
- Balló Mátyás.** Budapest főváros ivóvizei egészségi szempontból, és néhány ásvány-víz elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 53 l. ára 30 kr.)
- Bárány Ignác.** Harmadik olvasókönyv. A katolikus népiskolák III. oszt. számára. 10-ik kiad. (Szent-István-társulat. 8-r. 179 l. ára ?)
- Bárány Ignác.** Nyelvgyakorlatok. III. folyam. A népiskolák IV. oszt. növendékeinek. 4-ik kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 60 l. ára 28 kr.)
- Bárány Ignác.** Ötödik olvasókönyv. A katolikus népiskolák V. és VI. osztálya számára. 2-ik kiadás. (Athenaeum. 8-r. 478, VI l. ára ?)
- Beck Dénes.** A kiadások megtérítése. A készpénz mellett való vásárlásnak legbiztosabb előmozdítója. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 45 l. ára 30 kr.)
- Beksis Gusztáv.** A szabadság országa. Rajz az angol társadalmi életből. (Aigner Lajos. k. 8-r. 252 l. 2 képpel, ára 1 frt. 60 kr.)
- Beliczay Jónás.** Az egyetlen leány. (Kecske-mét. Tóth László. 8-r. 60 l. ára ?)
- Beliczay Jónás.** Marsigli élete és munkái. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. kötet. 9. szám. Akadémia. 8-r. 96 l. ára 60 kr.)
- Beüthy László** összes művei. 3. füz. (Nemzeti könyvtár. 93. füzet. Aigner Lajos. 161—240 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Berezik Árpád.** A közügyek. Vigjáték. (A nemzeti színház könyvtára. 7. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 28 l. ára 40 kr.)
- Bessenyei György.** A philosophus. Vigjáték 5 játékban. 2-dik kiadás. (Olesó könyvtár. 138. füzet. Franklin-társulat. 8-r. XXIV, 133 l. ára 30 kr.)
- Beszédek,** A kir. József-műegyetem 1881—82-iki tanévének megnyitásához 1881. szeptember 11-én tartott —. (Athenaeum. 8-r. 37 l. ára ?)
- Biasini Domokos.** Magyarország közigazgatási joga. Kézikönyv jogtanhallgatók, vizsgálati és szigorlati jelöltek, közigazgatási tisztviselők stb. használatára. A fennálló törvények rendeletéből rendszeresen összeszerkesztette B. D. (Kolozsvár. Stein János. n. 8-r. IV, 916 l. ára 7 frt.)
- Bocsor Lajos.** Egyháztörténelem a népiskolák VI. osztálya számára. (Kókai Lajos. k. 8-r. 56 l. ára 20 kr.)
- Bolny.** M. új képeskönyv. Útmutatás a szemléletre, gondolkodásra, számolásra és beszélésre 2¹/₂—7 éves gyermekek számára, használatul a családban, kised-

óvodákban, siket-néma intézetekben és az elemi oktatás első fokán. 2-ik kiad. (Franklin-társulat. n. 4-r. 7 lap szöveg, 36 színezett tábla, 1 rajztábla, ára kötve 4 frt.)

Borbás Vince. Az elzöldült szarkaláb mint morphologiai útmutató. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 16. szám. Akadémia. 8-r. 46 l. és 1 tábla, ára 30 kr.)

Borbás Vince. Békésvármegye flórája. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 18. szám. Akadémia. 8-r. 105 l. ára 70 kr.)

Boros György. Az iskola és a vallás. Felolvasás a kolozsmegyei tanítótestület közgyűlésén 1881. október 29-én. (Különlenyomat a »Család és Iskolá«-ból. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 20 l. ára 20 kr.)

Boross Mihály. Élményeim. 1848—1861. Kiadja Borongó. (Székesfehérvár. »Vörösmarty« könyvnyomda. 8-r. 169 l. ára 50 kr.)

Boussenard Lajos. Egy párisi gamin utazása a föld körül. Francziából fordította Kóbor lovag. (Légrády testvérek. k. 8-r II, 159, 163, 53 l. ára 1 frt.)

Büekh János. Adatok a Mecsek-hegység és dombvidéke jurakorbeli lerakódásának ismeretéhez. II. Palaeontologiai rész. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 9. szám. Akadémia. 8-r. 107 l. és 10 könyom. táblával, ára 1 frt. 20 kr.)

Bühm Károly. A lényeg formaisága. (Értekezések a bölesészeti tudományok köréből. II. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 68 l. ára 40 kr.)

Brot Alfonz. Rémes éjek. Regény. Ford. M. V. 5 kötet. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 190, 192, 192, 192, 192 l. ára 4 frt.)

Buckle H. Tamás. Anglia művelődésének története. Magyarul kiadják többen. 7-ik köt. (Aigner Lajos. 8-r. 214, III l. ára 1 frt. 50 kr.)

Cervantes. Don Quichotte, a híres manchai lovag. Számos képpel. (Czímkiadás.) (Kókai Lajos. 8-r. VII, 307; II, 316 l. ára egy kötetbe kötve 2 frt.)

Cicero L. Catilina ellen tartott vádbeszédei. Ford. és magy. Dávid István. 1. füz. (Tanulók könyvtára. IV. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)

Collins Vilmos. Sophokles. Angolból ford. Kont Ignác. (Olesó könyvtár. 126. sz. Franklin-társulat. 8-r. 183 l. ára 30 kr.)

Csákány György. Emlékfüzér Gönczi Márton koporsójára 1881. október 3-án az ujtordai ev. ref. sírkertben. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 15 l. ára ?)

Császár Károly. Geometria alaktan a geometriai rajzolás elemeivel az I. és II. osztály számára. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 117 l. 235 fametszetű ábrával és 2 könyomatú színes táblával, ára 1 frt. 20 kr.)

Csepreghy Ferencz összes művei. Kiadta Rákosi Jenő. V. köt. Magyar fiúk Bécsben. — Ahbár szultán. — A szép asszony kocsisa. Függelék. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 212 l. az öt kötet előfizetési ára 5 frt.)

Csödtörvény, A. (1881. évi XVII. törvényezikk.) Magyarázattal ellátta Králik Lajos. (Athenaeum. 8-r. 366 l. ára 3 frt.)

Csödtörvény, A. életbeléptetése az 1881. nov. hó 1. 3328. sz. a. Fiume városában és ahhoz tartozó kerületben a 3488. sz. a. igazságügymin. rendelettel és ezen rendeletek magyarázata. (Zeisler M. 8-r. 35 l. ára ?)

Czékus István. Szent beszéd, melyet a II. József császár által 1871-dik október 25-én kiadott türelmi parancs százéves napja emlékére 1881-ik október 30-án

- a rozsnyói egyházban tartott Cz. I. Tiszta jövedelme a »Filiér-egylet« alap-
tőkéje gyarapítására fordítatik. (Rozsnyó. Kovács Mih. 8-r. 14 l. ára 20 kr.)
- Dáskál György.** Lóisme tekintettel a boncz- és élettanra, a fajtatan- és fogtanra,
küllemtanra, patkolástanra, bel- és külbetegségek megismerésére és gyógy-
kezelésére. (Kecskemét. Scheiber József. n. 8-r. XIV, 456 l. 120 fametszetű
ábrával, ára 4 frt. 50 kr.)
- Daudet Ernő.** A férj. Regény. Franziából ford. Luby Gyula. (Olesó könyvtár.
127. sz. Franklin-társulat. 8-r, 281 l. ára 50 kr.)
- Díjszabás gyors- és közönséges árúk közvetlen szállítására nézve Budapest, Kő-
bánya között egyrészt, és a bentnevezett állomások között másrészt. Érvényes
1881. évi november 1-jétől. Tarif. stb. II. rész. I. füzet. (Pesti könyvnyomda-
részvénytársaság. 8-r. 59 l. ára 25 kr.)**
- Dóczi Lajos.** Csók. Vigjáték 4 felvonásban. 3-dik kiadás. (Ráth Mór. 16-r. XVI,
172 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Dobozi Istrán.** A községi közigazgatás kézikönyve. Községi és körjegyzők, köz-
ségi előjárók stb., de különösen községjegyzői vizsgára készülők részére. A
legújabb törvények alapján. II. kiadás. (Szerző. 8-r. 573, IV l. ára 3 frt.)
- Dvihally Emil.** A házi-ipar kézikönyve. Gyakorlati útmutatások a lombfűrészelés,
műfaragás, berakott munka, kalitkakészítés, könyvkötő- és »natur«-munka,
szalma-munka, hintőfestés, fára való festés, kefekötés, asztalosmesterség stb.
önszorgalomból való megtanulására. 2-dik kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. X, 158
l. 150 könyvomatú táblával és 6 tábla, ára 1 frt. 40 kr.)
- Ebers György.** Uarda. Történeti regény. Ford. Jónás János. 1 füzet. (Regény-
könyvtár. I. Ráth Mór. k. 8-r. 1—80 l. ára 30 kr.)
- Elemér bácsi tündérmeséi.** Jó gyermekek számára. (Lampel Róbert. 4-r. 62 l. 18
színes képpel, ára 2 frt.)
- Elemér bácsi képes meséi.** Jó gyermekek számára. (Lampel Róbert. 4-r. 57 l.
18 színes képpel, 2 frt.)
- Eljárás,** Az új kereskedelmi. A keresked. ügyekben követendő peres és peren-
kívüli eljárást szabályozó igazságügyi miniszteri rendelet. Kiegészítve a rei-
vonzatkozó törvényekkel és rendeletekkel és kimerítő rendes tárgymutatóval.
(Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)
- Eljárás,** A váltó- és kereskedelmi ügyekben, az 1881. évi nov. hó 1. 2351. és a
keresked. ügyekbeni eljárást szabályozó 1881. évi 3269. sz. a. igazságügymin.
rendelet eredeti szövegével magyarázattal és irománypéldákkal. (Zeisler Mór.
8-r. 71 l. ára ?)
- Eötvös József** báró. A falu jegyzője. Regény. 3-ik kiadás. 2 kötet. (A magyar
nemzet esaládi könyvtára I. II. kötet. Ráth Mór. k. 8-r. II, 356 és II, 386 l.
ára 2 frt. 80 kr.)
- Eötvös József** összes munkái. A falu jegyzője. Regény. 3-ik kiad. 2 köt. (Ráth
Mór. k. 8-r. II, 457 és II, 497 l. ára 3 frt 60 kr.)
- Erdődi János.** Neveléstan. I. II. rész. (Kassa. Maurer Adolf. n. 8-r. X, 118; X,
186 l. ára 90 kr., 1 frt. 30 kr.)
- Erdősy Kornélia.** Az irva-olvasás tanításmódja. Fölbontó-összekötő modorban, az
összekötő rész meghatározott kezelésével. Gyakorlat nyomán. (Nagy-Kanizsa.
Fischel Fülöp nyomdája. 8-r. 68 l. ára 40 kr.)

- Ereký Alfonz.** Mérték-, súly- és pénzisme felsőbb kereskedelmi iskolák, bankok, takarékpénztárak, pénzüzetek, ügyvédek, tanárok, s a művelt közönség használatára. (Székesfehérvár. Klöknér Péter. n. 8-r. VIII, 454 l. és 24 tábla, ára 5 frt.)
- Erney József.** Gyakorlati énektan. Dalokkal. Középtanodák, polgári iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. 2-dik kiadás. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 32 l. ára 60 kr.)
- Értekezések** a bölcészettudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. II. kötet. 7. szám. (L. Böhm Károly.)
- Értekezések** a matematikai tudományok köréből. Kiadja a magy. tud. akadémia. Szerk. Szabó József. VIII. kötet. 2., 4–7., 10–12. szám. (L. Konkoly Miklós, König Gyula, Pauer István, Hunyady Jenő.)
- Értekezések** a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a m. tud. akadémia. Szerk. Gyulai Pál. X. köt. 1. sz. (L. Simonyi Zsigmond.)
- Értekezések** a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magy. tud. akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. VII. köt. 1. sz. (L. Medvezky Frigyes.)
- Értekezések** a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. Szabó József. XI. köt. 9–11. 13–14., 16–20., 22. 24–25. szám. (L. Böckh János, Szabó Ferencz, Balló Mátyás, Thanhoffer Lajos, Lengyel Béla, Borbás Vince, Schuller Alajos, Hazslinszky Frigyes, Jendrassik Jenő, Péch Antal, Than Károly, Liebermann Leó.)
- Értekezések** a történelmi tudományok köréből. Kiadja a m. tud. akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. IX. kötet. 8. 9. szám. (L. Myskovszky Viktor, Beliczay Jónás.)
- Evangelium**, Szent János írása szerinti. Átdolgozott kiadás. (Brit biblia-társulat. 8-r. 52 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerk. és kiadja az országos magyar kir. statiszt. hivatal. 1879. évfolyam. II. VII. füzet. Statistisches Jahrbuch für Ungarn etc. (Athenaeum. 4-r. 28, 155 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1879. évf. II. VII. füzet. (Athenaeum. 4-r. 28, 155 l. ára ?)
- Évkönyve**, A pozsonymegyei gazdasági-egyesület. Szerkeszté Földes Gyula. 1880. év. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 134 l. ára ?)
- Évkönyve**, A Szent István-társulat. (Házi könyvtár. XXXVI. Szent István-társ. k. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)
- Fegyver-utasítás** a m. k. honvéd-gyalogság számára. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. k. 8-r. IV, 83 l. ára 60 kr.)
- Fekete Zsigmond.** Okszerű vízműveltetan. Tanulmány. I. kötet. Szerző tulajdona. (Aigner Lajos. n. 8-r. VIII, 312 l. 9 könyom. táblával, ára 6 frt.)
- Felméri Lajos.** Az iskolázás jelene Angolországban. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez intézett jelentés. II. kötet. (Aigner Lajos. n. 8-r. II, 386, IV. l. ára 3 frt.)
- Flammarion Camille.** Népszerű csillagásztan. Az égboltozat egyetemes leírása. 360 ábrával, színezett könyomattal, csillagászati térképpel stb. Ford. Hoitsy Pál. 23–27. füzet. (Népszerű tudományos könyvtár. II. Wilekens F. C. és fia. 8-r. 185–304 l. egy füzet ára 30 kr.)

- Forster-Arnold Florence.** Deák Ferencz. Életrajz. Angolból ford. Pulszky Ágost. (Olesó könyvtár. 137. sz. Franklin-társ. 8-r. 317 l. ára 60 kr.)
- Földes (Weisz) Gyula.** Nemzetgazdaságtan. II. füzet. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 225—365 l. ára ?)
- Fraknói Vilmos.** A magyar országgyűlések története. VI. VII. köt. 1573—1587. (Akadémia. n. 8-r. IV, 94 és 109 l. ára 1 frt.)
- Fraknói Vilmos.** Tomori Pál élete és levelei. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 96 l. egy facsimilével, ára ?)
- Fuchs János.** A magyarok történetének fővonalai dióhéjban. (Népiskolai ismerettár. 2. Lauffer Vilmos. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Fuchs János.** A természetrajz elemei. 19. kiad. (Népiskolai ismerettár. 3. Lauffer Vilmos. 8-r. 32 l. 20 ábrával, ára 10 kr.)
- Fuchs János.** A természettan elemei. 17-dik kiadás. (Népiskolai ismerettár. 4. Lauffer Vilmos. 8-r. 32 l. 24 ábrával, ára 10 kr.)
- Fuchs János.** Számvetési példatár. A népiskolák II—IV. oszt. számára. (Népiskolai ismerettár. 7—9. Lauffer V. 8-r. 47, 64 és 80 l. ára kötve 15, 18 és 20 kr.)
- Gaal József** összes művei. I. kötet. Szirmay Ilona. Történeti regény. Bevezetésül Badies Ferencz értekezése Gaal József élete és műveiről. (Nemzeti könyvtár. XXIII. köt. Aigner Lajos. 8-r. 192, 268 l. ára ?)
- Gábor József.** A gyümölcs-aszalásról. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium megbízásából. (Weizsmann testvérek nyomdája. 8-r. 21 l. ára ?)
- Gelléri Mór.** Jelentés az országos nőipar-kiállításról. A földmiv., ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium megbízásából. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 140 l. ára 1 frt.)
- Gelléri Mór.** Országos nőiparkiallítás. Név- és tárgymutató. (Athenaeum. 8-r. 316 l. ára 30 kr.)
- Gerando Antonina.** Neveléstan. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 125 l. ára 80 kr.)
- (Ghyecz Kálmán.)** Javaslat a cukor-, kávé-, pótkávé-, csokoládé- és sörfogyasztási adónak az 1881. évi IV. törvényezikben megállapítottól eltérő módon való kezeléséről. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 85 l. ára 80 kr.)
- Gombos Imre.** Az esküvés. Szomorújáték öt felvonásban. II. kiad. (Olesó könyvtár. 134. sz. Franklin-társ. 8-r. 171 l. ára 40 kr.)
- Gózonny János.** Foglalkozási tervezet az ujonez-sorványok számára. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 144 l. ára ?)
- Gyermekek kedveltjei.** Képek és leírások háziállataink világából. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 4-r. 8 lap szöveg, 8 színnyomatú képpel, ára kötve 1 frt. 20 kr.)
- Gyermekek öröme.** Költemények 9—11 éves gyermekek számára. Gyűjtötték Péterfy Sándor és Závodszky Károly. 2-dik kiadás. (Kókai Lajos. VII, 214 l. ára kötve 1 frt.)
- Gyermekkönyv,** Magyar. Népmesék, népdalok és versek. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 116 l. ára kötve 1 frt. 50 kr.)
- Gyertyánffy Béla,** Id. Novellák. Kitünő angol, német s francia írók után magyarra átdolgozta —. (Temesvár. Fölk K. G. nyomdája. 8-r. 149 l. ára füzve 1 frt., díszkiadás 2 frt., selymekötés 5 frt.)

- Györy Vilmos.** Ünnepi ajándék. 382 képpel. (Légrády testv. 24-r. 253 l. és 12 külön kép, ára vászonkötésben tonus képekkel 2 frt., színny. képekkel 3 frt.)
- Haselmeyer Pál.** Énektűzér. Alkalmos iskolai énekek kettős hangra az elemi népiskolák használatára. II kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. 34 l. ára 20 kr.)
- Határozmányok,** Díjszabási, gyors és teher-árúk, továbbá élő állatok, hintók és hullák szállítására nézve. Érvényes a bent felsorolt osztrák-magyar vasutak díjszabásaihoz. Érvényes 1881. évi szept. hó 1-től. I—II. rész. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 64, 272 l. ára 30 kr.)
- Haubner Máté,** dunántúli evang. superintendens emléke. Állította az egyházkerület. (Sopron. Reichard és Litfass nyomdája. n. 8-r. 60 l. ára 40 kr.)
- Hauke-Cherven.** Az osztrák-magyar monarchia földirata középiskolák számára. 2-ik jav. kiadás. A Hauke-féle egyetemes földirati tankönyvnek III. része, 11. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 154 l. ára 70 kr.)
- Házi könyvtár.** XXXVI—XXXVIII. (L. Évkönyve, Hoványi.)
- Hazslinszky Frigyes.** Rendhagyó kölgombák. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 19. szám. Akadémia. 8-r. 21 l. rajzokkal. ára 20 kr.)
- Heim Péter.** Budapest posta-intézményei és forgalmuk a jelenkorban. (Különnyomat a »Budapesti Szemle« 56-ik számából. Franklin-társ. 8-r. 20 l. ára ?)
- Heinrich Gusztáv.** Német olvasókönyv középiskolai használatra. I. rész: a gymnasiumok III., és a reáliskolák I. osztálya számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 132 l. ára 90 kr.)
- Heller Ágost.** Fizikai földrajz a gymnasium III. osztálya számára. 2-ik átdolg. kiadás, 1—5 ív. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 1—80 l. ára 1 frt.)
- Hellwald György A.** A föld és népei. 45—51. füz. (III. köt. Európa.) (Mehner Vilmos. n. 8-r. 65—160 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Herodotos.** Ford. és magy. Dávid István. 1. füzet. (Tanulók könyvtára. III. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Hiador (Jámbor Pál)** művei. VI. füzet. 48-diki emlékek. Gyászbeszéd Deák Ferencz fölött. Úti emlékek. (Tetty Nándor társa. 16-r. 80 l. ára 40 kr.)
- Hlatky József.** A körmöczbányai első, vagyis városi protestáns gymnasium története a XVI. és XVII. században. (n. 8-r. 842 l. ára ?)
- Hofmann Ernő és Jäger Gusztáv.** A mezei gazdaságra nézve hasznos és kártékony állatok. Magyar nyelvre fordította Gönczi Pál. I. rész. I—IV. tábla. (Pozsony. Stampfel Károly. ára 4 frt. 50 kr., vászonra húzva 7 frt.)
- Holub M. és Köpesdi S.** Latin-magyar kézi szótár. II. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. VIII, 604 kéthasábos l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Horatii Flacci** opera omnia. II. Satirae et epistolae. Bevezetésekkel és magyarázatokkal ellátták Bartal Antal és Malmosi Károly. (Görög és római remekírók könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 176 l. ára 70 kr.)
- Horváth József.** Tanulmányok a nőemancipatio köréből, művelt és gondolkodó közönség számára. III—IV. füzet. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 97—187 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Hoványi.** Felsőbb katolicizmus elemei. I. köt. 2. kiadás. (Házi könyvtár. Szent-István-társ. 8-r. XI, 356 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Höcker Ferencz.** A ki Istenben bízik, azt el nem hagyja. Magyarította és a haza

- viszonyokhoz alkalmazta Mayer György. (Ifjuság könyvtára. 18. kötet. Lampel Róbert. 16-r. 117 l. 4 képpel, ára 50 kr.)
- Hugó Viktor.** A nyomorultak. Regény. Francziából fordítva 12 köt. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 208, 192, 192, 192, 192, 192, 191, 192, 192, 192 és 184 l. ára 6 frt.)
- Hunfalvy Pál.** Tanulmányok. 2-dik (ezim)-kiadás. (Ráth Mór. 8-r. XI, 368 l. ára 90 kr.)
- Hunyady Jenő.** Egy negyedrendű felületről. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. kötet. 12. szám. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 20 kr.)
- Ipartörvény,** Az, revisiója ügyében egybehívott második értekezőt tárgyalásai. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 164 l. ára ?)
- Ismerttár,** Népiskolai. 2—4., 7—9. rész. (L. Fuchs János.)
- Ismétlőkönyvek,** Jogi, gyűjteménye. XI—XII. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés. (L. Azzoni.)
- Jaime Adolf.** Családi gyűlölség. Fordította Márkus Miklós. (Aigner Lajos. 8-r. 408 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Jegyzőkönyve,** A bányai ág. hitv. ev. egyházkerület 1881. okt. 15-én s folytatólag október 17-én és 18-án Budapesten tartott rendes évi közgyűlésének —. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 73 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A dunántúli helv. hitv. egyházkerület 1881. évi október hó 3-án s következő napjain Pápán tartott közgyűlésének —. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Reform. főtanoda nyomdája. 4-r. 82 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület 1881. évi augusztus hó 24. és 25-én Győrött tartott rendes évi közgyűlésének —. (Sopron. Reichard és Litfass nyomdája. 8-r. 66 l. ára ?)
- Jelentés,** Alispáni, Mosonmegye 1879. évi állapotáról. A törvényhatósági bizottság közgyűlésének betérjeszté Simon Gyula. (Magyar-Óvár. Czéh S. 8-r. 22 l. ára ?)
- Jelentés,** A budapesti kereskedelmi és iparkamara, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszter úr ő nagyméltóságához a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól, az 1880-ik évben. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 110 l. ára ?)
- Jelentése,** A keleti szomszéd-országok közgazdasági viszonyainak előzetes tanulmányozására kiküldött bizottság —. Kiadja a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi m. kir. miniszterium. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 48 l. ára ?)
- Jelentése,** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapota-ról szóló és az országgyűlés elé terjesztett tizedik —. 1879/80—1880/81. (Egyetemi nyomda. 4-r. 742 l. ára ?)
- Jelentései,** Modenai és velencei követek, Magyarország földrajzi és kulturai állapota-ról a XV. és XVI. században. Descrizione dell' Ungheria nel secoli XV. XVI. (Athenaeum. 4-r. 38 l. ára ?)
- Jelentések és javaslatok** a Budapesten létesítendő műszaki iparmúzeum tárgyában. A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter meghagyásából. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 4-r. 67 l. ára ?)
- Jendrássik Jenő.** A magától sorakoztató eső-, myographium és alkalmazásának vázlatja. (Akadémia. 4-r. 44 l. 6 táblával, ára 80 kr.)

- Jendrássik Jenő.** Dolgozatok a kir. m. tud. egyetem élettani intézetéből. I. Regéezy Nagy Imre: Adatok a szűrődés tanához. II. Ballagi János: A gyomor hámsajtjeiről. III. Mátrai Gábor: Adatok a zsírfelszívódáshoz a gyomorban. IV. Hutya Ferencz: A zsírok átszívargásáról, nevezetesen az epe befolyása alatt. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet. 20. szám. Akadémia. 8-r. 91 l. és 4 tábla, ára 60 kr.)
- Jókai Mór.** Asszonyt kísér — Istent kísért. Regény. (Aigner Lajos. k. 8-r. 187 l. 3 képpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Jókai Mór.** Ujabb munkái. Népszerű kiadás. Enyim, tied, övé. Regény három kötetben. (Pfeifer Ferd. 8-r. 251, 244, 230 l. a három kötet ára 2 frt. 40 kr.)
- Kakujay Károly.** Magyar nyelvgyakorló és olvasókönyv Magyarország német és magyar-német népiskolái számára. A IV. V. és VI. évfolyam és az ismétlő iskola számára. II. átdolg. kiadás. (Aigner Lajos. k. 8-r. 120 l. ára 50 kr.)
- Kazár Emil.** A semmi, ha valamivé lett. Regény. (Aigner Lajos. k. 8-r. 192 l. 3 képpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Kállay Béni.** Olcsó vidéki vasutak Magyarországon. (Athenaeum. 8-r. 118 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Károlyi Árpád.** Fráter György levelezése 1535—1551. A bécsi cs. és kir. állami levéltárból. (Codex epistolaris Fratris Georgii Utyesenovics (Martinuzzi dicti). Pfeifer Ferdinánd. n. 8-r. VI, 367 l. ára 2 frt.)
- Kedveltjeink** a háziállatok sorából. (Athenaeum. 4-r. 8 l. ára ?)
- Kerékgyártó Elek.** Magyar olvasókönyv polgári és egyéb felső leányiskolák számára. 3-dik kiadás. I. rész. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 113 l. ára 80 kr.)
- Kereskedelmi- és iparkamara.** A budapesti, jelentése a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. királyi miniszterhez a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól az 1880-dik évben. (Pesti könyvnyomda-részv. - társaság. 4-r. 110 l. ára ?)
- Kereskedelmi- és iparkamara,** A pozsonyi, jelentése a kamara-kerület általános földmívelési, kereskedelmi, ipar és forgalmi viszonyairól az 1879. évben. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 192 l. ára ?)
- Képeskönyve,** A kis bubica. 6 képpel, erős kartonon. Kis gyermekek mulattatására. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 6 kettős képes lap szöveg nélkül, ára kötve 80 kr.)
- Képviselőház,** A, házszabályai. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 112 l. ára ?)
- Képviselőházi Irományok.** (Az 1878. évi. szeptember 24-dikére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiad. I. III—IV. köt. Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. III, 384, 428, 457 l. ára ?)
- Képzőművészet,** A, remekei. A festészet és szobrászat legkitünőbb műemlékei. Eredeti metszetek után fényképanyomatban készítő és kiadja Divald Károly. Szövegét írja Wagner János. I. kötet. 1. füzet. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 2-r. 7 l. 5 képtábla, egy füzet ára 1 frt. 20 kr.)
- Kimutatás,** Táblázatos, azon viszonylatokról, melyekben az eredeti feladó és végleges rendeltetési állomás között fennálló közvetlen díjtételek a Budapest fővárosi közraktárakban való betárolás és reexpeditio esetében vissztérítés úján alkalmaztatnak. Érvényes a fővárosi közraktárak megnyitása napjától kezdve.

- Kön. ung. Staats-Eisenbahnen. Tabelarische Zusammenstellung etc. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)
- Kimutatása,** A tiszántúli reformált egyházkerület statisztikai állapotának — az 1881. évre. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 47 l. ára ?)
- Királyfiu,** A bethlehemi. Karácsoni ajándék. A kalocsai érseki Jézus-társasági főgymnasium máriai nagyobb congregációjának és a magyarhoni kath. ifjúságnak ajánlja S. J. II. kiadás. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 51 l. ára ?)
- Kisfaludy Sándor** összes regéi. I—II. kötet. (Olesó könyvtár. 129—130 szám. Franklin-társ. 8-r. 421. 349 l. ára 70, 50 kr.)
- Kiss Áron.** A XVI. században tartott magyar-református zsinatok végzései. Összeszedte, a latin szövegűeket magyarra fordította és tájékoztató jegyzetekkel kísérte. (Protestáns theologiai könyvtár. XV. kötet. Magyarországi protestáns egylet. 8-r. VIII, 735 l. ára ?)
- Kiss Kálmán.** Bevezetés a reformált keresztyén vallásra. Vezérkönyv a reform. vallású elemi iskolák I. és II. osztályában tanítók számára. Kiadja a dunamelléki ref. egyházkerület. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 126 l. ára 60 kr.)
- Klamarik János.** A magyarországi középiskolák szervezete és eljárása. Törvényeink, szabályzataink, rendeleteink, utasításaink s a fennálló gyakorlat alapján. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XIV, 544 l. ára 6 frt)
- Klug Lipót.** A harmadrendű térgörbék synthetikai tárgyalása. (Pozsony. Stampfel, Eder s társai. 8-r. 34 l. ára ?)
- Kochanovszkyné.** Szeretett. Regény. Oroszból ford. Timkó Iván. (Olesó könyvtár. 131. sz. Franklin-társ. 8-r. 139 l. ára 30 kr.)
- Konkoly Miklós.** Adatok Jupiter physikájához 1880-dik évből. Egy függelékkel. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 2. sz. Akadémia. 8-r. 41 l. ára 30 kr.)
- Konkoly Miklós.** Napfoltok megfigyelése 1880-ban és 1882 napfolt micrometricus mérése. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 4. szám. Akadémia. 8-r. 71 l. két rajztáblával, ára 60 kr.)
- Konkoly Miklós.** Hulló csillagok megfigyelése 1880-dik évben a magyar korona területén. V. rész. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 5. szám. Akadémia. 8-r. 12 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** Csillagászati megfigyelések az ó-gyallai csillagvizsgálón. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. kötet. 6. szám. Akadémia. 8-r. 23 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** 102 hulló-csillag kisugárzó pont levezetve 518 megfigyelésből, melyek a magyar korona területén 1879. és 1880-ban tétettek. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 7. szám. Akadémia. 8-r. 9 l. ára 10 kr.)
- Kosztka V. Viktor.** Latin mondattan kiegészítéseül a Kosztka-Perthes-féle latin alak'ánhoz. 3-dik átdolgozott kiadás. (Kassa. Maurer Adolf. 8-r. IV, 79 l. ára 80 kr.)
- Kovács Lajos.** Bibliai történetek. Elemi III. osztály számára. A tiszántúli reform. egyházkerület népiskolai tanterve alapján. 4-dik kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. k. 8-r. 81 l. ára kötve 30 kr.)

- König Gyula.** Algebra a középiskolák felsőbb osztályai számára az új gymnasiumi tanterv értelmében. Az I. és II. füzet áttekintése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 23 l. ára ?)
- König Gyula.** Algebra. A középiskolák felsőbb osztályai számára az új gymnasiumi tanterv értelmében. III. füzet. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 74 l. ára 60 kr.)
- König Gyula.** A Hamilton-féle rendszerek és az elsőrendű parciális differenciálegyenletek általános elmélete. Székfoglaló értekezés. (Értekezések a mathem. tudományok köréből. VIII. köt. 10. sz. Akadémia. 8-r. 72 l. ára 50 kr.)
- Könyvesház,** Magyar. 97. 98. 102—104. (L. Torkos László, Albius Tibullus.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. XXI—XXIII. köt. (L. Gaal József.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. 93. 95. 96. füzet. (L. Beöthy László, Vajda János.)
- Könyvtár,** Népszerű tudományos. II. (L. Flammarion Camille.)
- Könyvtár,** Olcsó. Szerk. Gyulai Pál. 126—138. sz. (L. Collins Vilmos, Daudet Ernő, Spielhagen Frigyes, Kisfaludy Sándor, Kochanowszky, Poole János, Andersen J. K., Gombos Imre, Szabó László, Pulszky Ferenc, Forster-Arnold Florence, Bessenyei György.)
- Könyvtár,** Protestáns theologiai. Szerk. Kovács Albert. XV. köt. (L. Kiss Áron.)
- Könyvtára,** A magyar nemzet családi —. 7—9. (L. Eötvös József, Arany János.)
- Könyvtára,** A magyar orvosi könyvtársulat. XXXIX. köt. (L. Krause Károly.)
- Könyvtára,** A nemzeti színház. 7. 39. 140. füzet. (L. Morton Maddison János, Berezik Árpád, ifj. Ábrányi Kornél.)
- Könyvtára,** Görög és római remekírók iskolai —. (L. Horatius Flaccus, Tacitus, Titus Livius, Vergilius Maro.)
- Könyvtára,** Ifjúság. 18. (L. Höcker Oszkár.)
- Könyvtára,** Tanulók. Szerk. Dávid István. Latin és görög classicusok fordítása és magyarázata. III—IV. füzet. (L. Herodotos, Cicero.)
- Kőrösi József.** Budapest fővárosa az 1881-ik évben. A népleírás és népszámlálás eredményei. I. füzet. (Budapest főváros statisztikai hivatalának közleményei. XV. Ráth Mór. k. 4-r. V, 175 l. és 1 könyom. tábla, ára 2 frt. 25 kr.)
- Közleményei,** A pozsonyi természettudományi és orvosi egyesület —. Új folyam. 4. füzet. 1875—1880. Verhandlungen etc. (Pozsony. Egyesület. 8 r. 194 l. ára ?)
- Közleményei,** Budapest főváros statisztikai hivatalának. XV. (L. Kőrösi József.)
- Krause Károly.** A leíró emberbonzatan kézikönyve. Különös tekintettel az orvostanhallgatók, gyakorló orvosok, sebészek és törvényszéki orvosok igényeire. Saját vizsgálatai nyomán írta. A II. kiadást saját vizsgálatai nyomán egészen átdolgozta Krause Vilmos. Ford. Mihalkovics Géza. I. kötet. (A magyar orvosi könyvtársulat könyvtára. XXXIX. kötet. Társulat. 8-r. XVI, 751 l. 186 fametszettel, ára ?)
- Kreitner Gusztáv.** Gróf Széchenyi Béla keleti utazása India, Japán, China, Tibet és Birma országokban. 200 művészi kivitelű eredeti képpel. 14—26. füz. (Révai testvérek. 8-r. 417—832 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Lange Henrik** új iskolai atlasza 23 színezett lapon. Magyar nyelvre fordította s a hazai iskolák használatára alkalmazta Cherven F. 5-ik teljesen átdolg. és bőv. kiad. (Lampel Róbert. 4-r. ára 70 kr.)

- Lajos bácsi.** Kicsinyek világa. Szemléleti képeskönyv. (Ifj. Nagel Ottó. n. 4-r. 7 kettős képes tábla, 3 l. szöveg, kemény papírra húzva és kötve 2 frt. 60 kr.)
- Lajos bácsi.** Képes versek a kicsinyek számára. (Ifj. Nagel Ottó. 4-r. szöveg 6 l. képpel, ára kötve 1 frt., kemény papírra húzva és kötve 1 frt. 60 kr.)
- Lavaleye Emil.** Kormányformák az újkori társadalmakban. Ford. s előszóval és jegyzetekkel elátta Tóth Lőrincz. (Akadémia. 8-r. XVIII, 180 l. ára ?)
- Lengyel Alajos.** A közet- és földtan alapvonalai. Függelék a vegytan vezérfonala (vegytan és ásványtan) czínű mű I. részéhez, a fővárosi polgári leányiskolák IV. osztálya számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. számos fametszetű ábrával, ára 20 kr.)
- Lengyel Alajos.** A vegytan vezérfonala. I. rész. Az elemek és fontosabb vegyületeik. Kapcsolatban a nevezetesebb ásványok ismertetésével, s különös tekintettel a vegyi iparezkek gyártására. Polgári, kereskedelmi és ipariskolák használatára. A szöveg közé nyomott ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 196 l. ára 1 frt. 10 kr.)
- Lengyel Béla.** A mohai (Fehérmegye) Ágnes-forrás vegyelemzése. (Értekezések a természettudom. köréből. XI. köt. 14. sz. Akadémia. 8-r. 12 l. ára 10 kr.)
- Lengyel Béla.** Egy újabb szerkezetű vízszivattyúval combinált higany-légszivattyúról. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 15. sz. Akadémia. 4-r. 8 l. 1 tábla rajzzal, ára 10 kr.)
- Lenkey Ferencz.** Nyílt levél Rosenberg Ármin úrnak Kisbéren. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 52 l. ára ?)
- Leutemann Henrik.** A háziállatok. (Lauffer Vilmos. k. 4-r. 8 l. szöveg, 8 színnyomatú képpel, ára kötve 90 kr.)
- Lexikon,** Magyar. 86—90. füzet. (Willekens F. C. és fia. 8-r. 321—636 kéthasábos l. egy füzet ára 30 kr.)
- Liebermann Leó.** Közlemények az állatorvosi tanintézet vegytani laboratoriumából. I. A kénessav kimutatása a borban és más folyadékban. II. Egy készülék könnyen olvadó fémek és ötvények olvadási pontjának meghatározására. Egy rajzzal. (Értekezések a természettudom. köréből. XI. köt. 25. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Lovas, A kis.** Elbeszélés fiúk számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 4-r. 8 l. hat színézett képpel, ára kötve 80 kr.)
- Magyarország** áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerk. és kiadja az országos magyar statisztikai hivatal. I—IV. füzet. (Athenaeum. 4-r. 55, 45, 45, 45 l. ára ?)
- Maislis Mór.** Igazságügyi útmutató, vagyis a m. törvények és miniszteri rendeletek betűrendes tárgymutatója. II. folyam az 1878. 1879. és 1880. évi törvények és rendeletekhez. (Aigner Lajos. 12-r. IV, 136 l. ára 1 frt. 10 kr.)
- Marczali Henrik.** Magyarország történelme II. József korában. I. köt. (Akadémia. 8-r. V, 468 l. s egy táblázat, ára ?)
- Márky Sándor.** Aradtól Petrozsényig. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 50 l. ára ?)
- Matók Béla.** A zsidó-kérdés. Nro. 2. Történelmi, társadalmi és törvényes szempontból tárgyalva. (Szerző sajátja.) (Koesi Sándor. 8-r. 135 l. ára 1 frt. 20 kr.)

- Mayer Sándor.** Az új esődtörvény (1881. XVII. t. cz.) magyarázata iromány-példákkal. (Aigner Lajos. n. 8-r. 228 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Mayr György.** A társadalmi élet törvényszerűsége. Statisztikai tanulmányok. A magyar viszonyok figyelembe vételével németből fordítva. (Akadémia. 8-r. XVI, 348 l. ára ?)
- Medvezky Frigyes.** A nemzetközi jog elmélete Kant philosophiája szerint. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. kötet. 1. szám. Akadémia. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Mendl L.** Német olvasókönyv az izraelita elemi népiskolák III. oszt. számára. — Deutsches Lesebuch für die III. Kl. der isr. Volksschulen. (A magyar orsz. izr. tanító-egyesület kiadványai. X. Zilahy S. 8-r. 207 l. ára kötve 36 kr.)
- Molière** vigjátékai. Kiadta a Kisfaludy-társaság. IX. kötet. Az úrhathék polgár, ford. Csiky Gergely. — Mélicerte, ford. Lévy József. — Escarbagnas grófnő, ford. Márkus Miklós. — Az éliszi hercegnő, ford. Győry Vilmos. (Athenaeum. 8-r. 237 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Montépin Xavér.** Szezelem ő felsége. Regény. Francziából fordította M. V. 9 köt. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 192, 192, 192, 192, 192, 192, 192, 192, 192, 1. ára 7 frt. 20 kr.)
- Monumenta comitialia regni Transylvaniae.** Erdélyi országgyűlési emlékek. Történeti bevezetésekkel. A magy. tud. akadémia történelmi bizottsága megbízásából szerk. Szilágyi Sándor. VII. köt. (1614—1621.) (Akadémia. n. 8-r. IV, 367 l. ára 3 frt.)
- Morton Maddison János.** Box és Cox. Vigjáték egy felvonásban. (A nemzeti színház könyvtára. 140. füzet. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 20 l. ára 40 kr.)
- Müller Adolf.** Magyar ábc-és olvasókönyv izr. népiskolák számára. (A magyar országos izraelita tanító-egyesület kiadványai. XII. Zilahy Sámuel. 8-r. 95 l. ára 20 kr.)
- Myskovszky Viktor.** A renaissance kezdete s fejlődése különös tekintettel hazánk építészeti műemlékeire. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. köt. 8. szám. Akadémia. 8-r. 54 l. 18 fametszettel, ára 40 kr.)
- Nagy Antal.** Hitelemzés példákban, vagyis: a katolikus hit- és erkölestan rövid foglalata stb. Gyakorlati segédkönyv egyházi szónokok, hitelemzők, gyóntatók, tanítók és nevelők számára. II. köt. 1. rész. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 396 l. ára ?)
- Nagy László.** Zsádányi István viszontagságos élete. Regény. 7—10. füz. (Magyar Regényesarnok. 18—20. füzet. Aigner Lajos. k. 8-r. 385—528, 1—112 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Napoleon, III.** Julius Caesar története. Szerző által jogosított magyar kiad. 2 köt. 2-ik (czím-) kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. VII, 413 és VI, 402 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Németh Vilmos.** Magyarország hegy-, sík- és vízrajzi viszonyainak átnézeti térképe. Iskolai használatra. (Ára 44 kr.)
- Népszámlálás,** A magyar korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott — eredményei. Az 1880: LII. t. cz. alapján. Szerk és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 25. 43. 47. füzet. Hont-, Szepes- és Sopron-vármegye. (Athenaeum. 4-r. 185, 199, 185 l. ára ?)

- Névkönyv** az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház számára 1881. (Kolozsvár. Stein János. 193 l. ára ?)
- Névtára**, A dunamelléki reformált egyházkerület — az 1881-ik évre. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 48 l. ára ?)
- Névtára**, A magyarországi kegyes tanítórend — az 1880–81-ki tanévre. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 47 l. ára ?)
- Névy László**. Olvasmányok a poetikához. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. IV, 234 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Nógrádvármegye** szervezete és szabályrendeletei. Kiadta Harmos Gábor. Hivatalos kiadás. (B.-Gyarmat. Sződi Mór. 8-r. 191 l. 1 színnyomattal és 1 térképpel, ára 1 frt 20 kr.)
- Nőipar**, Az országos, kiállítás zárünnepélye. Tartatott Budapesten 1881. deczemb. 8-án az új városház dísztermében. (Athenaeum. 8-r. 15 l. ára ?)
- Országgyűlés**, Az 1878–81. évben tartott, képviselőháza jegyzőkönyveinek tartalom-mutatója. Szerkesztette Regele János. I–IV. köt. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 664, 668, 606, 499 l. ára ?)
- Országgyűlés**, Az 1878–81. évben tartott, képviselőháza irományainak tartalom-mutatója. Szerk. Regele János. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 360 l. ára ?)
- Öreg János**. Gondolkodástan az egyetemesítő (inductiv) s lehozó (deductiv) módszer alapján. 2-dik javított kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. IV, 130 l. ára 80 kr.)
- Papp Kálmán**. Rózsa könyve. (Tettey Nándor és társa. k. 8-r. 127 l. ára 1 frt. díszköt. 2 frt 40 kr.)
- Pauer István**. A hadtudomány viszonya a többi tudományokhoz. Székfoglaló értekezés. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Péchy Antal**. A tudományok haladásának befolyása a selmeczvidéki bányamívelésre. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet. 22. sz. Akadémia. 8-r. 33 l. ára 20 kr.)
- Pekár Imre**. Földünk búzája és lisztje a tudomány, a fogyasztó, a molnár és termelő szempontjából. (Grill K. n. 8-r. X, 228 l. és 4 tábla, ára 2 frt. 50 kr.)
- Petheő József**. Kis pásztorjáték. Az elemi ifjúság számára. (Fger. Szolcsányi Gy. 16-r. 16 l. ára 22 kr.)
- Planta P. K.** Paedagogia és sablon. Nevelészeti levelek. Ford. Ribiczey Aladár. (Köszeg. Leitner Nándor. 8-r. 47 l. ára 30 kr.)
- Poole János**. Pry Pál. Vigjáték öt felvonásban. Angolból ford. Csiky Gergely. (Olesó könyvtár. 132. szám. Franklin-társ. 8-r. 152 l. ára 30 kr.)
- Posner Károly Lajos**. Jelentés a Stuttgartban 1881-ben tartott württembergi országos iparkiállításról. (Földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium. 8-r. 34 l. ára ?)
- Pulszky Ferencz**. Martinovics és társai. (Olesó könyvtár. 136. sz. Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára 20 kr.)
- Rapaics Raymund**. Egyetemes egyháztörténelem. Kútfők és jelesebb szerzők nyomán. II. kötet, középkor. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. X, 577 l. ára 2 frt. 50 kr.)

- Rákóczy Lajos.** Földrajz a fővárosi népiskolák III. oszt. számára. Budapest és környéke Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegyével. Pályanyertes mű. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 36 l. ára kötve 30 kr.)
- Rákóczy Lajos.** Földrajz a népiskolák IV—VI. osztályai számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 78, 116, 50 l. ára 30, 40, 30 kr.)
- Regény-esarnok,** Magyar. 17—20. füzet. (L. Nagy László.)
- Regény-könyvtár,** I. füzet. (L. Ebers György.)
- Reizner János.** Jelentés Sárosmegye levéltáráról. (Athenaeum. 8-r. 14 l. ára ?)
- Rendelet,** A kiskorúság meghosszabbítása, atyai hatalom megszüntetése és a gondnokság alá helyezés tárgyában kiadott igazságügyminiszteri —. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel s kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 27 l. ára 20 kr.)
- Rendelet,** Igazságügyminiszteri, a törvénykezési rendtartásnak és a végrehajtási eljárási törvénynek a határőrvidéken való életbeléptetése iránt. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 35 l. ára ?)
- Rendeletek,** Igazságügyminiszteri, a esődtörvényről szóló 1881: XVII. törv.-czikk hatályba léptetéséről kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel az 1781. és 1853-ki esődrendtartás idevágó intézkedéseivel és kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 66 l. ára 40 kr.)
- Rendeletek,** Igazságügyminiszteri, (1881. nov. 1.) a esődtörvényről szóló 1881. XVII. tezikk hatálybaléptetéséről. (Ráth Mór. n. 8-r. 12 l. ára 20 kr.)
- Ugyanaz, zsebkadás. (Ráth Mór. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)
- Rendeletek,** Igazságügyminiszteri, az 1881. évi XVII. (A esődtörvény). LIX. (A polgári törvénykezési rendtartás). LX. (A végrehajtási eljárás) törvényezikkek végrehajtása tárgyában. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 176 l. ára ?)
- Rendeletek,** A esődtörvény hatálybaléptetéséről szóló 1881: 3328. 3329. és 3488. számú I. M. E. — Függelék az 1881. esődtörvényhez. Betűrendes tárgymutatóval. (Jegyzetszerű kiad.) (Tetty Nándor és társa. k. 8-r. 27 l. ára 20 kr.)
- Rendeletek,** A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868: LIV. törv.-czikket és a polg. törvénykezési rendtartás módosításáról szóló 1881: LIX. t.-czikket életbeléptető igazságügyminiszteri — gyűjteménye, kiegészítve a reájuk vonatkozó törvényekkel, rendeletekkel és betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 15 l. ára ?)
- Rendeletek,** A polg. törvénykezési rendtartás hatálybaléptetése, továbbá a curiai tanács alakítására és a törvényk. rendtartásnak a határőrvidéken életbeléptetésére vonatkozó igazságügyminiszteri —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 16, 35 l. ára 30 kr.)
- Rendeletek,** A végrehajtási eljárásról szóló 1881: LX. t. czikk életbeléptetésére vonatkozó összes igazságügyminiszteri —. Kiegészítve a reájuk vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 90 l. ára 50 kr.)
- Rendeletek,** Magyarországi, tára. XV. folyam. 1881. II. III. füzet. (M. kir. belügyminiszterium. 8-r. 1164, XI l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Rendeletek,** Magyarországi, tára. 1881. IV. füzet. (M. kir. belügyminiszterium. 8-r. 1167—1563 l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Rendtartás.** Az 1868: LIV. t. cz. a polgári törvénykezési, tárgyában kiegészítve a polg. törvénykezési rendtartás módosításáról szóló 1881: LIX. törvényezikkel, valamint a reájok vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel, továbbá kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 219 l. ára 1 frt.)
- Répásy János.** Egyházi beszédek a római katolikus szent ünnepekre és vasárnapokra. II. évf. (Eger. Szolesányi Gyula. n. 8-r. XII, 591 l. ára 3 frt. 25 kr.)
- Ribáry-Homolka-féle földrajzi kis atlasz** nép-, ipar- és vasárnapi iskolák használatára. 10 térképpel. 6-ik kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 80 kr.)
- Ribáry-Molnár.** Képes világtörténet. 60—62. füz. (IV. köt. A középkor. Irta Molnár Antal.) (Mehner Vilmos. n. 8-r. 177—296 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Róth József.** A pozsonymegyei tankerület valamint külön Pozsony sz. kir. városa népoktatásának 1881-dik évi állapotáról. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 37 l. ára ?)
- Saunière Pál.** A Marignan-örökség. Regény. Francziából ford. M. V. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 208 l. ára 80 kr.)
- Schenzl Guido.** Adalékok a magyar koronához tartozó országok földmágnassági viszonyainak ismeretéhez. A kir. m. természettudományi társulat megbízásából. Beiträge stb. (K. m. természettudományi társulat. 4-r. XII, 539 l. két táblával és hat térképpel, ára ?)
- Scherr János és mások után.** A világirodalom története képekkel. 9. 10. füzet. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 257—320 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schreyer Jakab.** Függelék a polgári törvénykezési rendtartáshoz. A kereskedelmi és váltóeljárást szabályozó, valamint az 1881: LIX. és 1881: LX. t.-cikkek életbeléptetése alkalmából kibocsátott igazságügyminiszteri rendeletek. (Athenaeum. 8-r. 112 l. ára 50 kr.)
- Schubert G. Henrik.** Az emléősök természetrajza képekben. Az ifjúságnak szemléleti oktatásául tanodák és családi körök használatára. V. kiadás. E kiadáshoz a szöveget az eredetinek tekintetbevételével írta Paszlavszky József. (Pfeifer Ferdinánd. 2-r. 15 l. 30 rajztáblával, ára ?)
- Schuller Alajos.** A viznek képződési melegéről. (Értekezések a természettudományok köréből. VI. köt. 17. sz. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Schwarz Gusztáv.** A végrendelkezési szabadság a római jogban. Jogtörténelmi tanulmány. (Kilián Frigyes. 8-r. VIII, 147 l. ára 90 kr.)
- Schweiger-Lerchenfeld A.** A nővilág. 15—18. füzet. (Mach H. és társa. n. 8-r. 449—576 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schwicker Brunó.** Az utolsó Cilley grófok és viszonyuk Magyarországhoz. (Pesti könyvnyomda-rész.-társ. 8-r. 82 l. a Cilley család származási táblájával, ára ?)
- Seidl Ambrus.** A kamatbiztosítást élvező vasutak megadóztatása különös tekintettel a kötvényszelvény megadóztatására. (Grill Károly. 8-r. 41 l. ára 50 kr.)
- Shakspere-album.** Jellemek és alakok Shakspere színműveiből. 4—6. füz. (Ráth Mór. 4-r. 147—334 l. egy füz. ára 1 frt. 80 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** A jelentéstan alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. kötet. 1. sz. Akadémia. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)

- Simonyi Zsigmond.** A magyar kötszők, egyúttal az összetett mondat elmélete. A mellérendelő kötszők. A m. tudom. Akadémiától Marczibányi-díjjal jutalmazott pályamunka. (Akadémia. n. 8-r. XVI, 268 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Magyar nyelvtan mondat-tani alapon. I. rész: a mondat részei és a szóképzés. A középiskolák első osztálya számára. III. kiad. A m. közokt. minisztériumtól kizárólag ajánlott magyar nyelvtan. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 86 l. ára 60 kr.)
- Sipos Sándor.** A pusztá menekültjei. Eredeti népszinmű, 3 felvonásban. (Szarvas. »Árpád« intézet. 83 l. ára ?)
- Sirven Alfréd és Leverdier H.** Nana leánya. Párizsi erkölcsregény. 8—15. füzet. (Mach H. és társa. 8-r. 337—376, 1—284 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Spielhagen Frigyes.** Az utolsó órában. Elbeszélés. Németből ford. Halasi Aladár. (Olesó könyvtár. 128. sz. Franklin-társ. 8-r. 162 l. ára 30 kr.)
- Steiner József.** Gabnaszállítási díjtételek Budapestre, Bécsbe, Kőbányára, Czeglédre. Az érvényben lévő díjszabások alapján összeállította S. J. (Kilián Frigyes. k. 8-r. 29 l. ára 20 kr.)
- Sullay István.** Szabadság, egyenlőség, testvériség, vagy: mi a szabadkőművesség alapelve, célja, kiviteli eszközei, eredménye és veszélye az államra és egyházra. Pályanyertes munka. 3-dik jav. kiadás. (Eger. Szolesányi Gyula. n. 8-r. VII, 255 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Symonds John Addington.** Renaissance Olaszországban. I. köt. A kényurak kora. Ford. Pulszky Károly. (Akadémia. 8-r. VIII, 502 l. ára ?)
- Szabályok,** Távirási, és díjtáblák. Érvényesek 1881-dik évi nov. hó 1-től. Kiadja a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. minisztérium. II. kiad. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8-r. 79 l. ára ?)
- Szabályzat,** Birói ügyviteli, mai érvényében. Az 1874. évi birói ügyviteli szabályok teljes szövege a későbbi rendeletek, de nevezetesen az 1881: 3274. és 3329. számúak módosításaival. Továbbá 1875: 79. sz. ügyrend módosítva. Jegyzetszerű kiad. (Tetty Nándor és társa. k. 8-r. 85 l. ára 60 kr.)
- Szabályzat,** Gyakorlati, a magyar kir. honvéd-gyalogság számára. Az 1875. év gyakorlati szabályzat 3-ik kiadása. 2 rész. (Légrády testvérek. k. 8-r. XVI, 248 l. 1 tábla és IV, 74 l. ára 60 kr.)
- Szabó Antal.** Gyermekmulatsága. Mulattató olvasmány kis gyermekek számára. Versekkel és hat színezett olajnyomatú képpel. (Ifj. Nagel Ottó. 4-r. 8 lap szöveg és 6 kép, kötve 1 frt. 20 kr.)
- Szabó Ferencz.** A Carludovica és a Canna gummijáratáiról. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 10. sz. Akadémia. 8-r. 15 l. egy táblával. ára 10 kr.)
- Szabó László.** Mátyás király vagy a nép szeretete jámbor fejedelmek jutalma. Nemzeti érzékeny-játék három felvonásban. 3. kiadás. Azon alkotmányosságra, midőn Ferencz Buda várában 1792. jun. 6-án magyar királylyá koronáztatott. (Olesó könyvtár. 135. sz. Franklin-társulat. 8-r. XXIV, 120 l. ára 30 kr.)
- Szabó Mihály.** A nevelés rövid története. Kiváló tekintettel a népnevelésre. 2-ik bőv. kiadás. (Szeged. Várnai L. 8-r. 122 l. ára 60 kr.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története képekkel. 36—39. füzet. (Weizsmann testvérek. 4-r. 65—192 l. egy füzet ára 30 kr.)

- P. Szathmáry Károly.** Az emberi művelődés története. Második jav. és bővített dolgozat. II. kötet. Középkor. (Tettye Nándor és társa. XXII és 275 l. 98 fametszetű ábrával és ékítménnyel, ára 3 frt., félbörkötésben 4 frt. 40 kr.)
- Szász Domokos, Elekes Károly, Domokos László, Csató János.** Ima- és emlékbeszédek báró Kemény István ravatala fölött Csombordon 1881. szeptember hó 16-án. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. n. 8-r. 29 l. ára ?)
- Szász Károly.** A világirodalom nagy eposzai. I. kötet. (Akadémia. 8-r. III., 631 l. ára ?)
- Szemlér Mihály.** Rajzlapok szabadkézzel való rajzoláshoz. Középkorok számára. I—II. füzet. 12—12 lappal ívrétben. (Eggenberger-féle könyvkereskedés, egy füzet ára 80 kr.)
- Szinnyei József, Ifj.** A vepsz nyelvről. (Különlenyomat a »Nyelvtudományi Közlemények« XVI. kötetének 3. füzetéből. Franklin-társ. 8-r. 44 l. ára ?)
- Szótár a Bartal-Malmosi-féle latin olvasókönyvhöz (Livius- és Ovidiusból) középkorok számára.** (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. II, 38 l. ára 20 kr.)
- Szulik József.** A kath. anyaszentegyház szertartásai. Fischer Ferencz nyomán. 3-ik jav. kiadás. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)
- Taciti, P. Cornelli, annalium ab excessu divi Augusti libri I—VI.** Bevezetéssel és tárgymutató kivonatokkal ellátta Petrovich Ferencz. (Görög és római remekírók iskolai könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. XXX, 200 l. ára 90 kr.)
- Taine Hippolit Adolf.** A jelenkori Franciaország alakulása. Fordította dr. Toldy László. I. kötet. A régi uralom. (Akadémia. 8-r. VIII, 664 l. ára ?)
- Tanító-egyesület, A magyar országos izraelita, kiadványai. X. XII.** (L. Mendl L., Müller Adolf.)
- Tankönyvei, A Szeged városi zenede. Szerk. a szegedvárosi zenede tanári kara.** I. A zeneelmélet tankönyve. Zenedék, képezdek, közép- és polgári iskolák használatára. I. füzet. A zene elemei. II. Az elemi énekoktatás tankönyve. Zenedék, képezdek stb. használatára. (Grimm Gusztáv. 8-r. 64 és IV, 60 l. egy füz. ára 20 kr.)
- Tájékoztató, Előleges, a budapest-kelenföld-pécs-szent-lőrinczi vasutnak tervezett szárnyvonaláról.** (Athenaeum. 8-r. 13 l. ára ?)
- Társulat, A tiszavölgyi, központi bizottságának az 1881. november hó 27-iki évi közgyűléséhez intézett jelentése és annak mellékletei.** (Wilkens F. C. és fia. 8-r. XXV, 119 l. ára ?)
- Testamentom, Új, azaz a mi Urunk Jézus Krisztusnak új szövetsége és a zoltárok könyve.** Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. (A brit- és külföldi biblia-társulat. k. 8-r. 130 l. ára 30 kr.)
- Térképe a magyar sz. korona országainak. 2-ik jav. kiad.** (Dobrowsky és Franke. ára 12 kr.)
- Térképe az osztrák-magyar monarchiának. 2-ik jav. kiad.** (Dobrowsky és Franke. ára 12 kr.)
- Thallóczy Lajos.** A magyar történelmi társulat tagjainak s barátinak sárosi, tizenkettedik kirándulásuk alkalmából emlékeztetül szeretettel ajánlja Eperjes 1881. aug. 22-én a convivium idején. (Athenaeum. 8-r. 4 l. ára ?)

- Than Károly.** Közlemények a m. kir. egyetem vegytani laboratoriumából. I. A borkősav száraz lepárlási terményeiről. Liebermann Leótól. II. Adatok a carbonylsulfid physikai sajátságaihoz s tiszta carbonylsulfid előállítása. 2-ik közlemény. Ilosvay Lajostól. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 24. szám. Akadémia. 8-r. 18 l. ára 10 kr.)
- Thanhoffer Lajos.** Adatok a haránt-csiku izmok szerkezete- és idegvégződéséhez (Székfoglaló értekezés.) (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 13. szám. Akadémia. 8-r. 23 l. és 1 tábla, ára 30 kr.)
- Thierry Amadé.** A római birodalom képe Róma alapításától kezdve a nyugati császárság végeig. Ford. dr. Usiky Kálmán. (Akadémia. 8-r. XII, 410 l. ára ?)
- Titus Livius, XXI. és XXII. könyve.** Jegyzetekkel és magyarázó ábrákkal ellátta Bartal Antal és Malmosi Károly. (Görög és római remekírók iskolai könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 162 l. ára 70 kr.)
- Tóni bácsi.** Tündérmesék. 6 színes képpel Ofterdinger eredeti rajzai után. (Ifj. Nagel Ottó. 4-r. 12 l. szöveg és 6 kép, ára kötve 1 frt. 20 kr.)
- Torkos László.** Kigyóőr. Regés színmű dalokkal, 4 felv. (Magyar könyvesház. 97. 98. Aigner Lajos. k. 8-r. 128 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Tóth Ede** művei. 2-dik (ezim-)kiadás. 3 kötet egyben. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV 193, 210 és XXII, 196 l. ára 3 frt.)
- Tóth István** versezeti gróf Cziráky József ezeres kapitánynak életéről, táborozásáról, haláláról. 1742-ben. (Egy régi kézirat után.) (Székesfehérvár. »Vörösmarty« nyomda. 8-r. 228 l. ára ?)
- Tóth Kálmán.** A világlátók. Úti kalandok regényes rajzokban. Ifjuság számára. (Légrády testvérek. n. 8-r. IV, 218 l. ára kötve 2 frt., képekkel 3 frt.)
- Története,** A keresztyén egyház. Helv. hitv. népiskolák használatára. 6-ik kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. k. 8-r. 56 l. ára kötve 30 kr.)
- Törvényezikk,** Az 1868 : LIV., a polg. törvénykezési rendtartás tárgyában kiegészítve a polg. törvénykezési rendtartás módosításáról szóló 1881 : LIX. törv.-ezikkkel valamint a reájuk vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel, továbbá kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 219 l. ára 1 frt.)
- Törvényezikk,** 1881 : XXXIII., a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítéséről és elévüléséről. Jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. 21 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikk,** 1881 : XL., a földadó szabályozásról szóló 1875 : VII t. cz. némely intézkedéseinek módosítása tárgyában. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. 12 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikk,** 1881 : XLI., a kisajátításról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. 41 l. ára 60 kr.)
- Törvények,** Pénzügyi, és szabályok. IX. füzet. 1881 : XLII. törvényezikk az 1875 : VII. törv.-ezikk ármentesített területekre vonatkozó rendelkezéseinek megváltoztatásáról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. 10 l. ára 40 kr.)
- Törvények és rendeletek,** A polg. törvénykezési eljárásra vonatkozó — teljes gyűjteménye. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 219, 16, 52, 40, 27 és 35 l. ára vászonkötésben 2 frt.)

Törvények és rendeletek, A végrehajtási eljárásról szóló — teljes gyűjteménye.

(Eggenberger-féle könyvkeresk. k. 8-r. 202 és 90 l. ára vászonkötésben 2 frt.)

Trefort Ágoston. Két beszéd a választások után Zala-Egerszegen és Sopronban.

(M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 24 l. ára ?)

Utásztan. V. rész. Burkolatmunkák. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. 8-r. 79 l. ára ?)

Vajda János költeményei. 7—9. füzet. (Nemzeti könyvtár. 95—96. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 242—368 l. ára 60 kr.)

Vajda János összes költeményei. 2 köt. (Nemzeti könyvtár. XXI. XXII. Aigner Lajos. 12-r. IV, 293; IV, 369 l. ára 1 frt. 40 kr., és 2 frt. 20 kr.)

Vajda János elbeszélő költeményei. (Összes költeményei. II. köt.) (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 369 l. ára 2 frt. 80 kr.)

Váltóeljárás, Az új. A váltóügyekben követendő eljárást szabályozó igazságügy-miniszteri rendelet. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 52 l. ára 40 kr.)

Váltóeljárás. Kereskedelmi eljárás peres és perenkívüli ügyekben. Függelék az új perrendtartáshoz. Tartalom: J. M. E. 1881. 2851. és 3259. számú rendeletek. (Tetty Nándor és társa. k. 8-r. 40 l. ára 40 kr.)

Vergili Maronis. Aeneidos libri XII. Bevezetéssel és magyarázattal ellátta Pirchala Imre. I. köt. I—VI. (Görög és római remekírók könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. XXXII, 139 l. ára 70 kr.)

Versek, Tréfás. Szavalásra alkalmas költemények gyűjteménye. Összeszedte Zilahy Károly. (Czím-)kiadás. (Kókay Lajos. 16-r. 264 l. ára 40 kr.)

Vélemények a felső-magyarországi petroleum-telepekről és fölhívás részvételre az alakulóban levő első magyar petroleum- és ásványkutató részvénytársaságot illetőleg. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 41 l. ára ?)

Világtérkép, Az 1878-diki. (Pfeifer Ferd. n. 8-r. II, 438 l. 4 képpel, ára 3 frt.)

W. S. Az esküdtzék ítélete. Angol regény. Ford. M. V. 2 kötet. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 192 és 166 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Zák R. József. Földrajz a fővárosi elemi népiskolák IV. osztálya számára. A miniszteri tanterv alapján, s különös tekintettel a főváros viszonyaira. Képekkel s térképekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 118 l. ára füzve 40 kr., kötve 44 kr.)

Zelliger József. Magyar abécéskönyv. Magyarország katolikus tót tannyelvű népiskolái számára. Uhorský abecedár. (Szent-István-társulat. 8-r. 99 l. ára ?)

Zenésztárgy. Híres zene és énekművészek valamint művésznők arcképei és életrajzai. Magyar és német nyelven. (Laufer Vilmos. 4-r. 25, III l. ára ?)

Zichy Géza, gróf. A leányvári boszorkány. Költői beszély. Zichy Mihály 13 rajzával. (Athenaeum. 4-r. 147 l. ára ?)

Zimmermann Jakab. Magyar történelem. Ipar-, nép- és ismétlőiskolák számára. X. újra átdolgozott és javított kiadás. (Kecske-mét. Gallia-féle könyvkereskedés. 8-r. 37 l. ára füzve 16 kr., kötve 20 kr.)

Zolich Károly. Tanítói működési napló. Tanférfiak, tanügybarátok figyelmébe ajánlja. (Nagy-Tapolcsány. Platzko Gyula. k. 8-r. IV, 28 l. és 1 melléklet, ára 20 kr.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde.** Neue Folge. XVI. Bd. 3. Heft. Herausg. vom Vereins-Ausschuss. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. 499—683 l. ára ?)
- Bacher Vilhelm.** Abraham Ibn Esra als Grammatiker. Ein Beitrag zur Geschichte der hebräischen Sprachwissenschaft. (M. k. egyetemi nyomda. 8-r. 192 l. ára ?)
- Beck Dionysius.** Die Ausgaben-Rückerstattung. Der sicherste Förderer der Baarzahlung. (Tettye Nándor és társa. n. 8-r. 47 l. ára 30 kr.)
- Dallos J.** Prakt. Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache. Nach F. Ahn's Lehrmethode. I. Theil. 57-te verb. mit einer Satzlehre verbundene Aufl. (Lampel Róbert. 8-r. 148 l. ára 36 kr., kötve 44 kr.)
- Eichfels Erwin.** Der Brautschwur im Geister-Schlosse oder Gold und Blut. Neuester Original-Sensations-Roman. Nr. 9—11. (Fuchs testv. 8-r. 385—528 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Frohmann Peter.** Hydropathische Notizen. Ges. in einer 50-jähr. Praxis. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 119 l. ára 1 frt.)
- Fuchs Johann** nach Ignaz Bárány, Abe und Lesebuch für die katholischen Volksschulen. IX. Ausgabe. (Szent-István-társulat. 8-r. 67 l. ára kötve 10 kr.)
- Gesang- und Gebetbuch** zum Gebrauche der kath. Jugend an der Pressburger Oberrealschule. 4. Aufl. Ének- és imakönyv a pozsonyi főreáltanoda kath. ifjúsága használatára. (Pozsony. Rabáts Ferencz. 8-r. 51 l. ára ?)
- Hermann Ottó.** Judenverfolgung und Psychiatrie. (Grill Károly. n. 8-r. 26 l. ára 40 kr.)
- Jahresbericht der Pressburger Liedertafel** über das 24. Vereinsjahr, vom 1. Nov. 1880 bis 31. October 1881. Verfasst von Isidor Kuppis. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 71 l. ára ?)
- Jahresbericht des Vereines für siebenbürgische Landeskunde** für das Vereinsjahr 1880—81. das ist vom ersten August 1880. bis letzten Juli 1881. Redigirt vom Vereins-Secretär. (Nagy-Szeben. Closius örököse. 8-r. 51 l. ára ?)
- Jókai Moritz.** Ausgewählte Schriften. Lief. 1—14. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 1—246, 1—192 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Kreybig Emma.** Vice versa oder Gleiches mit Gleichem. Lustspiel in 1 Akte. (Theater-Bibliothek für die Jugend. 7. Nagy-Szeben. Schmiedicke A. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Kreybig Emma.** Eines Fehltritts Folgen. Schauspiel in 3 Abtheilungen. (Theater-Bibliothek für die Jugend. 8. N.-Szeben. Schmiedicke A. 8-r. 40 l. ára 25 kr.)

- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1881. 2. 3. Heft. (XVIII—LXI.) (Magy. kir. belügyminiszterium. 8-r. 207—790 l. ára 1 frt. 40 kr., 84 kr.)
- Liederkranz** der Bistritzer evang. Mädchen-Hauptvolksschule. In zwei Heften. I. II. Heft. (1—8. Schuljahr.) (Besztercze. Botschar Tivadar. 8-r. 42, 46 l. ára?)
- Memorandum** der Kohlenformation des Zsily-Thales und seine Verkehrswege. Mit besonderer Berücksichtigung der Grubenfelder des Herrn Lazar Blau. Zusammengestellt von Nicolaus v. Balogh. (Blau Lázár. 8-r. 12 l. ára?)
- Ohel Jizchak.** Vollständiges Handbuch für Sehechita und Bedika. Neu geordnet und deutsch übersetzt von A. Friedmann. (Burián Mór 8-r. 80 l. ára?)
- Predigt** am Reformationsfeste 1881, zugleich zur Erinnerung an das 100-Jahren Toleranzedikt Josef II., in der ev. Kirche zu Pressburg gehalten von Ludwig Geduly. (Pozsony. Drottler R. 8-r. 13 l. ára?)
- Pulszky's Memoiren.** 1—3. Heft. (Pozsony. Stämpfel Károly. n. 8-r. IV, 1—144 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Pulszky Franz.** Pulszky's Memoiren. Meine Zeit, mein Leben. Band III. In der Verbannung in Amerika und England. (Pozsony. Stämpfel Károly. n. 8-r. 327 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Regeln** des guten Tones für junge Damen. (Sopron. Schwarz Károly. 12-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Richepin Jean.** Madame Vogelleim. Roman aus dem Franz. von Armin Schwarz. (Grimm Gusztáv. 8-r. 241 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Sagittarius,** Franz Liszt über die Juden. (Grill Károly. 8-r. 38 l. ára 50 kr.)
- Sammler,** Der. Lese Früchte für die Zeit — aus der Zeit. 4—6. Heft. (Temesvár. Fölk K. G. 8-r. 49—96 l. egy füzet ára 6 kr.)
- Schullerus G. A.** Predigten über Evangelien älterer Reihe, der meisten Fest- und Sonntage des Jahres zum Gebrauche in Landgemeinden. (Medgyes. Reissenberger G. A. 8-r. III, 357 l. ára 3 frt.)
- Seidl Ambrosius.** Die Besteuerung der garantirten Eisenbahnen mit besonderer Berücksichtigung der Besteuerung der Prioritäten-Coupons. Beiträge zur Lösung der Frage. (Grill Károly. n. 8-r. 41 l. ára 50 kr.)
- Sirven Alfred und H. Leverdier.** Die Tochter Nana's. Pariser Sittenroman. Aus dem Französischen übersetzt von Eduard Somogyi. 1—15. Heft. (Mach H. és társa. 8-r. 351, 338 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Sirven Alfred und H. Leverdier.** Dasselbe. I. II. Bd. (Mach H. és társa 8-r. 351, 338 l. egy kötet ára 1 frt. 80 kr.)
- Statut** der kön. Frei- und Hauptbergstadt Kremnitz. (Athenaeum. 8-r. 92 l. ára?)
- Theater-Bibliothek** für die Jugend. 7. 8. Heft. (L. Kreybig Emma.)
- Trefort August.** Zwei Reden nach der Wahl. Gehalten am 14. August in Zala-Egerszeg, am 8. September in Oedenburg. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 27 l. ára?)
- Verhandlungen** und Mittheilungen des siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt. XXXI. Jahrgang. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. LXXII, 244 l. 2 rajztáblával, ára?)
- Vicegespanns-Bericht** über den Zustand des Wieselburger Comitatus im Jahre 1879. Der Generalversammlung des Municipal-Ausschusses vorgelegt durch Julius v. Simon. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 24 l. ára?)

- Würze**, Geistliche, zu dem Unterrichte in den Realien und zu den Arbeiten in Gottes herrlicher Natur. Ein Handbuch für jene, welche sich mit dem Unterrichte, oder dem Studium der oben genannten Wissenschaften befassen. (Sopron. Schwarz Károly. 8-r. IV, 110 l. ára 60 kr.)
- Baltik Bedrich** Jubilejný pozdrav domácich viery k storočnej pamiatke tolerancie kresťanskej cisára Josefa II. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társaság. 8-r. 15 l. ára ?)
- Bielek Josef**. Krátky životopisný nástin, ktorý z úcty a povďačnosti naproti Stefanovi Závodník, ku jeho 40-ročnému farárovaniu zostavil J. B. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 16 l. ára ?)
- Daxner Samo**. Hasičsky cvičebník (Exercir-Reglement) pre sbory dobrovoľných hasičov slovenských. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 64 l. ára ?)
- Dobšinský Pavol**. Prostonárodné Slovenské povesti. Sošit 4. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)
- Fábry Jan Alex**. Wyučování konfirmandu ewanjelických Augssp. Wyznáni. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 39 l. ára ?)
- Hoffmann F.** Hodni l'udia. Rozprávka. . . . etc. (Nagy-Szombat. Horovitz Adolf. 16-r. 144 l. 4 képpel, ára 50 kr.)
- Hoffmann F.** Pomsta Božia. (Nemesis). Rozprávka pre mojich mladých priateľov. Volne poslovenil M. Benovký. (Nagyszombat. Horovitz Adolf. 16-r. 100 l. 4 képpel, ára 50 kr.)
- Mockovesák Ján Th.** Wyučování konfirmandu ewanj. aug. Wyzn. Druhé opravené vydání. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 28 l. ára 15 kr.)
- Osvald Fr. Richard**. Len jedno je potrebné. Uprimné slovo ku katolíckym rodičom o kresťanskom domácom vychovávaní. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 151 l. ára ?)
- Petice** podané z čech evangelické alianci. r. 1879. Spolu s pamětním spisem pana J. P. Thompsona z Berlína. Zpráva deputace vyslané od evangelické aliance do Vídně r. 1879. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8-r. 80 l. ára ?)
- Radlinszky Ondrej**. Andeliček strážsa. obsahujúci poučenia, modlitby a pesničky pre katolícké dievky. Druhé vydanie. (Szakolcza. Skarniczl József. 8-r. XVI. 332 l. ára ?)
- Skolnik**, Prostonárodný ewanjelický. Tretie vydanie. Vydal zvolenský seniorát. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 224 l. egy kőnyomatú táblázattal, ára ?)
- Spevy**, Slovenské. Vydávajú priatelia slovenských spevov. Sošit 4. 5. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 121—200 l. egy füzet ára 1 frt.)
- Úvahy** v záujme obecných stromových školók. K súběhu vypraco vaná a Csákovskou 20-frankovou odmenou poctená práca. Pôvodca jeden z učiteľov oravských. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 115 l. ára ?)
- Vlossák Ján**. Katolícke sväzky poručené mojím farníkom. I. O službach. II. Sv. Jubilaum. (Turócz-Szt.-Márton. Nyomda-részvény-társ. 8-r. 33, 39 l. ára ?)
- Zelliger Jozef**. Abecedár a prvá čítanka. Pre katolícké počiatočné školy. (Athenaeum. 8-r. 64 l. ára ?)
- Zigmundik Ján**. Skola reči slovenskej. Cvičenia mluvníčné, pravopisné a slohové v 500 úlohách. V smysle kr. uhor. ministerstvom osvety a náboženstva dna

29. junia 1879. r. pre nemadárské národné školy vydaného učebného plánu etc. Vlastným nákladom. (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdája 8-r. 104 l. ára 16 kr.)
- Bannović Strahinja** u narodnim pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 46 l. ára 15 kr.)
- Car Dušan** a narodnim pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 47 l. ára 15 kr.)
- Daudet Alf.** Prognani kraljevi Pariski roman. Prevod s francuskoga. (Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 432 l. ára 1 frt.)
- Dečija zabava** u slici i reči, sa bojadisanim slikama i tvrdim ilustrovanim koriceama. II. izdanje. (Pancsova. Jovanovic testv. 16 l. és 8 lev. ára 24 kr.)
- Dečije doba.** Sa bojadisanim slikama. (Pancsova. Jovanovic testvérek 8 levél, ára 30 kr.)
- Despotović P.** Nastava u ženskim ručnim radovima. Uputstvo za učitelje i matere srpke. Po Gabrieli Hilard, delisaveti vajsensbach i drugima izveo —. Sa više slika. (Pancsova. Jovanovic testv. 8-r. 122 l. ára 1 frt.)
- Despotović P.** Zao drug. Pripovetka za srpsku mladež. IV. izdanje. (Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 53 l. ára 20 kr.)
- Goszezinsky S.** Strašni strelac. — Dve menice. Pripovetka VI. Lozinskoga. Prevod s poljskoga. (Narodna Biblioteka. Sveska 14. Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 69 l. ára 16 kr.)
- Janković V. J.** Na mladjima svet ostaje. (Pancsova. Jovanovic testvérek. 16-r. 61 l. ára 20 kr.)
- Hoffmann Fr.** Kome Bog pomaže niko mu ništa ne može. Pripovetka. Preveo V. J. Janković. (Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 107 l. ára 35 kr.)
- Kakujay.** Madjarski bukvar za srpske osnovne škole u Ugarskoj. I. deo. Preradio J. Popović. II. izdanje. (Pancsova. Jovanovic testv. 8-r. 48 l. ára 16 kr.)
- Karamzin.** Marta Posadnica ili pokorenje Novogoroda. Istorijska pripovest. Prevod s ruskoga. (Narodna Biblioteka. Sveska. 18. Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 79 l. ára 16 kr.)
- Krasić VI.** Gimnastika za mušku i žensku decu u osnovnim školama. Po J. Nigeleru. Sa slikama. (Pancsova. Jovanovic testv. 8-r. 75 l. ára 50 kr.)
- Letopis Matice srpske.** Uredjuje A. Hadžić. Knjiga 126. (1881. II. III.) (Pancsova. Jovanovic testv. 8-r. 2 levél, 171, 163 l. egy füzet ára 70 kr.)
- Makiaveli Nik.** Vladalac. I. II. svršetak. (Narodna Biblioteka. Sveska. 20. 24. Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 1—144 l. egy füzet ára 16 kr.)
- Makiaveli Nik.** Vladalac. Prevod s talijanskog. (Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 128 l. ára 32 kr.)
- Mapa Austro-Ugarske,** Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore. Naertao F. Handtke. Srpski priredila i izdala knjižara Braće Jovanovića u Pančevu. (Pancsova. Jovanovic testv. Vásonra húzott 12 térkép, ára 8 frt.)
- Narodna Biblioteka** Braće Jovanovića. Sveska 14—24. (L. Goszezinsky S, Popović J. St., Sekspir V., Vitković M., Karamzin, Obradović Dositej, Makiaveli N. Puzinina Gav K.)
- Obradović Dositej.** Dela Dotiejeva. Druga Knjiga. Bukvice. (Narodna Biblioteka, Sveska 19. 21. Pancsova. Jovanovic testv. 16-r. 48 l. egy füzet ára 16 kr.)

- Petrović M.** Pouka o kućarstvu za učiteljske i više gevojačke. škole II. pregledano izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. VI, 102 l. ára 45 kr.)
- Popović J. St.** Tvrđica ili Kir Janja. Saljivo pozorište u 3dejstva. (Narodna Biblioteka. Sveska 15. Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 64 l. ára 16 kr.)
- Popović J. St.** Svetislav i Mileva. Zalosno pozorje u 4 dejstva. (Narodna Biblioteka. Sveska 23. Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 60 l. ára 16 kr.)
- Prestava,** Kako je postala, o duši. Po nemačkom od. F. Schultz. (Versetz. Markovits. 8-r. ára ?)
- Puzinina Gavr. K.** Jadviga. Istorijski dramet iz XIV. stoleća u 5 činova. Prevod s poljskoga. (Narodna Biblioteka. Sveska 22. Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 70 l. ára 16 kr.)
- Sareni svet** za malu decu, sa bojadisanim slikama. II. izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8 lap és 4 kép, ára 10 kr.)
- Sekspir V.** Kralj Lir. Tragedija u 5 činova. Za srpsku pozornicu udesio A. Hadžić. (Narodna Biblioteka. Sveska 16. Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 65—119. l. ára 16 kr.)
- Serdar Janković Stojan** u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 47 l. ára 15 kr.)
- Sibanjanin Janko** u narodnim pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 46 l. ára 15 kr.)
- Sta deca vole.** Sa bojadisanim slikama. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 8 kép, ára 30 kr.)
- Visoki Stevan** u narodnim pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 54 l. ára 15 kr.)
- Vitković M.** Spomen Milice. Pripovetka. (Narodna Biblioteka. Sveska 17. Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 62 l. ára 16 kr.)
- Vojvode Jakšići** u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 46 l. ára 15 kr.)
- Bravul Soldat.** Sađ istoria vietieš luš Peru Lobec. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 18 l. ára ?)
- Buticescu Vasilin Rant'a.** Poesii. (Szamosujvár. »Amiculu Familiei«, 8-r. 191 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Callea perduta** anecdota tradusa din Francesa. (Hornyánszky V. 8-r. 25 l. ára ?)
- Ciuntul din Rottenstein.** (Hornyánszky Viktor. 8-r. 19 l. ára ?)
- Drugul de ferru sau patime** nesanetificate. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 37 l. ára ?)
- Gram'a Alesandru.** Istori'a universale a basericei dela inceputulu ei pana in dilele nostre. (Balázsfalva. Görög-kath. papnövelde nyomdája. 8-r. 515, VII l. ára füzve 3 frt.)
- Istoria sermanului seppeli.** (Hornyánszky Viktor. 8-r. 33 l. ára ?)
- Koenig Andrei Dunn** catolicul Irlandes. (Serieri in limb'a romana. 3. Hornyánszky Viktor. 8-r. 63 l. ára 5 kr.)
- Koenig. Ceiduoi bătrâni.** (Serieri in limb'a romana. 14. Hornyánszky Viktor. 8-r. 22 l. ára 2 kr.)
- Koenig. Mórtea copilului.** (Serieri in limb'a romana. 17. Hornyánszky Viktor. 8-r. 14 l. ára 1 kr.)

- Koenig.** Margareta saŭ femeea Mărinariului, povestit de dyhovnicul seŭ. (Serieri in limb'a romana. 18. Hornyánszky Viktor. 8-r. 13 l. ára 1 kr.)
- Maiestrul Filip** saŭ binecuvântarea bibliei. O istorisire pentru poporul crestin. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 12 l. ára ?)
- Monica.** Mama parintelui bisericescu Augustinu. (Hornyánszky V. 8-r. 18 l. ára ?)
- Patimele domnului.** (Hornyánszky Viktor. 8-r. 31 l. ára ?)
- Pénna** muiată in oleŭ. Istorisire. (Hornyánszky Viktor. 8-r. 21 l. ára ?)
- Sereiri** in limb'a romana. 3, 14, 17, 18. (L. Koenig R.)
- Tuducescu Joann.** Limba românească (Gramatică.) Pentru secolele primare. Editiunea II. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 100 l. ára 30 kr.)
- Vino la isus.** (Hornyánszky Viktor. 8-r. 54 l. ára ?)
- Sbornik** ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1881. Broj 22—40. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 121—256 l. ára ?)
- Zavjet,** Novi, Gospoda našega isukrsta. (Sveto pismo.) (Hornyánszky Viktor. 8-r. 101 l. ára 30 kr.)
- Kőrösi Joseph.** Bulletin annuel des Finances des grandes villes. Troisième année : 1879. contenant les villes de : Paris, Berlin, Vienne, Moscou, Varsovie, Budapest etc. Publié sur le voeu de la commission permanente du congrés international de statistique aux frais de la ville de Budapest. (Ráth Mór. 8-r. 39 l. ára ?)
- Rapport** sur le Phylloxéra en Hongrie 1872—1880. (Extrait du rapport ministère r. de l'agriculture, de l'industrie et du commerce.) (Weizsmann testv. nyomdája. 4-r. 11 l. egy térképpel, ára ?)
- Circulares** officii dioeceseani Neosoliensis anni 1881. (Besztercebánya. Machold Fülöp nyomdája. 4-r. 42 l. ára ?)
- Directorium** in usum Benedictinorum in sacro monte Pannoniae pro anno 1881. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 134 l. ára ?)
- Directorium** liturgicum ad usum ff. minorum Seraphici patris s. Francisci Capucinorum provinciae Croatiae pro anno 1881. (Fiume. Karletzky Ferencz nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Directorium** officii divini usui fratrum minor. reformat. Ord. s. Francisci Seraphici provinciae Hungariae s. Mariae pro anno 1881. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 122 l. ára ?)
- Directorium** divini officii in usum fratrum Minorum s. Francisci strictioris observantiae provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, pro anno 1881. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8-r 94 l. ára ?)
- Graeffel Joannes.** Selecta pietatis exercitia. Editio tertia. (Nagy-Szombat. Winter Zsigmond nyomdája. 8-r. 29, 584 l. egy aczélmetszetű czímképpel, ára ?)
- Graeffel János.** Epitome selectorum pietatis exercitiorum. Epitome idiomate patrio temperata. (Nagyszombat. Winter Zsigmond nyomdája. 8-r. 16, 314 l. egy aczélmetszetű czímképpel, ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi pro anno 1881. in usum dioecesis vaciensis. (Vác. Serédy G. nyomdája. 8-r. 145 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi anno domini 1881. in usum dioecesis Csanadiensis. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 111 l. ára ?)

- Ordo officii divini** peragendi ad annum 1881. in usum archidioecesis colocensis editus. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 150 l. ára ?)
- Ordo divinorum** ad usum fratrum minorum s. Francisci Capueinorum provinciae austriaco-hungaricae pro anno 1881. (Pozsony. Angermeyer Károly nyomdája. 8-r. 124 l. ára ?)
- Popp Beniaminus J.** De temporum ac modorum usu Hesiodico. Dissertatio philologica ad summos in philosophia honores in alma literarum universitate Claudiopolitana rite capessendos. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 67 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis minorum s. Francisci ad annum 1880/81. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 47, XXII, 20 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis Strigoniensis pro anno 1881. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. XII, 240 l. ára ?)
- Schematismus** cleri dioecesis Vaciensis in annum 1881. (Vác. Serédy G. nyomdája. 8-r. 183 l. ára ?)
- Schematismus** cleri dioecesis Weszprimiensis ad annum 1881. (Veszprém. Krausz Ármin nyomdája. 8-r. 168 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis Zagrabiensis pro anno 1881. (Zágráb. Albrecht Károly nyomdája. 8-r. XVI, 273 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis Agriensis ad annum 1881. (Eger. Érs. nyomda. 8-r. 192, 31 l. ára ?)
- Schematismus** cleri dioecesis Cassoviensis ad annum 1881. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 251, XXIV l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis Colocensis et Bacsensis ad annum 1881. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. XXVII, 130, 75 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, ordinis Minorum s. Francisci, strictioris observantiae, pro anno 1881. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8-r. 76 l. ára ?)
-

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

Ausweise über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1880. XXXXI. Jahrg. II—V. Abth. (L. Pizzala Joseph.)

Bernáth Josef. Daten zur Geschichte über die Erforschung der Mineralwässer in Ungarn. (Különlenyomat a »Cursalon« 1881. évfolyamának 21. 22. és 23. számából. Bécs. Gresser H. nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)

Brunner Sebastian. Ein Cisterzienserbuch. Geschichte- und Beschreibung der bestehenden und Anführung der aufgehobenen Cisterzienserstifte in Oesterreich-Ungarn, Deutschland und der Schweiz. Mit Illustrationen. (Würzburg. Woerl Leo. 8-r. IV, 730 l. ára 4 frt. 80 kr.)

Consentius Rudolf Otto. Attila. Ein Trauerspiel. (Karlsruhe és Lipese. Reuther H. 8-r. 107, 34 l. ára 1 frt 50 kr.)

»**Conducteur**« Der. Officielles Coursbuch der österr.-ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiff-Course nebst d. wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten und an den Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag und Budapest. XI. Jahrg. Nov.—Dez. (Bécs. Waldheim R. 8-r. XLVHI, 270 l. ára 50 kr.)

Földes Béla. Cautelen bei Anwendung der statist. Methode. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. 22 l. ára 60 kr.)

Fessler Ignaz Aurelius. Geschichte von Ungarn. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage, bearbeitet von Ernst Klein. Mit einem Vorwort von Michael Horváth. 23. Lieferung. Bogen 27—34 des fünften Bandes enthaltend. (Lipese. Brockhaus F. A. 8-r. 417—544 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Gaul Franz. Oesterreichisch-ungarische National-Trachten. Nach der Natur photographirt von I. Löwy. 4—6. Lfg. (Bécs. Lechner R. egyetemi könyvtár. 4-r. XIII—XXIV tábla, egy füzet ára 3 frt., színes példányban 5 frt.)

Grot J. K. Moravia i Madjari e polovini IX. do nazsala X. vjeka. (Szt.-Pétervár. 8-r. III, 436 l. ára 3 rubel.)

Hazay Julius. Die Mollusken-Fauna von Budapest mit besonderer Rücksichtnahme auf die embryonalen und biologischen Verhältnisse ihrer Vorkommnisse. (Különlenyomat a »Malakozoologische Blätter« új folyamának III—IV. kötetéből. Cassel. Fischer Tivadar. 8-r. 187 l. 15 rajztáblával, ára 8 márka.)

Hyrthl Joseph. Handbuch der topographischen Anatomie und ihrer pract. medic.-chirurgischen Anwendungen. I. Bd. 7. Aufl. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XXV, 871 l. ára 25 márka.)

Jacob's Eisenbahnführer durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne der Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn-

Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lithogr. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn und Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa u. einen Fremdenführer (Reisebeschreibung) n. d. Bahn u. Schifflinien geordnet. III. Jahrg. Heft 9. 15. Nov. (Bécs. Jacob's Eisenbahnführer kiadóhivatala. 8-r. XXXIII, 300 l. ára 50 kr.)

Kendler J. Postorte Lexikon Oesterreich-Ungarn mit Tabellen z. schnellen Taxirung von Brief- und Fahrpostsendungen. (Bécs. Sallmayer-féle könyvkereskedés. 8-r. 93 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Klein Julius. Die Krystalloide der Meeresalgen. Die Zellkern-Krystalloide von Pinguicula und Utricularia. (Különlenyomat a »Pringsheim Jahrbücher für wissenschaftl. Botanik« XII köt. 1. füz. Berlin. Bernstein G. 8-r. 53 l. 2 különymatú táblával, ára ?)

Kreitner Gustav. Im fernen Osten. Reise des Grafen Béla Széchenyi in Indien, Japan, China, Tibet und Byrma in den Jahren 1877—1880. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. VIII, 1010 l. ára 9 frt. 60 kr., díszkötésben. 10 frt 80 kr.)

Lindner Gustav. Das Feuer. Eine culturhistorische Studie. (Brünn. Rohrer Rud. M. 8-r. V, 231 l. ára 3 frt.)

Liszt Franz. Gesammelte Schriften. Bd. III. 2. Abth. Dramaturgische Blätter. Mit Musikbeilagen. In das Deutsche übertragen von L. Ramann. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. VIII, 258 l. ára 6 marka.)

Magyarland; being the narrative of our Travels through the Highlands and Lowlands of Hungary. By a Fellow of the Carpathian Society. I. II. volume. With Illustrations. (London. Low, Marston, Searle és Rivington. 8-r. VII, 379; V, 311 l. a két kötet ára 50 marka.)

Meignan Victor. Le comte Kappanyi. Récit hongrois. (Páris. Plon E. és társa. 8-r. 295 l. ára 2 frt. 10 kr.)

Mitterbacher Julius. Die Strafprocessordnung für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder der österr.-ungar. Monarchie vom 23. Mai 1873 und deren Einführungsgesetz. Mit Commentar. (Bécs. Manz-féle könyvkereskedés. n. 8-r. XXXV, 736 l. ára 6 frt.)

Orientreise, Die, des Kronprinzen Rudolf. Lief. 10—15. (Bécs. Bondy Ferencz. 8-r. 287—489 l. egy füzet ára 30 kr.)

Pizzala Joseph. Waaren-Ein- und Ausfuhr zur Appretur. (Ausweise über den auswärtigen Handel der österr.-ung. Monarchie im Jahre 1880. XXXXI. Jahrg. II—V. Abth. Bécs. Cs. kir. statistikai központi bizottság. 4-r. 95, 68, 83, 23 l. ára 1 frt. 60 kr., 1 frt., 1 frt. 50 kr., 50 kr.)

Riehl Anton und Rainer von Reinöhl. Kaiser Josef II. als Reformator auf kirchlichem Gebiete. Eine Festschrift zur Feier des 100-ten Jahrestages des Toleranz-Patentes vom 13. October 1781. (Bécs. Rosner L. 8-r. 160 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Salzer Johann Michael. Der königl. freie Markt Birthälm in Siebenbürgen. Ein Beitrag zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. XVI, 750 l. hét rajztáblával, ára 6 frt.)

Sanuto Marino. I Diarii. Fasc. 34—36. (Venezze. Velencei történelmi társulat. 4-r. 81—562, 1—88 kéthasábos l., egy füzet ára 5 lira.)

- Scriptores ordinis S. Benedicti**, qui 1758—1880. fuerunt in imperio austriaco-hungarico. (Bécs. Szerzetrend. n. 8-r. CXIX, 600 kéthasábos l. ára 5 frt.)
- Sumann Josef**. Die Slovenen. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. X. Bd. 1. Hälfte. Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 183 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Tissot Victor**. Die Reise ins Zigeunerland. Von Friedr. Wilh. Dietz. (Lipese. Gressner és Schramm. 8-r. VIII, 444 l. ára 3 márka.)
- Umlauft Friedrich**. Die österr.-ungarische Monarchie, geograph.-statist. Handbuch für Leser aller Stände. 2. Aufl. Lief. 1—10. (Bécs. Hartleben A. n. 8-r. 1—480 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Völker**, Die, Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. X. Bd. 1. Hälfte. (L. Sumann Josef.)
- Weingärtner Karl**. Unter Habsburgs Banner. Kaiser Heldenbuch. Bildnisse und biographische Skizzen. 10. Lfg. (Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 217—248 l. á 40 kr.)
-

K I M U T A T Á S

a »Magyar Könyv-Szemle« 1881. évi folyamában
felsorolt könyvekről.

4) Magyar nyelven megjelent művek szakok szerint:
Hit- és erkölestudomány 24. — Bölészettudomány és szépirodalom 26. — Neveléstudomány 27. — Nyelvészet, szótárak: a) Magyar 19. — b) Vegyes 23. — Ó-kori remekírók kiadásai, fordításai és ismertetése 27. — Történelem és segédtudományai: a) Magyarországi 72. — b) Vegyes 25. — Életrajzok 11. — Irodalomtörténet: a) Magyarországi 18. — b) Vegyes 9. — Könyvjegyzék 3. — Földrajz 26. — Térképek: a) Magyarországi 3. — b) Vegyes 4. — Jog- és államtudomány, nemzetgazdaságtan: a) Magyarországi 47. — b) Vegyes 5. — c) Törvények, rendeletek, törvényjavaslatok és országgyűlési irományok 105. — Természeti és technikai tudomány 94. — Orvostudomány 23. — Mennyiségtan 39. — Gazdaságtan, sport 27. — Hadászat 5. — Ipar, kereskedelem, forgalom 60. — Szépirodalom: a) Eredeti 170. — b) Fordítások 47. — Népoktatási és iskolakönyvek, egyházi és iskolai értesítők 337. — Ifjúsági és népszerű iratok 39. — Különféle beszédek 24. — Egyleti, egyházi, társulati stb. dolgok, évkönyvek 86. — Naptárak 72. — Művészetek 8. — Társadalom és politika 71. — Encyclopaediák, vegyesek 46. — Összesen 1622.

B) Hazai nem-magyar nyelven megjelent művek nyelvek szerint:

Német: a) Mű 135. — b) Iskolai értesítő 9. — c) Naptár 25.

Tót: a) Mű 30. — b) Naptár 8.

Szerb: a) Mű 71. — b) Iskolai értesítő 2. — c) Naptár 3.

Horvát: a) Mű 38. — b) Iskolai értesítő 2.

Roman: a) Mű 42. — b) Iskolai értesítő 2. — c) Naptár 6.

Olasz: a) Mű 0. — b) Iskolai értesítő 1.

Francia: a) Mű 7.

Latin: a) Mű 10. — b) Directorium 4. — c) Ordo 4. — d) Schematismus 9. — Összesen 408.

C) Hazánkat érdeklő külföldi munkák nyelvek szerint: Német 97, latin 2, olasz 6, francia 3, angol 2, orosz 1, finn 1. — Összesen 112.

A) Magyar nyelvű munka 1622

B) Hazai nem-magyar nyelvű munka 408

C) Hazánkat érdeklő külföldi munka 112

Összesen 2142.



UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA



3 0112 124961076